



บริษัท ดันอ้อ แกรมมี่ จำกัด

๒๐๕/๑ อาคารซีมีคทาวเวอร์บี (ชั้น ๑๔) ถนนสุขุมวิท ๒๑

แขวงคลองเตยเหนือ เขตคลองเตย กรุงเทพฯ ๑๐๑๑๐

โทรศัพท์ ๖๖๔-๔๐๐๕, ๖๖๔-๔๒๕๐ ต่อ ๑๔๐๓, ๑๔๐๔ โทรสาร ๖๖๔-๔๐๑๐



ศาสนาปรัชญาประยุกต์

จำนงค์ ทองประเสริฐ

บรรณาธิการ ทวีล มั่นสน่อม

ออกแบบปกและรูปเล่ม TON-OR GRAMMY GRAPHIC

ISBN 974-540-129-3

พิมพ์ครั้งที่ ๒ © พ.ศ. ๒๕๓๙

จำนวน ๓,๐๐๐ เล่ม

สงวนลิขสิทธิ์

จัดพิมพ์และจัดจำหน่ายโดย

บริษัท ดันอ้อ แกรมมี่ จำกัด

๒๐๙/๑ อาคารซีมีคทาวเวอร์บี (ชั้น ๑๔) ถนนสุขุมวิท ๒๑

แขวงคลองเตยเหนือ เขตคลองเตย กรุงเทพฯ ๑๐๑๑๐

โทรศัพท์ ๖๖๔-๔๐๐๙ ๖๖๔-๔๒๙๐ ต่อ ๑๔๐๓ และ ๑๔๐๔

โทรสาร ๖๖๔-๔๐๑๐

พิมพ์ที่ บริษัท คอมแพคท์พรีนซ์ จำกัด

ราคา ๒๕๐ บาท

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

โดย

จำนงค์ ทองประเสริฐ

คำนำในการพิมพ์ครั้งที่ ๒

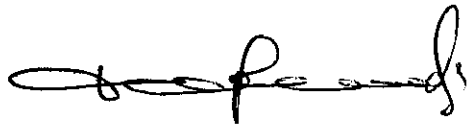
หนังสือชื่อ “ศาสนาปรัชญาประยุกต์” ที่สำนักพิมพ์แพรวพิตยา ได้รับความร่วมมือจากหลายๆ ท่านที่ข้าพเจ้าได้เขียนไว้และตีพิมพ์ลงในนิตยสารต่างๆ และคำบรรยายที่ได้มีผู้ถอดจากแถบบันทึกเสียง และตีพิมพ์ลงในนิตยสารบางฉบับบ้างแล้ว ออกตีพิมพ์เผยแพร่เป็นครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๗ นั้น บัดนี้ได้ขาดตลาดไปนานนับกว่า ๑๐ ปีแล้ว และก็ปรากฏว่ามีผู้เรียกร้องให้จัดพิมพ์ใหม่อยู่ตลอดมา ข้าพเจ้ายังหาโอกาสเหมาะสมๆ ไม่ได้ และข้าพเจ้าเองก็เป็นผู้พิถีพิถันต่อการจัดพิมพ์มาก โดยเฉพาะในเรื่องการพิสูจน์อักษรซึ่งมักมีผิดอยู่เสมอ

ต่อมา คุณวิมล ไทรนันทกุล แห่งสำนักพิมพ์ ดันอ้อ แกรมมี่ จำกัด ได้ไปขอพบข้าพเจ้าและแสดงความชื่นชมต่อผลงานของข้าพเจ้าในด้านต่างๆ ทั้งยังขออนุญาตที่จะนำบทความเกี่ยวกับภาษาไทยทั้งหมดทั้งที่เคยตีพิมพ์และยังมีได้ตีพิมพ์เผยแพร่ไปจัดพิมพ์ใหม่ เพื่อสนองความต้องการของประชาชนทั้งบรรพชนิตและคฤหัสถ์ ข้าพเจ้าเห็นว่าคุณวิมล ไทรนันทกุล เป็นคนที่ความตั้งใจดีมีความปรารถนาดี จึงอนุญาตให้

ไปจัดพิมพ์ได้ตามประสงค์

ในการจัดพิมพ์ตามระบบคอมพิวเตอร์ซึ่งดูสวยงามน่าอ่านกว่าเดิมมากนั้น ข้าพเจ้าได้รับการตอบสนองอย่างดีจากคุณสังวาลย์ มาลัยขวัญ ที่ได้ตรวจพิสูจน์อักษรอย่างละเอียดพร้อมทั้งยังได้บันทึกข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะที่มีประโยชน์มากไปให้ด้วย ข้าพเจ้าต้องขอขอบคุณคุณสังวาลย์ มาลัยขวัญ และคณะไว้ ณ โอกาสนี้ด้วย

ถ้าใน “บทความ” ต่างๆที่ปรากฏในหนังสือนี้จะกระทบกระเทือนจิตใจท่านผู้ใดบ้างนั้น ข้าพเจ้าต้องกราบขอภัยเป็นอย่างยิ่ง หากท่านผู้อ่านมีข้อคิดอะไรที่จะท้วงติงหรือเสนอแนะแล้วก็กรุณาส่งไปถึงข้าพเจ้าโดยตรง จักเป็นพระคุณยิ่ง ข้าพเจ้าจะรวบรวมบทความอื่นๆที่ยังมิได้จัดพิมพ์เป็นรูปเล่มเพื่อจัดพิมพ์เผยแพร่ในโอกาสต่อไป.



(นายจ่านงค์ ทองประเสริฐ)

เลขาธิการราชบัณฑิตยสถานและสมาชิกวุฒิสภา

๒๙ พฤษภาคม ๒๕๓๙

ราชบัณฑิตยสถาน ในพระบรมมหาราชวัง

โทร. ๒๒๑-๕๘๔๓, ๒๒๒-๕๘๖๔

โทรสาร. ๒๒๔๙๙๑๐

E-mail address_royal institute@nectec.or.th

คำนำ

หลังจากผลงานที่ข้าพเจ้าเขียน พุด แปล และเรียบเรียงได้ตีพิมพ์ออกไปแล้วเป็นจำนวนมาก เช่นที่ราชบัณฑิตยสถานจัดพิมพ์บ้าง สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทยจัดพิมพ์บ้าง มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วัดมหาธาตุจัดพิมพ์บ้าง เอกชนจัดพิมพ์บ้าง เฉพาะที่สำนักพิมพ์แพรวพิทยาจัดพิมพ์ก็กว่า ๑๐ เล่มแล้ว และก็ยังมีเรื่องราวต่างๆที่จะจัดตีพิมพ์ต่อไปอีกหลายเรื่อง รวมทั้งคำบรรยายธรรมะ ปรัชญา และภาษาไทยทางวิทยุกระจายเสียงสถานีต่างๆด้วย นอกจากนี้ก็มีผู้เรียกร้องให้นำบทความต่างๆที่ข้าพเจ้าได้เขียนลงในนิตยสารและหนังสืออนุสรณ์หลายแห่งมารวบรวมพิมพ์บ้าง เพื่อเป็นการสะท้อนความคิดเห็นของข้าพเจ้า และสังคมในสมัยนั้นๆ ซึ่งจะได้สะดวกแก่การรวบรวมและค้นคว้าต่อไป

ข้าพเจ้าต้องขอขอบพระคุณต่อท่านผู้หวังดีทั้งหลายเหล่านั้นเป็นอย่างมาก

หนังสือ “ศาสนาปรัชญาประยุกต์” เล่มนี้ ก็เกิดขึ้นเพราะแรงดลใจนั้น ซึ่งทำให้ข้าพเจ้าต้องไปรวบรวมบทความต่างๆซึ่งตีพิมพ์กระจัดกระจายอยู่หลายแห่ง มีอยู่หลายเรื่องที่ได้ตีพิมพ์มาหลายครั้งแล้ว บางเรื่องมีผู้ขอนำไปตีพิมพ์ต่อกันถึง ๔ - ๕ ครั้ง ก็มี เรื่องที่นำมารวบรวมไว้ในหนังสือเล่มนี้ ส่วนมากได้เคยตีพิมพ์ในนิตยสาร “พุทธจักร” ของมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หนังสืออนุสรณ์ต่างๆของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์บ้าง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยบ้าง มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยบ้าง ประชาศึกษาของคุรุสภาบ้าง ฯลฯ บางเรื่องก็ไม่มีต้นฉบับเหลืออยู่เลย ต้องไปคัดต้นฉบับจากหนังสือเหล่านั้นๆออกมา นับว่าเป็นเรื่องที่ต้องใช้เวลามาก บทความที่ข้าพเจ้าได้เขียนลงในนิตยสารต่างๆมิได้มีเพียงเท่านี้ หากยังมีบทความที่ข้าพเจ้าคิดว่าคงจักเป็นประโยชน์ต่อท่านผู้อ่านอยู่อีกมาก ถ้าหากมีโอกาสข้าพเจ้าจะได้รวบรวมจัดพิมพ์ต่อไป

ในภาวะที่การเศรษฐกิจของโลกกำลังทรุดหนัก และประชาชนชาวไทยกำลังสนใจในระบอบประชาธิปไตยมากขึ้นนี้ มีผู้นิยมอ่านหนังสือที่เป็นประเภทยุทธศาสตร์มากยิ่งขึ้นในสมัยใดๆ แสดงว่าประชาชนของเราได้ตื่นตัวและรู้จักใช้เวลาให้เป็นประโยชน์มากยิ่งขึ้น ไม่ใช่หมกมุ่นอยู่กับเรื่องเพื่อฝันไร้สาระ ถ้าหากเราช่วยกันหาสิ่งที่มีประโยชน์มาป้อนให้แก่สังคมแล้ว ก็จะทำให้ประชาชนในชาติมีความรู้ความเข้าใจโลกดีขึ้น มีเหตุผลมีผลมากยิ่งขึ้น เรื่องนี้ข้าพเจ้าต้องขอขอบคุณ คุณจิตต์ แพ้วพานิช แห่งสำนักพิมพ์แพรวพิทยา

ที่มองเห็นความสำคัญในด้านศาสนาและปรัชญา และได้พยายาม
จัดพิมพ์หนังสือประเภทนี้ออกมาสนองความต้องการของประชาชน
ให้มากที่สุด ทั้งๆที่กระดาษก็หายากและแพงยิ่งกว่าทองคำเสียอีก

ความจริงหนังสือเล่มนี้ควรออกมาได้ตั้งนานแล้ว แต่เพราะ
ความไม่สะดวกหลายอย่าง จึงทำให้พิมพ์เสร็จช้ากว่าที่ควร ใน
ด้านการจัดทำวรรณคดี ข้าพเจ้าก็ได้รับความช่วยเหลือจาก น.ส.
เสาวลักษณ์ บุญเศรษฐ และ น.ส. นพรัตน์ น้อยจินดา โดยตลอด
จึงขอขอบคุณไว้ ณ โอกาสนี้ด้วย ถ้าหากจักมีส่วนดีใดๆที่เกิดจาก
หนังสือนี้ ข้าพเจ้าขอมอบเป็นการบูชาพระคุณท่าน ศาสตราจารย์
พิเศษ ร.ต.ท. แสง มนวิฑูร ผู้ล่วงลับไปแล้ว ซึ่งเป็นอาจารย์คนแรก
ผู้ประสิทธิ์ประสาทความรู้ทางด้านปรัชญาให้แก่ข้าพเจ้า และได้ให้
ความคิดเห็นและกำลังใจด้วยดีเสมอมา หากจักมีข้อบกพร่อง
ใดๆอยู่บ้าง ข้าพเจ้าขอรับผิดชอบแต่ผู้เดียว.

จำนงค์ ทองประเสริฐ

๑๑ มกราคม ๒๕๑๗

ราชบัณฑิตยสถาน

โทร. ๒๑๔๘๒๒

สารบัญ

หน้า

คำนำ.....	(๕)
๑. เนื่องมาจากพระราชดำรัสที่พุทธสมาคมแห่งประเทศไทย.....๑	
๒. การประยุกต์ธรรมของพระพุทธศาสนาเข้ากับสภาพชีวิต และ ระบบการศึกษาในปัจจุบัน.....๑๘	
๓. วิญญาณมีจริงหรือไม่.....๓๐	
๔. พระพุทธเจ้าเป็นอิมปิจริงหรือไม่.....๔๖	
๕. ปรัชญาชีวิต.....๕๓	
๖. ชีวิต และ ความหวัง.....๖๕	
๗. ความแท้จริงที่เป็นแก่นแท้ที่มีอยู่ในโลก.....๗๗	
๘. โอ้อวดนิจจาตัวเรา.....๘๓	
๙. โลกมายา.....๘๘	
๑๐. ผู้ปกครองบ้านเมือง กับ ประชาชน.....๙๓	
๑๑. ลักษณะนักปกครองแบบพระเวสสันดร.....๑๐๓	
๑๒. ผู้นำ กับ การพัฒนาประเทศ.....๑๒๒	

๑๓. ศีลธรรมเสื่อม?.....	๑๓๑
๑๔. ความวิปริตของโลก.....	๑๔๑
๑๕. ศีลธรรม กับ แผนการศึกษาของชาติ.....	๑๔๘
๑๖. ศาสนศึกษา กับ อนาคตของชาติไทย.....	๑๕๙
๑๗. การศึกษาพระศาสนาแผนใหม่.....	๑๗๗
๑๘. ขงจื้อ กับ การศึกษา.....	๑๙๕
๑๙. พระพุทธศาสนา กับ โลกปัจจุบัน.....	๒๐๖
๒๐. เราศึกษาตรรกศาสตร์ไปทำไม?.....	๒๒๙
๒๑. การเถียงจากอวิชา.....	๒๔๗
๒๒. อาตมัน - อัตตา - อนัตตา - อะตอม.....	๒๕๙
๒๓. นักปกครอง กับ ปรัชญาเมธี.....	๒๙๙
๒๔. ปรัชญา กับ เศรษฐศาสตร์.....	๓๑๑
๒๕. พระเป็นกาฝากสังคมหรือ?.....	๓๑๙
๒๖. พระพุทธศาสนา กับ สังคหนิยม.....	๓๔๗
๒๗. พระพุทธศาสนาจะช่วยบรรเทาทุกข์ชาวโลกได้อย่างไร.....	๓๖๒
ดรรชนี.....	๓๙๐

เนื่องมาจากพระราชดำรัส ที่พุทธสมาคมแห่งประเทศไทย

เมื่อวันที่ ๒๘ พฤศจิกายน ๒๕๑๓ ข้าพเจ้าได้รับเชิญจากพุทธสมาคมแห่งประเทศไทย ให้ไปร่วมอภิปรายเกี่ยวกับพระราชดำรัส ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระราชทานในการเสด็จ พุทธสมาคมแห่งประเทศไทย เมื่อวันที่พฤหัสบดีที่ ๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๑๓ ซึ่งข้าพเจ้าเห็นว่าเป็นพระราชดำรัสที่ทรงคุณค่าอย่างสูงยิ่ง อันแสดงให้เห็นพระปรีชาสามารถของพระองค์ในทุกวิถีทาง ไม่ว่าจะเป็นทางบ้านเมืองหรือทางศาสนาก็ตาม เพื่อที่ท่านผู้อ่านจะได้ทราบพระราชดำรัสที่ทรงคุณค่ายิ่งนั้นอย่างสมบูรณ์ ข้าพเจ้าขออัญเชิญพระราชดำรัสนั้นมาลงไว้ในที่นี้ทั้งหมด ดังนี้ :-

“ข้าพเจ้ายินดีมาก ที่ได้มาเยี่ยมพุทธสมาคมแห่ง

ศาสนา ปรัชญา ประยุกต์

ประเทศไทย และได้มาพบกับท่านทั้งหลายในโอกาสนี้ ทั้งขอ
 ขอบใจที่จัดการต้อนรับเป็นการพิเศษอย่างที่ไม่เคยมีใครเคยทำ
 แต่การที่จะต้องพูดกับที่ประชุมนี้ด้วยเรื่องของพระพุทธศาสนา
 มีข้อทำให้ลำบากใจอยู่มาก เพราะพระพุทธศาสนาเป็นสิ่ง
 สูงสุด สำคัญที่สุด และไม่สมควรอย่างยิ่งที่จะนำมาอภิปราย
 ให้ผิดพลาดคลาดเคลื่อนแม้แต่น้อยด้วยประการใดๆ จึง
 จำเป็นต้องแถลงแต่ต้นว่า ข้าพเจ้าจะแสดงความคิดเห็น
 มากมายไปไม่ได้ กับจะต้องไม่รับรู้ในข้อที่นายกพุทธสมาคม
 เกณฑ์ให้แสดงโอวาทแก่ผู้ที่น่าว่าเป็น “ผู้รู้” ต่อหน้าพระ
 มหาเถระ และไม่รับรู้ในหัวข้อที่ให้พูดถึงเฉพาะแต่การเผย
 แพร่หลักธรรมแก่เยาวชน เพราะมีความรู้สึกอยู่ว่า การเผย
 แพร่พระพุทธศาสนานั้นมุ่งให้เกิดประโยชน์แก่มหาชน และ
 เมื่อหลักธรรมเข้าถึงมหาชนแล้ว ก็ย่อมแผ่ถึงเยาวชนด้วย

คำว่า “ศาสนา” ตามที่ใช้ทุกวันนี้ เป็นที่เข้าใจกันว่า
 ใช้ตรงกับคำ religion ในภาษาอังกฤษ ซึ่งหมายถึงคำ
 สั่งสอนที่มาจากเบื้องบน ส่วนวิธีการสั่งสอนก็คือ “สั่ง” และ
 “สอน” ให้ปฏิบัติโดยถือว่าคำสั่งสอนนั้นมาจากเบื้องบน ยึด
 ได้ว่าถูกต้องเที่ยงแท้แล้ว จึงทำตามได้ทีเดียว ถ้าว่าตามนี้
 พระพุทธศาสนาก็ไม่เข้าหลักเป็นศาสนา เพราะเนื้อหาสาระ
 และกฎเกณฑ์ของพระพุทธศาสนา เกิดขึ้นจากการค้นหา
 ความจริงของชีวิตด้วยปัญญามนุษย์ พระพุทธศาสนาแสดง
 ความจริงของชีวิต แสดงทางปฏิบัติที่จะให้บรรลุความสุข
 สูงสุดของชีวิต มีวิธีการสั่งสอนที่ยึดหลักเหตุและผลว่า ทุก

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

สิ่งเกิดจากเหตุ ผู้ใดประกอบเหตุอย่างไร เพียงใด ก็ได้ผล
 อย่างนั้น เพียงนั้น หากจะถามว่าพระพุทธศาสนาเป็นอะไร
 ก็ต้องตอบว่า โดยเนื้อหาที่เป็นเรื่องความจริงของชีวิต พระ-
 พุทธศาสนาเป็นปรัชญา โดยวิธีการสอนที่ยึดหลักเหตุผล
 พระพุทธศาสนาเป็นศาสตร์ หรือพูดให้ชัดลงไปอีกก็เป็น
 วิทยาศาสตร์ เพราะฉะนั้น ข้าพเจ้าจึงมีความเห็นว่า การ
 สอนพระพุทธศาสนาที่ถูกต้อง คือการสอนให้คนสามารถ
 พิจารณาขุดค้นหาหลักธรรมะจากชีวิต และนำหลักธรรมะนั้น
 มาปฏิบัติให้เป็นประโยชน์

เรื่องวิธีการสอนธรรมะ หรือที่พุทธสมาคมใช้คำว่า
 “เผยแผร์หลักธรรมแห่งพระพุทธศาสนา” ให้เข้าถึงบุคคล
 ประเภทต่าง ๆ นั้น ความจริงมีปรากฏอยู่อย่างสมบูรณ์ใน
 คัมภีร์ มีทั้งที่กล่าวไว้โดยตรงและโดยอ้อม ทั้งที่กล่าวโดย
 สรุปลงและโดยละเอียดพิสดาร ซึ่งเชื่อว่าท่านทราบกันดีอยู่แล้ว
 ว่าเป็นหลักวิชาที่นำมาปฏิบัติให้ได้ผลจริงๆ ได้อย่างแน่นอน

ผู้มีปัญญาที่ปรารถนาจะช่วยผู้อื่น จะต้องพยายาม
 ศึกษาพิจารณาเลือกสรรวิธีการนั้นๆ จากตำรามาใช้นำมา
 สอนให้เหมาะแก่บุคคล แก่กาลสมัย และแก่สภาพการณ์ใน
 ปัจจุบัน คนที่เรียกว่าเป็นคนสมัยใหม่นั้น ยึดหลักเหตุผล
 เป็นสำคัญ การสอนคนสมัยใหม่จะต้องนำเหตุผลที่มีอยู่ใน
 คัมภีร์มาพิจารณา และหยิบยกแต่เฉพาะเนื้อหา มาอธิบาย
 การสอนให้ปฏิบัติตามแบบฉบับเฉยๆ โดยปราศจากเหตุอัน
 สมควร จะทำให้เกิดความรู้สึกว่า “ถูกอบรม” และ “ถูก

ศาสนา ปรัชญา ประยุกต์

บีบบังคับ” จนหมดความสนใจ

หน้าที่ของท่านในการเผยแพร่หลักธรรมในพระพุทธศาสนา จึงอยู่ที่การเลือกเฟ้นข้อธรรมะ และเลือกเฟ้นวิธีการสอน การใช้คำพูดที่เหมาะสม อธิบายหลักธรรมะเทียบเคียงกับตัวอย่างที่เป็นของจริง จนเห็นชัดเจนได้ตามสภาพจิตใจของคนสมัยปัจจุบัน เพื่อช่วยให้แต่ละคนสามารถค้นหาและเข้าใจข้อธรรมะ ซึ่งจะนำมาใช้เป็นหลักการในการดำเนินชีวิตได้อย่างเหมาะสมตามฐานะของตนๆ

ข้าพเจ้าขอฝากให้ที่ประชุมนำข้อคิดทั้งนี้ไปวิเคราะห์และวิจารณ์ต่อไป ขออวยพรให้กิจการของพุทธสมาคมแห่งประเทศไทยเป็นปึกแผ่นมั่นคง สามารถทำประโยชน์จรโลงพระศาสนาและชาติบ้านเมืองได้ โดยกว้างขวางและแน่นแฟ้นยิ่งขึ้น”

ในตอนต้นแห่งพระราชดำรัสจะเห็นได้ว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงถ่อมพระองค์เป็นอย่างยิ่งที่ได้ทรงรับสั่งว่า “ข้าพเจ้าจะแสดงความคิดเห็นมากมายไปไม่ได้ กับจะต้องไม่รับรู้ในข้อที่นายกพุทธสมาคมเกณฑ์ให้แสดงโอวาทแก่ผู้ที่นั่งว่าเป็น “ผู้รู้” ต่อหน้าพระมหากษัตริย์ และไม่รับรู้ในหัวข้อที่ให้พูดถึงเฉพาะแต่การเผยแพร่หลักธรรมแก่เยาวชน เพราะมีความรู้สึกอยู่ว่าการเผยแพร่พระพุทธศาสนานั้น มุ่งให้เกิดประโยชน์แก่มหาชน และเมื่อหลักธรรมเข้าถึงมหาชนแล้ว ก็ย่อมแผ่ถึงเยาวชนด้วย” ทำให้ข้าพเจ้านึกถึงคำพูดของโสกราตีส ที่กล่าวว่า “สิ่งที่ข้าพเจ้ารู้จักคือข้าพเจ้าไม่รู้อะไรเลย” ทั้งๆที่โสกราตีสเป็นปรัชญาเมธีที่ยิ่งใหญ่ที่สุดของ

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

ชาวกรีกอย่างหาผู้เสมอเหมือนมิได้ ท่านก็ยังถ่อมตนว่าท่านไม่รู้
อะไรเลย เข้าลักษณะที่ว่ายิ่งมีความรู้มากเท่าใด ก็ยิ่งถ่อมตนมาก
เท่านั้น เปรียบเสมือนรวงข้าว ถ้าหากเป็นรวงใหญ่ มีเมล็ดข้าว
ที่เต่งๆ รวงก็จะโน้มลงมาก แต่ถ้าหากเป็นรวงข้าวที่เต็มไปด้วย
ข้าวลีบๆแล้ว รวงก็จะไม่โน้มลงเลย และพระพุทธองค์ก็ได้ตรัสไว้ใน
มงคลสูตรว่า “การเคารพอ่อนน้อมถ่อมตนเป็นมงคลอันสูงสุด” หรือ
ดังที่ขงจื้อกล่าวไว้ว่า “ทะเลและมหาสมุทร เพราะอยู่ในที่ต่ำ จึงได้
เป็นที่รวมของกระแสธารทั้งหลายจากทุกส่วนของโลก”

ในพระราชดำรัสตอนต่อมาที่ว่า “คำว่า *ศาสนา* ตามที่ใช้
ทุกวันนี้ เป็นที่เข้าใจกันว่า ใช้ตรงกับคำ religion ในภาษาอังกฤษ
ซึ่งหมายถึงคำสั่งสอนที่มาจากเบื้องบน ส่วนวิธีการสั่งสอนก็คือ
‘สั่ง’ และ ‘สอน’ ให้ปฏิบัติ โดยถือว่าคำสั่งสอนนั้นมาจากเบื้องบน
ยุดิได้ว่าถูกต้องเที่ยงแท้แล้ว จึงทำตามได้ทีเดียว” ตามปกติ เรา
แปลคำว่า “ศาสนา” เป็นภาษาอังกฤษว่า religion หรือแปล
religion ว่า “ศาสนา” เสมอ แต่ความจริงคำทั้งสองนี้หาได้มี
ความหมายตรงกันทีเดียวไม่ คำว่า “ศาสนา” แปลว่า “คำสอน”
เท่านั้นเอง “พระพุทธศาสนา” ก็คือคำสอนของพระพุทธเจ้า “คริสต์-
ศาสนา” ก็คือคำสอนของพระเยซูคริสต์ เท่านั้นเป็นต้น ส่วนคำว่า
religion มีความหมายลึกซึ้งยิ่งกว่านั้น ดังที่ A. C. Bouquet ได้
อธิบายไว้ในหนังสือ Comparative Religion ว่า “ในภาษาละติน
เขียนว่า ‘rel(ig)io’ และนักปราชญ์ทั้งหลายตั้งแต่สมัยแรกๆแล้ว
ได้มีความเห็นเกี่ยวกับความหมายหลักของคำนี้ต่าง ๆ กัน ในบรรดา
นักปราชญ์ชาวโรมันทั้งหลาย ซีเซโร มีความเห็นว่าคำนี้มาจากธาตุ

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

หรือรากศัพท์ว่า 'leg-' หมายความว่า 'ยึด, รวบรวม, นับ, หรือ เฝ้าสังเกต' คือ 'เฝ้าสังเกตดูนิมิตแห่งการติดต่อกับพระผู้เป็นเจ้า' หรือ 'อ่านต่างต่าง' ส่วน เซอร์วิอุส (Servius) มีความเห็นว่ คำนี้มาจากธาตุหรือรากศัพท์ว่า "lig-" แปลว่า ผูกมัด ดังนั้น 'religio' จึงหมายความว่า "สัมพันธ์ภาพ" คือการติดต่อกะหว่าง "มนุษย์" กับ "พระผู้เป็นเจ้า" ดังนั้นจึงดูเหมือนว่าคำนี้มี ๒ ความหมาย เพราะ เซนต์ ออกัสติน (St. Augustine) ได้ใช้คำนี้ ในทั้งสองความหมาย... อย่างไรก็ตาม ชาวยุโรปส่วนมากมีความเห็นว่ คำว่า 'religion' จะต้องมีความหมายถึงสัมพันธ์ภาพที่กำหนด แน่นนอนตายตัว ในระหว่างมนุษย์กับภาวะที่มีไข่มนุษย์บางอย่าง ซึ่งเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เหนือธรรมชาติ เป็นสมัญ พระผู้เป็นเอง เป็น สิ่งสัมบูรณ์ หรือจะพูดง่าย ๆ ก็คือ พระผู้เป็นเจ้านั่นเอง...^๑ หรือ จะพูดอย่างง่าย ๆ ก็คือ religion จะต้องหมายถึงศาสนาที่มีคนกลาง ที่ทำหน้าที่ติดต่อกะหว่างมนุษย์กับพระผู้เป็นเจ้า ซึ่งคนกลางนี้ก็คือ พวกพระที่ตรงกับภาษาอังกฤษว่า priest ถ้าศาสนาใดไม่มีพระ- ผู้เป็นเจ้าแล้ว ศาสนานั้นไม่ถือว่าเป็น religion ในแง่ของตะวันตก

ศาสนาที่จะถือว่าเป็น religion นั้น จำเป็นจะต้องมีพระผู้- เป็นเจ้า และถือว่าคำสั่งสอนในศาสนาเช่นนี้มาจากเบื้องบน คือมาจากพระผู้เป็นเจ้า เมื่อมาจากพระผู้เป็นเจ้า ก็ย่อมถือว่าสมบูรณ์ ที่สุด เขาเป็นยุดิได้ ว่าถูกต้องเที่ยงแท้แล้ว ใครจะไปแก้ไขไม่ได้

เพราะเหตุนี้เอง ในพระราชดำรัสตอบต่อมา พระบาทสมเด็จพระ

๑. A. C. Bouquet, *Comparative Religion*, pp. ๑๑ - ๑๒.

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

พระเจ้าอยู่หัวจึงทรงรับสั่งว่า “ถ้าว่าตามนี้ พระพุทธศาสนาก็ไม่เข้าหลักเป็นศาสนา เพราะเนื้อหาสาระและกฎเกณฑ์ของพระพุทธศาสนาเกิดขึ้นจากการค้นหาความจริงของชีวิตด้วยปัญญามนุษย์ พระพุทธศาสนาแสดงความจริงของชีวิต แสดงทางปฏิบัติที่จะให้บรรลุความสุขสูงสุดของชีวิตมีวิธีการสั่งสอนที่ยึดหลักเหตุผลว่า ทุกสิ่งเกิดจากเหตุ ผู้ใดประกอบเหตุอย่างไร เพียงใด ก็ได้ผลอย่างนั้น เพียงนั้น” เพราะเมื่อ religion เป็นศาสนาที่ต้องมีพระผู้เป็นเจ้า หรือ God พระพุทธศาสนาจึงไม่อาจจัดเป็น “ศาสนา” ในแง่ของ religion ได้ เพราะในพระพุทธศาสนามีได้ถือว่า มีพระผู้เป็นเจ้าหรือไม่มีพระประเภท priest ที่จะทำหน้าที่เป็นสื่อกลางระหว่างมนุษย์กับพระผู้เป็นเจ้า พระพุทธศาสนาเป็นคำสอนของพระพุทธเจ้าซึ่งก็เป็นมนุษย์เช่นเดียวกับเราท่านนั่นเอง แต่พระองค์ทรงเป็นมนุษย์ที่มีปรีชาสามารถมาก จนกระทั่งได้ตรัสรู้สัจธรรมด้วยพระองค์เองโดยชอบ หลักธรรมที่พระองค์ตรัสรู้จนได้รับพระนามว่าเป็นพระพุทธเจ้านั้น ก็คือ “กฎปฏิจจสมุปบาท” (Law of Causation) ซึ่งเป็นกฎเกี่ยวกับชีวิตว่าเกิดแต่เหตุแต่ปัจจัยต่างๆ และการตรัสรู้ความจริงเกี่ยวกับชีวิตนี้ก็ไม่มีการผูกขาดว่าเฉพาะพระองค์เท่านั้นที่ตรัสรู้ เพราะพระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ว่าในอดีตก็ได้มีพระพุทธเจ้ามามากมายหลายพระองค์แล้ว และในอนาคตก็ยังมีต่อไปอีก ใครก็ตามถ้าหากบำเพ็ญบารมีอย่างพระองค์จนครบถ้วนแล้ว ก็อาจตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าได้ด้วยกันทั้งนั้น ซึ่งแตกต่างศาสนาที่มีพระผู้เป็นเจ้า เพราะพระผู้เป็นเจ้าพระองค์เดียวเท่านั้นที่ทรงผูกขาด Wisdom หรือ ตัวปัญญา คนอื่นๆจะมี

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

Wisdom ไม่ได้ ได้แต่เพียงรักในพระปัญญาหรือ Wisdom ของพระองค์เท่านั้น พระพุทธศาสนาสอนให้ยึดถือหลักกรรมที่ว่า ใครทำเหตุอย่างไร ก็ย่อมได้รับผลเช่นนั้น คือถ้าทำเหตุดี ก็จะได้รับผลดี ถ้าทำเหตุชั่ว ก็จะได้รับผลชั่ว ตามสมควรแก่กรรมนั้นๆ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงรับสั่งต่อไปอีกว่า “หากจะถามว่าพระพุทธศาสนาเป็นอะไร ก็ต้องตอบว่า โดยเนื้อหาที่เป็นความจริงของชีวิต พระพุทธศาสนาเป็นปรัชญา โดยวิธีการสอนที่ยึดหลักเหตุผล พระพุทธศาสนาเป็นศาสตร์ หรือพูดให้ชัดเจนไปอีก ก็เป็นวิทยาศาสตร์ เพราะฉะนั้นข้าพเจ้าจึงมีความเห็นว่าการสอนพระพุทธศาสนาที่ถูกต้อง คือการสอนให้คนสามารถพิจารณาชุดค้นหาหลักธรรมะจากชีวิต และนำหลักธรรมะนั้นมาปฏิบัติให้เป็นประโยชน์”

ก่อนอื่นเราควรจะเข้าใจในความหมายของคำว่า ปรัชญา เสียก่อนว่าหมายถึงอะไร คำนี้เราเข้าใจว่า ตรงกับคำภาษาอังกฤษที่ว่า Philosophy ความจริงคำทั้งสองนี้ก็หาได้มีความหมายตรงกันทีเดียวไม่ ก็เช่นเดียวกับ “ศาสนา” กับ “religion” นั่นเอง “ปรัชญา” เป็นภาษาสันสกฤต ตรงกับภาษาบาลีว่า “ปัญญา” หมายถึง ความรู้อันประเสริฐ คือ ความรู้แจ้งหลังจากที่ได้ตรัสรู้แล้ว หลังจากที่พ้นความสงสัยแล้ว ส่วน Philosophy แปลว่า “ความรักในความรู้” (Love of Wisdom) ทั้งนี้เพราะทางฝ่ายตะวันตกเขาถือว่า Wisdom เป็นของพระผู้เป็นเจ้าโดยเฉพาะเท่านั้น มนุษย์อย่างเราจะมี Wisdom หาได้ไม่ จึงได้แต่เพียงรัก Wisdom ของพระองค์เท่านั้น Philosophy เกิดจากความสงสัย

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

ความประหลาดใจ คือยังไม่พ้นจากข่ายแห่งความสงสัย แห่งความประหลาดใจอยู่ ถ้าหากในแง่แล้ว พระพุทธศาสนาก็มีใช้ Philosophy แต่ในแง่ “ปรัชญา” ซึ่งแปลว่า ความรู้อันประเสริฐ แล้ว พระพุทธศาสนาก็จัดว่าเป็นปรัชญา แต่ในบางแง่เราอาจถือว่า พระพุทธศาสนาเป็นปรัชญาในแง่ของ Philosophy ได้เหมือนกัน โดยเฉพาะในพระพุทธศาสนาฝ่ายมหายาน เขาได้พัฒนาความคิด เรื่องนิพพานบ้าง เรื่องสัจธรรมบ้าง เรื่องจิตว่างบ้าง ออกไปอีกมาก และตีความหมายแตกต่างกันออกไป จนในที่สุดก็ยังยุติไม่ได้ในแง่ อย่างนี้ พระพุทธศาสนาก็เป็น Philosophy แต่พระพุทธศาสนาที่แท้แล้วเป็นปรัชญา เพราะความตรัสรู้ของพระพุทธเจ้าหมายถึง การที่พระองค์ทรงพ้นจากความสงสัยแล้วอย่างสิ้นเชิง แต่สาวกของพระองค์ในสมัยต่อมาไม่เข้าใจข้อธรรมอันลึกซึ้งซึ่งที่พระองค์ได้ตรัสสอนไว้ จึงได้เอามาตีความกันออกไปในรูปต่างๆ ทำให้เกิดความสงสัยขึ้นมาแม้ในหมู่พุทธบริษัทด้วยกันเอง ในแง่นี้พระพุทธศาสนา จึงกลายเป็น Philosophy ไป

ที่ว่า “พระพุทธศาสนาเป็นศาสตร์ หรือพูดให้ชัดลงไปอีก ก็เป็นวิทยาศาสตร์” นั้น ก็เพราะพระพุทธศาสนามีวิธีการสอนที่ยึดหลักเหตุผลเป็นสำคัญ อะไรที่จะจัดว่าเป็น “ศาสตร์” ได้นั้น จะต้องมีความรู้ มีวิธีปฏิบัติ การ มีผลแสดงในการปฏิบัติเป็นขั้นๆ อย่างเหมาะสม และสามารถวัดผลได้ ถ้าเราจะพิจารณาพระพุทธศาสนาในแง่แล้ว จะเห็นว่าพระพุทธเจ้าทรงเป็นบุคคลที่ถือเหตุผลเป็นหลักสำคัญ และทรงสอนให้คนยึดเหตุผลเป็นหลักดำเนินชีวิตด้วย การที่พระองค์เสด็จออกบวช ก็เพราะต้องการค้นหาเหตุผล

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

ที่ว่าทำไมคนเราจึงต้องเกิด แก่ เจ็บ ตายด้วย ในตอนแรกๆก็ทรงเข้าไปศึกษาอยู่ในสำนักต่างๆ แต่เมื่อทรงเห็นว่า การศึกษาในสำนักนั้นๆมิใช่ทางแห่งการพ้นทุกข์แล้ว พระองค์ก็ไม่ทรงยอมตัวให้จมอยู่ในความเชื่อถือหรือการปฏิบัติที่ผิด จึงทรงถอนพระองค์ออกและไปแสวงหาความรู้ในสำนักอื่นๆต่อไป จนกระทั่งในที่สุดเมื่อพระองค์ทรงเห็นว่าไม่มีสำนักใดจะสอนให้พระองค์รู้แจ้งได้แล้ว พระองค์ก็ทรงแสวงหาทางตรัสรู้ด้วยพระองค์เองตามลำพังต่อไป จนกระทั่งได้ตรัสรู้ในที่สุด หลังจากที่ได้ทรงทดลองวิธีการต่างๆมาถึง ๖ ปีแล้ว เมื่อพระองค์ตรัสรู้ความจริงของชีวิตโดยตลอดแล้ว พระองค์ก็ทรงสอนผู้อื่นให้รู้ตามได้ด้วย แสดงให้เห็นว่าพระองค์ทรงมีเหตุผล ทรงมีวิธีการ และสามารถวัดผลได้ด้วยว่าใครได้บรรลุถึงคุณวิเศษขั้นไหนแล้ว โดยเฉพาะใน *ปฐมเทศนา* ซึ่งเป็นเทศนาครั้งแรกของพระองค์นั้น จะเห็นได้ชัดว่ามีหลักเกณฑ์ที่จัดเป็น “ศาสตร์” ได้อย่างพร้อมมูล เพราะพระองค์ทรงชี้ให้เห็นว่าทางไหนผิดและทางไหนถูก และทางที่จะนำไปสู่ความพ้นทุกข์ ทรงสอนอริยสัจ ๔ ซึ่งก็ได้แก่ทรงสอนเรื่องเหตุผลนั่นเอง และเมื่อพระโกณฑัญญะได้ดวงตาเห็นธรรมแล้ว ก็นับว่าเป็นการวัดผลได้อย่างดีที่สุดใน

แต่อย่างไรก็ตาม ถ้าจะถือว่าพระพุทธศาสนาเป็นวิทยาศาสตร์ในแง่ที่ว่าต่างก็สอนให้ยึดเหตุผลเป็นหลัก และสามารถพิสูจน์หรือวัดผลได้ด้วยกันแล้วก็นับว่าไปด้วยกันได้ แต่ถ้าจะพูดให้แน่ชัดลงไปก็ต้องว่า พระพุทธศาสนาเป็นวิทยาศาสตร์แห่งวิทยาศาสตร์ (Science of sciences) มากกว่า ทั้งนี้เพราะวิทยาศาสตร์ที่ค้นคว้ากันอยู่ในปัจจุบันนี้ ยังไม่ถึงจุดจบ ยังมีเปลี่ยนแปลงอยู่เรื่อยๆ

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

แต่พระพุทธศาสนาเข้าถึงความจริงขั้นสูงสุดแล้ว ไม่มีอะไรที่จะต้องแก้ไขเพิ่มเติมอีกแล้ว โดยเหตุที่พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งเหตุผล จึงไม่มีอะไรขัดแย้งกับวิทยาศาสตร์ ถ้าหากวิทยาศาสตร์นั้นสมบูรณ์แล้ว แม้แต่ไอน์สไตน์เองก็เขียนไว้ว่า “ถ้าหากจะมีศาสนาใดๆ ที่พอจะยอมรับนับถือได้สำหรับจิตใจบุคคลที่มีความเข้าใจทางวิทยาศาสตร์สมัยใหม่แล้ว ศาสนานั้นก็ได้แก่พระพุทธศาสนา”

โดยเหตุที่พระพุทธเจ้าทรงสอนเรื่องชีวิตเป็นจุดใหญ่ พระองค์จึงทรงบัญญัติโลกที่ตัวเรานี่เอง คือทรงสอนให้ค้นคว้าโลกภายในคือตัวเรา มากกว่าที่จะสอนให้ค้นคว้าโลกภายนอกตัวเรา ทรงชี้ให้เห็นว่าชีวิตนั้นสั้นนัก เหมือนความฝัน เหมือนพองน้ำ เหมือนพยับแดด ฯลฯ พระองค์ทรงพยายามนำเอาทุกสิ่งทุกอย่างมาประยุกต์เข้ากับชีวิตได้ทั้งนั้น เพราะฉะนั้นการสอนพระพุทธศาสนาที่ถูกต้องก็คือ “การสอนให้คนสามารถพิจารณาชุดค้นหาหลักธรรมะจากชีวิต และนำหลักธรรมะนั้นมาปฏิบัติให้เป็นประโยชน์” ในพระพุทธศาสนาเต็มไปด้วยธรรมะเกี่ยวกับชีวิตทั้งนั้น ทั้งที่เกี่ยวกับชีวิตที่จะดำรงอยู่ในโลกของผู้มีกิเลส และที่เกี่ยวกับชีวิตที่จะดำเนินไปเพื่อความพ้นทุกข์ ซึ่งก็หนีเรื่องชีวิตไม่พ้นอยู่นั่นเอง

ส่วนในเรื่องวิธีการสอนธรรมะ หรือการเผยแพร่หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาให้เข้าถึงบุคคลประเภทต่างๆ นั้น ความจริงก็มีปรากฏอยู่อย่างสมบูรณ์ในคัมภีร์ มีทั้งที่กล่าวไว้โดยตรงและโดย

๒. เอนสต์ เบ็นซ์, *ใครจะกุมชะตาของเอเชีย, พระพุทธศาสนาหรือลัทธิคอมมิวนิสต์*,
 สำนักพิมพ์ทองประกายรุ้ง แปล, หน้า ๑๘๒.

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

อ้อม ทั้งที่กล่าวโดยสรุปและโดยละเอียดพิสดาร สมจริงตามพระราชดำรัสทุกประการ ดังจะเห็นได้จากตอนที่พระพุทธองค์ทรงส่งพระสาวกออกประกาศพระศาสนาครั้งแรก พระองค์ได้ทรงประกาศวัตถุประสงค์ และทรงแนะนำวิธีการเผยแผ่พระศาสนาไว้อย่างชัดเจนว่า มีวัตถุประสงค์เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและเพื่อความสุขแห่งมหาชน (พหูชนหิตาย พหูชนสุขาย) นั่นคือ ในการประกาศพระศาสนานั้นจะต้องมีเมตตากรุณาเป็นเบื้องต้น โดยตั้งกุศลจิตไว้ว่า เพื่อให้ประชาชนได้รับประโยชน์และความสุขจากการเผยแผ่ธรรมะนั้นนั้นให้มากที่สุดที่จะทำได้ และในการแสดงธรรมก็จะต้องแสดงให้งามให้ไพเราะทั้งในเบื้องต้น ท่ามกลาง และที่สุด คือให้งามให้ไพเราะตั้งแต่ต้นจนจบทีเดียว ให้ได้ทั้งใจความและพลความ คือให้ได้ทั้งน้ำและเนื้อ ให้ครบถ้วน ให้ละเอียดลออ อย่าให้ขาดตกบกพร่อง ทั้งนี้ก็เพื่อผู้ฟังจะได้ไม่คลางแคลงสงสัยอีกต่อไป นั้นนับว่าเป็นหลักการและวัตถุประสงค์ที่สำคัญในการประกาศพระศาสนา

ในการประกาศพระศาสนานั้น จะใช้วิธีใดวิธีหนึ่งโดยเฉพาะไม่ได้ วิธีการจะต้องเปลี่ยนแปลงไปตามความเหมาะสมแก่กาลเทศะและภูมิหลังของผู้ฟัง บางทีผู้สอนก็ต้องไปหาผู้ฟัง บางทีผู้ฟังก็อาจมาหาผู้สอน ไม่ใช่จะรอให้ผู้ฟังมาหาเสียก่อนจึงจะเทศนาสอน และที่นับว่าสำคัญยิ่งก็คือ ผู้สอนจะต้องรู้อัธยาศัยของผู้ฟังว่ามีแนวโน้มไปทางใด หรือมีภูมิหลังอย่างไรแล้วจึงสอนให้ถูกกับอัธยาศัยหรือภูมิหลังของผู้ฟังเป็นรายๆไป อย่างในเวลา que พระพุทธเจ้าทรงสอนพระปัญจวัคคีย์ พระองค์ก็เทศนาเรื่องธรรมจักษกับปวัตตสูตร และ อนัตตลักขณสูตร แต่พอแสดงโปรด

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

ยสกุลบุดร พระองค์กลับแสดง อนุบุพพิกธา ๕ และเมื่อทรงเทศนา ไปรตพวกขฤลิ ๑,๐๐๓ องค์ มีพระอรุณเวลกัสสปเป็นประธานนั้น พระองค์ก็ทรงแสดง อาทิตตปริยายสูตร ทั้งนี้ก็เพราะผู้ฟังเหล่านั้นมี ภูมิหลังต่าง ๆ กัน พระปัญญาวิคคีย์เป็นนักบวช ที่ถือว่าการบำเพ็ญ ทุกรกิริยาเท่านั้นเป็นทางแห่งความหลุดพ้น พระพุทธองค์ก็ต้อง ทรงแสดงชี้ให้เห็นว่านั่นหาใช่ทางแห่งความพ้นทุกข์ไม่ ทางพ้นทุกข์ ต้องดำเนินตามทางสายกลาง ส่วนยสกุลบุดรไม่ใช่ชนนักบวช เป็น ลูกเศรษฐีมีความเข้าใจในเรื่องศาสนาน้อยมาก จึงทรงเทศนา เรื่องง่าย ๆ คือเรื่องการให้ทาน การรักษาศีล เรื่องสวรรค์ เรื่องโทษ ของกามารมณ์ และอานิสงส์ของการออกบวชให้ฟัง ส่วนพวกขฤลิ สามพี่น้องกับบริวารนั้นเป็นพวกบูชาไฟ พระพุทธเจ้าก็ทรงเทศนา เรื่องความร้อนให้ฟัง ท่านเหล่านั้นก็สามารถเข้าใจคำสอนของพระ- พุทธองค์ได้ง่าย ถ้าพระพุทธเจ้าทรงสอนอยู่แบบเดียว การประกาศ พระศาสนาอย่างนี้ได้ผลอย่างแน่นอน แต่การที่พระพุทธองค์ทรง ประกาศศาสนาอย่างได้ผลรวดเร็วขึ้น เพราะเหตุปัจจัยหลายอย่าง ด้วยกัน คือพระองค์เองก็ทรงมีบุคลิกภาพดี และทรงเป็นแบบฉบับ ที่ดี เพราะพระองค์ทรงทำได้อย่างที่สอน และทรงสอนอย่างเดียวกับที่พระองค์ทรงทำ ไม่ใช่เข้าแบบที่ว่า “จงทำอย่างที่ผมสอน แต่อย่าทำอย่างที่ผมทำ” ดังที่ครูอาจารย์บางคนสอนศิษย์ ผู้ที่จะสอน เขาจะต้องทำตัวให้เป็นแบบฉบับได้ด้วย จึงจะเป็นที่เคารพนับถือ และเป็นທີ່เลื่อมใสของผู้อื่นได้ เพราะฉะนั้นผู้ที่ปรารถนาจะช่วยผู้อื่น จึงควรจะได้ศึกษาคำสอนของพระพุทธศาสนาให้เข้าใจเสียก่อน แล้วจึงค่อยนำคำสอนนั้นไปเผยแผ่ให้เหมาะสมแก่บุคคล แก่กาล

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

สมัย และสภาพการณ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปัจจุบัน

คนสมัยใหม่เป็นคนที่ยึดเหตุผลเป็นหลักสำคัญ ดังนั้นการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้แก่คนสมัยใหม่จึงไม่ลำบากนัก เพราะพระพุทธศาสนาสอนให้คนมีเหตุผลอยู่แล้ว แต่เหตุผลนั้นอาจมีทั้งผิดและถูก แม้เขาจะมีเหตุผลผิดๆก็ไม่ยากลำบากอะไรในอันที่จะเปลี่ยนความเห็นของเขา แต่ทั้งนี้เราจะต้องมีเหตุผลที่ดีกว่า ถ้าหากเขาได้ฟังเหตุผลที่ดีกว่าแล้ว เขาก็จะไม่ตื้อตึงยึดมั่นในความเห็นที่ผิดๆอยู่ต่อไป บุคคลที่ยึดมั่นในเหตุผลผิดๆ สอนง่ายกว่าบุคคลที่ไม่มีเหตุผลอะไรเลย

ในการสอนคนสมัยใหม่นั้น จำต้องเปิดโอกาสให้เขาได้ซักถามในข้อข้องใจสงสัยได้ด้วย เพราะถ้าเขาไม่มีโอกาสได้ซักถาม ความข้องใจต่างๆก็คงจะไม่หมดไปจากจิตใจของเขา และถ้าหากเขายังมีความข้องใจอยู่ การที่จะให้เขายอมรับนับถือในคำสอนนั้น ย่อมเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ยาก

อีกประการหนึ่ง ก็คืออย่าให้ผู้ฟังต้องมีความรู้สึกว่าได้ “ถูกอบรม” และ “ถูกบีบบังคับ” อย่างที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำรัสไว้ เพราะถ้าผู้ฟังรู้สึกว่าได้ถูกอบรมหรือถูกบีบบังคับให้เชื่อแล้ว เขาจะมีปฏิกิริยาออกมาในรูปไม่สนใจบ้าง หรือนึกค้านอยู่ในใจบ้าง พระพุทธเจ้ามิได้ทรงบังคับให้ใครต้องเชื่อตรงข้ามกลับทรงสอนให้คนใช้ปัญญาพิจารณาโดยถ่วงแท้เสียก่อนแล้วจึงเชื่อ ดังที่พระองค์ได้ทรงสอนชาวกาลามะทั้งหลายไว้ใน เกสปุตตสูตร หรือ เกสปุตติยสูตร

ใน เกสปุตตสูตร หรือ เกสปุตติยสูตร นั้นมีความว่า สมัยหนึ่ง

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

เมื่อพระผู้มีพระภาคได้เสด็จจาริกไปในโกศลกชนบทพร้อมด้วยภิกษุสงฆ์หมู่ใหญ่ เสด็จถึงนิคมของพวกกาลามะ ชื่อว่า เกสปุตตะ พวกชนกาลามโคตร ชาวเกสปุตตนิคมได้มาเฝ้าพระพุทธเจ้าและกราบทูลว่า มีสมณพราหมณ์หลายพวกมายังเกสปุตตนิคม และพูดประกาศเฉพาะลัทธิของตนเท่านั้น และกล่าวกระทบกระทั่งยิบดูหมิ่นเหยียดหยามลัทธิอื่น ทำให้เห็นว่าลัทธิอื่น ๆ ไม่น่าเชื่อ ไม่น่าเลื่อมใส พวกเขาจึงมีความเคลือบแคลงสงสัยในสมณพราหมณ์เหล่านั้นว่าใครพูดจริงใครพูดเท็จ พระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัสว่า :

“ดูก่อนกาลามชนทั้งหลาย ก็ควรแล้วที่ท่านทั้งหลายจะเคลือบแคลงสงสัย และท่านทั้งหลายเกิดความเคลือบแคลงสงสัย ในฐานะที่ควรแล้ว มาเถิดท่านทั้งหลาย ท่านทั้งหลาย

อย่าได้ยึดถือตามถ้อยคำที่ได้ยินได้ฟังมา

อย่าได้ยึดถือตามถ้อยคำสืบ ๆ กันมา

อย่าได้ยึดถือโดยตื่นข่าวว่า ได้ยินว่าอย่างนี้

อย่าได้ยึดถือโดยอ้างตำรา

อย่าได้ยึดถือโดยเตาเอาเอง

อย่าได้ยึดถือโดยคาดคะเนเอา

อย่าได้ยึดถือโดยความตรึกตามอาการ

อย่าได้ยึดถือโดยชอบใจว่าต้องกันกับทิวาของตัว

อย่าได้ยึดถือโดยเชื่อว่าผู้พูดสมควรจะเชื่อได้

อย่าได้ยึดถือโดยความนับถือว่าสมณะนี้เป็นครูของเรา

เมื่อใดท่านทั้งหลายพึงรู้ด้วยตนเองว่า ธรรมเหล่านี้เป็นอกุศล ธรรมเหล่านี้มีโทษ ธรรมเหล่านี้ผู้รู้ดีเขิน ธรรมเหล่านี้ใครสมาทาน

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

ให้บริบูรณ์แล้ว เป็นไปเพื่อสิ่งไม่เป็นประโยชน์ เพื่อทุกข์ เมื่อนั้น ท่านทั้งหลายควรละกรรมเหล่านั้นเสีย”^๓

เพียงข้อความที่ยกมานี้ จะเห็นได้ว่าพระผู้มีพระภาคทรงมีพระทัยกว้างเพียงใด พระองค์ทรงเป็นนักจิตวิทยาชั้นสูงหาผู้เสมอเหมือนมิได้ หลังจากนั้นพระองค์ก็ทรงสนทนากับพวกกาลามชนทั้งหลาย ตามแบบ Dialogues คือทรงพยายามถามให้กาลามชนใช้ความเห็นของตน แล้วจึงตอบเป็นข้อๆไป และในที่สุดพวกกาลามชนก็ทราบเองว่าอะไรเป็นกุศล อะไรเป็นอกุศล ผลของกุศลเป็นอย่างไร และผลของอกุศลเป็นอย่างไร แล้วพระพุทธองค์จึงได้ตรัสต่อไปอีกว่า “...เมื่อใดท่านทั้งหลายพึงรู้ด้วยตนเองว่า ธรรมเหล่านี้เป็นกุศล ธรรมเหล่านี้ไม่มีโทษ ธรรมเหล่านี้ท่านผู้รู้สรรเสริญ ธรรมเหล่านี้ใครสมาทานให้บริบูรณ์แล้ว เป็นไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูล เพื่อความสุข เมื่อนั้นท่านทั้งหลายควรเข้าถึงธรรมเหล่านี้อยู่...”^๔ ในที่สุดพวกกาลามชนทั้งหลายเหล่านั้นก็ได้กล่าวปฏิญาณตนเป็นผู้ถึงพระพุทธองค์เป็นสรณะตลอดชีวิต

ถ้าหากพระพุทธเจ้าไปตรัสว่าคำสอนของสมณพราหมณ์ทั้งหลายเหล่านั้นผิดทั้งสิ้น คำสอนของเราเท่านั้นถูก พวกกาลามชนทั้งหลายก็คงมีปฏิกิริยาต่อคำสอนของพระองค์ เช่นเดียวกับที่มีปฏิกิริยาต่อคำสอนของสมณพราหมณ์เหล่านั้นนั่นเอง และก็คงจะ

๓. “เกสปุตตสูตร”, ดิกนิบาต อังคุตตรนิกาย, พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม ๓๑, หน้า ๓๐๑ - ๓๐๒.

๔. “เกสปุตตสูตร”, หน้า ๓๐๘.

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

คิดว่า “ก็ตะเกียบเดียวกันนั่นเอง” เป็นแน่

การสอนธรรมะให้แก่ปัญญาชนนั้น ต้องพยายามสอนให้แต่ละคนสามารถค้นหาและเข้าใจข้อธรรมะ ซึ่งจะนำมาใช้เป็นหลักการในการดำเนินชีวิตได้อย่างเหมาะสมตามฐานะของตน ดังที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำรัสไว้ การสอนศาสนาจึงจะได้ผล

ทั้งหมดนี้ ย่อมเป็นเครื่องชี้ให้เห็นพระปรีชาสามารถอันสูงส่งของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว แม้ในเรื่องของพระศาสนาเป็นอย่างยิ่ง

ที่ข้าพเจ้าได้อัญเชิญพระราชดำรัสนี้มาวิจารณ์ ก็ด้วยความเคารพอย่างยิ่ง เพราะพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานโอกาสไว้ในตอนท้ายว่า “ข้าพเจ้าขอฝากให้ที่ประชุมนำข้อคิดทั้งนี้ไปวิเคราะห์และวิจารณ์ต่อไป” ข้าพเจ้าจึงไม่คิดว่าเป็นการอาจเอือมใด ๆ เลย เพราะข้าพเจ้าได้เขียนเรื่องนี้ด้วยกุศลจิตจริงๆ และก็เขียนตามแนวที่ได้เคยไปร่วมอภิปรายเกี่ยวกับพระราชดำรัสนี้ที่พุทธสมาคมแห่งประเทศไทย ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ถ้าหากจะมีอะไรผิดพลาดไปบ้าง ก็ให้ถือว่าเป็นความโง่เขลาเบาปัญญาของข้าพเจ้าก็แล้วกัน.

การประยุกต์ธรรมของพระพุทธศาสนา เข้ากับสภาพชีวิต และ ระบบการศึกษาในปัจจุบัน

สมัยนี้เป็นสมัยที่โลกมีความเจริญรุดหน้าไปในทางวิทยาศาสตร์ และทางเทคโนโลยีมากจนตามแทบไม่ทัน เพราะในกรุงเทพฯ ปัจจุบันนี้กับเมื่อยี่สิบปีก่อนก็แตกต่างกันเสียจนกระทั่งจำแทบไม่ได้ ไม่ว่าจะมองไปทางไหนก็มีแต่ตึกรามบ้านช่องใหญ่ๆโตๆ บางแห่ง สูงตั้งยี่สิบกว่าชั้น ในสมัยเมื่อยี่สิบปีก่อน เพียงตึกเก้าชั้นก็นับว่า เป็นสิ่งน่าอัศจรรย์อยู่แล้ว เดี่ยวนี้ตึกเก้าชั้นไม่มีความหมายอะไร เพียงแต่คิดอยู่ว่าเมื่อไรเราจึงจะมีตึกร้อยชั้นอย่างในเมืองนิวยอร์ก บ้างเท่านั้นแหละ

ความเจริญก้าวหน้าในทางวัตถุนั้นขึ้นอยู่กับเงิน สมัยนี้ถ้า หากเรามีเงินแล้ว อยากจะเนรมิตบ้านอย่างไร ขนาดไหน สูงสัก ก็ชั้นก็ได้ จะให้มีเครื่องอุปกรณ์สร้างความสุขสักแค่ไหนเพียงใดก็ได้

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

แต่พร้อมๆกับความเจริญในทางวัตถุนี้เอง เราก็เกิดปัญหาอันยิ่งใหญ่ตามติดมา นั่นคือปัญหาทางด้านจิตใจ

ทุกคนต่างก็หวังจะให้ชีวิตของตนมีความสุข มีความเจริญก้าวหน้า มีชื่อเสียงด้วยกันทั้งนั้น แต่ก็เป็นส่วนน้อยที่ประสบความสำเร็จสมดังที่มุ่งหมายไว้ บางคนทั้งๆที่เป็นเศรษฐีมีเงินทองนับเป็นร้อยๆล้าน แต่ชีวิตของเขาก็เต็มไปด้วยความยุ่งยาก ความทุกข์ จนบางครั้งถึงกับต้องทำอัตวินิบาตกรรมก็มี นี่เพราะอะไรเล่า?

ทางพระพุทธศาสนากล่าวว่า ชีวิตของเราประกอบด้วยนามและรูป หรือจะว่าประกอบด้วยวัตถุกับจิตใจก็ได้ ส่วนที่เป็นวัตถุหรือรูปธรรมก็จำเป็นต้องหาวัตถุไปสนอง เช่น อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย เป็นต้น ส่วนที่เป็นจิตใจหรือนามธรรมก็จำเป็นต้องหาสิ่งที่เป็นนามธรรมไปสนองเช่นเดียวกัน เพราะมิใช่ร่างกายเท่านั้นที่ต้องการอาหาร แม้จิตใจก็ต้องการอาหารเช่นกัน นั่นคืออาหารใจ อาหารใจคืออะไรเล่า? อาหารใจก็คือสิ่งที่จะทำให้จิตใจมีความสุข มีความสงบ ซึ่งก็หมายถึงศาสนานั่นเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับประชาชนชาวไทย ก็ต้องถือว่าพระพุทธศาสนาเป็นอาหารใจของเราอย่างมิต้องสงสัย

อาหารใจก็เช่นเดียวกับอาหารอื่นๆ คือต้องรู้จักบริโภค อาหารบางอย่างก็แสดงกับโรค อาหารบางอย่างรับประทานมากเกินไปแทนที่จะให้คุณอาจกลายเป็นโทษก็มี การจะเลือกอาหารรับประทานนั้น เราควรพิจารณาดูว่าร่างกายของเราต้องการอะไร ก็ควรรับประทานอาหารประเภทนั้นให้มาก ถ้าหากเราไม่รู้จักประมาณในการบริโภค อาหารอาจกลายเป็นพิษได้เหมือนกัน หรือ

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

อาหารบางอย่างอาจเป็นประโยชน์สำหรับคนหนึ่ง แต่เป็นโทษสำหรับอีกคนหนึ่งก็ได้ เพราะฉะนั้นการบริโภคอาหารก็จำเป็นต้องระมัดระวังฉันทใด ในเรื่องอาหารใจก็ฉันทนั้น เราจะต้องถือว่าศาสนาหรือธรรมะนั้นเป็นอาหารใจ และเป็นตุจยารักษาโรค ทั้งการรับประทานอาหารและการใช้ยาก็ต้องมีความพอเหมาะพอดี ยาขนานหนึ่งก็รักษาได้โรคหนึ่ง หรือบางโรค ไม่ใช่รักษาได้หมดทุกโรค การใช้ยา ก็จำเป็นต้องใช้ให้ถูกกับโรค และก็ต้องรับประทานหรือใช้ให้พอเหมาะพอดี ถ้ารับประทานน้อยเกินไปอาจไม่หาย และถ้ารับประทานมากเกินไปอาจถึงตายก็ได้ เพราะฉะนั้นเวลาเราจะใช้ยา ก็ต้องดูวิธีใช้ หรือปฏิบัติตามคำแนะนำของนายแพทย์ ไม่ใช่ที่เราจะเอาเรื่องการใช้ยามาเทียบเป็นบัญญัติไตรยางศ์ เช่น ถ้าหากนายแพทย์บอกว่า ให้รับประทานวันละ ๓ ครั้ง ครั้งละ ๒ เม็ด ประมาณ ๕ วันจะหาย เราอยากจะให้หายเร็วก็ก็กรับประทานเสียครั้งเดียว ๓๐ เม็ด อย่างนี้แทนที่จะหาย อาจตายก็ได้

ดังนั้น การที่เราจะเอาคำสอนในพระพุทธศาสนา มาประยุกต์ใช้นั้น ในเบื้องต้นเราจะต้องรู้หลักคำสอนในพระพุทธศาสนาเสียก่อน ถ้าเราไม่รู้ก็เหมือนกับการรับประทานยาแบบสุ่มสี่สุ่มห้า ซึ่งอาจทำให้ตายได้เหมือนกัน ทั้งนี้เพราะธรรมะเปรียบเสมือนยา เราต้องเอามาใช้ให้ถูกกับโรค ไม่ใช่เราไปนัดกับใครไว้ แล้วไม่ไปตามนัด โดยอ้างว่าพระพุทธศาสนาสอนว่า อะไรๆก็ไม่เที่ยง อย่างนี้ถือว่าเอาธรรมะไปใช้ในทางที่ผิด ยิ่งในปัจจุบันนี้สภาพชีวิตของคนในสังคมเกือบจะจับต้นชนปลายไม่ติด เพราะมีปัญหาหรร้อยแปดที่จะทำให้เราต้องนำมาขบคิด ปัญหาส่วนตัวโดยตรงบ้าง ปัญหาส่วนตัว

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

โดยทางอ้อมบ้าง ปัญหาโลกภายนอกที่ห่างไกลออกไปบ้าง ถ้าหากเราเก็บมาเป็นกังวลมากก็ยิ่งทุกข์มาก แต่การที่จะไม่เก็บเอามาเป็นกังวลเสียเลย หรือทำจิตใจให้ว่างนั้นก็คงมีคนทำได้น้อยมาก อย่างเช่น รัฐบาลขึ้นภาษีเมื่อเร็ว ๆ นี้ ใครจะทำจิตว่างไม่เดือดร้อนได้เล่า? แต่ถ้าหากทำได้ก็นับว่าเป็นบุญของผู้นั้น คือไม่ต้องเดือดร้อนอะไร

หลักธรรมในพระพุทธศาสนามีอยู่มากมาย ถ้าหมายเอาเฉพาะพระสูตรกับพระอภิธรรมก็มีถึง ๖๓,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ ถ้ารวมทั้งพระวินัยด้วยก็ถึง ๘๔,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ คงเป็นการยากมากที่เราจะรู้พระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าได้ทั้งหมด และความจริงในพระธรรมคำสอนเหล่านั้น ก็มีทั้งประเภทสอนให้บรรลุดังซึ่งที่สุดแห่งทุกข์ และที่ใช้เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวในการครองชีวิตแบบชาวโลก ทั้งนี้เพราะพระพุทธเจ้าทรงทราบดีว่า มีไม่กี่คนดอกที่จะเป็นพระอรหันต์ได้ นอกนั้นก็เหมือนนกที่ตกอยู่ในข่ายของนายพรานทั้งนั้น เพราะฉะนั้นพระองค์จึงทรงสอนธรรมะสำหรับการครองชีวิตแบบชาวโลกไว้ด้วย

การที่เราจะประยุกต์ธรรมะ คือเอาธรรมะมาใช้กับสภาพชีวิต และระบบการศึกษาในปัจจุบันนั้นจึงเป็นปัญหาใหญ่มาก ซึ่งเราอาจแยกเป็น ๒ ประเด็น คือ

๑. ปัญหาการประยุกต์ธรรมะของพระพุทธศาสนาเข้ากับสภาพชีวิตในปัจจุบัน
๒. ปัญหาการประยุกต์ธรรมะของพระพุทธศาสนาเข้ากับระบบการศึกษาในปัจจุบัน

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

สำหรับปัญหาแรกเป็นปัญหาที่ทุกคนต้องประสบ ไม่ว่าผู้นั้นจะยากดีมีจนอย่างไร หรือจะมีการศึกษาหรือไม่ก็ตาม ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่าสภาพชีวิตในปัจจุบันนี้ซับซ้อน เพราะสังคมเดี๋ยวนี้เป็นสังคมที่ซับซ้อนยิ่งกว่าในอดีต และเหตุปัจจัยที่ทำให้สังคมและชีวิตต้องสลับซับซ้อนก็มีมากด้วยกัน เมื่อสองสามวันมานี้มีพวกควาเกอร์ (Quaker) ได้มาสนทนากับข้าพเจ้า โดยตั้งปัญหาถามว่าความจริงทางเทคโนโลยีของโลกนี้มีผลกระทบต่อพระพุทธศาสนาหรือไม่? ข้าพเจ้าได้ตอบไปว่าเรื่องกระทบกระเทือนนั้นต้องมีแน่ แต่ว่าก็ได้เป็นผลทำให้พระพุทธศาสนาต้องเสื่อมเสียอะไร ทั้งนี้เพราะคำสอนของพระพุทธเจ้าเป็นสังฆธรรม จึงมีเหตุผลทนต่อการพิสูจน์ พระพุทธเจ้ามิได้ทรงสร้างสังฆธรรมขึ้น พระองค์ทรงเป็นเพียงค้นพบสังฆธรรมแล้วนำเอาสังฆธรรมนั้นมาเผยแพร่แนะนำสั่งสอนอธิบายให้เข้าใจง่ายเท่านั้นเอง ดูงเดียวกับนักวิทยาศาสตร์ที่ค้นพบความจริง มิใช่เป็นผู้สร้างความจริงใดๆขึ้นมา ฉะนั้นสังฆธรรมนั้นไม่ว่าพระพุทธองค์จะอุบัติขึ้นมาในโลกหรือไม่ ก็คงเป็นสังฆธรรมอยู่ตลอดเวลา และพระพุทธเจ้าก็ได้ตรัสไว้ว่า “สพฺเพ สดฺดา อหฺราญฺจิจฺจิทฺถก” แปลว่า “สัตว์ทั้งหลายทั้งปวงดำรงชีวิตอยู่ได้เพราะอาหาร” ความเจริญทางเทคโนโลยีก็มีจุดมุ่งหมายให้มนุษย์ชาติมีความอยู่ดีกินดีนี่เอง การจะเทศนาสั่งสอนนั้น ข้อสำคัญต้องให้ท้องของเขาริ่มเสียก่อน พระพุทธเจ้าทรงสอนไว้ว่า อย่าได้สอนคนหิว เพราะเมื่อคนหิว จิตก็ไม่เป็นสมาธิ เมื่อจิตไม่เป็นสมาธิ ก็ฟังไม่รู้เรื่อง พูดไปก็เสียแรงงาน เสียเวลาเปล่า แต่ถ้าหากท้องเขาริ่มแล้ว เขาไม่กังวลกับเรื่องจะเอาอะไรมาใส่ท้องแล้ว การจะ

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

สอนให้เขาทำความดีก็ง่ายขึ้น แต่ทั้งนี้ก็ได้หมายความว่าพระ-
พุทธเจ้าทรงเป็นนักวัตถุนิยม เพราะพระองค์ได้ตรัสไว้ว่า ร่างกาย
เราประกอบด้วยนามและรูป ส่วนที่เป็นนามธรรมก็จำเป็นต้องมีอาหาร
ใจสนอง ส่วนที่เป็นรูปก็ต้องมีอาหารที่เป็นวัตถุนอง แม้ปัญหา
อื่นๆ อย่างเช่น ปัญหาการคุมกำเนิดเป็นบาปหรือไม่ หรืออะไร
ทำนองนี้ ซึ่งเป็นปัญหาของโลกในปัจจุบัน สมาชิกเคอเกอร์ที่มาหา
ข้าพเจ้าก็ช่วยกันซักถาม เมื่อได้ตอบเขาไปจนพอใจแล้ว เขาก็
ลากลับ

ดังนั้น การที่จะเอาหลักธรรมในพระพุทธศาสนามาประยุกต์
ใช้กับสภาพชีวิตในปัจจุบัน เราจึงจำเป็นต้องศึกษาหลักธรรมให้
เข้าใจกันเสียก่อน เมื่อศึกษาเข้าใจโดยถ่องแท้แล้ว การที่จะนำเอา
หลักธรรมเหล่านั้นมาประยุกต์ใช้ก็ไม่ยากลำบากอะไร อย่างเช่น
อาจมีปัญหาว่าในปัจจุบันนี้ยังควรถือ “สันโดษ” อยู่อีกหรือ
เราก็จำเป็นต้องเข้าใจความหมายของคำว่า “สันโดษ” เสียก่อนว่า
หมายความว่าอะไร ถ้าเราเข้าใจว่า “สันโดษ” คือ ความเกียจคร้าน
อย่างนี้ก็หมายความว่า เราเข้าใจผิด แล้วนำมาใช้ก็อาจเป็น
อันตรายต่อชีวิตได้ เพราะเท่ากับรับประทานยาผิดนั่นเอง

พระพุทธเจ้าทรงสอนธรรมะไว้ทุกแง่ทุกมุม ทรงเป็นเสมือน
นายแพทย์ใหญ่ที่เตรียมยาไว้รักษาโรคทุกชนิด เวลานี้ปัญหาจึง
มีใช้อยู่ที่ว่าเราไม่มียา แต่ทว่าอยู่ที่เราจะเอายา นั้นมารักษาโรคได้
อย่างไรเท่านั้นแหละ เมื่อนายแพทย์ใหญ่ คือ พระพุทธเจ้าเสด็จ
ดับขันธปรินิพพานไปแล้ว เราก็ต้องสอบถามนายแพทย์รุ่นหลังๆ
นั่นคือพระสงฆ์ หรือมิฉะนั้นเราก็เรียนเป็นนายแพทย์เสียเอง

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

หรือมิฉะนั้นก็ควรศึกษาดูพอให้รู้บ้าง แม้ไม่ถึงขนาดจะต้องเป็น
นายแพทย์ผู้เชี่ยวชาญ แต่อย่างน้อยก็พออ่านฉลากยาารู้เรื่อง ไม่ถึง
กับหยิบยามากินผิด ก็นับว่าดีแล้ว

ปัญหาชีวิตในโลกปัจจุบันนี้มีหลายแง่หลายมุม และออกจะ
สลับซับซ้อนอยู่มาก การที่จะนำเอาธรรมะมาประยุกต์ใช้ก็จำเป็น
จะต้องวินิจฉัยถึงสมุฏฐานของปัญหาเสียก่อนว่า มีอะไรเป็น
สมุฏฐานและมีอะไรแทรกซ้อนอยู่บ้าง วิธีรักษาควรจะใช้วิธีค่อยๆ
รับประทานไป หรือจะใช้วิธีฉีดยา หรือจะต้องผ่าตัด ทั้งนี้ก็ดูให้
เหมาะสมแก่ปัญหานั้นๆ ซึ่งบางครั้งก็จำเป็นจะต้องทำการผ่าตัด
ครั้งใหญ่ทีเดียว อย่างเช่นมีปัญหาทางเศรษฐกิจเกิดขึ้น เราจะแก้
อย่างไร เช่นในครอบครัวมีเงินไม่พอใช้ เราก็ต้องวินิจฉัยว่าทำไม
พอใช้นั้นเพราะอะไร เพราะเราใช้จ่ายสุรุ่ยสุร่ายเกินไป เพราะรายได้
น้อยเกินไป อย่างนี้ก็ต้องแก้ไขให้ถูกกับเรื่องของมัน เช่น อาจต้องตัด
รายจ่ายที่ไม่จำเป็นออกเสียบ้าง หรือขยันทำมาหากินให้มากขึ้น ซึ่ง
พระพุทธเจ้าก็ทรงสอนไว้แล้ว เช่น ในเรื่อง ทุฏฐธัมมิกถตโยชน
ซึ่งเราต่างก็เคยศึกษากันมาแล้ว คือต้องมี *อุฏฐานสัมปทา* คือ
ต้องขยันทำมาหากิน *อารักขสัมปทา* ต้องรู้จักเก็บหอมรอมริบ
ไว้บ้าง *กัลยาณมิตรตตา* ต้องรู้จักคบเพื่อนที่ดี และ *สมชีวิตา*
ต้องรู้จักครองชีวิตให้ดี ให้เสมอต้นเสมอปลาย ซึ่งหลักธรรมนี้ท่าน
เรียกย่อยๆว่า อุ อา กะ สะ หรือ *หัวใจเศรษฐกิจ* ถ้าปฏิบัติได้อย่างนี้
ก็มีหวังเป็นเศรษฐีแน่ ถึงไม่เป็นเศรษฐี แต่ก็ไม่ถึงกับยากจนแน่
แม้ในปัญหาอื่นๆก็ทำนองเดียวกัน

แต่ปัญหาที่นับว่าน่าสนใจมากที่สุด ก็คือการศึกษาประยุกต์

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

ธรรมะของพระพุทธศาสนาให้เข้ากับระบบการศึกษาในปัจจุบันนั้น เราจะทำอย่างไร เพราะการศึกษาเท่านั้นที่จะทำคนให้เป็นคน และทำคนให้ยิ่งกว่าคนได้ แต่ทั้งนี้ก็มีได้หมายความว่า ผู้ที่มีการศึกษาสูงได้ปริญญาตรี ปริญญาโท ปริญญาเอก จะสามารถครองชีวิตได้ราบรื่นเสมอไป บางคนเอาตัวแทบไม่รอดด้วยซ้ำ ดังที่มีคำพังเพยอยู่ว่า “ความรู้ท่วมหัวเอาตัวไม่รอด” นั่นก็หมายความว่าเพียงมีความรู้ทางด้านพุทธิศึกษาอย่างเดียวไม่พอ จำเป็นจะต้องมีจริยศึกษาด้วย คนเราแม้จะมีความรู้ดีอย่างไรก็ตาม ถ้าหากความประพฤติไม่ดีแล้ว ก็ยากจะเอาตัวรอดได้ และบุคคลประเภทนี้ก็คงไม่ค่อยมีใครอยากคบหาสมาคมด้วยนัก เพราะมักจะก่อความเดือดร้อนให้แก่ผู้อื่นเสมอ โดยเฉพาะในปัจจุบันนี้ คนมักจะหลงไหลในด้านวัตถุเสียจนกระทั่งลืมความสำคัญของจิตใจ ปล่อยให้จิตใจต้องเหี่ยวแห้งอับเฉา ไม่ค่อยมีคนมองเห็นความสำคัญของจิตใจเท่าใดนัก ต่างพากันแต่งแต่กาย จนเดินตามแฟชั่นแทบไม่ทัน แต่จะมีสักกี่คนที่นึกถึงใจ แล้วชำระล้างจิตใจและแต่งใจบ้าง ทั้งนี้ก็เพราะคนชอบมองความงามกันตรงภายนอกกันเสียมาก คือชอบประเภทงามผาดมากกว่างามพิศนัยเอง ความงามทางด้านจิตใจนั้น ต้องใช้เวลานานสักหน่อยจึงจะมองเห็น คือยิ่งพิศยิ่งเห็นงามยิ่งขึ้นทุกที

การที่เราจะสอนให้คนทำความดี หรือเอาธรรมะเข้าไปประยุกต์ใช้กับระบบการศึกษาของชาตินั้น เราจะต้องปรับปรุงแก้ไขอะไรต่ออะไรรีกหลายอย่าง

ประการแรก เรายอมรับว่าจริยศึกษามีความสำคัญเป็น

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

อันดับหนึ่งในแผนการศึกษาของชาติ แต่เราก็ควรจะพิจารณาดู สักนิดเถิดว่า เราให้ความสำคัญแก่วิชานี้เพียงพอแล้วหรือ ภาค ปฏิบัติกับภาคทฤษฎีมันขัดกันอย่างตรงข้ามแบบพลิกหน้ามือเป็น หลังมือทีเดียว ทั้งนี้ในเรื่องจริยศึกษา เรามิได้มีหลักสูตรที่แยกเป็น วิชาอิสระเราเอาไปรวมกับวิชา “หน้าที่พลเมือง” บ้าง วิชา “สังคมศึกษา” บ้าง จนทำให้มองไม่เห็นความสำคัญของวิชา “จริยศึกษา” หรือวิชา “ศีลธรรม” เลย และคะแนนที่ให้ก็น้อยเสียจนเกือบหาความสำคัญอะไร ไม่ได้ อย่างใน ๑,๐๐๐ คะแนน อาจเป็นวิชาหน้าที่พลเมืองและ ศีลธรรมสัก ๓๐ คะแนน ซึ่งเมื่อแบ่งแล้ววิชาศีลธรรมเหลือเพียง ๑๕ คะแนน ถ้าเราพิจารณาความสำคัญของวิชาที่เรียนตรงคะแนน วิชา ศีลธรรมคือ จริยศึกษาก็มีความสำคัญเพียง ๑.๕% เท่านั้น นักเรียน เวลาเรียนก็ต้องพยายามสอบในวิชาที่มีคะแนนมากให้ได้มากที่สุด เพราะการสอบได้สอบตกขึ้นอยู่กับวิชาหลักๆ เหล่านี้ แม้จะทั้งวิชา ศีลธรรมเสียวิชาหนึ่งก็เชื่อว่าจะทำให้สอบตกก็หาไม่ ถ้าหากเราจะ แก้ปัญหาเรื่องเด็กไม่สนใจวิชาศีลธรรม ก็ควรแก้ปัญหาในเรื่องนี้ ด้วยเป็นอันดับแรก หรือมิฉะนั้นก็เลิกให้คะแนนแบบร้อยละเสีย ให้ เป็นเกรด A B C ฯลฯ กันเลย ซึ่งอาจแก้ปัญหานี้ได้บ้าง

ประการที่สอง เราไม่มีครูอาจารย์ที่มีความรู้ความสามารถที่จะสอนวิชาจริยศึกษาให้มีประสิทธิภาพได้อย่างเพียงพอ ข้อนี้อาจ เพราะมองเห็นว่าวิชานี้ง่าย ใครก็สอนได้ ถ้าหากเราพิจารณาดูวิชา อื่นๆ จะเห็นว่าล้วนแต่มีผู้เชี่ยวชาญในวิชานั้นๆ โดยเฉพาะ เช่น ครู สอนคำนวณ สอนวิทยาศาสตร์ สอนประวัติศาสตร์ สอนภาษาอังกฤษ แม้แต่สอนวาดเขียนและพลศึกษา ต่างก็มีครูเฉพาะทั้งนั้น

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

แต่วิชาศีลธรรมหาได้มีครูเฉพาะของตนไม่ มักจะเป็นใครก็ได้ ถ้าว่างหรือสอนวิชาอื่น ๆ ไม่ได้ก็ให้มาสอนศีลธรรม ผู้ที่สนใจวิชานี้จริงๆ และสอนวิชานี้ก็เชื่อว่าไม่มี แต่ทว่ามีเป็นส่วนน้อย ถ้าใครไปสอนวิชานี้ก็กลัวเขาจะหาว่าครีบบ้าง ไม่ทันโลกบ้าง เลยหาครูอาจารย์ที่จะสอนวิชานี้ให้มีประสิทธิภาพจริงๆ ได้น้อยมาก

ประการที่สาม เรายังขาดครูศีลธรรมที่เป็นนักเสียสละจริงๆ ข้อนี้ข้าพเจ้าหมายความว่า การเป็นครูสอนศีลธรรมนั้นไม่ใช่เพียงมีความรู้ดีเท่านั้น จะต้องมีความประพฤติดีด้วย ต้องทำตัวให้เป็นแบบอย่างของเด็กได้ ไม่ใช่สอนไปอย่างหนึ่ง และทำไปอีกอย่างหนึ่ง หรือสอนเด็กว่า “จงทำอย่างที่คุณสอน อย่าทำอย่างที่คุณทำนะ” พระพุทธเจ้าพระองค์ทรงเป็นบรมครูจริงๆ เพราะพระองค์ทรงสอนอย่างที่ทำ หรือทรงทำอย่างการสอน (ยถาภาที ตถากาโร, ยถากาโร ตถาภาที) เราหาครูที่เสียสละอย่างนี้ยาก และความจริงก็ไม่เฉพาะครูที่สอนศีลธรรมเท่านั้นที่จะต้องเสียสละ แม้ครูอาจารย์อื่น ๆ ที่ได้สอนศีลธรรมก็จำเป็นจะต้องทำตัวให้เป็นแบบอย่างที่ดีของเด็กด้วยเช่นกัน นอกจากครูบาอาจารย์แล้ว บรรดาผู้หลักผู้ใหญ่ทั้งหลาย เช่น บิดามารดา และผู้ปกครองบ้านเมืองทั้งหลายก็ควรทำตัวให้เป็นแบบอย่างที่ดี มีศีลมีสัตย์บ้าง อย่างนี้ก็คงทำให้แก้ปัญหาเรื่องนี้ได้ดีขึ้น นั่นคือทุกคนต้องเป็นนักเสียสละ คือเสียสละที่จะไม่ทำความชั่วอีกต่อไป ถ้าหากครูบาอาจารย์ ผู้หลักผู้ใหญ่เข้าใจศาสนาดี และประพฤติปฏิบัติตามหลักธรรมทางศาสนาแล้ว พวกเด็ก ๆ และประชาชนทั้งหลายก็จะพลอยประพฤติปฏิบัติตนเป็นคนดีไปด้วยโดยมิต้องสงสัย

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

ปัญหาทั้งหลายแหล่เหล่านี้จุดใหญ่จึงมิได้อยู่ที่การแก้ไขหลักสูตร แต่อยู่ที่ว่าเราจะทำอย่างไรที่จะได้มีครูอาจารย์ที่มีความรู้ดี มีความประพฤติดีต่างหาก

แม้การศึกษาหลักธรรมในพระพุทธศาสนาจะยากอยู่บ้าง แต่เมื่อศึกษาและเอาไปปฏิบัติแล้วก็จะได้ผลเกินค่า เพราะเราอาจนำไปใช้กับชีวิตของเราได้ตลอดเวลา วิชาอื่นๆ เช่น วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ ฯลฯ ซึ่งมีคะแนนมากมายนั้น เราเกือบไม่มีโอกาสนำไปใช้กับชีวิตประจำวันจริงๆเลย ส่วนหลักธรรมในศาสนานั้น เราต้องเอาไปใช้ตลอดชีวิต ธรรมะจึงเปรียบเสมือนอาหาร เปรียบเสมือนยาดังที่กล่าวมาแล้ว แม้ว่าราคาจะไม่แพง (คือมีคะแนนน้อย) แต่ก็ยังเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับชีวิต ความจริงเราจะตีค่าของสิ่งต่างๆโดยถือเอาราคาเป็นหลักหาได้ไม่ ของใดมีน้อย คนต้องการมาก ราคาก็แพง ของใดมีมาก คนต้องการน้อย ราคาก็ถูก ของบางอย่างมีค่าเสียจนประเมินราคาไม่ได้ก็มี ศีลธรรมก็อยู่ในลักษณะนั้น คือมีค่าต่อชีวิต หรือเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับชีวิตเสียจนกระทั่งไม่สามารถประเมินราคา (คะแนน) ได้

อย่างไรก็ดี การที่เราจะประยุกต์หลักธรรมของพระพุทธศาสนาให้เข้ากับสภาพชีวิตและระบบการศึกษาในปัจจุบันนั้น สิ่งที่ต้องพิจารณาค้นอันดับแรก ก็คือการต้องเข้าใจหลักธรรมนั้นๆอย่างซาบซึ้ง และสามารถนำเอาหลักธรรมนั้นมาใช้มาปฏิบัติให้เหมาะสมกับเหตุการณ์และสิ่งแวดล้อม ไม่ว่าจะเกี่ยวกับสภาพชีวิตหรือระบบการศึกษาก็ตาม เราจะต้องชี้แจงให้คนทั้งหลายเห็นว่า หลักธรรมในพระพุทธศาสนานั้นสามารถช่วยแก้ปัญหาต่างๆเหล่านี้ได้

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

อย่างมีประสิทธิภาพดียิ่ง ความจริงปัญหาที่หนักยิ่งกว่านี้ เช่น ปัญหาเรื่องวรรณะ พระพุทธเจ้าก็ทรงแก้มาแล้ว ปัญหาในปัจจุบัน แม้จะสลับซับซ้อนมากกว่า แต่ก็ไม่ใช่ปัญหาหนักๆอย่างเรื่อง วรรณะของอินเดีย ถ้าหากเรารู้จักใช้ธรรมะแก้ให้ถูกกับเรื่องราวของ มัน เราก็อาจแก้ปัญหานั้นๆได้อย่างแน่นอน ปัญหาจึงอยู่ที่ว่าเรา ควรจะเอาหลักธรรมอะไรบ้างมาศึกษาในชั้นไหน ในระดับใด และ ทางกระทรวงศึกษาธิการควรจะปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรศีลธรรมให้ เหมาะสมแค่ไหนเพียงใดมากกว่า.

วิญญานมีจริงหรือไม่?

เมื่อวันเสาร์ที่ ๒๘ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๑๓ ได้มีการอภิปรายเรื่อง “วิญญานมิตร ชัยบัญชา มีจริงหรือไม่?” ที่วัดนรนาถสุนทริการาม มีผู้เข้าร่วมอภิปราย ๔ คน คือ ศศิธร เพชรรุ่ง นางสาวกัญญา ชื่นอารีย์ ดร. เสริมจิตร ลิงหเสนีย์ และ พ.อ. ม.ร.ว. น้าเพชร เกษมสันต์ ปรากฏว่ามีภิกษุสามเณร นักศึกษา และประชาชนผู้สนใจ เข้าไปฟังการอภิปรายอย่างคับคั่งเป็นประวัติการณ์ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ มิตร ชัยบัญชา เป็นขวัญใจของแฟนภาพยนตร์ไทย โดยทั่วไปนั่นเอง

ในเรื่องของการอภิปรายนั้น ย่อมเป็นการแสดงความคิดเห็นของแต่ละคน ใครมีความเห็นอย่างไร ก็แสดงความเห็นของตน

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

ให้ปรากฏ ส่วนผู้ฟังใครจะเห็นด้วยหรือไม่แคไหนเพียงใดนั้นเป็นเรื่องเฉพาะตัว ทั้งนี้เพราะผู้อภิปรายแต่ละคนก็หาได้รู้อะไรเจนจบจริง ถึงขนาดพอจะเชื่อถือได้เสมอไป การอภิปรายในเรื่องที่ล้าลึก โดยเฉพาะสิ่งที่เป็นนามธรรมนั้นเป็นเรื่องที่ยากลำบากอย่างยิ่ง ซึ่งในการอภิปรายครั้งนี้ก็เช่นเดียวกัน บางท่านก็เห็นว่าวิญญาณของ มิตร ชัยบัญชา ยังมีอยู่ แต่บางท่านก็เห็นว่าเมื่อตายไปแล้ว วิญญาณก็ดับสูญไปหมด ทั้งนี้ก็ขึ้นอยู่กับความเข้าใจตามภูมิปัญญาของแต่ละคน ไม่ใช่ว่าถ้าเป็นภรรยาของ มิตร ชัยบัญชา แล้วจะต้องทราบว่าวิญญาณของมิตรมีจริงหรือไม่ หรือมิใช่ว่าถ้าหากเป็นดอกเตอร์ทางอักษรศาสตร์แล้วจะต้องรู้เรื่องวิญญาณดี หรือมิใช่เพราะไปศึกษาเรื่องวิญญาณกับหลวงพ่อบ้างเอ็งมา ๕ - ๖ ปี จะต้องมีความรู้เจนจบในเรื่องวิญญาณ ทั้งนี้เพราะพระพุทธเจ้าได้ตรัสสอนไว้ใน กาลามสูตร แล้วว่าอย่าได้เชื่อง่ายๆ เพราะเหตุต่างๆ เช่น เพราะเห็นว่าบุคคลนี้เป็นบุคคลที่ควรเชื่อ เพราะเคยกินอยู่หลับนอนกับมิตร ชัยบัญชา มา หรือเพราะบุคคลนี้ได้ปริญาดุขฎิ-บัณฑิตทางอักษรศาสตร์ หรือเพราะผู้นี้เป็นพันเอก เป็นต้น การจะศึกษาสอบถามเรื่องวิญญาณก็ควรศึกษาจากผู้ที่มีความเข้าใจในเรื่องศาสนาอย่างลึกซึ้งจริงๆ มิฉะนั้นจะกลายเป็น Fallacy หรือการอ้างเหตุผลผิดๆ เช่น อ้างทศปาโมกข์ผิดๆ เพื่อให้คนเชื่อ เป็นต้น

ครั้งแรกข้าพเจ้าก็ไม่อยากจะเขียนเรื่องนี้เลย แต่เมื่อปรากฏว่ามีบางท่านได้กล่าวถึงเรื่องนี้ด้วยถ้อยคำที่รุนแรง พาดพิงไปถึงขนาดประณามคนทั้งเมืองว่า “ผู้ใดที่ไปโพล่เชื่อว่าคนเกิดเพราะวิญญาณก็ โง่บัดซบ” นั้น ออกจะมากไปหน่อย ข้าพเจ้าไม่ทราบ

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

เจตนาของผู้พูด คือ นายปุ่น จงประเสริฐ ว่าจะหวังผลอะไร เพราะ นายปุ่นเคยเป็นข้าราชการสถานทูตมานานหลายปี ข้าพเจ้าไม่คิดว่า นักการทูตแท้ๆ จะพูดอย่างนี้ ที่นายปุ่นอ้างว่าพระพุทธรูปเจ้าได้ทรง กล่าวว่ ร่างกายคนเราที่เกิดขึ้นมาก็เนื่องมาจากการปรุงแต่งนั้น นับว่าเป็นการกล่าวที่ถูกต้อง แต่นายปุ่นมิได้บอกว่าเป็นการ ปรุงแต่งของอะไร

นายปุ่นคงจะทราบเป็นอย่างดีว่า ในเมืองไทยเรานี้ผู้ที่มีความเชื่อถือในเรื่องวิญญาณนั้นมีอยู่ทั่วไป และไม่ใช่ว่าเฉพาะในหมู่ บุคคลที่ด้อยพัฒนาเท่านั้น แม้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็เคย เสด็จไปบวงสรวงดวงพระวิญญาณของอดีตพระมหากษัตริย์ไทย และดวงวิญญาณของวีรบุรุษไทยอยู่เสมอๆ มิเท่ากับนายปุ่นได้ บังอาจกล่าวประณามพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวว่าทรงรวมอยู่ใน หมู่บุคคลที่ด้อยพัฒนาและโง่บัดซบไปด้วยหรือ อย่างนี้จะเท่ากับ เป็นการบังอาจหมิ่นพระบรมเดชานุภาพด้วยหรือไม่ หรือในเวลา ที่พูดนั้นนายปุ่นพูดโดยปราศจากสติ เพราะบุคคลที่วิกลจริตเท่านั้น ที่จะได้รับยกเว้นไม่เอาโทษในกรณีเช่นนี้

สำหรับผู้ที่เคยศึกษาวิชาตรรกศาสตร์มาแล้ว ปัญหาที่ว่า วิญญาณมีจริงหรือไม่ก็คงจะไม่เกิดขึ้นเลย จะมีก็แต่ปัญหาที่ว่า วิญญาณคืออะไรเท่านั้น เพราะถ้าวิญญาณไม่มีแล้ว คำว่า วิญญาณ ก็คงไม่มี เพราะเราบัญญัติคำหรือศัพท์ขึ้นมาเพื่อให้แทนอะไรบางอย่าง เช่นเมื่อเราเอาไม้มาประกอบกันเป็นม้านั่ง แล้วทำให้มีพนัก พิงขึ้น แล้วเราจึงบัญญัติชื่อให้มันว่า “เก้าอี้” ไม่ใช่เราคิดคำว่า “เก้าอี้” ขึ้นมาก่อน แล้วจึงได้สร้างสิ่งที่เรียกว่าเก้าอี้ขึ้น หรือแม้

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

ตัวนายปุ่นเองก็เถอะ ต่อเมื่อมีตัวตนขึ้นมาแล้วจึงตั้งชื่อ “ปุ่น” ขึ้นเพื่อใช้เรียกตัวตนนั้น ถ้านายปุ่นไม่เชื่อว่าวิญญาณมี นายปุ่นจะพูดได้อย่างไรว่าวิญญาณไม่มี การที่นายปุ่นบอกว่าวิญญาณไม่มี นายปุ่นก็ต้องรู้ว่าวิญญาณคืออะไรเสียก่อน จึงจะสามารถกล่าวได้ว่าวิญญาณไม่มี เหมือนกับถ้าเราจะพูดว่าในห้องนี้ไม่มีเก้าอี้ หรือเก้าอี้ไม่มี เราก็ต้องทราบก่อนว่าเก้าอี้คืออะไร ถ้าเราไม่ทราบว่าเก้าอี้คืออะไร เราจะพูดได้อย่างไรว่าเก้าอี้มี หรือเก้าอี้ไม่มี ดังนั้นการที่นายปุ่นบอกว่าวิญญาณไม่มี ก็เท่ากับนายปุ่นยอมรับว่าวิญญาณมีนั่นเอง ซึ่งก็เท่ากับนายปุ่นหลอกตัวเองและหลอกคนอื่นไปพร้อมๆกัน หรือเท่ากับนายปุ่นคบหน้าตัวเองไปพร้อมๆกับที่คบหน้าผู้อื่นโดยมิได้ยกเว้นใครเลยอีกด้วย ไม่ว่าผู้นั้นจะเป็นพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระสังฆราช หรือใครก็ตาม

ข้าพเจ้าขอขยับไปถึงข้อความที่นายปุ่นกล่าวว่า พระพุทธเจ้าได้ทรงกล่าวว่า ร่างกายคนเราที่เกิดขึ้นมาก็เนื่องมาจากการปรุงแต่งของอะไรนั้นอีกครั้ง เพราะการพูดเช่นนี้เป็นการพูดทั้งปัญหาเข้าไว้ ไม่พูดให้แจ่มแจ้ง อาจทำให้ผู้ฟังที่ไม่ได้ศึกษาพระพุทธศาสนามาก่อนเข้าใจผิดหรือวงงสงสัยได้ เพราะคำกล่าวเพียงว่าร่างกายคนเราเกิดจากการปรุงแต่งเฉยๆ จะใกล้เข้าไปทางวัตถุนิยม (Materialism) หรือคอมมิวนิสต์ไป เพราะในลัทธิวัตถุนิยมถือว่าร่างกายเราก็เกิดจากวัตถุล้วนๆ แต่ที่เกิดมีความรู้สึกนึกคิดได้นั้น เป็นเพราะความบังเอิญ (Chance) เช่นเดียวกับเวลาที่เอาปูนขาว (ที่ใช้ป้ายพลู อินเดียวเขานิยมใช้ปูนสีขาว ไม่ใช่ปูนขาวทาบ้าน) ป้ายพลูสีเขียว เมื่อเราเคี้ยวมันได้ที่แล้ว จะเกิดเป็น

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

น้ำหมากสีแดงขึ้น ฝ่ายวัตถุนิยมอ้างว่าสีแดงที่น้ำหมากมีได้มีอยู่ในความขาวของปูน และมีได้อยู่ที่ความเขียวของพลู แต่เมื่อมันผสมกันได้ที่แล้ว ก็เกิดน้ำหมากสีแดงขึ้นมาได้ ข้อนี้ฉันใด ร่างกายของเราก็ฉันนั้น คือประกอบด้วยวัตถุล้วนๆ แต่เมื่อประกอบกันได้ สัตสวณ ก็จะมีวิญญาณคือความรู้สึกนึกคิดขึ้นมา และเมื่อตายลง วิญญาณก็จะสลายไป นี่เป็นความคิดเห็นของพวกวัตถุนิยมหรือพวกคอมมิวนิสต์

ถ้าคนในโลกมีความเชื่ออย่างนี้มากๆแล้ว จะเป็นอันตรายต่อสันติสุขอย่างใหญ่หลวง ลัทธิวัตถุนิยมนับว่าเป็นลัทธิมหาภัยต่อชาวโลกทั้งมวล เพราะถ้าหากคนเราคิดว่าตายแล้วก็สูญหมด โลกก็จะเต็มไปด้วยการเบียดเบียนกัน ผู้มีอำนาจมากจะรังแกผู้ที่มีกำลังน้อย ทุกคนต่างก็จะฉกฉวยโอกาสหาความสุขสบายส่วนตัว โดยมีได้คำนึงถึงว่าผู้อื่นจะเดือดร้อนเพียงใด ความเมตตากรุณาก็จะหมดไป ต่างก็จะถือภานิดว่า “มือใครยาวสาวได้สาวเอา” “ปลาใหญ่กินปลาเล็ก” บ้านเมืองจะเต็มไปด้วยคอร์รัปชัน การรบราฆ่าฟันกัน และในที่สุดก็จะนำไปสู่การสงครามและกบฏ

ทางพระพุทธศาสนาถือว่าร่างกายของเราเป็น “สังขาร” เพราะเนื่องมาจากการปรุงแต่ง คือเป็นการปรุงแต่งของ นามกับรูป หรือที่เราเรียกว่า “เบญจขันธ์” คือขันธ์ ๕ ได้แก่ รูป เวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณ ซึ่งเมื่อกล่าวโดยย่อก็มี ๒ คือ รูป คงเป็นรูป ส่วน เวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณ รวมเรียกว่า นาม หรือรูปธรรมกับนามธรรม จะเห็นได้ว่าสิ่งที่เราเรียกว่าสังขารนั้น ก็คือการปรุงแต่งของรูปกับนามคือวิญญาณและคุณสมบัติ

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

ของวิญญาณนั่นเอง หรือเมื่อจะกล่าวโดยธาตุ ร่างกายของเรา ก็ประกอบด้วยธาตุ ๖ คือ ปรฐวีธาตุ ได้แก่ ธาตุดิน (Element of Extension) ๑ อาโปธาตุ ได้แก่ ธาตุน้ำ (Element of Cohesion) ๑ วาโยธาตุ ได้แก่ ธาตุลม (Element of Motion) ๑ เตโชธาตุ ได้แก่ ธาตุไฟ (Element of Heat) ๑ อากาศธาตุ ได้แก่ ที่ว่าง (Element of Space) ๑ และ วิญญาณธาตุ ได้แก่ ธาตุรู้ (Element of Consciousness) ๑ จะเห็นได้ว่า เมื่อว่าโดยธาตุ ก็คงมีวิญญาณรวมอยู่ด้วยเช่นกัน มนุษย์และสัตว์ทั้งหลายที่แตกต่างจากวัตถุสิ่งของ เช่น โต๊ะ เก้าอี้ เป็นต้น ก็เพราะมนุษย์และสัตว์มีวิญญาณธาตุ หรือวิญญาณชั้นนี้เอง ดังนั้นผู้ที่หาญกล่าวว่าในพระพุทธศาสนาไม่ได้ยอมรับว่ามีวิญญาณจึงนับว่าเป็นการพูดเหลวไหล ปราศจากหลักฐาน และเป็นกรกล่าวดูพระพุทธองค์โดยแท้

เมื่อพูดถึงคำว่า “ธาตุ” ในที่นี้ ขอลยาได้เอาไปปนกับคำว่า “ธาตุ” ในทางวิทยาศาสตร์ เพราะเป็นคนละเรื่องกัน ธาตุดิน หรือ Element of Extension หมายถึงสิ่งที่กินที่มีลักษณะแข็งและอ่อน เพราะอ่อนก็คือแข็งนั่นเอง แข็งน้อยเราก็เรียกว่าอ่อน เพราะฉะนั้นจึงจัดเป็นธาตุดินเหมือนกัน ในร่างกายเราก็ได้แก่ ผม ขน เล็บ ฟัน หนัง เนื้อ เอ็น กระดูก เป็นต้น ธาตุน้ำ หรือ Element of Cohesion ก็มีได้หมายอย่างคำว่า น้ำ ที่เราใช้กันอยู่ ในที่นี้ หมายถึงสิ่งที่มีลักษณะเอิบอาบเป็นตัวประสานธาตุดินเข้าด้วยกัน ในร่างกายเราก็มี เช่น โลหิต น้ำลาย น้ำตา ไชข้อ เป็นต้น ธาตุลม หรือ Element of Motion ก็มีได้หมายเฉพาะลมที่ตรงกับ air,

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

weather หรือ climate แต่หมายถึงการเคลื่อนไหว การพัดไปพัดมา อย่างในตัวเราก็ได้แก่ ลมในท้อง ลมในไส้ เป็นต้น แม้การที่เราก้าวขาไปก็จัดว่าเป็นธาตุลมด้วย ธาตุไฟ หรือ Element of Heat ก็หมายถึงความร้อน ความอุ่น เช่น ในตัวเราก็มีไฟธาตุ ไฟที่เผาอาหารให้ย่อย เป็นต้น อากาศธาตุ หรือ Element of Space หมายถึงที่ว่างในระหว่างอณูต่างๆเป็นที่ที่ไม่มีอากาศ อย่างที่เราเรียกว่า สุญญากาศ หรือ อวกาศ ในปัจจุบันนี้ และ วิญญาณธาตุ หรือ Element of Consciousness ก็หมายถึง ธาตุรู้ เช่น เวลาที่ตาไปกระทบรูป หูไปกระทบเสียง ฯลฯ แล้วเกิดการรับรู้ ทางตา ทางหู ฯลฯ เราเรียกว่า จักขุวิญญาณ โสตวิญญาน เป็นต้น เพราะฉะนั้นจึงอย่าเอาคำว่า “ธาตุ” ในทางศาสนาไปปนกับ “ธาตุ” ทางวิทยาศาสตร์เข้า เพราะจะทำให้เข้าใจผิดได้

ทางพระพุทธศาสนาถือว่าชีวิตตอนแรกเกิดใหม่ นั้นจะเริ่มต้นด้วย “กลลະ” หรือตรงกับ cell ในภาษาอังกฤษ จากกลลະ นี้คือยวิวัฒนาการขึ้นมาตามลำดับจนเป็นตัวตนอย่างท่านอย่างผม ขึ้นมา ใน “ปฎิจจสมุปบาท” หรือ Law of Causation ที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสรู้นั้นได้กล่าวไว้ว่า “วิญญาณเป็นเหตุให้เกิดนามรูป” ถ้าหากวิญญาณไม่ก้าวลงในท้องของมารดาแล้ว นามรูปจะตั้งอยู่ในท้องมารดาหาได้ไม่ หรือแม้ว่าวิญญาณจะก้าวลงในท้องมารดาแล้ว แต่ถ้าหากวิญญาณนั้นจะจูดิไปเสียก่อน นามรูปก็จะเกิดขึ้นมาไม่ได้ พระพุทธองค์จึงตรัสว่า “เพราะเหตุนี้แหละวิญญาณจึงได้ชื่อว่าเป็นเหตุเป็นปัจจัยของนามรูป” (มหานิทานสูตร ทิฆนิกาย มหาวรรค พระไตรปิฎก เล่ม ๑๐ หน้า ๗๔) เพราะฉะนั้นปัญหา

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

ที่ว่าในพระพุทธศาสนายอมรับในเรื่องวิญญาณหรือไม่ ก็คงจะตกไป ปัญหาต่อไปก็คือว่า วิญญาณคืออะไร?

ที่นายปุ่นว่าเรื่องความเชื่อถือเกี่ยวกับวิญญาณจะเกิดเฉพาะในหมู่คนที่ด้อยพัฒนานั้น ข้าพเจ้าเองก็สงสัยอยู่มาก เมื่อคราวที่ข้าพเจ้าไปศึกษาอยู่ในสหรัฐอเมริกา ได้มีโอกาสพบบุคคลที่มีความสนใจในเรื่องวิญญาณและมีเป็นพิเศษอยู่ ๒ คน คนหนึ่งคือ ศาสตราจารย์ พอล มุส (PAUL MUS) ซึ่งเป็นศาสตราจารย์ที่มีชื่อเสียงที่สุดคนหนึ่ง ท่านบรรยายเกี่ยวกับเรื่องพระพุทธศาสนาทั้งที่มหาวิทยาลัยปารีสในฝรั่งเศส และมหาวิทยาลัยเยล ในสหรัฐอเมริกา ท่านเองได้เคยเขียนหนังสือเกี่ยวกับ คติ ๖ เป็นภาษาฝรั่งเศส ชื่อว่า La Lumilre sur les Six Voies และท่านได้ขอให้ข้าพเจ้าเขียนภาคินิพนธ์ (term paper) ในเรื่อง “Bhava-cakra : Wheel of Life” ท่านผู้นี้จะจัดเป็นคนด้อยพัฒนาหรือไม่ ข้าพเจ้าไม่ทราบ แต่ก็เป็นศาสตราจารย์ที่มีชื่อเสียงก้องโลกคนหนึ่ง อีกท่านหนึ่งคือ ศาสตราจารย์ โรเบิร์ต บี. เทกซเตอร์ (ROBERT B. TEXTOR) หรือมีชื่อในภาษาไทยว่า วัณห์ ทักษตา เป็นศาสตราจารย์ทางมานุษยวิทยา ที่มหาวิทยาลัยสแตนฟอร์ด สหรัฐอเมริกา ท่านผู้นี้เคยมาอยู่และบวชเป็นภิกษุในประเทศไทย และได้ค้นคว้าทำวิทยานิพนธ์ชั้นดุษฎีบัณฑิตทางด้านผีหรือวิญญาณโดยเฉพาะ อย่างนี้ก็จัดเป็นบุคคลด้อยพัฒนาด้วยใช่ไหม หรืออย่าง ศาสตราจารย์ เอียน สตีเวนสัน (IAN STEVENSON) ผู้กำลังค้นคว้าเกี่ยวกับการระลึกชาติ ซึ่งก็เป็นเรื่องเกี่ยวกับวิญญาณโดยตรง ท่านต่างๆเหล่านี้จัดว่าเป็นบุคคลที่มงาย ด้อยพัฒนากระนั้นหรือ ต้องเป็นบุคคลอย่าง

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

นายปุ่น จงประเสริฐ เท่านั้นจึงจะเป็นบุคคลที่พัฒนาแล้ว! และอย่าลืมว่าก่อนที่พระพุทธเจ้าจะตรัสรู้ในยามแรกแห่งวันเพ็ญ เดือน ๖ ก่อนพุทธศักราช ๔๕ ปีนั้น พระพุทธองค์ทรงได้ ปุพเพนิวาสานุสติญาณ คือพระปัญญาสามารถตามระลึกถึงชาติก่อนๆ ได้ ในยามที่ ๒ ทรงได้ จุตูปปาตญาณ คือพระปัญญารู้การจุดและอุบัติของสัตว์ทั้งหลาย นี่ก็เท่ากับพระองค์ทรงยอมรับเรื่องการเวียนว่ายตายเกิดของบุคคลที่ยังมีกิเลสอยู่นั่นเองว่า ถ้าตราบใดที่เรายังมีกิเลสอยู่ เราจะต้องเวียนว่ายตายเกิดอยู่เรื่อยๆ ไป และการเกิดใหม่อาจเกิดเป็นอะไรก็ได้ ไม่จำเป็นจะต้องเกิดเป็นมนุษย์เสมอไป อาจเกิดเป็นสิ่งสाराสัตว์ใดๆก็ได้ ทั้งนี้เนื่องจากกรรมของบุคคลนั้นๆ จะมีแนวโน้มหนักไปในทางใด และที่นายปุ่นได้กล่าวสรุปไว้ตอนท้ายว่า “พระพุทธเจ้าสอนให้คนฉลาด แต่ใครทำให้คนโง่ จะต้องตกนรกหวิมหกข์” นั้น ก็เท่ากับนายปุ่นถ่มน้ำลายรดฟ้า แล้วน้ำลายนั้นก็ตกใส่หน้านายปุ่นเอง ทั้งนี้เพราะถ้าหากจะต้องไปตกนรกแล้ว อะไรเล่าที่ไปตก ถ้าหากมิใช่วิญญาณของผู้ที่ทำความชั่วข้อนี้ก็เท่ากับนายปุ่นกลับกลืนกินเสลดที่ตนถ่มทิ้งแล้วนั่นเอง

ในเรื่องวิญญาณนี้ ไม่ใช่เป็นเรื่องที่นักปราชญ์สนใจกันมาก เฉพาะในฝ่ายบูรพทิศเท่านั้น แม้ในอัสตดงคตประเทศก็สนใจเรื่องนี้มาตั้งแต่สมัยโบราณกาลแล้ว อย่างเช่น ปิทากอรัส (PYTHAGORAS) ปรัชญาเมธีชาวกรีกเองก็กล่าวกันว่าท่านระลึกชาติได้ตั้ง ๔ - ๕ ชาติ ท่านได้เคยบอกว่าท่านเคยเกิดเป็นผู้หญิง ปลา เป็นนก เป็นพุ่มไม้มาแล้ว ถึงกับในลัทธิของท่านห้ามรับประทานเนื้อสัตว์ เพราะเกรงว่าอาจไปรับประทานเนื้อของผู้ที่เคยเป็นบรรพบุรุษของตนมาก่อนก็ได้

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

หรืออย่าง เอ็มเปโดเคลส (EMPEDOCLES) ปรัชญาเมธีกรีกอีกคนหนึ่ง ก็กล่าวว่าตนเคยเกิดอยู่ในสวรรค์มาก่อน หรือในสมัยกลางก็มี ปรัชญาเมธีซึ่งเป็นนักบวชทางคริสต์ศาสนา คือ เซนต์ โทมัส อะควินัส (ST. THOMAS AQUINAS) ก็มีความเห็นผิดแผกไปจากพระคัมภีร์ คือได้กล่าวว่ามีวิญญาณอยู่ ๓ ชั้นด้วยกัน ทั้งมนุษย์ สัตว์ และพืช ล้วนแต่มีวิญญาณทั้งนั้น เพียงแต่ว่าเป็นวิญญาณคนละชั้น พืชมี วิญญาณชั้นที่ยังมีชีวิตให้เป็นไป (vegetative) เท่านั้น ส่วนสัตว์ ทั้งหลายมีวิญญาณสูงไปอีกชั้นหนึ่ง คือเป็นวิญญาณชั้นที่ทำให้มีความ รู้สึก (sensitive) ส่วนมนุษย์มีวิญญาณชั้นสูงสุดเหนือสัตว์และพืช เพราะมนุษย์มีวิญญาณชั้นทำให้มีเหตุผล (rational) หรืออย่าง โช-เพนเฮาเออร์ (SCHOPENHAUER) ปรัชญาเมธีเยอรมันสมัยใหม่ และ ไลบ์นิตซ์ (LIEBNITZ) ปรัชญาเมธีชาวเยอรมันเช่นกัน ต่างก็เชื่อว่า วิญญาณมีอยู่ทั่วไปทุกหนทุกแห่ง จนกระทั่งโชเพนเฮาเออร์ถือว่า เอกภพนี้เป็น เอกภพแห่งวิญญาณ (Universe of Mind) หรือที่ ไลบ์นิตซ์เรียกว่า *โมนาด* (monad) ทุกหนทุกแห่งเต็มไปด้วย โมนาด หรือ มนัส คือวิญญาณทั้งสิ้น บุคคลต่าง ๆ ดังกล่าวมานี้ เราจะถือว่าเป็นบุคคลด้อยพัฒนาไหม?

การที่จะเอาตะวันตกมาอ้างว่าเขาไม่เชื่อเรื่องวิญญาณนั้น ก็ ควรบอกให้ชัดว่าบุคคลประเภทไหน ไม่ใช่กล่าวคลุม ๆ เอา เพราะ บุคคลต่าง ๆ ที่ข้าพเจ้าอ้างมานั้นเป็นชาวตะวันตกทั้งสิ้น และในเรื่อง วิญญาณหรือจิตนี้ตะวันตกกล้าหลังตะวันออกมาก ชาวตะวันตกเพิ่ง จะหันมาสนใจเรื่องจิตจริงๆ เพียงไม่กี่สิบปีมานี้ เราจึงได้เกิดมีวิชา จิตวิทยาขึ้น แต่นั่นเป็นเพียงการเริ่มต้นเท่านั้น หาได้เป็นการสิ้นสุด

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

ของวิชาจิตวิทยาไม่ แม้แต่ศาสตราจารย์ทางจิตวิทยา คือ จุง (JUNG) เองก็เอาหลักการเกี่ยวกับวิญญาณทางพระพุทธศาสนา ไปใช้กับวิชาจิตวิทยาของท่าน

ก่อนที่จะตอบว่า วิญญาณคืออะไร? ข้าพเจ้าขอให้ท่านผู้อ่านดู ความหมายของคำว่า วิญญาณที่พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน ได้ให้คำนิยามไว้เสียก่อน เพราะการมาถกเถียงกันโดยมิได้ให้คำนิยาม (definition) นั้น เป็นการพูดที่จะหาจุดจบไม่ได้ พจนานุกรมได้ให้คำนิยาม “วิญญาณ” ไว้ว่า “น. ความรู้แจ้ง, ความรู้สึกตัว; จิต, ใจ; สิ่ง ที่ สิ่งอยู่ในตนทำให้เป็นบุคคลขึ้นเมื่อร่างกายเปื่อยเน่าแล้ว ยังเชื่อกันว่า อยู่ต่อไป” (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๓ น. ๘๓๖)

ถ้าหากจะตอบตามที่พจนานุกรมนิยามไว้เป็นข้อๆไป อาจจะ ทำให้ปัญหาเรื่องวิญญาณง่ายเข้า เพราะที่นิยามไว้ว่า “ความรู้แจ้ง, ความรู้สึกตัว” นั้น ก็คือ consciousness ในภาษาอังกฤษนั่นเอง เช่น เวลาเราเห็นรูป ก็เกิดจักขุวิญญาณ คำว่า “วิญญาณ” ในที่นี้ จึงหมายความว่าความรู้แจ้ง ความรู้สึกตัว ส่วนที่แปลว่า “จิตใจ” นั้น ก็ตรงกับภาษาอังกฤษว่า mind คือเป็นนามธรรมด้วยกัน ถ้าทำหน้าที่รู้ก็เรียกว่า วิญญาณ ถ้าทำหน้าที่คิดก็เรียกว่า จิต เพราะฉะนั้นคำว่า จิต และ วิญญาณ ก็มีความหมายอย่างเดียวกัน นั่นเอง แต่ทำหน้าที่ต่างกัน เลยทำให้เกิดมีหลายชื่อ ส่วนนิยาม หลังที่ว่า “สิ่งที่สิ่งอยู่ในตนทำให้เป็นบุคคลขึ้น เมื่อร่างกายเน่า เปื่อยแล้วยังเชื่อกันว่าอยู่ต่อไป” นั้น คงจะตรงกับ อาตมัน ใน ศาสนาพราหมณ์ และ Soul ในภาษาอังกฤษนั่นเอง ทางพระพุทธศาสนาไม่ได้ปฏิเสธเรื่องวิญญาณ แต่หากไม่ยอมรับว่า อาตมันเป็น

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

สิ่งเที่ยงแท้แน่นอนเป็นนิรันดรเท่านั้น เพราะทางคริสต์ศาสนาและศาสนาพราหมณ์และทางตะวันตกถือว่า อาตมันหรือ Soul เป็นสิ่งที่เที่ยงแท้แน่นอน พระพุทธศาสนาปฏิเสธเพียงในแง่ที่ว่าวิญญาณเป็นนิรันดรเท่านั้น แต่มิได้ปฏิเสธว่าวิญญาณไม่มี เพียงแต่ว่าวิญญาณอย่างที่เป็นอาตมันหรือ Soul ที่เป็นนิจจัง เที่ยงแท้ เป็นนิรันดร ไม่มีเพียงแง่เดียว ทั้งนี้เพราะพระพุทธศาสนาถือว่าเบญจขันธ์คือรูป เวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณ ล้วนเป็นอนิจจัง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา คือไม่เที่ยงเพราะมันแปรเปลี่ยนอยู่ทุกขณะ เป็นทุกข์เพราะทนอยู่ในสภาพเดิมไม่ได้ และเป็นอนัตตาเพราะเราไม่สามารถบังคับให้มันอยู่ในอำนาจของเราได้ การที่ว่าวิญญาณเป็นอนิจจัง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา มิได้หมายความว่าวิญญาณไม่มี เพียงแต่ว่าวิญญาณที่เที่ยงแท้แน่นอนเป็นนิรันดรเท่านั้นที่ไม่มี

ตามหลักพระพุทธศาสนา ถือว่าวิญญาณเป็นนามธรรม ที่มีลักษณะคล้ายๆกับพลังงานทางวัตถุ หากแต่ว่าเป็นพลังงานด้านนามธรรม มีการเกิดดับ เกิดดับอยู่ตลอดเวลา แม้ในขณะที่เรามีชีวิตอยู่ วิญญาณก็เกิดดับ เกิดดับอยู่ทุกขณะ เราแบ่งวิญญาณออกเป็น ๒ อย่าง คือ ภวังควิญญาณ (Sub - consciousness) กับ วิถีวิญญาณ (Consciousness) วิถีวิญญาณหรือทางภาษাজิตวิทยาเรียกว่า จิตสำนึก นั้นจะแสดงออกมาโดยการรับรู้อารมณ์ทางตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ ในขณะที่เราตื่นอยู่ ในเวลาหลับ หรือเวลาเข้าสมาธิ วิถีวิญญาณก็จะหยุดทำงาน เหลือแต่ภวังควิญญาณ หรือ จิตใต้สำนึก ทำงานอยู่ จิตใต้สำนึกหรือภวังควิญญาณนี้เป็นผู้ควบคุมให้อวัยวะทั้งหลาย เช่น หัวใจ ตับ

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

ปอด เป็นต้น ทำงานต่อไปตามปกติ เวลาที่คนจะตาย ภาวะวิญญานสุดท้ายจะดับ ซึ่งเราเรียกว่า จุตวิญญาน เมื่อจุตวิญญานดับแล้ว มันก็จะเกิดใหม่ทันที ภาวะวิญญานที่ไปเกิดใหม่นี้เรียกว่า ปฏิสนธิวิญญาน ส่วนจะไปปฏิสนธิที่ใดนั้นก็แล้วแต่กรรมที่ตนได้สั่งสมไว้ ถ้าสร้างกรรมดีไว้ก็จะไปเกิดในสุคติ ถ้าทำกรรมชั่วไว้มากก็จะไปเกิดในทุคติ ซึ่งเรื่องของกรรมนี้เป็นเรื่องที่สลับซับซ้อนมากดังที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ว่า

คพุกเมเก อุปฺปชฺชนฺติ นิริยํ ปาปกมฺมิโน

สคคํ สุคติโน ยนฺติ ปรินิพฺพนฺติ อนาสว

ซึ่งแปลว่า “สัตว์บางพวกก็ไปเกิดในครรรค์ พวกที่ทำบาปไว้ก็จะไปเกิดในนรก พวกที่ทำบุญไว้ก็จะไปเกิดในสวรรค์ (ส่วน) ผู้ที่หมดกิเลสแล้วก็จะปรินิพพาน”

ในพระพุทธศาสนาได้แบ่งกำเนิดของสัตว์ไว้ ๔ อย่างด้วยกัน คือ

๑. *ชลาพุชะ* สัตว์ที่เกิดในครรรค์ อย่างเช่น มนุษย์ สุนัข แมว เป็นต้น

๒. *อัญหชะ* สัตว์ที่เกิดในไข่ เช่น นก เป็ด ไก่ เต่า ฯลฯ

๓. *สังเสทชะ* สัตว์ที่เกิดในเมือกโคล ในที่อับชื้น ซากศพ ที่เน่า ขนมหีบูดเน่า หรือในหลุมบ่อที่สกปรก เช่น พวกเชื้อโรค และ

๔. *โอปปาติกะ* สัตว์ที่เกิดผุดขึ้น ได้แก่พวกเทวดา สัตว์นรก เป็นต้น

โดยเฉพาะอย่างยิ่งสัตว์ประเภทโอปปาติกะ เป็นเรื่องที่น่าสนใจมาก ผู้ที่ตายไปเกิดเป็นโอปปาติกะนั้น ถือว่าเป็นชีวิตที่เกิดใหม่

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

ไม่ใช่ชีวิตที่ยังไม่เกิด ความจริงเขาเกิดแล้ว คือเกิดเป็นโอบปาติกะ ชีวิตของโอบปาติกะทั้งหมดเกิดขึ้นด้วยอำนาจการบันดาลของวิญญาน ด้วยอำนาจการปรุงแต่งของกรรม ร่างของสัตว์ประเภทโอบปาติกะ เป็นกายทิพย์ ทางพระพุทธศาสนาถือว่าพวกโอบปาติกะเป็นอตฺตา ที่สำเร็จด้วยใจ เป็นอตฺตาที่มีรูป มีอวัยวะน้อยใหญ่ครบถ้วน มีอินทรีย์ไม่บกพร่อง (ไปฏฐปาทสูตร ทิฆนิกาย สีลขันธวรรค พระไตรปิฎก เล่มที่ ๙ หน้า ๒๔๑) แต่ที่เรามองไม่เห็นร่างของสัตว์พวกโอบปาติกะ ก็เพราะร่างของโอบปาติกะเป็นกายทิพย์ เราจะสามารถเห็นได้ก็ด้วย ๒ วิธีเท่านั้น คือ

๑. เราต้องสร้างทิพยจักขุหรือตาทิพย์ให้เกิดเสียก่อน เพื่อเป็นการปรับสมรรถภาพตาของเราให้สามารถเห็นรูปทิพย์ได้ หรือ
๒. โดยการที่สัตว์พวกโอบปาติกะทำให้ร่างของตนขยายขึ้นจนถึงขนาดที่สมรรถภาพแห่งตามนุษย์จะเห็นได้ ถ้าเราเห็นพวกโอบปาติกะในวิธีที่สองนี้ เรามักจะเข้าใจว่า “ผีหลอก” “ผี” ในที่นี้ก็คือโอบปาติกะ ซึ่งอาจเป็นเทวดา หรือสัตว์นรก หรือเปรตก็ได้ ที่สำคัญกายของตนให้ปรากฏแก่สายตาของเรา

เรื่องโอบปาติกะเป็นเรื่องที่ลึกซึ้งยากที่สามัญชนจะเข้าใจได้ เพราะมองไม่เห็นด้วยตา แต่การที่เราจะปฏิเสธสิ่งที่เราไม่เห็นว่ามี ก็คงมิใช่วิสัยของบัณฑิตอย่างแน่นอน แม้พระพุทธเจ้าเองก็ได้ตรัสไว้ว่า ผู้ที่มีความเห็นว่า “โอบปาติกะไม่มี” เป็นมิจฉาทิฐิ เป็นปฏิบัติต่อพระพุทธศาสนา และเป็นปฏิบัติต่อพระอรหันต์

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

(อภินิหารสูตร มัชฌิมนิกาย มัชฌิมปัณณาสก์ พระไตรปิฎก เล่ม ๑๓ หน้า ๑๐๑ - ๑๐๒)

ในกรณีของมิตร ชัยบัญชา ที่ตายไปแล้ว ก็เช่นเดียวกับคนอื่น ๆ ถ้าหากว่า มิตร ชัยบัญชา ไม่ไปเกิดในสวรรค์ ในไซ หรือ ในเมือกโคลแล้ว มิตร ชัยบัญชา ก็จะต้องไปเกิดเป็นโอปปาติกะ อย่างแน่นอน

วิธีการที่จะติดต่อกับสัตว์พวกโอปปาติกะนั้น แม้ในสมัย พุทธกาลก็มีวิธีการคล้ายๆกับในปัจจุบันนี้เหมือนกัน วิธีหนึ่งเรียกว่า “อาทาสปัญหา” คำว่า *อาทาส* แปลว่า กระจก, แก้ว ในที่นี้ คัมภีร์สุมังคลวิลาสินี อรรถกถาที่มณิกาย สีลขันธวรรค ให้ความหมายไว้ว่า “อาทาสเส เทวตํ โอดาเรตวา ปญหาปุจจนํ” หมายความว่า “เชิญเทวดาลงในกระจกหรือแก้วแล้วถามปัญหา” คงพอเทียบได้กับเรื่อง “ผีถ้วยแก้ว” กรรมัง

อีกวิธีหนึ่งเรียกว่า กุมารีปัญหา หมายถึงการเชิญเทวดาให้ เข้าสิงในสรีระของกุมารีแล้วถามปัญหาบาลีว่า “กุมาริกาย สรีเร โอดาเรตวา ปญหาปุจจนํ” (*คัมภีร์สุมังคลวิลาสินี เล่ม ๑ หน้า ๑๒๗*) ข้อนี้คงพอเทียบได้กับ “การเข้าทรง”

และอีกวิธีหนึ่ง คือ การเข้าสมาธิติดต่อกับ ซึ่งผู้ที่ทำได้จะต้องเป็นผู้ที่ได้สมาธิขั้นสูงเท่านั้น

สำหรับในกรณีของมิตร ชัยบัญชา ที่ปรากฏว่ามีคนมา เข้าทรงนั้น ข้าพเจ้าไม่ทราบว่าจะจริงหรือเปล่า แต่เมื่อว่าโดย หลักการแล้วก็เป็นเรื่องที่เป็นไปได้ แต่เรื่องนี้ต้องระมัดระวังให้มาก เพราะอาจเป็นคนทรง “เก๊” ที่ชอบหลอกลวงมนุษย์หากินก็ได้

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

มิตร ชัยบัญชา ก็ยังเป็นคนมีกิเลสอยู่เช่นเดียวกับเราท่านทั้งหลาย เพราะฉะนั้นเมื่อตายแล้วก็คงจะต้องไปเกิดใหม่อย่างแน่นอน ส่วนจะเกิดเป็นอะไรนั้น ก็เป็นเรื่องของกรรมที่มิตร ชัยบัญชาเป็นผู้สร้างไว้เอง แต่การที่จะเชิญมาเข้าทรงได้นั้น ต้องหมายความว่า มิตร ชัยบัญชาไปเกิดเป็นโอปปาติกะเท่านั้น ส่วนที่ว่า “ทำไมไม่เชิญวิญญาณไปเข้าหมา แมว วัว ควาย แล้วพูดภาษาคนเล่า” นั้น พูดเหมือนเด็กกอมมือ หมา แมว มันพูดได้อย่างไรคนหรือไม่เล่า? และหมา แมว มันสามารถเข้าสมาธิเพื่อเชิญดวงวิญญาณเข้ามาสิงในตัวมันได้หรือไม่? ขอให้ใช้สมองตรองดูสักหน่อยเถิด!

พระพุทธเจ้าเป็นอิปปีจริงหรือไม่

เมื่อเดือนกันยายนที่แล้วมานี้ ได้มีเรื่องวิพากษ์วิจารณ์ค่อนข้างรุนแรงอยู่สักหน่อยในกรณีที่เนื่องมาจากการอภิปรายในปัญหาเรื่อง “อิปปีเป็นปัญหาสังคมหรือไม่” ที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ซึ่งในกลุ่มผู้อภิปรายก็ล้วนแต่ผู้ทรงคุณวุฒิทั้งนั้น บางท่านก็เป็นผู้ที่มีชื่อเสียงมากเป็นที่เคารพนับถือของคนทั้งบ้านเมืองในฐานะที่เป็นผู้ทรงคุณวุฒิสูง และเป็นครูบาอาจารย์ที่มีลูกศิษย์ลูกหาเต็มบ้านเต็มเมือง การอภิปรายครั้งนี้ออกจะเลยเถิดไปหน่อยก็ตรงที่ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ได้กล่าวในทำนองว่า พระพุทธเจ้าทรงเป็นอิปปีคนแรกของโลก และขอให้พวกเราเป็นอิปปีกันด้วยการบวช

* หมายถึง กันยายน พ.ศ. ๒๕๑๒

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

การให้เหตุผลที่ผิดหลักตรรกศาสตร์เช่นกัน เช่นเดียวกับการพิสูจน์
สุนัขว่าเป็นแมว เพราะมันมีสี่เท้าเหมือนกัน มีหางเหมือนกัน
ฉะนั้น ซึ่งผู้ที่ศึกษาดรกกศาสตร์มาแล้ว จะเห็นว่าไม่สมเหตุผล
เลย และเพราะการพิสูจน์แบบนี้แหละที่คอมมิวนิสต์เคยโฆษณา
ชวนเชื่อว่า พระพุทธศาสนากับลัทธิคอมมิวนิสต์เหมือนกัน เพราะ
ทั้งสองลัทธินี้สอนให้ถือว่าทุกสิ่งทุกอย่างเป็นของรัฐและของสงฆ์
เหมือนกัน และเป็นเหตุให้ถึงกับบางคนเคยเขียนบอกว่าพระพุทธ-
เจ้าทรงเป็นคอมมิวนิสต์คนแรกของโลกมาแล้ว

การพิสูจน์ว่าพระพุทธเจ้าเป็นอิปปี โดยถือว่าพระพุทธเจ้า
ทรงออกมหาภิเนษกรรม เพราะมีความคิดความเห็นตรงข้ามกับ
สังคมในสมัยนั้น แล้วทรงดำเนินชีวิตผิดจากชาวโลก เพราะใช้
ผ้าบังสุกุลและปลงผมให้ผิดแผกไปจากชาวโลก ซึ่งก็มีลักษณะ
คล้ายๆกับพวกอิปปี ซึ่งปลีกตัวออกมาตั้งสังคมใหม่เพื่อประท้วง
สังคม แอนตี้สังคม และเพราะเกลียดสังคมนั้น หากเป็นการถูกต้องไม่
แม้ลักษณะการภายนอกจะมีอะไรหลายอย่างที่ละม้ายคล้ายคลึงกัน
ก็หาได้หมายความว่า ทั้งสองอย่างนั้นจะต้องเป็นอย่างเดียวกันไม่

แม้จะว่าพระพุทธเจ้าทรงเป็นอิปปีคนแรกของโลก เพราะทรง
ดำรงชีวิตแบบนั้นก็หาเป็นการถูกต้องไม่ เพราะผู้ที่สละโลกมา
ดำเนินชีวิตแบบนักบวชอย่างนั้นมีมาก่อนพระพุทธเจ้าเสียอีก ถ้าว่า
โดยวิธีนี้พระพุทธเจ้าก็มีใช่คนแรก แต่ถ้าหากจะพิจารณากันให้
ลึกซึ้งแล้วจะเห็นว่าวัตถุประสงค์ในการออกบวชของพระพุทธเจ้า
กับการปลีกตัวออกจากสังคมของพวกอิปปีนั้นนับว่าตรงกันข้ามทีเดียว
พระพุทธเจ้าทรงมีความสุขความสมหวังในทุกสิ่งทุกอย่าง แต่ทรง

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

เห็นว่าประชาชนชาวโลกยังเต็มไปด้วยความทุกข์เพราะต้องเวียนว่ายตายเกิดอยู่ในวัฏสงสาร พระองค์จึงทรงบำเพ็ญบารมีเพื่อหวังจะช่วยชาวโลกให้พ้นทุกข์ พระองค์ทรงออกบวชโดยมีพระมหากษัตริย์ต่อชาวโลกเป็นที่ตั้ง ไม่ใช่เพราะพระองค์เกลียดสังคัมหรือแอนตี้สังคัมเลย แต่ทว่าด้วยความรักและสงสารสังคัมต่างหาก พระมหากษัตริย์ของคุณของพระองค์นับว่าหาผู้เสมอเหมือนมิได้ การที่พระองค์ทรงใช้และบัญญัติให้ภิกษุสงฆ์ใช้ผ้าบังสุกุลในตอนต้นๆนั้น ก็เพื่อให้พวกเขาใช้สบงจีวรเพียงเพื่อป้องกันร้อนหนาวเหลือบยุ่งเท่านั้น ไม่ใช่เพื่อความสวยงามและจะได้ไม่ต้องเบียดเบียนชาวบ้าน แต่ต่อมาพระองค์ทรงอนุญาตให้ใช้จีวรที่ชาวบ้านถวายเป็นได้นั้น ก็เพื่ออนุวัตให้ไปทำตามคำขอรับของชาวบ้านเอง เพื่อเป็นการฉลองศรัทธาชาวบ้านเท่านั้นเอง ชีวิตของพระสงฆ์ก็เต็มไปด้วยระเบียบวินัยเพียงลิกขาบทในพระปาติโมกข์ ๒๒๗ ข้อ ยังเป็นเสขียวัตรซึ่งก็เปรียบเหมือน etiquette ของฝรั่ง หรือสมบัติผู้ดีของเราถึง ๗๕ ข้อ คือประมาณ ๑ ใน ๓ ข้อนี้ย่อมแสดงให้เห็นว่าพระพุทธองค์ทรงกวัดขັນในเรื่องมรรยาทหรือสมบัติผู้ดี ไม่ว่าจะในเรื่องการยืน เดิน นั่ง ห่มผ้า พุดจา ฯลฯ ทั้งสิ้น ทั้งนี้เพราะพระพุทธเจ้าทรงเป็นผู้ดี และเห็นว่าการที่คนในวรรณะต่ำๆ เช่น ศูทรหรือจัณฑาล มาบวช ถ้าหากไม่อบรมกิริยามรรยาทให้ดีเสียก่อนแล้ว คนอาจไม่เลื่อมใส อย่างที่เราเห็นพระบางรูปมีกิริยามรรยาทไม่เรียบร้อย บางทีก็ทำให้เสื่อมศรัทธาอยู่เหมือนกัน เพราะฉะนั้นจะเห็นว่าในสังคัมของพระ แม้สมาชิกของสังคัมจะมาจากวรรณะต่างๆกันก็ตาม แต่เมื่อมาบวชแล้วจะต้องมีแบบปฏิบัติเหมือนกันหมด แต่พวกเขียปี้

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

มิได้มีระเบียบวินัยอย่างพระเลย พฤติกรรมของพวกนี้ที่แสดงออกมาในสังคม ไม่ทำให้เกิดความเลื่อมใสเลย พวกนี้ปลีกตัวออกมาตั้งสังคมใหม่เพราะเกลียดสังคมปัจจุบัน เกลียดความไม่เสมอภาค และเกลียดอะไรต่ออะไรอีกมากมาย แสดงว่าพวกนี้ปลีกตัวออกมาจากสังคม เพราะความเกลียดเป็นเหตุ ซึ่งผิดกับพระพุทธเจ้าที่ทรงปลีกตัวออกจากสังคมเพราะความรักความสงสาร คิดจะช่วยเหลือสังคม และเมื่อพระองค์ตรัสรู้แล้วก็ได้ทรงทอดทิ้งสังคม กลับทรงทำทุกสิ่งทุกอย่างเพื่อพัฒนาสังคม เพื่อช่วยสังคมชาวโลกให้พ้นทุกข์ โดยมีได้หวังอะไรเป็นการตอบแทน นอกจากอาหารสำหรับประทังชีวิตไปวันหนึ่งๆเท่านั้น เพียงชั่วระยะเวลา ๔๕ ปี พระองค์ก็ทรงทำให้สังคมอินเดียที่ถือขนั้ววรรณะอย่างรุนแรงกลายเป็นตัวลงได้มากทีเดียว โดยเฉพาะในหมู่ผู้นับถือพระพุทธศาสนาสามารถเลิกความยึดถือในเรื่องวรรณะได้อย่างเด็ดขาด

พวกฮิปปียังดำเนินชีวิตอย่างชาวโลกอยู่ ซึ่งผิดกับพระพุทธเจ้าและพุทธสาวกที่สละโลกียวิสัยแล้ว ดำรงชีวิตด้วยการประพฤติพรหมจรรย์ พวกฮิปปี้นอกจากจะไม่ถือพรหมจรรย์แล้ว บางที่ยังประพฤตินด้านประเวณีผิดปกติสามัญมนุษย์ด้วยซ้ำไป เช่นมีการประกอบเมถุนธรรมแมในที่สาธารณะตามถนนหนทางเยี่ยงเดรัจฉานก็มี อย่างที่พวกนี้ได้เคยปฏิบัติในกรุงอัมสเตอร์ดัม ประเทศเนเธอร์แลนด์จนเป็นข่าวเกรียวกราวมาแล้ว ความจริงพฤติกรรมของพวกนี้มีช่อกิ่งใหม่สำหรับตะวันตกเลย แต่อาจใหม่สำหรับอเมริกาก็ได้ ผู้ที่เคยศึกษาปรัชญาตะวันตกมาแล้ว คงจะทราบดีว่าในสมัยพุทธศตวรรษที่ ๓ ได้เคยมีลัทธิหนึ่งในประเทศกรีซ ชื่อ ลัทธิไซนิก หรือ

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

ซินิก (CYNICISM) ซึ่งมี แอนติสเทนเนส (ANTISTHENES : ประมาณ พ.ศ. ๙๙ - ๑๗๕) เป็นผู้ให้กำเนิด สาระสำคัญของลัทธินี้ก็คือ ลดความต้องการทางเนื้อหนังลงเหลือเท่าที่จำเป็นจริงๆ ทั้งนี้ก็เพื่อให้ดวงวิญญาณมีอิสระ แอนติสเทนเนสชอบแต่งตัวเหมือนกรรมกรสอนโดยไม่คิดค่าเล่าเรียนและชอบบลุกศิษย์ที่จนๆมากกว่า และท่านมีศิษย์ที่สำคัญคนหนึ่งชื่อ ดิโอเยเนส (DIOGENES : พ.ศ. ๑๓๐ - ๒๒๐) ท่านผู้นี้ใช้เครื่องแต่งตัว ย่อม และไม่ทำอย่างคนขอทาน ท่านอิจฉาความเป็นอยู่อย่างง่าย ๆ ของสัตว์ และพยายามที่จะเลียนแบบสัตว์ ท่านนอนบนดิน รับประทานทุกสิ่งเท่าที่พบเท่าที่จะหาได้ เชื่อกันว่าท่านได้ทำหน้าที่ของธรรมชาติ และประกอบกิจการเกี่ยวกับ กามารมณ์ในที่โล่งแจ้ง ดังนั้นเวลาท่านถึงแก่กรรมแล้ว ชาวเมืองคอริินธ์จึงได้สร้างสุสานอันอ่อนไ้วบนหลุมฝังศพของท่าน ถ้าหากใครเห็นรูปวาดหรือสลักเป็นฝรั่งไม่นุ่งผ้า ถือไม้เท้าและขันใบเล็ก ๆ กับ มีสุนัขตามติดอยู่ตัวหนึ่งละก็ ขอให้เข้าใจเกิดว่านั่นคือดิโอเยเนสละ ความจริงลัทธิซินิกยังมีปรัชญาดี ๆ อยู่มากเหมือนกัน แต่การปฏิบัติ บางอย่างก็ดูออกจะผิดมนุษยธรรมตาอยู่สักหน่อย ทั้งนี้เพราะพวกนี้พยายามหันกลับไปหาธรรมชาตินั่นเอง

อีกประการหนึ่ง ปฏิปทาของพระพุทธเจ้าและพุทธสาวก กับ พวกฮิปปีนั้นต่างกันมาก พระพุทธเจ้าสามารถดับกิเลสได้ด้วยการเข้าสมาธิ แต่พวกฮิปปีเข้าสมาธิไม่เป็น จึงพยายามหาวัตถุบางอย่างช่วยดับกิเลส นั่นคือการสูบกัญชา ความจริงการสูบกัญชา มิได้เป็นทางดับทุกข์เลย แต่อาจทำให้คนมีอารมณ์ดีได้บ้างเหมือนกัน เช่นเดียวกับการดื่มสุรา ก็หาได้เป็นทางบำบัดทุกข์ไม่

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

แม้ในเวลาตี๋ม บางที่อาจลืมหุ่กซ้ได้ ตามแบบของพระพุทธุเจ้า ถ้าหากดับกิเลสได้แล้่ว กิเลสนั้นจะไม่กลับม้ซ้ขึ้นมาใหม่อื่ก เป็นการดับได้ย่่างสิ้นเชิงเลย

ที่ว่าพวกฮิปปีมีปรัชญาของตัวเองนั้น อาจได้รับปรัชญามาจากลัทธิไซนิคก็ได้อ หรือจะว่าลัทธิไซนิคของแอนติสเตเนสและดีโอเยเนสซึ่งสูญไปแล้่ว ได้กลับฟื้นคืนชีพขึ้นมาใหม่ในรูปของพวกฮิปปีก็ได้อ

ใครจะมีความเห็นเกี่ยวกับฮิปปีอย่่างไรก็ตาม แต่ขออย่าได้นำเอาพระพุทธุเจ้าและพุทธุสาวกมาเปรียบเทียบกับฮิปปีเลย และการกล่าวว่พระพุทธุเจ้าทรงเป็นฮิปปีนั้นนับว่เป็นคำพูดที่นำขะเขยงที่สุด และถ้าหากใครก็ตามกล่าวด้วยเจตนาลบหลู่ เอาพระพุทธุเจ้ามาเป็นฮิปปี หรือเสมอด้วยฮิปปี หรือยกย่องฮิปปีเท่าเทียมกับพระพุทธุเจ้าแล้่ว ตามหลักศาสนาต้องได้รับการปฏิบัติถึงขั้น “ลว่บาตร” ได้ทีเดียว แต่ถ้เขาผู้นั้นสำนึกในความผิดได้ ตามหลักพระศาสนาก็สมควรจะยกโทษให้เป็นแบบอภัยทาน หรือ “หงายบาตร” เช่นกัน

๖ ตุลาคม ๒๕๑๒

ปรัชญาชีวิต

เรื่องปรัชญานับว่าเป็นวิชาการที่สถาบันการศึกษาชั้นสูงของโลกสนใจมากเป็นพิเศษ แม้ในเมืองไทยเราก็ได้มีการตื่นตัว ศึกษาในด้านปรัชญามากขึ้น ดังจะพบว่าตามมหาวิทยาลัยได้จัดหลักสูตรวิชาตรรกศาสตร์บ้าง ปรัชญาบ้าง ไว้ในคณะต่างๆ ขึ้นบ้างแล้ว แต่ก็ยังไม่มียุทธศาสตร์ฝ่ายโลกแห่งใดในเมืองไทยศึกษาวิชาเกี่ยวกับปรัชญา หรือศาสนาให้เป็นล่ำเป็นสันเลย เรายังไม่มีแม้แต่แผนก “ปรัชญา” ในมหาวิทยาลัย นอกจากคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยในต่างประเทศนั้น เขาถือว่าเรื่องปรัชญาเป็นเรื่องที่สำคัญที่ผู้เป็นบัณฑิตทั้งหลายจะต้องศึกษา และเขายกฐานะขึ้นเป็น “คณะ” ซึ่งเรียกว่า Faculty of Philosophy บางมหาวิทยาลัยเขาก็แยกศาสนากับปรัชญาออกเป็น

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

๒ คณะ โดยเพิ่ม Faculty of Religion เข้ามาอีกคณะหนึ่ง แต่การศึกษาในเมืองไทย ได้มองข้ามความสำคัญของศาสนาและปรัชญาไปหมด ทั้งๆที่ศาสนาและปรัชญานี้เป็นพื้นฐานของชีวิตและมูรธากรของวิชาการทั้งหลาย บางคนศึกษาจนเป็น “บัณฑิต” ออกไปแล้ว ยังไม่ทราบว่ปรัชญาคืออะไร ก็มีอยู่มากมาย นับว่เป็นเรื่งที่นำละอายอย่างยิ่ง ที่บัณฑิตของเราไม่รู้เรื่งปรัชญาเอาเสียเลย

เมื่อพูดในด้านวิชาการแล้ว ปรัชญาก็นับว่เป็นวิชาที่เกี่ยวกับเรื่งราวที่เป็นพื้นฐานมากที่สุด “ปัญหาปรัชญาก็คือปัญหาชีวิตภาวะและความลึกลับแห่งความมีอยู่ บ่อเกิด และจุดหมายปลายทางของมนุษย์ความสัมพันธ์ที่มนุษย์เห็นพ้องกับโลกที่มนุษย์เป็นส่วนหนึ่งและเป็นการช่วยพิสูจน์จักรวาลที่มองไม่เห็นซึ่งอยู่รอบๆตัวเรา” ประวัติปรัชญาก็คือประวัติเกี่ยวกับความคิดของมนุษย์ที่เกี่ยวข้องกับปฐมเหตุของเรื่งทั้งหลาย เราไม่อาจสร้างจินตนาการเอาเองว่มนุษย์ได้เคยดำรงชีวิตอยู่ตามแนวทางชีวิตแบบมนุษย์ที่เป็นธรรมดาสามัญโดยปราศจากการพิจารณาไตร่ตรองถึงสาเหตุต่างๆแห่งความมีอยู่ของตัวเอง และความมีอยู่ของเรื่งทั้งปวงที่เราเห็นอยู่รอบๆตัวเรานี้ เมื่อการพิจารณาไตร่ตรองได้ยุดิความประหลาดใจอย่างมีติดบอดแบบเด็กๆ และก่อให้เกิดเป็นรูปการสะท้อนภาพ การสอบถาม การสร้างทฤษฎีขึ้นมาได้แล้ว ผู้คิดก็ยอมได้ชื่อว่าป่รัชญาเมธีโดยแท้ ดังนั้นมนุษย์จึงอวดว่ตนวิเศษกว่าสัตว์อื่นๆ แม้เราจะยอมรับว่สัตว์ทั้งหลายก็มีปัญญาเหมือนกัน แต่เราไม่อาจปฏิเสธได้ว่า มนุษย์เท่านั้นที่มีเหตุผล ที่รู้จักแสวงหาสัจธรรม และ

ส า ส น า ป ร ั ช ญา ป ร ะ ยুক্ত

สามารถบรรลุถึงสัจธรรมได้ และเมื่อมนุษย์บรรลุถึงสัจธรรมแล้ว ก็จะนำเอาสัจธรรมนั้นมาใช้และชื่นชมยินดีต่อสัจธรรมนั้น จุดมุ่งหมายของปรัชญาก็เพื่อให้คำตอบขั้นสุดท้าย และพอจะเข้าใจปัญหาที่ขึ้นต้นว่า “ทำไม” ที่มนุษย์คิดตั้งขึ้นได้ทุกๆ ปัญหา ปรัชญามีใช้ความรู้สาขาหนึ่ง แต่ทว่าเป็นตัวความรู้ที่มีก้ำกั้นสาขามากมาย ดังนั้น ปรัชญาจึงเป็น “ศาสตร์แห่งศาสตร์” ทั้งนี้ก็เพราะปรัชญาเป็นป่อเกิดของศาสตร์ทั้งปวง เราจะเห็นว่าผู้ที่สำเร็จปริญญาเอกจากต่างประเทศ ส่วนมากมักจะมีดีกรีถึงท้ายว่า Ph. D. ซึ่งย่อมาจากคำว่า Doctor of Philosophy ซึ่งเราอาจเข้าใจว่าเขาสำเร็จทางด้านปรัชญามา ความจริงหาใช่เป็นการศึกษาจบปริญญาเอกทางปรัชญาโดยตรงไม่ อาจจบทางด้านเศรษฐศาสตร์ หรือ รัฐศาสตร์ เป็นต้นก็ได้ แต่แล้วทำไมเล่าดีกรีจึงเป็น Ph. D. ทั้งนี้ก็เพราะเขาถือว่าวิชาต่างๆ เช่น ประวัติศาสตร์ รัฐศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ ฯลฯ ล้วนแต่เกิดจากปรัชญาทั้งสิ้น อย่างน้อยที่สุด ผู้สำเร็จปริญญาเอกในด้านการศึกษ เศรษฐศาสตร์ รัฐศาสตร์ ฯลฯ ก็จะต้องศึกษาปรัชญาการศึกษา ปรัชญาการเมือง ฯลฯ มาบ้าง เพราะฉะนั้นคำว่า Ph. D. จึงเป็นคำที่ฝังอยู่ในตัวว่า วิชาการเหล่านั้นล้วนแต่เป็นสาขาหนึ่งของปรัชญาทั้งสิ้น

โดยเหตุที่ปรัชญาเป็นวิชาที่ครอบคลุมสากลจักรวาล การที่จะพูดถึงปรัชญาในทุกแง่มุมนั้นยากมาก เพราะฉะนั้นข้าพเจ้าจะขอพูดถึงปรัชญาในแง่หนึ่ง นั่นคือ ปรัชญาชีวิต แต่ก่อนที่จะพูดถึงปรัชญาชีวิตก็จำเป็นจะต้องเข้าใจเสียก่อนว่า ชีวิตคืออะไร ถ้าถือตามพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๘๓ แล้ว

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

ท่านก็นิยามไว้ว่า “ความเป็นอยู่” สิ่งที่มีชีวิตก็คือสิ่งที่มีความเป็นอยู่ ในทางชีววิทยาเราก็ถือว่า ทั้งมนุษย์ สัตว์ และพืช ล้วนเป็นสิ่งที่มีความมีชีวิตทั้งนั้น แล้วมนุษย์ สัตว์ และพืช ต่างกันอย่างไร ทางปรัชญาถือว่ามนุษย์แตกต่างกับสัตว์ตรงที่มนุษย์เป็นสัตว์ที่มีเหตุผลที่จะแสวงหาจนบรรลุถึงสัจธรรมได้นี้เอง ถ้าขาดคุณสมบัติข้อนี้เสียแล้ว มนุษย์เราก็คงไม่ผิดไปจากสัตว์อื่น ๆ เลย

ในด้านศาสนาเช่นซึ่งได้เจริญรุ่งเรืองอยู่ในอินเดียในสมัยเมื่อประมาณ ๒,๕๐๐ ปีเศษๆ คู่มากับพระพุทธศาสนานั้น ได้มีทรรศนะเกี่ยวกับ “ชีวิต” ไว่กว้างที่สุด ในศาสนานี้ถือว่าทุกสิ่งมี “ชีวะ” ทั้งนั้น คำว่า “ชีวะ” ก็พอเทียบได้กับวิญญาณ หรือ Soul นี้เอง ศาสนาเช่นถือว่าวัตถุต่างๆ ซึ่งโดยทั่วไปไม่คิดว่าเป็นสิ่งที่มีชีวิตนั้นก็มิวิญญาณด้วย ทางพระพุทธศาสนามีได้ยอมรับว่าพืชทั้งหลายมีชีวะในแบบของมนุษย์หรือสัตว์ แต่พระพุทธศาสนาก็มิได้ปฏิเสธเรื่องพืชเป็นสิ่งที่มิชีวะ เพราะภิกษุที่ฆ่าสัตว์ (ยกเว้นมนุษย์) ย่อมต้องอาบัติเท่ากับพรากของเขี้ยว (คือพืช) เหมือนกัน นี่ก็แสดงว่าทางพระพุทธศาสนาได้ยอมรับว่าพืชก็มีชีวิต เพียงแต่ว่าไม่มีชีวิตอย่างชีวิตมนุษย์หรือสัตว์เท่านั้น ทางศาสนาเช่นได้แบ่งสิ่งที่มีชีวิตออกเป็น ๕ กลุ่มด้วยกัน ตามจำนวนอินทรีย์หรือประสาทที่สิ่งต่างๆ เหล่านั้นมีอยู่ คือ

กลุ่มที่ ๑ เป็นกลุ่มที่สูงที่สุด มีอินทรีย์หรือประสาท ๕ ได้แก่ พวkmนุษย์ เทวดา สัตว์ชั้นสูง และสัตว์นรก

กลุ่มที่ ๒ มีอินทรีย์ (ประสาท) เพียง ๔ เท่านั้น คือ ประสาทสำหรับดู ตมกลิ่น ลิ้มรส และสัมผัส เช่น แมลงวัน

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

ตัวต่อ และผีเสื้อ

กลุ่มที่ ๓ มีอินทรี (ประสาท) เพียง ๓ เท่านั้น คือขาดประสาทตาและประสาทหู มีเพียงประสาทสำหรับดมกลิ่น ลิ้มรส และสัมผัสเท่านั้น เช่น มด หมัด แมลงเม่า เป็นต้น

กลุ่มที่ ๔ มีอินทรี (ประสาท) เพียง ๒ เท่านั้น คือมีเฉพาะประสาทสำหรับลิ้มรสและสัมผัสเท่านั้น เช่น หนอน ทาก และสัตว์น้ำพวกมีเปลือก เช่น หอย กุ้ง ปู เป็นต้น

กลุ่มที่ ๕ มีเพียงอินทรี (ประสาท) เดียว คือประสาทสำหรับสัมผัสเท่านั้น ซึ่งพวกนี้ยังแยกย่อยออกไปอีกเป็น ๕ ชั้นด้วยกัน คือ

- ก. พวกพืชผัก ซึ่งถือว่ามิใช่ระดับไมถ้วน
- ข. พวกดิน รวมทั้ง หิน แร่ธาตุ เป็นต้นด้วย
- ค. พวกน้ำทุกชนิด
- ง. พวกไฟ รวมทั้งฟ้าแลบด้วย

ถ้าพูดในแง่ของศาสนาเซนแล้ว สิ่งที่ไม่ใช่ชีวิตไม่มีในโลก ทุกหนทุกแห่งเต็มไปด้วยชีวิตทั้งสิ้น ชีวิตเป็น infinity ไม่มีที่สิ้นสุด ทางพระพุทธศาสนาก็อธิบายว่า วิญญาณ อนันต์ วิญญาณเป็น infinity คือไม่มีที่สิ้นสุดเช่นเดียวกัน

เมื่อได้พูดถึงเรื่องชีวิตมาพอสมควรแล้ว ข้าพเจ้าก็อยากจะจำกัดวงหัวเรื่องให้แคบเข้าว่า “ปรัชญาชีวิต” นั้น จะถือเอาเพียง “ชีวิตของมนุษย์” เราเท่านั้น จะไม่ตีอาณาเขตไปถึงสัตว์อื่นๆ หรือพืชทั้งหลาย เพราะเพียงแค่ว่า “ชีวิตมนุษย์” ก็มีเรื่องที่จะต้องพูดกันมากพออยู่แล้ว แต่ข้าพเจ้าก็จะขอพูดเฉพาะปรัชญาชีวิตใน

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

บางแห่งเท่านั้น

เมื่อพูดถึงชีวิตอันหมายถึงความเป็นอยู่แล้ว ก็ต้องนึกต่อไปถึงความตายอันเป็นที่สิ้นสุดของชีวิตด้วยเสมอไป ถ้าคิดๆดูแล้วก็น่าอนาถว่า ชีวิตกว่าจะก่อรูปปฏิสนธิมาได้ นั้นช่างยากเย็นเหลือเกิน แต่เราอาจพูดว่าคนเดี๋ยวนี้อันเกิดง่าย เพราะปัญหาเรื่องคนล้นโลกกำลังเป็นปัญหาใหญ่ และเพื่อแก้ปัญหานี้ ปัจจุบันก็มีอีกปัญหาหนึ่งแทรกซ้อนเข้ามาเพื่อแก้ปัญหาคคนล้นโลก ปัญหาว่าข้าวปลาอาหารจะไม่พอบริโภค นั่นคือปัญหาเรื่อง การคุมกำเนิด ซึ่งได้มีการวิพากษ์วิจารณ์กันอยู่ทั่วโลก ข้าพเจ้าไม่อยากจะข้ามไปถึงปัญหาเรื่องการคุมกำเนิดดอก พูดเฉพาะเรื่องของชีวิตก็พอแล้ว ที่มีผู้พูดว่าคนเราเกิดง่ายนั้น ความจริงถ้าพูดในแง่ชีววิทยาแล้ว ไม่เป็นความจริงเลย เพราะกว่าที่แต่ละคนจะเกิดมาได้ นั้น ก็จะต้องผ่านการต่อสู้มาอย่างโชกโชนแล้ว นับตั้งแต่การต่อสู้ระหว่างพวกสเปิร์มาโตซัวซึ่งมีนับเป็นสิบล้าน ร้อยล้านตัว และคัดเลือกเอาแซมเปียนเพียงตัวเดียวเท่านั้น เพื่อที่จะไปผสมกับไข่ (ovum) นี้เราจะเห็นว่าเป็นการต่อสู้ที่รุนแรงที่สุด สเปิร์มาโตซัวตัวใดเอาชนะได้อย่างเด็ดขาด ก็นับว่าเป็นยอดสเปิร์มาโตซัวที่เดียว แต่ทั้งๆที่กว่าเราจะได้ชีวิตเป็นคนขึ้นมาด้วยความยากเย็นแสนเข็ญเช่นนี้ ถึงกระนั้นบางคนก็มองไม่เห็นความสำคัญของชีวิตเลย บางทีก็คิดสั้นด่วนฆ่าตัวตายเสียก็มีไม่น้อย น่าสังเวชจริงๆ!

แม้เมื่อเราอุบัติขึ้นมาในโลกแล้ว ถ้าเราพิจารณาให้ดีจะเห็นว่าชีวิตของเรานี้สั้นนัก อย่างมากก็จะอยู่ได้สัก ๘๐ ปีเท่านั้น ส่วนใหญ่แล้ว อายุยังไม่ทันถึง ๘๐ ปี มัจจุราชท่านก็มาคร่าเอาตัวไป

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

เสียแล้ว ชีวิตเราจึงเป็นเสมือนเงินกู้ที่เราไปกู้มาจากธนาคาร โดยมีการกำหนดเวลาส่งเงินคืนคืน ในระหว่างที่กู้มานั้นเราก็ต้องคอยส่งดอกเบี้ยอยู่เรื่อยๆ คือต้องจ่ายเป็นค่าอาหารบ้าง ค่าเสื้อผ้าบ้าง ค่ายารักษาโรคบ้าง และยังมีรายจ่ายอื่นๆอีกอีกจิปาถะ นี่ก็เป็นเสมือนเราส่งดอกเบี้ยตัวเอง เมื่อธนาคารเห็นว่าเรากู้เงินมาครบกำหนดแล้ว เขาก็จะเรียกเงินคืนคืนฉันใด ชีวิตที่เราขอขมขเมามาก็ฉันนั้น ในที่สุดแม้จตุราชทานก็เรียกเอากลับคืนไปไม่มียกเว้น แม้แต่พระพุทธเจ้า พระเยซู พระมะหะหมัด และนักปราชญ์ของโลกอีกมากมายก็ไม่สามารถหนีความตายได้พ้น ความตายเป็นธรรมดาสามัญสำหรับมนุษย์และสัตว์ทุกถ้วนหน้า

ทั้งๆที่ชีวิตเปรียบเสมือนเงินกู้ แต่บางคนก็ได้ใช้เงินที่กู้มานั้นไปในทางที่ถูกที่ควร แทนที่จะเอาไปลงทุนสร้างความเจริญให้แก่ตน แก่ครอบครัว แก่สังคม หรือประเทศชาติ เขากลับเอาเงินนั้นไปถลุงเสียในทางที่ผิดๆ เช่น เอาไปเล่นการพนันบ้าง เที่ยวไนต์คลับบ้าง ฯลฯ ข้อนี้ฉันใด บางคนก็ใช้ชีวิตซึ่งเปรียบเสมือนเงินกู้นี้ไปในทางที่ไม่เป็นประโยชน์ มีแต่ความประมาทมัวเมาตกอยู่ในอบายมุขฉันนั้น ถ้าเราจะพิจารณาดูชีวิตจริงๆแล้วจะเห็นว่า สมมุติว่าเราจะมีอายุสัก ๘๐ ปี เราลองคิดดูซิว่า ในสมัยที่เราเป็นเด็กและอยู่ในวัยชรา เราทำประโยชน์ให้แก่สังคมไม่ได้หรือแม้แต่จะช่วยเหลือตัวเองก็ไม่ได้เสียก็ปี อาจถึง ๔๐ ปีก็ได้ หรืออย่างน้อยก็ ๓๕ ปี เหลืออีก ๔๕ ปี ใน ๔๕ ปีนี้เราใช้เวลานานอนอนเสียเท่าไร ถ้านอนวันละ ๘ ชั่วโมง ก็เท่ากับ ๑ ใน ๓ ของวัน ๔๕ ปีก็ต้องเป็นเวลานานอนอนราว ๑๕ ปี เหลืออีก ๓๐ ปี ใน ๓๐ ปีนี้

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

เราใช้เป็นเวลาบริโภค เวลาเข้าห้องน้ำ เวลาคุย เวลาเที่ยว เสียอีก ก็ปี สมมุติว่าวันหนึ่งเราหมดไปกับสิ่งเหล่านี้วันละ ๑๐ ชั่วโมง ก็คงเหลือเวลาอีกเพียงวันละ ๖ ชั่วโมงเท่านั้น คิดเป็นเวลาในชีวิตก็เสียไปอีก ๑๘ ปี เพราะฉะนั้นก็คงเหลือเวลาอีก ๑๒ ปี ซึ่งอาจต้องเจ็บป่วยเสียบ้าง หรือมีเหตุสุดวิสัยอื่นๆบ้าง ดีเสียว่า ๒ ปี ก็คงเหลือเวลาอีกเพียง ๑๐ ปี ในชีวิต ๘๐ ปี เรามีเวลาที่จะทำประโยชน์ให้แก่สังคมราว ๑๐ ปีเท่านั้น แล้วลองคิดดูว่าเราได้ใช้เวลา ๑๐ ปีนั้นทำประโยชน์ให้แก่สังคมประเทศชาติจริงๆหรือเปล่า และถ้าหากเรามีอายุไม่ถึง ๘๐ ปีแล้ว เวลาที่จะทำประโยชน์ให้แก่สังคมก็ย่อมไม่ถึง ๑๐ ปี เราจะผัดวันประกันพรุ่งอยู่อีกหรือ เราทราบหรือว่าความตายจะมาถึงเราเมื่อใด ลูกตายก่อนพ่อแม่ เด็กตายก่อนผู้ใหญ่ก็มีอยู่มากมาย เราไม่ควรประมาท ควรพยายามทำประโยชน์ให้แก่ตัว แก่สังคม และแก่ประเทศชาติให้เต็มสติกำลังเถิด อย่าลืมว่าชีวิตนี้เป็นของขอยืมเขามา เป็นเสมือนเงินกู้เจ้าของเขาจะเรียกคืนเมื่อไรก็ได้

ถ้าจะคิดให้ลึกซึ้งลงไปอีกแล้วจะเห็นว่า ชีวิตเรานี้ช่างเป็นมายาเสียนี้กระไร ชีวิตเป็นเพียงกระบวนการแห่งการเปลี่ยนแปลง อยู่ตลอดเวลา เกิดๆดับๆอยู่โดยไม่ขาดสาย และในที่สุดก็สลายไป ชีวิตเป็นเหมือนพยับแดด คล้ายฟองน้ำ เกิดมาแล้วไม่นานก็ต้องแตกดับไปเป็นธรรมดา ในลัทธิเต๋าก็ได้กล่าวถึงเรื่องชีวิตเป็นเสมือนความผันไวด้วยเหมือนกัน เรื่องก็มีอยู่ว่า

จวงจื๊อได้ฝันว่าท่านเป็นแมลงผีเสื้อตัวหนึ่ง ผีเสื้อตัวนั้นบินโฉบไปมาอย่างสนุกสนาน มันหาทราบไม่ว่ามันคือจวงจื๊อ แต่ใน

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

ทันทีที่ท่านตื่นขึ้นมา ท่านก็กลับเป็นจวงจื๊ออีก แต่ท่านไม่ทราบ
ตอกว่าท่านเป็นจวงจื๊อที่ฝันว่าท่านเป็นผีเสื้อ หรือท่านไม่ทราบ
ตอกว่าท่านเป็นผีเสื้อที่ฝันว่าท่านเป็นจวงจื๊อ ใครเล่าที่เป็นตัวจริง
และใครเล่าที่เป็นความฝัน จวงจื๊อหรือผีเสื้อ? เมื่อตื่นขึ้นมาผีเสื้อ
กลายเป็นความฝันไป แต่ในตอนที่ยังฝันนั้นผีเสื้อเป็นตัวจริง จวงจื๊อ
กลายเป็นความฝันของผีเสื้อไป ในเวลาฝัน เราก็มองว่าความฝัน
เป็นความจริง ต่อเมื่อเราตื่นขึ้นมา เราจึงทราบว่าเป็นความฝันไป
เราจะเอาอะไรมาเป็นมาตรฐานตัดสินว่าตรงไหนจริง ตรงไหนฝันเล่า?

ความฝันไม่เกิดเฉพาะในเวลาหลับเท่านั้น แม้บางที่ยังตื่นอยู่
คนเราก็อาจฝันได้ เรียกว่าฝันกลางวัน บางทีก็ฝันไปในทางที่ดี
บางทีก็ฝันไปในทางที่ร้าย แต่บางทีสิ่งที่เราคิดเอาหรือฝันว่าร้ายนั้น
ความจริงอาจดีก็ได้ มีเรื่องเล่าว่า ท่านผู้หญิงหลี่ เป็นลูกสาว
นายด่านในเมืองจิ้น เป็นสตรีที่มีความสวยงามมาก จนชาวเมืองลือ
ไปถึงในเมืองหลวง เมื่อจักรพรรดิได้ทรงสดับเรื่องนี้ก็ทรงปรารถนา
จะได้นางมาเป็นพระสนม จึงส่งอำมาตย์ไปเจรจาขอกับบิดาของ
นาง พอนางทราบว่าจะต้องเข้าไปอยู่ในเมืองหลวงก็ร้องไห้ร้องให้
ดุจดั่งจะถูกนำตัวไปประหารชีวิตฉะนั้น แต่เมื่อได้ไปถึงเมืองหลวง
ได้รับการต้อนรับอย่างที่น่าไม่เคียดคิดมาก่อน ได้ร่วมโต๊ะสวย
ได้ร่วมพระแท่นบรรทมกับฮ่องเต้ ได้รับเกียรติอย่างสูงเช่นนี้ นางก็
ร้องไห้อีก แต่ร้องให้ครวหลังนี้เป็นารร้องไห้เสียใจที่ว่าก่อนหน้านี้
น่าจะร้องไห้เลย ถ้ารู้แบบนี้ รีบมาเสียตั้งแต่แรกแล้ว บางคนเกิด
มาแล้วก็ไม่อยากตาย เพราะคิดว่าการตายเป็นเรื่องที่น่าสะพรึงกลัว
ความจริงความตายก็เป็นเรื่องธรรมดาสามัญนี่เอง ตายไปแล้วอาจ

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

ไปเกิดในที่ที่มีความสุขสบายกว่าในชาตินี้ก็ไม่ได้ บางทีเมื่อตายไปได้
เสวยสุขในสรวงสวรรค์อาจจะต้องเสียใจที่ตัวไม่รีบ ๆ ตายเสียก็ได้

นี่เราจะเห็นได้ว่า ชีวิตนี้เป็นมายาจริง ๆ สิ่งที่เราฝันไว้ว่าคง
น่าสะพรึงกลัว อาจกลายเป็นสวรรค์น้อย ๆ ไปก็ได้ หรือที่เราวาด
ภาพไว้เสียหรรุหรา อาจกลายเป็นนรกไปก็ได้ เพราะในโลกนี้ไม่มี
อะไรที่แน่นอน แม้แต่ความไม่แน่นอนนั่นเอง ก็ไม่แน่นอนเช่นกัน

ถ้าเราจะเอาชีวิตออกมาแยกแยะวิเคราะห์วิจัยดูแล้ว ก็
เห็นแต่ความไม่มีสาระทั้งสิ้น แม้แต่ตัวเราเองก็ตามที่เกิด บางที
เราเองก็อาจรู้สึกขะเขวสยะสละอิดสะเอียนตัวเอง หรือสิ่งที่เนื่องด้วย
ตัวเราด้วยซ้ำไป อย่างอาหารดี ๆ ที่เรารับประทานเข้าไปนั้น ถ้าหาก
ว่าเราคายออกมาแล้วจะกลืนเข้าไปอีกจะได้ไหม ก็ไม่ได้ เวลาอยู่ใน
ปากทำไมเราจึงไม่รังเกียจเล่า เพียงแต่พอเข้าปากแล้วคายออกมา
ทางเบื้องบนเราก็รังเกียจแล้ว ถ้าออกไปทางเบื้องล่าง เราจะยิ่ง
รังเกียจมากขึ้นอีกสักเพียงใด ความจริงก็ของเราแท้ ๆ ในร่างกาย
เรานั้น ความจริงเต็มไปด้วยของปฏิภูลทั้งสิ้น ถ้าหากนัยน์ตาของ
เรามันกลับมองเข้าไปข้างใน แทนที่จะมองออกมาข้างนอกแล้ว คง
จะต้องอาเจียนไปตาม ๆ กันทีเดียว ที่เรามองเห็นเป็นสวยเป็นงาม
ก็เพราะมายามันคอยหลอกเรา กิเลสของเรามันลวงเราต่างหาก
ร่างกายที่ว่าสวยงามนั้มนานนั้น ความจริงความงามมีอยู่เพียงผิว ๆ
เท่านั้น ถ้าหากเราลองลอกผิวออกซี จะมองเห็นความงามไหม
เพราะฉะนั้นชีวิตนี้ถ้าวิเคราะห์อย่างละเอียดแล้ว เราจะมองไม่
เห็นสาระอะไรของมันเลย

อย่างไรก็ตาม ในฐานะที่มนุษย์เราเป็นสัตว์ที่มีเหตุผล เราก็ค

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

ควรใช้เหตุผลของเราทำสิ่งที่ไม่เป็นสาระให้เป็นสาระให้ได้ ชะยะมูลฝอยเป็นของปฏิภูม ทุกคนต่างก็รังเกียจ ต้องการทิ้งไปให้พ้นบ้าน แต่ถึงกระนั้นคนที่มีปัญญาเขาก็อดสำหรับเอาไปทำเป็นปุ๋ยมาขายเราอีก แล้วเราก็เต็มใจซื้อ แม้แต่กากอาหารที่เราถ่ายออก เขาก็เอาไปทำประโยชน์ได้ จึงเห็นได้ว่าในความจริงไม่มีสาระนั่นเอง มันก็มีสาระอยู่ ถ้าสาระไม่มีแล้ว ความไม่มีสาระจะมีได้อย่างไร ร่างกายเราก็เช่นกัน ทั้งๆที่ไม่มีสาระ เป็นมายา เป็นสิ่งลวงตา แต่โดยวิสัยที่เราเป็นสัตว์ที่มีปัญญา ที่มีเหตุผล ก็ควรใช้ร่างกายที่ไม่มีสาระนี้แหละ ให้เป็นสาระให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ ให้เป็นประโยชน์แก่ตน แก่สังคม แก่ประเทศชาติ และแก่โลกให้มากที่สุดที่จะมากได้ เราไม่ควรผัดวันประกันพรุ่ง เพราะเราไม่ทราบว่าจะความตายจะย่างมาหาเราในวันใด จึงพยายามใช้เวลาให้คุ้มค่า จึงพยายามใช้ชีวิตให้เป็นประโยชน์ให้มากที่สุด จึงปฏิบัติหน้าที่ของตนให้ดีที่สุดเท่าที่จะดีได้ ถ้าพ่อเป็นพ่อที่ดี ลูกเป็นลูกที่ดี อาจารย์เป็นอาจารย์ที่ดี ศิษย์เป็นศิษย์ที่ดี รัฐบาลเป็นรัฐบาลที่ดี และประชาชนเป็นประชาชนที่ดีแล้ว ฯลฯ ชีวิตเราก็จะสมบูรณ์ ความสงบสุขก็จะเกิดขึ้นแก่สังคมทั้งนี้เพราะสังคมเป็นผลมาจากเอกชน ถ้าเอกชนแต่ละคนล้วนแต่เป็นคนดี สังคมก็จะเป็นสังคมที่ดี ถ้าแต่ละสังคมดีมีระเบียบประเทศชาติ และในที่สุดชาวโลกทั้งมวลก็จะมีแต่ความสงบสุข ซึ่งนับว่าเป็นจุดหมายปลายทางของชีวิต เป็นสิ่งที่ทุกคนไม่ว่าจะมั่งมีหรือยากจน สูงศักดิ์หรือต่ำต้อย แก่เฒ่าหรือเด็ก ฯลฯ ต่างก็หวัง ต่างก็ปรารถนาด้วยกันทั้งสิ้น

คนทุกคนเกิดมาแล้วต้องตาย ไม่มีใครจะอยู่คู่ฟ้าได้ดอก

ศาสนา ปรัชญา ประยุกต์

ไม่ว่าเราจะกลัวความตาย เกลียดความตายหรือไม่ก็ตาม เราก็คหนีความตายไม่พ้น ความตายเป็นเรื่องธรรมชาติที่คู่กับชีวิต เราจะมัวประมาทว่าเรายังเป็นหนุ่มเป็นสาวอยู่ ยังไม่ตายง่ายๆดอกนั้นไม่ได้ เพราะคนเรามิได้เข้าคิวกันตาย มีอยู่บ่อยๆที่ลัดคิวตาย เมื่อเราไม่ทราบว่าจะตายเมื่อไร แต่เราทราบว่าขณะนี้เรายังไม่ตาย ก็ควรใช้เวลาในขณะนี้ทำความดีไว้ให้มากที่สุด เพื่อจะได้ใช้เป็นเสบียงในการเดินทางในสังสารวัฏต่อไป พระพุทธเจ้าทรงสอนให้เรามี “มรณัสสติ” ให้ระลึกถึงความตายอยู่เสมอ แต่ไม่ใช่พอนึกถึงความตาย ก็มีจิตหดหู่ หากให้คิดว่าเราต้องตายแน่ ควรจะรีบใช้ชีวิตของเราที่ไม่มีสาระอะไรนี้ ให้ได้สาระให้มากที่สุด อย่าประมาทเท่านั้นเอง

ความจริง “ปรัชญาชีวิต” นี้มีเรื่องที่จะพูดได้มากที่สุด แต่ข้าพเจ้าก็ไม่มีเวลาพอจะเขียนให้มากกว่านี้ จึงขอยุติเรื่องนี้ไว้เพียงเท่านี้.

ชีวิต และ ความหวัง

กลุ่มนิสิตอาสาสมัคร องค์การนิสิตมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ได้ขอให้ข้าพเจ้าเขียนบทความสักเรื่องหนึ่ง เพื่อลงในหนังสืออนุสรณ์ ข้าพเจ้าทราบว่าจะเฉพาะที่มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์นี้ก็มีนิสิตอาสาสมัครอยู่หลายร้อยคน และในสถาบันการศึกษาอื่นๆก็คงมีอีกมากมายเช่นกัน จึงทำให้ข้าพเจ้ามองเห็นว่า ในท่ามกลางสถานการณ์ที่ผันผวนของโลกตามวิถีทางการเมือง และในท่ามกลางของคนจำนวนมากที่เห็นแก่ตัวยิ่งกว่าประโยชน์สุขของส่วนรวมนั้น เราก็มีบุคคลในระดับชั้นปัญญาชนของชาติเป็นจำนวนมากได้เป็นนักเสียสละในยามที่บ้านเมืองกำลังต้องการการพัฒนาอยู่ ทั้งนี้โดยมิได้รับอามิสสินจ้างใดๆทั้งสิ้น

ในปัจจุบันเรายังคงจะได้รับฟังข่าวที่ไม่เป็นมงคลบ่อยๆ เช่น

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

นักเรียนช่วงระเบิดขวดบ้าง นิสิตนักศึกษาในสถาบันการศึกษาชั้นสูงยกพวกตีกันและทำลายทรัพย์สินสมบัติของส่วนรวมบ้าง แต่เราก็มีนิสิตนักศึกษาอีกกลุ่มหนึ่งที่พยายามสร้างความเจริญให้แก่ส่วนรวม ถ้าเรามองในแง่ธรรมะแล้ว ก็จะเห็นเป็นเรื่องธรรมดา ที่ว่าเมื่อมีคนชั่ว ก็ย่อมมีคนดี หรือเมื่อมีคนดี ก็ย่อมจะมีคนชั่วบ้างเป็นธรรมดา เราจะถือว่าคนกลุ่มหนึ่งในสถาบันนั้นไม่ดี แล้วสรุปว่าคนทั้งหมดในสถาบันนั้นไม่ดีไปด้วยนั้น หาสมเหตุสมผลไม่ แต่การจะอ้างว่าคนกลุ่มหนึ่งในสถาบันนั้นดี แล้วจะสรุปว่าคนทุกคนในสถาบันนั้นดีด้วย ก็ไม่สมเหตุสมผลเช่นกัน

ข้าพเจ้าไม่เคยเป็นนิสิตอาสาสมัคร แต่ข้าพเจ้าก็เคยเป็นนิสิต และก็เคยทำงานให้แก่มหาวิทยาลัยด้วยความสมัครใจมาเช่นเดียวกัน แต่ขอบเขตแห่งการปฏิบัติงานของกลุ่มนิสิตอาสาสมัครอาจกว้างกว่ามาก

กลุ่มอาสาสมัครคืออะไร? ข้าพเจ้าไม่ทราบว่าจะเคยมีใครนิยามความหมายคำนี้ไว้หรือไม่ แต่ถ้าหากพิจารณาตามรูปคำแล้ว คำว่า “อาสาสมัคร” ก็ประกอบด้วยคำสองคำ คือ “อาสา” กับ “สมัคร” อาสาคืออะไร? เราควรจะเข้าใจความหมายของคำทั้งสองนี้เสียก่อน เพราะจะทำให้เราเข้าใจเจตนาารมณ์ หรือวัตถุประสงค์ของกลุ่มอาสาสมัครดีขึ้น

คำว่า “อาสา” พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓ ให้ความหมายไว้ว่า “น. ความหวัง, ความต้องการ, ความอยาก ก. ทำโดยเต็มใจสมัคร.” (น. ๑๐๒๗) และคำว่า “สมัคร” ท่านก็ให้ความหมายไว้ว่า “ก. เข้าพวก, เข้าด้วย, อาสา ; ยินยอม,

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

ปลงใจ, เต็มใจ.” (น. ๗๘๑)

เมื่อเราทราบความหมายของแต่ละคำเช่นนี้แล้ว เราก็พอจะนิยามความหมายของคำ “กลุ่มนิสิตอาสาสมัคร” โดยการเพ่งรูปศัพท์ว่า “กลุ่มนิสิตที่เต็มใจทำงานด้วยความหวัง” ซึ่งก็คงไม่ได้ความแจ่มชัดนัก แต่ก็พอจะทำให้เราเข้าใจความหมายได้บ้างอย่างกว้างๆ ทีนี้ปัญหาต่อไปก็คือที่ว่า “เต็มใจทำงานด้วยความหวัง” นั้นหวังอะไร? การที่นิสิตนักศึกษาสมัครใจไปทำงานนั้น ก็ยอมหวังความเจริญรุ่งเรืองของสังคม ประเทศชาติโดยมิต้องสงสัย

ทำไมเหล่านิสิตนักศึกษาซึ่งยังอยู่ในวัยเรียนจึงต้องไปอาสาพัฒนาชุมชน ซึ่งความจริงก็ไม่ใช่งานที่ของidonโดยตรงเลย ข้อนี้อาจมองได้เป็นสองแง่ แง่หนึ่งก็แสดงให้เห็นว่านิสิตนักศึกษาเหล่านี้มีจิตใจเป็นนักเสียสละ ซึ่งเป็นสิ่งที่จำปรารถนาในทุกกาลทุกสมัย โดยเฉพาะบุคคลที่จะเป็นปัญญาชนของชาตินั้น ถ้าหากไร้หัวใจเสียสละเสียแล้ว ประชาชนในชาติย่อมจะต้องได้รับความเดือดร้อนโดยไม่ต้องสงสัย นิสิตนักศึกษาเหล่านี้ต่อไปจะต้องเป็นตัวจักรกลอันสำคัญในอันที่จะนำรัฐนาวาให้แล่นรุดหน้าต่อไป ถ้าเราได้ผู้นำที่เห็นแก่ตัวก็อาจนำรัฐนาวานี้ไปสู่ความหายนะและถึงซึ่งความอับปางในที่สุด แต่ถ้าหากเราได้ผู้นำที่เป็นนักเสียสละ รัฐนาวาก็จะไปสู่จุดหมายปลายทางโดยสวัสดิภาพ เพราะฉะนั้นจึงจำเป็นที่เราจะต้องสร้างนิสิตนักศึกษาของเราให้เป็นนักเสียสละเสียตั้งแต่ต้น เพื่อว่าต่อไปในภายภาคหน้า ถ้าพวกเขาได้เป็นผู้กุมบังเหียนการปกครองบ้านเมือง จะได้เป็นนักเสียสละ ไม่เห็นแก่ตัว ไม่เห็นแก่ลูกเมียเสียจนลืมประเทศชาติและประชาชนโดยส่วนรวม บุคคลแบบนี้แม้ต่อไป ถ้า

สา ส น า ป ร ิ ช ญา ป ร ะ ยุก ต์

จะคอร์รัปชันบ้างก็คงไม่มากนัก คงจะมีหิริ ความละอายใจอยู่บ้าง เป็นแน่

ในอีกแง่หนึ่ง อาจทำให้คิดว่า ทำไมหนอ นิสิตนักศึกษาจึงต้องสมัครไปพัฒนาชุมชนด้วย แสดงว่าชุมชนยังไม่พัฒนาเท่าที่ควร รัฐบาลไม่ได้เอาใจใส่ในการพัฒนาบ้านเมือง จนกระทั่งนิสิตนัก-ศึกษาทนไม่ได้จึงต้องเข้าไปช่วยพัฒนาอย่างนั้นใช่ไหม? ถ้ามองในแง่นี้อาจเห็นว่าเป็นการคบบหน้าผู้ปกครองบ้านเมืองอย่างชัด ๆ ที่เดียว แสดงว่าการพัฒนาบ้านเมืองไม่ได้ผล ไม่ถูกจุดนั่นเอง

แต่เราก็ไม่ควรมองโลกในแง่ดี หรือในแง่ร้ายเพียงอย่างเดียว เราควรมองโลกด้วยใจเป็นธรรม ด้วยความเป็นกลาง ความจริง ประเทศชาตินั้นกว้างใหญ่ และประชาชนก็มีมากถึง ๓๐ กว่าล้าน การที่จะให้รัฐบาลบำบัดทุกข์บำรุงสุขประชาชนให้ทั่วถึงนั้นย่อมเป็นไปไม่ได้ยาก จึงจำต้องร่วมมือร่วมใจกันทุกฝ่าย เช่นเดียวกับในครอบครัว จะให้พ่อแม่สองคนรับผิดชอบทำอะไรทุกอย่างเสียหมดนั้น ย่อมเป็นไปไม่ได้ ลูกๆก็ควรจะช่วยพ่อแม่บ้าง คนละไม้ละมือ และควรจะช่วยด้วยความเต็มใจ ด้วยความเห็นใจพ่อแม่ ถ้าหากลูกๆ ช่วยกันคนละไม้ละมือ แม้จะไม่มากนักก็น้อยก็เป็นกำลังใจให้พ่อแม่เห็นว่าลูกๆมีความกตัญญู พ่อแม่ก็จะเพิ่มความรักลูกและเสียสละให้แก่ลูกมากขึ้น ถ้าหากพ่อแม่บังคับให้ลูกทำงาน ลูกอาจจะทำอย่างเสียไม่ได้ และคงมีผลทางด้านจิตใจน้อย สู้การทำด้วยความเต็มใจไม่ได้ ชื่อนี้ฉันใด การที่นิสิตนักศึกษาอาสาพัฒนาชุมชนนั้น ก็นับว่าทำด้วยความเต็มใจ ไม่มีการบังคับ ซึ่งย่อมแสดงให้เห็นน้ำใจเสียสละของนิสิตนักศึกษาเป็นอย่างดี อย่างไรก็ตาม

ศาสนา ปรัชญา ประยุกต์

ก็ตาม รัฐบาลก็ควรให้ความร่วมมืออย่างเต็มที่ อย่าเห็นว่านิสิต นักศึกษาเหล่านี้ “ตบหน้า” ตนเลย

คนเราเกิดมาแล้ว ก็ย่อมมีความหวังด้วยกันทั้งนั้น เราเรียนหนังสือก็หวังจะให้สอบได้ เราทำงานก็หวังความเจริญก้าวหน้า เราทำงานให้สังคม ก็หวังจะให้สังคมมีความสุขความเจริญ ฯลฯ ถ้าหากมนุษย์เราไม่มีความหวังเสียเลย มนุษย์เราก็คงไม่ทำอะไร เป็นแน่ เพราะฉะนั้นความหวังนี้แหละที่เป็นพลังผลักดันให้คนเรา ทำความดี ความชั่ว สำหรับคนที่ยังมีกิเลสอยู่นั้น เมื่อทำอะไรแล้ว เราย่อมหวังผลตอบแทนเป็นธรรมดา ถ้าไม่ได้ผลตามที่ตั้งใจไว้ ก็เรียกว่า “ผิดหวัง” เมื่อคนเราผิดหวัง มักหาทางออกไปต่างๆ นานา บางคนอาจเข้าวัด บวชชี บางคนอาจฆ่าตัวตาย ซึ่งเราจะพบเป็นข่าวในหน้าหนังสือพิมพ์เสมอ ความจริงแล้ว ความสมหวังกับความผิดหวังเป็นของคู่กัน เพราะฉะนั้นเราควรจะต้อง มีสติอยู่เสมอว่า นี่เป็นเรื่องโลกธรรม ถ้าหากเราสมหวังก็อย่า ได้ประมาท เพราะต่อไปอาจผิดหวังบ้างก็ได้ หรือถ้าผิดหวังก็อย่า ถึงกับคิดสั้น เพราะต่อไปเราอาจสมหวังบ้างก็ได้ อย่างที่คำพังเพย ทานว่า “ชั่วเจ็ดที ดีเจ็ดหน” ฉะนั้น แต่ข้อสำคัญก็คือว่าการตั้ง ความหวังไว้นั้น ต้องตั้งให้ถูก และเมื่อตั้งความหวังไว้แล้วก็จะต้อง พยายามทำทุกวิถีทางเพื่อให้สมหวัง แต่ควรทำเฉพาะในวิถีทางที่ ชอบธรรมเท่านั้น

บางคนอาจพูดว่า ถ้าทำอะไรด้วยความหวังแล้วก็ชื่อว่า ยังมีกิเลสอยู่ ถูกแล้ว เรายังมีกิเลส เราจึงต้องมีความหวัง พระพุทธเจ้าก่อนจะได้ตรัสรู้ พระองค์ทรงบำเพ็ญบารมีต่างๆมา

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

ก็เพราะความหวังเช่นกัน คือหวังจะได้บรรลुพระโพธิญาณ หวังจะช่วยเหลือสัตว์โลกให้พ้นทุกข์ เมื่อพระองค์ตั้งความหวังไว้อย่างแน่วแน่ ซึ่งเรียกว่า “อธิษฐาน” แล้ว พระองค์ก็ทรงปฏิบัติทุกวิถีทางเพื่อที่จะได้สมหวัง บางที่ต้องยอมเสียสละแม้กระทั่งชีวิต แต่ก็อย่าลืมว่า การจะทำอะไรได้ผลแค่ไหนเพียงใดนั้น ไม่ใช่เพียงเพราะมีความตั้งใจดีอย่างเดียว เราจะต้องรู้จักเหตุรู้จักผล รู้จักตน รู้จักประมาณ รู้จักกาลเวลา รู้จักสังคม ตลอดจนรู้จักเลือกใช้คนด้วย ถ้าเราหวังจะทำประโยชน์อันยิ่งใหญ่ เราจะต้องมีความรู้ความสามารถสูง อย่าทำอะไรให้เกินตัว นั่นคือต้องรู้จักประมาณตน นิสิตนักศึกษายังอยู่ในวัยเรียน จุดสำคัญของตนก็ต้องต้องพยายามเรียนให้สอบให้ได้ และพยายามให้ได้คะแนนหรือเกรดดีที่สุด ถ้าพัฒนาสังคมมากไปจนลืมนพัฒนาตัว ในที่สุดตัวเองจะเดือดร้อน เป็นภาระให้คนอื่นเขาต้องมาช่วยพัฒนาอีก เพราะฉะนั้นจงอย่าไปเที่ยวพัฒนาคนอื่นจนลืมนพัฒนาตัวเอง เราต้องพิจารณาดูด้วยว่าเราจะไปพัฒนาเขานั้น เรามีความรู้ ความสามารถ ความประพฤติ เป็นอย่างไร ถ้าหากเรายังกินเหล้า เล่นการพนัน เที่ยวไนต์คลับ อยู่ละก็อย่าอวดตัวไปสอนเขาเลยว่า กินเหล้าไม่ดี เล่นการพนันไม่ดี เที่ยวไนต์คลับไม่ดี ใครเขาจะเชื่อ ถ้าหากเราเลิกละอบายมุข เหล้านี้ได้ คำพูดของเราจึงจะมีค่า ที่พระพุทธเจ้าทรงทำงานพัฒนาสังคมได้ผลดีมากนั้นก็เพราะพระองค์เป็นบุคคลที่ปากกับใจตรงกัน หรือการพูดกับการปฏิบัติตรงกัน ซึ่งเรียกว่า “ยถาวาที ตถากาโร ยถากาโร ตถาวาที” คือ “ทรงพูดอย่างไร ทรงทำอย่างนั้น และทรงทำอย่างไร ทรงพูดอย่างนั้น” ถ้าหากกลุ่มนิสิตอาสาสมัคร

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

ทั้งหลายจะเจริญรอยตามพระองค์บ้าง ก็คงจะทำให้ความหวังของ
นิสิตนักศึกษาทั้งหลายสัมฤทธิ์ผลได้มากที่สุด

เมืองไทยเป็นประเทศเล็ก และยังมีชาติอะไรต่ออะไรอีกมาก
เราในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของสังคม ก็ควรช่วยกันคนละไม้คนละมือ
อย่าได้เกี่ยงงอนกันเลย การที่เรารักษาเอกราช รักษาความเป็นไทย
อยู่ได้ตลอดมา ก็เพราะบรรพบุรุษของเราท่านเป็นนักเสียสละ ถ้า
เราหวังจะเจริญรอยตามท่าน ด้วยความสำนึกในพระคุณของท่าน
แล้ว เราก็จะต้องเป็นนักเสียสละอย่างท่าน เราจะต้องช่วยกัน
พัฒนาบ้านเมือง ถ้าเราไม่ช่วยกัน อย่าวว่าแต่เมืองไทยซึ่งเป็น
ประเทศเล็กเลย แม้เมืองจีนหรืออินเดียซึ่งเป็นประเทศใหญ่ ก็ยอม
เอาชนะประเทศทางตะวันตกซึ่งเป็นประเทศเล็กๆไม่ได้ เพราะฉะนั้น
เราจะต้องล้มตาดูโลกในวงกว้าง แต่ก็ไม่จำเป็นต้องไปเลียนแบบเขา
เสียทุกอย่าง เราจะต้องรู้จักเลือกเอาสิ่งที่ดีๆของเขามา ไม่ใช่ไป
เลือกเอาบรรดาสรรพความเลวทรามทั้งหลายมาประพฤติปฏิบัติ ไม่
ใช้ว่าอะไรถ้าดีตรา Made in U.S.A. แล้วจะต้องดีทั้งนั้น วิเศษทั้งนั้น

ในเรื่องการปรับปรุงบ้านเมืองให้ทันกับความเจริญก้าวหน้าของ
โลกนี้ ทำให้อดนึกถึง ฉ่วยฟูเฉิง (พ.ศ. ๒๓๘๑ - ๒๔๓๗) นัก
ปราชญ์คนสำคัญของจีนเสียมิได้ ท่านผู้นี้ได้ให้ข้อคิดเห็น
เกี่ยวกับการปฏิรูปเมืองจีนไว้ มีข้อความตอนหนึ่งว่า “ชาติต่างๆ
ทางตะวันตก อาศัยสติปัญญาและพลังงานต่อสู้แข่งขันกัน ใน
การที่จีนจะเทียมบ่าเทียมไหล่กับชาติต่างๆเหล่านั้นได้ จีนก็ควร
จะวางโครงการส่งเสริมการค้าและอุตสาหกรรมขึ้น ถ้าเราไม่รู้จัก
เปลี่ยนแปลงแล้ว ชาวตะวันตกก็จะรุมรวยและพวกเราจะยากจน

ศาสนา รัชญา ปรยุ กต์

เราควรจะเก่งในด้านเทคนิคและหัตถกรรมเกี่ยวกับเครื่องจักรกล พวกตะวันตกจะมีความชำนาญและพวกเขาจะมุ่งมาม นอกเสียจากว่าเราจะเปลี่ยนแปลงเท่านั้น เราควรนำเอาเรือกลไฟ รถไฟ และการโทรเลขมาใช้ พวกตะวันตกจะก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็ว และพวกเขาจะแข็งแกร่ง นอกเสียจากว่าเราจะเปลี่ยนแปลงเท่านั้น การได้เปรียบและเสียเปรียบในการทำสัญญา ความสามารถและความไม่สามารถของทูต และการปรับปรุงการทหารและยุทธศาสตร์ให้ดีขึ้น เหล่านี้แหละ ที่เราควรจะเอามาทบประสมกัน พวกตะวันตกจะร่วมมือกัน และพวกเขาจะอยู่โดดเดี่ยว พวกตะวันตกจะเข้มแข็ง และพวกเขาจะอ่อนแอ นอกเสียจากว่าเราจะเปลี่ยนแปลงเท่านั้น”

ข้อความอีกตอนหนึ่งมีว่า “อาจมีบางคนพูดว่า : ในการทำการเปลี่ยนแปลงนั้น เราควรตั้งวัตถุประสงค์ไว้ว่าจะออกหน้าคนอื่น บัดนี้วิธีการของตะวันตกเหนือกว่า และเราก็เลียนแบบตะวันตก ถ้าหากเราตามหลังคนอื่นอย่างช่วยไม่ได้แล้ว เราจะล้ำหน้าเขาได้โดยวิธีใดเล่า? ข้อนี้ก็เหมือนกัน หาได้เป็นเช่นนั้นไม่ ถ้าหากเราปรารถนาจะล้ำหน้าคนอื่น ๆ ก็จำเป็นที่เราจะต้องรู้จักวิธีการต่างๆ ของเขาทั้งหมดก่อนที่จะเราสามารถเปลี่ยนแปลงได้ แต่ทว่าหลังจากที่เราได้เปลี่ยนแปลงแล้ว เราอาจล้ำหน้าเขาได้ เราไม่อาจหวังจะล้ำหน้าผู้อื่น เพียงโดยการนั่งตัวตรงทำทำให้ผิงผายเท่านั้น บัดนี้ถ้าเราเห็นว่าคนอื่น ๆ ล้ำหน้าเราไป แล้วกล่าวว่า เราไม่กลัวว่าจะต้องตามหลังเขาละก็ ผลก็คือว่า เราจะไม่สามารถเคลื่อนไปข้างหน้าแม้แต่ก้าวเดียว อนึ่ง ชาวต่างประเทศได้เอาความสามารถและพลังงานของประชาชนตั้งหลายร้อยล้านมารวมกัน ได้จ่ายเงินไป

ศาสนา ๒ รัชญา ๒ ระ ยุ ก ๓

หลายล้านดอลลาร์ และได้ใช้เวลานานปีและหลายชั่วอายุคนก่อนที่จะได้รับความรู้เหล่านั้น ถ้าเราต้องการจะเสมอป่าเสมอไหล่กับเขาในสักวันหนึ่งแล้วละก็ จะเป็นไปได้จริงๆหรือ? แม่น้ำใหญ่ก็เริ่มต้นด้วยการไหลมาจากแอ่งน้ำเล็กๆทั้งนั้น ฮวงซุ้ยใหญ่ก็สร้างขึ้นมาจากดินที่เขาขุดมาเข้าไว้ที่ละบั้งก็ั่นเอง พระพุทธศาสนาจากอินเดียยังมาเจริญรุ่งเรืองอยู่ในบุรพทิศได้ คณิตศาสตร์เริ่มต้นในเมืองจีน ยังไปเจริญถึงขั้นสูงสุดในอัสตงคดประเทศได้ ถ้าหากเราเปรียบเทียบความสามารถและปัญญาของคนจีนกับชาวตะวันตกแล้วก็ไม่มีเหตุผลใดๆที่จะคิดว่าเราคงไม่สามารถออกหน้าเขาได้เลย ทั้งหมดนี้ขึ้นอยู่กับว่าเราจะปฏิบัติต่อตัวเองอย่างไรต่างหาก”

นอกจาก หน่วยฟูลิ่ง แล้ว ก็มีนักปราชญ์อีกผู้หนึ่งคือ หวางเทา ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิรูประบบดินจีนไว้ว่า : “ข้าพเจ้าทราบว่าภายในระยะเวลาหนึ่งร้อยปี จีนจะเอาวิธีการแบบตะวันตกมาใช้ได้หมด และจะเสมอป่าเสมอไหล่กับตะวันตก เพราะเวลานี้จีนแม้จะเป็นเรือ ก็เป็นเรือใบ ย่อมมีความเร็วพิกัดกับเรือกลไฟ แม้จะเป็นขบวนเหมือนกัน แต่รถที่เทียมด้วยม้าย่อมไปไกลอย่างรวดเร็วที่ลากจูงด้วยหัวรถจักรไม่ได้ ในบรรดาอาวุธทั้งหลาย อำนาจของคันศรกับลูกธนู ดาบกับหอก ย่อมไม่สามารถเอาไปเทียบกับปืนไฟได้ และในบรรดาปืนไฟด้วยกัน แบบเก่าๆก็ไม่มีผลเหมือนแบบใหม่ๆ แม้จะเป็นงานชิ้นเดียวกัน แต่ก็มีผลแตกต่างกันในด้านความยากง่ายระหว่างสิ่งที่ทำโดยอาศัยเครื่องจักรกลกับโดยอาศัยแรงงานของมนุษย์ เมื่อไม่มีแบบใหม่ประชาชนก็จะไม่คิดถึงเรื่องการเปลี่ยนแปลง...

ศาสนา ๒ รัชญา ประยุทธ์

“น่าอนาถ ประชาชนทั้งปวงเข้าใจอดีต แต่เขาไม่รู้เรื่องอนาคตเลย เฉพาะพวกบัณฑิตที่มีความคิดลึกซึ้งและเห็นการณ์ไกลเท่านั้นจึงจะสามารถยึดความโน้มเอียงเหล่านี้ไว้ได้ โดยเหตุที่จิตของฟ้าเปลี่ยนแปลงในเบื้องบน ภารกิจของมนุษย์ในเบื้องล่างจึงพลอยเปลี่ยนแปลงไปด้วย ฟ้าได้เปิดจิตใจของชาวตะวันตกและประธานาธิบดีรูธเวินและความสำเร็จในเวลาให้แก่พวกเขา เทคนิคและความชำนาญของพวกเขาตะวันตกจึงพัฒนาไปโดยไม่มีขอบเขต พวกเขาเล่นโบมาทางทิศตะวันออก แล้วมารวมกันอยู่ในเมืองจีน ชื่อนี้ได้ก่อให้เกิดสถานการณ์ที่ไม่มีใครคาดฝันขึ้นในประวัติศาสตร์ และได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างใหญ่หลวงขึ้นในโลก...”

“ถ้าหากเมืองจีนไม่ทำการเปลี่ยนแปลงอะไรเลยในตอนี้แล้วเมืองจีนจะเสมอป่าเสมอไหล่กับประเทศใหญ่ๆในยุโรป และจะเปรียบในด้านอำนาจและความเข้มแข็งกับประเทศเหล่านั้นได้อย่างไร? อย่างไรก็ตาม วิถีทางที่จะนำไปสู่การปฏิรูปนั้นเต็มไปด้วยความยากลำบากนานาประการ สิ่งประเทศตะวันตกมีในทุกวันนี้ ผู้ที่ไม่ยอมสนใจอดีตด้วยความหยิ่งยโสถือว่าไม่มีคุณค่าอะไรเลย การให้เหตุผลของพวกเขาก็คือว่า เราควรใช้กฎหมายของเราเองปกครองจักรวรรดิของเรา เพราะนั่นเป็นวิถีทางของนักปราชญ์ที่ถือว่ามีค่า เพียงเพราะว่ามันอำนวยความสะดวกสบายที่เหมาะสมกับกาลเวลาเท่านั้นเอง ถ้าหากขงจื้อมีชีวิตอยู่ถึงทุกวันนี้ เราก็แน่ใจว่าท่านคงไม่ยึดมั่นอยู่กับความโบราณ และคงไม่คัดค้านการทำการเปลี่ยนแปลงแน่...”

อย่างไรก็ดี การสร้างความเจริญให้แก่ประเทศชาตินั้น ไม่ใช่

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

อยู่กับวัตถุเพียงอย่างเดียว ไม่ใช่เรามีตึกใหญ่สูงตั้ง ๒๐ - ๓๐ ชั้น มีถนนหนทาง มีรถยนต์มากมาย มีเครื่องแต่งกายสวยๆ ฯลฯ สิ่งเหล่านี้มิใช่สัญลักษณ์แห่งความเจริญของชาติที่แท้จริงเลย เพราะใครก็ตาม ถ้ามีเงินก็ยอมซื้อรถยนต์ได้ สร้างตึกสวยๆได้ ประเทศถ้ามีเงินมากก็สร้างถนนหนทางได้ ฯลฯ แต่ความเจริญของคนเราอยู่ที่ปัจจัยภายนอกเหล่านี้เท่านั้นหรือ ถ้าเราจะเอาคนป่าสักคนหนึ่งมาแต่งชุดสากล แล้วเขาจะเป็นคนเจริญขึ้นมาได้ในทันทีหรือเปล่าเลย ความจริงมิได้อยู่ที่วัตถุต่างๆเหล่านั้น ข้อสำคัญก็คือจิตใจ คนเราจะซื้อว่าเป็นผู้เจริญนั้นหมายความว่าต้องมียุติธรรมสูง มีเหตุผล เพราะมนุษย์เราแตกต่างไปจากสัตว์เดรัจฉานก็ตรงที่มีจิตใจสูงหรือเพราะเป็นคนมีเหตุผลนั่นเอง ถ้าเรามีเหตุผลมากเท่าใด เราก็มีความเป็นมนุษย์สมบูรณ์มากเท่านั้น ถ้าหากเราใช้แต่อารมณ์เข้าทำร้ายกัน ก็เท่ากับเรลดฐานะของเราลงไปหาสัตว์เดรัจฉานนั่นเอง ผู้ที่จะเป็นปัญญาชนจึงมิได้อยู่ที่มีปริญญาบัตรเพียงเท่านั้น จิตใจของเขาจะต้องได้รับการอบรมมาให้มีเหตุผล ให้รู้จักผิดชอบอีกด้วย

การมีวิชาความรู้อย่างเดียวยังไม่ถือว่าเป็นคนดีได้ เราจะเป็นคนดีได้ก็ต่อเมื่อเรารู้จักนำความรู้เหล่านั้นมาใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อตนและสังคมเท่านั้น ดังที่หวางเทาากล่าวไว้ว่า “ความเจริญก้าวหน้าของป็นก็อยู่ที่เทคนิคแห่งการที่จะเอามันมาใช้ แต่คุณค่าของเรื่องอยู่ที่ความสามารถจะเอามันไปทำอะไรได้ อาวุธที่เราใช้ในสงครามจะต้องมีประสิทธิภาพสูง แต่การถืออาวุธที่มีประสิทธิภาพนั้นขึ้นอยู่กับประชาชน... ผู้ที่ถือกันว่ามีประสิทธิภาพนั้นไม่จำเป็น

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

จะต้องเป็นบุคคลที่สามารถเสมอ และบุคคลที่ถือว่ามีความสามารถนั้น ไม่จำเป็นจะต้องมีความสามารถเสมอไป พวกเขาเป็นเพียงสามัญชนที่มีความสำเร็จในอะไรบางอย่างโดยอาศัยความช่วยเหลือของผู้อื่นเท่านั้นเอง”

เราจะเห็นได้ว่า การที่ประเทศชาติมีอาวุธยุทธภัณฑ์ที่ทันสมัยมากมาย แต่ไม่มีคนที่เข้าใจวิธีใช้อาวุธเหล่านั้น อาวุธเหล่านั้นก็คงไม่แตกต่างไปจากไม้กระบองมากนัก เพราะฉะนั้นเราจำเป็นจะต้องสร้างคนให้เจริญไปพร้อมๆกับการสร้างวัตถุด้วย การที่นิสิตกลุ่มอาสาสมัครได้ทำตัวให้เป็นแบบอย่างที่ดีเช่นนี้ จึงนับว่าเป็นกรณีศึกษาที่น่าสรรเสริญและควรแก่การสนับสนุนอย่างยิ่ง ถ้าเรามีปัญญาชนที่มีน้ำใจเสียสละมากๆเช่นนี้ บ้านเมืองของเราในปัจจุบันและในอนาคตก็คงจะรุ่งเรืองเร็วขึ้น เมื่อเราเป็นสมาชิกของสังคมแล้ว อย่าได้ทำตัวเป็นกาฝากสังคมที่คอยถ่วงความเจริญของสังคมหรือเอาเปรียบสังคมเลย จงช่วยกันพัฒนาสังคมให้เจริญก้าวหน้าขึ้น แม้เพียงคนละเล็กละน้อยก็ยังดีกว่าที่ไม่ทำอะไรแล้วยังเป็นตัวก่อกวนสังคมอีก ขอให้กลุ่มนิสิตอาสาสมัครซึ่งได้ตั้งประดิษฐานไว้ดีแล้ว จงพยายามรักษาประดิษฐานนี้ และปฏิบัติตามที่ตนได้ตั้งประดิษฐานไว้ให้ตลอดไปเถิด! ขอให้ท่านจงทำตัวให้เป็นแบบฉบับที่ดีของนิสิตรุ่นน้องๆต่อไปโดยไม่หยุดยั้งเถิด!

๑๖ มกราคม ๒๕๑๒

ความแท้จริงที่เป็นแก่นแท้ที่มีอยู่ในโลก

เรื่องตัวตนคืออะไร? ตัวตนมีอยู่จริงหรือไม่? เป็นปัญหาที่เคยมีมาตั้งแต่ก่อนพุทธกาลเป็นเวลาหลายพันปีแล้ว ในเรื่องนี้ทางพระพุทธศาสนามีความเห็นอย่างไร ท่านผู้อ่านก็คงจะทราบกันอยู่บ้างแล้ว ข้าพเจ้าจึงขอนำเอาทรรศนะของนักปราชญ์ฝ่ายอุปนิษัทมาเสนอท่านผู้อ่านบ้าง เพื่อว่าจะได้ความคิดความเห็นใหม่ๆ เพิ่มขึ้น ทั้งนี้เพราะเรื่องที่จะพูดต่อไปนี้ เป็นเรื่องไม่สู้ยากนัก และมีตัวอย่างเปรียบเทียบพอจะให้เข้าใจได้โดยไม่ยากจนเกินไป นักปราชญ์ฝ่ายอุปนิษัทก็มีความคิดความเห็นเกี่ยวกับโลกในลักษณะการที่คล้ายคลึงกับทางพระพุทธศาสนาเหมือนกัน คือเห็นว่าโลกนี้เป็นเพียงมัด(กลาปะ)แห่งรูปและนามที่ผ่านพ้นไปอย่างรวดเร็วนั่นเอง ทางฝ่ายอุปนิษัทมีความเห็นว่าตัวตนนั้นมิใช่มีอยู่จริง แต่จะให้บอกว่า

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

อยู่ที่ไหน รูปร่างเป็นอย่างไรนั้น เป็นเรื่องที่บอกได้ยาก นอกจากจะโดยอาศัยการเปรียบเทียบเท่านั้น เรื่องที่รู้จักกันดีที่จะอธิบายให้เข้าใจถึงเรื่องนี้ ก็คือเรื่องของ “เสวตเกตุ” ที่สนทนากับพราหมณ์ผู้เป็นบิดา ชื่อ อุททาลกะ อารุณี ซึ่งเป็นเรื่องที่ปรากฏอยู่ใน “ฉานโทคยอุปนิษั” มีข้อความสำคัญดังต่อไปนี้ :

มีบุตรแห่งพราหมณ์ ชื่อ อุททาลกะ อารุณี อยู่คนหนึ่ง ชื่อ เสวตเกตุ วันหนึ่งบิดาได้กล่าวกะเขาว่า : “ดูก่อนเสวตเกตุ เจ้าจงดำรงชีวิตอยู่อย่างศิษย์ที่เรียนรู้ความรู้ศักดิ์สิทธิ์ (พรมหจรรย์) อย่างเคร่งครัดเถิด ลูกรัก ในครอบครัวของเราไม่มีใครเลยที่ไม่มีความรู้ในเรื่องพระเวท และยังเป็นพราหมณ์อยู่เพียงเพราะความสัมพันธ์ทางครอบครัวอย่างที่เป็นอย่างอยู่นั้น” เสวตเกตุเมื่อได้เข้าไปหาอาจารย์ในคราวที่ตนมีอายุเพียง ๑๒ ขวบ แล้วก็ศึกษาพระเวททั้งปวง แล้วจึงกลับบ้านเมื่ออายุได้ ๒๔ ปี มีความหยิ่งยโสคิดว่าตนเองเป็นนักปราชญ์ เป็นคนกระด้าง หัวรั้น บิดาจึงกล่าวกะเขาว่า “เสวตเกตุลูกรัก โดยเหตุที่เดี๋ยวนี้เจ้ามีความหยิ่งยโส สำคัญว่าตนเป็นผู้คงแก่เรียน จึงเป็นคนกระด้าง หัวรั้น เจ้าได้ถามถึงคำสอนที่ได้ยินสิ่งที่ไม่เคยได้ยินมาก่อน ที่ทำให้คิดสิ่งที่ไม่เคยคิดมาก่อน ที่จะทำให้เข้าใจสิ่งที่ไม่เคยเข้าใจมาก่อนไหม?”

เสวตเกตุดูถามว่า “คุณพ่อครับ คำสอนนั้นเป็นประการใด?”

บิดาตอบว่า “ลูกรักของพ่อ โดยการเข้าใจดินเหนียวก้อนหนึ่ง เราก็จะเข้าใจสิ่งทั้งปวงที่ทำด้วยดินเหนียวได้ ทั้งนี้เพราะการเปลี่ยนแปลงจะเกิดขึ้นมาได้ ก็โดยอาศัยสัจนิยมแห่งคำพูดเท่านั้น มันเป็นเพียงชื่อเท่านั้นเอง ดินเหนียวอย่างนั้นเท่านั้นที่เป็นความแท้จริง

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

ข้อนี้ฉันใดลูกรัก เพราะการเข้าใจแทงเหล็กเพียงแทงเดียว ก็จะเข้าใจสิ่งทั้งปวงที่ทำด้วยเหล็กได้ฉันนั้น ทั้งนี้เพราะการเปลี่ยนแปลงจะเกิดขึ้นมาได้ ก็เพราะสัจนิยมแห่งคำพูดเท่านั้น มันเป็นเพียงชื่อเท่านั้นเอง เหล็กอย่างนั้นเท่านั้น ที่เป็นความแท้จริง ข้อนี้ฉันใด... คำสอนนั้นก็ฉันนั้นแหละลูกรักของพ่อ”

เสือดเกิดถามว่า “แต่อาจารย์ผู้ประเสริฐเหล่านั้นคงมิได้ทราบเรื่องนี้เลย เพราะถ้าอาจารย์ผู้ประเสริฐเหล่านั้นทราบเรื่องนี้ทำไมท่านจึงมิได้บอกลูกเล่า?”

บิดาตอบว่า “แต่อาจารย์ผู้ประเสริฐเหล่านั้นบอกพ่อ เป็นเช่นนั้นนะลูก”

บิดากล่าวสืบไปว่า “ลูกรักของพ่อ ในตอนเริ่มต้น โลกนี้เป็นเพียง ‘สัด’ เท่านั้น เป็นสิ่งเดียวเท่านั้น ไม่เป็นสอง ไม่ต้องสงสัยละ บางคนก็จะกล่าวว่า : ในตอนเริ่มต้นนั้นอันที่จริงเป็นเพียงอสัดเท่านั้น เป็นสิ่งเดียวเท่านั้นไม่เป็นสิ่งที่สอง จากอสัดนั้นแหละจึงได้เกิดสัดขึ้นมา แต่ลูกรักของพ่อ มันจะเป็นอย่างนั้นได้อย่างไร?” “สัดจะเกิดมาจากอสัดได้อย่างไร? ตรงข้าม ลูกรักของพ่อ ในตอนเริ่มต้นโลกนี้เป็นสัดอย่างเดียว อย่างเดียวเท่านั้น ไม่ได้เป็นอย่างที่สองเลย สัดรำพึงกับตัวเองว่า ‘ขอให้เราเป็นสิ่งที่มากหลาย ขอให้เราได้ให้กำเนิดเกิด’ สัดได้สร้างไฟขึ้นมา ไฟนั้นรำพึงว่า ‘ขอให้เราเป็นสิ่งที่มากหลายเกิด ขอให้เราได้ให้กำเนิดเกิด’ ไฟได้สร้างน้ำขึ้นมา เพราะฉะนั้นเมื่อใดก็ตามที่บุคคลเกิดเศร้าโศกเสียใจ หรือมีเหงื่อไหลไคลย้อยขึ้นมา แล้วจากไฟ (ความร้อน) อย่างเดียวนั้นแหละที่ได้ก่อให้เกิดน้ำขึ้นมา น้ำนั้นได้รำพึงว่า ‘ขอให้เราเป็นสิ่งที่มากหลายเกิด ขอให้เราได้ให้

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

กำเนิดเกิด' น้ำได้สร้างอาหารขึ้นมา เพราะฉะนั้นเมื่อใดก็ตามที่เกิด มีฝนตกลงมา ก็จะมีอาหารอุดมสมบูรณ์ จากน้ำอย่างเดียวเท่านั้นเองที่ได้ผลิตอาหารสำหรับรับประทานขึ้นมาได้...เทพ (Being) นั้น ได้ร่าเริงว่า “เอาละเมื่อได้เข้าไปสู่เทพทั้งหลาย (ไฟ น้ำ และอาหาร) โดยอาศัยอาดมันที่มีชีวิตอยู่นี้แล้ว ขอให้เราได้พัฒนานามรูปเกิด ขอให้เราได้ทำนามและรูปแต่ละอย่างให้เป็นไตรมิตรเกิด ดังนั้น เทพนั้นเมื่อได้เข้าไปสู่เทพทั้งหลาย (ไฟ น้ำ และอาหาร) โดยอาศัยอาดมันที่มีชีวิตอยู่นี้แล้ว ขอให้เราได้พัฒนานามรูปเกิด ขอให้เราได้ทำนามและรูปแต่ละอย่างให้เป็นไตรมิตรเกิด ดังนั้นเทพนั้นเมื่อได้เข้าไปสู่เทพทั้งสามเหล่านั้น โดยอาศัยอาดมันที่มีชีวิตอยู่นี้แล้วก็ได้พัฒนานามและรูป...ได้ทำให้นามและรูปแต่ละอย่างเป็นไตรมิตร...”

“เจ้าจงเอาผลมะเดื่อจากที่นั่นมาให้พ่อซิ”

“นี่ครับพ่อ”

“ผ่ามันออกไปซิ”

“ผ่าแล้วพ่อ”

“เจ้าเห็นอะไรในผลมะเดื่อที่นั่นบ้าง?”

“มีเมล็ดเล็ก ๆ อยู่มากมายเหลือเกินพ่อ”

“จงผ่าเมล็ดมะเดื่อที่นั่นสักเมล็ดหนึ่งซิ”

“ผ่าแล้วพ่อ”

“เจ้าเห็นอะไรบ้าง?”

“ไม่เห็นมีอะไรเลยพ่อ”

แล้วบิดาก็ได้กล่าวกับเศวตเกตุว่า “ถูกแล้วลูกรักของพ่อ มันเป็นแก่นแท้ที่ละเอียดซึ่งเจ้ามองไม่เห็น แต่ต้นมะเดื่อใหญ่นี้เกิด

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

มาจากแก่นแท้ที่ตนเองแหละลูกรัก จงเชื่อพ่อเถิดลูก ว่ามันเป็นแก่นแท้ที่ลึกซึ้ง โลกนี้ก็มีแก่นแท้ที่นั่นแหละเป็นอาดมัน แก่นแท้ที่นั่นแหละเป็นสัต แก่นแท้ที่นั่นแหละเป็นอาดมัน (แก่นแท้ที่ละเอียด) นั่นแหละเป็นตัวเจ้าละ เศวตเกตุ ท่านอาจารย์ผู้ประเสริฐนั้นยังได้สอนพ่อต่อไปอีก ลูกรักของพ่อเป็นเช่นนั้นจริงๆ” แล้วบิดาก็สั่งเศวตเกตุให้เอาเกลือใส่ลงในน้ำ แล้วกำชับว่า “เมื่อเจ้าเอาเกลือนี้ใส่ลงในน้ำแล้ว จงมาหาพ่อในตอนเช้านะ”

เศวตเกตุก็ได้ปฏิบัติตาม แล้วบิดาได้กล่าวกับเขาว่า : “จงนำเกลือที่เจ้าใส่ลงในน้ำเมื่อเย็นวานนั้นมาซิ” แม้เขาจะมองหามัน เขาก็หาพบมันไม่ เพราะมันละลายหมดแล้ว

บิดากล่าวว่า “จงชิมตรงกลางฤดูชี่ เป็นอย่างไรบ้าง?”

“เค็มครับพ่อ”

“ทั้งมันเสียแล้วมาหาพ่อ”

เศวตเกตุก็ปฏิบัติตาม รำพึงกับตัวเองว่า “เกลือที่นั่นแม้จะมองไม่เห็นก็ยังมียูในน้ำ”

แล้วอรุณีก็ได้กล่าวกับเศวตเกตุว่า “ถูกแล้วลูกรักของพ่อ เจ้ามองไม่เห็นสัต (Being) ในโลกนี้ แต่ความจริงสัตก็อยู่ที่นี้เอง โลกทั้งปวงก็มีสัต ซึ่งเป็นแก่นแท้ที่ละเอียดนั้นแหละเป็นแก่นแท้สำหรับอาดมันของมัน สัตนั้นแหละคือความจริงแท้ สัตนั้นแหละคืออาดมัน สัตนั้นแหละคือเจ้าละเศวตเกตุ” บิดากล่าวต่อไปว่า “แล้วครูผู้ประเสริฐผู้นั้นยังได้สอนพ่อต่อไปอีก เป็นเช่นนั้นจริงๆนะลูก”

“ลูกรักของพ่อ เมื่อมีผู้นำชายคนหนึ่งซึ่งมีผ้าผูกตมมาจากเมืองคันธาระแล้ว เขาทิ้งชายคนนั้นไว้ ณ ที่แห่งหนึ่งซึ่งไม่มีมนุษย์

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

อยู่เลยและโดยเหตุที่ชายนั้นถูกนำไปทางทิศตะวันออก หรือทางทิศเหนือ หรือทางทิศใต้ เขารำพึงว่า ‘เราได้ถูกนำมา ณ ที่นี้ทั้งๆที่มีผ้าผูกตา เราได้ถูกทิ้งไว้ที่นี้ทั้งๆที่ผ้าผูกตาอยู่’ และเมื่อได้เอาผ้าผูกตาออกแล้ว เขาก็อาจบอกชายผู้นั้นว่า ‘เมืองคันธาระอยู่ทางทิศนั้น จงไปทางทิศนั้นเถิด’ แล้วเมื่อชายผู้นั้นมีความรู้สึกและฉลาดขึ้น เขาก็จะถามทางจากหมู่บ้านนี้ไปยังหมู่บ้านนั้น แล้วก็จะไปถึงเมืองคันธาระได้ ข้อนี้ฉันใด ผู้ที่มีครูอยู่ ณ ที่นี้ก็จะทราบ ว่า : “เราจะอยู่ ณ ที่นี้ (ในโลกแห่งปรากฏการณ์นี้) นานเท่าที่เรายังไม่ได้รับการปลดปล่อยให้พ้นจากพันธะแห่งอวิชชา แล้วต่อจากนั้นเราก็จะไปถึงบ้านของเราฉันนั้น”

ข้อความที่ยกมาแสดงนี้คงทำให้ผู้อ่านพอจะเข้าใจถึงความคิดเห็นเกี่ยวกับตัวตนที่มีปรากฏอยู่ในคัมภีร์อุปนิษัท ได้เป็นอย่างดี และคงจักเป็นประโยชน์อยู่บ้าง ไม่น่าก็น้อย ถ้าหากเราจะเอาเรื่องเศวตเกตุนี้มาปรับปรุงข้ออธิบายข้อความบางอย่างที่ล้าลึก ยากที่จะอธิบายให้เห็นจริงได้ด้วยคำพูดตามธรรมดา จากข้อความนี้จะเห็นได้ว่าคัมภีร์อุปนิษัทถือว่าโลกปรากฏการณ์ที่มีมากมายหลายชั้น หลายเชิงนี้มีความแท้จริงที่ถาวรอยู่เพียงอย่างเดียวเท่านั้น และว่าในการวิเคราะห์ขั้นสุดท้าย ความแท้จริงซึ่งบางแห่งก็เรียกว่าพรหมัน บางแห่งก็เรียกว่า สัต อันหมายถึง ภาวะ หรือแก่นแท้ นั้นถือว่าเป็นเอกลักษณ์ คือเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับความแท้จริงที่เป็นแก่นแท้ในบุคลิกภาพของมนุษย์ อันได้แก่ อาตมัน นั่นเอง

โอ้วอานิจาตัวเรา...

เรื่องตัวเรานั้นนับว่าเป็นเรื่องที่สำคัญที่สุดของเราทุกคน เพราะแม้แต่พระพุทธเจ้าเองก็ตรัสว่า “ความรักใคร่ที่เสมอด้วยรักตัวเราเองเป็นไม่มี” “ตัวเรา” จึงนับว่าเป็นเรื่องที่สำคัญที่สุด แต่ทว่า “ตัวเรา” นั้นมีจริง ๆ หรือ ปัญหาเกี่ยวกับเรื่อง “ตัวเรา” นี้เป็นปัญหาใหญ่ และมีผลกระทบกระเทือนต่อสังคมเป็นอย่างมาก ไม่ว่าจะในอดีต ปัจจุบัน หรือในอนาคตก็ตาม เพราะเมื่อคนเรามีความยึดมั่นในเรื่อง “ตัวเรา” มากเท่าใด ก็ย่อมมีความยึดมั่นใน “ของเรา” มากเท่านั้น และที่ร้ายยิ่งไปกว่านั้นก็คือ ถึงขนาดไปยึดเอาของของคนอื่นว่าเป็น “ของเรา” แต่ผู้ได้ยาก็มี

เรอเน เดกาตซ์ (René Descartes) ปรัชญาเมธีที่ยิ่งใหญ่ที่สุดของฝรั่งเศส (พ.ศ. ๒๑๓๙ - ๒๑๙๓) ได้เคยตั้งข้อสงสัยเกี่ยว

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

กับ “ตัวเรา” ไว้ชนกัน และทำให้เกิดปรัชญาที่มีชื่อเสียงของท่าน ในสมัยต่อมา นั่นคือ ท่านสงสัยว่าตัวท่านเองมีอยู่หรือเปล่า เพราะบางคนก็บอกว่าตัวเรามี เดกาดซ็กกล่าวว่า “ข้าพเจ้าอาจจะต้อง มีความสงสัยอยู่เรื่อยๆไป แต่ข้าพเจ้าไม่อาจสงสัยต่อกว่า ‘ข้าพเจ้า สงสัยอยู่’ หนึ่ง จะไม่มีความหลุดพ้นจากความสงสัยโดยอาศัย วิธีการสงสัยเลย แต่การสงสัยก็คือการคิด ดังนั้นที่ว่า ‘ข้าพเจ้า คิด’ จึงเป็นข้อเท็จจริงโดยมิต้องสงสัย แต่ถ้าข้าพเจ้าไม่มีอยู่จริง ข้าพเจ้าก็ไม่สามารถที่จะคิดได้เลย” ดังนั้น เดกาดซ็กจึงได้สรุปว่า “ข้าพเจ้าคิด เพราะฉะนั้นข้าพเจ้าก็มีอยู่” (Cogito ergo sum)

ความจริงเรื่อง “ตัวตน” ตัวเรา - ตัวเขา นี้เป็นเรื่องที่ถกเถียง กันมาตั้งแต่ก่อนสมัยพุทธกาลแล้ว ทางศาสนาพราหมณ์ก็ถือว่า ตัวตน หรืออาตมัน หรืออัตตา เป็นสิ่งที่เที่ยงแท้ ทางตะวันตกก็ว่า Being เป็นนิรันดร แต่พระพุทธเจ้าตรัสว่า “สพฺเพ ธมฺมา อนตฺตา” คือสิ่งทั้งหลายทั้งปวงเป็นอนัตตา - ไม่มีตัวตนจริงๆอะไรเลย ทั้งนี้ เพราะถ้าหากตัวตนมีจริง เราก็จะต้องบังคับมันได้ว่า จงเป็นอย่างนั้นะ อย่าเป็นอย่างนั้นนะ จงอย่าแค้นนะ จงอย่าเจ็บนะ จงอย่าตายนะ เรา บังคับมันหาได้ไม่ มันไม่ยอมอยู่ภายใต้อำนาจของเรา เมื่อเป็น อย่างนี้ควรละหรือที่จะไปยึดมั่นถือมั่นว่า “ตัวตน” มีอยู่ เมื่อตัว ตนไม่มีอยู่อย่างที่เราใจกัน นั่นย่อมแสดงว่า ทุกสิ่งทุกอย่างเป็น “อนัตตา”

พระพุทธศาสนาสอนเรื่อง “อนัตตา” จริงๆหรือ พระพุทธเจ้า ทรงสอนว่า “สพฺเพ ธมฺมา อนตฺตา” จริงๆหรือ ก็เมื่อพระองค์ ทรงสอนว่า “สพฺเพ ธมฺมา อนตฺตา” แล้ว ทำไมอีกหลายแห่ง

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

พระองค์จึงทรงสอนว่า “อตฺตา หิ อตฺตโน นาโถ” – ตนแลเป็นที่พึ่ง
 ของตน หรือ “อตฺตนา โจทยตฺตานํ” – จงเตือนตนด้วยตนเองด้วย
 เล่า? คำสอนนี้มีเป็นการขัดแย้งกันในตัว (Paradox) หรือ ในเมื่อ
 แห่งหนึ่งทรงสอนว่าทุกสิ่งทุกอย่างเป็นอนัตตา ในอีกหลายๆแห่ง
 ทรงสอนเรื่องอตฺตา เราจะเชื่ออย่างไรแน่ จะเชื่อว่าพระองค์ทรง
 สอนในเรื่องอตฺตา หรืออนัตตา

เรื่องนี้ถ้าหากเราพิจารณาอย่างผิวเผินแล้ว จะเห็นว่าเป็นคำ
 สอนที่ขัดแย้งกันอยู่ในตัว แต่ความจริงแล้ว คำสอนของพระพุทธเจ้า
 มีอรรถาธิบายความหมายอันลึกซึ้งซึ่งสุขุมคัมภีรภาพตงทงทะเลซึ่งค่อยๆ
 ลาดลุ่มลึกลงไปทุกทีๆ ธรรมะของพระองค์ก็เช่นเดียวกัน เมื่อทรง
 สอนชาวบ้านหรือสามัญชนก็สอนไปอย่างหนึ่ง แต่เมื่อสอนปัญญาชน
 ก็ทรงสอนไปอีกอย่างหนึ่ง คือทรงสอนทั้งในแง่สมมุติหรือบัญญัติ
 กับในแง่ปรมัตถ์หรือที่จริงแท้ อย่างเราพูดว่า “นี่คือแก้ว” เราก็
 เข้าใจว่า “แก้ว” ก็คือมัน้ำที่มีพนักพิง แต่แก้วมีจริงหรือ? เมื่อ
 ว่าโดยสมมุติ แก้วมีจริง เพราะเมื่อพูดถึงแก้ว คนส่วนมาก
 ก็เข้าใจว่าหมายถึงอะไร แต่เมื่อว่าโดยปรมัตถ์แล้ว แก้วมีจริง
 หรือ ถ้าเราลองถอดออกมาเป็นชิ้นๆแล้ว เราจะไม่พบแก้วเลย
 มีแต่ไม้ เหล็ก บานพับ ฯลฯ ข้อนี้ฉันทิด ตัวตนของเราก็คงนั้น
 เมื่อว่าโดยสมมุติตัวตนของเราก็มียอยู่ แต่เมื่อว่าโดยปรมัตถ์แล้วก็
 ได้แก่เบญจขันธ์คือ รูป เวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณ
 หรือเมื่อกกล่าวโดยย่อๆก็ได้แก่ รูป กับ นาม หรือเมื่อพิจารณา
 ในแง่ฟิสิกส์แล้ว ตัวเราก็ประกอบด้วยเซลล์ต่างๆ และเซลล์เหล่านี้
 ก็มีการเกิดดับอยู่ตลอดเวลา ไม่มีเซลล์ใดที่จะจีรังยั่งยืนเป็น

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

นิรันดรเลย เพราะฉะนั้นตามหลักพระพุทธศาสนาแล้ว ตัวตนจริงๆ ไม่มี แต่เมื่อกล่าวโดยสมมุติแล้วตัวตนมี เมื่อเป็นเช่นนี้คำสอนของพระพุทธเจ้าที่ว่า “สพฺเพ ธมฺมา อนัตตา” กับที่ว่า “อตฺตา หิ อตฺตโน นาโถ” จึงมิได้ขัดแย้งกันเลย ข้อความตอนแรกเป็นการตรัสโดยปรมาตฺถ ส่วนข้อความหลังเป็นการตรัสโดยสมมุติ

ปัญหาที่สำคัญยิ่งสำหรับสังคมก็คือ คำสอนเรื่องอนัตตานี้ อำนวยประโยชน์อะไรให้แก่สังคมบ้าง ถ้าหากคนมีความเชื่อถือในเรื่องอนัตตาแล้ว คนเรามีเกิดความเฉื่อยชาในอันที่จะปฏิบัติการกิจต่างๆ หรือ ความจริงนั้นผู้ที่เข้าใจในหลัก “อนัตตา” จริงๆ แล้ว นอกจากจะไม่เฉื่อยชาแล้ว ยังจะเป็นผู้ขยันหมั่นเพียรในอันที่จะปฏิบัติการกิจต่างๆ โดยไม่เห็นแก่ตัวอีกด้วย ทั้งนี้เพราะบุคคลเหล่านี้ เมื่อเข้าใจโดยถ่องแท้แล้วว่า “ตัวตน” ไม่มี ความยึดถือว่า “ของตน” หรือ “ของเรา” ก็ย่อมไม่มีด้วย เมื่อความยึดถือว่า “ตัวเรา” “ของเรา” ไม่มี ความเห็นแก่ตัวก็ย่อมไม่มี เพราะไม่มี “ตัว” ที่จะต้องเห็นอีกแล้ว ถ้าโลกมีคนประเภทนี้มากๆ ก็ย่อมเต็มไปด้วยคนที่ไม่เห็นแก่ตัวซึ่งจะทำงานเพื่อชาวโลกโดยไม่หวังผลตอบแทนใดๆทั้งสิ้น

เราจะเห็นว่า ผู้ที่เข้าใจในเรื่อง “อนัตตา” จริงๆ แล้วย่อมเสียสละทำงานเพื่อประโยชน์สุขของชาวโลก โดยมิได้มีการเลือกชาติชั้นวรรณะเลย อย่างเช่นพระพุทธเจ้าและสาวกของพระพุทธองค์ เป็นต้น ล้วนแต่ได้ช่วยทำงานเพื่อยกระดับสังคมของโลกให้สูงขึ้น โดยไม่เห็นแก่ตัว ไม่เห็นแก่เหน็ดเหนื่อยทั้งนั้น ดังนั้นเราจึงไม่ควรกลัวว่า ถ้าเราจะหมดกิเลสแล้วจะไม่ทำงานเพื่อสังคมเลย ขอให้

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

หมดกิเลสจริงๆ เกิด จะได้ทำงานเพื่องาน ไม่ใช่ทำงานเพื่อกอบโกยผลประโยชน์ให้แก่ตัว จนลืมนึกถึงความเดือดร้อนของผู้อื่น การที่คนเรายังชอบคดโกง ฉ้อราษฎร์บังหลวง เต็มไปด้วยคอร์รัปชันก็เพราะคนเรามัวแต่ยึดอยู่ในเรื่อง “ตัวเรา - ของเรา” นี้เอง ถ้าหากคนทั้งหลายโดยเฉพาะผู้ที่มิอำนาจเข้าใจในเรื่อง “อนัตตา” เลิกยึดมั่นถือมั่นใน “ตัวเรา - ของเรา” หรือแม้จะยึดบ้างก็อย่าให้รุนแรงนัก แล้วสังคม ประเทศชาติ และโลก คงจะเต็มไปด้วยสันติสุข โดยมีต้องสงสัย เพราะฉะนั้นเรื่อง “ตัวเรา - ของเรา” หรือ “ตัวกู - ของกู” นี้จึงนับว่ามีบทบาทสำคัญในอันที่จะสร้างความสุขความเจริญให้แก่สังคม ประเทศชาติ และโลกมาก

ในโลกนี้ก็มีเฉพาะพระพุทธศาสนาเท่านั้นที่สอนเรื่อง “อนัตตา” จึงนับว่าเป็นสิ่งที่น่าสนใจที่เราชาวพุทธได้มีโอกาสได้เกิดมาในร่มเงาของพระพุทธศาสนา จึงควรที่จะหยิบยกเรื่องนี้มาพิจารณาและน้อมนำมาประพฤติปฏิบัติบ้างตามสมควร ทั้งนี้ก็เพื่อความ สุข ความเจริญของตัวเราและสังคม ตามรอยยุคลบาทขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าต่อไป.

๑๒ กันยายน ๒๕๑๑

โลกมายา

เรื่องของโลกเป็นเรื่องที่กินวงกว้าง ยากที่จะศึกษาให้เข้าใจได้อย่างเจนจบ แต่ก็มิใช่จะเป็นเรื่องที่พันวิสัยเสียเลยทีเดียว เพียงแต่ว่าวิสัยนั้นอาจไม่ใช่วิสัยของเราๆท่านๆเท่านั้นแหละ เพราะมีฉะนั้นแล้วก็คงไม่มีใครที่จะได้รับการขนานพระนามว่า “โลกวิทู” เป็นแน่ การที่พวกเราที่ยังมีกิเลสอยู่ไม่สามารถรู้แจ้งโลกนั้น ก็ไม่เห็นเป็นเรื่องแปลก เพราะสิ่งที่น่าจะแปลกยิ่งกว่านั้นก็คือ การที่เราไม่รู้แจ้งตัวเราต่างหาก ทั้งนี้เพราะว่าสิ่งที่เรารู้นั้นก็มักจะเป็นสิ่งที่เราได้รับมาทางประสาทตา หู จมูก ลิ้น กาย เป็นส่วนใหญ่ สิ่งที่เรารู้มา ก็รู้มาเพียงบางแง่เท่านั้น หรือแม้บางที่เราไม่รู้เลยแม้แต่น้อยทีเดียว สิ่งที่ตาเราได้เห็น หูเราได้ยิน จมูกเราได้กลิ่น ลิ้นเราได้ลิ้มรส และกายเราได้สัมผัสนั้น บางทีมันก็หลอกเราให้เราเข้าใจผิดได้มาก

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

เหมือนกัน และเราก็มักจะเชื่อตามที่ประสาททั้งหลายเหล่านี้มัน รายงานให้เราทราบ ความจริงแล้วสิ่งที่เราเห็น อาจจะไม่มี และ สิ่งที่มี เราอาจมองไม่เห็นก็ได้ แม้ในประสาทด้านอื่นๆก็ทำนอง เดียวกัน อย่างเช่นดวงดาวในท้องฟ้ามันย่อมมีอยู่เสมอ ไม่ว่าจะ เป็นกลางวันหรือกลางคืน ไม่ใช่จะมีเฉพาะในตอนกลางคืนเท่านั้น การที่เรามองไม่เห็นดวงดาวในตอนกลางวันก็หาได้หมายความว่า “ดวงดาวไม่มี” ไม่ และการที่เรามองเห็นดวงดาวในเวลากลางคืน ก็หาได้เป็นการรับประกันว่า “ดวงดาว” ไม่มีอยู่ ทั้งนี้เพราะว่าใน เวลากลางวัน แสงของดวงอาทิตย์มันแรงกล้าเหนือแสงของดวงดาว จึงข่มรัศมีของดวงดาวเสียหมด เราจึงมองไม่เห็นทั้งๆที่ความจริงใน เวลากลางวันดวงดาวก็ยังคงมีอยู่ และในตอนกลางคืนที่เรามองเห็น ดวงดาวเต็มท้องฟ้าไปหมดนั้น ก็มีได้หมายความว่าดวงดาวเหล่านั้นมีอยู่จริง บางดวงอาจดับไปแล้วก็ได้ แต่เพราะดาวบางดวงอยู่ไกล โลกขนาดนับเป็นล้านๆปีแสงก็มี กว่าแสงของดวงดาวนั้นจะมาถึงโลก มันอาจดับไปแล้ว แต่เราก็เพิ่งเห็น ดังนั้นดวงดาวที่เราเห็นจึงอาจไม่มีอยู่ก็ได้ หรืออย่างเราเอาน้ำมา ๓ อ่าง เป็นอ่างน้ำร้อนอ่างหนึ่ง อ่างน้ำอุ่นอ่างหนึ่ง และอ่างน้ำเย็นอีกอ่างหนึ่ง แล้วเอามือข้างหนึ่ง จุ่มลงไปใ้อ่างน้ำร้อน และอีกข้างหนึ่งจุ่มลงไปใ้อ่างน้ำเย็นพร้อมๆ กัน เราจะรู้สึกว่ามีมือข้างหนึ่งร้อน มีอีกข้างหนึ่งเย็น แต่เมื่อเรายก มือทั้งสองข้างขึ้น แล้วเอามาจุ่มลงในอ่างน้ำอุ่นพร้อมๆกัน เราจะ รู้สึกว่ามีมือข้างที่จุ่มน้ำร้อนมาก่อนแล้วเมื่อมาจุ่มน้ำอุ่นจะรู้สึกเย็น ส่วนมือที่จุ่มน้ำเย็นมาก่อนแล้วเมื่อมาจุ่มน้ำอุ่นจะรู้สึกร้อน การที่ประสาทกายรายงานสัมผัสทางมือว่ามีน้ำในอ่างน้ำอุ่นนั้นเย็นบ้าง

ศาสนา ปรัชญา ปรยุกต์

ร้อนบ้าง ก็มีได้หมายความว่าน้ำในอ่างนั้นครึ่งหนึ่งเย็น ครึ่งหนึ่งร้อน แต่เพราะความรู้สึกของเราต่างหากที่รายงานผิดๆ ให้เราทราบ

พระพุทธเจ้าทรงสอนไว้ว่า โลกเราเป็นมายา โลกเราเป็นดุษฎีพยับแดด ถ้าเราไม่พยายามศึกษาโลกให้เข้าใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งโลกคือตัวเราแล้ว เราก็จะติดอยู่ในโลกอย่างถอนตัวไม่ขึ้น ถ้าหากเราไม่ต้องการเวียนว่ายตายเกิดอยู่ในวัฏสงสารเพื่อรับทุกข์แล้ว เราก็ต้องพยายามหาทางออกให้พ้นจากวัฏสงสารนั้น นั่นก็โดยวิธีการศึกษาวิถีทางของพระพุทธเจ้า นั่นคือ เราจะต้องศึกษาโลกคือตัวเราเองเสียก่อน ไม่ใช่ไปศึกษาโลกภายนอกตัวเราซึ่งจะไม่รู้จักจบลงได้ง่ายๆ การศึกษาตัวเองก็คือ การที่จะต้องลืมตัวเอง การลืมตัวเองก็คือ การทำโลกเชิงวัตถุวิสัยไม่ให้มีอยู่ในตัวเรา ก็คือการยอมปลีกตัวออกจากกายและใจของ “เราเอง” และจากกายและใจของ “ผู้อื่น” โดยวิธีนี้ก็จะทำให้บรรลุถึงซึ่งการรู้แจ้ง การรู้แจ้งที่ได้บรรลุถึงเช่นนั้น จึงอาจดูเสมือนว่ามาถึงที่สุดแล้ว แม้จะปรากฏว่าได้หยุดแล้ว แต่ก็ควรทำให้การตรัสรู้ชั่วขณะนี้ยืนยาวต่อไป และต่อไปเรื่อยๆ

ที่ได้กล่าวไว้ว่าโลกเราเป็นมายานั้น ความจริงไม่ใช่เฉพาะโลกเราเท่านั้น แม้โลกอื่นก็เป็นมายาเช่นกัน และเจ้าตัว “จิต” นี้แหละที่มันชอบหลอกเราอยู่เสมอ อย่างในเวลาที่เรานั่งเรือแล่นไปในแม่น้ำ และถ้าเรามองดูไปรอบๆ ตัว จะรู้สึกเสมือนว่าฝั่งกำลังเคลื่อนตัว ถ้าเรือแล่นเร็วก็ดูเหมือนฝั่งมันเคลื่อนตัวเร็ว แต่ถ้าหากเราเพิ่งสายตา ดูที่ขอบเรือ เราก็จะเห็นว่าเรือกำลังเคลื่อนที่ ส่วนฝั่งอยู่เฉยๆ นี้ก็เป็นเช่นเดียวกับเมื่อเวลาเราพยายามที่จะรู้โลกเชิงวัตถุวิสัย ขณะที่ร่างกายของเราตกอยู่ในสถานะที่สับสน เราก็เชื่อว่าตกอยู่ภายใต้

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

อำนาจของความเข้าใจผิดที่ว่าจิตของเราเอง ธรรมชาติของเราเอง เป็นสิ่งที่แท้จริงและยืนยง ส่วนโลกภายนอกเป็นอนิจจัง แต่ถ้าหาก เรานั่งตัวตรงและมองดูตัวเอง ก็จะเข้าใจอย่างแจ่มแจ้งว่าตัวเรากำลังเปลี่ยนแปลงอยู่ทุกขณะ ส่วนโลกเชิงวัตถุวิสัยมีความแท้จริง ต่างไปจากตัวเรา ซึ่งความจริงเรื่องนี้ก็คล้ายๆที่จงจื้อนักปราชญ์ของจีนเคยเขียนเอาไว้ว่า

วันหนึ่ง (ความจริงคืนหนึ่ง) ท่านฝันไปว่า ท่านได้เป็นแมลง ผีเสื้อบินฉวัดเฉวียนไปมาตามสุ่มทุ่มพุ่มไม้อย่างร่าเริง แต่เมื่อท่าน ตื่นขึ้นมา ท่านจึงรู้สึกตัวว่าท่านฝันไปว่าท่านเป็นผีเสื้อ ก็เลยทำให้ ท่านสงสัยว่าตอนที่ท่านเป็นผีเสื้อ ท่านอาจฝันว่าท่านเป็นจงจื้อ ก็ได้ เลยไม่ทราบว่าเป็นผีเสื้อหรือจงจื้อแน่ที่เป็นความฝัน หรือต่าง ก็เป็นความฝันของกันและกัน เพราะในเวลาเราฝัน เราจะรู้สึก ว่าความฝันนั้นเป็นความจริง บางทีถึงกับหัวเราะหรือร้องไห้ออกมา ก็มี นี่แหละท่านจึงว่าโลกนี้เป็นมายา เราจึงไม่ควรติดอยู่ในโลก ควรหา ทางเพื่อความรู้งังโลก ทั้งนี้ก็เพื่อจะได้หลุดพ้นจากการเวียนว่ายตายเกิดในโลกเสียที

แต่การที่เราบรรลุถึงซึ่งความตรัสรู้ก็นับว่าเป็นอะไรบางอย่าง ที่คล้ายๆกับเงาของดวงจันทร์ที่สะท้อนอยู่ในน้ำนั่นเอง ดวงจันทร์ มิได้เปียก และน้ำก็มิได้แยกออกไปต่างหาก แม้ว่าแสงจันทร์จะมี ปริมาณลวกกว้างใหญ่ไพศาลและมากมาย แต่มันก็มีที่อยู่ในน้ำเพียง กว้างนิ้วหรือยาวพุดหนึ่งเท่านั้นเอง ในน้ำค้างหยดเดียว ในน้ำหยด เดียวก็มีที่พอที่ดวงจันทร์ทั้งดวงและท้องฟ้าทั้งหมดจะอยู่ได้ และ ดวงจันทร์ก็มิได้แยกออกจากน้ำฉันทใด การตรัสรู้ก็มิได้แยกออกไป

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

จากคนฉันนั้น หยาดน้ำค้างหรือหยดน้ำย่อมไม่ต่อต้านดวงจันทร์
ในสรวงสวรรค์ชั้นใด มนุษย์ก็ย่อมไม่เป็นอุปสรรคต่อภารกิจที่พระ
อย่างเต็มทีฉันนั้น ความสูงย่อมเป็นมาตรฐานวัดความลึกด้วยเสมอ
ไป นั่นคือวัดดูยิ่งสูงมากเท่าใด ภาพที่มันสะท้อนในน้ำก็จะดูเหมือน
ยิ่งลึกมากเท่านั้น

เมื่อร่างกายของเรามิได้เต็มเปี่ยมไปด้วยการตรัสรู้ เราก็อาจ
รู้สึกที่เรารู้แจ้งพอแล้ว แต่เมื่อความรู้แจ้งเต็มเปี่ยมทั้งร่างกายและ
จิตใจของเราหมดแล้ว เราก็อาจเข้าใจว่ามีอะไรบางอย่างที่ยังพร่องอยู่
ซึ่งก็คล้ายๆกับเวลาที่แล่นเรือออกไปในท้องทะเลที่กว้างใหญ่ไพศาล
ถ้าเรามองไปให้ทั่วทิศแล้ว ท้องทะเลกว้างนั้นจะถูกลมไปโดยรอบ
และก็ไม่มียี่งไปกว่านั้น แต่ทะเลมิเพียงถูกลมหรือสี่เหลี่ยมเท่านั้น
คุณความดีของทะเลยังมีรู้จักหมดสิ้นอีกด้วย เท่าที่สายตาเรามอง
เห็นนั้น ปรากฏว่าทะเลถูกลมโดยรอบซึ่งก็อย่างเดียวกับโลกที่แท้
นั่นเอง ภายในและภายนอกโลกมีลักษณะต่างๆอยู่มากมาย แต่
เราก็สามารถเห็นได้เท่าที่สายตาของเราจะอำนวยให้เท่านั้น ในทันที
ที่เราทราบลักษณะที่ถูกต้องของโลกที่แท้จริง เราก็จะเห็นว่าโลกเป็น
อะไรที่ยิ่งกว่ากลมเสียอีก คุณความดีของโลกไม่มีขอบเขตจำกัด ดุจ
ความกว้างใหญ่ของทะเลมหาสมุทรและความใหญ่โตมโหฬารของ
ภูเขาฉะนั้น ทั้งสี่ด้านของเรานี้มีโลกอยู่มากมาย และไม่เพียงรอบ
ข้างเราเท่านั้น แม้ภายใต้ตัวเราลงไปก็ยังมีโลก และแม้ในหยาดน้ำ
ค้างหยาดเล็กๆก็ยังมีโลกอยู่ด้วย แต่ทว่ามันเป็นโลกมาथा.

๒๒ มิถุนายน ๒๕๑๔

ผู้ปกครองบ้านเมือง กับ ประชาชน

ในโลกนี้มีการปกครองอยู่มากมายหลายระบอบด้วยกัน ระบอบราชาธิปไตยก็มี ระบอบคณาธิปไตยก็มี ระบอบประชาธิปไตย ก็มี และยังมีระบอบอื่นๆอีกมากมายหลายระบอบ แต่ละระบอบมัก จะไม่มีความสมบูรณ์ในตัว มักจะมีขาดตกบกพร่องอยู่เสมอ มากบ้าง น้อยบ้าง ด้วยเหตุนี้เองจึงทำให้พลานามัยต้องคิดระบอบการปกครองขึ้น มาใหม่ นั่นคือ การปกครองแบบ Republic ซึ่งทำนได้แบ่งบุคคล ออกเป็น ๓ ชั้นด้วยกัน คือ

๑. ปรัชญาเมธีผู้เป็นนักปกครอง (Philosophers - Kings)
 ๒. กองทัพ (Army)
 ๓. คนงาน รวมทั้งช่างฝีมือต่างๆ (Workers)
- เพลโตเห็นว่าผู้ที่จะเป็นปรัชญาเมธีนักปกครองนั้น จะต้องเป็น

ศาสนา ปรัชญา ปรัชญา

ผู้ที่ไม่มีความเห็นแก่ตัว เพราะถ้าหากคนเรามีความเห็นแก่ตัว เห็นแก่ลูกเมียแล้ว ย่อมเป็นนักปกครองที่ดีไม่ได้ และนั่นเป็นช่องทางที่จะทำให้เกิดการฉ้อราษฎร์บังหลวงอีกด้วย ดังนั้นพลาโตจึงเสนอวิธีสร้างปรัชญาเมธีนักปกครองขึ้นมาโดยจะต้องใช้เวลาถึง ๕๐ ปี จึงจะเป็นปรัชญาเมธีนักปกครองได้

ในเบื้องต้นจะต้องหาชายหนุ่มหญิงสาวที่มีรูปร่างหน้าตาดี มีสุขภาพอนามัยดี มีสติปัญญาเฉลียวฉลาดมาอยู่ร่วมกัน ให้ช่วยกันผสมพันธุ์ เมื่อได้เด็ก ๆ ออกมาแล้ว รัฐก็จะเป็นผู้รับเลี้ยงทั้งหมด ให้อยู่ร่วมกัน กินร่วมกัน ศึกษาร่วมกัน ให้มีความรักกันฉันพี่น้อง ซึ่งเราเรียกว่า Platonic Friendship แล้ว รัฐจะให้การศึกษาเสมอภาคเสมอโหล่กัน ในตอนต้น ๆ ก็ให้ศึกษาเกี่ยวกับการบริหารร่างกายและการดนตรี เพื่อให้เด็กมีสุขภาพอนามัยแข็งแรง มีจิตใจที่เป็นระเบียบ และให้ความรู้เบื้องต้นอื่น ๆ อีก จนกระทั่งอายุได้ ๒๐ ปี ก็จะมีการสอบไล่ครั้งใหญ่ ถ้าใครสอบตกก็ให้เป็น Workers ถ้าใครสอบได้ก็ให้ไปเรียนคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ดาราศาสตร์ อีกสิบปี ใครสอบตกก็ให้เป็นพวก Army ใครสอบได้ก็ไปเรียนรัฐศาสตร์ ปรัชญา กฎหมาย เป็นเวลาอีก ๕ ปี เมื่อครบ ๕ ปีแล้วก็ออกฝึกงานอีก ๑๕ ปี จึงจะเป็น Philosophers - Kings ในระหว่างที่ศึกษาเล่าเรียนอยู่นี้ รัฐจะเป็นผู้เลี้ยงดู และให้ความสะดวกทุกอย่าง ไม่มีอะไรเป็นสมบัติส่วนตัว ไม่มีครอบครัว เป็นพันธะ คนเหล่านั้นก็ไม่ต้องวิตกกังวลต่อการครองชีพอีกต่อไป กลายเป็นคนของรัฐ การคอร์รัปชันก็จะมี แต่อย่างไรก็ตาม นี่เป็นเพียงอุดมคติของพลาโตเท่านั้น หาได้เป็นความจริงขึ้นมาจริง ๆ ไม่

ศาสนา ปรัชญา ประยุกต์

นอกจากนั้นก็ยังมีนักบวชในคริสต์ศาสนาท่านหนึ่ง คือ เซนต์โทมัส อะควีนาส ที่ได้ให้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการปกครองไว้ว่า “องค์การทางสังคมเป็นเครื่องมือที่มนุษย์ได้พัฒนาขึ้นมา เป็นเสมือนตัวแทนอวัยวะทางด้านสรีรวิทยา ที่จะทำให้ได้มาและเพื่อต่อสู้ป้องกันสมาคมและรัฐให้มีอยู่เพื่อปัจเจกชน มิใช่ปัจเจกชนมีอยู่เพื่อสมาคมและรัฐ อำนาจอธิปไตยมาจากพระเจ้าเป็นผู้เป็นเจ้าของ แต่ทว่าได้ยกให้แก่ประชาชน แต่ประชาชนมีจำนวนมากเกินไป ทั้งอยู่กระจัดกระจายกันไปหมด เป็นคนโลเลเอาอะไรแน่นอนไม่ได้ และโง่เขลาต่อการใช้ใช้อำนาจอธิปไตยนี้โดยตรง หรืออย่างฉลาดๆ ดังนั้นพวกเขาจึงมอบให้ “เจ้าชาย” องค์หนึ่งเป็นหัวหน้า หรือมอบให้หัวหน้าคนอื่นๆ ใช้ อำนาจอธิปไตยแทนเขา อำนาจที่ประชาชนมอบให้นี้มีชื่อแม้ว่า อาจเรียกคินได้เสมอ และ “เจ้าชายจะทรงใช้อำนาจทางด้านการออกพระราชบัญญัติได้ ก็ตราบท่าที่พระองค์ยังทรงเป็นตัวแทนเจตจำนงของประชาชนอยู่เท่านั้น”

“อำนาจอธิปไตยของประชาชนนั้น ประชาชนอาจมอบให้แก่คนจำนวนมาก แก่คนสองสามคน หรือแก่คนคนเดียวก็ได้ ถ้าหากว่ากฎหมายดีและมีการปกครองที่ดี ประชาธิปไตย คนาธิปไตย หรือราชาธิปไตยก็อาจเป็นระบอบการปกครองที่ดีได้ทั้งหมดนั้นแหละ โดยทั่วไปแล้วการปกครองระบอบที่มีพระมหากษัตริย์อยู่ใต้กฎหมายนับว่าเป็นการปกครองที่ดีที่สุด เพราะเป็นการปกครองที่ก่อให้เกิดเอกภาพ ภาวะต่อเนื่องกัน และเสถียรภาพ ดังที่ไฮเมอร์กล่าวไว้ว่า ‘คนคนเดียวย่อมปกครองมหาชนได้ดีกว่าให้คนหลายคนปกครอง’ แต่เจ้าชายหรือกษัตริย์ควรเป็นบุคคลที่

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

ประชาชนเลือกมาจากประชากรที่เป็นไทแก้ตัว ถ้าหากกษัตริย์กลายเป็นทรราชขึ้นมา พระองค์ก็ควรถูกถอด โดยการกระทำที่มีระเบียบของประชาชน พระองค์จะต้องทรงเป็นผู้รับใช้กฎหมาย ไม่ใช่เจ้าชายที่อยู่เหนือกฎหมายเสมอไป”

แม้ว่าในบ้านเมืองเราจะแบ่งบุคคลออกเป็นชั้นเป็นวรรณะตามสังคม แต่คนทั้งหลายก็ล้วนเป็นเจ้าของประเทศทัดเทียมกัน มีความรักบ้านเมืองเสมอเหมือนกัน เพราะฉะนั้นผู้ปกครองบ้านเมืองจึงไม่ควรดูหมิ่นดูแคลนประชาชนว่าเลวทรามต่ำช้ากว่า โง่งเง่ากว่า เพราะบ้านเมืองจะขาดประชาชนหาได้ไม่ ในคัมภีร์ประวัติศาสตร์ของ ขงจื้อ ได้กล่าวไว้ว่า “ประชาชนเป็นรากฐานของชาติ เมื่อรากฐานแข็งแรง ชาติก็จะอยู่ในความสงบสุข” เพราะฉะนั้นในการสร้างชาติจึงไม่ควรละเลยประชาชนซึ่งเป็นเสมือนรากแก้วของต้นไม้ ซึ่งเสมือนเป็นฐานเจดีย์เสีย วิธีทางที่จะทำให้รากฐานของชาติมั่นคงก็คือ ต้องทำให้ประชาชนอยู่เย็นเป็นสุข และวิธีทางที่จะทำให้ประชาชนอยู่เย็นเป็นสุขนั้น ก็คือ การทำให้ประชาชนมีอาหาร เครื่องนุ่งห่ม และยารักษาโรคเพียงพอ มีที่อยู่อาศัย มีอาชีพเป็นหลักแหล่ง ถ้าหากประชาชนต้องว่างงาน ในฤดูกาลที่จะทำนาเพาะปลูก ก็ไม่มีน้ำ อย่างนี้ประชาชนก็ต้องผิดหวัง ทำให้เขาต้องละทิ้งที่อยู่ ที่ทำมาหากินไปอยู่ที่อื่น อย่างนี้ก็เท่ากับว่ารากฐาน

๑. “ปรัชญาตะวันตกสมัยกลาง” ของผู้เขียน มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จัดพิมพ์ พ.ศ. ๒๕๑๑, หน้า ๒๖๑ - ๒๖๒ ; ฉบับแพร่พิทยา จัดพิมพ์ พ.ศ. ๒๕๑๔, หน้า ๔๔๖ - ๔๔๘.

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

ของประเทศไม่มั่นคง

ในสถานการณ์เช่นนี้บ้านเมืองก็ระส่ำระสาย เพราะการที่รัฐบาลจะหาเงินมาทำนุบำรุงประเทศ รายได้ส่วนใหญ่ก็เนื่องมาจากการเก็บภาษีอากรจากราษฎร ถ้าราษฎรเองก็ไม่มีข้าวปลาอาหารพอที่จะย่ำไสอยู่แล้ว เขาจะเอาอะไรมาเสียภาษีเล่า เรื่องอย่างนี้ได้เคยมีมาในประวัติศาสตร์ของโลกแทบทุกยุคทุกสมัย ในประเทศจีนมีนักปราชญ์ผู้หนึ่งชื่อ เฉิงอี้ (Ch'ien Yi : พ.ศ. ๑๕๗๖ - ๑๖๕๐) ได้เสนอบันทึกความทรงจำของตนแด่จักรพรรดิเหวินซุง (Jen - tsung) เมื่อ พ.ศ. ๑๕๙๓ ซึ่งขณะนั้นตนมีอายุเพียง ๑๗ ปีเท่านั้น โดยท่านได้ยอมรับเอาวิถีทางของลัทธิขงจื้อเป็นพื้นฐานแห่งนโยบายของรัฐบาล ซึ่งมีข้อความตอนหนึ่งว่า :

“บัดนี้รัฐบาลมักจะไม่ค่อยมีทุนเพียงพอสำหรับการใช้จ่ายเสมอเมื่อไม่มีเงินพอก็หันไปหาเสนาบดีฝ่ายการคลัง ผู้อำนวยการฝ่ายการคลังก็หันไปหาเจ้าหน้าที่การเงินตามจังหวัดต่างๆ แล้วเจ้าหน้าที่การเงินเหล่านั้นจะไปหาเงินมาจากไหนเล่า? วิธีง่าย ๆ ก็คือไปไล่เบี้ยเอาเก็บประชาชน บางทีความสงบสุขก็ถูกรบกวนพร้อมๆกันทุกทิศทุกทาง และดังนั้นจึงได้มีการระดมพลขึ้นทั้งๆที่บางทีคนเหล่านั้นเพิ่งจะเริ่มลงมือเก็บเกี่ยว ซึ่งทำให้กลายเป็นเรื่องที่น่าสะพรึงกลัวอย่างน่าเศร้าใจอย่างที่สุด โดยเหตุที่ประชาชนถูกบังคับเอาตามความต้องการของบ้านเมืองนี้เอง ทำให้พวกเขาหมดเรี่ยวแรงหมดกำลังใจที่จะทำการงาน บ่อยทีเดียวที่ทำให้พวกเขาต้องประสบความหายนะทางด้านการเงิน และการดำรงชีพของพวกเขาก็ต้องสูญเสียไปด้วย บรรดาสมาชิกของครอบครัวก็กระจัดกระจายพลัด-

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

พรากจากกันไป แม้แต่สามัญชนเมื่อได้เห็นภาพนี้แล้วก็อดเป็นทุกข์มิได้ พระองค์เองซึ่งเป็นเสมือนบิดามารดาของประชาชนก็ช่วยอะไรพวกเขาไม่ได้ ได้แต่ให้ความเห็นใจเท่านั้นเอง! ประชาชนไม่มีเงินเก็บฉางหลวงก็ว่างเปล่า ทาสของพระองค์สังเกตเห็นว่านับแต่เมืองหลวงไปจดชายแดน ไม่มีที่ใดเลยจะมีสิ่งของสำรองไว้พอจะใช้ได้สัก ๒ ปี ถ้าหากว่าเกิดขาดกบฏขึ้นมาทันทีทันใดเป็นเวลากว่าหนึ่งปี ดังเช่นขาดกบฏที่เกิดในสมัยหมิงเต้า (พ.ศ. ๑๕๙๕ - ๑๕๙๖) แล้ว ข้าพระพุทธเจ้าก็ไม่ทราบว่ารัฐบาลจะอย่างไร ทหารที่มีได้ทำงานและเรายังจะต้องเลี้ยงดูอยู่นั้นมีจำนวนมากกว่าล้านคน โดยเหตุที่ไม่มีทางใดที่จะสนับสนุนค่าจุนเขาเหล่านั้นได้ ประชาชนก็จะต้องถูกเก็บภาษีหนักมโหฬารขึ้น และประชาชนก็ยังคงอยู่กระจัดกระจายกันทั่วไปอยู่ ถ้าหากข้าศึกที่มีกำลังเข้มแข็งฉวยโอกาสโจมตีมาจากภายนอก หรือคนทีเลวร้ายทั้งหลายทะเยอทะยานที่จะมีอำนาจจากภายในแล้วเราก็คงต้องหวาดกลัวต่อสถานการณ์ซึ่งกำลังเสื่อมโทรมลง และคำสั่งจะทำให้เราหมดอำนาจได้

“ทาสของพระองค์พิจารณาเห็นว่า มนุษยธรรมเป็นรากฐานของ ‘ราชวิถี’ (Kingly Way) ทาสของพระองค์สังเกตเห็นว่า มนุษยธรรมของพระองค์เป็นมนุษยธรรมของเอี้ยวและซุน แต่ราชอาณาจักรก็ยังไม่มีความที่ดีอยู่นั้นแหละ ข้อนี้ก็เพราะว่าพระองค์ทรงมีพระราชหฤทัยที่เปี่ยมไปด้วยพระมหากรุณาธิคุณ แต่หากรัฐบาลที่เต็มไปด้วยความเมตตากรุณาไม่ เพราะฉะนั้นเมิ่งจื่อ (IV A : 1) จึงกล่าวว่า : บัดนี้มีเจ้าชายที่มีพระทัยเปี่ยมด้วยความเมตตากรุณาและมีชื่อเสียงในด้านมนุษยธรรมอยู่ ๒ พระองค์ แต่

ศาสนา รัชญา ปรยุถต์

ประชาชนก็ยังมิได้รับประโยชน์ใดๆจากเจ้าชายทั้ง ๒ พระองค์นั้น หรือเจ้าชายทั้งสองก็ได้ทิ้งตัวอย่างใดๆสำหรับอนุชนในภายหน้าเลย ทั้งหมดนี้ก็เพราะว่าเจ้าชายทั้งสองมิได้ทรงนำเอาวิถีทางของ กษัตริย์ในสมัยโบราณมาใช้เลย"...รัฐบาลที่ดีในจักรวรรดินั้นต้อง อาศัยการได้คนดีๆมาใช้ รัฐบาลผิดๆในจักรวรรดิเกิดเพราะไม่ได้ คนดีๆมาใช้นั่นเอง โลกย่อมไม่ขาดคนดี ปัญหาก็มีอยู่ว่า เราจะ หาคนดีได้อย่างไรเท่านั้น วัตถุประสงค์ในอันที่จะแสวงหาคนดีนั้น เป็นการปกครองที่ดี และวิถีทางที่จะปกครองจักรวรรดินั้นก็คือวิถี ทางที่จักรพรรดิทั้ง ๕ กษัตริย์ทั้ง ๓ โจวกุงและซงจื้อเจริญรอยตาม มาแล้วนั่นเอง เราควรใช้คนดีๆเหล่านั้นแต่ละคนตามขีดชั้นแห่ง ความเข้าใจของเขา ผู้ที่รู้วิธีที่จะรับใช้เป็นที่ปรึกษาใหญ่ นั้นควรจะ ตั้งเป็นมุขมนตรี (ที่ปรึกษาใหญ่) ผู้ที่รู้วิธีที่จะเป็นเสนาบดีและ ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ก็ควรจะตั้งเป็นเสนาบดีและข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ ผู้ที่รู้วิธีที่จะปกครองอำเภอต่างๆก็ควรตั้งให้เป็นนายอำเภอ ผู้ที่รู้วิธี ที่จะปกครองตำบลก็ควรตั้งให้เป็นกำนัน เมื่อเราเอาแต่ละคนมาใช้ ได้อย่างเหมาะสมแล้ว เขาก็จะปฏิบัติหน้าที่ได้หมดเอง และเมื่อได้ ปฏิบัติเช่นนี้แล้วก็ไม่เคยปรากฏว่าจักรวรรดิจะไม่มีรัฐบาลที่ดีเลย"

การที่รัฐบาลจะประสบผลสำเร็จในด้านการปกครอง ทำให้ ประชาชนรักนิยมนิยมชมชอบด้วยใจจริงนั้น จำเป็นจะต้องเอาใจใส่ใน ทุกข์สุขของราษฎร และพยายามสร้างสาธารณประโยชน์ เพื่อ

๒. "บ่อเกิดลัทธิประเพณีจีน ภาค ๔" ของผู้เขียน, ราชบัณฑิตยสถาน จัดตีพิมพ์ พ.ศ. ๒๕๑๑, หน้า ๘๔ - ๘๗.

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

ประชาชนส่วนรวมให้มากที่สุด แม้รัฐบาลจักเป็นผู้ปกครองประชาชน แต่ถ้าหากสามารถปกครองประชาชนได้ โดยที่ประชาชนเองไม่รู้สึกรู้ว่าตนถูกรัฐบาลปกครองแล้ว รัฐบาลนั้นนับว่าเป็นรัฐบาลที่ดีที่สุด ส่วนรัฐบาลใดที่ปกครองบ้านเมืองด้วยความสุจริต แต่ประชาชนก็ยังไม่รู้สึกตัวว่าถูกปกครองอยู่ อย่างนี้ท่านถือว่าเป็นเพียงรัฐบาลที่ดีธรรมดาเท่านั้นเอง ส่วนรัฐบาลใด ประชาชนรู้สึกว่าเป็นผู้ที่มากอเย็บบีบบังคับเสมือนนายปฏิบัติต่อทาสแล้ว รัฐบาลนั้นนับว่าเป็นรัฐบาลที่เลว เป็นรัฐบาลที่ประชาชนไม่พึงปรารถนาอย่างยิ่งและรัฐบาลก็จะอยู่ด้วยความหวาดสะดุ้งตลอดเวลา ถ้ารัฐบาลต้องการให้ประชาชนรัก ก็ควรทำทุกสิ่งทุกอย่างเพื่อประชาชนโดยชอบ และด้วยความสุจริตใจเถิด

ถ้าผู้ปกครองบ้านเมืองไม่สามารถคุมจิตใจของประชาชนได้แล้ว ก็คงอยู่ในอำนาจได้ไม่นานนัก ทั้งนี้เพราะว่า “สิ่งที่ผู้ปกครองประเทศจะต้องพึงหาอาศัยก็คือ หัวใจของคนทั้งหลาย หัวใจของคนทั้งหลายมีความสำคัญสำหรับกษัตริย์ ดุจเดียวกับที่รากมีความสำคัญต่อต้นไม้ ดุจน้ำมันมีความสำคัญต่อตะเกียง ดุจน้ำมีความสำคัญต่อปลา ดุจนามีความสำคัญต่อชาวนา และเงินมีความสำคัญต่อพ่อค้าฉะนั้น”

ถ้าหากชาติต้องสูญเสียหัวใจของชาติ คือรัฐบาลไม่ได้รับความสนับสนุนจากประชาชนแล้ว บ้านเมืองจะต้องระส่ำระสาย เตือนร้อน การที่จะดำรงความเป็นชาติอยู่ได้อย่างปลอดภัยและมีเสถียรภาพ ย่อมทำได้ยาก ดังที่ ชูชิว (พ.ศ. ๑๕๘๐ - ๑๖๔๔) ได้ถวายนันทึกความทรงจำฉบับหนึ่งต่อจักรพรรดิเฉินซุง มีความตอน

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

หนึ่งว่า ;

“การที่จะดำรงชาติไว้ได้หรือการที่จะต้องสูญเสียชาติไปนั้นขึ้นอยู่กับความลึกหรือตื้นแห่งคุณธรรมของชาติ หากได้ขึ้นอยู่กับความเข้มแข็งหรือความอ่อนแอของชาติไม่ ระยะเวลาอันยาวนานหรือสั้นของราชวงศ์นั้นขึ้นอยู่กับความมั่นคงหรือความอ่อนแอแห่งชนบประเพณีของสังคม หากได้ขึ้นอยู่กับความมั่งมีหรือความยากจนของสังคมไม่ ถ้าหากว่าศีลธรรมของสังคมหยั่งรากลึกจริงๆ และชนบประเพณีทางด้านสังคมมั่นคงจริงๆ แล้ว แม้ประเทศจะยากจนและอ่อนแอ ความยากจนและอ่อนแอจะไม่มีผลกระทบกระเทือนถึงช่วงระยะเวลาและความดำรงอยู่ของประเทศเลย ถ้าหากว่าคุณธรรมของสังคมตื้น และชนบประเพณีของสังคมก็อ่อนแอ แม้ชาติจะมั่งคั่งและเข้มแข็ง ก็หาได้ช่วยชาติให้พ้นจากความหายนะแต่หนึ่งๆไม่ เมื่อกษัตริย์ทรงทราบข้อนี้ พระองค์ก็จะทรงทราบว่าอะไรสำคัญและอะไรไม่สำคัญ เพราะฉะนั้นกษัตริย์ที่ฉลาดๆในสมัยโบราณจึงมิได้ทรงเพิกเฉยต่อคุณธรรมเพราะเหตุที่ประเทศอ่อนแอ หรือไม่ยอมให้ชนบประเพณีของสังคมเสื่อมทรามเพราะเหตุที่ประเทศยากจนเลย”

ทุกคนต่างก็หวังความเจริญในชาติด้วยกันทั้งนั้น ส่วนใครจะรักชาติมากกว่ากันเป็นเรื่องพิสูจน์ได้ยาก การแสดงออกเท่านั้นที่พอจะทำให้เราอนุมานได้ว่า เขารักชาติจริง เขารักประชาชนจริง หรือว่าเขารักตัวเอง รักลูกเมียของตนยิ่งกว่ารักชาติ รักประชาชน ทั้งนี้เพราะ “กรรมทั้งหลายย่อมส่อเจตนา” ของผู้ทำเสมอไป แม้

๓. “ป่อเกิดลัทธิประเพณีจีน” ภาค ๔, หน้า ๑๕๑ - ๑๕๒.

ศาสนา รัชญา ปรยุคต์

ปากเขาจะบอกว่ารักชาติ แต่ถ้าหากการกระทำนั้นเป็นการโกงชาติ โกงประชาชน เขาผู้นั้นก็หาชื่อว่าเป็นผู้รักชาติไม่ ตรงข้ามกับผู้ ที่พยายามทำทุกอย่างเพื่อชาติ โดยที่มิได้เรียกร้องอะไรเป็นการ ตอบแทน หรือมิได้ประกาศโฆษณาว่าตัวเป็นผู้รักชาติเลย แม้ กระนั้นเขาก็ชื่อว่าเป็นผู้รักชาติโดยแท้ ปัจจัยที่สำคัญที่สุดแห่งการ ดำรงชาติ จึงมิได้ขึ้นอยู่กับการเมืองกองทัพที่เกรียงไกร มีสังคมที่เป็น อยู่อย่างฟุ้งเฟ้อ แต่ทว่าอยู่ที่ชาตินั้น สังคมนั้น มีคุณธรรมหรือไม่ ต่างหาก และการที่ประชาชนจะมีคุณธรรมแค่ไหนเพียงใดนั้น ขึ้น อยู่กับผู้ปกครองบ้านเมืองจะต้องทำตัวให้เป็นแบบอย่างที่ดีของ ประชาชน ถ้าท่านรักชาติจริง ก็จงทำตนให้เป็นคนมีคุณธรรมสูง และเสียสละเถิด แล้วบ้านเมืองก็จะสงบ และประชาชนก็จะอยู่ดีกินดี มีศีลธรรม ชาติก็จะดำรงความเป็นชาติอยู่ได้ชั่ววันจิวันตรี.

ลักษณะนักปกครองแบบพระเวสสันดร

เรื่องชาดกในพระพุทธศาสนาที่เรารู้จักกันมากที่สุดก็คือเรื่องเวสสันดรชาดก ไม่ว่าจะเด็กเล็กผู้เฒ่าผู้แก่ล้วนเคยได้ยินได้ฟังเรื่องชาดกเรื่องนี้ด้วยกันทั้งนั้น ถึงปีหนึ่งๆหลังจากออกพรรษาแล้วตามวัดต่างๆมักจัดให้มีการเทศน์เป็นประจำ เรียกว่า “เทศน์มหาชาติ” ทำไมหรือจึงเรียกพระชาติที่พระพุทธองค์ เสวยพระชาติเป็นพระเวสสันดรว่า “มหาชาติ” ด้วย “มหาชาติ” แปลว่า ชาติที่ยิ่งใหญ่ ชาติที่สำคัญ บางคนกลับเห็นว่าไม่สำคัญอะไรเลย จุดใหญ่ของเรื่องเห็นมีแต่การบริจาคทานทั้งนั้น และบางทีก็ออกจะมากเกินไปเสียด้วยซ้ำ เพราะได้ล่วงล้ำในสิทธิมนุษยชนของผู้อื่นเสียอีก ดังในกรณีที่ยกกัณฑ์และชาติให้ชูชก และยกพระนางมัทรีให้พราหมณ์เฒ่าคนหนึ่งนั้นอย่างไรเล่า และก็เพราะการบริจาคที่ออกจะเกินไปของ

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

พระองค์นี้มีใช้หรือ ที่ทำให้ถูกประขามติขับไล่ออกจากเมือง จนต้องพเนจรไปในราวป่า นี่เป็นเรื่องของตัวอักษรที่ปรากฏอยู่บนบรรทัดทุกคนที่ได้อ่านได้ฟังจะทราบได้ทุกคน แต่ท่านสาธุชนทั้งหลาย เราได้คิดถึงข้อความในระหว่างบรรทัดกันบ้างหรือเปล่า และข้อความในระหว่างบรรทัดนี้แหละ ที่เป็นสิ่งที่มีค่ายิ่งของเรื่องเวสสันดรชาดกจนได้รับยกย่องว่าเป็น “มหาชาติ” ขอให้เราพิจารณาดูกันต่อไป

ตามตำนานปรากฏว่า พระเวสสันดรได้ทรงบำเพ็ญทานบารมีตั้งแต่ทรงพระเยาว์ ทรงบริจาคทรัพย์สินเงินทอง ช้าง ม้า ไปจนกระทั่งถึงโอรสธิดาและมเหสีในที่สุด คือตั้งแต่ต้นจนอวสานแห่งพระชนมชีพของพระองค์ทีเดียว แต่อะไรไม่สำคัญเท่ากับการบริจาคลูกเมียให้เป็นทานนี่ซิ! ที่สร้างความสะเทือนใจให้แก่พวกเรา รุ่นหลังๆ นี้มาก เพราะพวกเราต่างก็ลงความเห็น ว่า พระเวสสันดร ได้ประพฤติล่วงสิทธิมนุษยชนอย่างมากทีเดียว ไม่นำให้อภัยเลย แต่เราก็น่าจะให้ความเป็นธรรมแก่ผู้ที่ไม่มีโอกาสสมาแก่ตัวบ้างมีใช้หรือ?

พระเวสสันดรมีจุดประสงค์อะไรหรือ จึงได้ทรงบำเพ็ญทานบารมีจนถึงกับเอาตัวคนอื่นไปยกให้เขาเช่นนี้ พระองค์คงจะมีจุดมุ่งหมายที่สำคัญอะไรสักอย่างหนึ่งเป็นแน่ ปัญญาชนขนาดพระเวสสันดร คงมิได้บริจาคทรัพย์เพื่อแสดงความเป็นเศรษฐีให้คนยกย่องเป็นแน่ พระองค์จะทรงทำอะไรก็ตามไปด้วยเหตุผลทั้งนั้น แม้ในการบริจาคทานทุกครั้ง พระองค์ก็ทรงกระทำด้วยความรอบคอบ และเต็มไปด้วยเหตุผลและความมุ่งหมายทั้งสิ้น

เมื่อพระองค์มีพระชนม์ได้เพียง ๘ พรรษา ก็ทรงพระดำริในอันที่จะสละทุกสิ่งทุกอย่างให้เป็นทาน แม้ถ้าหากว่าอายุจากผู้ใดจะ

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

ปรารถนาดวงอาทิตย์หรือเลือดเนื้อของพระองค์ พระองค์ก็จะทรง
เชือดเดือนบริจาคนั้นให้เป็นทาน ทั้งนี้ ก็เพราะพระองค์ได้ทรงตั้ง
อุดมคติไว้สูงมาก อุดมคติของพระองค์ก็คือ ความสำเร็จแห่ง
พระโพธิญาณ ทั้งนี้ เพราะพระองค์มีพระประสงค์ที่จะช่วยสรรพสัตว์
ให้พ้นจากทุกข์นั้นเอง การบริจาคตานของพระองค์ได้ปรากฏแก่
สาวยดาประชาชนทั่วไป และเกียรติคุณของพระองค์ในข้อนี้ได้แพร่
ขจรไปทั่วทุกมุมเมือง ทุกตรอกทุกซอกจะกล่าวขวัญถึงพระองค์
เสมอว่า เป็นผู้ทรงประกอบด้วยพระเมตตาพระกรุณาธรรม เมื่อ
พระองค์มีพระชนม์ได้ ๑๖ พรรษา พระราชาบิดา คือพระเจ้า
กรุงสุโขทัย ได้ทรงจัดให้พระองค์ได้อภิเษกสมรสกับพระนางมัทรี
ราชธิดาของพระเจ้าลู่ แล้วได้ทรงเวนราชสมบัติในกรุงสุโขทัยให้พระ-
เวสสันดรปกครองต่อไป

แม้พระองค์จะได้ครองสิริราชสมบัติแล้ว แต่ราชสมบัติ คือ
โลภีสุขทั้งหลาย ก็หาได้ทำให้พระองค์หันเหไปจากอุดมคติเดิม
ของพระองค์ไม่ ตรงข้าม พระองค์กลับมีโอกาสที่จะบำเพ็ญทาน
บารมีต่อไปได้อย่างอิสระเต็มที่ทีเดียว ด้วยน้ำพระทัยเสียสละของ
พระองค์นั่นเอง ที่ทำให้พระองค์ทรงสั่งให้อำมาตย์ราชบริพารสร้าง
โรงทานขึ้นถึง ๖ แห่ง คือ ที่ประตูพระนครด้านทิศเหนือ ได้ ตะวันออก
ตะวันตก ที่กลางพระนคร และที่ประตูพระนิเวศน์ แล้วทรงแจก
เงินทอง เสื้อผ้าแพรพรรณต่างๆ ให้แก่ยากเข็ญใจทุกถ้วนหน้า
แสดงให้เห็นภาพความเป็นอยู่ของประชาชนในสมัยนั้นว่า อยู่ใน
ระดับไหน สังคมอินเดียสมัยนั้นคงจะเว้าๆ แหว่งๆ ไม่มีผิดกับอินเดีย
สมัยนี้เป็นแน่ ถ้าผู้ปกครองประเทศมัวปล่อยปละละเลยให้สภาพ

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

สังคมแห่งแคว้นสี่พีแ้ว ๆ แหว่ง ๆ ต่อไปตามยถากรรมแล้ว ในที่สุด
แคว้นสี่พีก็จะต้องล่มจม เมื่อแคว้นสี่พีล่มจมแล้ว ชนชั้นปกครอง
จะอยู่เป็นสุขได้อย่างไร เพราะประชาชนเป็นประจักษ์พื้นฐานของ
ประเทศชาติ ถ้าประชาชนมีการศึกษาสูง อยู่ดีกินดีแล้วก็เท่ากับว่า
ประเทศชาติมีหลักฐานมั่นคง แต่ตรงข้ามถ้าฐานะของประชาชนยัง
ไม่มั่นคงทั้งในด้านการศึกษาและเศรษฐกิจแล้ว ก็หมายความว่า
ฐานะของประเทศอ่อนแอเต็มที พระเวสสันดรทรงตระหนักถึงฐานะ
ความเป็นอยู่ของประชาชนในแคว้นของพระองค์เป็นอย่างดี จึง
พยายามหาวิถีทางที่จะแก้ไขสังคมให้อยู่ในระดับเดียวกัน นั่นคือ
พระองค์ต้องทรงเป็นผู้นำ ในการดำเนินการสังคมสงเคราะห์เสียเอง
เพราะถ้าพระองค์ไม่ทรงทำแล้ว ใครจะทำเล่า? และถ้าพระองค์ไม่
ทรงทำแล้ว ผลร้ายจะตกแก่พระองค์เอง

หลักการแห่งสังคมสงเคราะห์นั้นมีอยู่ ๔ ประการด้วยกัน
คือ :-

๑. ทาน ได้แก่ การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มี ๒ อย่าง คือ

ก. อามิสทาน การให้วัตถุสิ่งของ เป็นการเอื้อเฟื้อเผื่อ
แผ่ในด้านวัตถุโดยทั่วไป

ข. ธรรมทาน การให้ธรรม ให้วิชาความรู้ แม้การ
เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ด้วยการให้กำลังใจ ก็ถือว่าเป็นธรรมทานเหมือนกัน

๒. ปิยวาจา หมายถึง การเจรจาด้วยถ้อยคำที่ไพเราะ อ่อน
หวาน ไม่พูดคำหยาบ คำเท็จ หรือคำที่ก่อให้เกิดความรำฉาน
ซึ่งกันและกัน ต้องเป็นคำพูดผูกมิตร ไม่ใช่ทำลายมิตรทำลาย
ภราดรภาพ

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

๓. อุตถจริยา คือ การบำเพ็ญประโยชน์ตามหน้าที่ของตน เช่น เป็นชนชั้นปกครองก็ต้องปกครองด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ไม่เห็นแก่อำมิสสินจ้างใดๆซึ่งเป็นการคอร์รัปชัน เป็นราษฎรก็ต้องประพฤติปฏิบัติไปตามด้วยบทกฎหมายของบ้านเมือง เป็นต้น

๔. สมานัตตตา ความเป็นผู้รู้จักวางตนให้เข้ากับผู้อื่นได้ในทางที่ชอบธรรม ต้องพยายามทำตัวให้เข้ากับคนทุกชั้น ทุกเพศ ทุกวัย แต่ต้องเข้ากันได้ในทางที่ถูกต้องที่ชอบธรรมเท่านั้น

เราจะเห็นว่า หลักการของการสังคมสงเคราะห์นั้น ข้อสำคัญที่สุดคือทาน เราจะต้องแก้ปัญหारेื่องท้องก่อน เมื่อแก้ปัญหारेื่องได้แล้ว การที่จะแก้ปัญหारेื่องอื่นๆก็ง่ายขึ้น เมื่อการเศรษฐกิจของชาติยังไม่เจริญแล้ว การที่จะปลูกฝังศีลธรรมนั้นยากมาก

การบริจาคที่กล่าวถึงทั้งหมดนี้ ล้วนเป็นการบริจาคที่พระเวสสันดรได้กระทำอยู่เป็นปกติทุกๆวัน การบริจาคที่เริ่มทำให้เรื่องเข้มข้นถึงกับเกิดประชามติขึ้นนั้นก็คือ เมื่อคราวที่พระองค์ทรงบริจาคช้างเผือกคู่บ้านคู่เมืองให้แก่พราหมณ์ทั้ง ๘ ซึ่งพระเจ้ากสิงคราชภูริทรงส่งไปขอ การบริจาคช้างมงคลหัตถิ์คู่บ้านคู่เมืองให้แก่แคว้นกสิงคราชภูรินี้เองที่นำความไม่พอใจมาสู่ประชาชนแคว้นสิพี การกระทำเช่นนั้นเป็นการดูหมิ่นชาวสิพี เพราะเท่ากับยอมแพ้แก่แคว้นกสิงคราชภูริโดยปริยายนั่นเอง นี่เป็นความรู้สึกของประชาชนที่มีเลือดแห่งความรักชาติรุนแรง การกระทำของพระเวสสันดรเป็นการฝืนประชามติอย่างรุนแรง เป็นสิ่งที่แสดงใจประชาชนมาก ถึงกับประชาชนได้พร้อมใจกันลุกฮือขึ้นเรียกร้องให้พระเจ้ากรุงสิพีประหารชีวิตพระเวสสันดรเสียเลย นี่แหละอำนาจประชามติละ!

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

เมื่อพระเจ้ากรุงศรีพีราชไม่ยอมประหารชีวิตพระเวสสันดรเพราะทรงเห็นว่าไม่สมควรถึงกับจะต้องลงโทษประหาร ประชาชนจึงยอมลดโทษให้เหลือเพียงเนรเทศเสียจากเมือง เมื่อพระเจ้ากรุงศรีพีราชทรงเห็นว่ามหาชนยัณยัณมิติของตนเช่นนั้น ก็ทรงยินยอม โดยได้ทรงรับสั่งให้เนรเทศพระเวสสันดรให้เป็นไปตามมติมหาชน

แม้ว่าพระเวสสันดรจะทรงทราบดีว่า การกระทำของพระองค์เป็นการกระทำที่ถูกต้องแล้ว เพราะถ้าพระองค์ไม่ยอมพระราชทานช้างแก้วให้แก่แคว้นกสิงคราษฎร์ ก็จะต้องมีศึกมาตีเมืองแคว้นกสิงคราษฎร์เป็นแคว้นมหาอำนาจ สี่ปีเป็นแคว้นเล็ก ๆ โทษเลยจะทานแสนยานุภาพของแคว้นกสิงคราษฎร์ได้ ในที่สุดพระองค์ก็ทรงเสียช้างมงคลหัตถิยุดี แถมจะต้องเสียกรุงศรีพีกลายเป็นเมืองขึ้นของกสิงคราษฎร์อีกด้วย ประชาชนจะต้องถูกฆ่าตายในสงครามอย่างอนเจนอนาถทีเดียว เพราะพระองค์ทรงมองเห็นการณ์ไกลเช่นนี้เอง จึงได้พระราชทานช้างมงคลหัตถิแก่พราหมณ์ทั้ง ๘ โดยดี ซึ่งนอกจากจะเป็นการบำเพ็ญทานบารมีให้เต็มเปี่ยมได้แล้ว ยังเป็นการรักษากรุงศรีพีให้เป็นเอกราชต่อไปอีกด้วย ขอให้เรานึกเทียบกับเหตุการณ์ในสมัยสมเด็จพระเจ้าจักรพรรดิ แห่งกรุงศรีอยุธยา กับสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ดูแล้วท่านจะเข้าใจในเรื่องพระเวสสันดรได้ดีขึ้นอีกมากทีเดียว นี่แหละลักษณะของพระมหาบุรุษ ผู้ที่จะเป็นผู้นำที่ดีได้นั้นต้องรู้จักรับฟังประชามติบ้าง ไม่ใช่ทำอะไรตามใจชอบ เพราะถือว่ามีอำนาจ ถ้าทำอย่างนี้ไปไม่รอดแน่ “เสียงมหาชนคือเสียงสวรรค์” แม้จะเป็นประชามติที่ไม่ถูกต้องก็ตาม แต่เมื่อเป็นเสียงมหาชนแล้ว ก็ต้อง

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

ยอมรับฟังเช่นกัน จงเอาอย่างพระเวสสันดรบ้าง ถ้าท่านรู้จักว่า ควรจะอย่างไรกับประชามติแล้ว ในที่สุดเมื่อประชาชนรู้สำนึกตัว ว่าผิด ประชามตินั้นแหละจะเรียกร้องต้องการตัวท่านอีก เมื่อนั้นแหละท่านจะเป็นผู้นำที่ดี ที่มั่นคงที่สุด จะเป็นผู้นำที่ชนะจิตใจประชาชนจริงๆ ไม่ใช่ผู้นำที่อยู่ได้เพราะมีกำลังอาวุธหนุนหลัง ทำไมพระเวสสันดรจะไม่ทรงทราบว่าพระองค์ได้ฝันประชามติ แต่พระองค์ก็ต้องทรงจำใจกระทำ เพราะประชามติบางครั้งอาจผิดพลาดได้ เหมือนกัน พระองค์ทรงทราบว่า การฝันประชามตินั้นมีโทษหนักมาก แม้พระองค์จะทรงทราบว่าพระองค์จะต้องถูกมหาชนลงประชามติ แต่วิสัยของผู้นำที่ดี เมื่อถึงคราวคับขันก็ต้องยอมเสียสละความสุขส่วนตัว เพื่อประชาชนและประเทศชาติ แม้พระองค์จะถูกประชาชนลงโทษถึงประหารชีวิต พระองค์ก็ยอมสละแล้ว เพราะการเสียชีวิตคนคนเดียว เพื่อรักษาประเทศชาติและประชาชนไว้ได้นั้น ไม่เป็นการคุ้มค่างันตอกหรือ? นี่แหละน้ำพระทัยพระเวสสันดร... น้ำพระทัยพระโพธิสัตว์ เป็นน้ำพระทัยที่ประกอบไปด้วยความเสียสละเพื่อมหาชนจริงๆ แม้วัวจะตายก็ไม่ว่า ขอให้ชาติอยู่ก็แล้วกัน ไม่เหมือนมนุษย์เขาใจบางคนที่หากินอยู่บนหยาดเลือดของประชาชน แล้วปากก็ตะโกนว่าฉันรักชาติ ฉันทำเพื่อประเทศชาติ

แม้พระเวสสันดรจะถูกประชามติให้เสด็จจากเวียงวังไปอยู่ป่าก็ตาม พระองค์ก็ทรงหาอนาถาร้อนพระทัยไม่ เพราะพระองค์ก็ทรงทราบล่วงหน้าอยู่แล้วว่าการณ์จะเป็นไปเช่นนั้น แต่ขณะนั้นประชามติกำลังเป็นไปอย่างรุนแรงมาก การที่จะฟังเหตุผลต้นปลายนั้นยากเต็มที ทางที่ดีพระองค์ควรไปตามประชามติเสียก่อน เมื่อ

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

อารมณ์ของประชาชนค่อยเพลาลงแล้ว ก็คงจะสำนึกผิดเอง แล้ว ในที่สุดมหาชนนั้นแหละจะต้องเรียกร้องพระองค์ ขณะนี้ปล่อยไปก่อน เมื่อแกงจืดแล้วก็คงจะรู้จักคุณเกลือเอง นี่แหละน้ำพระทัย พระเวสสันดร!

เมื่อพระองค์ต้องเดินไพรไปตามเสียงของมหาชนนั้น พระองค์ ก็มีได้เสด็จไปแต่พระองค์เดียว พระนางมัทรี พระมเหสีที่สัตย์ซื่อ พร้อมด้วยกัณหาและชาลี พระโอรสธิดาก็ตามเสด็จด้วย เป็นการ แสดงความจงรักภักดีอย่างจริงใจ เป็นการแสดงให้เห็นว่า ในขณะที่ ตกต่า่นั้น ยังมีใครบ้างที่เห็นอกเห็นใจ นอกจากลูกเมียแล้ว ไม่มีใครเลย นี่แหละ ภรรยาคือเพื่อนสอง ในเวลาตกทุกข์ได้ยากเท่านั้น จึงจะรู้ว่าใครบ้างเป็นเพื่อนกิน ใครบ้างเป็นเพื่อนตาย

แม้ว่าพระองค์จะถูกเนรเทศไปอยู่ยังปากฟ้าป่าหิมพานต์ ซึ่ง โกลผู้ไกลคนแล้ว ถึงกระนั้นก็ยังอุตสาห์มีพราหมณ์เชิญไปรบกวาน พระองค์จนได้ และพราหมณ์ผู้นั้น ในตำราว่าเป็นพราหมณ์ที่ อับลักษณ์ที่สุดเท่าที่ในโลกจะพึงมี เพราะเป็นผู้ประกอบด้วย บุรุษโทษ ๑๘ ประการ คือ

- | | |
|------------------|------------------------------------|
| ๑. พลึงคบาท | เท้าทั้งสองข้างใหญ่และคด |
| ๒. อัทรนชะ | เล็บทั้งสองงูด |
| ๓. โอปัทธบิณฑิกะ | ปลีช่องหูยานลงภายใต้ |
| ๔. ทีโฆตตโรฎฐะ | ริมฝีปากบนยาวปิดริมฝีปากล่าง |
| ๕. จปละ | น้ำลายไหลออกเป็นยางยืดทั้งสองแก้ม |
| ๖. กพาระ | เขี้ยวงอกออกพ้นปาก เหมือนเขี้ยวหมู |
| ๗. ภัคคนาสกะ | จมูกหักพับดูน่าขัง |

ศา ส นา ป รัช ญา ป ระ ยุ ก ด์

๘. กุมภโศภิต ท้องป่องเป็นกระเปาะตั้งหม้อใหญ่
 ๙. ภัคคปิฎกฐิต สันหลังไหล่หักค่อมคดโกง
 ๑๐. วิสมจักรุฑิต ดาวถล่มถึก ทรลักษณ์ ข้างหนึ่งเล็ก ข้าง
 หนึ่งใหญ่ ไม่เสมอกัน
 ๑๑. โลหมาสสุ หนองเครามีพรรณดั่งลวดทองแดง
 ๑๒. หริตเกษ ฝมโหรงเหลือดั่งสีลาน
 ๑๓. วลีณะ ตามตัวสะครานคร่ำด้วยแถวเอนนูนเกะกะ
 ๑๔. ติลกาหตะ มีด้อมแมลงวันและดกกระ ดั่งโรยงา
 ๑๕. ปิงคละ ลูกตาเหลือก เหล่ เหลือง ดั่งดาแมว
 ๑๖. วินะตะ ร่างกายคดค่อมในที่ทั้งสาม คือ คอ หลัง
 เถว
 ๑๗. วิกฤษะ เท้าทั้งสองเหี้ยน ห่างเกะกะ
 ๑๘. พรหาขระ ขนตามตัวยาวหยาบ ดั่งแปรงหมู

ท่านลองนึกวาดภาพเอาเองก็แล้วกัน พรหมณ์ผู้นั้นจะมี
 รูปร่างน่าเกลียดน่าชยะเขยงเพียงใด พรหมณ์ผู้นี้แหละที่เรารู้จัก
 กันดีในนามของ “ชูชก” พรหมณ์ชูชก ซึ่งเป็นพรหมณ์ชั้นต่ำ
 ที่สุดแห่งยุค ได้เข้าไปทูลขอกันทาและชาลี เพื่อเอาไปเป็นทาส
 ตามคำสั่งของนางอมิตตดา เมียสาว ขณะที่ชูชกเข้าไปทูลขอนั้น
 เป็นเวลาที่พระนางมัทรีเสด็จไปเก็บผลไม้ในป่าแล้ว ซึ่งนับว่าเป็น
 ยามปลอดภัยที่สุด

เมื่อพระเวสสันดรได้ทรงทราบความประสงค์ของพรหมณ์
 เฒ่าแล้ว แทนที่จะรังเกียจในรูปร่างอัปลักษณ์ของแก แทนที่จะพิโรธ
 ที่พรหมณ์เฒ่าบังอาจเอื้อมขอพระโอรสธิดา กลับทรงมีพระ

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

เหตุที่ยี่ปีติปราโมทย์ที่จะได้ทรงบริจาคนหาทาน ซึ่งยากที่ใครจะทำได้ และได้ทรงพระราชทานกัณฑ์และชาลี แก่ชุกพรหมณ์เฒ่า

ตอนนี้แหละที่มีผู้กล่าวประณามว่า พระเวสสันดรประพาศิตินิด เพราะมิได้ปรึกษาพระนางมัทรีก่อน พระนางมัทรีเป็นพระราชมารดา ก็ควรที่จะได้มีส่วนยินยอมเสียก่อนจึงจะถูกต้องตามทำนองคลองธรรม นี่พระเวสสันดรทำอะไรตามลำพัง ถืออำนาจเกินไป และการพระราชทานพระโอรสธิดาเช่นนี้ เป็นการล่วงล้ำในสิทธิมนุษยชน ไม่มีมนุษย์ที่เจริญคนใดเขาทำกันหรอก

ข้อหานี้แต่ละข้อดูจนกระทั่งด้วยกันทั้งนั้น ขอให้เราพิจารณากัน ด้วยความเป็นธรรมบ้าง ข้อแรกที่ว่า พระเวสสันดรไม่ปรึกษาหารือพระนางมัทรีนั้น ดูๆคล้ายจะเป็นการละเมิดศีลข้อที่กินนาทานอยู่ ความจริง พระเวสสันดรก็ทรงมีพระประสงค์ที่จะขออนุญาตพระนางมัทรีอยู่เหมือนกัน ถึงกับทรงขอรุกขกัณฑ์พรหมณ์เฒ่าให้รับรอง อยู่สักหนึ่งราตรี พอให้พระนางมัทรีกลับมาก่อน แล้วจะไปก็ไปเถิด แต่ดาพรหมณ์เฒ่าไม่ยอม เมื่อพระราชทานแล้วก็จะขอรับไปเลยทีเดียว เพราะถ้าขึ้นให้พระนางมัทรีกลับมาเสียก่อนแล้ว พระนางมัทรีอาจทำลายพิธีเสียก็ได้ เพราะวิสัยแม่ย่อมใจอ่อน ทั้งได้ใกล้ชิดลูกมากกว่าพ่อ ความรักที่แม่มีต่อลูกจึงหนักแน่นเหลือเกิน การที่จะมอบลูกให้เป็นทาสและทาสีแก่ผู้อื่นนั้นเห็นจะยากเต็มที ยิ่งจะต้องให้แก่ชุกซึ่งมีรูปร่างอัปลักษณ์ที่สุดด้วยแล้วเห็นจะหวังได้ยากที่สุด พรหมณ์เฒ่าเข้าใจถึงความรู้สึกของสตรีที่เป็นแม่อยู่เหมือนกัน จึงไม่ยอมขอรุกขกัณฑ์ให้ตามที่พระเวสสันดรทรงขอร้อง แต่เพียงเท่านั้นก็แลเห็นแล้วมิใช่หรือว่าพระเวสสันดรมิได้ให้เพราะอกุศล-

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

จิตเลย พระองค์ให้ด้วยกุศลเจตนาจริงๆ เพราะคิดที่จะขออนุญาต พระนางมัทรีเหมือนกัน แต่เมื่อไม่สำเร็จ พระองค์ก็มีสิทธิที่จะ พระราชทานได้เหมือนกัน ในฐานะที่พระองค์เป็นพ่อ เป็นกษัตริย์ที่มีอำนาจสิทธิ์ขาดทุกอย่าง

ขณะที่ชุกพราหมณ์เฒ่าเจรจาขอกัณหาและชาลีอยู่นั้น พระกุมารทั้งสองอยู่ในที่นั้นด้วย พอทราบเรื่องก็พากันหลบหนีไปซ่อนตัวอยู่ในสระโบกขรณี เพราะความกลัวในรูปร่างและกิริยาวาจาของพราหมณ์เฒ่า เมื่อชุกได้รับพระราชทานแล้ว ก็มองหาพระกุมารไม่พบ จึงต่อว่าพระเวสสันดรว่า เป็นคนเจ้ามายา ทั้งๆที่ออกโอษฐ์พระราชทานแล้ว ก็ยังรอท่าพระนางมัทรีอยู่อีก เมื่อไม่สบโอกาส คงทำสัตถุญาณให้ลูกหลบไปเสีย ตูปากกับใจไม่ตรงกันเลย นี่หรือกษัตริย์ที่เขาเล่าลือกันว่า “เลิศกษัตริย์” ที่แท้ก็เป็นจอมดลตตะแลงแท้ๆ ในโลกนี้จะหาใครที่เจรจาตลตตะแลงเลี้ยวลตตตๆ ร้อนๆ เหมือนเจ้าเวสสันดรชี้ไพรอีกไม่ได้แล้ว

เมื่อพระเวสสันดรได้ทรงฟังคำบริภาษของพราหมณ์เฒ่า ก็ทรงทราบดีว่า สองกุมารกลัวภัยจึงหนีไปซ่อนเสีย พระองค์จึงต้องสะกดตามรอยเท้าของกุมารทั้งสองไปจนถึงสระโบกขรณี จึงทรงทราบดีว่ากุมารทั้งสองต้องซ่อนตัวอยู่ในสระแน่ พระองค์จึงได้ทรงชี้แจงประกอบเหตุผลว่า ที่พระองค์ต้องทรงเสียสละ กัณหาและชาลีให้พราหมณ์เฒ่านั้น มิได้ให้เพราะหมดรักในลูกดอก หากแต่จุดมุ่งหมายที่ยิ่งใหญ่ของพระองค์นั่นคือ พระโพธิญาณ พระองค์ยอมเสียสละทุกสิ่งทุกอย่างเพื่อพระโพธิญาณ แม้พระชนมชีพของพระองค์เองก็ยอมสละได้ ทานบารมีที่พระองค์ได้ทรงบำเพ็ญไปแล้วนั้น

ศาสนา รัชญา ประยุทธ์

เปรียบประดุจสำเภาไม้ที่ลอยคว้างอยู่กลางทะเล ถ้าถูกลมพายุหนักๆ เข้าก็จะพังทลาย ถึงความอับปางเสียก่อนที่จะถึงปากฝั่งพระโพธิญาณ ถ้าหากค้นหาและซาสีจะเห็นแก่พ่อ เห็นแก่พระโพธิญาณแล้ว ก็ขอให้ลูกยอมไปกับพราหมณ์เถิด เพื่อที่จะได้ทำให้ทานบารมีของพ่อบริบูรณ์ยิ่งขึ้น และโดยเหตุนี้แหละที่จะทำให้เกิดเป็นสำเภาทองนำไปสู่ปากฝั่งพระโพธิญาณโดยปลอดภัย พระเวสสันดรได้ตรัสไว้อย่างมีเหตุผลน่าฟัง ไม่ว่าใครถ้าได้ฟังเหตุผลของพระองค์ก็ต้องใจอ่อนเช่นกัน ข้าพเจ้าขอคัดตอนนี้จาก กัมมัทกุมาร ในหนังสือ เวสสันดรชาดก มาให้ท่านอ่าน และพิจารณาด้วยปัญญาอันลึกซึ้งแล้วจะเห็นเป็นอย่างไร ตอนนี้เรียกว่า แผล “โล้สำเภา”

“ตาต พ่อเอ๋ย เจ้าซาสีศรีสุริยวงศ์เขาวเรส ปิยบุตร เจ้าก็เกิดในมกุฏเกศกรุงสีวิราชบุรี ไยพ่อไม่องอาจยอมย่อท้อทั้งพระบิดา ให้พราหมณ์มันจ้วงจาบหยาบซ้ำ เจ้าเห็นชอบอยู่แล้วหรือหนา พ่อสายใจ เราก็คือเป็นชาติติมใหม่หาสมมติวงศ์วิเศษสุทธิกษัตริย์ ไม่มีใครจะมาพ้อตัดดีเตียนเลย พระลูกเอ๋ย เจ้าไม่รู้หรือพระบิดุรงค์บรรจงรักพระโพธิญาณ หวังจะยังสัตวิให้ข้ามห้วงมหรณพภพสงสารให้ถึงปาก เป็นเยี่ยงอย่างยอดยากที่จะข้ามได้ สำเภาลำใดของพานิช ซึ่งจะดกแต่งต่อติดเป็นกงวาน ประกอบประกบกระดานดอกตริงตะปุดะปลิงยิงตริงกระชับขีด พืดเหล็กก็ติดติดอกหมันโซมน้ำมันชันเตี้ยวแล้วเยียวยา กระดานดาดเป็นดาดฟ้าจังกอบก้านสมอขัน เสากระโดงย่นย่นยึดด้วยพืดพวน ผูกชิงรัดตึงตายติดกับเสารอก คู่มือเรียวแรง เสากระโดงสายระโยงระยางแย่งมันคง บักทวนธงอยู่ริ้วๆ ธงตะขาบปลิวสะบัดปลาย นายช่างจำลองจำหลัก

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

สายลายด้วยรูปสัตว์ ราชสีห์สิงห์อัดแน่นออกกอด กระหนกกระหนาบคาบแก้วกุม ครั้นได้ฤกษ์เดือนมรสุมแล้วก็แช่ซ้อง บรรทุกสิ่งของลงต่างๆไว้ระวาง ทางวัดน้ำทำเป็นโขงโลง อับเณกันโคลง ประจุเรียบ สำเภานี้ก็พาบเพียงเพียงราโท ครั้นได้ฤกษ์แล้วให้โห้ขึ้นสามลา ยิงปืนบนนาวาเสียงพะพางพิงดิงดั่ง คนการยีนสะพรั่ง อยู่พร้อมเพรียง ศัพท์สำเนียงเสียงเฮโล เฮล่า เข้าจุดคร่ำสายสมอ ตีมาล่อลั่นอยู่ฉ่างๆ โบกธงอยู่คว้างๆ แล้วแกว่งกวัด พระพายชายพัดติดใบบน ล้าด้าตันหนกมุ่มมอม ดั่งเข็มส่องกล้องสลัดโดยกำหนด ชนิดคะเนหมาย นายท้ายก็ยกย้ายบ่ายเบียง เฉลียงแล่นออกทะเล ลึกแลไม่เห็นฝั่ง บังเกิดลมสลาตันตั้งดีเป็นลูกคลื่นอยู่ครั้นครึ่ง สำเภาก็โคลงเคลงไปตามคลื่นตื้นเต้น เสากระโดงหักกระเด็น กระดานแตก คลื่นใหญ่โยนกระทบกระแทกกระทั้งผะพังผาง สำเภาก็อับปางลงในท่ามกลางทะเลหลวง ผุงมนุษย์ทั้งปวงไม่หลงเหลือ ล้วนเป็นเหยื่อแก่เต่าปลา ด้วยเป็นโลกิยนาว่าไม่จริงเลย พระลูกเอ๋ย พ่อเห็นแต่หน้าเจ้าพระพี่น้องทั้งสองรา เจ้าจงมาเป็นมหาสำเภาทอง ธรรมชาติ อ้นนายช่างชาญฉลาดจำลองทำด้วยงกแก้วประจำตรึง ด้วยเพชรแน่นหนา แก้วประพาฬแผ่เป็นดาดฟ้า ฝาระบุระเปิดเปิด ช่องน้ำ แก้วไพฑูรย์กระทำเป็นราโท โมราประทับสลัปลักรอบ รายลายดอกกรักนาวรัตน์ ผลิตลักเป็นรูปสัตว์ภาพเพชรนิลแถม แกมหงส์วิหคกระหนกคาบลดารัต มังกรกัดกอดแก้วเกี้ยวเป็นก้าน ขดดูสุดใส ครั้นสำเร็จลำสำเภาแล้วเมื่อใดได้พระพิชัยมงคล พระบิดาจะทรงเครื่องต้นมงคลพิชัยสำหรับกษัตริย์ ดั่งจะเอาพระสมบัติ ภาวะวัดทรงเป็นสร้อยสังวาลอยู่สรรพเสร็จ จะเอาพระขันตีต่าง

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

พระขรรค์เพชรอันคมกล้า สุนทรจะย่างเยื้องลงสู่ที่นั่งท้ายเกตราสูงระหงแล้วไปด้วยทวนธงเศวตฉัตร วายุวิเวกพัดอยู่เฉื่อยฉิว สำเภาทองก็ล่องลิวไปตามลม สรรพสัตว์ก็จะขึ้นชมโสมนัส จึงจะเกิดลมกาลพาลกระพือพัดคือโลภ ถึงจะโตแสนโตตั้งดีเป็นลูกคลื่นอยู่ครั้นโครมโถมกระแทก สำเภานั้นก็มีไต่ดอกแวงวาบหวั่นไหวก็จะแล่นระเรื่อเยื่อไปจนถึงเมืองแก้ว อันกล่าวแล้วคือพระอมตะมหานครนฤพาน พระลูกเอ๋ย เจ้าจะนั่งนานอยู่โยในสระศรี ขึ้นมาสินะพ่อกับแม่มา มาช่วยพระบิดายกยอดปิยบุตรทานบารมี แต่ในครั้งเดี๋ยวนี้เกิด”

ฟังดูเถอะ! เป็นเราบ้างจะแอบซ่อนอยู่ในสระไหวหรือ ได้ฟังคำออดอ้อนซึ่งเต็มไปด้วยเหตุผลของพ่อเช่นนี้ เมื่อได้สำนึกว่าตัวเป็นลูกกษัตริย์แล้ว จะปล่อยให้พระบิดาถูกประณามว่า เป็นกษัตริย์ที่ตลบตะแลงไหวหรือ? ใครเล่าจะไม่รักเกียรติและศักดิ์ศรีของตน ยิ่งเป็นลูกกษัตริย์ด้วยแล้ว ย่อมเกิดขัดขืนมานะมากมายเหลือเกิน เท่านั้นยังไม่พอ พระบิดายังได้บอกอีกว่า การที่จะสำเร็จพระโพธิญาณหรือไม่นั้น ขึ้นอยู่กับกัณฑ์และชาลีนี้เอง ถ้ากัณฑ์และชาลีไม่ยอม ความหวังที่จะบรรลุพระโพธิญาณย่อมหมดไป พระโพธิญาณเป็นอุดมคติที่สูง ที่พระเวสสันดรทรงตั้งไว้ พระองค์ได้ทรงยอมเสียสละทุกอย่างมานั้นก็เพื่อพระโพธิญาณนี้เอง และการที่จะเสียสละต่อไปอีก ก็เพื่อพระโพธิญาณเช่นกัน นับว่าเป็นการขอร้องที่นาเห็นใจยิ่ง ในฐานะที่กัณฑ์และชาลี เป็นลูกที่ดี อยู่ในอโวกาพพ่อแม่ และเป็นเด็กที่ฉลาดยิ่ง เมื่อได้ทรงสดับเช่นนั้นก็ใจอ่อนยอมขึ้นมาจากสระ แล้วกอดพระบาทพระราชบิดากันแสงให้ ท่านลอง

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

นึกดูซิว่า เป็นภาพที่น่าเศร้าสลดเพียงใด เป็นเราบ้างคงใจอ่อนเสียนานแล้ว แต่น้ำพระทัยพระเวสสันดรนั้นเต็มไปด้วยการเสียสละเพื่อประโยชน์สุขของมหาชน ย่อมต้องมีพระทัยแข็งพอ มิฉะนั้นแล้วจะเสียพิธีหมด เพียงแต่พระองค์จะทรงประหารพราหมณ์เดมาเสียเท่านั้น ใครจะรู้ แต่ถ้าชนชั้นปกครองยังเห็นแก่ลูกเมีย ยิ่งกว่าประโยชน์สุขของมหาชนแล้ว ประชาชนจะอยู่สุขได้อย่างไร การที่ในโลกเดือดร้อนอยู่เช่นนี้ การที่บ้านเมืองเต็มไปด้วยคอร์รัปชัน ฉ้อราษฎร์บังหลวง ก็ล้วนแต่มีสาเหตุมาจากการรักลูกรักเมียจนเกินไปนั่นเอง ผู้ที่จะบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์แก่ประเทศชาติจริงๆ ต้องไม่เห็นแก่ตัว ไม่เห็นแก่ลูกเมีย และญาติมิตรทั้งนั้น ต้องถือเอาประโยชน์สุขของมหาชนเป็นใหญ่ เมื่อถึงคราวที่จะสละลูกเมียสละชีวิตเพื่อประเทศชาติ ก็ต้องยินดีสละได้ ถ้ายังกังวลเห็นแก่ลูกเมียญาติมิตรแล้ว ย่อมบำเพ็ญประโยชน์ให้แก่ประเทศชาติได้ไม่เต็มที่นัก ทั้งยังล่อแหลมต่อคอร์รัปชันอีกด้วย ควรที่นักปกครองทั้งหลายจะได้ยึดหลักปฏิบัติตามแบบฉบับของพระเวสสันดรบ้าง เรื่องพระเวสสันดรเป็นเรื่องที่เต็มไปด้วยคติและปรัชญาทั้งทางศาสนาและการเมือง ในสมัยโบราณ ชนชั้นปกครองจึงได้ศึกษาเล่าเรียนเกี่ยวกับเรื่องพระเวสสันดรนี้มากเป็นพิเศษ และการดำเนินรัฐประศาสนโยบายตามแบบฉบับพระเวสสันดรนี้เองที่ทำให้เมืองไทยรอดจากการเป็นเมืองขึ้นของพวกจักรวรรดินิยมมาได้จนน่าอัศจรรย์ เพราะเรื่องพระเวสสันดรนี้ มีประโยชน์มากมายที่สุดสำหรับนักปกครองนี้เอง เรื่องนี้จึงได้รับยกย่องว่าเป็น “มหาชาติ”

ในวิสัยของผู้เป็นพ่อ ย่อมมีความรักลูกอย่างลึกซึ้ง แต่เป็น

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

ความรักที่แฝงไว้ด้วยเหตุผล เราจะเห็นว่าพระเวสสันดรได้ทรงแสดงความรักต่อกันหาและชาติ ไว้หลายแห่งด้วยกัน เช่น เมื่อคราวหลังอุกถาราลงในมือพราหมณ์ เพื่อมอบกันหาและชาติให้แก่พราหมณ์ โดยเด็ดขาดนั้น พระองค์ยังได้ทรงออกโอษฐ์ว่า “พราหมณ์เอ๋ย ลูกทั้งสองของเรานี้ที่เรารักอย่างดวงใจนัยน์เนตร เหตุว่าเรารักพระโพธิญาณยิ่งกว่าสองกุมารได้ร้อยเท่าพันทวี อิหิ ทานั เตชะผล-ทานในครั้งนี้จึงสำเร็จแต่พระสร้อยสรรเพ็ญพุทธรัตนอนาวรณญาณ ในอนาคตกาลโน้นเถิด”

และอีกตอนหนึ่ง เมื่อพราหมณ์เฒ่าจะลากลับ ก็เอาเชือกผูกกันหาและชาติแล้วไล่ตีต้อนไปต่อหน้าพระเวสสันดร จนกันหาและชาติต้องร้องไห้บริเวณหาอย่างน่าสงสาร ปากก็พร่ำรำพันไปตามประสาเด็ก น่าสลดใจเป็นอย่างยิ่ง เมื่อพระเวสสันดรได้ฟังเช่นนั้น ก็หากลับความโคกไว้ได้ไม่ จึงเสด็จเข้าสู่บรรณศาลา ชบพระพักตร์ทรงกันแสงสะอื้น น้ำพระเนตรของพระองค์ต้องไหลหยาดหยดแทบเป็นสาย เลือดอยู่ตลอดเวลา นี้แหละความรักของพ่อที่มีต่อลูก เป็นความรักที่อยู่ในส่วนลึกแห่งหัวใจ ยิ่งได้เห็นภาพลูกถูกตีต้อนไปต่อหน้าเช่นนั้น ก็แทบจะเอาพระขรรค์ฟาดฟันพราหมณ์นั้นเสียหลายครั้งหลายคราว แต่ในที่สุดพระองค์ก็ทรงสามารถเอาชนะความโคกเสียได้ เมื่อนึกถึงพระโพธิญาณ ซึ่งเป็นอุดมคติของพระองค์

ก่อนที่พระองค์จะทรงมอบกันหาและชาติให้แก่พราหมณ์เฒ่า นั้น พระองค์ได้ทรงแสดงให้เห็นพระปรีชาสามารถในทางการเมืองอีกครั้งหนึ่ง คือพระองค์ได้ทรงบอกให้ชุกพราหมณ์เฒ่าพา กันหาและชาติไปสู่เมืองสีพี แล้วให้ไปเฝ้าพระเจ้ากรุงสีพีราช เมื่อพระองค์

ศาสนา ๑ | รัชญา ๑ | ปรยุคต์

ทรงทราบว่ กัณฑ์และชาลีเป็นหลาน ก็คงพระราชทานแก้วแหวนเงินทอง ช้างม้าวัวควาย และข้าทาสบริวารอย่างมากมายเป็นแน่ คราวนี้แหละชูชกจะได้เป็นเศรษฐีกันเสียที แต่ชูชกเจ้าเล่ห์หายอมไปไม่ เพราะไม่แน่ใจว่าจะได้ลาภ อาจจะถูกจับประหารชีวิตก็ได้ ใครจะไปรู้อนาคต เมื่อชูชกไม่ยอมเช่นนั้น พระองค์ได้คาดค่าชาลีไว้หนึ่งพันตำลึงทอง และกัณฑ์พันตำลึงทองเช่นกัน แต่เพิ่มช้างม้า วัวควาย ทาสและทาสีอีกอย่างละร้อย นับว่าเป็นการคาดค่าไว้สูงมาก แสดงว่าพระเวสสันดรเดินเหลี่ยมการเมืองสูงมาก เพราะผู้ที่ซื้อกัณฑ์และชาลีได้นั้นต้องเป็นมหาเศรษฐี หรือกษัตริย์เท่านั้น และในที่สุดก็ปรากฏความจริงว่า ผู้ที่ไถ่กัณฑ์และชาลีได้นั้นคือ พระเจ้ากรุงสีพีราช พระอัยกาของกัณฑ์และชาลีนั่นเอง และโดยวิธีนี้เอง ที่ทำให้พระเวสสันดรได้กลับเข้าเมืองอีกครั้งหนึ่ง และได้อยู่ในราชสมบัติเป็นสุขสืบมา นี่แหละแต่้มคูการเมืองของพระเวสสันดร!

การบริจาคยอดปิโยรสทั้งสองเป็นทานนั้น เป็นข่าวใหญ่มาก ได้ลือกันไปทุกตรอกทุกซอกทุกมุมเมือง แต่พอพระนางมัทรีกลับมาทราบเรื่องเข้าก็ล้มสลบแ่มิ่งไป นี่แหละความรักที่แม่มีต่อลูก ลึกซึ้งและยิ่งใหญ่เพียงใด แต่แม่มักซ่อนความรักไว้มองตามวิสัยของสตรีเพศ แต่เมื่อได้พ้นจากสลบและได้ฟังเหตุผลของพระเวสสันดรแล้ว พระนางก็ทรงพลอยอนุโมทนาในมหาทานครั้งนี้ด้วย

เมื่อเป็นเช่นนี้ เรายังคิดว่า พระเวสสันดรล่วงล้ำในสิทธิมนุษยชนอีกหรือ พระองค์ทรงเคารพในสิทธิมนุษยชนเช่นกัน พระองค์มิได้ทรงถือเอาแต่อำนาจอย่างเดียว พระองค์ยังทรงเคารพในสิทธิของพระนางมัทรีที่มีต่อลูก ทรงเคารพในสิทธิของสองกุมาร

ศาสนา ปรัชญา ปรยุกต์

พระองค์ได้ขอความเห็นใจจากกุมารทั้งสองเหมือนกัน เมื่อพระกุมารทั้งสองเข้าใจในเหตุผลแล้วจึงยอมอนุวัตตามพระราชบิดา อย่างนี้ยังจะเป็นการประพุดล่วงล้ำในสิทธิมนุษยชนอีกหรือ

ใช่แต่พระเวสสันดรจะทรงสละเพียงลูกทั้งสองเท่านั้น ในเวลาต่อมาก็ต้องทรงเสียสละที่ยิ่งใหญ่อีกครั้งหนึ่ง พระองค์ต้องเสียสละพระนางมัทรีให้แก่พราหมณ์อีกผู้หนึ่งซึ่งมาทูลขอ นับว่าเป็นการเสียสละที่ยิ่งใหญ่ที่สุดในชีวิต เพราะต่อแต่นั้นไป พระองค์จะต้องอยู่อย่างว่าเหวในราวป่าบำเพ็ญเพียรไปเรื่อยเรื่อยจนกระทั่งสิ้นอายุขัย อย่างไรก็ตามพระนางมัทรีเองก็ไม่ขัดข้อง พระนางทรงเชื่อในพระปรีชาสามารถของพระราชสามี ไม่ทรงแสดงอาการโกรธกริ้วสรวีวักคิ้ว หรือ ค้อนควักพระราชสามีเช่นสตรีอื่นๆเลย นี่แหละยอดหญิง หรือ นางแก้วที่แท้จริง นักปกครองที่จะบำเพ็ญประโยชน์สุขให้แก่มหาชนได้อย่างแท้จริงนั้น ต้องมีศรัทธาที่ไม่เห็นแก่ตัว ต้องได้สตรีที่เป็นนักเสียสละเช่นกันเป็นศรัทธา แต่มักจะปรากฏว่าภรรยาทั้งหลายไม่เป็นเช่นพระนางมัทรีเลย บางคนมักเห็นแก่ความพึงใจมากกว่า และก็มีจำนวนไม่น้อยที่เป็นต้นเหตุให้สามีประพุดคอร้บรับชั้นต่อประชาชน สามีจะดีหรือไม่ขึ้นขึ้นอยู่กับภรรยาด้วยเหมือนกัน

เรื่อง “มหาเวสสันดรชาดก” นี้ ถ้าเราจะอ่านกันอย่างพิถีพิถันระหัดระแหงทุกมุมแล้ว จะอำนวยการประโยชน์แก่เรามากที่สุดทีเดียวทั้งในด้านธรรม ทั้งในด้านรัฐประศาสน์นโยบายทางการเมือง พระเวสสันดรนี่แหละ ควรที่นักปกครองทั้งหลายจะได้ยึดถือเป็นแบบอย่างในการปกครองประเทศ นักปกครองที่ดีต้องมีจิตใจเป็นนักเสียสละเช่น

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

พระเวสสันดร ต้องไม่เห็นว่าคุณเมียสำคัญกว่าประเทศชาติ ถ้าพระเวสสันดรไม่ทรงบำเพ็ญทานบารมีอย่างอุกฤษฏ์เช่นนี้แล้ว ไหนเลยเมื่อพระองค์เสวยพระชาติเป็นเจ้าชายสิหัตถะ แล้วจะทรงกล้าสละพระนางยโสธราและเจ้าชายราहुล ซึ่งเป็นชานาและโอรส ออกผนวชแสวงหาโมกขธรรม จนได้บรรลุอนุตตรสัมมาสัมโพธิญาณเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเล่า นี่แหละน้ำพระทัยพระเวสสันดร!

ผู้นำ กับ การพัฒนาประเทศ

สมัยนี้เป็นสมัยที่ประเทศต่างๆในโลกกำลังชะมักเซม่นในอันที่จะพัฒนาบ้านเมืองของตนให้มีความเจริญก้าวหน้าในด้านวัตถุให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ เพราะโดยทั่วไปคิดกันว่า อาคารสถานที่นั้นเป็นเครื่องหมายบอกถึงความเป็นอารยะของชนในชาติ ซึ่งความจริงก็มีส่วนถูกอยู่บ้าง แต่ไม่ใช่ทั้งหมด เพราะเพียงมีเสื้อผ้าสวยๆ มีดีกรามโอโถงสูงหลายๆลิบชั้น มีถนนหนทางดีๆ มีรถยนต์คันใหญ่ๆนั่งเท่านั้น หาได้เป็นเครื่องหมายบอกว่าคนคนนั้นหรือประเทศนั้นเป็นอารยะจริงๆไม่ เพราะความเป็นอารยชนที่แท้จริงเรามีได้วัดกันที่เครื่องแต่งกายอย่างเดียว แต่ทว่าวัดกันที่จิตใจด้วยเพียงเราเอาเครื่องแต่งกายชุดสากลไปสวมใส่ให้แก่คนป่า จะทำให้คนป่ากลายเป็นคนเมืองขึ้นมาได้ทันทีทันใดละหรือ? ย่อมเป็นไป

ศาสนา ปร ั ช ญา ปร ะ ยุ ก ต์

ไม่ได้ ถ้าจิตใจเขายังไม่เจริญ แม้จะแต่งตัวด้วยชุดใดๆ ราคาแพงแค่ไหน ก็หาได้ชื่อว่าเป็นอารยชนไม่

อย่างไรก็ดี การพัฒนาประเทศก็นับว่าเป็นสิ่งที่จำเป็น ในเมื่อโลกมีความเจริญในด้านวิทยาศาสตร์มาก ถ้าเราไม่พัฒนาบ้านเมืองอย่างอารยประเทศอื่นๆเขาแล้ว เราจะเป็นอารยประเทศอย่างเขาได้อย่างไร แต่ก็อย่ามัวไปพัฒนาวัตถุเสียจนกระทั่งลืมพัฒนาจิตใจ เพราะวัตถุที่พัฒนาแล้วนั้น อาจกลายเป็นสิ่งที่นำภัยอันตรายสู่บ้านเมืองก็ได้ ถ้าหากบุคคลผู้ใช้อยังเป็นอนารยะ - ยังป่าเถื่อนอยู่

การที่จะพัฒนาคนในชาตินั้น จุดที่สำคัญที่สุดก็คือบุคคลที่เป็นชั้นผู้นำของชาติจะต้องพัฒนาตัวเองให้เป็นแบบอย่างที่ดีของประชาชนด้วย เพราะตามปกติประชาชนมักจะถือผู้นำเป็นแบบอย่าง ถ้าผู้นำตั้งอยู่ในธรรม ประชาชนก็มักจะตั้งอยู่ในธรรมด้วย ถ้าผู้นำประพฤติออกนอกกลุ่มนอกทาง ประชาชนก็มักเป็นคนคดโกง อันธพาล เกรไปด้วย พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ว่า “บัณฑิตควรทำตนให้ตั้งอยู่ในคุณอันสมควรก่อน จึงควรสอนผู้อื่นในภายหลัง เมื่อปฏิบัติได้อย่างนี้บัณฑิตก็ไม่มัวหมอง”^๑

ถ้าหากผู้นำเป็นนักเสียสละ ทำงานเพื่อประโยชน์ของประชาชนในชาติโดยไม่เห็นแก่เหน็ดเหนื่อย ไม่เห็นแก่ตัว ไม่เห็นแก่ลูกเมีย ยิ่งกว่าประโยชน์สุขของประชาชนในชาติแล้ว ประชาชนย่อมรักย่อมเทิดทูนเขาอยู่ตลอดเวลา เพราะเมื่อประชาชนมีความสุขกาย

๑. ทัพพปุปผชาดก, กุกกุรวรรค, อรรถกถาสัตตกนิบาต, พระคัมภีร์ชาดก แปลฉบับ ส.อ.ส., เล่ม ๙, หน้า ๒๓.

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

สบายใจ ไม่กังวลอยู่กับท้องว่าพรุ่งนี้จะเอาอะไรกิน ลูกจะเข้าเรียนได้ที่ไหน ฯลฯ อะไรเป็นต้น เหล่านี้แล้ว การที่จะชักนำให้เขาประพฤติดีปฏิบัติชอบยอมไม่ลำบากลำบากอะไร ถ้าประชาชนได้ผู้นำที่มีคุณธรรมสูง ทำงานเพื่อประโยชน์สุขของเขาได้จริงๆแล้ว เขาย่อมพร้อมที่จะเป็นผู้ตามที่ดีเสมอ การที่เกิดมีการปฏิวัติรัฐประหารบ่อยๆนั้น จุดที่สำคัญจุดหนึ่งก็เพราะผู้นำไม่เป็นผู้นำที่ดีเอาแต่ทุจริต คอร์รัปชัน จนประชาชนเดือดร้อน เมื่ออดทนไม่ไหวก็จะระเบิดออกมาในรูปของการปฏิวัติ รัฐประหารเสมอ แต่ถ้าหากทำไม่สำเร็จ ก็กลายเป็นขบถ หรือผู้ก่อการจลาจลไป

เมื่อพูดถึงเรื่องนี้แล้ว ข้าพเจ้าก็อดนึกถึงชาดกเรื่องหนึ่งไม่ได้ เมื่อพูดถึงชาดก บางคนอาจคิดว่าเป็นเรื่องเหลวไหล แต่ข้าพเจ้ามิได้มองในแง่ที่ว่าชาดกนั้น เป็นเรื่องจริงหรือไม่ ข้าพเจ้าอ่านชาดกเพื่อหาสาระของชาดก ที่จะเป็นประโยชน์ต่อชีวิตมากกว่า ในชาดกนั้นได้แฝงคติธรรมและปรัชญาไว้มาก มีตั้งแต่ธรรมะง่ายๆสำหรับชาวบ้าน จนกระทั่งปรัชญาการเมือง แต่ถ้าหากใครอ่านแล้วหาความสำคัญของชาดกไม่พบ นั่นก็เป็นเรื่องที่น่าสงสัยอย่างยิ่ง!

เรื่องก็มีอยู่ว่า สมัยหนึ่งพระโพธิสัตว์ได้ทรงอุปบัติในกำเนิดวานร เมื่อเติบโตใหญ่ขึ้นมาก็มีกำลังวังชามาก โดดขึ้นโดดลงได้รวดเร็ว มีฝูงวานรเป็นบริวารนับหมื่น อาศัยอยู่ในป่าหิมพานต์ ในป่าหิมพานต์นั้น มีมะม่วงต้นหนึ่งขึ้นอยู่ริมฝั่งแม่น้ำคงคา สมบูรณ์ด้วยกิ่งและค่าคบ มีใบหนาแน่น มีร่มเงาเย็นสบาย ผลของมะม่วงต้นนั้นมีรสหวานเป็นพิเศษ ไม่มีมะม่วงที่ใดจะมีรสเสมอเหมือน และผลก็ใหญ่มาก ผลที่อยู่ทางกิ่งข้างหนึ่งยอมหล่นลงบนบก ผลที่

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

กิ่งอีกข้างหนึ่งย่อมหล่นลงในน้ำ ผลที่อยู่ตรงกลางของกิ่งทั้งสอง
ย่อมหล่นลงที่โคนต้น

พระโพธิสัตว์ได้พาฝูงวานรบริวารไปเก็บกินผลไม้ที่ต้นมะม่วงนี้
อยู่ได้กล่าวแก่ฝูงวานรทั้งหลายว่า “สักวันหนึ่ง ภัยคงจะเกิดแก่พวกเรา
เพราะอาศัยผลของมะม่วงต้นนี้ที่หล่นลงในน้ำเป็นแน่” แล้วจึงบอก
ให้วานรทั้งหลายกัดและปลิดตั้งแต่ข้อและใบอ่อนทางกิ่งที่ทอดไป
ทางน้ำไม่ให้เหลือเลย แต่ก็ยังมีมะม่วงผลหนึ่งหลงหูลงดาอยู่ ทั้งนี้
เพราะมีรังมดแดงปกปิดไว้ ต่อมามะม่วงผลนี้ก็สุกงอมแล้วก็หล่นลง
ไปในแม่น้ำ ลอยไปติดชายข้างเหนือน้ำที่พระเจ้ากรุงพาราณสี รับสั่ง
ให้นายแก้ว (พราณเบ็ด) ชั่งไว้ ทั้งนี้เพราะพระองค์กำลังทรงสนานอยู่
ทางด้านใต้น้ำ ครั้นพระเจ้าพาราณสีทรงสนานเสร็จแล้วก็เสด็จกลับ

ในตอนเย็นวันนั้น นายแก้วได้ยกชายขึ้น เห็นผลมะม่วง
ที่มีรูปร่างใหญ่ผิดปกติ ก็ไม่ทราบว่าเป็นผลอะไร จึงเก็บไปถวาย
พระเจ้ากรุงพาราณสี พระองค์ทรงถามใครต่อใครว่าเป็นผลอะไร ก็
ไม่มีใครทราบ จึงได้ทรงเรียกพราณปามาถาม พราณปาซึ่งเคยท่อง
เที่ยวอยู่ในป่าหิมพานต์ จึงกราบทูลว่า นั่นเป็นผลมะม่วงสุก

พระเจ้ากรุงพาราณสีจึงทรงผ่านมะม่วงนั้นแจกแก่นางสนม
กำนัล และเสนาอำมาตย์ราชบริพารทั้งหลาย และพระองค์เองก็
เสวยด้วย รสของมะม่วงนั้นได้แผ่ซ่านไปทั่วพระสรีระของพระองค์
ทำให้ทรงติดในรสของมะม่วงนั้น จึงรับสั่งให้ผูกเรือขนานหลายลำ
เสด็จทางชลมารคโดยมีนายพราณปาเป็นผู้นำเสด็จ เมื่อเสด็จไปถึง
ต้นมะม่วงนั้นแล้ว ก็ประทับที่โคนต้นมะม่วงนั้น ได้เสวยผลมะม่วง
สุกและพระกระยาหารมีรสเลิศต่างๆ แล้วก็บรรทมหลับไป

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

ตอนดึกคืนนั้น พระยาวานรก็พาบริวารมากินผลมะม่วง เสียงเจี๊ยวจี๊วของวานรทั้งหลายทำให้พระเจ้ากรุงพาราณสีตื่นบรรทม เมื่อทอดพระเนตรเห็นฝูงวานรเหล่านี้ จึงทรงปลุกพวกราชบริวาร และรับสั่งให้พวกนายขมังธนูล้อมต้นมะม่วงไว้ ไม่ให้วานรตัวใดหนีไปได้ ทรงพระดำริว่า วันรุ่งขึ้นจะเสวยมะม่วงกับเนื้อวานร

วานรทั้งหลายเห็นนายขมังธนูยืนเรียงรายตั้งท่าจะยิงเช่นนั้น ก็ตกใจกลัว จึงเข้าไปหาพระโพธิสัตว์ พระโพธิสัตว์ก็ปลอบใจวานรทั้งหลายว่า “เจ้าอย่ากลัวไปเลย เราจะช่วยชีวิตพวกเจ้าทั้งหลาย” เมื่อกล่าวเช่นนั้นแล้ว ก็โดดขึ้นกิ่งไม้ที่สูงตรงแล้วได้ไปสู่กิ่งที่ทอดไปตามทางน้ำ แล้ววิ่งไปจนสุดกิ่ง กระโดดข้ามแม่น้ำนั้นไปตกลงยังพุ่มไม้แห่งหนึ่งที่ปากข้างโน้น แล้วก็ไปหาเถาว์วัลย์กะวैयाวประมาณเท่าระยะทางจากต้นมะม่วงมาถึงพุ่มไม้นั้น เมื่อรูตใบเสียดเสียดกลาแล้ว ก็เอาเถาว์วัลย์นั้นผูกกับต้นไม้ข้างหนึ่ง อีกข้างหนึ่งผูกเข้ากับเถวตน แล้วโดดจากพุ่มไม้นั้นมายังต้นมะม่วงโดยเร็ว แต่ไม่สามารถกระโดดไปถึงต้นมะม่วงได้เพราะเถาว์วัลย์สั้นไปหน่อยหนึ่ง จึงเอามือทั้งสองจับกิ่งมะม่วงไว้จนแน่น แล้วบอกให้ฝูงวานรเดินไปบนหลังตน แล้วไต่เถาว์วัลย์ไปยังอีกฝั่งหนึ่ง ฝูงวานรทั้งหลายหวั่นพระโพธิสัตว์และขอขมาโทษแล้วก็พากันไต่ไป ตามคำของพระโพธิสัตว์ได้โดยปลอดภัยทุกตัว

แต่มีวานรอันธพาลตัวหนึ่งไม่ชอบหน้าพระโพธิสัตว์ คิดหาทางทำลายพระโพธิสัตว์มานานแล้ว โดยหวังว่าเมื่อพระโพธิสัตว์ตายแล้วตนจะได้เป็นหัวหน้าฝูงวานรเหล่านั้นแทน เมื่อสบโอกาสเช่นนั้นจึงได้ขึ้นไปสู่กิ่งมะม่วงอันสูง แล้วกระโจนลงมาบนหลัง

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

พระโพธิสัตว์นั้น พระโพธิสัตว์มีอาการดังว่าหัวใจจะแตกสลายลง บังเกิดทุกขเวทนาแสนสาหัสอยู่เดียวตายในที่นั้น

พระเจ้ากรุงพาราณสีมิได้บรรทมหลับ ได้ทอดพระเนตรเห็น กิริยาที่พวกวานรและพระโพธิสัตว์ทำเช่นนั้น จึงทรงดำริว่า วานรตัวนี้แม้จะเป็นสัตว์เดรัจฉานก็ยังสู้พยายามทำความสวัสดีให้แก่บริษัท โดยมีได้คำนึงถึงชีวิตตนเลย ทรงพอพระทัยในพระโพธิสัตว์มาก ทรงพระดำริว่าเราไม่ควรทำร้ายพระยาวานรนี้ พอรุ่งขึ้นก็ทรงรับสั่งให้ค่อยๆนำพระยาวานรนั้นลงมาแล้วทรงปฏิบัติต่อพระยาวานรเป็นอย่างดี เมื่อเห็นว่าพระยาวานรค่อยสบายขึ้นแล้ว จึงทรงรับสั่งถามว่า :

“ข้าแต่พระยาวานรผู้เจริญ ท่านได้ทำตนให้เป็นสะพานแล้วให้วานรบริวารได้ข้ามไปโดยสวัสดิ์ ท่านได้เป็นอะไรกับวานรเหล่านั้นหรือ หรือวานรเหล่านั้นเป็นอะไรกับท่าน”

พระโพธิสัตว์จึงได้ทูลให้ทรงทราบ ว่า :

“ข้าแต่พระองค์ผู้พิชิตศึก ข้าพระองค์เป็นเจ้านายปกครองฝูงวานรแปดหมื่น เมื่อวานรเหล่านั้นถูกความโศกครอบงำ กลัวพระองค์ ข้าพระองค์จึงได้เอาปลายเถาวัลย์ข้างหนึ่งผูกเข้ากับต้นไม้ และเอาปลายอีกข้างหนึ่งผูกเข้ากับบันเอวจนแน่น แล้วกระโดดจากต้นไม้ นั้นมายังต้นมะม่วง ซึ่งมีระยะจากฝั่งโน้นมาฝั่งนี้ร้อยชั่วลูกธนู แต่ข้าพระองค์โดดไปไม่ถึงเพราะเถาวัลย์สั้นไป จึงเอามือทั้งสองจับต้นมะม่วงนั้นไว้ ภายของข้าพระองค์ถูกกิ่งไม้และเถาวัลย์ยึดอยู่ เหมือนสายพิณหรือเชือกชักของช่างกลึงที่เขาชิงไว้ฉะนั้น ส่วนวานรบริวาร ได้เหยียบข้าพระองค์แล้วได้ไปจนปลอดภัย ข้า-

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

พระองค์ถึงจะถูกจองจำถูกประหารก็ไม่เดือดร้อน เพราะวานรเหล่านั้นได้ยกย่องข้าพระองค์ให้เป็นนายฝูง ด้วยหวังว่าข้าพระองค์จักนำความสุขมาให้เขา ข้าแต่พระองค์ผู้พิชิตศึก ข้าพระองค์จะอุปมาถวาย ขอพระองค์ทรงคอยสดับ ขึ้นชื่อว่าพระราชามหากษัตริย์ผู้ทรงพระปรีชาสามารถ ควรแสวงหาความสุขให้แก่ประชาราษฎร์ สัตว์พาหนะ และนักรบ ตลอดจนชาวนิคมชนบทให้อยู่เย็นเป็นสุขโดยทั่วหน้ากันเถิด”^๒

ไม่ว่าชาตคนี่จะเป็นเรื่องจริงหรือไม่ก็ตาม ข้อนั้นไม่สำคัญอะไรเลย ทั้งนี้ เพราะเราต้องการแก่นของเรื่อง เราไม่ต้องการเปลือก ไม่ต้องการสะเก็ด เราก็ต้องเลือกเอาสิ่งที่เราต้องการ ต้นไม้จะมีแต่แก่นโดยไม่มีสะเก็ด ไม่มีเปลือก ไม่มีกระพี้ นั้นย่อมเป็นไปได้ฉันใด พระศาสนาก็เช่นเดียวกัน จะมีแต่แก่นโดยไม่มีเปลือก ไม่มีกระพี้เลยก็ไม่ได้ฉันนั้น ทั้งนี้เพราะปัญญาของคนไม่เท่าเทียมกัน คำสอนก็ต้องมีรสแปลกๆให้เหมาะกับปัญญาของคนด้วย หากเราต้องการรับประทานมังคุด เราจำเป็นต้องเอาเปลือกออกเสียก่อนฉันใด การศึกษาศาสนาก็เช่นนั้น ถ้าเราต้องการแก่นของศาสนา เราก็ควรระเอาสะเก็ด เปลือก และกระพี้ ออกเสียก่อนฉันนั้น ในชาตเรื่องนี้ก็เช่นกัน เราไม่น่าจะต้องมาถามอย่างเดี๋ย่ว่าลิงพูดได้หรือ หรืออะไรทำนองนี้ แต่ข้อสำคัญก็คือเราได้สารัตถะสำคัญอะไรจากชาตเรื่องนี้บ้าง

๒. มหากปิชาดก, คันธาวรรค, สัตตกนิบาต, พระคัมภีร์ชาดก แปลฉบับ ส.อ.ส., เล่ม ๙, หน้า ๗๙ - ๘๔

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

อย่างน้อยที่สุดขาดเรื่องนี้ก็ทำให้ข้อคิดเกี่ยวกับลักษณะของผู้นำไว้เป็นอย่างดี ทั้งยังสาธิตให้เห็นเรื่องราวอย่างเด่นชัดอีกด้วยว่าลักษณะของผู้นำที่ดีจะต้องเป็นอย่างไร ประชาชนเขาเลือกมาเป็นผู้นำ ก็เพราะเขาหวังว่าผู้นั้นจะนำความสุขความเจริญมาสู่เขา เพราะฉะนั้นผู้นำที่ดีควรเป็นนักเสียสละ แม้มันจะตายก็ตาม ไม่ควรทำให้ประชาชนต้องผิดหวัง เพราะจะกลายเป็นหลอกลวงประชาชนไป ฉะนั้นเมื่อใครก็ตามได้รับเลือกให้เป็นผู้นำของประชาชนแล้ว ก็ควรปฏิบัติหน้าที่ให้สุดความสามารถ ต้องพยายามสร้างความสุขความเจริญให้แก่ประชาชน และประเทศชาติโดยทุกวิถีทาง ถ้าหากผู้นำไม่เป็นนักเสียสละเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัวจนลืมนึกถึงประชาชนแล้ว ย่อมจะถือว่าเป็นผู้นำของประชาชนหาได้ไม่ และถ้าหากพิจารณาขาดเรื่องนี้ให้ลึกซึ้งแล้วจะรู้สึกว่าเป็นการตบหน้าผู้นำที่ไม่มีความรับผิดชอบต่อการบำบัดทุกข์บำรุงสุขให้แก่ประชาชนฉลาดใหญ่ที่เดียว ทั้งนี้เพราะพระยาวานรซึ่งเป็นสัตว์เดรัจฉานแท้ๆ เมื่อได้รับมอบหมายจากลิงบริวารทั้งหลายแล้ว ยังปฏิบัติหน้าที่ในฐานะเป็นผู้นำอย่างสมบูรณ์ ไม่ทำให้ลิงทั้งปวงต้องผิดหวัง แม้มันจะตายก็ยอม ขอให้ลิงทั้งหลายมีความสุข มีความปลอดภัยก็แล้วกัน นี่แหละสวรรค์ที่เราอาจหาได้ในชาติ

การที่รัฐบาลมีนโยบายพัฒนาบ้านเมืองเป็นงานเร่งด่วนนั้น ก็นับว่าเป็นความดีที่ชอบ ควรแก่การสนับสนุนเป็นอย่างยิ่ง เพราะถือว่าเป็นนโยบายสร้างความสุขให้แก่ประชาชนโดยส่วนรวม ถ้าหากการกระทำนั้นทำด้วยใจบริสุทธิ์ มิได้มีอะไรแอบแฝงอยู่แล้ว ประชาชนคงจะไม่ผิดหวังในรัฐบาลของเขาเป็นแน่ เรื่องการโกง การ

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

กิน การคอร์รัปชันนั้นมีมาตั้งแต่สมัยก่อนพุทธกาลแล้ว การที่จะจัดให้หมดไปที่เดียวนั้น คงจะเป็นความฝันมากกว่าความจริง อย่างไรก็ตาม อย่านำให้ถึงกับโง่กินเสียจนประชาชนต้องอดตายก็แล้วกัน ให้ถึงมือประชาชนบ้าง เท่านั้นก็นับว่าน่าพอใจแล้ว.

๓๑ มีนาคม ๒๕๑๒

ศีลธรรมเสื่อม?

สมัยนี้เรามักได้ยินคำว่า “ศีลธรรมเสื่อม” กันอยู่ทั่วไปทุกหนทุกแห่ง ถ้าเราจักได้นำมาคิดนึกตรึกตรองดูให้ลึกซึ้งแล้ว เราก็อดที่จะสงสัยมิได้ว่า ศีลธรรมเสื่อมจริงหรือ? หรืออะไรเสื่อมแน่? เรามักเข้าใจกันว่า การที่ข้าราชการเกิดทุจริตต่อหน้าที่ ซึ่งเราเรียกกันว่า “คอร์รัปชัน” นั้น ก็เพราะศีลธรรมเสื่อม ที่บ้านเมืองเกิดจลาจล วุ่นวาย มีโจรผู้ร้ายชุกชุม ก็ว่าเป็นเพราะศีลธรรมเสื่อม ทั้งๆที่ศีลธรรมหมายถึงคุณธรรมความดีแท้ๆ ทำไมจึงเสื่อมได้ เลยทำให้คิดต่อไปอีกว่า เมื่อศีลธรรมเสื่อมก็หมายถึงว่าศีลธรรมหมดคุณภาพไปในตัวมันเอง นั่นก็คือศีลธรรมกลายเป็นสภาวะที่ปราศจากคุณค่าไปแล้ว ก็เมื่อเป็นเช่นนั้น ทำไมมหาชนจึงพยายามรักษาศีลธรรมไว้อีกเล่า? ทำไมไม่เลิกประพฤติปฏิบัติตามศีลธรรมให้เด็ดขาดไปเล่า?

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

การที่ประเทศชาติ ชุมชนชน ยังไม่เฟิกเฉยต่อศีลธรรมอย่างเด็ดขาดนั้น คงจะเป็นเพราะศีลธรรมมีคุณค่าอยู่ในตัวมันเองเป็นแน่ เราจึงเลิกมันไม่ได้ เราจึงยังหวงแหน ทะนุถนอมมันอยู่ ก็เมื่อศีลธรรมยังทรงคุณค่าอยู่ในตัวมันเองเช่นนี้แล้ว ก็ย่อมหมายความว่าศีลธรรมไม่เสื่อมแน่ ถ้าเมื่อเป็นเช่นนั้น แล้วอะไรเล่าที่เสื่อม? ที่เขาพูดกันว่า “ศีลธรรมเสื่อม” นั้น เขามีได้หมายถึงความเสื่อมแห่งตัวศีลธรรมเองเป็นแน่ หากคงหมายถึงผู้ซึ่งทั้งๆที่มีหน้าที่ที่จะต้องดำเนินชีวิตตามกรอบแห่งศีลธรรม แต่กลับละเลยเฟิกเฉยต่อศีลธรรมเสีย นั่นแหละมากกว่า คือเขาหมายความว่า ประชาชนนั้นแหละเสื่อม...คือเสื่อมจากศีลธรรม ไม่ใช่ตัวศีลธรรมเสื่อม!

เพราะเหตุที่มหาชนไม่สามารถแยกนามออกจากรูปได้ ฉะนั้นเมื่อมหาชนพูดถึงศีลธรรม ก็เอาประชาชนเป็นเครื่องวัด เราอาจพูดได้ว่าในสมัยหนึ่งศีลธรรมเจริญขึ้น แต่ในอีกสมัยหนึ่งศีลธรรมกลับเสื่อมลง ตามความเป็นจริงแล้ว ศีลธรรมมิได้สูงขึ้นหรือเสื่อมทรามลงเลย หากเป็นแต่ว่า ในสมัยหนึ่งประชาชนผู้ประพฤติตนปฏิบัติตามศีลธรรมมีจำนวนมาก เราก็เรียกว่า ศีลธรรมสูงขึ้นหรือเจริญขึ้น แต่ในอีกสมัยหนึ่งประชาชนพากันประพฤติห่างเหินศีลธรรม ในสมัยนั้นเราเรียกว่าศีลธรรมเสื่อม

บางที่เราพูดถึงสิ่งใด แต่เรามีได้หมายถึงสิ่งนั้นโดยตรง ว่าตามหลักตรรกศาสตร์แล้ว เราหมายถึงอีกสิ่งหนึ่งซึ่งเกี่ยวพันกันอยู่กับสิ่งนั้น เช่น ขณะที่เราเห็นแม่ค้าหาบขนมมาขาย เมื่อเราต้องการซื้อขนม เราก็มักพูดว่า “ขนมมานี้” แต่ความจริงขนมมาเองไม่ได้ และเราก็มิได้เจาะจงเรียกตัวขนม หากแต่ว่าเราหมายถึงแม่ค้าผู้ขาย

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

ขนมต่างหาก เมื่อแม่ค้ามาก็ต้องเอาขนมมาด้วย หรือเมื่อเวลาเราเข้าไปในป่า ไม่ทราบว่าจะทางสายใดจะเชื่อมติดต่อกับที่ใดบ้าง หากไปพบใครเข้าในระหว่างทางก็จะถามว่า “ทางนี้ไปไหน?” แต่เราหาได้หมายความว่าทางเป็นเจ้าของกริยา ไป ไม่ เราหมายถึงว่า ทางนี้จะเป็นเหตุให้เราไปถึงที่ใดบ้างต่างหาก

บ้านเรือนสะอาดย่อมเป็นเหตุชี้ให้เห็นว่า เจ้าของเรือนเป็นผู้รักความสะอาดเรียบร้อย (แต่บางคนรักความสะอาดจริง แต่ไม่ชอบทำความสะอาดด้วยตนเอง) เมื่อเจ้าของเรือนเป็นผู้ชอบสะอาดก็หมายความว่าเขาเป็นผู้มีจิตใจสะอาดหมดจด เมื่อเป็นผู้มีจิตใจสะอาดหมดจดก็หมายถึงว่า เขาเป็นผู้ได้รับการอบรมสั่งสอนให้รักความสะอาดมาจากสำนักที่ดีมาตั้งแต่ต้นแล้ว เหตุผลย่อมเกี่ยวโยงกันเป็นชั้น ๆ ดังนี้

เมื่อวันที่ ๑๙ มิถุนายน ๒๕๙๙ ข้าพเจ้าได้ฟังวาทะของชาวญี่ปุ่นผู้หนึ่งชื่อ ดันอุน โกดานิ ท่านผู้นี้เป็นบรรณาธิการหนังสือพิมพ์ “เธอะ ยัง อีสต์” (The Young East) ซึ่งเป็นหนังสือพิมพ์ทางพระพุทธศาสนาฉบับหนึ่ง ท่านผู้นี้ได้ไปปราศรัยต่อหน้านิสิต นักเรียน แห่งมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์ วัดมหาธาตุ มีข้อความอยู่ตอนหนึ่งที่ทำให้ข้าพเจ้ารู้สึกสะเทือนใจ และต้องนำไปคิด ข้อความแห่งคำปราศรัยตอนนั้นว่า “...ข้าพเจ้าได้พบถนนหนทางในกรุงเทพฯ แล้วเห็นว่าสะอาดเรียบร้อยดีมาก ทำให้คิดว่า ที่ถนนสะอาดเรียบร้อยนั้น ก็คงเป็นเพราะจิตใจประชาชนชาวไทยสะอาดหมดจด คงเป็นเพราะประชาชนชาวไทยตั้งมั่นอยู่ในศีลธรรมเป็นแน่ และการที่ประชาชน

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

ชาวไทยมีจิตใจสะอาดหมดจด ตั้งมั่นอยู่ในศีลในธรรม ก็เป็นพยานยืนยันถึงความสะอาดหมดจดของคณะสงฆ์ไทยนั่นเอง เป็นเพราะความสามารถของคณะสงฆ์ไทย...” หากใช้เพราะข้าพเจ้าเป็นคนใจอ่อน จึงเกิดความสะเทือนใจง่ายเพียงเพราะวาตะของชาวญี่ปุ่นผู้นี้ไม่ แต่ข้าพเจ้าอดนำมาคิดไม่ได้ว่า...ถนนหนทางในกรุงเทพฯ เมืองสวรรค์ของเราสะอาดหมดจดจริงหรือ?...แม้ข้าพเจ้าจะคิดอย่างไรๆ พยายามคิดจนหัวแทบแตก พยายามสร้างภาพกรุงเทพฯ จะให้เป็นเมืองสวรรค์ชั้นฟ้าขนาดไหน ก็ยังหาอาจทำให้นึกเห็นว่างถนนหนทางในกรุงเทพฯ สะอาดหมดจดไปได้ไม่ นึกคร่าวไร ก็เห็นแต่ภาพของความขุสุมุนวุ่นวาย เห็นแต่ภาพของความสกปรก โสมมกรกรุงรังแทบทุกหนทุกแห่งแม้แต่ในกำแพงวัด เห็นภาพท่อข้างถนนซึ่งเต็มไปด้วยน้ำคร่ำ เป็นแหล่งให้กำเนิดยุงที่มิโหฬารยิ่ง และโซยกลืนประดุงส้วมแตกตลอดเวลา ถึงจะคิดอย่างไรก็ไม่สามารรถเห็นคล้ายตามไปได้เลยว่ากรุงเทพฯ เป็นเมืองสวรรค์ ถนนหนทางสะอาดสะอ้านน่าจำเริญดาเจริญใจ น่าจะเป็นเมืองนรก หรือใกล้เคียงนรกเข้าไปนั้นแหละมากกว่า เพราะว่าเมืองสวรรค์ต้องสำหรับเทวดาเท่านั้นจึงจะสมควรอยู่ ประชาชนในกรุงเทพฯ เป็นเทวดาหรือยัง? อย่างว่าแต่จะเป็นเทวดาเลย แม้แต่จะเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ตามความหมายของคำคำนี้ก็เกือบไม่มีทางเสียแล้ว ถ้าหากเราจะพิจารณาในมุขกลับ จะรู้สึกสะเทือนใจต่อวาตะของชาวญี่ปุ่นผู้นี้เพียงไร เราเขลตามานานแล้ว เราคิดว่าเราเจริญแล้ว เราเลิศลอยแล้วเปล่าเลย เป็นเรื่องที่เราคิดเอาเอง ผันไปเองทั้งสิ้น ถ้าหากจะเอาวาตะของชาวญี่ปุ่นผู้นั้นมาเขียนเสียใหม่ให้ตรงกับความเป็นจริง ก็

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

น่าจะได้อธิบายอย่างนี้ว่า “...ข้าพเจ้าได้พบเห็นถนนหนทางในกรุงเทพฯ ช่วงสภปรกสันติ เต็มไปด้วยสิ่งปฏิภูลร่อยแปด ทำให้คิดว่า เหตุที่ถนนหนทางสภปรกโสสม เต็มไปด้วยสิ่งปฏิภูลเช่นนี้ คงเป็นเพราะประชาชนชาวไทยมีจิตใจไม่สะอาด ไม่ซื่อสัตย์สุจริตนั่นเอง และการที่ประชาชนชาวไทยมีจิตใจโลเล ไม่ตั้งอยู่ในศีลในธรรมนั้นก็คงเป็นเพราะผู้ปกครองประเทศมีจิตใจไม่มั่นคง รวนเร เป็นเพราะคณะสงฆ์ไทยไม่มีความสามารถนั่นเอง...” การคิดในแง่ของมุขกลับนี้เอง ที่ทำให้ข้าพเจ้าสะเทือนใจนัก

ศีลธรรมเสื่อม ย่อมหมายถึงมหาชนห่างเหินจากศีลธรรม เพราะเหตุที่พระสงฆ์สาวกผู้เป็นศาสนทายาทเป็นผู้มีหน้าที่อบรมสั่งสอนมหาชนให้ตั้งมั่นอยู่ในศีลธรรม ฉะนั้นในสมัยใดศีลธรรมเจริญรุ่งเรืองก็หมายความว่า ในสมัยนั้นพระสงฆ์ ซึ่งเป็นศาสนทายาทมีความสามารถสูง ทำงานเพื่อพระศาสนาจริงๆ โดยไม่เห็นแก่เหนื่อยยาก ทำงานเพื่อประโยชน์สุขแก่มหาชนโดยส่วนตัว จึงสามารถโน้มน้าวจิตใจมหาชนให้หันมายึดมั่นในทางธรรมได้ ถ้าหากจะคิดโดยหลักปฏิภากแล้ว ในสมัยนี้ซึ่งเราขอบพูดกันว่า “ศีลธรรมเสื่อมๆ” นั้น ก็ย่อมหมายความว่า สมัยนี้พระสงฆ์ซึ่งเป็นศาสนทายาทหย่อนสมรรถภาพ มิได้เสียสละเพื่อพระศาสนาจริงๆเลย มิได้ทำตนให้เป็นตัวอย่างแก่มหาชนในทางที่ถูกต้องตามคำสั่งสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ จึงไม่สามารถโน้มน้าวจิตใจมหาชนให้หันมายึดหลักการครองชีวิตโดยธรรมได้ไม่เพียงแต่เท่านั้น แม้ผู้ที่เลื่อมใสในพระพุทธศาสนาอยู่แล้ว แต่ยังไม่ถูกทาง พระสงฆ์ก็ยังไม่สามารถทำให้เขาได้เข้าใจพระศาสนาใน

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

ทางที่ถูกได้เลย อย่าเพ้อพูดถึงการที่จะโน้มน้าวจิตใจชนต่างชาติ ศาสนาให้หันมานับถือพระพุทธศาสนาเลย ปัญหาจึงมีอยู่ว่า “ทำอย่างไรพระสงฆ์ไทยจึงจะสามารถทำให้ประชาชนในเมืองไทยนี้แหละ นับถือพระพุทธศาสนาในทางที่ถูกได้?” ถ้าพระสงฆ์ไทยแก้ปัญหานี้ได้ ก็น่าพอใจแล้ว อย่างเพ้อก้าวให้ไกลเกินกว่านั้นเลย!

การเชื่อถืออย่างมกมาย การเชื่อถือโชคกลางของขลังนั้น หาใช่ วิสัยของชาวพุทธที่แท้จริงไม่ ชาวพุทธที่แท้จริงจะต้องนับถือพระ-พุทธศาสนาโดยใช้เหตุผลเข้าจับ ถ้าผู้ใดใช้เหตุผลพิจารณาก่อนแล้ว จึงเชื่อถือ ความเชื่อถือของผู้นั้นย่อมมั่นคง ไม่มีใครที่จะสามารถไป เปลี่ยนใจเขาได้ ถ้าผู้ใดเชื่อถือศาสนาอย่างมกมายไปในทางที่ผิด ไม่ วันใดก็วันหนึ่งเขาจะต้องหันไปถือศาสนาอื่น ๆ อีก เพราะความไม่ แน่นอนของเขา ผู้ที่ยังไม่เข้าใจศาสนาได้ถูกต้องตามความเป็นจริง ย่อมหันเหความเชื่อถือของตนไปตามคนอื่นได้ง่าย บางทีก็ถูกพรรค พวกดึงไปบ้าง บางทีก็หลงสมเขาไปเองบ้าง นี่ก็เป็นเหตุหนึ่งที่ทำให้ ศาสนาเสื่อม ทำให้ศีลธรรมเสื่อม พระสงฆ์ไทยจะแก้ปัญหานี้ ได้อย่างไร?

ก่อนอื่น เราต้องพิจารณาหาเหตุผลเสียก่อนว่า เหตุใดเรา จึงไม่สามารถชักจูงโน้มน้าวจิตใจประชาชนให้หันมาสนใจศาสนา ให้หันมาสนใจธรรมะธัมมิได้เท่าเทียมกับที่ท่านบูรพาจารย์ของเรา ได้เคยทำมาแล้วเล่า ทั้งนี้ข้าพเจ้าคิดว่า หาใช่อื่นไกลเลย คงเป็น เพราะเราขาดเครื่องมือที่จะใช้เป็น สะพาน เพื่อทอดไปยังประชาชน ทุกชาติชั้นวรรณะนั่นเอง เราอาจเข้าถึงจิตใจประชาชนชั้นปัญญาชน น้อยเกินไป และที่เข้าถึงโดยมากก็ไม่ใช่โดยอาศัยหลักวิชาการทาง

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

ศาสนาที่แท้จริงเลย นอกจากเขาจะมีจิตใจเลื่อมใสศรัทธาเชื่อถือตามประเพณีเป็นทุนอยู่บ้างแล้ว โดยมากก็เป็นทางโคลงเสียดมากว่า ข้าพเจ้าคิดว่าคงเป็นเพราะเราขาดความรู้วิทยาการในสาขาต่างๆ อันจะใช้เป็นมูลฐาน หรือใช้เป็นสะพานทอดไปยังมหาชนนั่นเอง

ในสมัยพุทธกาล พระมหาสาวกทั้งหลายซึ่งเป็นหัวเรี่ยวหัวแรงในการช่วยสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าประกาศพระศาสนา รวมทั้งการติดต่อกับมหาชนด้วยนั้น แต่ละท่านล้วนแต่เคยเป็นคณาจารย์เอก เป็นกษัตริย์ เศรษฐี คหบดี และผู้ได้ศึกษาจบไตรเพทซึ่งถือกันว่าเป็นศาสตร์ที่สูงที่สุดในสมัยนั้นมาก่อนด้วยกันทั้งสิ้น คือถ้าไม่ใช่ผู้มีเกียรติ เป็นที่เคารพนับถือของมหาชนมาก่อน ก็ต้องเป็นผู้ที่ได้รับการศึกษาอย่างสูงยิ่งมาก่อนแล้วทั้งนั้น เช่น พระสารีบุตร พระโมคคัลลานะ (นักศึกษา) พระอรุณเวลกัสสป (คณาจารย์เอก) พระมหากัจจายนะ (เศรษฐี) พระอานนท พระภัททิยะ (กษัตริย์) พระปุลณณะมันตานีบุตร (คหบดี) พระกาฬทายี (มหาอำมาตย์) พระมหากัสสป (เศรษฐี) เป็นต้น แต่ก็มิได้หมายความว่าผู้ที่เกิดในตระกูลชาวไร่ชาวนาหรือสามัญชนอื่นๆ จะไม่มีโอกาสสร้างตัวเองให้เป็นบุคคลสำคัญ จนได้รับยกย่องไว้ในตำแหน่งที่สูงก็ยังมีเหมือนกัน เช่น พระอุบาลี (ช่างตัดผม) พระองคุลิมาล (มหาโจร) เป็นต้น

แต่ทว่า ผู้ที่จะสามารถนำพระธรรมคำสั่งสอนไปแจกจ่ายให้ชาวโลกได้เข้าใจนั้น จำเป็นที่จะต้องให้ผู้ที่มีฐานความรู้ดียิ่งหรืออย่างน้อยก็ให้ทัดเทียมกับมหาชนทุกๆ ไปก่อน ถึงจะไม่ถึงขั้นเป็น

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

ผู้เชี่ยวชาญ แต่ก็ต้องพอที่จะใช้เป็นสะพานทอดไปถึงกันได้ เพื่อที่จะได้พูดคุยกันรู้เรื่องบ้าง แล้วจะได้เอาธรรมะสอดแทรกได้ตามควรแก่โอกาสและสถานะ นอกจากพระสงฆ์จะต้องมีความประพฤติ มีจริยธรรมสูงกว่าฆราวาสแล้ว ในด้านความรู้ พระสงฆ์ก็จำเป็นต้องอยู่ในระดับที่สูงกว่าฆราวาสด้วย พระสงฆ์ต้องทำตนประดุจ “ต้นน้ำ” ซึ่งตามปกติอยู่ในที่สูง เพื่อที่จะได้แจกจ่ายธาราคือ จริยธรรม - อมฤตธรรมไปให้ฆราวาสซึ่งอยู่ในที่ราบลุ่มกว่าได้ ถ้าพระสงฆ์ทำตนประดุจที่ลุ่ม ซึ่งไม่มีโอกาสที่จะไหลทวนกระแสขึ้นไปยังที่ดอนได้ นอกจากผู้ที่ต้องการจะมาตักกินเองเท่านั้นแล้ว บางทีเขาก็อาจไม่ทราบเลยว่ามีแอ่งน้ำอยู่ที่ไหนบ้าง และน้ำในที่นั้นจะมีอันตรายหรือไม่ เขาก็ไม่ทราบ ถ้าไม่จำเป็นเขาก็อาจไม่กินน้ำนั้นเลย เพราะน้ำที่ขังอยู่นิ่งๆ เราจะไปทราบได้อย่างไรว่ามีใครเอายาพิษไปใส่ไว้หรือเปล่า แต่น้ำที่มีปกติไหลอยู่เป็นนิจนั้น แม้จะมีใครเอายาพิษไปใส่ไว้ก็ยังมีความปลอดภัยตามกำลังไหลของน้ำ ฉะนั้นในฐานะที่พระสงฆ์เป็นศาสนทายาทที่ประกอบไปด้วยเมตตากรุณาต่อชาวโลก ในฐานะที่เป็นผู้บำเพ็ญประโยชน์เพื่อชาวโลกก็ควรที่จะหลั่งน้ำอมฤตธรรม น้ำแห่งจริยธรรมไปให้ชาวโลกผู้กำลังกระหายอยู่ได้ลิ้มรสบ้างเถิด อย่ามัวคอยให้ชาวโลกต้องเที่ยวเสียดักน้ำบ่อไปกินเลย เพราะอาจไปเจอน้ำที่เจือยาพิษก็ได้ “เพราะน้ำไหล (ตลอดเวลา) มีคุณมากกว่าน้ำนิ่ง”

นอกจากพระสงฆ์จะต้องมีความประพฤติดีปฏิบัติชอบ และมีความรู้สูงแล้ว พระสงฆ์ยังจำเป็นต้องเป็นนักเสียสละด้วย พระสงฆ์ต้องมีอุดมคติแห่งการเสียสละเสมอ เราควรที่จะหันความสนใจไปตุนักบวชในศาสนาอื่น ๆ บ้าง เช่น ในคริสต์ศาสนา เป็นต้น นักบวชของ

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

เขา นอกจากจะต้องมีความรู้ความประพฤตีสองแล้ว เขายังเป็นนักเสียสละอย่างเอกอุอีกด้วย เขายอมทนต่อความลำบากตรากตรำเพื่อนำคำสั่งสอนของพระเยซูคริสต์ไปประกาศเพื่อให้ชาวโลกได้ดื่มด่ำในพระเจ้า เขาทำงานกันจริงจังจังๆ แต่พระสงฆ์ในพระพุทธศาสนาในปัจจุบันนี้ มีไหมที่ได้เจริญรอยตามยุคลบาทขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระอรหันตชีนาสพ ตลอดจนบูรพาจารย์ของเรา เราตื่นตัวกันบ้างหรือยัง? ข้าพเจ้าคิดว่า แม้แต่เพียงกระฝักของเขาเราก็กังไม่ได้ทำ หรือทำไม่ได้ พระสงฆ์เฉพาะในเมืองไทยเป็นผู้ติดถิ่น พระสงฆ์ในเมืองไทยยังเป็นตัวของตัวเองน้อยเกินไป พระสงฆ์ในเมืองไทยที่เป็นนักเสียสละเพื่อพระศาสนาจริงๆ มีน้อยเหลือเกิน พระสงฆ์เมืองไทยยังไม่มีสมรรถภาพพอที่จะไปประกาศพระศาสนาเพื่อให้ชาวโลกได้พบแสงแห่งสัจธรรมหรือ? คงเป็นเพราะเหตุนี้เอง พระพุทธศาสนาเมื่อเข้ามาถึงเมืองไทยแล้ว จึงมาชะงักอยู่แค่นี้เอง ไม่มีใครสามารถทำให้แผ่กว้างออกไปอีกเลย น่าอนาถนัก! ดินเกิดสงฆ์ไทย ขอให้พวกเรามาช่วยกันทำหน้าที่ศาสนทายาทให้สมบุญเสียที่เกิด จึงเป็นตัวอย่างที่ดีของมหาชนทั้งในด้านความประพฤติปฏิบัติ และในด้านการเสียสละเพื่อพระศาสนาเถิด!

ถ้าพระสงฆ์เป็นตัวอย่างที่ดีของมหาชน ถ้าพระสงฆ์ประพฤติปฏิบัติชอบแล้ว มหาชนก็จะพลอยเป็นผู้ประพฤติปฏิบัติชอบไปด้วย ถ้าพระสงฆ์มีความสมัคคีกันแล้ว มหาชนก็คงจะสมัคคีกันด้วย แต่ที่นี่! พระสงฆ์เองก็ยังไม่แตกความสมัคคีกัน ไม่ปรองดองกัน ยังแยกกันเป็นนิกายเป็นพรรคเป็นพวกเช่นนั้น แล้วจะสอนประชาชนให้สมัคคีกันได้อย่างไร

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

อย่างไร อย่างนี้เป็นกรณียกตัวอย่างหรือ? เหมือนครูสอนเด็กว่า “สุราไม่ดีนะเธอ เธออย่าไปดื่มมันเป็นอันขาด” แต่แล้วพอโรงเรียนเลิก ครูก็กลับไปดื่มสุราเสียเอง แม่แ้วไปทีเดียว อย่างนี้ยังจะชื่อว่า เป็นครูดีไม่ได้ก่อน ถ้าเป็นอย่างนี้ คำพูดของครูก็ไม่ศักดิ์สิทธิ์ ไม่ทำให้เกิดผลอะไรเลย เพราะครูทำตัวอย่างไม่ดีให้เห็น เด็กก็จะคิดว่าครูหลอกมากกว่า เด็กก็ต้องคิดว่า สุราต้องดีแน่ ครูจึงดื่มแล้วเด็กก็จะลองดื่มบ้าง แล้วครูไปดื่มเด็ก อย่างนี้จะถูกหรือ? เข้าทำนอง ‘แม่ปูกับลูกปู’ เสียมากกว่า ก่อนที่แม่ปูจะดูลูกปูเดินไม่ตรงนั้น แม่ปูก็ควรที่จะได้พิจารณาดูตัวเองเสียก่อนว่า ตนนะเดินตรงแล้วหรือ ขอนี้มีอุปมาฉันใด พระสงฆ์ก็มีอุปมาฉันนั้น ก่อนที่จะคิดว่าประชาชนไม่ตั้งมั่นอยู่ในศีลธรรมซึ่งเป็นเหตุทำให้ศีลธรรมเสื่อมนั้น ก็ควรที่จะได้พิจารณาดูตัวเองเสียก่อนว่า ได้ประพฤติตนถูกต้องควรที่จะเป็นเนติแบบฉบับของมหาชนแล้วหรือยัง?

เท่าที่ข้าพเจ้าได้เขียนมานี้ก็ด้วยหวังดีต่อพระศาสนาในฐานะที่เป็นชาวพุทธคนหนึ่ง บรรณานาที่จะได้เห็นพระสงฆ์ไทยได้นำพระธรรมไปเผยแผ่แก่ชาวโลกอย่างยิ่ง เพียงเท่านี้ ท่านพอจะจับจุดได้หรือยังว่า ทำไมศีลธรรมจึงเสื่อม? ตัวศีลธรรมเองเสื่อมหรืออะไรเสื่อมแน่? เราจะแก้ที่จุดไหน? แต่เราต้องแก้ที่ต้นเหตุ ไม่ใช่ที่ปลายเหตุ เพราะหากว่าเราไปแก้ที่ปลายเหตุแล้ว เราก็ต้องแก้กันโดยไม่มีจุดจบ! ข้าพเจ้าขอฝากข้อคิดนี้ไว้ให้นักศาสนาทั้งหลายได้โปรดนำไปพิจารณา โดยความเป็นธรรมด้วย.

๒๙ มิถุนายน ๒๕๔๙

ความวิปริตของโลก

แม้ว่าเขตฤดูฝนจะหมดไปแล้ว แต่ฝนก็หาได้หยุดไปตามด้วยไม่ และยังมีเค้าจะหยุดเองง่ายๆด้วย แต่ดอนฤดูฝนพระพิรุณกลับหาโปรยสายฝนลงมาไม่ ซึ่งทำให้ชาวไร่ชาวนาซึ่งคอยหวังที่จะพึ่งธรรมชาติต้องนำตาตอกไปตามๆกัน เพราะจนเดือน ๗ - ๘ แล้ว จะหาฝนทำยากก็ทั้งยาก แม้จะตกมาบ้างก็หาเพียงพอที่จะทำไร่นาไม่ ฝนได้ล้ามาจนถึงปลายพรรษาจึงได้โหมลงมาอย่างรุนแรงพอที่จะทำนาได้บ้าง แต่พอทำได้ ข้าวกล้ายังไม่ทันตั้งตัวเลย ท่านก็โหมลงมาใหญ่ จนเกิดน้ำท่วมทั่วไปหมด ข้าวกล้าต้องลอยเป็นแพ จึงเป็นอันว่าราษฎรซึ่งคอยหวังพึ่งรัฐบาลก็พึ่งไม่ได้ จะพึ่งธรรมชาติหรือธรรมชาติก็ไม่อำนวยการ ต้นปีฝนแล้ง กลางปีน้ำท่วม นานา! ชาวนาผู้ได้รับสมญาว่าเป็นกระดูกสันหลังของชาตินั้น บัดนี้กระดูก

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

สันหลังของชาติเดาะแล้ว หรือบางคนก็หักไปแล้ว ใครเล่าจะช่วย? ใครจะเป็นนายแพทย์รักษาให้ชาวนาได้คงความเป็นกระดูกสันหลังของชาติต่อไป ซึ่งทั้งนี้และทั้งนั้นก็ขึ้นอยู่กับความวิปริตแปรปรวนของธรรมชาติมันเอง

อะไรหนอเป็นเหตุ เป็นปัจจัยที่ทำให้ธรรมชาติต้องแปรปรวนไปเช่นนี้ ถ้าจะเปิดพระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ซึ่งเป็นพระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๑ ดูแล้วจะเห็นว่า พระพุทธองค์ได้ตรัสถึงมูลเหตุแห่งความวิปริตของธรรมชาติไว้ว่า “ยสมฺมึ ภิกฺขเว สมฺเข ราชาโนธมฺมิกา โหนฺติ ชลฺย พลฺวนโธ จ อปฺปาพาทา จาติ” ซึ่งแปลว่า

“ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ในสมัยใด ผู้ปกครองรัฐไม่ดำรงอยู่ในธรรม ในสมัยนั้น แม้ข้าราชการก็ไม่ตั้งอยู่ในธรรม

เมื่อข้าราชการไม่ตั้งอยู่ในธรรม แม้พวกพราหมณ์และคฤหบดีก็ไม่ตั้งอยู่ในธรรม

เมื่อพวกพราหมณ์และคฤหบดีไม่ตั้งอยู่ในธรรม แม้พวกขวานิคม ชาวชนบทก็ไม่ตั้งอยู่ในธรรม

เมื่อขวานิคมและชาวชนบทไม่ตั้งอยู่ในธรรม พระจันทร์และพระอาทิตย์ก็ย่อมโคจรคลาดเคลื่อน

เมื่อพระจันทร์และพระอาทิตย์โคจรคลาดเคลื่อน ดาวนักษัตรทั้งหลายก็ย่อมโคจรคลาดเคลื่อน

เมื่อดาวนักษัตรทั้งหลายโคจรคลาดเคลื่อน วันคืนย่อมคลาดเคลื่อนไป

เมื่อวันคืนคลาดเคลื่อนไป เดือนและกึ่งเดือนก็ย่อมคลาดเคลื่อน

เมื่อเดือนและกึ่งเดือนคลาดเคลื่อน ฤดูและปีก็ย่อมคลาด

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

เคลื่อน

เมื่อฤดูและปีคลาดเคลื่อน ลมก็พัดผิดปกติ (คือแรงและอ่อนเกินไป)

เมื่อลมพัดผิดปกติ พวกมนุษย์ปราศจากธรรมะยอมเดินผิดทาง

เมื่อมนุษย์ปราศจากธรรมะเดินผิดทาง พวกเทวดาย่อมไม่พอใจ

เมื่อเทวดาไม่พอใจ ฝนย่อมไม่หลังท้อธารโดยชอบ (คือไม่ตกต้องตามฤดูกาล)

เมื่อฝนไม่หลังท้อธารโดยชอบ ข้าวกล้าย่อมแก่ไม่เสมอกัน
มนุษย์บริโภคข้าวกล้าแก่ไม่เสมอกัน ย่อมเป็นผู้มีอายุสั้น มี
ผิวพรรณเศร้าหมอง มีกำลังน้อย มีอาการเจ็บป่วยมาก”

(จากพระไตรปิฎก เล่มที่ ๒๑ ข้อ ๗๐ หน้า ๙๗)

เมื่อเราได้ทราบเช่นนี้แล้ว ก็พอจะสาวไปหาดันเหตุได้แล้ว
ใช้ไหมว่า อะไรเป็นต้นเหตุทำให้ฝนไม่ตกต้องตามฤดู ถ้าเราสืบเป็น
เปลาะๆไปก็จะได้เป็นดังนี้

เหตุที่ฝนไม่ตกต้องตามฤดูกาล เพราะมนุษย์ปราศจากมรรคา
(ไม่รู้หลักธรรม) ดำเนินชีวิตผิดทำนองคลองธรรม

เหตุที่มนุษย์ปราศจากมรรคา ดำเนินชีวิตผิดๆ เพราะลมพัด
ผิดปกติ

เหตุที่ลมพัดผิดปกติ เพราะฤดูและปีคลาดเคลื่อน

เหตุที่ฤดูและปีคลาดเคลื่อน เพราะเดือนและกึ่งเดือน
คลาดเคลื่อน

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

เหตุที่เดือนและกิ่งเดือนคลาดเคลื่อน เพราะวันคืนคลาดเคลื่อน

เหตุที่คืนและวันคลาดเคลื่อน เพราะดาวนักษัตรโคจรคลาดเคลื่อน

เหตุที่ดาวนักษัตรโคจรคลาดเคลื่อน เพราะพระจันทร์และพระอาทิตย์โคจรคลาดเคลื่อน

เหตุที่พระจันทร์พระอาทิตย์โคจรคลาดเคลื่อน เพราะขานิคมนชนบท (หมายถึงประชาชนทั่วไป) ไม่ตั้งอยู่ในธรรม

เหตุที่ประชาชนไม่ตั้งอยู่ในธรรม เพราะพราหมณ์และคฤหบดีไม่ตั้งอยู่ในธรรม

เหตุที่พราหมณ์และคฤหบดีไม่ตั้งอยู่ในธรรม เพราะข้าราชการไม่ตั้งอยู่ในธรรม

เหตุที่ข้าราชการไม่ตั้งอยู่ในธรรม ก็เพราะผู้ปกครองรัฐไม่ตั้งอยู่ในธรรมนั่นเอง

โดยวิธีการสืบสาวที่ละเปลาะๆเช่นนี้เราก็พอจะจับหลักได้ว่าอะไรเป็นสาเหตุต้นตอที่ทำให้ฟ้าฝนไม่ตกต้องตามฤดูกาล สาเหตุหรือต้นตอใหญ่ก็เพราะ “ผู้ปกครองรัฐไม่ตั้งอยู่ในธรรมนั่นเอง”

เพราะหัวหน้าไม่ตั้งอยู่ในธรรม คดโกงเสียเองแล้ว จะให้ผู้อยู่ในปกครองเป็นคนดี ตั้งอยู่ในธรรมไม่คดโกงอย่างไรได้ เพราะผู้ปกครองเป็นตัวอย่างของประชาชน ถ้าผู้ปกครองไม่ดี จะให้ประชาชนข้าราชการดีได้อย่างไร ในเรื่องนี้ขงจื้อได้ถูกถามว่า “อารยธรรมของมนุษย์นั้นมีหลักอะไรที่สำคัญที่สุด”

ขงจื้อตอบว่า “รัฐบาล”

ศาสนา ปรักฎษา ปรักฎษณ์

และเมื่อถูกถามต่อไป “รัฐบาลต้องมีหลักปฏิบัติอย่างไรที่สำคัญที่สุด”

ขงจื้อตอบว่า “ปฏิบัติให้ถูกนั้นแหละสำคัญที่สุด เมื่อผู้ปกครองปฏิบัติถูก ราษฎรก็ทำตามถูก ราษฎรยอมทำตามผู้ปกครอง ถ้าผู้ปกครองไม่น่า ราษฎรก็ไม่รู้ว่าจะทำอย่างไรถูก ผู้ปกครองเปรียบเหมือนลม ราษฎรเปรียบเหมือนหญ้า หญ้าย่อมลู่ไปตามลม”

เมื่อถูกถามต่อไปอีกว่า “รัฐบาลปกครองราษฎรอย่างไรจึงจะดี?”

ขงจื้อตอบว่า “ราษฎรต้องมีพอกิน ต้องมีทหารพอบป้องกันตัว และราษฎรต้องมีความเชื่อมั่นในผู้ปกครอง”

เมื่อถูกถามต่อไปว่า “ที่ว่ามีมาอย่างไรหน้สำคัญที่สุด”

ขงจื้อได้ตอบว่า “ความเชื่อมั่นในผู้ปกครองสำคัญมากที่สุด คนเราเกิดมาแล้วก็ตายไป แต่ชาติใด ถ้าราษฎรไม่เชื่อผู้ปกครองแล้ว ชาตินั้นเป็นตั้งอยู่ไม่ได้”

นี่เป็นทรรศนะหนึ่งของขงจื้อ ขงจื้อเห็นว่าผู้ปกครองสำคัญมากที่สุด เพราะเป็นตัวอย่าง เป็นแบบฉบับของประชาชน เพราะฉะนั้นราษฎรจึงควรเคารพเชื่อฟังรัฐบาล แต่นั่นต้องหมายความว่ารัฐบาลนั้นต้องเป็นผู้ตั้งอยู่ในธรรมจริงๆ ถ้ารัฐบาลไม่ตั้งอยู่ในธรรมแล้ว ก็หาควรที่ราษฎรจะยึดเป็นแบบอย่างไม่

เมื่อเราทราบตามหลักที่พระพุทธองค์ได้ทรงประทานให้แล้วว่า อะไรเป็นเหตุที่ทำให้ฤดูกาลวิปริตแปรผัน ฝนไม่ตกต้องตามฤดูกาลเช่นนี้แล้ว การที่จะหาทางแก้ไขก็ไม่ยาก เพราะสิ่งใดมีเหตุเป็นแดนเกิด การที่จะแก้ก็ต้องแก้ที่ต้นเหตุของสิ่งนั้นๆ ซึ่งก็อยู่ในวิสัยพอจะแก้ได้ ถ้าทุกฝ่ายร่วมกันแก้

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

พระพุทธองค์ได้ตรัสต่อไปอีกว่า :

“ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ในสมัยใดผู้ปกครองดำรงอยู่ในธรรม
ในสมัยนั้น แม้บรรดาข้าราชการก็ดำรงอยู่ในธรรมด้วย

เมื่อข้าราชการดำรงอยู่ในธรรม แม้พวกพราหมณ์คฤหบดีก็
ตั้งอยู่ในธรรมด้วย

เมื่อประชาชนตั้งอยู่ในธรรม พระจันทร์และพระอาทิตย์ก็โคจร
ไม่คลาดเคลื่อนด้วย

เมื่อพระจันทร์และพระอาทิตย์โคจรไม่คลาดเคลื่อน วันคืนก็
ไม่คลาดเคลื่อนไปด้วย

เมื่อวันคืนไม่คลาดเคลื่อน เดือนและกึ่งเดือนก็ย่อมไม่คลาด
เคลื่อน

เมื่อเดือนและกึ่งเดือนไม่คลาดเคลื่อน ฤดูและปีก็ย่อมไม่
คลาดเคลื่อน

เมื่อฤดูและปีไม่คลาดเคลื่อน ลมก็ย่อมพัดตามปกติ

เมื่อลมพัดตามปกติ มนุษย์ก็มีทางเดิน ย่อมเดินไปไม่
ผิดทาง

เมื่อมนุษย์มีทางเดิน และเดินไม่ผิดทาง พวกเทพดาย่อม
พอใจ

เมื่อเทพดาพอใจ ฝนย่อมหลังท้อธารให้โดยชอบ

เมื่อฝนหลังท้อธารให้โดยชอบ ข้าวกล้าย่อมแก่เสมอกัน

เมื่อมนุษย์ได้บริโภคข้าวกล้าที่แก่เสมอกัน ย่อมมีอายุยืน มี
ผิวพรรณผ่องใส มีกำลังมาก มีป่วยใช้น้อย”

(จากพระไตรปิฎก เล่มที่ ๒๑ ข้อ ๗๐ หน้า ๔๘)

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

โดยวิธีสาวไปหาต้นเหตุที่ละเอียดๆ เราก็จะพบวิธีที่เราจะ
ทำให้ฝนฟ้าตกต้องตามฤดูกาลได้ นั่นคือผู้ปกครองประเทศ หรือ
รัฐบาลจะต้องเป็นผู้ตั้งอยู่ในธรรม แต่ใครเล่าจะเป็นหนุที่อาสาเอา
ลูกกระพรวนไปผูกคอแมว

จากพระพุทธดำรัสในเรื่องนี้ ทำให้เราพบวิธีทำให้อายุยืนด้วย
พระพุทธองค์ได้ประทานโอสถขนานอายุวัฒนะให้แล้ว แต่ทั้งหมดนี้
ขึ้นอยู่กับคนที่ผู้ปกครองประเทศตั้งอยู่ในธรรม

จากพระพุทธดำรัสข้อนี้เอง ที่ทำให้เห็นพระปัญญาอันยิ่ง
ใหญ่ของพระพุทธองค์ พระองค์ทรงทราบถึงเรื่องสุริยจักรวาลเป็น
อย่างดี นับว่าเป็นความรู้ที่เรียกว่าได้ก้าวหน้าเกินยุคทีเดียว และ
ยิ่งซึ่งไปกว่านั้นก็คือ พระองค์ทรงทราบเหตุที่ทำให้ดินฟ้าอากาศ
วิปริตแปรปรวน ซึ่งเป็นความคิดที่ก้าวหน้ายิ่งขึ้นไปอีก

ถ้าเราต้องการอยู่กันโดยสงบสันติสุขแล้ว ก็ขอให้ทุกท่านช่วย
กันสังคายนาตัวเอง และที่สำคัญที่สุด ขอท่านผู้ปกครองประเทศ
ทั้งหลายจงเป็นผู้ตั้งอยู่ในธรรมเถิด เลิกคดโกงตลบตะแลง
ปลิ้นปล้อนหลอกลวงกันเสียที เพื่อประชาชนจะได้อยู่เย็นเป็นสุข
สมดังที่ท่านได้ตั้งพระนิธานและให้สัญญาแก่ประชาชนไว้.

๑๔ พฤศจิกายน ๒๕๐๐

ศีลธรรม กับ แผนการศึกษาของชาติ

ทุกประเทศเขาจะต้องกำหนดแผนการศึกษาของชาติเอาไว้ เพื่อชี้ชัดให้เห็นว่า นโยบายการศึกษาของชาตินั้นมีแนวโน้มไปในทางไหน ในสมัยก่อนประเทศไทยได้วางแผนการศึกษาไว้ ๓ องค์ด้วยกัน คือ :

๑. พุทธิศึกษา การศึกษาเกี่ยวกับความรู้ทั่วไป
๒. จริยศึกษา การศึกษาเกี่ยวกับศีลธรรม
๓. พลศึกษา การศึกษาเพื่อความสมบูรณ์แห่งพลานามัย

ในสมัยก่อน เราเห็นว่าเพียงเท่านี้ก็พอแล้วสำหรับการศึกษาของชาติ และเราก็ได้ดำเนินการศึกษาในรูปแบบนี้มาเป็นเวลานาน เพิ่งจะมาปรับปรุงแก้ไขกันใหม่เมื่อหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ นี้เอง โดยพิจารณาเห็นว่าการเรียนรู้แต่เพียงทฤษฎีอย่างเดียวหาสามารถนำ

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

ไปสู่ความรุ่งเรืองได้อย่างแท้จริงไม่ ทั้งนี้เพราะขาดการปฏิบัติ จึง
ไม่มีความชำนาญ ในที่สุดก็ตกลงกำหนดแผนการศึกษาของชาติ
ใหม่ เป็น ๔ องค์ด้วยกัน คือ :

๑. พุทธิศึกษา การศึกษาเกี่ยวกับความรู้ทั่วไป
๒. จริยศึกษา การศึกษาเกี่ยวกับศีลธรรมจรรยา
๓. พลศึกษา การศึกษาเพื่อสร้างพลานามัยให้สมบูรณ์
๔. หัตถศึกษา การศึกษาให้หนักไปในทางภาคปฏิบัติ

หัตถศึกษานี้ความจริงเดิมก็มีอยู่แล้ว แต่ยังมีน้อยไปเท่านั้น
เอง ที่เราเพิ่มขึ้นมาเช่นนี้ก็เพราะอิทธิพลของตะวันตกนั่นเอง ซึ่ง
เป็นการวางแผนการศึกษาตามระบบที่เรียกว่า FOUR H'S เพราะ
ในองค์แห่งการศึกษาทั้ง ๔ นั้น ในภาษาอังกฤษขึ้นต้นด้วยตัว H ทั้งสิ้น
พุทธิศึกษา ตรงกับ HEAD คือต้องใช้สมอง จริยศึกษา ตรงกับ
HEART เพราะเป็นเรื่องเกี่ยวกับจิตใจ พลศึกษา ตรงกับ HEALTH
เพราะเกี่ยวกับสุขภาพพลานามัย และ หัตถศึกษา ตรงกับ HAND
เพราะเกี่ยวกับภาคปฏิบัติที่ต้องใช้มือเป็นส่วนใหญ่ ทั้งหมดใน
ภาษาอังกฤษขึ้นต้นด้วย H ทั้งนั้น

ความจริงแผนการศึกษาที่ได้กำหนดไว้นี้ก็นับว่าไม่เลวเลย
หากเราสามารถปฏิบัติตามได้ แต่ข้าพเจ้าอดคิดไม่ได้ว่า ทำไมหนอ
เมืองไทยทั้งๆที่เป็นเมืองพุทธ แผนการศึกษาก็มี และได้กำหนด
ไว้อย่างงดงามทีเดียว แต่ทำไมเมืองไทยจึงเต็มไปด้วยการคดโกง
ฉ้อราษฎร์บังหลวง ตลบตะแลง และเปียดเบียนรังแกซึ่งกันและกัน
อยู่ คิดๆดูแล้วก็น่าเศร้าใจ ใครมีโอกาสก็สาวได้สาวเอา ไม่นาน
ร้อนใจเลยว่า ใครจะเดือดร้อนบ้าง เมืองไทยเต็มไปด้วยคนที่เห็น

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

แก้ตัว จะว่ารัฐบาลวางแผนการศึกษาผิดพลาดก็ไม่เชิง แต่ทำไม
หนอผู้ที่ได้รับการศึกษาที่เราเรียกกันว่าอยู่ในเกณฑ์ดีนั้น จึงมัก
ไม่เป็นคนที่เราคิด การศึกษาไม่ได้ทำให้คนเป็นคนดีหรือ? ถ้า
เป็นเช่นนั้น เราจะศึกษากันทำไม? เพราะผลก็ไม่แตกต่างอะไรกัน
แต่ก็อาจเป็นไปได้ที่เราศึกษากันก็เพื่อหาวิธีคิดโง่ให้ได้แบบเนียนที่สุด
นั่นดูจะถูกกว่า

การที่เราจะแก้ปัญหานี้ ต้องแก้กันให้ถูกจุด ถ้าแก้ไม่
ถูกจุดแล้ว เราจะต้องแก้กันไม่หยุดหย่อน เหมือนกับในกรุงเทพฯ
นี้มียุ่งมาก ทุกหนทุกแห่งเต็มไปด้วยยุ่ง เกือบจะเรียกว่า KINGDOM
OF MOSQUITOES ได้แล้ว เราได้เคยปราบยุ่งกันมาหลายครั้ง
หลายหนแล้ว ยุ่งก็หาได้สงบหรือเพลาลงไม่ ดูกลับทำให้ยุ่งคึกคัก
ขึ้นอีก และดูจะทวีจำนวนมากขึ้นทุกที ถึงกับฝรั่งต้องออกปากว่า
“ยุ่งเมืองไทยนี้หัวแข็งจังเลย” ข้าพเจ้าคิดว่า การแก้แบบที่ดำเนิน
อยู่นี้จะไม่ได้รับผลสำเร็จเลย เพราะเราใช้วิธีปราบด้วยดีดีที่
ข้าพเจ้าเห็นภาพเจ้าหน้าที่เดินท่อม ๆ ไปฉีดยุงดีดีที่บ้านแล้ว
นึกขำแถมสังเวชใจ เราไม่พิจารณากันเลยว่า บ่อเกิดของยุงนั้นอยู่
ที่ไหน กรุงเทพฯ เต็มไปด้วยคลอง จนได้รับฉายาว่า “เวนิสตะวันออก”
แต่ละคลองในกรุงเทพฯ นั้นเต็มไปด้วยสิ่งปฏิกูล ใช้การเกือบ
ไม่ได้ ขณะนี้ก็ตื่นเขินเกือบหมดแล้ว แต่ละคลองดูเป็นแหล่งเพาะ
ยุ่งมากกว่า เพราะเต็มไปด้วยน้ำเน่าไม่มีการถ่ายเท เป็นน้ำนิ่ง
อยู่ตลอดเวลา จึงเป็นแหล่งเพาะยุ่งได้อย่างดีทีเดียว นอกจากนั้น
คลองในกรุงเทพฯ ยังมีลักษณะเหมือนส้วมสาธารณะอีกด้วย เมื่อน้ำ
ลด ลมโชยมา เราจะได้กลิ่นจากคลองไม่ผิดอะไรกับส้วมแตกเลย

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

นี้หรือกรุงเทพฯ เมืองสวรรค์ ยิ่งไปกว่านั้นตามได้ถุนบ้านและห้อง
แถวท้าวไปในพระนครหลวงนี้ยังเป็นที่ลุ่ม เต็มไปด้วยน้ำครำ ซึ่ง
เป็นแหล่งเพาะยุงได้เป็นอย่างดีเหมือนกัน ทุกหนทุกแห่งเต็มไปด้วย
ด้วยแหล่งเลี้ยงยุง แหล่งเพาะยุง แล้วเพียงแต่จะเอาดีดีที่ไปฉีด
อย่างฉาบฉวยนั้น จะแก้ไขได้หรือ การแก้แบบนี้ไม่ใช่เป็นการแก้
ที่ต้นเหตุ เป็นการแก้ปลายเหตุ จึงได้ผลน้อยมาก แล้วในที่สุดยุงก็
คงมีมากอยู่เช่นเคย หรือจะมากยิ่งกว่าเดิมเสียอีก เหมือนกับต้นไม้
ที่มีผลเป็นพิษ เราจะยังมัวคอยเก็บผลทิ้งอยู่ทุกปีๆหรือ เมื่อเราไม่
ต้องการ ทำไมไม่ตัดรากชุดเหง้ามันทิ้งเสียเล่า ถ้าจะคอยเก็บผลทิ้ง
อยู่เรื่อยๆแล้ว เมื่อไรจะสิ้นสุดกันเสียที ยิ่งนานวันนานปี ต้นไม้นั้น
นั้นก็ใหญ่โตขึ้นทุกที นั่นก็หมายความว่ามันจะผลิตผลมาให้เรา
เก็บมากขึ้น เราจะต้องมีภาระมากขึ้นจนไม่มีโอกาสไปทำอะไรอื่น
ถ้าหากเราจะตัดรากชุดเหง้ามันเสียทีเดียวแล้ว เราก็ไม่ต้องกังวลที่
จะมาเก็บผลมันทิ้งอีก และก็คงไม่ต้องมีใครเสียชีวิตเพราะไปเก็บผล
มันมากินโดยไม่รู้ตัวเป็นแน่ การปราบยุงก็เช่นเดียวกัน ไม่ใช่คอย
แต่ฉีดดีดีที่ฆ่ายุงเท่านั้น เราควรจะได้พิจารณาดูว่า ที่ใดเป็นแหล่ง
เพาะยุง เราต้องรีบแก้ไขเสีย ที่ใดราบลุ่มมีน้ำขัง น้ำครำ เป็นแหล่ง
เพาะยุงก็รีบกลบเสีย คลองไหนสกปรกไม่สามารถถ่ายเทได้ ก็ต้อง
หาวิธีระบายให้น้ำได้ถ่ายเทได้ตลอดเวลา ถ้ายังคิดจะใช้อู่ ถ้าเห็น
ว่าไม่มีประโยชน์ เราไม่ต้องการใช้แล้ว ก็ถมเสียเลยก็สิ้นเรื่องไป

แผนการศึกษาของชาติก็เช่นเดียวกัน นับว่าเราได้วางไว้
อย่างบรรเจิดพิริศพริ่งทีเดียว แต่ทำไมหนอ ผลที่ได้รับจึงไม่
พิริศพริ่งไปด้วย ทฤษฎีใช้ไม่ได้ หรือว่าภาคปฏิบัติไม่ดีกันแน่

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

ถ้าเราพิจารณาแผนการศึกษาของชาติแล้วเกือบจะหาที่ติไม่ได้เลย หากเราจะดำเนินการตามแผนการศึกษานั้นอย่างถูกต้องแล้ว ประเทศไทยคงประสบความสำเร็จรุ่งเรืองทั้งในด้านวัตถุ และในด้านจิตใจอย่างแน่นอนโดยไม่ต้องสงสัย แต่โดยเหตุที่ภาวะการณ์ในเมืองไทยขณะนี้ เรายังไม่อาจรับรองได้เลยว่าอยู่ในภาวะที่สงบเรียบร้อยทั้งๆที่ในเมืองไทยเป็นเมืองพุทธ ประชาชนคนไทยเกือบทั้งประเทศ ต่างก็เป็นผู้ที่ยอมรับนับถือพระพุทธศาสนาเป็นแนวทางปฏิบัติด้วยกันทั้งนั้น ทั้งๆที่คำสอนในพระพุทธศาสนาก็ล้วนแล้วแต่เป็นไปเพื่อให้ประชาชนละชั่วประพฤติดีทั้งสิ้น แต่ทำไมเมืองไทยจึงไม่อยู่ในภาวะที่สงบเรียบร้อยได้ ไม่ว่าที่ใดต่างก็ปั่นเดือดร้อนไปตามๆกัน การคดโกงหลอกหลวงก็มีอยู่ทั่วไปทุกหนทุกแห่ง นับว่าเป็นเรื่องน่าคิดมาก

ทั้งๆที่แผนการศึกษาของชาติก็งามหรู มีพร้อมทั้งในด้านวิชาการและจริยธรรม แต่ทำไมบ้านเมืองจึงยังเดือดร้อนอยู่ เราจึงควรจะมองให้ซึ่งลงไปอีกกว่าที่เป็นเช่นนี้เพราะเหตุใด เราได้ดำเนินการตามแผนการศึกษาของชาติที่ได้วางไว้แล้วแค่นั้นเพียงไร ถ้าเราจะได้พิจารณาถึงวิธีการแล้ว เราจะเห็นว่ายังมีอะไรขาดตกบกพร่องอยู่มากทีเดียว และเป็นความบกพร่องที่ร้ายแรงมาก เป็นจุดเสื่อมโทรมแห่งศีลธรรมอันดีงามอย่างยิ่ง ทั้งนี้เพราะการได้วางแผนการศึกษาของชาติไว้ว่ามี ๔ องค์นั้น ย่อมเป็นการยืนยันอยู่แล้วว่า แต่ละองค์แห่งการศึกษานั้นมีความสำคัญเท่าๆกันนี้เป็นโดยทฤษฎี แต่โดยภาคปฏิบัติแล้วเราให้ความสำคัญเท่าเทียมกันบ้างหรือเปล่า? เราจะเห็นว่าการศึกษาของเราหนักไปทางพุทธิ-

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

ศึกษาอย่างที่สุด จนลืมนึกถึงความสำคัญของการศึกษาในแขนงอื่น ๆ ไป โดยเฉพาะจริยศึกษาเกือบไม่ได้รับความสนใจเลย เพราะวิชาศีลธรรมหรือศาสนานั้น เป็นเพียงวิชาแฝงเท่านั้นเอง ไปรวมอยู่กับวิชาหน้าที่พลเมืองบ้าง ไปขึ้นอยู่กับวิชาสังคมศึกษาบ้าง เพียงแต่จะเป็นเอกราชอยู่ตามลำพังก็ไม่มี จริยศึกษาจึงเป็นวิชาแฝงที่ไม่มีใครเห็นความสำคัญเลย แม้แต่กระทรวงศึกษาธิการซึ่งเป็นเจ้าของนโยบายเกี่ยวกับการศึกษาของชาติก็หาได้คำนึงหรือเหลียวแลถึงความจริงข้อนี้ไม่ จากคะแนนรวมทั้งหมดตั้ง ๘๐๐ - ๑,๐๐๐ คะแนนนั้น วิชาศีลธรรมมีราคาเพียง ๑๕ - ๒๐ คะแนนเท่านั้น จริยศึกษาซึ่งได้รับการยกย่องว่าเป็นองค์หนึ่งแห่งการศึกษาของชาตินั้น มีความสำคัญเพียง ๑.๕ - ๒% เท่านั้นเอง

ไม่ว่าสิ่งใดก็ตาม ถ้าเราตีราคาขึ้นมาแล้ว ค่าก็เท่ากับราคานั้นเอง แต่ของมีค่าอันไม่จำเป็นต้องมีราคาเสมอไป ของบางอย่างมีค่าจนกระทั่งตีราคาไม่ได้ อย่างพระแก้วมรกตเป็นสิ่งที่ล้ำค่า เราไม่อาจตีราคาได้ ถ้าหากเราตีราคาสัก ๒๐๐ ล้านบาท พระแก้วมรกตย่อมเสื่อมค่าลง เพราะมีค่าเพียง ๒๐๐ ล้านบาทเท่านั้น เงิน ๒๐๐ ล้านบาทพอลาได้ไม่ยากนักในโลกนี้ แต่พระแก้วมรกตนั้น เราจะไปหาที่ไหนอีกเล่า ไม่มีอีกแล้ว ฉะนั้นของที่มีค่าจึงอาจไม่มีราคาก็ได้ ส่วนของที่ตีราคาแล้วก็หมายถึงว่ามีค่าเท่ากับราคานั้นเอง ศีลธรรมมีความหมายลึกซึ้งมากสำหรับประเทศชาติและประชาชนชาวโลก เพราะถ้าถิ่นใด ประเทศใด มีแต่พลเมืองที่ไร้ศีลธรรมแล้ว ประเทศนั้นจะหาความสงบสุขไม่ได้เลย บ้านเมืองจะเดือดร้อนเต็มไปด้วยการคดโกงตลบตะแลง ตีรันฟันแทงกันอยู่เสมอ ความรู้อย่างมี

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

มากเท่าใด ถ้าหากขาดธรรมะประจำใจแล้ว ย่อมมีโทษมากเท่านั้น เพราะความรู้ทุกอย่างคือพุทธิศึกษานั้นเอง เปรียบประดุมืดสองคม อาจเป็นได้ทั้งประโยชน์และโทษ แล้วแต่จะใช้ ถ้าคนที่ใช้มีคุณธรรมสูง ก็ย่อมใช้ให้เป็นประโยชน์แก่ประเทศชาติและประชาชนชาวโลก แต่ถ้าคนที่ใช้ไร้คุณธรรมเสียแล้ว อาจใช้ความรู้ไปในทางคดโกงก็ได้ เพราะคนรู้มากย่อมโกงได้มากและแนบเนียนยิ่งขึ้น ศิลธรรมจึงมีความสำคัญต่อโลกมาก แต่เราให้ความสำคัญแก่ศีลธรรมพอแล้วหรือ เราตีค่าศีลธรรมเพียง ๑๕ - ๒๐ คะแนนเท่านั้น ทำให้เยาวชนของชาติเข้าใจผิด เห็นว่าศีลธรรมไม่มีความหมายอะไร เวลาเรียนก็ไม่ค่อยสนใจ นักเรียนจะสนใจเฉพาะวิชาที่มีคะแนนมาก ๆ เช่น คณิตศาสตร์ ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ ภาษาอังกฤษ ฯลฯ เท่านั้น วิชาศีลธรรมทิ้งเสียก็ได้ เอาวิชาอื่นช่วยก็ถมเถไป จะเป็นไร เมื่อเยาวชนซึ่งจะเป็นผู้ใหญ่ในวันข้างหน้าขาดความสนใจในจริยศึกษาเสียแล้ว ก็ย่อมขาดคุณธรรมประจำใจ เด็กวันนี้ก็คือผู้ใหญ่ในวันข้างหน้านั่นเอง เมื่อเราไม่ได้อบรมเด็กให้มีธรรมประจำใจเสียแต่ต้นมือแล้ว เมื่อเขาเป็นผู้ใหญ่ในวันข้างหน้า ก็ย่อมเป็นผู้ใหญ่ที่ดีได้ยาก เมื่อมีโอกาสที่จะโกง ก็จะฉวยโอกาสทันที ความสงบสุขในสังคมย่อมเกิดขึ้นมาไม่ได้ ทุกหนทุกแห่งก็จะเต็มไปด้วยความทุกข์ความเดือดร้อนนานปีการ

ถ้าจะเปรียบแผนการศึกษาของชาติประดูลอยน็ดแล้ว องค์ ๔ แห่งแผนการนี้ก็เปรียบประดูล้อยทั้ง ๔ แห่งของรถยนต์นั่นเอง เมื่อล้อยทั้ง ๔ นี้ไม่เท่ากัน บางล้อก็ใหญ่เกินไป บางล้อก็เล็กเกินไป เมื่อความสมดุลไม่มีเช่นนี้ เราลองวาดภาพรถยนต์คันนี้

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

ดูซิว่าจะมีรูปร่างอย่างไร รถอย่างนี้จะนำประเทศชาติไปสู่ความเจริญรุ่งเรือง หรือนำไปสู่ความหายนะแน่ คงเป็นรถที่ทุเรศที่สุด ไม่ปลอดภัยเลย ในที่สุดก็จะนำไปสู่จุดดับอย่างแน่นอน เราจะแก้ไขกันอย่างไร?

การแก้ไขโดยตั้งกระทรวงวัฒนธรรมขึ้นมา ตั้งสภาวัฒนธรรมขึ้นมา ตั้งคณะกรรมการอบรมศีลธรรมแก่ประชาชนขึ้นมา เหล่านี้ นะหรือจะได้ประโยชน์อะไร? นอกจากจะถลุงเงินของชาติ เงินที่เกิดจากหยาดเหงื่อแรงงานของประชาชนไปโดยไม่ได้อะไรเกิดขึ้นมาเลย เสียเงินและเวลาเปล่าๆ เราแก้กันที่ปลายเหตุ ทำไมเราจึงไม่แก้ที่มูลเหตุเล่า? แผนการศึกษาของชาติเราก็มีแล้ว และสลายเสียด้วย เพียงแต่เราจะพยายามเดินตามแผนการนี้ ไม่ออกนอกกลุ่มออกไปแล้ว บ้านเมืองคงไม่ประสบชะตากรรมอย่างทุกวันนี้ อย่างแน่นอน

ก่อนอื่นเราต้องพิจารณาแก้ระเบียบการศึกษากันเสียใหม่ ให้เกิดการสมดุลระหว่างพุทธิศึกษา จริยศึกษา พลศึกษา และหัตถศึกษา เราต้องให้ความสำคัญทัดเทียมกัน โดยเฉพาะจริยศึกษามีความสำคัญมาก ถ้าจะตีราคา ก็ต้องตีราคาให้สูงไว้ มิฉะนั้นอย่าตีราคาเสียเลย ให้กลายเป็นสิ่งล้ำค่าจนตีราคาไม่ได้เสียเลย ยังจะดีกว่าตีราคาเพียง ๑๕ - ๒๐ คะแนน ซึ่งเป็นการตีราคาอย่างที่เราเรียกว่า “เสียไม่ได้” ของสูงถ้าเราตีราคาต่ำไป ก็ทำให้หมดค่า เคยมีเรื่องที่สลตจเกิดขึ้นเรื่องหนึ่งเมื่อไม่กี่ปีมานี้ เรื่องมีอยู่ว่า ชายผู้หนึ่งเป็นนักสะสมพระ โดยเฉพาะอย่างยิ่งพระเครื่อง เขามีพระสมเด็จจย อยู่องค์หนึ่ง ได้ตีราคาไว้ถึง ๔,๐๐๐ บาท แด้นานๆ เข้าก็ชักเบื่อ สมัยหลังสงครามมานี้เกิดมีแฟชั่นเล่นสุนัขขึ้น โดยเฉพาะ

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

อย่างยิ่งในวงของผู้ที่ยกย่องตัวเองว่า “ผู้ดี” สุนัขที่เข้าประกวด
ประชันกันนั้นเป็นสุนัขฝรั่งทั้งสิ้น ตัวหนึ่งๆราคาหลายพันบาท ผู้ที่
ชอบสะสมพระเครื่องนั้นก็อยากได้สุนัขฝรั่งเลี้ยงกับเขาบ้าง บังเอิญ
เขามีเพื่อนคนหนึ่งที่ชอบสุนัข และได้เลี้ยงสุนัขฝรั่งไว้มากมาย
แต่ละตัวราคาตั้ง ๓,๐๐๐ - ๔,๐๐๐ บาท ชายผู้นี้ก็อยากได้พระ-
สมเด็จฯ ไว้ห้อยคอสักองค์เหมือนกัน เมื่อชายทั้งสองคนได้พบกัน
และได้สนทนากันแล้วเรื่องก็พอดีกัน คนหนึ่งมีพระสมเด็จฯ แต่ซัก
เปื้อน อยากเลี้ยงสุนัข คนหนึ่งมีสุนัขแต่อยากได้พระเครื่อง ในที่สุด
ก็ตกลงเอาสุนัขแลกกับพระเครื่อง เพราะราคาเท่ากัน น่าสลดใจ
ไหมเล่าท่าน ในเมื่อเราตีราคาของขึ้นมาแล้ว บางทีทำให้ค่าตกไป
เพราะพระสมเด็จฯ มีราคาเท่ากับสุนัขตัวหนึ่งเท่านั้นเอง

วิชาศีลธรรมก็เช่นเดียวกัน มีค่าน้อยกว่าวิชาวาดเขียนเสีย
อีก เราตีราคาศีลธรรมถูกมาก เพราะผู้ตีราคาศีลธรรมมองไม่เห็น
คุณค่าของศีลธรรมเลย อาจเป็นเพราะเขาไม่มีศีลธรรมก็ได้ นับเป็น
เรื่องที่น่าเศร้าใจมาก เมื่อเป็นเช่นนี้ศีลธรรมจะดีได้อย่างไร ในเมื่อ
ไม่มีใครมองเห็นคุณค่าของศีลธรรมเลยแม้แต่ผู้กำหนดชะตากรรม
ของประเทศ

การที่จะแก้ไขปัญหาโรคจิตเสื่อมนี้ให้หายได้ เราจะต้องแก้
หลายวิธีด้วยกัน แต่ในบรรดาวิธีต่างๆเหล่านั้น วิธีหนึ่งก็คือต้อง
แก้วิธีการภาคปฏิบัติ ให้ดำเนินไปตามแผนการศึกษาของชาติอย่าง
จริงจัง นั่นคือถ้าเราจะตีราคาศีลธรรมแล้วต้องตีราคาให้สูง ให้สม
กับความสำคัญของศีลธรรม เพื่อให้เด็กได้เห็นความสำคัญของวิชา
ศีลธรรม โดยที่เด็กไม่รู้ตัว โดยวิธีนี้อาจทำให้ศีลธรรมได้มีโอกาส

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

ซึ่งซาบเข้าสู่จิตใจของเด็กได้ที่ละเล็กละน้อย และนานวันเข้ามันก็จะ เป็นประจวบจรอยจารึกที่ประทับแน่นอยู่ในจิตใจของเด็กเอง หรือ มิฉะนั้นก็อย่าตีราคาวิชาศีลธรรมเสียเลย เพราะการตีราคานั้น ถ้า ตีราคาต่ำก็ทำให้คนสำคัญผิดไปคิดว่าศีลธรรมเป็นสิ่งที่ไร้ค่า ไม่มี ความสำคัญอะไร ถ้าเราอยากให้ประเทศชาติดำเนินไปสู่ความเจริญ รุ่งเรืองทั้งทางด้านวัตถุและจิตใจแล้ว เราต้องแก้ปัญหาเรื่องนี้ให้ได้ เสียก่อน มิฉะนั้นการศึกษาของไทยก็คงมีสภาพไม่ผิดกับรถยนต์ที่มี ล้อวิปริตจะนั้น และถ้าเราจะต้องโดยสารไปในรถชนิดนี้แล้ว เราก็คง ไม่แน่ใจว่าชะตาของเราจะยืนยาวไปได้แค่ไหนเพียงไร เราจะต้อง ระวังตัวอยู่ตลอดเวลา เพราะไม่แน่ว่ารถเจ้ากรรมคันนี้จะพาเรา หกคะเมนตีลังกาเมื่อไร แต่ถ้าเราจะได้ปรับปรุงวิธีการศึกษาใหม่ ให้สมดุลกัน ไม่ใช่หนักไปในทางวัตถุนิยมหรือจิตนิยมแต่เพียง อย่างใดอย่างหนึ่งแล้ว เราก็คงพอวางใจได้ว่า รถโดยสารคันนี้คงพา เราไปสู่จุดหมายปลายทางได้โดยไม่ต้องระวังตัวมากนักกว่า รถจะ พาเราวิ่งออกนอกกลุ่มนอกทางเข้าป่าเขารก หรือคว่ำไปเสียก่อน

เรื่องนี้นับว่ามีความสำคัญมาก ชะตาของประเทศแขวนอยู่กับ แผนการศึกษาของชาตินี้ด้วย ถ้าหากเราดำเนินการศึกษาผิด ชาติก็ อาจถึงซึ่งหายนะ แต่ถ้าหากเราดำเนินการให้ถูกต้อง ชาติของเรา ก็ จะถึงซึ่งวัฒนะโดยไม่ต้องสงสัย ดังนั้นจึงจำเป็นที่กระทรวงศึกษา- ธิการกับกระทรวงวัฒนธรรม* จะต้องร่วมมือกันปรับปรุงวิธีการ ต่างๆเกี่ยวกับแผนการศึกษาของชาตินี้ให้รัดกุมเหมาะสม ไม่ใช่

* สมัยนั้น กระทรวงวัฒนธรรมยังมีอยู่

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

ปล่อยให้เป็นไปตามยถากรรม ผิดๆพลาดๆอย่างทุกวันนี้ ถ้าเราแก้ ปัญหาเรื่องศีลธรรมให้ดีขึ้นได้แล้ว ปัญหาเรื่องการคดโกง ตลบตะแลง ฉ้อราษฎร์บังหลวง หรือการเบียดเบียนซึ่งกันและกันก็จะค่อยๆ หดไปเอง เมื่อเอกชนแต่ละคนเป็นคนมีความรู้มีศีลธรรมดีแล้ว ประชาคมก็จะดีเอง ถ้าเราแก้ปัญหาเอกชนได้ ก็แก้ปัญหาประชาคม ได้โดยไม่ยากลำบากอะไรนัก ข้าพเจ้าเห็นว่ากระทรวงศึกษาธิการ ควรจะได้ดำเนินการเกี่ยวกับแผนการศึกษาของชาตินี้ให้เข้ารูปเสียที ก่อนที่จะสายเกินไป และควรดำเนินการโดยด่วนด้วย มิฉะนั้นแล้ว จะเข้าภุมันที่ว่า “กว่าถั่วจะสุก งาก็ไหม้”

๒๗ มิถุนายน ๒๕๐๐

ศาสนศึกษา กับ อนาคตของชาติไทย

หัวใจที่สำคัญที่สุดของประเทศชาติก็คือ การศึกษา การศึกษาเท่านั้นที่จะทำคนให้เป็นคน ทำคนให้เหนือคน ทำคนให้เป็นคนจริงๆ แต่เท่าที่ปรากฏอยู่ในขณะนี้ก็เป็นที่น่าท้อใจอยู่เหมือนกันแล้วว่า เรายังไม่สามารถอำนวยความสะดวกการศึกษาให้เยาวชนของชาติได้อย่างเต็มที่ เสียงเรียกร้องโรงเรียนและมหาวิทยาลัยมีอยู่ทั่วไป เป็นปัญหาที่รัฐบาลทุกรัฐบาลไม่สามารถแก้ให้ตกได้ จำนวนเด็กที่ศึกษาจบหลักสูตรประถมศึกษาปีละมากมาย แต่เด็กเหล่านี้ก็หาที่เรียนต่อไม่ได้ อย่างในต่างจังหวัด บางจังหวัด (เล็ก ๆ) มีเด็กศึกษาจบชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ - ๕ พันคน แต่เรามีโรงเรียนพอที่จะรับเด็กเข้าศึกษาต่อในชั้นมัธยมศึกษาเพียง ๔๐๐ - ๕๐๐ ที่เท่านั้น แล้วเด็กอีก ๓ - ๔ พันเศษเหล่านั้นเล่าจะทำอย่างไร? และทุก ๆ จังหวัดก็ตกอยู่ใน

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

สภาพเช่นนี้เหมือนกันหมด ปัญหาทำนองนี้มีแต่จะทวียิ่งขึ้นทุกปี เราจะแก้ไขอย่างไร?

ปัญหาที่ถกเถียงวิพากษ์วิจารณ์กันอยู่ทั่วไปในเวลานี้คือปัญหาหนึ่งก็คือปัญหาเกี่ยวกับ “ศีลธรรม” เยาวชนของชาติต้องมีความเสื่อมทรามในด้านความประพฤติยิ่งขึ้นทุกวัน ทั้งๆที่เด็กเหล่านี้เกือบทั้งหมดเป็นชาวพุทธ ทำไมพระพุทธรศาสนาจึงไม่สามารถแก้ปัญหาลำนี้ได้?

ปัญหาลำนี้มีความสัมพันธ์กันอยู่ การที่จะแก้ปัญหาลำทั้งสองนี้ ถ้ารู้จักแก้ไขถูกต้องแล้วก็ไม่สู้จะยุ่งยากเกินไปนัก เมืองไทยเป็นเมืองพระพุทธรศาสนา ประชาชนส่วนมากมีศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวอยู่แล้ว คล้ายๆกับเป็นเมล็ดพืชที่มีคุณสมบัติพอที่จะเจริญเติบโตได้ ถ้ารู้จักเอาไปปลูกในที่ที่ดี และหมั่นรดน้ำพรวนดินและใส่ปุ๋ยให้พอสมควร ประชาชนส่วนใหญ่มีศรัทธามั่นในพระพุทธรศาสนา ถ้าการใดเป็นเรื่องขององค์การศาสนาแล้ว ประชาชนจะเต็มใจให้ความสนับสนุนช่วยเหลือเสมอ

แผนการศึกษาของชาติที่รัฐบาลได้กำหนดไว้ นั้น นับว่าเป็นแผนการที่สมบูรณ์ ถ้าเราจะได้ปฏิบัติกันจริงจัง แต่เท่าที่ปรากฏเรามักไม่ค่อยได้ดำเนินการให้ถูกต้องตามหลักการ หรือแผนการ จึงปรากฏผลออกมาว่าแม้สมัยนี้เป็นสมัยที่เจริญด้วยแสงสีวิทยาศาสตร์ก็จริง แต่ในด้านศีลธรรมแล้ว เกือบไม่ได้รับการเหลียวแลเลย เยาวชนของชาติเกือบไม่เข้าใจในความหมายของศาสนาที่ตนนับถือเลย เป็นเพียงการนับถือกันตามประเพณีเท่านั้น ความหมายของศาสนา ความหมายของวิชาศีลธรรมเกือบไม่มีอยู่แล้ว ทั้งนี้

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

เพราะเรายังดำเนินการไม่ครบถ้วนตามแผนการนั่นเอง

ถ้าเราจะเปรียบเทียบชีวิตของเราเหมือนการเดินทางแล้ว ก็จำเป็นอย่างยิ่งที่เราจะต้องสร้างนาวาแห่งชีวิตขึ้น การที่เราให้ “พุทธศึกษา” แก่เด็กก็เท่ากับเราได้มอบเครื่องอุปกรณ์ในการสร้างนาวานั้นๆ ให้แก่เด็กนั่นเอง คนทุกคนต่างก็มุ่งหวังที่จะให้ชีวิตของตนดำเนินไปสู่จุดมุ่งหมายปลายทางโดยสวัสดิภาพด้วยกันทั้งนั้น ถ้ามีโอกาสก็อยากจะออกไปชมโลกที่กว้างใหญ่ไพศาลให้มากที่สุดเพื่อเป็นกำไรชีวิต แต่การจะเดินทางไปได้แค่ไหนเพียงไรนั้นขึ้นอยู่กับเหตุปัจจัยหลายอย่าง เหมือนกับการสร้างเรือ การจะสร้างให้ใหญ่โตหรือดีเลวแค่ไหนเพียงไรนั้น ก็ขึ้นอยู่กับคุณสมบัติและปริมาณของไม้ของเหล็ก และสมรรถภาพของผู้สร้าง ผู้สร้างจะมีสมรรถภาพแค่ไหนเพียงไรนั้น ก็ขึ้นอยู่กับครูผู้ฝึกสอนด้วยเหมือนกันว่าจะมีความสามารถแค่ไหนเพียงไร ถ้าครูอาจารย์มีความรู้ดี มีความสามารถดีก็จะถ่ายทอดความรู้ให้แก่ศิษย์อย่างได้ผลดียิ่ง และการที่ศิษย์จะรับได้แค่ไหนเพียงไรก็ขึ้นอยู่กับคุณสมบัติของตนด้วย เหมือนเมล็ดพืชชนิดเดียวกัน แต่คุณภาพดีเลวไม่เท่ากัน แม้จะเอาไปปลูกในที่เดียวกัน ใส่ปุ๋ยรดน้ำพรวนดินเหมือนกัน เท่าๆกัน ผลที่ได้รับก็หาเหมือนกันไม่ ฉะนั้นทั้งครูอาจารย์และศิษย์จึงเป็นปัจจัยของกันและกันด้วย

เมื่อครูอาจารย์ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ในด้านพุทธศึกษาให้แก่ศิษย์นั้น ก็เท่ากับว่าครูอาจารย์ได้ช่วยสร้างนาวาชีวิตให้แก่ศิษย์นั่นเอง แต่การจะสร้างได้ใหญ่โตแค่ไหนเพียงไรนั้นก็ต้องขึ้นอยู่กับความมุ่งหมายในชีวิตด้วยเหมือนกัน ถ้าเราคิดจะเดินทาง

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

ล่องลอยอยู่ในแม่น้ำลำคลองเท่านั้น ก็ควรสร้างเรือขนาดเรือใบ เรือสำปั้นจ้างก็พอแล้ว ถ้าสร้างให้ใหญ่โตเกินไปอาจจะคับคลอง คับแม่น้ำ ใช้ไม่ได้ก็ได้ แต่ถ้าจะคิดออกทะเล มหาสมุทร ก็ควรสร้างเรือให้ใหญ่โตพอที่จะได้คลื่นลมได้ และควรเลือกไม้หรือเหล็ก อย่างดี ๆ มาต่อเป็นลำเรือ และก็ควรต่ออย่างประณีตบรรจง ไม่ใช่เพียงต่อให้เป็นลำเรือเท่านั้น พอเอาลงน้ำก็จมน้ำทันที แต่นั่นแหละ แม้ครูอาจารย์จะให้เครื่องอุปกรณ์อย่างดีแล้ว ถ้าศิษย์ไม่เอาถ่าน ทำอะไรจับจด ไม่ตั้งอกตั้งใจทำอย่างจริงจังแล้ว ผลที่ได้ก็คือ ความไม่สำเร็จ หรือจะสำเร็จได้ก็ไม่ดี ไม่ปลอดภัยสำหรับการเดินทาง ของชีวิต

แม้ว่าเขาจะต่อเรือได้ดีแค่ไหนเพียงไรก็ตาม ถ้าเรือลำนั้น ปราศจากหางเสือเสียแล้ว ก็ย่อมหาความปลอดภัยได้ยาก ชีวิตก็เช่นเดียวกัน ถ้าปราศจากธรรมะ ไม่มีศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวแล้ว ก็คงไม่ผิดกับเรือที่ปราศจากหางเสือ เรือที่ไม่มีหางเสือนั้น ในยามปกติก็ไม่สู้น่ากลัวเท่าไรนัก แต่ในขณะใด ถ้าเกิดคลื่นลม อย่างแรงแล้ว เรือนั้นย่อมถึงซึ่งความอับปางโดยพลันทันที แม้ว่า บางทีจะไม่ถึงความอับปาง แต่ก็คงถูกคลื่นลมพัดพาไปตามยถากรรม คือย่อมลอยละล่องไปตามกระแสลมกระแสน้ำ หาจุดหมายปลายทางไม่ได้ แต่ถ้าเรือลำใดมีหางเสือแล้ว ย่อมง่ายต่อการ วาดและคัด ทำให้เราสามารถบังคับเรือให้แล่นไปสู่จุดหมายปลายทางได้อย่างแน่นอน แม้จะต้องถูกคลื่นและลมบ้าง แต่ก็คงไม่ถึงซึ่งความอับปางง่าย ๆ ชีวิตก็เช่นเดียวกัน ถ้าเราศึกษาแต่พุทธิศึกษาแง่เดียวโดยไม่เหลียวแลถึงศีลธรรมหรือจริยศึกษาเลย ก็

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

เท่ากับเราสร้างเรือโดยปราศจากหางเสือนั่นเอง นาวาชีวิตของเรา คงจะล่องลอยไปตามมฤตกรรม หากจุดหมายปลายทางไม่ได้ และหา ความปลอดภัยไม่ได้ อาจถึงซึ่งความอัปปางโดยพลัน ถ้าหากจะ ต้องพบมรสุมแห่งชีวิตเข้า คนที่มีความรู้ท่วมหัวเอาตัวไม่รอด ก็ เพราะเขารู้แต่ในด้านพุทธิศึกษาอย่างเดียว ขาดจริยศึกษาเป็น เครื่องยึดเหนี่ยวใจ จึงมักใช้ความรู้ไปในทางที่ผิด เช่นในทางคด โกงหลอกลวงประชาชน เป็นต้น คนที่จะเรียกว่าคนดีได้ จะต้อง มี ทั้งพุทธิศึกษาและจริยศึกษา (วิชาจรรยาสัมปโน) แม้ว่าหางเสือ จะเล็ก แต่หางเสือชิ้นนั้นแหละเป็นสิ่งสำคัญที่สุดของเรือ ศีลธรรม ก็เช่นเดียวกัน แม้จะมีคะแนนให้น้อย แต่วิชาศีลธรรมจริยศึกษานั้น ก็เปรียบเสมือนหางเสือเรือนั่นเอง แม้จะมีราคาน้อย แต่ก็มีค่ามาก เช่นเดียวกับหางเสือแม้จะเล็ก แต่ความปลอดภัยของเรือก็ขึ้นอยู่กับ หางเสือเล็ก ๆ นั้นเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับการดำเนินชีวิต ยิ่ง จะต้องเดินทางสู่ท้องทะเลลึกด้วยแล้ว หางเสือเป็นสิ่งจำเป็นที่สุด และต้องทำให้ดีที่สุดเท่าที่จะทำได้

โลกสมัยปัจจุบันนี้เจริญไปรวดเร็วมาก ฉะนั้นปัญหาต่างๆ จึง เกิดขึ้นมาจากหลายทางหลายกระแสด้วยกัน และแต่ละปัญหาก็ก ลับซับซ้อนมากมาย การที่จะแก้ปัญหาดังๆ จึงขึ้นอยู่กับความ สามารถของผู้แก้ด้วยว่าจะสามารถแยกแยะปัญหาต่างๆ เหล่านั้น ออกมาได้หรือไม่ ถ้าแยกไม่ออก ก็แก้ไม่ได้ ปัญหาชีวิตเหมือนกับ โจทย์เรขาคณิต ซึ่งบางข้อเราจะเอาทฤษฎีเพียงบทเดียวมาแก้หา ได้ไม่ ต้องใช้ทฤษฎีหลายๆบทมาแก้จึงจะสำเร็จ แต่บางข้อก็แก้ ง่ายๆ โดยใช้ทฤษฎีเพียงบทเดียวก็แก้ ออก แต่บางข้อก็ยุ่งยาก

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

สลับซับซ้อนเหลือเกิน ถ้าไม่พิจารณาให้ดีก็อาจจะมองหาวิธีแก้ไม่ออก ยิ่งใจร้อนด้วยแล้ว ยิ่งหาทางสำเร็จได้ยาก ปัญหาชีวิตก็เช่นกัน เมื่อมันเกิดขึ้นมาแล้ว เราก็จะต้องค่อยๆพิจารณาไตร่ตรองดูให้รอบคอบเสียก่อนว่า ปัญหานั้นๆมีสมุฏฐานมาจากไหน เราจะเอาอะไรมาแก้ และจะแก้อย่างไร บางทีก็อาจเป็นปัญหาทางเศรษฐกิจ ทางกฎหมาย ทางศีลธรรม ฯลฯ เราต้องจับให้ถูกจุดด้วย ซึ่งบางทีเราก็ต้องอาศัยทฤษฎีหลายบทเหมือนกัน จึงจะแก้ ออก อย่าลืมว่า ปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นนั้นมันไม่เหมือนกับตัวทฤษฎีเสมอไป แต่ถ้าเราฉลาดแล้วก็สามารถเอาทฤษฎีนั้นๆมาประยุกต์ใช้ได้โดยไม่ยากนัก

วิชาศีลธรรมเป็นวิชาที่สำคัญยิ่งสำหรับชีวิต แต่คนส่วนมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กๆมักไม่เห็นความสำคัญ เพราะความสำคัญของเด็กอยู่ที่การสอบไล่ได้ ฉะนั้นเด็กก็จะต้องสนใจต่อวิชาที่มีคะแนนมากๆ วิชาไหนคะแนนมาก วิชานั้นแหละสำคัญ นี่เป็นความคิดเห็นของเด็ก เราจะหาเด็กที่เข้าใจในคุณค่าของวิชาศีลธรรมจริงๆ ว่าเป็นสิ่งที่มีค่าสำหรับชีวิตนั้นเกือบหาไม่ได้เลย เด็กจึงละเลยต่อวิชานี้เสียโดยสิ้นเชิง เพราะเรียนก็ยาก คะแนนก็น้อย แกรมครูสอนไม่รู้เรื่องเสียอีก เลยทำให้เด็กเกิดความเหนื่อยหน่าย ผลร้ายจึงเกิดขึ้น นั่นคือเหตุผลที่ทำให้เด็กของชาติเห็นห่างจากศาสนา จากธรรมะออกไปทุกที กำลังจะกลายเป็นคนไม่มีศาสนา เหมือนเรือที่ปราศจากหางเสืออยู่แล้ว อนาคตของเยาวชนของชาติจึงน่ากลัวว่าจะหั่นลงเหวเสียมากกว่า ถ้าเราไม่รีบหาวิธีแก้ไขเสียแต่บัดนี้

ศาสนา ปร ัช ญา ปร ะ ยุ ก ต์

ถ้าท่านจะได้สนใจต่อข่าวความเคลื่อนไหวของหนังสือพิมพ์ต่างๆแล้ว จะเห็นว่าขณะนี้ก็มีเรื่องที่ถูกนำมาวิพากษ์วิจารณ์มากที่สุดเรื่องหนึ่ง คือ เรื่องเกี่ยวกับความเสื่อมทรามทางด้านจิตใจ เพราะโรคนี้กำลังระบาดไปทั่วทุกมุมเมืองทั่วทุกสังคม แม้จังหวัดที่เคยได้รับการยกย่องเป็น เมืองของคนใจบุญ คือ เชียงใหม่เอง ขณะนี้* ก็กำลังประสบกับปัญหานี้ด้วย นั่นคือปัญหาเกี่ยวกับ “แก๊งอินทรีขาว” เป็นแก๊งของเด็กวัยรุ่นที่ถือสายสักอินทรีขาวเป็นสัญลักษณ์ของพวกตน เด็กเหล่านี้มักประพุดิเกะกระรานชาวบ้านร้านตลาดถึงกับเคยอุกอาจเข้าไปแย่งชิงผู้ต้องหาถึงโรงพักก็มี และดูมีที่ท่าว่าจะลุกลามออกไป ถ้าไม่รีบหาทางแก้ไขให้ทันท่วงที และเมื่อแก๊งอินทรีขาวเกิดขึ้นแล้ว อีกหน่อยอินทรีสีอื่นๆก็คงเกิดตามกันมาอีกอย่างแน่นอน ขณะนี้ที่ทราบที่จังหวัดอุดรธานี ก็เกิดแก๊งอินทรีแดงขึ้นแล้ว สมาชิกส่วนมากเป็นนักเรียนประจำจังหวัดอุดรฯ แก๊งนี้ใช้สีหน้าอกเป็นรูปอินทรีแดงเป็นสัญลักษณ์ และมีอักษรข้างล่างว่า RED EAGLE แก๊งอินทรีแดงนี้ก็มีพฤติกรรมเลียนแบบจากแก๊งอินทรีขาวนั่นเอง อีกหน่อยแก๊งอินทรีเขียว ดำ เหลือง ดำง ฯลฯ ก็คงเกิดตามกันมาเป็นดอกเห็ดในฤดูฝนเป็นแน่ เพราะคนไทยชอบทำอะไรตามอย่างกัน โดยถือเป็นแฟชั่นอย่างหนึ่ง และแฟชั่นที่ทำตามกันนั้น ส่วนมากก็เป็นไปเพื่อทำลายศีลธรรมอันดีงาม หรือไม่ก็เป็นไปในทางทำลายเศรษฐกิจของชาติเสียแทบทั้งหมด เรายังไม่

* หมายถึงเหตุการณ์ที่เกิดเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๐๑ ซึ่งเป็นเวลาที่เขียนบทความนี้ ที่นำมาตีพิมพ์อีกโดยมิได้แก้ไข ก็เพื่อจะได้เป็นกระจกเงาสะท้อนภาพสังคมในสมัยนั้น

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

ค่อยได้พบเห็นแพ้น้ำเข้าวัดกันเลย แต่นั่นแหละ วัดอาจจะมีอะไร
ดึงดูดจิตใจคนได้เหมือนโรงหนังโรงละครก็ได้ ซึ่งทางวัดเองก็น่าจะ
ได้สำรวจตัวเองบ้าง!

สาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดแก๊งอินทรีชาวที่เชียงใหม่ ก็เพราะเด็ก
เหล่านี้ไปจำพฤติกรรมต่างๆในทำนองนี้จากภาพยนตร์ที่หลังไหล
มาจากตะวันตกอย่างมากมาในปัจจุบัน และโดยเหตุที่เด็กเหล่านี้
ยังไม่มีหลักธรรมประจำใจอย่างเพียงพอ เพราะแม้ว่าเชียงใหม่จะ
เป็นเมืองของคนใจบุญ มีวัดวาอารามทั่วไป มีพุทธสถานสำหรับ
เป็นที่อบรมศีลธรรม มีขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีก็ตาม แต่
โดยเหตุที่เด็กส่วนมากเป็นชาวพุทธซึ่งไปศึกษาในโรงเรียนของคริสต์
มักไม่ได้ให้ความสนใจแก่ศาสนาคริสต์ที่สอนในโรงเรียนเลย วิชา
เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาตนก็ไม่เข้าใจ เพราะไม่มีโอกาสจะศึกษาเล่า
เรียนอย่างจริงจัง พ่อแม่หรือผู้ปกครองก็เข้าใจศาสนาตามประเพณี
เสียมากกว่า ทั้งยังมีอาชีพรดตัวเพื่อความอยู่รอดของชีวิตอีก จึง
ไม่มีโอกาสอบรมสั่งสอนบุตรธิดาได้อย่างใกล้ชิด เลยทำให้เด็ก
ไม่เข้าใจในเรื่องศาสนาเลย จึงกลายเป็นคนไม่มีหลัก ก็จะต้องลอย
ละล่องไปตามเรื่องตามยถากรรม ตามอำนาจผลักดันของกิเลสและ
สิ่งแวดล้อม นี่เป็นปัญหาที่รัฐและองค์การศาสนาควรจะหยิบยกขึ้น
พิจารณาโดยรีบด่วน! ก่อนที่จะสายจนเกินไป อย่างที่ไว้จนเข้าตำรา
“กว่าถั่วจะสุก งาก็ไหม้” จะเกินแก้

ข้าพเจ้าได้เปรียบเทียบการศึกษามาแต่ต้นแล้วว่า ในส่วน
พุทธศึกษานั้นเปรียบเสมือนลำเรือ และจริยศึกษาเปรียบเสมือน
หางเสือ แม้ว่าเด็กจะได้รับความรู้เกี่ยวกับพุทธศึกษาและจริย-

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

ศึกษาไปแล้ว เพียงเท่านั้นหาเพียงพอไม่ เราจะต้องแนะนำให้เด็ก รู้จักเอาวิชานั้น ๆ ไปใช้ให้เป็นประโยชน์ให้มากที่สุด ต้องหัดให้เด็ก ได้สร้างความชำนาญด้วยตนเอง หัดแสดงความคิดเห็น ถ้ามีฉะนั้น แล้ว เมื่อเกิดปัญหาขึ้นมา เด็กจะไม่สามารถเอาความรู้ที่นั่น ๆ มาใช้ได้ทันทีที่ “มีเงินให้เขา ก็ มีความรู้ที่อยู่ในตำรา” จะได้ประโยชน์อะไร เมื่อเราจำเป็นต้องใช้เงิน เงินก็ไม่มี เพราะให้เขา ก็เสียหายหมด หรือมีความรู้เฉพาะในหนังสือในสมุดเท่านั้น เวลาจะต้องการใช้ ก็ต้องไปค้นกันเสียแย่ อย่างนี้ย่อมไม่ก่อให้เกิดประโยชน์เท่าใดนัก นอกจากจะพอคุยได้บ้างว่า เงินฉันก็มี ความรู้ฉันก็มี (แต่ให้ก็หรือ อยู่ในตำราหมด) ดังนั้นวิชาในส่วนของพลศึกษาและหัตถศึกษา ก็จำเป็นและมีความสำคัญเหมือนกัน ถ้าเปรียบบุพทิศศึกษาเหมือน ลำเรือ และจริยศึกษาเหมือนหางเสือแล้ว พลศึกษาก็ได้แก่การ เอาใจใส่หมั่นตรวจตราอุปกรณ์ของเรืออยู่เสมอว่ามีอะไรขาดตก บกพร่องบ้าง อะไรชำรุดก็ต้องแก้ไขซ่อมแซมให้อยู่ในสภาพที่จะ ใช้ได้เสมอ ส่วนหัตถศึกษานั้นก็คือการต้องหมั่นใช้เสมอ ต้องหัด พาย หัดคัด หัดวาด หัดถือหางเสือ ฯลฯ ให้มีความชำนาญ ถ้ารู้เฉพาะในตำรา ถึงคราวต้องใช้เข้าจริงๆ จะใช้ไม่ถูก จะเก้งก้างๆ เป็นที่แถมสรรวลของผู้ได้พบเห็น จะทำให้ขายหน้าโดยใช้เหตุ ฉะนั้น วิชาการต่าง ๆ จำเป็นจะต้องเอามาตรวจสอบและทดลองใช้อยู่เสมอๆ เหมือนเราท่องทฤษฎีเรขาคณิตได้ทั้งหมด แต่ถ้าเราไม่เคยทำแบบ ฝึกหัดเลย พอทำเข้าจริงๆ ก็จะทำไม่ได้ เพราะ “สืบบรูไม่เท่าหนึ่ง ชำนาญ” บางคนเรียนเก่ง สำเร็จปริญญาสูงๆ มาแล้ว แต่ไม่สามารถถ่ายทอดความรู้นั้นๆ ให้แก่เด็กได้ นั่นเพราะขาดความ

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

ชำนาญความเจนจัดนั่นเอง ครูบางคนได้ อ.บ., ป.ม. มาแล้ว เวลาสอนกลับสู่ผู้ได้เพียง ป.ม. ไม่ได้ก็ถมเถไป หรือบางทีสอบได้เป็นเปรียญตั้ง ๘ - ๙ ประโยค เทศน์สู่ผู้ได้นักธรรมโทไม่ได้ก็มากมาย ทั้งนี้เพราะขาดความเจตเจนนั่นเอง การได้ปฏิบัติเสมอๆจึงเป็นสิ่งที่มีความค่าต่อชีวิตมาก อย่าได้ทะนงตนว่าเป็นผู้มีความรู้สูงเลย คนที่รู้แต่สอนเขาไม่ได้ก็ไร้ค่าสำหรับสังคม หรือสอนได้ แต่ทำตัวให้เป็นแบบอย่างไม่ได้ ก็เท่ากับลดราคาตัวเอง

การทั้งหมดนี้ ถ้าจะได้พิจารณาโดยละเอียดแล้วจะเห็นว่า ประการที่สำคัญที่สุดก็คือ รัฐบาลองค์การศาสนามีได้ทำงานให้สัมพันธ์กันเลย ต่างคนต่างทำเสียมากกว่า แม้แต่กระทรวงศึกษา-ธิการและกระทรวงวัฒนธรรมยังออกกระเปียบในเรื่องการศึกษาขัดกันเองเลย เมื่อการทำงานไม่ประสานกัน ต่างคนต่างทำอยู่อย่างนี้เรื่อยไปแล้ว เมื่อไรจะมาบรรจบกันเสียทีเล่า โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านศีลธรรม ควรที่ทางศาสนาจะได้มีส่วนช่วยเหลือได้อย่างมากมาย และเข้าใจว่าจะทำได้อย่างดีเสียด้วย แต่รัฐก็คงถือตัว ไม่เคยคิดที่จะขอร้องให้พระช่วยเหลือเลย ทำให้พระองค์เสียใจ ไม่ค่อยได้ศึกษาค้นคว้าให้ยิ่งๆขึ้น ความฉลาดรอบรู้จึงลดลงไปเป็นเงาตามตัว ถ้าจะเปรียบเทียบสมรรถภาพของพระในปัจจุบันนี้กับในอดีตแล้ว จะเห็นว่าผิดกันมากทีเดียว ในสมัยโบราณ แม้พระจะมีได้เป็นเปรียญ ๘ - ๙ ประโยคอย่างเดี๋ยวนี้ก็ตาม แต่ก็ปรากฏว่าท่านได้สร้างวรรณกรรมทางศาสนาไว้มากมาย เช่น ท่าน พระสิริมังคลาจารย์ ได้แต่งคัมภีร์ มังคลัตถทีปนี ภาค ๑ - ๒ ซึ่งเราได้ใช้เป็นหลักสูตร ป.ธ. ๔, ๖ และ ๗ จนถึงทุกวันนี้

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

พระไพริวัสสัมมาเถระ ผู้รจนานั่งสือ จามเทววงศ์ และ พระรัตนปัญญามหาเถระ ผู้รจนานั่งสือ ชินกาลมาลี เป็นต้น พระสมณีนั่งสือซึ่งเรียกว่าสมณีนั่งสือที่มีการศึกษาเจริญรุ่งเรืองจนมีเปรียญ ๘ - ๙ ประโยคออกมามากมายนั้น มีใครบ้างที่ได้แต่งตำรับตำราให้เป็นหลักฐานอย่างในบรรพกาล นี่แสดงว่าการศึกษาในด้านพระศาสนาเสื่อมลงทุกที เราจะเอาเพียงสถิติจำนวนนักเรียนที่สมัครเข้าสอบประจำปีเป็นมาตรฐานหรือ? แม้ว่าจะมีนักเรียนเพิ่มขึ้นทุกปี แต่คณะสงฆ์ได้พิจารณาดูหรือเปล่าว่า สถิติพลเมืองเพิ่มขึ้นหรือเปล่า? และการศึกษานั้นได้ผลดีแค่ไหนเพียงไร สถิติที่ได้รับนั้นเป็นสถิติที่บริสุทธิ์หรือเปล่า? ถ้ารัฐจะเลิกทะเลาะงัด และทางวัดก็ตื่นตัวกันเสียที ข้าพเจ้าคิดว่าคงไม่สายเกินไปสำหรับการที่จะแก้สถานการณ์ทางด้านศีลธรรมที่กำลังเสื่อมโทรมลงอย่างน่าใจหายอย่างแน่นอน

การที่จะแก้ปัญหาเรื่องความเสื่อมโทรมในด้านศีลธรรมนี้ จำเป็นที่รัฐและศาสนาจะร่วมมือกันอย่างใกล้ชิด ไม่ใช่ต่างคนต่างพายอย่างทุกวันนี้ ถ้าขึ้นต่างคนต่างพาย เรือซึ่งกำลังจะเอียงอยู่แล้วในขณะนี้ก็คงถึงกับล่มจมอย่างแน่นอน

ความจริงเกี่ยวกับเรื่องนี้ เป็นหน้าที่ของพระโดยตรง แต่เมื่อพระไม่ได้รับความร่วมมือจากรัฐแล้ว ก็ย่อมหมดโอกาสที่จะช่วยเหลือได้ แต่ถึงกระนั้นพระก็ไม่ควรประมาท ควรเตรียมตัวไว้ให้พร้อมที่จะช่วยเหลือทุกเมื่อ เยาวชนของชาติในขณะนี้กำลังตกอยู่ในห้วงแห่งความหายนะเสมือนคนที่ตกน้ำกำลังจะจมมีจมแหล่ เป็นผู้ที่น่าสงสาร ควรที่พระจะได้หาโอกาสช่วยเหลือ โดยวิสัยของผู้ที่มี

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

ธรรมประจำใจแล้วไม่จำเป็นมีไซหรือ ที่จะต้องให้คนที่จมน้ำตาย ออกปากขอร้องเสียก่อน จึงจะช่วย เมื่อพระเชื่อว่าจะช่วยได้ ก็ควรช่วยทันที แต่นั่นแหละ ก่อนที่พระคิดจะช่วยใครนั้น ก็ควรสำรวจตัวเองเสียก่อนว่ามีความรู้ความสามารถพอแล้วหรือยัง? เหมือน การที่จะช่วยคนตกน้ำ เราก็จะต้องสำรวจดูตัวเสียก่อนว่าเราว่ายน้ำ เป็นไหม? ว่ายน้ำแข็งไหม? ถ้าขนาดพอประคองตัวเองได้เท่านั้น ก็อย่าเพิ่งไปช่วยเด็ดขาด เดี่ยวจะพลอยพากันตายหมด ยิ่ง ว่ายน้ำไม่เป็นด้วยแล้ว อย่าทำเป็นอันขาด! เพราะจะทำให้เป็นภาระหนักยิ่งขึ้นสำหรับคนอื่น ๆ ถ้าได้พิจารณาตัวเองแล้วว่าตัวเอง ว่ายน้ำแข็งพอจะช่วยคนตกน้ำได้จริงๆ นั้นแหละจึงควรกระโดดลง ไปช่วย และการช่วยคนตกน้ำก็จำต้องรู้เทคนิคด้วย มิฉะนั้นอาจ ถูกคนตกน้ำกอดรัดเอาจมน้ำตายทั้งคู่จะกลายเป็น “ทำบุญ แต่ กลับได้บาปไป”

การที่จะสร้างพระให้เป็นผู้มีสมรรถภาพจริงๆ นั้น ก็จำต้อง ส่งเสริมการศึกษาของพระให้จริงจัง ไม่ใช่ “สักแต่จะทำ” หรือ “ทำ อย่างเสียไม่ได้” อย่างทุกวันนี้ ระบบการทำงาน “แบบผักชีโรย หน้า” ควรเลิกกันเสียที ศาสนาถ้าไม่ได้รับความอุปถัมภ์จากรัฐก็ ไปไม่รอด แม้จะเอาตัวรอดไปได้ก็ไปแบบไม่บริสุทธิ์นัก ฉะนั้น รัฐ ควรจะส่งเสริมการศึกษาพระศาสนาให้มากยิ่งขึ้นกว่าการสร้างโบสถ์ สร้างวิหาร ซึ่งจำเป็นน้อยกว่า ควรทำให้เป็นลำเป็นสันและจริงจัง เสียที มิฉะนั้นเราจะไปหวังเอาอะไรจากพระนักก็คงไม่ได้ รัฐเคย คิดถึงงบประมาณบำรุงการศึกษาทางศาสนาบ้างหรือเปล่าว่าปีหนึ่งๆ ให้เท่าใด อย่างมหาวิทยาลัยสงฆ์ขณะนี้มียุ ๒ แห่ง รัฐได้ให้ความ

ศาสนา ปรัชญา ประยุกต์

อุปถัมภ์เพียงปีละ ๘ หมื่นบาทเท่านั้น* โดยเฉพาะมหาจุฬาลงกรณ-
ราชวิทยาลัย ซึ่งตั้งอยู่ ณ วัดมหาธาตุ ปัจจุบันนี้มีนิสิตนักเรียน
พิเศษ ครูอาจารย์เกือบ ๑๐๐ คน และในปีต่อไปก็คงมีนิสิตนัก
เรียนไม่ต่ำกว่า ๑,๔๐๐ - ๑,๕๐๐ คน ครูอาจารย์ก็คงตกเข้าร้อยละ
แต่ทางมหาวิทยาลัยสงฆ์ก็คงได้รับงบประมาณอย่าง “เสียไม่ได้”
จากรัฐเพียงปีละ ๘ หมื่นบาทเช่นเคย แล้วการศึกษาพระศาสนา
จะปรอดหรือ? ปีหนึ่งๆทางมหาวิทยาลัยจำต้องใช้เงินไม่ต่ำกว่า
๓ - ๔ แสนบาท นี่เป็นการใช้จ่ายอย่างกระเบียดกระสือที่สุด งบ
ประมาณขนาด ๘ หมื่นบาทนี้ แม้จะเอาไปดำเนินงานขนาดโรงเรียน
เทศบาลก็เกือบไม่ไหวอยู่แล้ว นี่แหละรัฐได้ตีความสำคัญของ
ศาสนาต่ำขนาดไหน? แล้วรัฐจะเรียกร้องเอาอะไรจากศาสนาเล่า!
แม้จะได้ก็คงไม่มากนัก นี่เป็นจุดหนึ่งที่รัฐบาลควรจะคำนึงให้มาก
เป็นพิเศษ ศาสนาเท่านั้นที่จะคู่สถานการณ์ทางศีลธรรมได้ แต่ไม่ใช่
รัฐส่งเสริมศาสนาเพียงเท่านี้ ถ้าคนไม่มีศีลธรรมเสียแล้ว กฎหมาย
จะไปทำอะไรได้ เราจึงควรใช้ทั้ง ระบบป้องกัน และ ระบบแก้ ไป
พร้อมๆกัน

ระบบป้องกันนั้น ทั้งรัฐและศาสนาควรจะได้ร่วมมือกันอย่าง
ใกล้ชิด ไม่ใช่ฝ่ายหนึ่งคอยห้ามไว้ แต่อีกฝ่ายหนึ่งให้ท้าย อย่างนี้
เด็กก็เอาอย่างไม่ถูก การป้องกันก็จำเป็นที่จะต้องวิจัยดูว่า เหตุที่
ทำให้ศีลธรรมเสื่อมทรามนั้นมีอะไรบ้าง แล้วก็แก้เป็นจุดๆไป เหตุที่
ทำให้จิตใจของเด็กเสื่อมทรามลงทุกทีนั้นล้วนจัดเป็น “อบายมุข”

* งบประมาณที่ได้รับเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๐๑ เวลานั้นงบประมาณได้เพิ่มอีกเล็กน้อย

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

ทั้งสิ้น เมื่อสรุปแล้วก็พอแยกเป็นข้อๆได้ดังนี้

๑. ภาพยนตร์และอารยธรรมตะวันตกบางประเภท เช่น ภาพยนตร์ที่เป็นไปในทางส่งเสริมให้เกิดอาชญากรรม ภาพยนตร์ประเภทส่งเสริมบุคคลที่เรียกว่า “อ้ายเสือ” ต่างๆ ซึ่งทำให้เด็กที่มีความคิดน้อยเห็นเป็นดั่งงาม เลยประพฤติเอาอย่าง เพราะสัญชาตญาณของเด็กในการเลียนแบบนั้นมีอยู่มาก แม้ภาพยนตร์ไทยประเภทนี้ก็ควรตั้งกรรมการขึ้นพิจารณาอย่างรอบคอบ และควรจะได้มีตัวแทนของกระทรวงวัฒนธรรมหรือองค์การศาสนาร่วมอยู่ด้วย บางเรื่องก็ควรกำหนดอายุของเด็กไว้ด้วยว่า ถ้าต่ำกว่าอายุเท่านั้นเท่านั้นดูไม่ได้ เพราะบางเรื่อง เด็กดูไม่ได้ แต่ผู้ใหญ่ดูดี ก็มี อีกประเภทหนึ่งคือศิลปะและการเดินรำบางอย่างไม่ควรส่งเสริมเลย เช่น การเดินรำแบบจิตเตอร์บัก วาเลนติโน จนกระทั่ง ร็อกเอนโรล เป็นต้น หรือศิลปะบางอย่างที่ใกล้ชิดกับความ “โป๊” เข้าไปทุกที อย่างที่สมาคม เอ.ยู.เอ. และ ส.น.อ. ได้จัดไปแล้วเมื่อเร็วๆนี้ ตลอดจนระบำเปลื้องผ้าที่นำมาแสดงตาม โรงภาพยนตร์และไนต์คลับต่างๆ ควรจะห้ามอย่างเด็ดขาด

๒. หนังสือและภาพที่เป็นไปในทำนองลามกอนาจาร หนังสือหรือภาพประเภทนี้เห็นมีวางขายอยู่เกลื่อนไปในท้องตลาด รัฐควรจะได้กวัดขังและควบคุมให้มาก อย่าปล่อยให้ใช้คำว่า “ศิลปะ” บังหน้าหากินอยู่อีกต่อไปเลย เพราะศิลปะประเภทนี้เป็นภัยต่อเยาวชนของชาติมาก ภาพที่เป็นไปในทำนองยั่วยุกุมารมณีนั้นมีอยู่ทั่วไป แม้ตามป้ายโฆษณา

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

ต่างๆซึ่งไม่เกี่ยวกันเลย ก็ยังอุตสาหามีภาพเช่นนั้น เรื่องนี้
หมายรวมไปถึงภาพยนตร์ที่เป็นไปในทางส่งเสริมกามารมณ์ด้วย

๓. สุรายาสูบและการพนัน นี่เป็นอีกเหตุหนึ่งที่รัฐควร
จะได้นำมาพิจารณาพิจารณาให้มาก อย่าได้เห็นแก่เงินเพียงปีละ
ไม่กี่ร้อยล้านบาทเลย เพราะวัตถุประสงค์คือเงินที่ได้มานั้นไม่คุ้มกับ
จิตใจของชาติที่เราต้องเสียไปดอก ขณะนี้เรามีโรงงานสุรา
(ไม่รวมโรงงานสุราเถื่อน) ทั่วประเทศตั้งหลายสิบแห่ง ล้วน
แต่แข่งขันกันผลิตสุราออกมาในแบบและรสต่างๆกัน และ
สลากกินแบ่งซึ่งเป็นการพนันที่ไม่ผิดกฎหมายก็เช่นกัน แม้
จะไม่ผิดกฎหมาย แต่ก็แสดงต่อศีลธรรมอย่างหนัก และรัฐ
ก็ออกจะหนักมือขึ้นทุกที นอกจากจะเพิ่มจำนวนสลากให้
มากขึ้นแล้ว ยังเพิ่มจำนวนงวดให้มากขึ้นอีกด้วย อีกหนอยก
คงออกเข้าออกเย็นเป็นหวย ก ข ไปดอก ศีลธรรมเริ่ม
เสื่อมทรามมากในสมัยที่ออกสลากบ่อยๆนี้เอง สมัยก่อนก็
ไม่ถึงกับอย่างนี้ อะไรหนอที่ทำให้รัฐเห็นผิดเป็นชอบได้ เงิน
ใช้ไหม? รัฐไม่มีความสามารถพอที่จะหาเงินโดยวิธีอื่นหรือ?
วิธีนี้ก็ไม่ได้ผิดอะไรกับการควักจากกระเป๋าเงินไปใส่กระเป๋า
นั่นเอง ไม่ก่อให้เกิดผลในด้านเศรษฐกิจเลย เพราะไม่ได้ทำ
อะไรให้ใหม่ขึ้น นอกจากได้พนักงานสาวใหม่ๆเพิ่มขึ้นเท่านั้น
ถ้ารัฐมัวเป็นห่วงเงินจำนวนนี้แล้ว รัฐก็ต้องเสียในด้าน
จิตใจไปอย่างที่ไม่อาจแก้ได้ทีเดียว

แม้ยาสูบก็เช่นเดียวกัน เป็นประเภทยาเสพติดให้
โทษอย่างหนักทีเดียว แต่รัฐก็กลับเป็นผู้ผูกขาดอบายมุข

ศาสนา ปรัชญา ปรยุ ก ต์

เหล่านี้เสียเอง แล้วจะให้ทางศาสนาแก้อย่างไร ทางศาสนาบอกว่า เป็นอบายมุขไม่ควรเสพ แต่รัฐกลับส่งเสริม เมื่อเรายังทำงานกันเป็นเส้นขนานเช่นนี้ เมื่อไรจะมาบรรจบกันเสียที และถ้ารัฐไม่ยอมแก้ปัญหาลเหล่านี้เสียก่อน เรื่องศีลธรรมเสื่อมทรามนั้นเป็นอันว่าไม่มีหวังที่จะแก้ได้อย่างแน่นอน

๔. รัฐควรส่งเสริมการศึกษาด้านจริยศึกษาให้มาก แม้ว่าจริยศึกษาจะเป็นองค์หนึ่งแห่งการศึกษาในแผนการศึกษาของชาติก็จริง แต่จริยศึกษาเหมือนลูกเมียน้อย เกือบไม่ได้รับการเหลียวแลเลย คณะเนติธรรมก็มีเพียง ๒๐ - ๓๐ คณะเนติใน ๘๐๐ - ๑,๐๐๐ เท่านั้น เด็กยอมฟังเสียงถึงความสำคัญขอวิชาต่างๆที่คณะเนติ ถ้าวิชาใดคณะเนติน้อย ก็หมายความว่ามีความค่าน้อยในความหมายของเด็ก รัฐควรพิจารณาแก้ไขในเรื่องนี้เป็นกรณีรีบด่วนด้วย

ถ้าสำหรับในการแก้ปัญนี้ก็ขึ้นอยู่กับการตัดสินใจของรัฐนั่นเอง ถ้ารัฐยังเห็นแก่ตัว เห็นแก่เงินอยู่ ก็แก้ไม่ตก วิธีแก้ปัญนี้ก็ไม่ว่าอะไรจนเกินไปนัก นั่นคือ

๑. รัฐต้องควบคุมภาพยนตร์และอารยธรรมตะวันตกที่จะเป็นภัยต่อศีลธรรม ให้มากและให้รัดกุมยิ่งขึ้น

๒. รัฐต้องควบคุมหนังสือและภาพประเภทลามกอนาจาร หรือว่ามีที่ท่าส่อไปในทางนั้นรวมทั้งภาพยนตร์ด้วย อย่าเปิดโอกาสให้มนุษยย์ที่เห็นแก่ตัวเอาคำว่า "ศิลปะ" มาใช้บังหน้า หนังสือประเภทหลังฉากหรือเรื่องในมุ้งควรห้ามอย่างเด็ดขาด และควบคุมอย่างใกล้ชิด

ศาสนา ปรัชญา ประยุกต์

๓. รัฐต้องจำกัดการผลิตสุรา ยาสูบ และการออกสลากกินแบ่งให้น้อยลง ยิ่งเลิกได้อย่างเด็ดขาดเท่าใดยิ่งดีเท่านั้น และห้ามส่งสุรา ยาสูบ มาจากต่างประเทศอีกด้วย โปรดอย่าได้อ้างมติมหาชนในกรณีนี้เลย เพราะถ้าเอามติมหาชนมาบังหน้าละก็ ควรเปิดโอกาสให้ประชาชนดื่มสุราเองและเล่นการพนันได้โดยเสรีจะมีดีกว่าหรือ?

๔. รัฐต้องทำตัวให้เป็นตัวอย่างที่ดีของประชาชน นั้นหมายถึงผู้ปกครองและข้าราชการทั้งหลาย ต้องทำตัวให้เป็นแบบฉบับที่ดี อย่าเห็นแก่ตัว เห็นแก่พวก คตโกง ตลบตะแลงต่าง ๆ นานา เพราะจะทำให้เด็กเลียนแบบ จงอย่าทำตัวเป็น “แม่ปูสอนลูกปู” เลย

๕. รัฐควรส่งเสริมการศึกษาในด้านศาสนาให้มาก เพื่อจะได้สร้างพระให้เป็นผู้มีความรู้ ความสามารถยิ่งขึ้น จะได้เป็นกำลังของประเทศชาติศาสนาต่อไป มิฉะนั้นเราจะได้พระที่ทุพพลภาพตลอดไป ควรส่งเสริมในด้านจิตใจให้มากกว่านี้ ให้สมกับที่จริยศึกษาเป็นองค์หนึ่งแห่งแผนการศึกษาของชาติจริง ๆ ควรพิจารณาปรับปรุงการสอนและการให้คะแนนศีลธรรมในโรงเรียนเสียใหม่ และควรหางบประมาณส่งเสริมการศาสนศึกษาในแบบมหาวิทยาลัยสงฆ์ให้ยิ่งกว่านี้ เพราะอนาคตของชาติในด้านจริยธรรมจะดีหรือชั่วขึ้นขึ้นอยู่กับการศึกษาของพระนั่นเอง ถ้าพระมีความรู้ความสามารถก็จะมีประสิทธิภาพในการสั่งสอนอบรมได้มากขึ้น อนาคตของชาติก็คงแจ่มใสยิ่งขึ้นกว่าทุกวันนี้เป็นแน่

ศาสนา ปรัชญา ประยุกต์

๖. รัฐควรทำงานประสานกันกับทางศาสนา ในอันที่จะอบรมจิตใจของเยาวชนของชาติ ไม่ใช่ทำคนละที่ และควรเปิดโอกาสให้พระได้ทดสอบด้วย มิใช่สอนแล้วก็แล้วกัน เราจะหาสถิติที่แน่นอนไม่ได้ นอกจากสถิติยกเมฆเท่านั้น เช่น บอกว่าในการอบรมคราวนี้มีผู้เข้ารับการอบรม ๑,๐๐๐ คน แต่ในพันคนนั้น จะมีคนเข้าใจสักกี่คน เราไม่ทราบ เราฟังปริมาณกันเสียมาก ไม่ได้คำนึงถึงคุณภาพเลย อย่างนี้เป็นการทำงานอย่าง “ขอไปที” หรือแบบ “ผักชีโรยหน้า” ไม่ได้ผลอะไร

ถ้ารัฐจะส่งเสริมการศึกษาให้เป็นลำเป็นสัน จริงจังแล้วอนาคตของชาติไทย ชาวไทยคงแจ่มจรัสยิ่งกว่านี้ แก่งอินทรีต่างๆ ก็คงไม่เกิดขึ้นแน่ แต่เมื่อเกิดขึ้นมาแล้ว รัฐก็ไม่ควรนั่งนอนใจ ควรจะได้นำปัญหานั้นๆ มาวิจัยโดยละเอียด และหาทางแก้ไขให้ถูกต้อง โดยรีบด่วนต่อไป เราหวังว่ารัฐบาลชุดนี้คงจะใจกว้างพอที่จะรับฟังความคิดเห็นนี้ และได้พิจารณาหาทางแก้ไขต่อไป.

๑๗ มีนาคม ๒๕๐๑

การศึกษาพระศาสนาแผนใหม่

ข้าพเจ้าได้อ่านบทความเรื่อง “การศึกษาพระศาสนาเมืองไทยจะดำเนินไปทางไหน” ซึ่งท่านผู้ใช้นามว่า “เปรียญเก่า” ได้เขียนได้ตอบกับท่าน “บ๊วย” ใน น.ส.พ. สยามรัฐติดต่อกันจนจบแล้ว เห็นว่าทั้งท่าน “เปรียญเก่า” และท่าน “บ๊วย” ต่างก็ได้โต้เถียงกันเพื่อรักษาผลประโยชน์ของพวกตน ฝ่ายตน และพยายามยกฐานะของตนให้สูงขึ้นโดยการเหยียดอีกฝ่ายหนึ่งว่าไม่ดีอย่างนั้นอย่างนี้ เข้าทำนอง “ยกตนข่มท่าน” คุณล้ายเด็กทะเลาะกันมากกว่า ข้าพเจ้าเห็นว่าการกระทำเช่นนี้จะไม่ทำให้เกิดผลดีแก่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเลย แทนที่พวกเราจะอยู่ร่วมกันโดยสามัคคีธรรม หันหน้าเข้าปรึกษาหารือกันเพื่อยกระดับฐานะของพวกเราให้สูงขึ้น เรากลับมาทำให้เกิดแตกแยกเป็นฝักฝ่ายเช่นนี้ สมควรแล้วหรือที่เราซึ่งได้

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

ศึกษาเล่าเรียนมาถึงเพียงนี้แล้ว จะประพฤติปฏิบัติเช่นนี้ ความรู้ทางพระพุทธศาสนาสอนเราอย่างนี้หรือ เขามักพูดกันเสมอว่า “ผู้ที่บวชเรียนนานๆมักใจแคบ” ทั้งๆที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็ไม่ได้ทรงสอนให้สาวกของพระองค์ใจแคบเลย แต่ทำไมหนอสาวกของพระองค์จึงมักจะมีใจแคบ ไม่ยอมลืมตาดูโลกเขา ไม่ยอมพยายามที่จะเข้าใจผู้อื่นด้วยกุศลจิตเลย ก็เมื่อเราได้บวชเรียนกันจนเป็นมหาเปรียญมีความรู้สูงๆเช่นนี้แล้ว รสพระธรรมยังไม่สามารถชำระจิตของเราให้เบาบางจากกิเลสและทิวติต่างๆแล้ว จะได้ประโยชน์อะไรต่อการที่จะต้องเสียเวลามานับวชเรียนกันอีกเล่า เพราะก็ไม่ต่างไปจากผู้ที่ไม่เคยบวชเรียนเลย หรือบางทีกลับจะมีกิเลสมากกว่าเสียด้วยซ้ำไป

ข้าพเจ้าเห็นด้วยที่ท่านเปรียญเก่าต้องพลอยเป็นเดือดเป็นแค้นแทนพวกเปรียญเรา ซึ่งต้องถูกตัดสิทธิอยู่เสมอมาโดยไม่มีเหตุผลและเป็นธรรมเลย และยิ่งเมื่อมหาวิทยาลัยสงฆ์ได้ผลิตนิสิตนักศึกษาสำเร็จเป็นพุทธศาสตรบัณฑิต เป็นศาสนศาสตรบัณฑิต ออกมาด้วยแล้ว ทางราชการก็แบมือต้อนรับ โดยให้อัตรารับเงินเดือนเท่ากับประโยค ๙ และดูจะมีอนาคตแจ่มใสมากกว่าเสียด้วย ในขณะที่เปรียญ ๖ - ๗ - ๘ ซึ่งเคยรับสิทธิ์สอบเข้าเป็นอนุศาสนาจารย์ ก็ถูกตัดสิทธิ์ไปหมดสิ้น คล้ายๆกับว่าพวกพุทธศาสตรบัณฑิตและศาสนศาสตรบัณฑิตเหล่านี้เอง เป็นต้นเหตุที่ทำให้พวกเปรียญ ๖ - ๗ - ๘ ถูกตัดสิทธิ์ การที่จะแก้ปัญหานี้จึงต้องแก้ที่ต้นเหตุ ฉะนั้นที่ท่านเปรียญเก่าจับจุดได้เช่นนี้ ก็เริ่มโจมตีการศึกษาแบบมหาวิทยาลัยสงฆ์ทีเดียว ซึ่งข้าพเจ้าก็เห็นว่าเป็นการโจมตีถูกต้อง

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

ทีเดียว สมกับที่ได้ศึกษาเล่าเรียนมาจนเป็นมหาเปรียญ แสดงว่า
ยังสามารถเอาความรู้นั้นมาใช้ให้เป็นประโยชน์ได้อย่างน่าดู แต่ไม่
น่าชมเลย

เราควรจะได้ระลึกถึงความจริง ซึ่งเป็นมูลฐานของการตั้งมหา-
วิทยาลัยสงฆ์เสียก่อนว่า ใครเป็นผู้ตั้ง และตั้งขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์
อะไร คงจะไม่มีใครปฏิเสธใช้ใหม่ว่า พระบาทสมเด็จพระจุลจอม-
เกล้าเจ้าอยู่หัว พระปิยมหาราชเจ้าของเรานั้น ทรงเป็นกษัตริย์ที่ทรง
พระปรีชาสามารถและทรงเล็งเห็นการณ์ไกลเพียงใด เมืองไทยได้รอด
จากความเป็นทาสของพวกจักรวรรดินิยม ก็เพราะพระปรีชาสามารถ
ของพระองค์ เมืองไทยได้เจริญรุ่งเรืองเป็นที่รู้จักของชาวต่างประเทศ
ก็เพราะการดำเนินรัฐประศาสน์นโยบายที่สุขุมคัมภีรภาพของพระองค์
พระองค์ทรงพิจารณาเห็นว่าโลกในสมัยนั้นกำลังเจริญรุดหน้าไป
อย่างรวดเร็ว จึงจำเป็นที่เราจะต้องมีความสัมพันธ์กับต่างประเทศ
ยิ่งขึ้น แต่การศึกษาในสมัยนั้นยังไม่ก้าวหน้าไปเท่าที่ควร โดย
เฉพาะอย่างยิ่งการศึกษาในด้านพระพุทธศาสนา เรายังคงศึกษา
บาลีและธรรมะตามแบบเก่ากันเรื่อยมา ไม่พยายามที่จะมองดูว่า
โลกเขาก้าวไปแค่ไหนแล้ว เราคงยังนอนกระหยิ่มใจอยู่ว่า การ
ศึกษาขนาดนักธรรมเอก เปรียญ ๙ ประโยคก็สูงพอแล้ว คิดแต่
จะเผยแผ่พระศาสนาอยู่เพียงในเมืองไทยเท่านั้นเอง ยิ่งในสมัยนั้น
เป็นสมัยที่พวกบาทหลวงแห่งศาสนาคริสต์ ได้เข้ามาเปิดโรงเรียน
และโรงพยาบาลขึ้นในเมืองไทยหลายแห่งแล้ว และกิจการของเขาก็
กำลังเจริญรุ่งเรืองขึ้นมาตามลำดับ แต่การศึกษาในด้านพระศาสนา
ของเราเล่าก้าวไปแค่ไหนแล้ว เปล่าเลย การศึกษาของเรายังคงเดิน

ศาสนา ปรัชญา ประยุกต์

ขอยเท้าอยู่ที่แก่นั่นเอง พระสงฆ์ไทยในสมัยก่อนเป็นผู้มีอิทธิพลมากในด้านการศึกษา ทั้งนี้ก็เพราะโรงเรียนในสมัยนั้นตั้งอยู่ในวัด และครูก็คือพวกพระนั่นเอง ฉะนั้นความสัมพันธ์ระหว่างพระกับฆราวาส พุทธจักรกับอาณาจักรจึงมีแน่นแฟ้นมาก แต่ต่อมาเมื่อการศึกษาของชาติเจริญขึ้นมากแล้ว แต่ของวัดยังขอยเท้าอยู่ไม่ยอมหน้าเดินสักที โรงเรียนจึงค่อยๆ แยกตัวออกจากวัดไปทุกที ทั้งนี้จะโทษใคร ข้าพเจ้าขอโทษพระ ทั้งนี้เพราะพระไม่มีสมรรถภาพในอันที่จะอำนวยความสะดวกให้เพียงพอแก่ความต้องการของประชาชน และให้ทันความเจริญก้าวหน้าของโลกได้ บ้านกับวัดก็เลยพลอยห่างเหินกันออกไปทุกที เมื่อความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับบ้านห่างกันออกไป เด็กๆ ผู้เป็นเยาวชนของชาติก็ไม่มีโอกาสได้อยู่ใกล้พระ จึงขาดผู้ที่จะเป็นผู้นำในทางศีลธรรม ในที่สุดเราก็ได้แต่บ่นกันว่า ศีลธรรมเสื่อมๆๆ นี่เป็นความผิดของใคร

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าฯ “พระปิยมหาราช” ได้ทรงตระหนักในข้อนี้เป็นอย่างดี พระองค์ทรงหวังว่า ถ้าพุทธจักรกับอาณาจักรจะต้องแยกทางกันเดินอย่างเด็ดขาดแล้ว ความหายหน้าจะไม่เกิดมีเฉพาะแก่ประเทศชาติเท่านั้น แม้ศาสนาเองก็จะดำรงอยู่ต่อไปหาได้ไม่ จิตใจของประชาชนก็จะตกอยู่ในสภาพที่เสื่อมโทรมลงทุกที ทั้งนี้เพราะไม่มีศีลธรรมเป็นเครื่องเหนี่ยวรั้งจิตใจนั่นเอง พระศาสนาเมื่อขาดผู้เลื่อมใสแล้ว ก็ย่อมไม่มีผู้อุปถัมภ์ เมื่อขาดผู้อุปถัมภ์แล้ว ย่อมดำรงอยู่ไม่ได้ นั่นคือทั้งพุทธจักรและอาณาจักรย่อมถึงซึ่งความหายหน้าด้วยกันทั้งสองฝ่าย เพราะเหตุนี้แหละ องค์พระปิยมหาราชเจ้าผู้ทรงเล็งเห็นการณ์ไกล จึงได้ทรงประกาศตั้ง

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

มหาวิทยาลัยสงฆ์ขึ้น เมื่อวันที่ ๑๓ กันยายน ร.ศ. ๑๑๕ (พ.ศ. ๒๔๓๙) ซึ่งเป็นปีที่ ๒๙ หลังจากได้ขึ้นครองราชสมบัติ และพระราชทานนามว่า “มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย” ทั้งนี้ก็เพราะพระองค์ทรงมีพระราชประสงค์ที่จะทรงกอบกู้การศึกษาทางด้านพระศาสนาให้พระภิกษุสามเณรมีความรู้ความเข้าใจในวิทยาการทั้งทางโลกและทางธรรม เพราะเมื่อพระภิกษุสามเณรมีความรู้ความเข้าใจในวิชาการทั้งทางโลกและทางธรรมแล้ว ก็ย่อมจะสามารถถ่ายทอดความรู้นั้นๆให้ประชาชนได้อย่างเต็มที่ ถ้าทำได้เช่นนี้ บ้านกับวัด อาณาจักรกับพุทธจักร พระกับฆราวาส ก็จะได้มีโอกาสใกล้ชิดทำให้เข้าใจกันและกันดีขึ้น และจะได้เดินทางร่วมกันได้อย่างสนิทโดยมีต้องสงสัย นั่นคือความเจริญรุ่งเรืองทั้งทางพระพุทธรูปและอาณาจักรนั่นเอง แต่เป็นที่น่าเศร้าใจอย่างยิ่งเพราะพระราชประสงค์นี้ มิได้รับการสนับสนุนจากฝ่ายศาสนจักรเลย โครงการอันบรรเจิดพิริศพริ่งของพระองค์ต้องประสบอุปสรรคอย่างหนักจนไม่สามารถดำเนินไปได้

ถ้าหากอุปสรรคไม่เกิดขึ้นแล้ว ถ้าสายตาของผู้นำทางศาสนาสมัยนั้นจะยาวสักหน่อยแล้ว เราก็ยังไม่ทราบเหมือนกันว่า กิจการของมหาวิทยาลัยสงฆ์จะเจริญรุ่งเรืองไปแค่ไหนแล้ว ถ้าเราจัดดำเนินงานถูกต้องมาตั้งแต่ต้นแล้ว เราก็ไม่อาจทราบได้เหมือนกันว่า ปานจะนี้เมืองไทยคงเป็นศูนย์กลางพระพุทธศาสนาของโลกแล้วอย่างแน่นอน ไม่ใช่เพียงเขายกยอเข้าหน่อย เราก็คิดว่าเวลานี้เราเป็นศูนย์กลางพระพุทธศาสนาแห่งโลกเสียแล้ว และปานนี้เราคงมีนักศาสนาที่เชี่ยวชาญพอที่จะเผยแผ่พระศาสนาไปยังต่างประเทศได้

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

มากมายที่เดียว หรืออย่างน้อยในการประชุมพุทธศาสนิกสัมพันธ์แห่งโลกทุกๆครั้ง เราก็คงไม่ต้องไปนั่งอมกมุข ได้แก่ Yes - No อย่างที่เคยประสบกันมาแล้วเป็นแน่ ซึ่งทำให้ชาวโลกไม่เข้าใจเลยว่าการพระศาสนาในเมืองไทยได้พัฒนาการไปในแบบใดรูปใด ถ้าการไปประชุมแต่ละครั้งเราไม่สามารถถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิดของเขามาได้ และไม่สามารถถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิดของเราให้แก่เขาได้แล้ว การไปประชุมนั้นก็ไม่มี ความหมายอะไรนอกจากเสียเงินทองของชาติ ซึ่งแต่ละบาทเกิดจากเลือดเนื้อของประชาชนไปโดยไม่ได้ประโยชน์อะไรเลย ข้าบางที่ต้องขายหน้าประเทศชาติอีกด้วย

อีกประการหนึ่ง ขอให้เราได้โปรดระลึกไว้ด้วยว่า การศึกษาของประเทศไทยเราในขณะนี้เน้นก้าวหน้าไปแค่นั้นเพียงไรแล้ว รัฐบาลยังไม่สามารถแก้ปัญหาเด็กไม่มีที่เรียนได้ รัฐบาลยังไม่สามารถอำนวยความสะดวกให้แก่เยาวชนของชาติได้อย่างเต็มตามความต้องการของประชาชน ทุกหนทุกแห่งจะมีแต่เสียงเรียกร้องของครู อาจารย์ ของโรงเรียน วิทยาลัย และมหาวิทยาลัย ซึ่งแสดงว่าประชาชนยังต้องการการศึกษาอยู่แค่นั้นเพียงไร ปัญหาที่หนักใจรัฐบาลอยู่ในขณะนี้ก็คือ ครู อาจารย์ มีไม่พอ โรงเรียนและมหาวิทยาลัยมีน้อยกว่าความเจริญของประชาชนที่นับวันจะทวีมากขึ้นทุกที คนที่มีเงินเท่านั้นจึงจะมีโอกาสได้ศึกษาเล่าเรียนในชั้นมหาวิทยาลัยได้ คนจนอย่าพูดถึงชั้นมหาวิทยาลัยเลย แม้แต่เพียงชั้นมัธยมก็เกือบไม่มีปัญญาอยู่แล้ว ท่านไม่คิดบ้างหรือว่าในบรรดาเด็กเลี้ยงควายเหล่านั้น อาจมีหลายคนทีเดียวที่มีสติปัญญาเฉลียวฉลาด ซึ่งถ้าได้รับการส่งเสริมให้ดีแล้ว อาจเป็นนายก-

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

รัฐมนตรี รัฐมนตรีได้เหมือนกัน แต่เดี๋ยงเหล่านี้ไม่มีใครเหลียวแล ปล่อยให้เป็นที่ไปตามยถากรรม นับว่าเราได้ทอดทิ้งมณีอันล้ำค่าให้จมเปือกตมปลักควายเสียมิใช่น้อยทีเดียว ถ้าหากจะมีใครหรือองค์การใดมีอุตสาหะไปงมเอาแก้วมณีนั้นมาล้างและตบแต่งเสียให้หมดมลทินแล้ว ใครเล่าจะไม่อยากได้อามาประดับเรือนแหวน

เราต้องไม่ลืมความจริงที่ว่า ในเมืองไทยขณะนี้มิใช่อีกุสามเณรตั้งสองแสนเศษ ซึ่งนับว่าเป็นปริมาณที่ไม่น้อยเลย ในจำนวนพระภิกษุสามเณรเหล่านี้ เราดีเสียอย่างหยาบๆ คือคัดพระผู้เฒ่าและเณรเล็กๆออกเสียบ้างแล้ว ก็ยังเหลือภิกษุสามเณรที่เป็นชายฉกรรจ์ตั้งแสนเศษทีเดียว และท่านเหล่านี้ส่วนมากมาจากชนชั้นกลางและชนชั้นกรรมมาชีพ ซึ่งส่วนมากที่สุดเป็นชาวนา เมื่อท่านเหล่านี้มาบวชอยู่ภายใต้ร่มกาสาวพัสตร์แล้ว เราจะไม่ส่งเสริมให้ท่านศึกษาเล่าเรียนบ้างหรือ ถ้าเราจะให้ท่านศึกษาเล่าเรียนวิชาอื่นๆนอกเหนือไปจากบาลีและธรรมะบ้าง จะเป็นผลเสียหายนะอะไรหรือ ถ้าหากท่านจะคิดว่านั้นไม่ใช่ทางหลุดพ้น ไม่ใช่ทางที่จะดับกิเลสตัณหาละก็ ดูจะเป็นการเห็นแก่ตัวเกินไป เพราะในสมัยตั้งแต่พันปีมานี้ มีใครบ้างเล่าที่บวชเรียนจนสำเร็จเป็นพระอรหันต์ เห็นแต่พอมีความรู้เข้าหน่อยก็สึกหมด แต่ก็ยังนับว่าดี ถ้าไม่มีความรู้ไม่มีคุณธรรมบ้างเลย แล้วสึกไป นี้แหละจะเป็นภัยอันใหญ่หลวงแก่ประเทศชาติและศาสนา คงไม่มีใครปฏิเสธใช้ไหมว่า สมัยนี้เราบวชกันตามประเพณีเสียมากกว่า แม้แต่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบันก็ทรงพระผนวชตามประเพณีเหมือนกัน ร้ายยิ่งกว่านั้น ในวิธีการขอบรรพชาอุปสมบทสมัยนี้ (แบบใช้ เอสาห์ ฯลฯ) ก็ตัดคำว่า

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

“สรรพทุกขนิสสรณนิพพานสัจฉิกรณตถาย” ซึ่งแปลว่า “เพื่อประโยชน์แก่การรื้อออกจากทุกข์ทั้งปวงและทำพระนิพพานให้แจ้ง” ออกเสียแล้ว แสดงว่าการบวชในสมัยนี้มีใช้เป็นการบวชเพื่อจะให้ได้สำเร็จเป็นพระอรหันต์ หรือเพื่อบรรลุมรรคผลนิพพานเลย

ในบรรดาภิกษุสามเณรในเมืองไทยจำนวนสองแสนเศษนี้ ข้าพเจ้าคิดว่าคงมีประมาณแสนหนึ่งที่เป็นจำนวนหมื่นเวียน คือที่สึกก็สึกไป ที่บวชใหม่ก็บวชมา และพวกที่จะสึกนี้แหละจะต้องออกไปเป็นกำลังกายกำลังสมองของประเทศชาติต่อไป ฉะนั้นไม่เป็นการสมควรละหรือที่จะให้เขาได้ศึกษาเล่าเรียนวิชาการอื่น ๆ บ้าง นอกจากธรรมวินัย ทั้งวิชาการนั้น ๆ ก็ได้ขัดกับพระธรรมวินัยเลย เพื่อจะได้เป็นประโยชน์ต่อชีวิตในอนาคตของเขา เราอย่าลืมนึกว่า พระพุทธเจ้าของเราทรงเป็น โลกวิทู คือทรงเป็น ผู้รู้แจ้งโลก ก่อนที่พระองค์จะทรงพระผนวช พระองค์เป็นลูกกษัตริย์ วิชาความรู้ใดๆ ที่ลูกกษัตริย์จะต้องศึกษา พระองค์ได้ศึกษาจนจบสิ้น ซึ่งก็ปรากฏว่าพระองค์ได้ทรงศึกษาซ้ำของในศิลปศาสตร์ ๑๘ ประการ ซึ่งถือว่าเป็นวิชาที่สูงยิ่งในสมัยนั้น แม้เมื่อพระองค์เสด็จออกมหาภิเนษกรมณ์ พระองค์ก็ยังทรงอุตสาหะไปศึกษาวิชาความรู้ในสำนักอาจารย์ต่างๆ ที่มีชื่อเสียงอีกหลายแห่ง ถึงกระนั้นก็ไม่พอพระทัย ต้องทรงแสวงหาต่อไปอีก รวมเป็นเวลาถึง ๖ ปี จึงได้ตรัสรู้ สัจธรรม ฉะนั้นเมื่อถึงคราวที่พระองค์จะทรงประกาศพระศาสนา ย่อมทรงกระทำได้ง่ายมาก ทั้งนี้เพราะพระองค์ทรงทราบดีว่า แต่ละคนมีอุปนิสัยไปทางไหน พระองค์จึงทรงสามารถแสดงธรรมให้ ถูกกับอุปนิสัยของเขาได้ จึงปรากฏผลว่าการประกาศพระศาสนา

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

ของพระองค์ได้ผลรวดเร็วเกินคาด เกินกว่าที่ศาสดาใดๆได้เคยประสบมา ทั้งพระสาวกองค์สำคัญๆที่เป็นกำลังในการประกาศพระศาสนา เช่น พระสารีบุตร พระโมคคัลลานะ พระอรุเวลกัสสป พระมหาโกณฑายณะ พระปุณณะมันตานีบุตร ฯลฯ ก็ล้วนแต่เคยเป็นนักศึกษา คณาจารย์ใหญ่ เรียนจบไตรเพทมาก่อนทั้งนั้น พระมหาเถระเหล่านี้แหละที่เป็นกำลังสำคัญในการประกาศพระศาสนา พื้นความรู้เป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด ไม่ใช่ว่าพอเป็นพระอรหันต์แล้วจะเก่งเสียทุกอย่าง เปล่าเลย พระปัจเจกพุทธเจ้า แม้พระองค์จะรู้จริง แต่ก็สอนให้ผู้อื่นรู้ตามไม่ได้ พระอรหันต์อีกมากมายที่มีได้เป็นนักประกาศศาสนาเลย ทั้งนี้เพราะขาดฐานความรู้อันจะใช้เป็นสื่อโยงไปยังมหาชนนั่นเอง ก็เหมือนที่พวกมหาเปรียญที่ไปประชุมในต่างประเทศนั้นแหละ ทั้งๆที่ความรู้ก็มีมากมาย แต่พอขาดภาษาที่จะใช้เป็นสื่อเสียอย่างเดียวกัน ความรู้ที่ท่านมีอยู่ก็ไม่ทำให้เกิดอะไรเลย กลับกลายเป็นคนโง่ไปหมด!

บางท่านก็กล่าวว่า การที่พระมาอาศัยผ้าเหลืองเรียนวิทยาการทางโลกเป็นการเอาเปรียบชาวบ้าน ชาวพเจ้าเห็นว่าพวกมันด้วยอกุศลจิตมากกว่า ถ้าท่านเห็นว่าการบวชเป็นพระเนรสบาย ทำไมไม่มาลองใช้ชีวิตแบบพระดูบ้างเล่า ถ้าสบายจริงๆแล้วคงไม่มีใครสึกแน่นอน พระภิกษุสามเณรต้องอยู่ในกรอบพระธรรมวินัย ทั้งยังต้องเสียสิทธิ์ต่างๆอีกมากมาย บางคนเข้ามาบวชหนึ่งพรรษา (๓ เดือน) เท่านั้น เห็นแต่นับวันสึกกันอยู่เรื่อย พวกนี้มักจะรู้ว่าเข้าพรรษามาที่วันแล้ว อีกกี่วันจะออกพรรษา อะไรทำนองนี้ ถ้าสบายแล้ว เขาคงไม่คิดเช่นนั้นใช่ไหม? เพราะทุกคนก็อยาก

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

สบายด้วยกันทั้งนั้น ที่มนุษย์ดิ้นรนกันอยู่ทุกวันนี้ ใครเล่าจะปฏิเสธว่าไม่ใช่เพราะอยากสบาย

ที่ท่านเปรียบเปรยเป็นห่วงว่า ถ้าพระหันมาเรียนในรูปมหาวิทาลัยเสียหายหมด ต่อไปจะไม่มีใครรู้ภาษาบาลีนั้น ก็อย่าให้วิตกจนเกินไปเลย เพราะในมหาวิทยาลัยสงฆ์ วิชาภาษาบาลีและธรรมะเป็นวิชาบังคับ ใครจะไม่เรียนไม่ได้ อย่างพุทธศาสตร์บัณฑิต แห่งมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยจะต้องสอบได้อย่างต่ำ ๖ ประโยค บางรูปก็อาจถึง ๘ - ๙ ประโยค หรือศาสนศาสตร์บัณฑิตแห่งมกุฏราชวิทยาลัยก็ต้องสอบได้อย่างต่ำ ๕ ประโยค โดยเฉพาะในมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้เปิดสอนภาษาบาลีประโยค ป.ธ. ๔ - ๕ - ๖ ตลอดปี และไม่เพียงแต่สอนสัมพันธมคธ แผลมคธ เป็นไทย และแปลไทยเป็นมคธเท่านั้น ยังสอนวิชาการวราณคดีบาลีเพิ่มอีกวิชาหนึ่งเป็นพิเศษ และในปีต่อไปก็อาจเปิดสอนถึงประโยค ป.ธ. ๗ - ๘ - ๙ แม้ในแผนกบาลีมัธยมก็เช่นกัน ข้าพเจ้าคิดว่าท่านเปรียบเปรยแก่มาได้ทราบความเป็นไปอย่างแท้จริงเลย แล้วก็เขียนยกเมฆเอาเพราะอำนาจโศกาคติบวกกับโมหาคติมากกว่า เพราะในแผนกบาลีมัธยม ทางมหาวิทยาลัยต้องกวัดขันมาก วิชาบาลีและธรรมะถือเป็นวิชาบังคับเช่นกัน แม้ในภาควิชาการทั่วไปจะสอบได้ แต่ถ้าตกในวิชาบาลีและธรรมะแล้วทางมหาวิทยาลัยถือเป็นตก แม้จะสอบ ม. ๓ ของกระทรวงศึกษาธิการได้ แต่ถ้าหมวดบาลีและธรรมะตก ก็ไม่มีโอกาสที่จะศึกษาต่อในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ ได้ ในชั้นบาลีมัธยมปีที่ ๖ ก็เช่นกัน ถ้ายังสอบประโยค ป.ธ. ๓ ไม่ได้ก็ไม่มีสิทธิ์สอบ ม. ๖ ถ้าหากท่านคิดว่าผู้ที่สอบบาลีมัธยมปีที่ ๖ ได้แปลบาลีไม่ออก

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

ก็ยอมเป็นการดูหมิ่นองค์การศึกษาคณะสงฆ์ไทย เพราะผู้ที่จะสอบ ม. ๖ ได้ต้องสอบ ป.ธ. ๓ ได้ก่อน ถ้าสอบ ป.ธ. ๓ ได้ โดยที่แปลหนังสือไม่ออกก็คงไม่ใช่เป็นความผิดของนักเรียนเป็นแน่ ควรจะเป็นความผิดของคณะกรรมการมากกว่า ที่ปล่อยให้สอบไป ได้โดยไม่มีความรู้ ในสมัยรัตนโกสินทร์แม้จะมีเปรียญที่จะสอบได้ ถึง ๙ ประโยค แต่ก็มีบ้างไหม ที่ใครสามารถแต่งตำราเป็นภาษาบาลีไว้บ้าง?

สมัยนี้เป็นสมัยที่แข่งขันด้วยวิชาความรู้ ใครมีความรู้ความสามารถก็ควรที่จะส่งเสริมให้เจริญยิ่งขึ้นไป ไม่ใช่คอยกีดกันเข้าไว้ หรืออิจฉาริษยากัน ควรจะช่วยกันจรรโลงประเทศชาติศาสนาของเราให้วัฒนาสถาพรยิ่งขึ้นไป ไม่ใช่คอยจับผิดกัน หรือมีทิฐิมานะว่า ของฉันเท่านั้นดี ของฉันเท่านั้นถูก ของคนอื่นไม่ดี ของคนอื่นผิด นี่ไม่ใช่เป็นหลักปฏิบัติสำหรับชาวพุทธที่แท้จริงเลย

แม้ว่าบางท่านที่ได้ศึกษาในมหาวิทยาลัย พอมีความรู้ก็ไปสอบวิชาชุดครู พ., พ.ป., พ.ม. กันเป็นแถว ก็ไม่เห็นน่าแปลกอะไร ในเมื่อพระภิกษุสามเณรของเรามีความสามารถที่จะไปสอบได้ เพื่อแสดงให้เห็นว่า พระเดี๋ยวนี้อาศัยการศึกษาอุดหนุนไปแค่ไหนเพียงใดแล้ว ซึ่งการที่ท่านได้รู้ทั้งคตฺติโลกและคตฺติธรรมเช่นนี้แหละ จะเป็นประโยชน์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้เข้าถึงประชาชนยิ่งขึ้น ทั้งในและนอกประเทศ ข้าพเจ้าคิดว่ายุคนี้แหละจะเป็นยุคที่พระสงฆ์ไทยจะสามารถประกาศพระพุทธศาสนาออกไปยังต่างประเทศได้

ความจริงรัฐบาลก็ปฏิบัติไม่ถูกนักในเรื่องนี้ รัฐบาลอาจจะลืมไปในสมัยเมื่อ ๒๐ ปีมานี้ มหาเปรียญยังได้รับสิทธิ์มาก

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

กว่านี้ เคยมีสิทธิ์เข้าศึกษาในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จนสำเร็จ ออกมาก็มากมายและก็ได้เป็นกำลังของประเทศชาติมาแล้วเป็นอย่างดี ทั้งสถิติการจ้อราษฎร์บังหลวงก็ไม่ค่อยปรากฏว่ามี ซึ่งผิดกับสมัยนี้ โกลมากเหลือเกิน สมัยท่านปรีดี พนมยงค์ เป็นผู้ประกาศนการ มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง ทั้งๆที่ใครๆก็ว่าท่าน เป็นคอมมิวนิสต์ แต่ท่านก็ยังรับเปรียญตั้งแต่ ๖ ประโยคขึ้นไป เข้าศึกษาได้ มาบัดนี้เป็นสมัยที่ท่านจอมพล ป. พิบูลสงคราม* ซึ่ง ได้ชื่อว่าเป็นนักประชาธิปไตยและยึดมั่นในหลักพระพุทธศาสนา อย่างแท้จริงเป็นอธิการบดี จะไม่เปิดสิทธิ์ให้แก่ผู้ที่สอบบาลีประโยค ป.ธ. ๖ ได้แล้วให้ได้เข้าศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยแห่งนี้บ้างหรือ แม้จะต้องสอบคัดเลือกเข้าก็ตาม

ถ้าหากเราจะได้ศึกษาประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาให้สูงขึ้น ไปโดยใจเป็นธรรมแล้ว เราจะเห็นว่าการศึกษาพระพุทธศาสนาใน รูปมหาวิทยาลัยนี้ไม่ใช่ของใหม่เลย เป็นเรื่องเก่าที่มีมานานแล้ว

ในสมัยหลังจากพุทธปรินิพพานแล้วประมาณ ๓๐๐ - ๔๐๐ ปี การศึกษาพระพุทธศาสนาในประเทศอินเดียได้เจริญรุ่งเรืองยิ่งกว่า สมัยใดๆหลังจากพุทธปรินิพพานเป็นต้นมา การศึกษาซึ่งเดิม มีเฉพาะในวัดเท่านั้น ได้ค่อยๆขยายตัวออกจนกระทั่งถึงชั้นมหา- วิทยาลัย และไม่ใช่มหาวิทยาลัยเล็กๆ เป็นมหาวิทยาลัยที่ใหญ่ยิ่ง ในโลกทีเดียว บางมหาวิทยาลัยมีนิสิตนักศึกษาเป็นหมื่นๆ และ แต่ละแห่งล้วนใหญ่โตกว่ามหาวิทยาลัยทั้งหลายในเมืองไทยเสียอีก

* บทความนี้เขียนเมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๐

ศาสนา ๒ รัชญา ๒ ระ ยุ ก ๓

เช่น มหาวิทยาลัยนาแลนทา วลกี วิกรมศิลา ซัคททะเล และมหา-
วิทยาลัยโอทันดบุรี เป็นต้น การดำเนินงานในแบบมหาวิทยาลัย
เหล่านี้ ได้เจริญออกไปอย่างกว้างขวางจนกระทั่งสามารถดึงดูดจิตใจ
นักศึกษาจากประเทศบ้านใกล้เรือนเคียงมาศึกษาค้นคว้ากันมาก และ
ผลจากการศึกษาแบบมหาวิทยาลัยนี้เอง ที่ทำให้พระพุทธศาสนา
ได้แพร่สะพัดไปยังประเทศต่างๆทั่วโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในทิเบต
จีน และญี่ปุ่น กิจการของมหาวิทยาลัยต่างๆเหล่านี้ได้เจริญรุ่งเรือง
ถึงขีดสุดที่เดียว และได้เจริญรุ่งเรืองติดต่อกันเป็นเวลากว่าพันปี
เพิ่งมาถูกทำลายอย่างยับเยินเมื่อประมาณ พ.ศ. ๑๗๐๐ เศษ โดย
กองทัพมุสลิมในการนำของพระเจ้าภักชดยาร์ ซิลชี ถึงกระนั้นก็น่า
ขอบพระทัยพระเจ้าภักชดยาร์ ซิลชี ที่พระองค์ยังทรงเหลือซากปรัก-
หักพังแห่งอาคารต่างๆ ไว้เป็นอนุสรณ์ให้พวกเราได้สร้างภาพฝันถึง
ความใหญ่โตมโหฬารของมหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนา ทำให้นึก
ถึงความเจริญรุ่งเรืองแห่งการศึกษาแบบมหาวิทยาลัยทางพระพุทธ-
ศาสนาในบรรพกาลได้เป็นอย่างดี และทำให้สร้างมโนภาพต่อไป
อีกว่า ถ้ามหาวิทยาลัยต่างๆเหล่านั้นยังจะจีรังยั่งยืนมาจนถึงทุกวันนี้
แล้ว เราก็อาจประมาณไม่ถูกเหมือนกันว่าพระพุทธศาสนาจะมี
บทบาทต่อสันติภาพของโลกอย่างไรบ้าง? พระพุทธศาสนาคงจะไม่
เป็นอัมพาตอย่างทุกวันนี้เป็นแน่

ในฐานะที่พระเป็นหลักชัยของชาวบ้าน พระเป็นที่พึ่งอาศัย
ของชาวบ้านมาแต่บรรพกาล พระมีหน้าที่เป็นนายแพทย์รักษาโรค
จิตให้แก่ชาวบ้าน ควรที่พระจะได้บำเพ็ญหน้าที่ของตนให้สมบูรณ์
โรคทางกาย เขามีนายแพทย์ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะโรคมากมายพอแล้ว

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

แต่โรคใจยังไม่มียาแพทย์ใดรักษาได้ เพราะตัวนายแพทย์เองก็เป็นโรคใจอยู่แล้ว บางทีอาจถึงขั้นเป็นวัณโรคแห่งจิตด้วยซ้ำไป ในฐานะที่พระเป็นผู้สืบต่อพระพุทธศาสนา มีหน้าที่รักษาโรคจิตของประชาชน จึงจำเป็นเหลือเกินที่จะต้องรู้จักสมุฏฐานแห่งโรคเสียก่อน จึงจะวางยาให้ถูกกับโรคได้ ถ้านายแพทย์มีอายุชุนนานเดียว คือยาแก้ปวดศีรษะ ไม่ว่าจะใครจะเป็นโรคอะไรมา จะเป็นไข้ก็ตาม อหิวาตกโรคก็ตาม ท้องเดินก็ตาม นายแพทย์ก็ให้กินแต่ยาแก้ปวดศีรษะชุนนานเดียวที่ตนมีอยู่ อย่างนี้จะทำให้โรคหายได้ละหรือ? นายแพทย์จะต้องมีความสามารถ จะต้องตรวจให้ค้นพบเสียก่อนว่าอะไรเป็นสมุฏฐานแห่งโรค? หรือเป็นโรคอะไร? แล้วต้องวางยาให้ถูกกับโรคนั้นๆ โรคจึงจะหายได้ พระเป็นเช่นเดียวกับนายแพทย์ จะต้องศึกษาให้เข้าใจว่าโรคที่เกิดขึ้นในจิตใจของประชาชนนั้น มีสมุฏฐานมาจากอะไร? แล้วจึงจะวางยาให้ถูกกับโรคได้

ประชาชนล้วนแต่มีปัญหายุ่งยากต่างๆกัน บางคนก็มีปัญหายุ่งยากเกี่ยวกับการเศรษฐกิจ บางคนก็มีปัญหาทางจิต ฯลฯ พระจำต้องแก้ปัญหาของเขาให้ถูกจุด การรักษาโรคนั้นจึงจะได้ผล ถ้าพระไม่รู้สมุฏฐานของโรคแล้ว จะวางยาให้ถูกกับโรคได้อย่างไร? ฉะนั้นจึงจำเป็นเหลือเกินที่พระสงฆ์ควรจะได้ตื่นตัวหาวิชาความรู้ไว้ให้พร้อมสรรพ เพื่อบำเพ็ญหน้าที่ของตนให้ได้ผลเต็มเม็ดเต็มหน่วย ไม่ใช่ปล่อยให้ประชาชนต้องต่อสู้กับโรคร้ายแห่งจิตตามยถากรรม ส่วนพระฉันแล้วก็นอนสบายไม่ต้องทำอะไร?

อย่าลืมว่า การที่พระพุทธศาสนาได้แพร่หลายไปอย่างรวดเร็วในสมัยพุทธกาลนั้น เพราะผู้นำของเราเป็น “โลกวิทู” ทรงรู้

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

แจ้งโลก วิชาทางโลกทุกๆแขนง ในสมัยที่พระองค์ยังทรงเป็นองค์พระยุพราชอยู่นั้น พระองค์ได้ทรงศึกษาศิลปศาสตร์ ๑๘ ประการ ได้เจนจบทุกแง่ทุกนัย ต่อมาเมื่อพระองค์ได้ตรัสรู้เป็น “ธรรมวิทู” แล้ว จึงทรงสามารถประกาศศาสนาให้ได้ผลอย่างรวดเร็ว แม้สาวกทั้งหลายของพระองค์ก็เช่นกัน ผู้ที่เป็นกำลังสำคัญยิ่งในการประกาศพระศาสนา ล้วนแต่ผ่านชีวิตทางโลก ผ่านการศึกษาทางโลกมากมายนแล้ว จึงสามารถช่วยประกาศสัจธรรมให้ได้ผลอย่างรวดเร็ว ยิ่ง แต่พระภิกษุสามเณรในสมัยนี้เป็นอย่างไรบ้าง เราทราบดีแล้วว่า ผู้ที่มาบวชเรียนโดยมากเป็นชนชั้นกลางและชนกรรมาชีพทั้งนั้น และพวกนี้ก็มาศึกษาหลังจากจบชั้นประถมปีที่ ๔ แล้ว ยังไม่ประสีประสาต่อโลกเลย แม้จะศึกษาจนเป็นมหาเปรียญแล้วก็ยังไม่เข้าใจ ออเรื่องของโลกพอ การเผยแผ่ศาสนาจึงไม่ได้ผล การจะประกาศศาสนาให้มีประสิทธิภาพนั้น ผู้แสดงธรรมจะต้องมีความเข้าใจในชีวิตฆราวาสพอสมควร จะต้องมีความสามารถในการดึงใจผู้อื่นด้วย คือต้องเป็นนักจิตวิทยาจึงจะสามารถดึงใจผู้ฟังได้ และพูดให้เข้ากับจิตใจของผู้ฟังได้ ถ้าผู้พูดพูดไปอย่างหนึ่ง ผู้ฟังคิดไปอย่างหนึ่ง การอบรมสั่งสอนก็ไม่เกิดประสิทธิภาพใดๆ เราลองคิดดูซิว่า การแสดงพระธรรมเทศนาทางวิทยุกระจายเสียงนั้น เราได้เคยประเมินผลกันบ้างหรือเปล่า? เปล่าเลย เราทำกันเป็นประเพณีเท่านั้นเอง ถ้าจะมีการประเมินผลกันบ้างแล้ว จะเห็นว่าได้ผลน้อยมาก อาจไม่ถึง ๑% ก็ได้ เราควรจะคิดหาทางปรับปรุงแก้ไขกันบ้าง ในปาฎิหารีย์ ๓ อย่าง คือ อิทธิปาฎิหารีย์ การแสดงฤทธิ์ได้เป็นอัศจรรย์ ๑ อาเทศนาปาฎิหารีย์ การดึงใจคนได้เป็นอัศจรรย์ ๑ และ อนุสาสนีปาฎิหารีย์

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

การสั่งสอนได้เป็นอัครจรรยา ๑ ในปาฏิหาริย์ ๓ อย่างเหล่านี้เราจะเห็นได้ว่าการแสดงฤทธิ์แสดงอิทธิพลนั้นได้ผลน้อยมาก เป็นผลที่ไม่มั่นคงแน่นอนอะไรเลย ส่วนการดักใจคนอุกนั้น พระพุทธองค์ทรงจัดเป็นปาฏิหาริย์อย่างหนึ่ง และเป็นปาฏิหาริย์ที่สำคัญมาก เพราะเป็นปัจจัยที่จะให้เกิดอนุศาสนีปาฏิหาริย์ที่มีประสิทธิภาพต่อไป ถ้าเราไม่มีความรู้รอบตัวแล้ว จะดักใจคนได้ถูกอย่างไร ขอท่านผู้มีสติปัญญาโปรดได้พิจารณาโดยใจเป็นธรรมด้วย

การจะเพ่งเล็งกันในแง่ร้ายนั้นเป็นเรื่องเล็กเหลือเกิน เพราะถ้าจะมองกันในแง่ดีแล้ว ก็จะทำให้ไม่มีใครเลยที่จะดีทุกถ้วน กระบวนความ แต่ถ้าจะมองกันในแง่ดีบ้าง จะเกิดผลเสียหายประการใดหรือ? เมื่อทุกคนมีแง่ดีแง่ชั่วให้มองแล้ว เราจะมองกันแต่ในแง่ชั่วนั้นย่อมแสดงให้เห็นจิตใจของผู้มองได้ดีว่าอยู่ในสภาพเช่นใด เพราะของที่เหมือนกันเท่านั้นจึงจะผสมผสานกันได้สนิท อย่าลืมนึกว่า พระพุทธเจ้าทั้ง ๆ ที่พระองค์ทรงถูกพระเทวทัตจงล้างจงผลาญตลอดมา พระองค์ก็ไม่ทรงถือโกรธตอบ กลับทรงแผ่เมตตาให้เสียอีก และพระพุทธองค์ก็ไม่ได้ทรงเพ่งเล็งพระเทวทัตว่าเป็นคนเลวเสียสิ้นเชิง เพราะพระองค์ได้ทรงพยากรณ์ไว้ว่าต่อไปในอนาคตพระเทวทัตจะได้ตรัสรู้เป็นพระปัจเจกพุทธเจ้า ชื่อ “อัญญิสสระ” ดุชน้ำพระทัยองค์บรมศาสดาของเรา นำอนาถ! สาวกของพระองค์ไม่คอยเจริญรอยตามแบบฉบับของพระองค์เลย ต่างแก่งแย่งแข่งดีกัน ยกตนข่มท่านตลอดเวลา เมื่อเรายังสร้างความสามัคคีในระหว่างพวกเราเองไม่ได้แล้วจะไปสอนใครเล่า? แม้ถึงจะสอนเขาก็คงไม่ได้ดี เพราะผู้สอนไม่เป็นตัวอย่างที่ดีเลย จงอย่าลืมนึกคิดว่า

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

“ก่อนที่จะปฏิบัติผู้อื่น จงปฏิบัติตัวเองก่อน” อย่าทำตัวเป็น “แม่ปูสอนลูกปู” เลย

การศึกษาของคณะสงฆ์แบบเก่าเป็นการศึกษาที่เหมาะสมสำหรับเมื่อ ๖๐ ปีมาแล้ว ไม่เหมาะกับสมัยนี้ การศึกษาของคณะสงฆ์มิได้พัฒนาไปเท่าที่ควร เคยเรียนกันมาอย่างไรก็เรียนกันไปอย่างนั้น หลักสูตรต่างๆ เหล่านี้ควรยกเลิกกันได้แล้ว ควรจะมีการปฏิวัติการศึกษาในคณะสงฆ์เสียใหม่ ให้มีประสิทธิภาพสูงยิ่งกว่านี้ การศึกษาแบบเก่าควรเก็บเข้าพิพิธภัณฑ์ได้แล้ว โดยจัดไว้ในสาขาโบราณคดี

ไม่ใช่ข้าพเจ้าดูหมิ่นการศึกษาแบบเก่าที่ข้าพเจ้าก็เคยศึกษามาแล้วเลย แต่เพราะเห็นว่ามันไปไม่ไหวจริงๆ ลองคิดดูซิ การศึกษาบาลีตั้งแต่ประโยคป.ธ. ๓ - ๙ เราศึกษากันแต่อรรถกถาฎีกาทั้งนั้น ไม่ได้ศึกษาถึงแก่น ถึงตัวพระไตรปิฎกเลย กลับถือเอาพระไตรปิฎกเป็นหนังสือประกอบ อนิจจา! เราศึกษากระทั่งกันมานานแล้ว ศึกษาตามแบบที่อาจารย์ชาวลังกาได้ตั้งไว้ เราบูชาอรรถกถา ฎีกา มากกว่าพระไตรปิฎกเสียแล้ว เรายกย่องบูชาพระอรรถกถาจารย์ไว้ในฐานะที่สูงกว่าพระพุทธองค์แล้วหรือ?

เวลานี้เรามีภิกษุสามเณรตั้ง ๒ แสนเศษ บางรูปก็เรียนจนจบหลักสูตรฝ่ายนักธรรม บางรูปก็จบทั้งฝ่ายนักธรรมและฝ่ายบาลี ลองปล่อยเข้าไปสอนตามมหาวิทยาลัยหรือตามโรงเรียนต่างๆ บ้างซิ จะได้ผลแค่ไหนเพียงไร ถึงแม้อนุศาสนาจารย์ก็เช่นเดียวกัน ส่วนมากก็ส่งไปสอนตามโรงเรียนต่างๆ นั้น ไม่ได้ก่อให้เกิดการตื่นตัวในเรื่องการศึกษาวิชาการภาคพระพุทธศาสนาเลย ถ้าเราไม่รีบแก้ไขเสียบัดนี้ จะแก้กันเมื่อไร? จะปล่อยให้เป็นอัมพาตเสียก่อนหรือ? อย่า

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

ลึ้มว่า การสอนที่จะได้ผลนั้นต้องมีการทดสอบด้วย ไม่ใช่กเมฆ
เอาเอง การสอนธรรมะตามวัดวาอารามต่างๆก็ดี การแสดงธรรม
ทางวิทยุกระจายเสียงก็ดี ถ้าจักได้มีการประเมินผลบ้างแล้ว ก็จะเป็น
ประโยชน์ต่อการเผยแผ่พระศาสนาได้มากทีเดียว

ข้าพเจ้าเห็นว่าการศึกษาแผนใหม่ ในรูปมหาวิทยาลัยนี้แหละ
จะเป็นทางที่ดีที่สุด ในอันจะกอบกู้สถานะของพระศาสนาให้สูงขึ้น
ให้เป็นที่ยึดถือของประชาชน และจะเป็นวิถีทางที่ดีที่สุดที่จะนำเอา
พุทธธรรมไปแทรกในจิตใจของนักศึกษาทั้งหลาย ไม่ใช่โดยการ
แสดงพระธรรมเทศนาอย่างเดียว ดังที่เราเคยปฏิบัติกันมาจนเป็น
ประเพณี แต่ถ้าท่าน “เปรียญเก่า” หรือผู้ใดที่มีความเห็นเช่นท่าน
“เปรียญเก่า” จะคิดว่าแบบเดิมดีแล้ว ก็จงเดินไปตามวิถีทางของ
ท่านเถิด อย่าเที่ยวประณามผู้อื่นเขาเลย จะเข้าทำนองภาคิวัตต์ว่า
“มือไม่พาย แล้วยังเอาเท้าราน้ำ” อีก

เท่าที่ข้าพเจ้าได้เขียนมาเสียยี่ดียวนี้ ก็หวังว่าจักได้ชี้แจงให้
ประชาชนได้ทราบถึงเจตจำนง และวัตถุประสงค์ของมหาวิทยาลัย
สงฆ์ว่ามืออย่างไรบ้าง แล้วขอให้ท่านผู้มีใจเป็นธรรมทั้งหลายได้โปรด
ใช้วิจารณ์ปัญญาของท่านตัดสินโดยยุติธรรมเถิด.

ขงจื้อ กับ การศึกษา

การศึกษา นับว่าเป็นปัจจัยอันสำคัญในอันที่จะยกระดับฐานะของบุคคลในวงสังคม แม้ว่าเดิมจะอยู่ในฐานะที่ยากจนต่ำต้อยเพียงใดก็ตาม แต่ถ้าได้รับการศึกษามาดีแล้ว ย่อมไม่มีใครรังเกียจเด็ด-ฉันท้ออีกต่อไป เพราะผู้ที่เป็นนักปราชญ์นั้น เป็นบุคคลที่มีผู้เคารพนับถือทั่วโลก ซึ่งนับว่าต่างกับพระมหากษัตริย์ หรือผู้นำของโลก ซึ่งจะได้รับการเคารพยกย่องก็เฉพาะในแคว้นแคว้นของตนเท่านั้น อย่างพระพุทธเจ้า ขงจื้อ ไสคราเตส พลาโต ฯลฯ แม้จะมีได้เป็นคนไทย แต่เราก็ให้ความเคารพนับถือ ทั้งนี้ก็เพราะความเป็นปราชญ์ของท่านนั่นเอง การศึกษาเท่านั้นที่ทำให้คนให้เป็นคนจริงๆ สมกับที่ได้รับนามว่า “มนุษย์” ซึ่งแปลว่า ผู้ที่มีจิตใจสูง การศึกษาเท่านั้นที่ทำให้คนให้ยิ่งกว่าคน เพราะนักปราชญ์ท่านได้รับการยกย่อง

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

จากสังคมเสมอด้วยเทพเจ้า หรือบางทีก็ยิ่งกว่าเทพเจ้าเสียอีก สมดังที่ จาณักยพราหมณ์ ได้กล่าวไว้ใน คัมภีร์ราชนิติ ว่า :

วิหุตวญจ นฤปตวญจ ไนว ตุลยํ กทาจน

สุวเทเส ปุชชยเต ราชา วิหวนุ สรวตฺร ปุชชยเต ฯ

ซึ่งแปลว่า : “เป็นนักปราชญ์กับเป็นพระเจ้าแผ่นดิน ย่อมมีน้ำหนักไม่เท่ากันมาแต่ไหนแต่ไรแล้ว พระเจ้าแผ่นดินคนย่อมบูชาแต่ในประเทศของพระองค์ นักปราชญ์มีคนบูชาทั่วไป” คนเราแม้จะเกิดในตระกูลสูงส่งเพียงใดก็ตาม ถ้าหากขาดการศึกษาเสียอย่างเดียวเท่านั้น ความเป็นผู้เกิดในตระกูลสูงก็หาช่วยอะไรเขาได้ไม่ แต่การศึกษานั้น เราแบ่งออกไปได้เป็นหลายทางด้วยกัน คือทั้งฝ่ายจริยศึกษา พุทธิศึกษา พลศึกษา และหัตถศึกษา คนเราแม้จะมีความรู้ทางด้านพุทธิศึกษาสูงแค่ไหนเพียงใดก็ตาม แต่ถ้าขาดการฝึกฝนอบรมในด้านจริยศึกษาแล้วก็เอาตัวรอดได้ยาก ดังที่มีคำพังเพยอยู่บทหนึ่งว่า “ความรู้ท่วมหัว เอาตัวไม่รอด” นั้นหมายถึงว่า เขามีความรู้ทางด้านพุทธิศึกษามาก แต่ขาดความรู้ทางจริยศึกษา ทำให้มีความประพฤติไม่ดีไม่งาม เป็นที่รังเกียจของสังคม อย่างนี้มักจะเอาตัวไม่รอด

ในด้านการศึกษานี้ ขงจื้อซึ่งเป็นนักปราชญ์ที่มีชื่อเสียงที่สุดของจีนได้กล่าวไว้ว่า “เมื่อคราวอายุ ๑๕ ปี ข้าพเจ้าตั้งใจศึกษาเล่าเรียน พออายุได้ ๓๐ ปี ข้าพเจ้าก็ตั้งหลักฐานได้มั่นคงแล้ว พออายุได้ ๔๐ ปี ข้าพเจ้าก็ไม่มีอะไรที่จะสงสัยอีกต่อไป พออายุ ๕๐ ปี ข้าพเจ้าก็รู้เจตจำนงของฟ้า พออายุ ๖๐ ปี ข้าพเจ้าก็พร้อมที่จะฟังบัญชาของฟ้า พออายุ ๗๐ ปี ข้าพเจ้าก็สามารถดำเนินไป

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

ตามความปรารถนาแห่งหัวใจของข้าพเจ้า โดยมีได้ละเมิดสิ่งที่ถูกต้องชอบธรรมเลย” นี้แสดงให้เห็นว่า เมื่อขงจื้ออายุได้ ๑๕ ปี จึงได้มองเห็นความสำคัญของการศึกษาจริงๆ ก่อนหน้านั้นท่านอาจถูกบังคับให้เรียนก็ได้ อย่างที่เด็กบางคนหรือแม้แต่ตัวเราเมื่อเป็นเด็ก ก็เคยถูกบังคับคล้ายเชิญให้ไปโรงเรียน บางทีเราก็กะเคยหนีโรงเรียน ทั้งนี้เพราะตอนนั้นเราเป็นเด็ก จึงยังมองไม่เห็นความสำคัญของการศึกษาเท่าใดนัก แต่เมื่ออายุถึง ๑๕ ปี ก็พอจะเห็นว่าการศึกษาที่มีประโยชน์และมีความสำคัญต่อชีวิตเพียงใด เดียวนี้เราต้องแย่งกันเข้าโรงเรียน เข้ามหาวิทยาลัย การที่โรงเรียนจะขอร้องหรืออ้อนวอนให้เด็กเข้าโรงเรียน เข้ามหาวิทยาลัยไม่มีอีกแล้ว เมื่อจำนวนผู้ที่ต้องการเรียนมีมากกว่าสถานที่เล่าเรียน ก็จำเป็นต้องมีการสอบแข่งขัน หรือบางทีก็ปฏิบัติในทำนอง “ติดสินบน” กัน เช่นยอมเสียค่าแปะเจี๊ยะในอัตราสูงๆ ขงจื้อคงกำหนดใจไว้ว่าในระยะเวลาอายุตั้งแต่ ๑๕ ปี ถึง ๓๐ ปีนี้ เป็นระยะที่ต้องการศึกษาหาความรู้และหาทางสร้างเนื้อสร้างตัวไปด้วย พออายุ ๓๐ ปี ก็ควรจะตั้งหลักฐานได้แล้ว เพราะถ้าอายุ ๓๐ ปี ยังไม่คิดจะตั้งเนื้อตั้งตัว ก็นับว่าตั้งอยู่ในความประมาท ถ้าแม้พยายามจะตั้งตัวอยู่เหมือนกัน แต่ยังไม่ตั้งตัวไม่ได้ ก็นับว่าเป็นเรื่องที่น่าวิตกกังวล

การศึกษานั้นความจริงถ้าเราจะศึกษาจริงๆ ไม่จำเป็นจะต้องมีอาคารสวยๆ หลายๆ ชั้นก็ได้ เราอาจหาความรู้ได้ทั่วไปทุกหนทุกแห่ง แต่การหาความรู้เอาเอง อาจกินเวลานานมาก กว่า จะรู้จริง ถ้าเรามีครูบาอาจารย์เป็นผู้คอยแนะนำสั่งสอนก็เท่ากับเป็นการศึกษาทางลัด แต่เมื่อยังหาโรงเรียน มหาวิทยาลัย หรือ

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

มหาวิทยาลัยเข้าไม่ได้ ก็ไม่ควรที่จะนั่งนอนใจ เพราะสถานที่ที่จะอำนวยความสะดวกให้แก่เราได้ดีที่สุด โดยไม่จำกัดเพศและวัย ก็คือ ห้องสมุด หรือ หอสมุด ต่างๆ สถาบันการศึกษาทุกแห่งควรมี ห้องสมุด เพราะห้องสมุดเป็นหัวใจของโรงเรียน ของวิทยาลัย และ มหาวิทยาลัย ถ้าห้องสมุดหรือหอสมุดไม่มี เราก็ควรรหาความรู้ ในที่อื่นๆ เช่น ด้วยการซักถามท่านผู้รู้ทั้งหลายบ้าง หาหนังสือมา อ่านเอาเองบ้าง ขงจื้อเคยกล่าวไว้ว่า “เวลาที่เดินอยู่ด้วยกัน ๓ คน ข้าพเจ้ามักจะมีครูเสมอ ข้าพเจ้าสามารถเลือกคุณสมบัติดีๆของคนหนึ่งเอามาประพฤติเลียนแบบได้ และเลือกเอาคุณสมบัติที่เลวๆ ของอีกคนหนึ่งมาแก้ไขตัวข้าพเจ้าเอง” นั่นคือถ้าหากเราเป็นคน ช่างสังเกต เราจะหาความรู้ได้ที่ทุกหนทุกแห่ง ในคนทุกคน ไม่ว่าจะ เป็นคนดีหรือคนชั่ว ข้อสำคัญก็คือเราจะต้องใช้ปัญญาพิจารณา ว่าอะไรควรที่จะเลือกเอาไว้ และอะไรควรที่จะเลือกทิ้งไป เช่นเดียวกับ ร่างกายของเราที่รู้จักเลือกเอาสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อร่างกายไว้ ส่วน ที่ไม่เป็นประโยชน์ก็คายทิ้งไปฉะนั้น

จุดมุ่งหมายของการศึกษานั้นอยู่ที่การค้นให้พบความจริง คือ สัจธรรม สัจธรรมหรือความจริงแท้เป็นสิ่งที่มียอยู่แล้ว ไม่ว่าจะ พบมันหรือไม่ก็ตาม พระพุทธเจ้าก็ทรงพบสัจธรรม ไม่ว่าจะ พระ- องค์ตั้งทรงอุบัติขึ้นมาในโลกหรือไม่ก็ตาม สัจธรรมก็คงเป็นสัจธรรม อยู่ตลอดเวลา นักวิทยาศาสตร์ก็แสวงหาความจริงเช่นกัน แต่การ ศึกษาเพื่อให้รู้สัจธรรมนั้นยังไม่พอ จุดมุ่งหมายที่แท้อยู่ที่การเข้าใจ สัจธรรม และน้อมนำเอาสัจธรรมนั้นมาประพฤติปฏิบัติ แม้ขงจื้อ เองก็ได้พูดเกี่ยวกับเรื่องนี้ไว้ว่า “ผู้ที่รู้สัจธรรมก็สู้ผู้ที่รักสัจธรรม

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

ไม่ได้ ผู้ที่รักสังฆธรรมก็สู้ผู้ที่มีความชื่นชมยินดีในสังฆธรรมไม่ได้” ทั้งนี้เพราะบางคนรู้ว่าสังฆธรรมคืออะไร แต่มิได้มีใจรักในสังฆธรรมนั้น เช่นเดียวกับบางคนที่ว่าความดีคืออะไร แต่ก็มีได้รักที่จะประพฤติความดี หรือผู้ที่รู้ว่าความสะอาดคืออะไร แต่มิได้รักความสะอาด คือยังทำตัวสกปรกอยู่ ส่วนที่ว่าผู้ที่รักสังฆธรรมก็สู้ผู้ที่ชื่นชมยินดีในสังฆธรรมไม่ได้ นั้น หมายความว่า แม้จะมีใจรักในสังฆธรรม แต่ก็มีได้ปฏิบัติตามหลักสังฆธรรมนั้นเลย เหมือนคนที่รักความดี แต่มิได้ประพฤติตนเป็นคนดี หรือเหมือนคนที่รักความสะอาด แต่ก็มีได้ทำตัวให้เป็นคนสะอาด ฉะนั้น

อย่างไรก็ดี คนเราเกิดมาหาเท่าเทียมกันไม่ ไม่ว่าจะในด้านรูปร่าง สติปัญญา หรือฐานะ บางคนเกิดมามีสติปัญญาดี บางคนก็มีสติปัญญาไม่ดี แม้จะใช้เวลาศึกษาเท่าๆกัน ก็ได้ผลต่างกัน บางคนเกิดมาฉลาดก็จริง แต่เพราะความประมาท เข้าใจว่าตนฉลาดเหนือผู้อื่น แล้วไม่พยายามศึกษาค้นคว้าต่อไป อย่างนี้อาจพลาดหวังในชีวิตก็ได้ บางคนมีสติปัญญาปานกลาง แต่อาศัยความขยันหมั่นเพียร ก็อาจเจริญล้ำหน้าคนที่เกิดมาฉลาด แต่ซี้เกียจได้ ขงจื้อได้พูดถึงบุคคลเหล่านี้ไว้ว่า “ผู้ที่เกิดมาฉลาดนับว่าเป็นบุคคลแบบที่สูงสุด ผู้ที่เกิดมาฉลาดเพราะอาศัยการศึกษาเล่าเรียนเป็นบุคคลแบบที่สูงรองลงมา ผู้ที่เรียนพอเอาชนาะความโง่ได้ เป็นบุคคลแบบที่รองลงมาอีก คือเป็นอันดับ ๓ และผู้ที่โง่ แต่ก็ยังไม่ปรารถนาจะศึกษาเล่าเรียนนับว่าเป็นแบบที่ต่ำสุด” สำหรับประเภทแรก นับว่าเป็นพวกที่มีพรสวรรค์หรือทนายสมบัติประจำตัว ทางพระพุทธศาสนาเรียกว่า “สชาติกปัญญา” คือมีปัญญามาตั้งแต่เกิดแบบ

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

นี่มักถือเป็นพวกอัจฉริยะ บางคนอายุเพียง ๓ - ๔ ขวบ สามารถคิดคำนวณขั้นสูงได้เก่งกว่าสมองชั้นศาสตราจารย์เสียอีก บุคคลประเภทนี้มักเป็นมหาปราชญ์ของโลก แม้ไม่ต้องศึกษาเล่าเรียนจากโรงเรียน หรือมหาวิทยาลัย ก็อาจรู้แจ้งในสิ่งต่างๆได้เป็นอย่างดี ดีกว่าพวกที่ได้ปริญญาจากมหาวิทยาลัยด้วยซ้ำไป อย่างพระพุทฺธเจ้า ขงจื้อ โสกราเตส ล้วนแต่อยู่ในประเภทนี้ทั้งสิ้น ส่วน *ประเภทที่ ๒* ต้องศึกษาเล่าเรียนก่อน แล้วก็จะรู้แจ้งได้เช่นกัน พวกนี้ก็มักมีปัญญาติดอยู่แล้ว แต่ก็จำเป็นต้องมีครูอาจารย์คอยทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงอยู่ก่อนในตอนแรกๆ ต่อมาก็อาจมีชื่อเสียงเสมอ อาจารย์ หรือยิ่งกว่าด้วยซ้ำไป อย่างเช่น พระสารีบุตร จวงจื้อ พลลาโต เป็นต้น *ประเภทที่ ๓* รู้ตัวว่าโง่ แต่ก็ไม่ทอดอภัยพยายามศึกษาเล่าเรียนอยู่เสมอ เมื่อมีความรู้มากขึ้น มีปัญญามากขึ้น ความโง่ก็จะค่อยๆลดลง เช่นเดียวกับเมื่อมีแสงสว่างมากขึ้นๆ ความมืดก็ค่อยๆลดลงจนนั้น แม้การศึกษาจะไม่ก้าวหน้ารวดเร็วนัก แต่ก็ค่อยเป็นค่อยไป และออกจะมีฐานมั่นคงอยู่สักหน่อย พวกนี้ก็อาจประสบผลสำเร็จในชีวิตได้เช่นกัน แต่ *ประเภทสุดท้าย* นั้น ทั้งๆที่โง่ แต่ก็ไม่พยายามศึกษาหาความรู้ให้มากขึ้น เพื่อขจัดความโง่ให้หมดไป เป็นผู้ที่ตั้งอยู่ในความประมาทตลอดเวลา ซึ่งความประมาทนี้ พระพุทธเจ้าตรัสว่าเป็นทางแห่งความเสื่อม ผู้ใดตั้งอยู่ในความประมาท ผู้นั้นแม้จะมีชีวิตอยู่ก็เป็นเสมือนคนที่ตายแล้ว ฉะนั้น

การศึกษาเล่าเรียนนั้น เราก็คงยอมรับว่าเป็นสิ่งที่ดีที่งาม เพราะเป็นการทำคนให้เป็นคน ทำคนให้ยิ่งกว่าคนได้ แต่เพียงการศึกษา

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

อย่างเดียวยังไม่พอ การศึกษาด้วยการได้ยินได้ฟัง หรือด้วยการได้ค้นคว้าจากหนังสือต่าง ๆ นั้น เป็นความรู้ชั้น “สุดมยปัญญา” คือปัญญาที่เกิดจากการได้ยินได้ฟังมา หรือได้ค้นคว้ามาจากตำรับตำราเท่านั้น เป็นปัญญาขั้นต้น ชั้นมูลฐาน ยังไม่ใช่ตัวปัญญาที่แท้จริง นอกจากจะได้ยินได้ฟังได้ค้นคว้ามาแล้ว ก็ควรนำเอาความรู้นั้นมาคิดมาไตร่ตรองเสียอีกชั้นหนึ่ง จะทำให้ปัญญานั้นแตกฉานออกไปอีก ปัญญาชั้นที่สองนี้เรียกว่า “จินตามยปัญญา” ปัญญาที่เกิดจากความคิด บางทีเราศึกษามาแค่นี้ พอเอามาคิดแล้ว จะทำให้ความรู้ที่งอกเงยออกไปอีก ได้สิ่งใหม่ความรู้ใหม่ขึ้นมาอีก นับว่าเป็นการพัฒนาปัญญาให้ก้าวหน้าออกไปอีกชั้นหนึ่ง แต่การคิดนั้นต้องมีหลัก ถ้าคิดไม่มีหลัก ความคิดอาจฟุ้งซ่าน เป็นเหตุให้วิกลจริตได้เหมือนกัน ดังนั้นการคิดจะต้องมีจุดศูนย์กลางของเรื่องที่จะคิด คิดในเรื่องใดก็ฟังความคิดอยู่ในเรื่องนั้น ซึ่งตรงกับภาษาอังกฤษว่า concentrate หมายความว่า รวมความคิดมาสู่จุดศูนย์กลางจุดใดจุดหนึ่ง เมื่อหาศูนย์กลางแห่งความคิดได้แล้ว แม้จะขยายวงความคิดออกไปโดยรอบ คือแม้ขยายรัศมีไปเท่าใด ก็ยังมีจุดศูนย์กลางคอยยึดเหนี่ยวไว้อยู่ หากคิดแล้ว ก็ยังคิดไม่ออก ก็ต้องถามครูบาอาจารย์หรือท่านผู้รู้ทั้งหลาย ผู้ที่เราจะถามก็ไม่จำเป็นจะต้องเป็นผู้มีดีกรีมาก ๆ เสมอไป ในบางกรณีเราอาจถามคนกวาดถนน คนขนขยะก็ได้ เพราะเราอาจหาครูได้ในที่ทุกหนทุกแห่ง ในคนทุกคน ถ้าเรารู้จักหาความรู้ที่นั้น แม้จะอยู่กับคนต่ำต้อยก็ไม่ควรรังเกียจ เช่นเดียวกับทองคำเม็ดก้อยู่ในอาจรมันก็ยังคงเป็นทองคำอยู่ เมื่อเราสอบถามแล้วก็ควรบันทึกไว้ จะเป็นบันทึกไว้ในสมอง

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

หรือในสมมุติก็ตามที่ ถ้าผู้ใดมีคุณสมบัติดังกล่าวมานี้ ก็เข้าลักษณะที่ว่าประกอบด้วย “สุ. จิ. ปุ. ลี” คือ “ฟัง คิด ถาม จด” นี้เป็นหัวใจการศึกษา ใช้ได้ในทุกยุคทุกสมัย บางคนเรียนมาแล้ว ไม่รู้จักคิด แต่บางคนชอบคิด โดยที่ไม่ได้เรียนมาก่อนเลย บุคคล ๒ ประเภทหลังนี้มักมีผลสะท้อนต่อสังคมอยู่มากเหมือนกัน ดังที่ขงจื้อได้กล่าวไว้ว่า : “เรียนแต่ไม่คิดก็เป็นการเสียเปล่า คิดแต่ไม่เรียนก็เป็นอันตราย” ซึ่งข้อนี้หมายความว่า การเรียนแล้วไม่ได้นำความรู้ที่ต้องเสียเวลาเสียเงินทองกว่าจะได้มานั้น มาคิดว่าอะไรดีมีประโยชน์ อะไรไม่ดีไม่มีประโยชน์ แล้วนิยมนำเอาส่วนดีมาประพฤติปฏิบัติตาม และขจัดส่วนที่ไม่ดีให้หมดไป ก็นับว่าการเรียนนั้นไม่มีผลประโยชน์อะไรต่อชีวิตเลย คล้ายๆกับว่า “มีความรู้อยู่ในตำรา” ฉะนั้น แต่ถ้าหากเรานำเอาความรู้ที่ได้รับมานั้นมาประยุกต์ใช้กับสิ่งต่างๆให้พอเหมาะพอดีแล้ว ความรู้นั้นย่อมอำนวยประโยชน์ให้แก่ชีวิตอย่างมหาศาลทีเดียว พระพุทธเจ้าเองก็ทรงสอนว่า “อย่าได้เชื่อเพียงเพราะเขาเล่ากันสืบๆมา อย่าได้เชื่อเพียงเพราะเขาประพฤติปฏิบัติสืบๆมาจนเป็นประเพณี อย่าได้เชื่อเพียงเพราะว่ามีอยู่ในตำรา อย่าได้เชื่อเพียงเพราะถือว่าผู้นี้เป็นครูของเรา หรือเป็นบุคคลที่ควรเชื่อเลย ฯลฯ” นั่นคือเราต้องนำเอาความรู้นั้นมาวิจัยได้ตรงรองให้ดี ให้รอบคอบเสียก่อน แล้วจึงนำมาใช้ให้พอเหมาะพอดีกับชีวิต กาลและเทศะ อย่างนี้จึงจะนับว่ามีประโยชน์ แต่บางคนไม่ได้เรียน แต่ก็ชอบคิดอะไรต่ออะไรร้อยแปด อย่างนี้เป็นความคิดที่ไม่มีหลัก เป็นความคิดฟุ้งซ่าน อาจทำให้กลายเป็นคนวิกลจริตหรือโรคประสาทก็ได้ พวกที่ไม่มีความรู้ชอบคิดทำโน่นทำนี่ นี่แหละที่มักก่อให้เกิด

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

ความเดือดร้อนแก่ตัวเอง และสังคมทั่วไป เป็นพวกที่สร้างปัญหาให้สังคมแก้อยู่ตลอดเวลา

การที่เราจะใช้คน เราก็จำเป็นต้องเลือกใช้ให้เหมาะสมกับความรู้ความสามารถ และนิสัยใจคอของเขาด้วย บางคนฉลาดด้วย แถมขยันด้วยก็มี บางคนฉลาดแต่ขี้เกียจก็มี บางคนโง่แถมขี้เกียจด้วยก็มี และบางคนโง่แต่ขยันก็มี สำหรับพวกที่ฉลาดด้วยแล้วขยันด้วยนี้หายาก บุคคลประเภทนี้เป็นที่ปรารถนาของสังคมทั่วไป เป็นผู้บำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคมได้มาก บุคคลประเภทนี้ถ้าเป็นทหาร ควรจะได้เป็นแม่ทัพ เพราะบุคคลที่จะเป็นแม่ทัพนั้นควรเป็นคนที่มีสติปัญญาเฉลียวฉลาด รู้จักในการตั้งค่าย รู้จักในการโจมตีข้าศึก และตั้งรับข้าศึก เป็นต้น และจะต้องขยันหมั่นตรวจตรากองทัพ อาวุธยุทโธปกรณ์ และเสบียงอาหาร ถ้าเป็นแม่ทัพโง่ๆ หรือขี้เกียจก็คงถูกข้าศึกพิชิตได้โดยไม่ยากนัก แต่ถ้าหากจะใช้คนฉลาด แต่ขี้เกียจละก็ ต้องใจเย็นสักหน่อย และจะต้องให้ทำงานในร่ม เช่น ให้เป็นฝ่ายวางแผน ซึ่งถ้าเกิดขี้เกียจขึ้นมา ก็หยุดเสียชั่วคราวได้ สำหรับพวกคนโง่แถมขี้เกียจด้วยนั้น ก็ดูจะไม่ค่อยเป็นปัญหาอะไรมากนัก ไม่สร้างปัญหาให้เรามากเท่าพวกโง่แล้วขยัน ซึ่งมักใช้ความโง่ๆของตนทำโน่นทำนี่อยู่ตลอดเวลา ยิ่งทำมากเท่าใดก็ยิ่งสร้างปัญหาให้แกสังคมมากเท่านั้น จึงถือว่าเป็นบุคคลชั้นเลวที่สุดใบบุคคล ๔ ประเภทนี้

พูดถึงเรื่องการศึกษามานานแล้ว ยังมีได้กล่าวถึงเลยว่าการศึกษาที่ว่าเพื่อให้ได้ความรู้ นั้น ความรู้คืออะไร? ตามธรรมดาความรู้หมายถึงความเข้าใจ แต่ขงจื้อกล่าวถึงเรื่องความรู้ไว้ว่า : “ข้าพเจ้า

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

จะสอนท่านได้ไหมว่าอะไรคือความรู้ เมื่อท่านรู้อะไรสักสิ่งหนึ่งก็บอกว่ารู้ เมื่อไม่รู้อะไรสักอย่างเลย ก็ยอมรับว่าไม่รู้ นั่นแหละคือความรู้ละ”

นั่นคือข้อจ้อสอนให้เรายอมรับความจริง ถ้าหากผู้ใดเป็นคนโง่ รู้ตัวว่าโง่ ก็ยังมีแววที่จะเป็นบัณฑิตได้ แต่ถ้าหากผู้ใดเป็นคนโง่ แต่ลำคัญว่าตนเป็นบัณฑิต ผู้นั้นแหละชื่อว่าโง่โดยแท้ ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ในคัมภีร์ธรรมบทว่า :

โย พาลो มณฺเฑตี พาลยํ ปณฺฑิตो วาปี เตน โส

พาลो จ ปณฺฑิตมานี ส เว พาลอติ วุจจติ

ซึ่งแปลว่า “ผู้ใดเป็นคนโง่ รู้ตัวว่าโง่ ผู้นั้นยอมชื่อว่าเป็นบัณฑิตได้บ้าง แต่ถ้าผู้ใดเป็นคนโง่แล้วสำคัญตนว่าเป็นบัณฑิต ผู้นั้นแลเรียกว่าเป็น ‘คนโง่’ โดยแท้” ถ้าหากเราไม่รู้ แล้วรู้ตัวว่าไม่รู้ จะได้พยายามศึกษาค้นคว้าหาความรู้ต่อไป และยอมกลายเป็นผู้รู้ได้ไม่ในวันใดก็วันหนึ่ง ใครเล่าที่จะรู้มาจากในท้อง ส่วนมากเราก็มีความรู้จากการศึกษาเล่าเรียนมาทั้งนั้น แต่ทำไมทุกอย่างที่เรียนมาพร้อมกัน บางคนจึงก้าวหน้าไปไกล บางคนจึงไม่ก้าวหน้าเอาเสียเลย ข้อนี้ก็ขึ้นอยู่กับเหตุหลายอย่าง แต่เหตุประการหนึ่งก็คือเพราะเขาไม่เอาความรู้มาใช้ หรือขาดวิสัยสมารถที่เอาความรู้มาใช้นั่นเอง เพราะฉะนั้นถ้าเราหวังความเจริญของตนและสังคมตลอดจนประเทศชาติแล้ว เราก็ควรที่จะน้อมนำเอาความรู้ที่ได้ศึกษามาแล้ว มาคิดนึกตรึกตรองให้รอบคอบเสียก่อน แล้วค่อยนำความรู้นั้นมาประยุกต์ใช้กับชีวิต และหน้าที่การงานด้วยความสุขุมรอบคอบ แล้วก็ย่อมจะบังเกิดผลเป็นความสุขความเจริญทั้งของตน

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

และสังคมโดยแท้

ในเรื่องการศึกษาที่กล่าวมานี้ จะเห็นว่าไม่ว่านักปราชญ์คนใดต่างก็มีความเห็นว่าการศึกษาคือเรื่องที่สำคัญต่อชีวิตทั้งนั้น เพราะวิชาความรู้เป็นที่เชิดชูของคนทั้งปวง เป็นจุดดวงประทีปแห่งชีวิต เป็นรัตนะของนรชน และวิชาความรู้เท่านั้นที่เป็นทรัพย์ที่ใครจะแย่งชิงไปไม่ได้ ตรงข้าม ถ้าเรายังมีจิตใจเผลอแผ่ให้ความรู้แก่ผู้อื่นมากเท่าใด เราก็ยังมีความรู้ความเข้าใจมากเท่านั้น ความรู้นั้นยิ่งเก็บไว้ ยิ่งทำให้โง่ เหมือนหนทางที่ตัดแล้ว ถ้าหากไม่เดิน ทางก็รก ยิ่งเดินก็ยิ่งเดียน ซ่อนี่ฉันใด ความรู้ก็ฉันนั้น ยิ่งให้ก็ยิ่งได้ คือยิ่งเฟื่องขึ้นฉันเดียวกัน แต่การที่จะทำความรู้ให้เป็นประโยชน์จริงๆนั้น ก็จำเป็นต้องนำเอาความรู้ที่ได้รับมานั้นมาใช้ให้เป็นประโยชน์แก่ตนและสังคมด้วย ดังที่ขงจื้อได้กล่าวไว้ว่า “เรียนแต่ไม่คิดก็เป็นการเสียเปล่า คิดแต่ไม่เรียนก็เป็นอันตราย” โดยแท้.

พระพุทธศาสนา กับ โลกปัจจุบัน

*พระพุทธศาสนาอันได้แก่คำสั่งสอนของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้านั้นนับว่าเป็นศาสนาที่เก่าแก่ที่สุดศาสนาหนึ่ง ซึ่งมีอายุกว่า ๒๕๕๐ ปีแล้ว และถือกันว่าเป็นศาสนาที่สำคัญที่สุดศาสนาหนึ่งของโลก มีผู้นับถือหลายร้อยล้านคน แพร่กระจายไปเกือบทุกมุมโลก ในฐานะที่เราเป็นพุทธศาสนิกชน ในบางครั้งก็อดวิตกกังวลไม่ได้ว่า พระพุทธศาสนาจะมีอายุยั่งยืนต่อไปได้อีกไม่กี่มากน้อย ทั้งนี้ก็เพราะโลกเราเจริญในด้านวิชาการต่างๆ มากขึ้นทุกวัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในทางวิทยาศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ก็เป็นศาสนาที่สอนให้คนมีเหตุผล รู้จักใช้เหตุผล แต่ศาสนาส่วนใหญ่นั้นเป็นเรื่องศรัทธาเป็นหลักมากกว่าเหตุผล เมื่อคนมีเหตุผลมากขึ้น อะไรที่บังคับให้ใช้แต่ศรัทธาอย่างเดียวก็ย่อมไม่เป็นที่สบอัยาศัยของเขา

*เรื่องนี้ได้เขียนให้แก่สมาคมนักเรียนไทยในประเทศเยอรมนี เมื่อพ.ศ. ๒๕๐๘ ข้าพเจ้าเห็นว่ามิประโยชน์ จึงได้นำมาตีพิมพ์เผยแพร่อีกครั้งหนึ่ง

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

และในที่สุดก็อาจบังเกิดความเบื่อหน่ายต่อศาสนาที่สอนให้ใช้ศรัทธาอย่างเดียว และในขั้นสุดท้ายก็อาจประณามศรัทธาว่าเป็นยาเสพติดที่ไม่ได้ให้คุณอะไรเลย มีแต่โทษภัยเดียวก็ได้ ในเรื่องนี้ทำให้อดนึกถึงอนาคตของพระพุทธศาสนาเสียมิได้ว่าจะตกอยู่ในสถานะเช่นนั้นด้วยหรือไม่

ในฐานะที่ข้าพเจ้าเองก็เป็นพุทธศาสนิกชนมาแต่กำเนิด จึงได้เชื่อมั่นถือพระพุทธศาสนาตามบรรพบุรุษเท่านั้นเอง แต่ทว่าข้าพเจ้าออกจะโชคดียิ่งอยู่หน่อยที่ได้มีโอกาสคลุกคลีกับพระพุทธศาสนาอย่างใกล้ชิดมาเป็นเวลานาน และได้มีโอกาสศึกษาศาสนาและปรัชญาอื่น ๆ อีกมาก จึงได้เกิดเปรียบเทียบความดีเด่นของพระพุทธศาสนากับศาสนาและปรัชญาอื่น ๆ ตามสติปัญญา ซึ่งทำให้ข้าพเจ้าแน่ใจและภูมิใจว่าตนเองมีโชคอยู่มากที่ได้มาเกิดในพระพุทธศาสนา ได้มีโอกาสคลุกคลีอยู่กับพระพุทธศาสนา และสามารถเรียกตนเองได้ว่าเป็นพุทธศาสนิกชนที่แท้จริงโดยไม่กระดากใจอะไรหรือเป็นเหตุทำให้ข้าพเจ้ามีความรู้สึกเช่นนั้น?

ถ้าหากเราจะพิจารณาดูประวัติและคำสอนของพระพุทธเจ้าแล้วจะเห็นว่าทั้งประวัติและคำสอนของพระองค์นั้นวิเศษเหนือศาสนาหรือปรัชญาเมธีอื่น ๆ มากมายทีเดียว พระองค์ทรงมีประสบการณ์ทั้งทางโลกและทางธรรมอย่างหาผู้เสมอเหมือนมิได้ในฐานะที่พระองค์ทรงถือกำเนิดในวรรณะกษัตริย์ จึงทรงอยู่ในฐานะที่ดีกว่าศาสนาอื่น ๆ มาก เพราะพระองค์ได้ทรงมีโอกาสศึกษาศิลปศาสตร์ทุกแขนงเท่าที่จำเป็น สำหรับบุคคลที่จะต้องรับผิดชอบ

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

ในการปกครองประเทศชาติในระบบประชาธิปไตยต่อไป พระองค์
ได้มีโอกาสศึกษาทั้งในทางยุทธวิธี การปกครอง การคำนวณ การ
ศาสนาและปรัชญาต่างๆ เป็นต้น ซึ่งจะทำให้พระองค์ทรงเป็นหลักชัย
ของประเทศชาติได้อย่างเต็มที่ หลังจากที่ได้ศึกษาแล้วพระองค์
ก็ทรงอภิเษกสมรสและทำหน้าที่ช่วยเหลือพระราชบิดาในด้านการ
ปกครอง ทำให้พระองค์ได้ทรงผ่านชีวิตโลภภัยวิสัยเยี่ยงชายชาติ
อย่างเต็มที่ และทรงมีประสบการณ์ในด้านการบริหารหมู่คณะเป็น
อย่างดี ซึ่งความชำนาญในเรื่องต่างๆในโลกนี้แหละ ที่พระองค์
ได้ทรงนำมาประยุกต์ใช้กับการบริหารคณะสงฆ์ในโอกาสต่อมา

เท่าที่เราทราบจากหนังสือพุทธประวัติ นั้น ก็ปรากฏว่าก่อน
ที่พระองค์จะเสด็จออกผนวช พระองค์ได้ทรงพบเห็นคนแก่
คนเจ็บ คนตาย แล้วก็เกิดความสังเวชสลดจิตที่ทราบว่าทุกคนจะ
ต้องเป็นเช่นเดียวกันหมด แม้แต่พระองค์เองก็ทรงหนีไม่พ้น ต่อมา
ได้พบนักบวช จึงทรงคิดว่านี่แหละที่จะเป็นทางให้พระองค์หนีพ้น
ความเวียนว่ายตายเกิด ซึ่งจะเป็นเหตุทำให้พระองค์จะไม่ต้องแก่
เจ็บ และตายต่อไปอีก พระองค์จึงทรงตัดสินใจสละราชบัลลังก์
สละพระราชบิดา พระมารดาเลี้ยง สละชายาและโอรสตลอดจน
พระประยูรญาติ มิตรสหายและประชาชนออกผนวช ถ้าเราจะคิดดู
ให้ดีแล้วจะเห็นว่าคล้ายๆกับพระองค์ไม่เคยพบคนแก่ คนเจ็บ
คนตายกระนั้นแหละ บุคคลที่เจตสิกฉลาดอย่างเจ้าชายสิทธัตถะจะ
ไม่ทรงทราบเลยหรือว่า พระราชชนนีของพระองค์ได้สิ้นพระชนม์ไป
แล้ว จะไม่ทรงเห็นดอกหรือว่าพระราชบิดาของพระองค์นั้นแก่กว่า
พระองค์มาก ถ้าหากว่าพระองค์จะไม่เคยเห็นคนแก่ คนเจ็บ คน

ศาสนา ปรัชญา ปรัชญา

ตายเลย จนกระทั่งมีพระชนมายุถึง ๒๙ พรรชนั้นก็นับว่าแปลกประหลาดมากทีเดียว และจะนับว่าพระองค์เป็นมหาบุรุษที่ประชาชนควรจะฝากชีวิตและความหวังให้ได้อย่างไรกัน แต่ถ้าหากว่าพระองค์เคยพบเห็นคนแก่ คนเจ็บ คนตายมาก่อน ทำไมพระองค์จึงเพิ่งจะคิดเพื่อโลก จนกระทั่งยอมสละสิ่งที่รัก คนที่พระองค์รักไปแล้ว?

การที่พระองค์เพิ่งจะเริ่มคิดถึงคนแก่ คนเจ็บ และคนตายแล้ว เกิดความสังเวชสลดจิตในคราวนี้ ก็คงเป็นเพราะว่าเพิ่งมีอารมณ์ที่จะเอาเรื่องธรรมดาๆ นี้มาคิดนั่นเอง สิ่งใดที่เราเห็นเป็นธรรมดาๆ นั้น บางทีถ้าอยู่เฉยๆ วางๆ อาจเกิดมีอารมณ์นำเอาสิ่งนั้นมาคิดได้เหมือนกัน อย่าง เซอร์ ไอแซก นิวตัน (Sir Isaac Newton) ค้นพบกฎว่าด้วยความดึงดูดของโลกก็เพราะคิดเรื่องธรรมดาๆ ที่คนอื่นเขาไม่คิดกันนั่นเอง และเป็นเรื่องที่ท่านเองก็ไม่เคยคิดมาก่อน นั่นก็เพราะท่านยังไม่มีอารมณ์จะคิดนั่นเอง เราลองคิดดูทีหรือว่า เพียงแต่ลูกแอปเปิลหล่นลงมา นั่นไม่เห็นมันแปลกอะไรเลย คล้ายๆ กับลูกมะม่วงหล่นจากต้น เราก็ก็นึกว่าเป็นธรรมดานี้เอง แต่ นิวตันต้องการทราบเบื้องหลังของธรรมดานั้น ดูๆ ก็คล้ายๆ คนบ้า เพราะคิดสิ่งที่เขาไม่คิดกัน นิวตันจะบ้าหรือดีก็ตามเถิด แต่ทว่า เพราะการคิดในสิ่งที่คนอื่นเขาไม่คิดกันนี้เอง นิวตันจึงได้ค้นพบกฎความดึงดูดของโลก ซึ่งเป็นกฎที่ช่วยให้โลกมีความเจริญก้าวหน้าในทางวิทยาศาสตร์เป็นอย่างมากทีเดียว และการที่เราสามารถส่งจรวดไปนอกวิถีการดึงดูดของโลกได้นั้น ก็สืบเนื่องมาจากการที่ นิวตันเอาเรื่องลูกแอปเปิลหล่นมาคิดนี้เอง พระพุทธเจ้าของเรา ก็เช่นเดียวกัน พระองค์ทรงคิดถึงเหตุที่ว่าทำไมคนจึงต้องแก่ ต้องเจ็บ

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

ต้องตายด้วย ก็ในคราวที่พระองค์ประพาสสวนซึ่งเสด็จไปตามลำพัง กับนายฉันทะเท่านั้น พอพบคนแก่ คนเจ็บ และคนตาย พระองค์ก็ทรงนำเอาเรื่องที่คุณอื่นคิดว่าไม่เป็นเรื่องนี้มาคิด จนกระทั่งถึงกับตัดสินใจออกผนวช เพื่อค้นหาคำตอบปัญหาที่พระองค์มิได้ทรงคิดมาก่อน ก็คงเพราะหาเวลาว่างจริงๆ ได้ยาก กลางวันก็คงต้องช่วยพระราชบิดาบริหารบ้านเมือง กลางคืนก็ต้องอยู่กับพระชายาและสนมกำนัลทั้งหลาย และตอนนั้นก็ทรงอยู่ในวัยหนุ่มมากไป เมื่อมีพระชนมายุมากขึ้น เป็นผู้ใหญ่มากขึ้น และมีเวลาว่างพอ จึงได้ทรงเก็บเอาเรื่องซึ่งไม่น่าเป็นเรื่องนี้มาคิด และการคิดในเรื่องที่คุณอื่นคิดว่าไม่เป็นเรื่องนี้แหละที่เป็นผลทำให้พระองค์ได้ตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

เมื่อพระองค์ได้ตรัสรู้แล้ว คือทรงรู้ว่าอะไรคือทุกข์ อะไรคือเหตุที่ก่อให้เกิดทุกข์ ทรงรู้จักการดับทุกข์ว่าจะต้องดับที่เหตุ และทรงทราบวิถีทางที่จะนำไปสู่ความดับทุกข์นั้นๆ โดยเหตุที่พระองค์ทรงพิจารณาเห็นว่าสังขารทั้งหลายเป็นของไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตาเอง จึงมักมีบางคนเข้าใจว่าพระพุทธเจ้าเป็น พวกทุนิยม (pessimist) คือพวกมองโลกในแง่ร้าย ถ้าหากพระองค์ทรงสอนเพียงแต่ว่าอะไรๆ เป็นทุกข์ไปหมดก็น่าจะเป็นพวกทุนิยมจริง แต่ความจริงแล้วพระองค์มิได้ทรงสอนเพียงแต่เท่านั้นเลย พระองค์สอนให้เราทราบถึงต้นเหตุของทุกข์ และทรงบอกวิธีดับทุกข์ให้ด้วย ข้อนี้แหละที่เป็นหลักฐานยืนยันว่าพระองค์มิใช่พวกทุนิยม แต่ทว่าพระองค์ก็มีใช่ พวกสุนิยม (optimist) คือพวกที่มองเห็นโลกสวยสดงดงามไปหมด พระองค์เป็นผู้ที่ทรงมองเห็นโลกตามความเป็นจริง

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

ของมัน ซึ่งพอจะเรียกว่า พวกสังคมนิยม (realist) ได้อยู่ แต่ก็ไม่ใช่ realist แบบตะวันตกที่เดิมนัก การเปรียบเทียบความคิดเห็นทางตะวันออกกับตะวันตกนั้นจะเทียบให้ตรงกันไม่ได้ เพียงแต่อนุโลมให้เข้ากันได้เท่านั้นเอง ซึ่งการพยายามเอาตะวันตกและตะวันออกมาปรับเข้าด้วยกันโดยไม่พิจารณาให้รอบคอบก่อนนั้น อาจทำให้มีผู้เข้าใจผิดได้มาก อย่างเช่นคำว่า ศาสนา กับ Religion ปรัชญา กับ Philosophy ตรรกศาสตร์ กับ Logic หรือ ธาตุ กับ element เป็นต้น ซึ่งคำแต่ละคำที่ยกมาเป็นตัวอย่างนี้ หาได้มีความหมายตรงกันทีเดียวไม่ คือเหมือนกันเฉพาะในบางส่วนหรืออยู่ในแนวเดียวกันเท่านั้นเอง ส่วนจะแตกต่างกันอย่างไรนั้นเป็นเรื่องที่ยืดยาว ควรจะเขียนได้อีกเรื่องหนึ่งทีเดียว

คราวนี้เข้ามาสู่ตัวเรื่องที่ต้องการอธิบายต่อไป คือเรื่องที พระพุทธเจ้าตรัสรู้อันได้แก่ อริยสัจ ๔ หรือ หลักปฏิบัติสมุพบาท (Law of Causation) อันได้แก่กฎที่ว่าด้วยความเป็นเหตุผลของกันและกันนั้น ก่อนอื่นขอให้เข้าใจว่า ธรรมที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสรู้นั้น หาใช่ความจริงแท้ที่พระพุทธเจ้าเป็นผู้ทรงสร้างขึ้นมาใหม่ หรือมิใช่พระพุทธเจ้าเท่านั้นที่ทรงผูกขาดการเข้าถึงความจริงเหล่านั้นเลย พระพุทธเจ้าก็คงเป็นเพียงบุคคลคนหนึ่ง ในหลายๆคนที่ได้ตรัสรู้ความจริง (Truth) หรือ สัจธรรม ด้วยพระองค์เองมาแล้ว และยังมีผู้ตรัสรู้ความจริงเหล่านั้นต่อไปในอนาคตอีก การที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสรู้สัจธรรมนั้น ก็แสดงว่าสัจธรรมได้มีอยู่ก่อนพระพุทธเจ้าแล้ว เพราะเหตุที่ไปตรัสรู้สัจธรรมนั้นด้วยตนเองนี้แหละจึงได้รับการขนานพระนามว่า “พระสัมมาสัมพุทธเจ้า” ความจริงที่ตรัสรู้นั้น

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

เป็นความจริงแท้ ไม่ว่าจะพระพุทธเจ้าจะทรงอุบัติขึ้นมาในโลกหรือไม่ก็ตาม ความจริงก็คงเป็นความจริงอยู่ตลอดไปโดยไม่เปลี่ยนแปลง ซึ่งเรื่องนี้พระองค์ได้ตรัสไว้เอง ดังที่ปรากฏอยู่ใน ธรรมนิยามสูตร ซึ่งมีใจความโดยย่อว่า “ไม่ว่าพระองค์จะทรงอุบัติขึ้นมาในโลกหรือไม่ก็ตาม ธรรมคือความจริงนั้นคงมีอยู่แล้ว นั่นคือความจริงที่ว่า สังขารทั้งหลายทั้งปวงนั้นไม่เที่ยง สังขารทั้งหลายทั้งปวงเป็นทุกข์ และธรรมทั้งหลายทั้งปวงเป็นอนัตตาหาตัวตนมิได้ พระองค์ได้มาตรัสรู้สังขารนั้น แล้วก็ทรงบอก ทรงแสดง ทรงบัญญัติ ทรงกำหนด ทรงเปิดเผย ทรงกระทำให้ง่าย” ดังนี้

เพียงข้อความสั้นๆ นี้ ถ้าหากว่าเราจะได้พิจารณาให้ถ่องแท้แล้วจะเห็นพระปรีชาญาณอันลึกซึ้ง หาผู้เสมอเหมือนพระพุทธองค์ไม่ได้เลย โดยเหตุที่พระองค์ทรงรู้แจ้งความจริง ซึ่งความจริงนี้เป็นความจริงตลอดกาล ไม่ว่าจะพระองค์จะทรงอุบัติขึ้นมาในโลกหรือไม่ก็ตาม เพราะฉะนั้นธรรมของพระองค์จึงทำต่อการพิสูจน์ทุกวิถีทาง และพระพุทธองค์ก็ทรงกล้าตรัสได้เต็มปากไม่ให้สาวกทั้งหลายเชื่อพระองค์หรือใครๆ ก็ตามเพียงเพราะได้ยินเขาเล่ากันสืบๆ มา เพราะมีปรากฏอยู่ในตำรา เพราะเห็นว่าผู้นี้เป็นครูอาจารย์ของเราหรือเป็นบุคคลที่ควรเชื่อถือ เพราะผู้นี้พูดถูกใจเรา เพราะการเดาเอา การคาดคะเนเอา หรือเพราะการพิสูจน์การให้เหตุผลแบบตรรกศาสตร์ พระองค์ทรงสอนให้เราเชื่ออย่างมีเหตุผล ไม่ใช่เชื่ออย่างงมงาย ซึ่งจะหาศาสนาใดๆ ที่กล้าสอนอย่างนี้นั้นไม่ได้อีกแล้ว และที่พระองค์ทรงกล้าสอนเช่นนั้นก็เพราะคำสอนนั้นเป็นสังขาร คือความจริงนั่นเอง

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

ข้าพเจ้าขอขยายความเฉพาะคำว่า “สังขาร” เสียก่อน คำนี้เรามักได้ยินกันจนชินหู อย่างที่นักธรรมะทั้งหลายมักจะพูดกันเสมอว่า “สังขารมันไม่เที่ยง” เมื่อเราได้ยินคำว่า “สังขาร” เรามักจะฟังความรู้สึกไปที่ “ร่างกาย” เสียโดยมาก ซึ่งความจริงก็ไม่ผิดแต่ก็ไม่ถูกทั้งหมด ถูกเพียงส่วนหนึ่งเท่านั้น คำว่า “สังขาร” นั้นตามรูปศัพท์หมายถึง “สิ่งที่มีอะไรปรุงแต่ง” หรือถ้าพูดตามภาษาเคมีก็ได้แก่ “สารประกอบ” (compound) นั่นเอง อะไรก็ตามที่เกิดมาจากตั้งแต่สองอย่างขึ้นไปแล้วถือเป็นสังขารทั้งนั้น มีทั้งที่เป็นรูปธรรม (concrete) และที่เป็นนามธรรม (abstract) ในส่วนที่เป็นรูปธรรมซึ่งเราสามารถสัมผัสได้ด้วยประสาททั้ง ๕ คือ ตา หู จมูก ลิ้น และกายนั้น ยังแบ่งออกไปเป็นอีก ๒ อย่าง คือสังขารชนิดที่มีใจครอง คือมีความรู้สึกนึกคิดอย่างหนึ่ง กับสังขารที่ไม่มีใจครองอีกอย่างหนึ่ง อย่างมนุษย์ สัตว์ เราถือว่าเป็นสังขารที่มีใจครอง ส่วนโตะ แก้วอิฐ เป็นต้น เราถือว่าเป็นสังขารชนิดที่ไม่มีใจครอง สำหรับสังขารชนิดที่เป็นนามธรรม (abstract) คือสิ่งซึ่งไม่สามารถสัมผัสได้ด้วยประสาททั้ง ๕ และ เจตนา ซึ่งมีเจตนาชนิดที่เป็นกุศลคือฝ่ายดี กับเจตนาที่เป็นอกุศลก็คือฝ่ายชั่ว ทั้งหมดนี้จัดว่าเป็นสังขารทั้งนั้น

สังขารที่เป็นรูปธรรมนั้นยังประกอบด้วย ธาตุ (element) ต่างๆอีก แต่คำว่า ธาตุ ในที่นี้ ก็หาได้มีความหมายตรงกับคำว่า element ในทางเคมีไม่ ธาตุในทางพระพุทธศาสนานั้นหมายถึงสิ่งที่ทรงตัวเองอยู่ได้ ซึ่งท่านแบ่งออกไปเป็น ๖ ธาตุ คือ ธาตุดิน ธาตุน้ำ ธาตุลม ธาตุไฟ อากาศธาตุ และวิญญาณธาตุ ถ้าเราเข้าใจ

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

ว่าธาตุกับ element เหมือนกันแล้ว อาจคิดว่าพระพุทธศาสนา นั้นคร่ำครึล้าสมัยก็ได้ เพราะในการค้นคว้าทางเคมีนั้น เราพบว่า ในเวลานี้มีกว่า ๑๐๐ ธาตุแล้ว แต่โดยเหตุที่ ธาตุ กับ element นั้นไม่เหมือนกัน และมีความหมายตีลึกผิดกันอยู่ เพราะฉะนั้นก็ ควรที่เราจะพิจารณาถึงความหมายของธาตุและ element เสียก่อน

คำว่า element ซึ่งเราบังคับให้แปลว่า ธาตุ นั้น ความจริง ก็เป็น “สารประกอบ” (compound) ตามหลักพระพุทธศาสนา นั้นเอง ทั้งนี้เพราะว่า element หรือธาตุทางเคมีนั้นก็คงประกอบด้วยโปรตอน อิเล็กตรอน และนิวตรอนอยู่ สิ่งใดที่เกิดจากการ ผสมของสิ่งต่าง ๆ ตั้งแต่สองสิ่งขึ้นไปล้วนเป็น “สังขาร” ทั้งสิ้น เพราะฉะนั้น element หรือธาตุทางเคมีทั้งหมดก็หนีความเป็น “สังขาร” ไม่พ้น

ก่อนอื่นขอให้เข้าใจเสียก่อนว่า ธาตุดิน นั้นท่านมิได้หมายถึง เฉพาะดิน ซึ่งตรงกับคำว่า earth หรือ soil เท่านั้น ท่านหมายถึง สิ่งที่ยึดที่ ทั้งหมด รวมทั้งความแข็งความอ่อนด้วย ธาตุดิน หรือ ปฐวีธาตุ ตรงกับคำภาษาอังกฤษว่า Extension สิ่งใดที่ขยาย ออกไปหรือกินที่ สิ่งนั้นจัดว่าเป็นธาตุดิน แม้ความแข็งความอ่อนก็เป็นธาตุดินเหมือนกัน ความอ่อนก็เป็นธาตุดินเหมือนกัน ความอ่อนก็คือความแข็งชนิดหนึ่ง แต่เป็นเพียงความแข็งน้อยเท่านั้นเอง ถ้าเราสำรวจดูตัวเราจะเห็นว่า ผม ขน เล็บ ฟัน หนัง เนื้อ เอ็น กระดูก เป็นต้น ล้วนเป็นธาตุดินทั้งสิ้น หรือเราจะพูดว่าของแข็ง (solid) ทั้งหมดเป็นธาตุดินก็ได้ ส่วนที่เล็กที่สุดคือเซลล์หรืออณูทั้งหลายล้วนอยู่ในพวกธาตุดินทั้งนั้น

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

ธาตุน้ำ ทางพระพุทธศาสนาก็มิได้หมายถึงน้ำอย่างเดียว เราอาจค้านว่าน้ำไม่ได้เป็นธาตุ เพราะน้ำเกิดจากการผสมระหว่าง ไฮโดรเจนกับออกซิเจน (H_2O) น้ำจึงเป็นสารประกอบ ซึ่งก็เป็น “สังขาร” อีกนั่นแหละ ทางพระพุทธศาสนาก็ถือว่าน้ำเกิดมาจาก ลม (gas) เช่นเดียวกัน ส่วนธาตุน้ำนั้นท่านหมายความว่ากว้างมาก คือหมายถึงน้ำทุกชนิด หรือของเหลว (liquid) ทุกชนิดนั่นแหละ และนอกจากนั้นยังหมายถึงความเอิบอาบ อันมีพลังในทางเชื่อม ต่ออณูหรือเซลล์ทั้งหลายเข้าด้วยกัน เพราะฉะนั้นธาตุน้ำจึงมิได้ หมายถึง water แต่ตรงกับภาษาอังกฤษว่า Cohesion

ธาตุลม ก็มิได้หมายเฉพาะลมที่พัดไปพัดมาแต่อย่างเดียว เท่านั้น ยังหมายถึงความเคลื่อนไหวทุกชนิดด้วย ในตัวเราก็มีลม- หายใจเข้า ลมหายใจออก ลมในท้อง ลมในไส้ เป็นต้น เพราะฉะนั้น คำที่ถูกต้องตรงกับธาตุลมจึงมิใช่ air, wind, weather หรืออะไร ทำนองนั้น ธาตุลมท่านหมายถึง Motion

ธาตุไฟ ก็มิได้หมายเฉพาะไฟที่ลุกไหม้ (fire) อย่างเดียว ท่านหมายถึง ความร้อน หรือ อุกุณหภูมิ ทั้งปวงด้วย ในตัวเราก็มี ไฟธาตุที่ช่วยเผาอาหารให้ย่อย เป็นต้น ธาตุไฟจึงตรงกับภาษาอังกฤษว่า Heat

สำหรับ อากาศธาตุ นั้น บางทีเรามักเข้าใจว่าเป็นอย่างเดียว กับธาตุลม หรือวาโยธาตุ เพราะในภาษาไทยเราเอาคำว่า ลม กับ อากาศ มาใช้ปนกัน และใช้ในความหมายอย่างเดียวกัน อย่าง บางทีเราก็พูดว่า “ฤดูร้อนนี้จะไปตากอากาศที่โน่นที่นี้” ถ้าพูดในความหมายที่ถูกกับรูปคำแล้ว ถือว่าเป็นการพูดที่ไม่ถูกต้อง เพราะ

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

คำว่า อวกาศ กับ ลม มีความหมายต่างกัน ลมหมายถึงลมที่พัดไปพัดมา ลมหายใจเข้าออก เป็นต้น ซึ่งเราเข้าใจกันอยู่นั้น ส่วนอวกาศเดิมหมายถึง ที่ว่างเปล่า ไม่มีอะไรเลย ซึ่งตรงกับ “สูญญากาศ” หรือ “อวกาศ” (space) ที่เราใช้กันอยู่ในเวลานี้นั่นเอง แต่โดยเหตุที่ลมและอวกาศมักจะอยู่ด้วยกันเสมอ เราจึงเข้าใจว่าเป็นอย่างเดียวกัน ในที่ใดก็ตามที่มีลม ที่นั่นจะต้องมีอวกาศคือที่ว่างด้วย แต่ ณ ที่มีที่ว่างคืออวกาศ ไม่จำเป็นจะต้องมีลมเสมอไป เช่นเดียวกับที่ว่ามีลม ที่นั่นต้องมีไฟ แต่เราไม่อาจพูดได้ว่า ที่มีไฟ ที่นั่นต้องมีควันเสมอไป อย่างเช่น ไฟฟ้า ไม่ปรากฏว่ามีควัน เป็นต้น เพราะฉะนั้น อวกาศธาตุ จึงตรงกับภาษาอังกฤษว่า space ส่วนธาตุสุดท้าย คือ วิญญาณธาตุ นั้น หมายถึง ธาตุรู้ อันได้แก่ Consciousness คำว่า วิญญาณ นั้นหาได้ตรงกับคำว่า soul ในภาษาอังกฤษ หรือ อาตมัน ในศาสนาพราหมณ์ไม่ ทางพระพุทธศาสนาถือว่า วิญญาณก็เป็นความรู้สึกอย่างหนึ่งที่ต้องเกิดจุดๆเช่นกัน ซึ่งอยู่ในพวก “สังขาร” ด้วย เพราะเกิดมาจาก “สังขาร” ที่แปลว่า เจตนา ถ้าสังขารดีหรือเจตนาดี วิญญาณคือความรู้สึกก็เป็นไปในทางดี ถ้าสังขารหรือเจตนาชั่ว วิญญาณคือความรู้สึกก็เป็นไปในทางที่ไม่ดี การเกิดจุดๆของวิญญาณนั้นเป็นไปรวดเร็วติดต่อกันอยู่เสมอ ดุจกระแสน้ำหรือกระแสไฟ ฉะนั้น ถ้าเราไม่พิจารณาโดยต่องแท้แล้วเราจะเข้าใจว่า วิญญาณนั้นคงที่เพียงแท้

มนุษย์หรือสัตว์ประกอบด้วยธาตุทั้ง ๖ ดังที่กล่าวมาแล้ว ส่วนโต๊ะเก้าอี้นั้นขาดไปธาตุหนึ่งคือธาตุรู้ เพราะฉะนั้นมนุษย์และ

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

สัตว์จึงแตกต่างกับพวกโตะเก้าอี้ก็ตรงที่มนุษย์และสัตว์มีธาตุรู้ คือ มีความรู้สึกนึกคิดนี้เอง และโดยเหตุที่มนุษย์ สัตว์ และสิ่งที่ไม่มีความรู้ทั้งหลายประกอบด้วยธาตุ ๕ หรือธาตุ ๖ นี้เอง มนุษย์ สัตว์ และสิ่งต่างๆ จึงชื่อว่าเป็น “สังขาร” ทั้งสิ้น ไม่ว่าจะมีความใคร่หรือไม่มีใคร่ใคร่ก็ตาม และเมื่อได้ชื่อว่าเป็นสังขารแล้ว ก็ต้องตกอยู่ในกฎที่ว่า “ไม่เที่ยง เป็นทุกข์ และเป็นอนัตตา” ด้วยเช่นกัน ที่ว่าสังขารทั้งหลายทั้งปวงเป็นของไม่เที่ยง เป็นทุกข์ และเป็นอนัตตานั้น เป็นอย่างไร?

ที่ว่า “สังขารทั้งปวงไม่เที่ยง” นั้น เราจะสังเกตดูที่ตัวเราหรือที่สัตว์สิ่งของอื่นๆก็ได้ คำว่า “ไม่เที่ยง” หมายความว่าหาความแน่นอนอะไรไม่ได้ มีความเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ในตัวเราก็ไม่มีอะไรเลยที่เที่ยงแท้แน่นอน เช่น ผม ขน เล็บ ฟัน เป็นต้น ทั้งหมดนี้ล้วนแต่เป็นธาตุดินทั้งสิ้น และหาความยั่งยืนแน่นอนอะไรไม่ได้เลย ถ้าเราดูในระยะสั้นอาจสังเกตไม่เห็น แต่ถ้าดูในระยะยาวแล้วจะเห็นได้ไม่ยาก อย่างเวลานี้เราเป็นหนุ่มเป็นสาว ก่อนหน้านี้สัก ๑๐ - ๒๐ ปี เราก็เคยเป็นเด็กมาแล้ว เวลานี้เราแก่จากความ เป็นเด็ก เราก็เรียกว่าเป็นหนุ่มเป็นสาว เป็นการเปลี่ยนภาษาที่ฟังไม่สบายหูมาเป็นภาษาที่ฟังแล้วเพราะหูชินเท่านั้น แบบเดียวกับที่ เราใช้คำว่า “หน้าผากกว้าง” หรือ “คิ้วต่ำ” แทน “หัวล้าน” หรือ ใช้คำว่า “ผู้สูงอายุ” แทน “คนแก่” นั่นเอง คนหนุ่มสาวก็คือเด็กแก่ และพอเป็นหนุ่มเป็นสาวนานสักหน่อยเราก็ยังไม่ยอมเป็นคนแก่อยู่นั่นเอง คงเสี่ยงไปใช้คำว่า “หนุ่มใหญ่สาวใหญ่” แทนไปก่อน จนเกือบจะเป่าฝุ่นไม่ฟังจึงจะยอมเปลี่ยนจากความเป็น

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

หนุ่มเป็นสาวไปเป็นคนแก่ นี้อยอมแสดงให้เห็นว่าสังขารทั้งหลาย เป็นของไม่เที่ยง มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา เพียงแต่ว่าความเปลี่ยนแปลงนั้นเป็นไปรวดเร็วติดต่อกัน จนกระทั่งสังเกตไม่เห็น นอกจากจะอาศัยกาลเวลาเข้าช่วยเท่านั้น การที่สังขารไม่เที่ยงนี้เอง จึงชื่อว่ามันเป็นทุกข์ คำว่า “ทุกข์” นี้ก็เช่นกัน เรามักเข้าใจเพียงว่าเจ็บปวดเดือดร้อนหรือเศร้าโศกเสียใจเท่านั้น ความจริงคำว่า “ทุกข์” มีความหมายเป็น ๒ นัย คือหมายความว่า “ทนได้ยาก” อย่างเช่นความเจ็บปวด ความหิวกระหาย เป็นต้น ประการหนึ่ง กับหมายความว่า “ทนอยู่ในสภาพเดิมไม่ได้” อีกประการหนึ่ง ดังนั้น ที่ว่า “สังขารทั้งหลายเป็นทุกข์” นั้นเพราะมันทำให้เราทนได้ยาก อย่างหนึ่ง ตัวมันเองทนอยู่ในสภาพเดิมไม่ได้อีกอย่างหนึ่ง ตัวเราเป็นทุกข์ เพราะทนอยู่ในสภาพเดิมไม่ได้ โต้ะแก้้อเป็นทุกข์ เพราะมันทนอยู่ในสภาพเดิมไม่ได้ เพราะฉะนั้นจึงต้องมีความเปลี่ยนแปลง เก่า แก่ และในที่สุดก็ตายหรือสลายไป ที่มันต้องเปลี่ยนแปลง ทนอยู่ในสภาพเดิมไม่ได้ ก็เพราะว่า ไม่มีอะไรเลยที่เป็นตัวตนจริงๆ ล้วนแต่เป็นอนัตตาหาตัวตนจริงๆมิได้ทั้งนั้น อย่างตัวเรานั้นเป็นสิ่ง ที่สมมุติขึ้น ตัวเราจริงๆไม่มี เพราะมันประกอบด้วยธาตุทั้ง ๖ เมื่อตัวตนจริงๆไม่มีจึงชื่อว่าเป็นอนัตตา ถ้าหากมีตัวตนจริงๆแล้วเราก็ คงจะต้องบังคับมันได้ว่า จงเป็นอย่างนั้นนะ อย่าเป็นอย่างนั้นเลย แต่ที่เราบังคับมันไม่ได้ เพราะมันไม่มีตัวตนจริงๆที่จะให้เรา บังคับนั่นเอง ฉะนั้นเวลาคนตายเราจึงเรียกว่า “สิ้นใจ” ก็วิญญาน-ธาตุหมดไป หรือเรียกว่า “หมดลม” เพราะหมดวาโยธาตุ เมื่อ “สิ้นใจ” หรือ “หมดลม” ไปไม่นานตัวผู้ตายก็จะเย็นลงไปทุกที

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

เรียกว่าหมด “ธาตุไฟ” อันได้แก่อุณหภูมิจนในร่างกาย ต่อจากนั้นเนื้อหนังก็จะค่อยๆ ผุพังไปตามกาลเวลา “ธาตุน้ำ” หมดไป แล้วก็ “ธาตุดิน” และ “อากาศธาตุ” แต่ทั้งนี้มิใช่ว่าสิ่งทั้งหลายเหล่านี้จะสูญหายไปก็หาไม่ได้ มันยังคงมีอยู่ แต่ทว่าอยู่ในรูปแห่งธาตุเดิมของมันนั่นเอง ในแง่นี้เราจะเห็นว่าคำสอนของพระพุทธเจ้าเป็นแบบวิทยาศาสตร์แท้ และเป็นวิทยาศาสตร์ที่เหนือวิทยาศาสตร์ (Science of sciences) เพราะเป็นสังขธรรมที่ทนต่อการพิสูจน์ แม้กาลเวลาจะล่วงเลยมากกว่า ๒๕๕๐ ปีแล้ว พระพุทธศาสนาก็ยังคงเป็นสังขธรรมที่ไม่มีใครคัดค้านได้ และยังคงตั้งหลักมั่นที่ท้าทายต่อการพิสูจน์ในทุกกระบวนการอยู่เสมอ ดังนั้นเมื่อพูดในแง่วิทยาศาสตร์แล้ว พระพุทธศาสนาก็นับว่าเป็นวิทยาศาสตร์บริสุทธิ์ และพระพุทธเจ้าก็ทรงเป็นนักวิทยาศาสตร์เหนือนักวิทยาศาสตร์ทั้งหลาย เพราะทรงเป็นนักวิทยาศาสตร์ทั้งในฝ่ายรูปธรรมและนามธรรม

พระพุทธศาสนาจึงนับว่าเป็นศาสนาของคนที่เป็นตัวของตัวเอง เป็นศาสนาแห่งเหตุผลจึงทนต่อการพิสูจน์ มีหลักการเป็นไปในแบบประชาธิปไตย มิได้มีการขู่บังคับให้เชื่อถือ ผู้ที่เชื่อถือพระพุทธศาสนาอย่างมกมายเสียอีก กลับได้ชื่อว่าไม่ใช่ชาวพุทธที่แท้จริง แต่ทั้งนี้มิได้หมายความว่าพระพุทธศาสนาสอนให้คนเป็นคนหัวดี หัวร้อน ไม่ยอมเชื่ออะไรเสียเลย เรื่องความเชื่อหรือศรัทธานั้นนับว่าจำเป็นมากในการพัฒนาปัญญา ถ้าเราไม่มีศรัทธาความเชื่อเป็นพื้นฐานก่อนแล้ว เราจะพัฒนาปัญญาให้เกิดได้ยากหรือไม่ได้เลยทีเดียว แต่ถ้าหากว่าใครว่าอะไรก็ตามต้องเชื่อตะปัดตะปือไป ก็ไม่เป็นตัวของตัวเอง จิตใจของผู้นั้นย่อมไม่มั่นคง เพราะฉะนั้นเมื่อ

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

พระพุทธเจ้าทรงสอนให้ใช้ “ศรัทธา” ในที่ใด พระองค์ก็ทรงสอนให้ใช้ “ปัญญา” หรือ “เหตุผล” ในที่นั้นด้วย คู่กันไปเสมอ พระองค์ทรงสอนให้เราเชื่อมั่นว่า ชีวิตของเราจะประสบสุขหรือทุกข์แค่ไหนเพียงใดนั้น ขึ้นอยู่กับ “กรรม” คือการกระทำของเราเอง เราเป็นผู้ลิขิตชีวิตตัวเราเอง ไม่ใช่พระผู้เป็นเจ้าหรือเทพเจ้าองค์ใดเป็นผู้ลิขิต ดังที่เรามักจะเชื่อกันว่ามี “พรหมลิขิต” ฉะนั้น

เรื่อง “พรหมลิขิต” เป็นเรื่องของศาสนาพราหมณ์ที่เขาสอนว่าพระพรหมเป็นผู้ลิขิตชีวิตคนเราให้เกิดมาเป็นวรรณะต่างๆ คือ พราหมณ์ กษัตริย์ แพศย์ ศูทร ซึ่งแต่ละวรรณะที่พระพรหมกำหนดให้แล้วนี้ จะไม่มีการเปลี่ยนแปลงเลย ถ้าใครเกิดเป็นศูทรซึ่งพวกวรรณะที่ต่ำสุดแล้วก็คงต้องเป็นศูทรไปจนตาย ไม่มีทางที่จะเป็นกษัตริย์ เป็นพราหมณ์ได้เลย เขามีการถือวรรณะกันอย่างแรงกล้า แต่พระพุทธศาสนานั้นไม่มีระบบวรรณะ ทุกคนเมื่อเข้ามาบวชหรือมานับถือพระพุทธศาสนาแล้ว ต้องเลิกความคิดในด้านวรรณะเสีย ถือว่าบุคคลที่เป็นต่าง ๆ กัน เช่น เป็นเศรษฐีหรือเป็นคนจน เป็นคนฉลาดหรือเป็นคนโง่ เป็นคนสูงศักดิ์หรือต่ำศักดิ์ เป็นคนมีอายุยืนหรืออายุสั้น เหล่านี้ล้วนแต่ขึ้นอยู่กับกรรมของเราทั้งนั้น ปัจจุบันเป็นผลแห่งกรรมในอดีต และปัจจุบันนี้จะเป็นเหตุสำหรับอนาคตภายภาคหน้า เมื่อเราเกิดมาเป็นคนจน ก็อย่าได้ท้อแท้ใจ ถ้ามีความขยันหมั่นเพียรก็อาจยกตนขึ้นสู่ตำแหน่งเศรษฐีหรือเสนาบดีได้ ซึ่งข้อนี้ขึ้นอยู่กับตัวเราเอง พระพุทธเจ้าทรงสอนให้คนเราพึ่งตัวเราเองมากกว่าที่จะไปคิดพึ่งผู้อื่น แต่ทั้งนี้มิได้หมายความว่าเราจะอยู่ได้โดยไม่ต้องพึ่งใครเลย เพียงแต่เพราะ

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

ว่าที่ฟังอื่นๆ เป็นที่ฟังชั่วคราวเท่านั้น ส่วนตัวเรานั้นยอมเป็นที่ฟังของเราได้ตลอดกาล อย่างเช่นการที่เราจะสอบไล่ได้นั้น เราก็ต้องอาศัยความขยันของเรา ใช้ปัญญาของเรา ใช้ความรอบคอบของเราเอง ไม่ใช่ไปบนบานศาลกล่าว ขอให้พระเจ้าหรือใครต่อใครช่วย ถ้าเราไม่ช่วยตัวเองก่อนแล้ว คนอื่นเขาจะช่วยเราได้อย่างไร

ในวรรณคดีทั้ง ๔ ของพราหมณ์นั้น พราหมณ์เขาถือวรรณะพราหมณ์นั้นสูงสุด วิเศษเหนือวรรณะอื่นๆ แต่พระพุทธเจ้าทรงสอนว่า “บุคคลจะเป็นคนถ้อยหรือเป็นพราหมณ์นั้น มิใช่เพราะชาติเลย แต่เป็นเพราะกรรมต่างหาก” ดังที่พระองค์ได้ตรัสตอบการทวาทสนทนา และวาเสฏฐมาณพที่เข้าไปทูลถามพระองค์ว่า บุคคลจะเป็นพราหมณ์เพราะชาติหรือเพราะกรรมไว้อย่างน่าฟังว่า :

“เราจักพยากรณ์แก่ท่านทั้งหลายตามลำดับ ตามสมควร สัตว์ทั้งหลายมีความแตกต่างกันโดยชาติ เพราะชาติของสัตว์เหล่านั้นมีประการต่างๆกัน ท่านทั้งหลายย่อมรู้จักหญ้าและต้นไม้ แต่หญ้าและต้นไม้ก็ไม่ยอมรับว่าเป็นหญ้าและต้นไม้ หญ้าและต้นไม้เหล่านั้นมีสัญญาณ (ทรวดทรง) สำเร็จจากชาติ เพราะชาติของมันต่างๆกัน จากนั้นท่านทั้งหลายก็จงรู้จักหนอน ตั๊กแตน มดดำ และมดแดงต่อไป สัตว์เหล่านั้นมีสัญญาณสำเร็จมาจากชาติ เพราะชาติของมันต่างๆกัน ท่านทั้งหลายก็จงรู้จักสัตว์สี่เท้าทั้งตัวเล็กตัวใหญ่ สัตว์เหล่านั้นมีสัญญาณสำเร็จมาจากชาติ เพราะชาติของมันต่างๆกัน จากนั้นท่านทั้งหลายก็จงรู้จักปลาที่เกิดขึ้นในน้ำ เทียบไปในน้ำเป็นอันดับต่อไป ปลาเหล่านั้นมีสัญญาณสำเร็จมาจากชาติ เพราะมันมีชาติต่างๆกัน ถัดจากนั้นท่านทั้งหลายจงรู้จักนกที่บินไปในเวหา

ศาสนา รัชญา ปรยุกต์

นกลเหล่านั้นมีสัณฐานสำเร็จมาจากชาติ เพราะชาติของมันต่าง ๆ กัน เพศที่สำเร็จมาแต่ชาติเป็นจำนวนมากไม่มีในมนุษย์ทั้งหลาย เหมือนอย่างสัณฐานที่สำเร็จมาแต่ชาติเป็นอันมาก ในชาติเหล่านี้ฉันใด การกำหนดด้วยผม ศีรษะ หู นัยน์ตา ปาก จมูก ริมฝีปาก คิ้ว คอ บ่า ท้อง หลัง ตะโพก ออก ที่แคบ เมถุน มือ เท้า นิ้วมือ เล็บ แขนง ขา วรณะ หรือเสียง ว่า ผมเป็นต้นของพราหมณ์เป็น เช่นนี้ ของกษัตริย์เป็นเช่นนี้ ไม่มีเลย เพศที่สำเร็จมาแต่ชาติไม่มี อยู่ในหมู่มนุษย์ทั้งหลายเลย เหมือนอย่างสัณฐานที่สำเร็จมาแต่ชาติ ในชาติเหล่านี้ ฉะนั้นความต่างกันแห่งสัณฐานมีผมเป็นต้นนี้ที่ สำเร็จมาแต่กำเนิด ย่อมไม่มีสรีระของตน ๆ เฉพาะตัวในมนุษย์ ทั้งหลายเลย แต่ทว่าความต่างกันในมนุษย์ทั้งหลายนั้น บัณฑิต กล่าวไว้โดยสมัญญาเท่านั้น ดูกรวาเสฏฐะและภารทวาชะ ท่านจง รู้อย่างนี้ว่า ก็ในหมู่มนุษย์นั้น ผู้ใดผู้หนึ่งอาศัยโครักขกรรมเลี้ยงชีพ ผู้นั้นก็เป็นชวานา มิใช่พราหมณ์...ผู้ใดผู้หนึ่งเลี้ยงชีพด้วยศิลปะเป็น อันมาก ผู้นั้นก็เป็นคิลปิน มิใช่พราหมณ์...ผู้ใดผู้หนึ่งอาศัยการ ค้าขายเลี้ยงชีพ ผู้นั้นก็เป็นพ่อค้า มิใช่พราหมณ์...ผู้ใดผู้หนึ่งเลี้ยง ชีพด้วยการรับใช้ผู้อื่น ผู้นั้นก็เป็นผู้รับใช้ มิใช่พราหมณ์...ผู้ใด ผู้หนึ่งอาศัยการลักทรัพย์เลี้ยงชีพ ผู้นั้นก็เป็นโจร มิใช่พราหมณ์... ผู้ใดผู้หนึ่งอาศัยลูกศรและคัสตราเลี้ยงชีพ ผู้นั้นก็เป็นนักรบอาชีพ มิใช่พราหมณ์...ผู้ใดผู้หนึ่งเลี้ยงชีพด้วยการเป็นบุโรหิต ผู้นั้นก็เป็นผู้ ที่ทำให้ผู้อื่นเคารพบูชา มิใช่พราหมณ์...ผู้ใดผู้หนึ่งครองบ้านและ แวนแคว้น ผู้นั้นก็เป็นราชา มิใช่พราหมณ์...เราหาเรียกผู้ที่เกิดใน ท้องมารดาว่าเป็นพราหมณ์ไม่ ผู้นั้นเป็นผู้ชื่อว่า โภวาที ผู้นั้น

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

แลยังเป็นผู้มีเครื่องกังวลใจอยู่ เราเรียกบุคคลผู้ไม่มีเครื่องกังวลใจ
 ผู้ไม่ถ่อมมั่นนั้นแหละว่าเป็นพราหมณ์...นามและโคตรที่เขากำหนดกัน
 เป็นบัญญัติในโลก นามและโคตรเกิดมาเพราะการรู้ตามกันมา ญาติ
 สาโลหิตทั้งหลายกำหนดไว้ในกรณีที่บุคคลเกิดแล้วนั้นๆ นามและ
 โคตรที่กำหนดกันแล้วนี้เป็นความเห็นของพวกคนที่ไม่รู้อะไร ซึ่งสืบ
 เนื่องกันมาสิ้นกาลนาน บางคนที่ไม่รู้ย่อมหากล่าวว่า บุคคลเป็น
 พราหมณ์เพราะชาติ แต่ (ความจริง) บุคคลเป็นพราหมณ์เพราะ
 ชาติก็หาไม่ได้ ไม่เป็นพราหมณ์เพราะชาติก็หาไม่ได้ แต่ทว่าบุคคล
 เป็นพราหมณ์เพราะกรรม (และ) ไม่เป็นพราหมณ์ก็เพราะกรรม
 เป็นชวานากิเพราะกรรม เป็นศิลปิน เป็นพ่อค้า เป็นผู้รับใช้ เป็น
 โจร เป็นนักรบอาชีพ เป็นปุโรหิต และแม้แต่เป็นราชา ก็เพราะกรรม
 บัณฑิตทั้งหลายเข้าใจกฎปฏิจจสมุปบาท (Law of Causation)
 ฉลาดในเรื่องกรรม และผลแห่งกรรม ย่อมเห็นกรรมตามความเป็น
 จริงอย่างนี้ โลกย่อมเป็นไปเพราะกรรม หมู่สัตว์ย่อมเป็นไปเพราะ
 กรรม สัตว์ทั้งหลายมีกรรมเป็นเครื่องผูกพัน เปรียบเสมือนหมุด
 แห่งรถที่กำลังวิ่งไปอยู่ฉะนั้น บุคคลเป็นพราหมณ์เพราะกรรมอัน
 ประเสริฐนี้ คือ ดบะ (ความเพียร) สัญญะ (ความสำรวม)
 พรหมจรรย์ และหมะ (ความข่มใจ) กรรมนี้ นำความเป็นพราหมณ์
 ที่สูงสุดมาให้ บุคคลที่ถึงพร้อมด้วย ไตรวิชชา (คือ ญาณเป็น
 เหตุทำให้ระลึกชาติได้ ๑ ญาณเป็นเครื่องรู้การตายและการเกิดของ
 สัตว์ทั้งหลาย ๑ ญาณอันเป็นเหตุทำให้สิ้นกิเลส ๑) เป็นคนสงบ
 มีภพใหม่สิ้นไปแล้ว (คือไม่ต้องเกิดใหม่อีกแล้ว) เป็นพราหมณ์ผู้
 งามอาจของบัณฑิตผู้รู้แจ้งอยู่ ท่านจงรู้อย่างนี้เถิด วาเสฏฐะและ

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

การทวาทะ”

(จาก วาเสฏฐสูตร สุตตนิบาต ขุททกนิกาย พระไตรปิฎก เล่มที่ ๒๙

ข้อ ๓๙๒ หน้า ๔๕๒ - ๔๕๘)

โดยเฉพาะในเรื่อง “กฎแห่งกรรม” นี้ นับว่าเป็นเรื่องที่สำคัญยิ่งในทางพระพุทธศาสนา เรามักทราบกันดีอยู่ว่าพระพุทธศาสนาสอนว่า “ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว” แต่ก็มักจะมีผู้มีความเห็นค้านอยู่เสมอว่า บางคนทำดีแทบตายไม่เห็นได้ดีเลย บางคนทำชั่วกลับสบาย มียศศักดิ์และทรัพย์สินเงินทอง มีคนนับหน้าถือตา เป็นต้น ความจริงที่ว่า “ทำดีได้ดี” และ “ทำชั่วได้ชั่ว” นั้น ก็ไม่เห็นผิดตรงไหนเลย เพราะภาษาก็บอกอยู่แจ่มแจ้งแล้วว่า “ทำดี” ต้อง “ได้ดี” คือได้ความดีเป็นผลตอบแทน “ทำชั่ว” ก็ต้อง “ได้ชั่ว” คือได้ความชั่วเป็นผลตอบแทน ซึ่งความดีความชื่อนี้เป็นผลที่เกิดโดยตรงทางด้านจิตใจ เช่น เราขยันศึกษาเล่าเรียนนี่เป็นการทำดี ผลที่ได้รับคือปัญญา ความเฉลียวฉลาดซึ่งเป็นความดี ทำชั่วเช่นการเกียจคร้าน ไม่อยากศึกษาเล่าเรียน ผลที่ได้รับคือความโง่ นั่นแหละคือตัวความชั่วละ ส่วนการที่เราดีความหมายของความดีเป็นทรัพย์สินเงินทอง ยศศักดิ์ ดีความหมายความชั่วว่าความยากจนไม่มียศศักดิ์อย่างนั้นหาถูกต้องไม่ และนั่นไม่ใช่ผลของการกระทำดีโดยตรง แต่ทว่าเป็นผลโดยอ้อมเหมือนกับเรารดน้ำพรุนดินต้นไม้ ผลโดยตรงก็คือการที่ต้นไม้ที่เจริญเติบโตขึ้นมา ส่วนการได้ผลของมันจนกระทั่งเอาไปขายได้เงินมานั้นเป็นผลโดยอ้อม ซึ่งเกิดเนื่องมาจากการที่ต้นไม้

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

นั่นเจริญเติบโตนั่นเอง การศึกษาเล่าเรียนเป็นการทำดี เราก็ได้รับปัญญาความเฉลียวฉลาด ซึ่งเป็นความดีที่นับว่าเป็นผลโดยตรง ผลโดยอ้อมของการทำความดีนี้ก็คือ เราอาจเข้ารับราชการได้เงินเดือนสูงๆ เป็นต้น คนเราทำดีต้องได้ดีตอบแทนเสมอไป และเมื่อทำความชั่วก็ต้องได้รับผลชั่วตอบแทนเสมอไป ส่วนผลทางอ้อมจะ ได้แก่ไหนเพียงไรนั้นต้องอาศัยหลักเกณฑ์อีก ๔ ประการเป็นเครื่องสนับสนุนด้วย ซึ่งเราเรียกว่า “สมบัติ ๔” และ “วิบัติ ๔”

การที่เราได้ประสบผลสำเร็จเป็นอย่างดีนั้นต้องอาศัย “สมบัติ ๔” เข้าช่วย และการที่เราจะต้องประสบความผิดหวัง ความหายนะนั้นก็อาศัย “วิบัติ ๔” เข้าประกอบ นั่นคือ คติ อันได้แก่สถานที่ที่ประกอบกรรม ๑ กาละ อันได้แก่กาลเวลาที่กระทำความกรรม ๑ อุปธิ ได้แก่บุคลิกลักษณะของผู้กระทำและบุคคลต่างที่เกี่ยวข้อง ๑ และปโยคะ อันได้แก่ความสมบูรณ์แบบของกรรมนั้นๆ ๑

ในการศึกษาเล่าเรียนก็ดี ในการทำการงานก็ดี หรือในการดำเนินชีวิตก็ดี เรื่องสถานที่นับว่าสำคัญมาก พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ว่า “การอยู่ในประเทศที่เหมาะสมเป็นมงคลอันสูงสุด” เพราะเป็นทางที่จะนำไปสู่ความเจริญก้าวหน้าได้ คนที่ศึกษาในสำนักหนึ่งอาจได้รับความเชื่อถือกว่าในอีกสำนักหนึ่งก็ได้ คนที่เรียนทางครู ถ้าไปทำงานในกระทรวงการต่างประเทศอาจก้าวหน้าสู้อยู่ในกระทรวงศึกษาธิการไม่ได้ ทั้งนี้เพราะสถานที่ไม่เหมาะสม เป็น คติวิบัติ ถ้าเลือกสถานที่ได้ถูกต้องกับความรู้ความสามารถของเราก็ถือว่าเป็น คติสมบัติ หรืออย่างเช่นการทำนา ถ้าเราเลือกนาที่ดีมีปุ๋ยดี เราก็ได้ข้าวมาก นี่ถือว่าเป็น คติสมบัติ ถ้าไปปลูกตามชายทะเลก็อาจได้

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

ผลน้อยกว่า หรือไม่ได้ผลเลย เพราะนี่เป็น คติวิบัติ

การทำนาถูกต้องตามฤดูกาลถือว่าเป็น กาลสมบัติ ถ้าทำผิด ฤดูกาล เช่นไปทำในหน้าแล้งหาน้ำหล่อเลี้ยงต้นข้าวไม่ได้ อย่างนี้เป็น กาลวิบัติ คนที่มีบุคลิกภาพดีเป็น อุดมสมบัติ ถ้ามีบุคลิกภาพไม่เหมาะสมกับงานก็ถือว่าเป็น อุดมวิบัติ เช่น เขาต้องการผู้แสดงเป็นตัวแม่ สาวสวยๆอายุ ๑๖ - ๑๗ ไปสมัครเป็นตัวแม่ เขาคงไม่รับ เพราะในกรณีเช่นนี้ สาวสวยคนนั้นกลับมีอุปนิสัยสำหรับกรณีนี้ไป แต่อาจเป็นอุดมสมบัติในกรณีอื่นได้ ส่วน ปโยคสมบัติ จะเห็นได้อย่างในการศึกษาหรือการทำงานอื่นๆตามหลักของการกระทำสิ่งใดก็ตาม ถ้าจะให้สำเร็จผลด้วยดีต้องประกอบด้วย อิทธิบาท ๔ คือ มี ฉันทะ ความพอใจในงานนั้นๆ ๑ วิริยะ ความขยันหมั่นเพียร กล้าหาญ ๑ จิตตะ เอาใจใส่จดจ่อในงานนั้นๆ ๑ และ วิมังสา ใช้ปัญญาพิจารณาหาเหตุผล ๑ อย่างเวลาเราจะทำงานอะไร เราก็ควรจะมี ความพอใจ ความชอบใจ หรือความสนใจในงานนั้นๆเสียก่อนเป็นเบื้องต้น เพราะการทำอะไรไปแค้นๆโดยไม่สนใจชอบใจเลยนั้น ย่อมขาดความประณีต เอาดีได้ยาก เมื่อมีความพอใจ มีความสนใจแล้ว จะต้องกล้าหาญ มีความขยันหมั่นเพียรด้วย เพราะเพียงชอบเฉยๆ ถ้าชี้แจงทำเสียแล้ว งานนั้นก็ไม่มีทางจะเสร็จลงได้ และความขยันนั้นต้องขยันอย่างชนิดเอาใจจดใจจ่อ ไม่ทอดทิ้งวางธุระด้วย คือต้องตั้งอกตั้งใจทำจริงๆ และเมื่อเกิดมีปัญหาคอขัดข้องขึ้นมาก็ไม่ยอมท้อถอยง่ายๆ ต้องพยายามใช้ดุลยพินิจหาทางที่จะแก้ปัญหาต่างๆเหล่านั้นให้ลุล่วงไปให้ได้ ถ้าทำได้ครบตามหลักอิทธิบาท ๔ นี้ ก็ถือว่าเป็น ปโยคสมบัติ ถ้าเพียง

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

ชอบใจ และขยันเท่านั้น พอเกิดปัญหาขัดข้องขึ้นมา ก็ทอดธุระเสีย อย่างนี้ถือว่าเป็น บิโควิบติ คนทำงานใจร้อนมักจะขาดบิโควิบติ เสมอ ด้วยเหตุนี้เองการที่เราทำดีจะได้ดี หรือทำชั่วจะได้ชั่วแค่นั้น เพียงใต้นั้น จึงขึ้นอยู่กับหลัก “สมบัติ ๔” และ “วิบัติ ๔” นี้ด้วย เหมือนกัน

ความจริงหลักคำสอนในพระพุทธศาสนานั้นมีมากมาย ล้วนแต่เป็นประโยชน์ต่อชีวิตของเราทั้งนั้น ไม่ว่าจะบิโควิบติ ดอนโด เมื่อนำขึ้นมาพิจารณาแล้วจะเห็นว่า มีเหตุผลลึกซึ้ง และเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง เมื่อได้ศึกษาพระพุทธศาสนามากเท่าใด ก็ทำให้รู้สึกมีความเคารพรักในพระพุทธเจ้า และเกิดความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา มากเท่านั้น และถ้าหากเอาพระพุทธศาสนาไปเทียบกับศาสนาอื่น ๆ และปรัชญาอื่น ๆ แล้ว ก็คงจะยิ่งมองเห็นคุณค่าของพระพุทธศาสนา มากขึ้น ยิ่งโลกเราเจริญทางด้านวิทยาศาสตร์มากขึ้น เพียงใด ความโน้มเอียงของชาวโลกจะหันมาทางพระพุทธศาสนา มากขึ้นเพียงนั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศเยอรมนีนี้เอง ก็นับว่าเป็นประเทศทางตะวันตก ที่มีคนนับถือพระพุทธศาสนา มากที่สุด ประเทศหนึ่ง และมีนักปราชญ์ที่สนใจในพระพุทธศาสนา มากที่สุด โดยเฉพาะปรัชญาเมธี โชเพนเฮาเออร์ด้วยแล้ว นับว่าเป็นปรัชญาเมธีตะวันตกที่มีความคิดเป็นแบบชาวพุทธเกือบร้อยเปอร์เซ็นต์ ปรัชญาเมธีของเยอรมันแทบทุกคนล้วนแต่มีอิทธิพลของพระพุทธศาสนา อยู่เบื้องหลังทั้งนั้น ข้าพเจ้าคิดว่า นักเรียนไทยในประเทศเยอรมนีทุกคนควรจะภาคภูมิใจที่ตนเองเป็นพุทธศาสนิกชน และมาอยู่ในประเทศที่เจริญที่สุดทางด้านวิทยาศาสตร์ประเทศหนึ่ง

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

และมีความสนใจในพระพุทธศาสนาเป็นพิเศษ ขอให้ท่านทั้งหลาย ได้พยายามติดต่อ หรือเกี่ยวข้องกับสมาคมทางพระพุทธศาสนาในประเทศไทยนี้ให้มาก ท่านก็จะได้ชื่อว่าเป็นทูตที่เผยแผ่วัฒนธรรมและพระพุทธศาสนาที่ไม่ต้องกังวลกับตำแหน่งได้เป็นอย่างดีทีเดียว และข้าพเจ้าก็มีความยินดีที่จะให้ความร่วมมือแก่พวกท่านทุกคน เฉพาะในด้านนี้ด้วยความเต็มใจยิ่ง.

๒๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๘

เราศึกษาตรรกศาสตร์ไปทำไม?

วิชาตรรกศาสตร์หรือวิชาตรรกวิทยานั้นนับว่าเป็นวิชาหนึ่งในสายปรัชญา และเป็นวิชาที่สอนให้คนรู้จักคิดอย่างมีเหตุผล แต่ตรรกศาสตร์ก็มีได้รับรองว่าการคิดอย่างมีเหตุผลนั้นจะผิดหรือถูก ตรรกศาสตร์จะรับรองเพียงว่าการให้เหตุผลนั้นสมเหตุสมผล (valid) หรือไม่เท่านั้น โดยเหตุที่การให้เหตุผลอย่างสมเหตุสมผลนั้นอาจถูกหรือผิดจากข้อเท็จจริงก็ได้ โดยเหตุนี้เอง ทางพระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าจึงได้ตรัสสอนชาวกาลามะไว้ว่า อย่าได้เชื่อเพียงเพราะเหตุอย่างนั้นอย่างนี้รวมทั้งไม่ให้เชื่อ เพียงเพราะ อาศัยนัยแห่งตรรกศาสตร์หรือการให้เหตุผลตามแบบตรรกศาสตร์ด้วย แต่ทั้งๆที่พระพุทธศาสนามีได้สอนให้เชื่อตรรกศาสตร์โดยสิ้นเชิง แต่พระพุทธเจ้าก็ทรงใช้วิชาตรรกศาสตร์ในการเทศนาสั่งสอนและซักถาม หรือตอบปัญหาอยู่เสมอ และในประวัติศาสตร์ทางพระพุทธศาสนาก็

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

ปรากฏว่า ดรทรรกศาสตร์ได้มีส่วนทำให้พระพุทธศาสนาเจริญหรือเสื่อมได้เหมือนกัน ในกาลามสูตรนั้น พระพุทธเจ้ามิได้ทรงสอนไม่ให้เชื่อดรทรรกศาสตร์เสียทั้งหมด แต่ทรงสอนว่าอย่าได้เชื่อ *เพียงเพราะ* การให้เหตุผลตามหลักดรทรรกศาสตร์เท่านั้น เช่นเดียวกับที่ทรงสอนไม่ให้เชื่อ *เพียงเพราะ* มีอยู่ในตำรา *เพียงเพราะ* ผู้นี้เป็นครูเรา หรือ *เพียงเพราะ* ผู้นี้เป็นคนที่ควรเชื่อ เป็นต้น คำว่า “*เพียงเพราะ*” ในที่นี้มีความสำคัญมากที่สุดทีเดียว ทั้งนี้เพราะว่าพระพุทธเจ้ามิได้ทรงสอนให้เชื่อตำรา ไม่ให้เชื่อครูอาจารย์ ฯลฯ เป็นต้นเลย แต่ทรงสอนว่าอย่าได้เชื่อ “*เพียงเพราะ*” ว่ามีอยู่ในตำราเท่านั้น เพราะตำรานั้น อาจมีผิดพลาดได้ ทรงสอนว่าอย่าได้เชื่อ “*เพียงเพราะ*” ผู้นี้เป็นครูเราเท่านั้น เพราะครูก็อาจสอนผิดๆได้เหมือนกัน การที่พระองค์ทรงสอนเช่นนี้ ก็ต้องการให้คนทั้งหลายรู้จักใช้ความคิดที่มีเหตุผลอย่างอิสระ คนเราถ้าไม่รู้จักใช้สติปัญญา ไม่มีเหตุผลเสียแล้ว จะแตกต่างไปจากสัตว์อื่นๆได้อย่างไร

เมื่อการให้เหตุผลแบบดรทรรกศาสตร์ที่ถือว่าสมเหตุสมผล (valid) นั้น อาจผิด (incorrect) หรือถูก (correct) ก็ได้ แล้วทำไมเราจึงต้องศึกษามันด้วยเล่า? การที่เราต้องศึกษาก็เพราะว่าในฐานะที่จะเป็นนักบวช นักศาสนา นักพูด นักการเมือง ฯลฯ เหล่านี้ จำเป็นต้องใช้วาทศิลป์ในการพูดจูงใจคนมากที่สุด ผู้ที่ได้ศึกษาดรทรรกศาสตร์มาดีแล้วย่อมเจรจาได้ดีกว่าคนที่มีความสามารถพองๆกัน แต่มิได้ศึกษาดรทรรกศาสตร์เลย ถ้าศึกษาดรทรรกศาสตร์ดีแล้ว นอกจากจะทำให้เป็นคนมีความรอบคอบ มีความระมัดระวังในการพูดแล้ว ยังไม่ตกหลุมพรางแห่งวาทะของผู้อื่นได้ง่ายๆอีกด้วย

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

ทั้งบางที่ก็ทำให้เป็นคนมีอารมณ์ซับซ้อน เพราะความช่างคิด ชอบคิด แม้แต่ในเรื่องที่คนอื่นเขาไม่คิด แต่ตรรกศาสตร์หรือตรรกวิทยาที่น่าสนใจไปใช้ผิดกาลเทศะแล้วอาจเจ็บตัวได้เหมือนกัน

ผู้ที่ชอบอ่านหนังสือพิมพ์ประจำวัน และถ้าอ่านด้วยความสังเกตให้ดีแล้วจะพบเรื่อง หรือข้อความซ้ำๆกันอยู่เสมอ อย่างเช่นหนังสือพิมพ์เกียรติศักดิ์ ฉบับวันที่ ๑๙ พฤษภาคม ๒๕๐๗ ได้ พาดหัวไว้ว่า “๘ โจรปล้นเหมยสาวอนุภรรยาแขกในชุดนอน” แล้วก็มีความต่อไปว่า :

“๘ ดาวโจรควงอาวุธมีดและปืนบุกปล้นบ้านอนุภรรยา กลางดึก จับอนุภรรยาสาวในชุดนอน....

“อนุภรรยาสาวชาวจีนผู้เคราะห์ร้ายนี้ ชื่อ นางวิไล แซ่ตั้ง อายุ ๒๑ ปี....

“นางได้เล่าเรื่องราวความเป็นมาของเธอให้ร้อยเวรฟังว่า เมื่อกลางดึกของคืนวันที่ ๑๘ เวลา ๐๒:๐๐ น. ขณะที่เธอเข้านอน อยู่กับนางเอี้ยะ แซ่ตั้ง มารดาที่บ้านดังกล่าว ได้มีคนร้ายจำนวน ๘ คน ใช้ผ้าขาวคลุมหน้าบุกเข้ามาในบ้านเธอ มีอาวุธมีดและปืนครบมือ ตรงเข้าชูบังค้ำเธอถึงในมุ้ง แล้วจับมารดาเธอผูกปากด้วยผ้า ส่วนอีกสามคนจับแขนทั้งสองของเธอกดไว้กับที่นอน ซึ่งในขณะนั้น เธออยู่ในเครื่องแต่งกายชุดนอน คือสวมเสื้อในตัวเดียว...”

ความรู้ที่ได้ใหม่จากหนังสือพิมพ์ฉบับนี้ก็คือว่า เครื่องแต่งกายชุดนอนนั้นคือ เสื้อชั้นในตัวเดียว!

อีกฉบับหนึ่งคือ เดลินิวส์ ฉบับประจำวันที ๑๙ พฤษภาคม ๒๕๐๗ เช่นกัน ได้พาดหัวว่า “๕ โจรวิดถารนุ่งกางเกงลิงปล้น

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

ชี้หน้าสาว “อย่าทำเจ้าชู้นะ” และมีข้อความต่อมาว่า :

“โจรวิดถาร” เปลือยกายบุกปล้นกลางดึก เก็บทรัพย์เกลี้ยงบ้าน ไม่ใช่อาวูธ แต่ใช้กำลังบังคับ...”

“ที่บ้านหมู่ที่ ๒ ต. ท้ายตลาด อ. เมืองลพบุรี อันเป็นร้านขายของชำของนายชุ่ม เจียกสอาด และนางใบ ภรรยา เมื่อค่ำเวลา ๐๑:๐๐ น. ของคืนวันที่ ๑๘ นี้ ขณะที่ผิวเมียทั้งสอง และ น.ส. สัจฉาภรณ์ บุตรสาว กำลังนอนหลับอยู่ในบ้าน มีคนร้ายจำนวน ๕ คน พร้อมด้วยอาวุธปืนเข้าล้อมบ้าน โดยวางร้ายทั้ง ๕ คนมุ่งกางเกงลิงเพียงตัวเดียวเท่านั้น....”

วางร้าย ๕ คน มุ่งกางเกงลิงเพียงตัวเดียวเท่านั้นหรือ? มุ่งอย่างไร? ห้าคนมุ่งตัวเดียวกัน หรือมุ่งคน เปลือย ๔ คน เพราะมีกางเกงลิงเพียงตัวเดียว หรือห้าคนมุ่งกางเกงลิงคนละตัวเท่านั้น?

ข้อความอย่างนี้มีอยู่มากมาย ถ้าเราไม่เป็นคนช่างสังเกตก็อาจเห็นแล้วก็ผ่านไปๆ แต่ถ้าสังเกตให้ดีจะพบว่ามียุ่เสมอเป็นประจำวันที่เดียว ซึ่งการเป็นคนช่างสังเกตนี้ย่อมทำให้คนกลายเป็นคนมีอารมณ์ขัน ชอบสนุกสนานได้มากเหมือนกัน

คำพูดชนิดนี้ทางตรรกศาสตร์จัดไว้ในพวก “ลีเลสวากุช-ปฤจฉาหัตถ์” (Fallacy of Amphiboly) เป็นปฤจฉาหัตถ์แบบหนึ่งในหลายๆแบบด้วยกัน ซึ่งนักศึกษาดรรกศาสตร์จำเป็นจะต้องศึกษาดูด้วยเหมือนกัน

ยิ่งกว่านั้นวิชาตรรกศาสตร์มีจุดหมายปลายทางอยู่ที่การให้เหตุผล (Reasoning) แต่ไม่รับรองว่าการให้เหตุผลนั้นจะถูกต้องตรงกับข้อเท็จจริงหรือไม่ เพียงแต่ยอมรับว่า “ถ้าหากเป็นเช่นนั้น

สา ส น า ป ร ั ช ญ า ป ระ ยุ ก ต์

แล้วจะต้องเป็นเช่นนี้ต่อไป” หรือภาษาอังกฤษเรียกว่าเป็นการให้เหตุผลแบบ If - then หรือทางภาษบาลีถือว่าเป็น “สุหุสตกก” ชนิด “เอวํ สติ อิหํ โหติ” คือ “ถ้ามีอย่างนี้แล้วจะต้องมีอย่างต่อไป”

วิธีการให้เหตุผล หรือ Argumentation นั้น โดยมากทางตรรกศาสตร์ใช้แบบ อนุมาน หรือ นิรนัย (deductive) คือการให้เหตุผลจากส่วนใหญ่ไปหาส่วนน้อย แต่การให้เหตุผลแบบตรรกนี้ อาจพิสูจน์คนให้เป็นแมว พิสูจน์ฝรั่งให้เป็นคนไทย ฯลฯ ก็ได้ เช่น

(๑) คนไทยบางคนไม่เป็นคนไทย

นาย ก เป็นคนไทย

เพราะฉะนั้น นาย ก ไม่เป็นคนไทย

(๒) ฝรั่งบางคนเป็นคนไทย

นาย ก เป็นคนไทย

เพราะฉะนั้น นาย ก เป็นฝรั่ง

(๓) ฝรั่งบางคนเป็นคนไทย

นาย ก ไม่เป็นฝรั่ง

เพราะฉะนั้น นาย ก ไม่เป็นคนไทย

การให้เหตุผลเหล่านี้ดูกวนไปมา อ่านแล้วชวนให้ปวดสมอง เพราะในตัวอย่างแรก ทั้งๆที่นาย ก เป็นคนไทย ก็สรุปว่า นาย ก ไม่เป็นคนไทย ตัวอย่างที ๒ ทั้งๆที่ นาย ก เป็นคนไทย กลับสรุปว่านาย ก เป็นฝรั่ง และตัวอย่างที ๓ ทั้งๆที่นาย ก ไม่เป็นฝรั่ง

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

ก็สรุปว่านาย ก ไม่เป็นคนไทย การพูดทวนไปมาเช่นนี้ ทั้งๆที่ เราเห็นว่ามันผิดปกติวิสัย แต่เราจะทราบได้อย่างไรว่าการให้เหตุผล ใดๆอย่างใด แต่ไม่สมเหตุสมผล อย่างไรดีสมเหตุสมผล แต่ไม่ถูก หรืออย่างใดทั้งไม่ถูกด้วย และไม่สมเหตุผลด้วย เหล่านี้วิชาตรรก- ศาสตร์จะช่วยเราตัดสินได้ว่าการให้เหตุผลอย่างไรจึงจะสมเหตุสมผล ตัวอย่างแรกที่ยกขึ้นมานั้น คำว่า “คนไทย” เป็นคำที่มีความหมายกำกวม เพราะคนไทยนั้นอาจหมายถึงโดยสัญชาติ หรือโดยเชื้อชาติก็ได้ ข้อเสนอแรกที่ว่า คนไทยบางคนไม่เป็นคนไทยนั้น อาจหมายความว่าคนไทย (โดยเชื้อชาติ) บางคนไม่เป็นคนไทย (โดยสัญชาติ) ก็ได้ อย่างคนไทยในประเทศพม่าถือสัญชาติพม่า ก็เป็นคนพม่าไป คนไทยในเมืองจีนถือสัญชาติจีน ก็เป็นคนจีนไป เป็นต้น ข้อเสนอที่สองว่านาย ก เป็นคนไทย (สมมติว่าโดยเชื้อชาติ) บทสรุปจึงว่า เพราะฉะนั้น นาย ก ไม่เป็นคนไทย (โดยสัญชาติ) เพราะไปเกิดในประเทศจีน และถือสัญชาติตามประเทศที่ ตนถือกำเนิดนั้น แม้ในตัวอย่างที่ ๒ และที่ ๓ ก็มีนัยทำนองเดียว คือฝรั่งบางคนอาจเป็นคนไทยโดยการโอนสัญชาติได้เหมือนกัน

ในการให้เหตุผลต่างๆตามหลักตรรกศาสตร์นั้น จะต้องประกอบด้วยข้อเสนอ (premise) ๒ ญัตติ และบทสรุป (conclusion) อีก ๑ ญัตติ รวมเป็น ๓ ญัตติด้วยกัน ซึ่งเมื่อว่าโดยย่อแล้ว พอสรุปเป็นหลักการใหญ่ๆได้ ๕ อย่างคือ :

๑. ข้อเสนอทั้ง ๒ ข้อถูก บทสรุปถูก การให้เหตุผลนั้น สมเหตุสมผล
๒. ข้อเสนอแรกผิด บทสรุปถูก การให้เหตุผลนั้น สมเหตุสมผล

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

๓. ข้อเสนอทั้ง ๒ ข้อผิด บทสรุปถูก การให้เหตุผลนั้น
สมเหตุสมผล

๔. ข้อเสนอทั้ง ๒ ข้อถูก บทสรุปถูก การให้เหตุผลนั้น
ไม่สมเหตุสมผลก็มี

๕. ข้อเสนอทั้ง ๒ ข้อถูก บทสรุปผิด การให้เหตุผลนั้น
ไม่สมเหตุสมผล

จะขอยกตัวอย่างประกอบดังต่อไปนี้ :-

- (๑) มนุษย์ทุกคนเป็นสัตว์
ไม่มีสัตว์ชนิดใดเป็นหิน

เพราะฉะนั้น ไม่มีมนุษย์คนใดเป็นหิน

อย่างนี้ข้อเสนอทั้ง ๒ ข้อถูก และบทสรุปก็ถูกด้วย นับว่า
เป็นการให้เหตุผลชนิดที่สมเหตุสมผล

- (๒) เขมรทุกคนเป็นคนไทย
คนไทยทุกคนเป็นชาวเอเชีย

เพราะฉะนั้น เขมรทุกคนเป็นชาวเอเชีย

อย่างนี้ ข้อเสนอข้อแรกผิด ข้อเสนอข้อหลังถูก และบทสรุป
ก็ถูก นับว่าเป็นการให้เหตุผลชนิดที่สมเหตุสมผลเหมือนกัน

- (๓) ดอกไม้ทุกดอกเป็นสัตว์ชนิดหนึ่ง
สุนัขทุกตัวเป็นดอกไม้ชนิดหนึ่ง

เพราะฉะนั้น สุนัขทุกตัวเป็นสัตว์ชนิดหนึ่ง

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

อย่างนี้ ข้อเสนอทั้งสองข้อผิดทั้งคู่ แต่บทสรุปถูก แม้อย่างนี้ ก็นับว่าเป็นการให้เหตุผลชนิดที่สมเหตุสมผลอีกนั่นแหละ

(๔) นายกรัฐมนตรีทุกคนเป็นผู้ที่ต้องรับผิดชอบต่อประเทศชาติมาก

จอมพลถนอม กิตติขจร เป็นผู้ที่ต้องรับผิดชอบต่อประเทศชาติมาก

เพราะฉะนั้น จอมพลถนอม กิตติขจร เป็นนายกรัฐมนตรี
ในกรณีนี้ ข้อเสนอทั้งสองถูกทั้งคู่ และบทสรุปก็ถูกด้วย แต่
การให้เหตุผลอย่างนี้ ทางตรรกศาสตร์ถือว่าไม่สมเหตุสมผล

(๕) พุทธศาสนิกชนทุกคนเป็นผู้ที่มีจิตใจเมตตา กรุณา
ไปเป็นผู้ที่มีจิตใจเมตตา กรุณา

เพราะฉะนั้น ไปเป็นผู้ที่มีจิตใจเมตตา กรุณา
การให้เหตุผลแบบนี้ จะเห็นว่าข้อเสนอทั้งสองนั้นถูกทั้งคู่
แต่บทสรุปผิด อย่างนี้ถือว่าการให้เหตุผลที่ไม่สมเหตุสมผล
จากตัวอย่างต่างๆ ที่ยกมาเป็นอุทาหรณ์นี้ ก็พอจะสรุปได้ว่า

ก. การให้เหตุผลถูกต้องสมเหตุสมผล เพราะบทสรุปถูก
ทั้งๆ ที่ข้อเสนอทั้งสองผิดทั้งคู่ก็ได้ (ตัวอย่างที่ ๓)

ข. ทั้งๆ ที่ข้อเสนอทั้งสองถูก บทสรุปถูก แต่การให้เหตุผล
นั้นอาจไม่สมเหตุสมผลได้เหมือนกัน (ตัวอย่างที่ ๔)

ค. ทั้งๆ ที่ข้อเสนอทั้งสองถูก แต่ถ้าหากบทสรุปผิด การให้
เหตุผลนั้นอาจไม่สมเหตุสมผลก็ได้ (ตัวอย่างที่ ๕)

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

เพราะฉะนั้นเราจึงเห็นได้ว่า ความสมเหตุสมผลนั้นหาได้ขึ้นอยู่กับข้อเท็จจริงไม่ อย่างในตัวอย่างที่ ๔ ก็ดูคล้ายกับว่าจะสมเหตุสมผลตามหลักตรรกศาสตร์แล้ว หาได้สมเหตุสมผลจริงๆไม่ เพราะถ้าหากเอามาเปรียบเทียบกับตัวอย่างการให้เหตุผลต่อไปนี้แล้ว จะเห็นว่าไม่สมเหตุสมผลเลย

นกทุกตัวเป็นสัตว์สองเท้าชนิดหนึ่ง
มนุษย์ทุกคนเป็นสัตว์สองเท้าชนิดหนึ่ง

เพราะฉะนั้น มนุษย์ทุกคนเป็นนก

การที่เราจะถือว่าการให้เหตุผลชนิดใดสมเหตุสมผล (valid) หรือไม่ หรือการที่จะตรวจสอบว่า การให้เหตุผลชนิดใดสมเหตุสมผลหรือไม่นั้น นักปราชญ์ทางตรรกศาสตร์ได้วางข้อกำหนดกฎเกณฑ์ไว้ดังนี้คือ :

๑. การให้เหตุผล หรือ ปรัตถานูมาน (Syllogism) นั้น จะต้องมามีคำ (term) เพียง ๓ คำเท่านั้น คือ คำหลัก คำกลาง และ คำรอง แต่ละคำจะมีปรากฏในปรัตถานูมานนั้นคำละเพียง ๒ ครั้งเท่านั้น และแต่ละคำที่ปรากฏ ๒ ครั้งนั้นจะต้องมีความหมายเท่ากันด้วย เช่น

(คำกลาง) (คำหลัก)

มนุษย์ทุกคนเป็นสัตว์ที่ต้องตายชนิดหนึ่ง

(คำรอง) (คำกลาง)

โสคราเตสเป็นมนุษย์คนหนึ่ง

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

(คำรอง)

(คำหลัก)

เพราะฉะนั้น โสกราตีสเป็นสัตว์ที่ต้องตายชนิดหนึ่ง

๒. คำที่มีความหมายจำแนกได้หรือกระจายในบทสรุปจะต้องเป็นคำที่มีความหมายจำแนกได้หรือกระจายในข้อเสนอด้วย คำที่มีความหมายกระจายได้หรือไม่จำกัดนั้น หมายความว่ามีความหมายหรือมีน้ำหนักเป็นสากลอย่างเช่น “มนุษย์ทุกคน” มนุษย์เป็นคำที่มีความหมายกระจาย เพราะในที่นี้พูดถึง “ทุกคน” ไม่ได้จำกัดที่คนใดคนหนึ่ง ในตัวอย่างข้างบนนี้ ในบทสรุปไม่มีคำใดที่มีความหมายกระจายเลย เพราะ “โสกราตีส” นั้นจำกัดวงแคโสกราตีสคนเดียว และ “สัตว์ที่ต้องตายชนิดหนึ่ง” ก็บอกอยู่ในตัวแล้วว่าเป็นสัตว์ที่ต้องตายชนิดหนึ่งเท่านั้น ไม่ใช่ทุกชนิด จึงผ่านกฎข้อนี้ไป

๓. คำกลางจะต้องเป็นคำที่มีความหมายกระจายอย่างน้อยที่สุดครั้งหนึ่งในตัวอย่างข้างบนนั้น “มนุษย์” เป็นคำกลาง “มนุษย์” ในข้อเสนอแรกมีความหมายกระจายเพราะหมายถึงมนุษย์ทุกคน แต่ “มนุษย์” ในข้อเสนอหลังมีความหมายจำกัด เพราะหมายถึงมนุษย์คนหนึ่งเท่านั้น อย่างไรก็ตามข้อนี้บอกไว้ว่า คำกลางแม้จะมีความหมายกระจายเพียงแห่งเดียวก็พอแล้ว

๔. ถ้าข้อเสนอทั้งสองเป็นปฏิเสธไม่มีบทสรุป นั่นคือในปรตธานุমানนั้น ถ้าข้อเสนอทั้งสองเป็นปฏิเสธแล้ว ไม่ต้องสรุป เพราะถ้าสรุปแล้วอาจไม่สมเหตุสมผลได้ เช่น

ไม่มีพืชใดเป็นสัตว์

ไม่มีมาดเป็นพืช

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

เพราะฉะนั้น ไม่มีมาตาเป็นสัตว์

๕. บทสรุปจะต้องเกิดจากส่วนที่มีความหมายอ่อนกว่าเสมอไป คือถ้าหากว่าข้อเสนอมีทั้งยืนยัน (บอกเล่า) และคัดค้าน (ปฏิเสธ) บทสรุปจะต้องเป็นคัดค้านหรือปฏิเสธ ถ้าข้อเสนอมีทั้งสากล (ทั้งหมด) และบางส่วน บทสรุปต้องเป็นบางส่วน และถ้าข้อเสนอมีทั้งปฏิเสธหรือคัดค้าน และบางส่วน บทสรุปก็ต้องเป็นคัดค้านหรือปฏิเสธบางส่วน เช่น

ไม่มีแมวตัวใดเป็นต้นไม้ (ปฏิเสธ)

สิ่งที่มีชีวิตบางชนิดเป็นต้นไม้ (บางส่วน)

เพราะฉะนั้น สิ่งที่มีชีวิตบางชนิดไม่เป็นแมว (ปฏิเสธ
บางส่วน)

จากกฎต่างๆที่กล่าวมานี้ ก็พอจะเอาไปตรวจสอบวิธีการให้เหตุผล ๕ อย่าง ที่กล่าวมาในตอนต้นได้ว่า ทำไมบางที่ทั้งๆที่ข้อเสนองานทั้งสองก็ถูกทั้งคู่ และบทสรุปก็ถูก แต่การให้เหตุผลนั้นกลับไม่สมเหตุสมผล หรือบางที่ทั้งๆที่ข้อเสนอมิตทั้งคู่แต่บทสรุปถูก การให้เหตุผลนั้นกลับถือว่าสมเหตุสมผล เมื่อเราเอากฎทั้ง ๕ ข้อนี้ไปจับดูแล้ว จะเห็นได้ทันทีว่า ทำไมการให้เหตุผลบางอย่างจึงสมเหตุสมผล และบางอย่างจึงไม่สมเหตุสมผล และโดยเหตุนี้เอง สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจึงทรงสอนชาวกาลามะไม่ให้เชื่อเพราะเหตุหลายอย่าง รวมทั้ง “เพียงเพราะการให้เหตุผลตามแนวตรรก” ด้วย เพราะการอธิบายตามแนวตรรกดังกล่าวมานี้บางที่ถูกต้องตามข้อเท็จจริง แต่ก็ไม่สมเหตุสมผล และบางที่สมเหตุสมผล แต่ผิด

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

ไปจากข้อเท็จจริง เป็นต้น

สำหรับรายละเอียดเกี่ยวกับตรรกศาสตร์นั้นเป็นเรื่องใหญ่ และจำเป็นต้องใช้เวลาศึกษานานพอสมควร ข้าพเจ้าไม่สามารถนำมาอธิบายได้หมดทุกแง่มุม จึงขอเสนอท่านผู้อ่านเพียงแค่นี้เท่านั้น เพื่อที่จะชี้ให้เห็นว่าวิชาตรรกศาสตร์มีความสำคัญอย่างไร และเราจะต้องศึกษามันไปทำไมกันด้วย

อีกเรื่องหนึ่งที่นับว่าน่าสนใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่ป็น นายแพทย์ที่จะต้องเขียน “ใบรับรองแพทย์” ให้แก่ผู้ที่สมัครเข้ารับราชการหรือเข้าศึกษาในสถาบันการศึกษาต่างๆ ควรจะสังเกตรวข้อความใน “ใบรับรองแพทย์” ที่ตนเซ็นไปบ้างว่ามีอะไรที่ภาษา ตรรกศาสตร์เรียกว่า “ปฏัจฉวาทิ” (Fallacy) บ้าง บ้างเถียงเมื่อ เร็วๆนี้สถาบันการศึกษาแห่งหนึ่งได้อา “ใบรับรองแพทย์” มาให้ ข้าพเจ้า เพื่อให้ข้าพเจ้านำไปให้แพทย์ตรวจรับรอง แต่เมื่อข้าพเจ้า อ่านแล้ว เห็นว่า “ใบรับรองแพทย์” นั้นมีข้อความไม่รัดกุม ข้าพเจ้า เลยต้อง “แปลงสาร” เสียใหม่ ข้าพเจ้าคิดว่าท่านผู้เคยสมัครเข้ารับราชการ หรือสมัครเข้าศึกษาในสถาบันการศึกษาชั้นสูงทั้งหลาย คงได้ประสบมาบ้างแล้ว แต่ก็คงไม่มีใครสังเกต จึงไม่มีปัญหาอะไร เกิดขึ้น ทั้งนี้รวมทั้งนายแพทย์ผู้ลงนามรับรองในฐานะเป็นผู้ตรวจ ด้วย เพื่อทบทวนความจำ ข้าพเจ้าขอคัดสำเนา “ใบรับรองแพทย์” มาให้ดูอีกครั้งหนึ่งดังนี้

ศาสนา ปรัชญา ปรยุ ก ต์

ใบรับรองแพทย์

เขียนที่.....

วันที่.....เดือน.....

ข้าพเจ้า.....

(ก) เป็นแพทย์ซึ่งได้ขึ้นทะเบียนรับใบอนุญาตให้ประกอบโรคศิลป์
แผนปัจจุบันชั้นหนึ่ง สาขาเวชกรรม ตำแหน่งหน้าที่หรือสถานที่อยู่
ประจำ.....ได้ทำการตรวจร่างกาย
.....เมื่อวันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

แล้วปรากฏว่า

(ข)ไม่เป็นผู้ทุพพลภาพ ไร้ความสามารถ
สติปัญญา ไม่สมประกอบ และปราศจากโรคเหล่านี้

โรคเรื้อน

วัณโรคในระยะอันตราย

โรคเท้าช้าง

โรคยาเสพติดให้โทษอย่างร้ายแรง

โรคพิษสุราเรื้อรัง

(ค) เห็นว่า.....

.....แพทย์ผู้ตรวจ
หมายเหตุ

ก. เป็นแพทย์ซึ่งได้ขึ้นทะเบียนรับใบอนุญาตประกอบ
โรคศิลป์ แผนปัจจุบันชั้นหนึ่ง สาขาเวชกรรม

ข. ให้แสดงว่าเป็นผู้มีร่างกายสมบูรณ์เพียงใด หรือ

ศาสนาปรัชญาประยุคต์

หายจากโรคที่เป็นเหตุต้องออกจากราชการ

ค. ให้แสดงว่าเป็นผู้มีร่างกายเหมาะสมกับตำแหน่ง
หน้าที่ราชการที่ต้องปฏิบัติ

ที่ข้าพเจ้าตั้งใจในเรื่อง “ใบรับรองแพทย์” ฉบับนี้ ก็เพราะได้ทราบว่า “ใบรับรองแพทย์” ที่ออกจากสภาการศึกษาแห่งชาติ ซึ่งนับว่าเป็นสถาบันที่เต็มไปด้วยนักปราชญ์ของชาติทั้งสิ้น ไม่ควรจะใช้ภาษาที่กำกวมออกมาเลย และข้าพเจ้าก็ยังไม่ได้ให้แพทย์รับรอง ทั้งนี้เพราะมีความตะขิดตะขวงใจในภาษาที่ใช้ใน “ใบรับรองแพทย์” นั่นคือในข้อความที่ว่า “แล้วปรากฏว่า (ข)...โรคพิษสุราเรื้อรัง” ถ้าหากท่านสังเกตภาษาในข้อความนี้ให้ดีแล้ว จะเห็นว่าใครให้แพทย์รับรองตามนี้จะต้อง “แย้” ทั้งขึ้นทั้งสองทีเดียว เช่น สมมุติว่า แพทย์รับรองว่า “แล้วปรากฏว่า (ข) นายจ่านงค์ทองประเสริฐ ไม่เป็นผู้ทุพพลภาพ ไร้ความสามารถ สติพินเพื่อน ไม่สมประกอบ และปราศจากโรคเหล่านี้ :-

โรคเรื้อน

วัณโรคในระยะอันตราย

โรคเท้าช้าง

โรคยาเสพติดให้โทษอย่างร้ายแรง

โรคพิษสุราเรื้อรัง”

อย่างนี้มีเท่ากับว่าแพทย์รับรองว่าข้าพเจ้า “ไม่เป็นผู้ทุพพลภาพ” แต่ว่า “ไร้ความสามารถ สติพินเพื่อน ไม่สมประกอบ” และ

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

ไม่เป็นโรคเรื้อน เป็นต้น หรือ? คือ แม้จะไม่ใช่ผู้ทุพพลภาพ
ไม่เป็นโรคที่ระบุไว้ แต่ก็ “ไร้ความสามารถ สติพินเพื่อน ไม่สม-
ประกอบ” หรือ ถ้าหากสภาการศึกษาจะแก้ตัวว่า คำว่า “ไม่” คำนี้
หมายรวมทั้งหมดคือ “ไม่ใช่ผู้ทุพพลภาพ ไม่ไร้ความสามารถ
ไม่ (มี) สติพินเพื่อน ไม่ไม่สมประกอบ (คือสมประกอบ)” ถ้าอย่าง
นั้นก็จะต้องเลยไปเป็น “และ ไม่ปราศจากโรคเหล่านี้ มีโรคเรื้อน
 เป็นต้น” นั่นคือ “เป็นโรค” ต่างๆตามที่ระบุไว้ทั้งหมด นั่นคือจะ
ต้องเป็นบุคคลที่เสียหายจนสถาบันการศึกษา หรือสถานที่ราชการ
รับไว้ศึกษาหรือทำงานไม่ได้ ไม่ด้วยเหตุใดก็เหตุหนึ่ง นั่นคือ ถ้าไม่
“ไร้ความสามารถ มีสติพินเพื่อน ไม่สมประกอบ” ก็ต้อง “เป็น”
โรคต่างๆ มีโรคเรื้อน เป็นต้น

ท่านอาจคิดว่าข้าพเจ้า “ปัญญาอ่อน” เพราะอ่านข้อความ
แค่นี้ก็ไม่เข้าใจ ข้าพเจ้าก็ยอมรับ แต่ก็ยังคิดว่าผู้ที่เขียนข้อความ
เช่นนี้ออกมา จะต้องปัญญาอ่อนยิ่งกว่าข้าพเจ้าเสียอีก เพราะเป็น
ภาษาที่วิชาตรรกศาสตร์ (Logic) เรียกว่าเป็น “ปฏัจฉวาทิ”
(Fallacy) คือพูดออกมาแล้วทำให้เกิดปัญหา เพราะเรื่องของภาษา
ไม่ว่าจะเป็นภาษาไทย ภาษาบาลี ภาษาอังกฤษ ฯลฯ ล้วนแต่มี
ความละเอียดอ่อนซ่อนอยู่ในตัวทั้งนั้น ถ้าไม่คิด ก็ไม่เห็น แต่ยิ่งคิด
ก็ยิ่งเห็น อย่าลืมนึกว่าบุคคลสำคัญๆของโลกอย่าง พระพุทธเจ้า หรือ
ไอแซก นิวตัน ล้วนแต่เป็นบุคคลที่ชอบสงสัยในสิ่งที่มนุษย์ทั้งโลก
เขาถือว่าเป็นเรื่องธรรมดาสามัญทั้งนั้น อย่างปัญหาว่า “ทำไมคน
เราเกิดมาแล้ว จึงต้องแก่ ต้องตายด้วย?” หรือ “ทำไมลูกแอปเปิล
จึงต้องหล่นลงด้วย?” ปัญหาเหล่านี้ถ้าไปถามใคร เขาก็ต้องตอบว่า

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

“เป็นธรรมดา” แต่ปัญหาไม่ได้ยุติเพียงแค่นั้น พระพุทธเจ้าในสมัยที่ยังเป็นเจ้าชายสิทธัตถะอยู่ และไอแซก นิวตัน ต่างก็ยังสงสัยต่อไปอีกว่า “แล้วธรรมดานั้นคืออะไรเล่า?” ซึ่งก็ไม่มีใครตอบได้ เพราะปัญหานี้เอง เจ้าชายสิทธัตถะจึงออกบวช กว่าจะค้นพบคำตอบปัญหานี้ได้ก็กินเวลาถึง ๖ ปี และการพบคำตอบปัญหานี้เองที่ทำให้เจ้าชายสิทธัตถะได้กลายเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า และเพราะปัญหานี้เช่นกันที่ทำให้ไอแซก นิวตัน ได้พบกฎว่าด้วยความถ่วงของโลก

เรื่อง “ใบรับรองแพทย์” นี้ ข้าพเจ้าเห็นว่าเป็นเรื่องที่เราควรให้ความสนใจด้วยเช่นกัน เพราะมันขึ้นอยู่กับส่วนได้ส่วนเสียของเรา แม้ว่าแพทย์จะรับรองและสถาบันต่างๆจะรับเราเข้าศึกษา และทำราชการ เพราะไม่มีใครสนใจเรื่องเล็กน้อยๆนี้ แต่อย่าลืมว่า “ไม้ขีดก้านเดียวอาจเผาเมืองได้” ที่ข้าพเจ้าเขียนมานี้ก็ด้วยความปรารถนาดี ไม่อยากให้เห็นสถาบันชั้นสูงที่เต็มไปด้วยนักปราชญ์ทำอะไรที่ “เขยๆ” ออกมาให้ปรากฏแก่สายตาของชาวโลก

อาจมีผู้ตั้งปัญหาว่า ถ้าหากไม่ใช่ภาษาอย่างนี้แล้ว จะใช้ภาษาอย่างไรเล่า จึงจะไม่เกิดข้อความ “กำกวม” เช่นนั้น ข้าพเจ้าไม่ใช่ นักปราชญ์ แต่ก็อยากเสนอความเห็น และก็ไม่รับรองว่าความเห็นนี้จะดีไปกว่าของเดิม นั่นคือถ้าหากจะเปลี่ยนข้อความตอนนี้เป็นว่า “ได้ทำการตรวจร่างกาย.....
เมื่อวันที่.....เดือน.....พ.ศ.....แล้ว ไม่ปรากฏว่า
(ข).....เป็นผู้ทพผลภาพ ไร้ความสามารถ
มีสติพันเพื่อน หรือไม่สมประกอบ ทั้งเป็นผู้ปราศจากโรคเหล่านี้ :-

ศาสนา ปรัชญา ประยุกต์

โรคเรื้อน

วัณโรคในระยะอันตราย

โรคเท้าช้าง

โรคยาเสพติดให้โทษอย่างร้ายแรง

โรคพิษสุราเรื้อรัง”

ถ้าหากเป็นเช่นนี้ คำว่า “ไม่ปรากฏว่า” จะคลุมถึง “หรือไม่สมประกอบ” คือ “ไม่ปรากฏว่าเป็นผู้ทุพพลภาพ ไม่ปรากฏว่าไร้ความสามารถ ไม่ปรากฏว่ามีสติปัญญา หรือไม่ปรากฏว่าไม่สมประกอบ” คำว่า “ไม่ปรากฏว่า” ในที่นี้จะไม่คลุมมาถึง “ทั้งเป็นผู้ปราศจากโรคเหล่านี้...”

ในปัจจุบันนี้ผู้ใหญ่มักจะบ่นว่า เด็กของเรารุ่นหลังๆ นี้ภาษาไทยใช้ไม่ค่อยได้เลย การใช้ภาษาไม่ค่อยจะเป็นภาษาไทยนัก มักมีกลิ่นนมเนยติดอยู่เต็มไปหมด ซึ่งเรื่องนี้ก็น่าเห็นใจ เพราะเราหาครูอาจารย์ที่สอนภาษาไทยได้ยากกว่าหาครูอาจารย์ที่สอนภาษาอังกฤษเสียอีก แต่ในเวลาที่จะต้องเผชิญหน้ากับฝรั่ง พวกครูอาจารย์เหล่านี้มักจะหายหน้าไปหมด บางทีก็ปล่อยให้ครูอาจารย์วิชาภาษาไทยรับหน้าแทน การที่เราจะให้เด็กๆ ของเรารู้ภาษาไทยดี เราซึ่งเป็นผู้ใหญ่ก็ควรจะช่วยกันระมัดระวังการเขียนภาษาไทยใช้ภาษาไทยให้มาก อย่าปล่อยให้ภาษาที่ “กำกวม” อย่างใน “ใบรับรองแพทย์” ออกมาบ่อยๆ นะ และข้อสำคัญก็คืออย่าได้มี “ทสิมานะ” ให้มากนัก

ทั้งหมดที่เขียนมานี้ก็ด้วยความปรารถนาดีเป็นที่ตั้ง แม้จะดีก็ขอให้ถือว่าเป็นการดีเพื่อก่อ ทั้งนี้ก็โดยหวังจะช่วยกันรักษา

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

ภาษาไทยให้เป็นภาษาที่ถูกต้องดีเป็นประการสำคัญ เพราะภาษาไทย
มีใ้ภาษาที่ใครจะผูกขาดไว้แต่เพียงผู้เดียว ข้าพเจ้าหวังว่าข้อเขียน
นี้คงจะทำให้ผู้ใหญ่ในวงการศึกษานิสิตนักศึกษาที่มี “อนุสสติ”
และ “สังวร” ในเรื่องการใช้ภาษาไทยให้มากยิ่งขึ้น.

การเถียงจากอวิชา

ในวิชาตรรกศาสตร์ (Logic) ตอนที่ว่าด้วย “ปฏจฉวาทินอกแบบ” (Informal Fallacies) นั้นมีวิธีโต้เถียงที่จัดไว้ในประเภทนอกแบบอยู่หลายประการด้วยกัน เช่น การเถียงแบบอ้างอำนาจ (Argumentum ad Beculum) การเถียงแบบโจมตีเรื่องส่วนตัวของผู้เถียง (Argumentum ad Hominem) การเถียงแบบขอความเห็นใจ (Argumentum ad Misericordiam) และการเถียงจากอวิชา (Argumentum ad Ignorantiam) เป็นต้น

“ปฏจฉวาทิ” เป็นการโต้เถียงที่ผิดๆ แม้ว่า “ปฏจฉวาทิ” จะเป็นการโต้เถียงที่ไม่ถูกต้อง แต่ในแง่จิตวิทยาแล้ว นับว่าเป็นคำพูดที่ชวนใจหรือล่อใจให้เชื่อได้ เพราะฉะนั้นเราจึงได้ให้ความหมายของ

ส า ส น า ป ร ั ช ญ า ป ร ะ ยุก ต์

คำว่า “ปฤจฉาวาทิ” ว่าเป็นแบบการโต้เถียง ซึ่งดูเสมือนว่าจะถูกต้อง แต่เมื่อได้ตรวจสอบดูแล้ว จะพิสูจน์ให้เห็นว่า ความจริงหาได้เป็นเช่นนั้นไม่ ถึงกระนั้นการศึกษาวิธีการโต้เถียงแบบนี้ไว้ ก็คงนับว่าเป็นประโยชน์มาก เพราะการค้นเคยและการเข้าใจจะช่วยให้เราไม่ให้ถูกนำไปในทางที่ผิด คือเราจะได้ไม่หลงเข้าใจผิดไปเพราะคำพูดเช่นนี้ ทั้งนี้เพราะ “การได้รับคำตักเตือนก่อนเท่ากับเรามีอาวุธเตรียมสู้ไว้ก่อนแล้ว” (To be forewarned is to be forearmed.) ทั้งนี้ เพราะ “ปฤจฉาวาทิ” เป็นวิธีการให้เหตุผลที่ดูเผินๆ แล้วก็เห็นว่าถูก แต่เมื่อพิจารณาดูจริงๆ โดยต้องแก้แล้วจะเห็นว่าผิด แต่คนเป็นอันมากไม่มีทางที่จะพิสูจน์โดยรอบคอบได้จึงต้องยอมรับเชื่อไปตามนั้น เมื่อเราทราบเสียเช่นนี้แล้วจะได้ไม่ถูกหลอกได้ง่ายๆ

ในที่นี้ข้าพเจ้าจะพูดถึงเฉพาะ “การเถียงจากอวิชชา” (Argumentum ad Ignorantiam) เท่านั้น ปฤจฉาวาทิแบบนี้จะเห็นได้ง่ายๆ เช่น ในกรณีที่เกี่ยวข้องกับว่า ผีคงจะต้องมี เพราะไม่มีใครสามารถพิสูจน์ได้ว่าผีไม่มี ปฤจฉาวาทิแบบนี้จะเอามาใช้ก็ในเวลาที่เกี่ยวข้องว่าข้อเสนอ นั้นถูก เพราะยังไม่มีใครพิสูจน์ว่ามันผิด หรือเถียงว่าข้อเสนอ นั้นผิด เพราะยังไม่มีใครพิสูจน์ว่ามันถูก แต่ในความโง่ของเราในการที่จะพิสูจน์ว่าข้อเสนอ นั้นถูกหรือไม่ถูก หาได้ก่อให้เกิดการยอมรับว่า ข้อเสนอ นั้นถูกหรือผิดไม่ ปฤจฉาวาทิแบบนี้มักเอามาใช้กันมากที่สุดในเรื่องเกี่ยวกับปรากฏการณ์ทางจิต หรือเรื่องเกี่ยวกับความนึกคิด

๑. Irving M. Copi, *Introduction to Logic*, pp. 50 - 51.

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

ที่ลึกซึ้งเกินวิสัยสามัญสัตว์ทั่วไปจะเข้าถึงได้ ซึ่งเป็นเรื่องที่ทำหลักฐานที่ชัดเจนแจ่มแจ้งจริงๆ มาคัดค้านหรือสนับสนุนไม่ได้ นับว่าเป็นเรื่องที่แปลกมากที่คนที่มีความรู้ดีๆ เป็นจำนวนมาก ชอบใช้การโต้เถียงแบบนี้^๒

เรื่องทำนองนี้ คือการเถียงแบบไม่รู้จักจริงด้วยกันนี้ได้นิยมใช้กันทั่วไปทุกมุมโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศอินเดีย ซึ่งประชาชนชอบคิด ชอบซักถาม ก็มีเรื่องเหล่านี้มากมาย ส่วนมากมักเป็นพวกนักบวชซึ่งมีทิฐิต่างๆ กัน มักจะมาโต้เถียงกัน ต่างฝ่ายต่างก็อ้างว่า “ของฉันเท่านั้นจริงของท่านเท็จใช้ไม่ได้” เสมอ ซึ่งเป็นเหตุก่อให้เกิดความบาดหมางกัน ทะเลาะวิวาทกัน เสียสติกัน ทิ่มแทงกันอยู่ด้วยหอกคือปากว่า “ธรรมเป็นเช่นนี้ ธรรมไม่ใช่เช่นนี้ ธรรมไม่ใช่เช่นนี้ ธรรมเป็นเช่นนี้” อยู่เสมอ ทิฐิตามเห็นต่างๆ กันนี้ พอจะจัดเป็นพวกใหญ่ๆ ได้ ๒ ประเภทดังนี้ คือ

ประเภทที่หนึ่ง ได้แก่พวกพราหมณ์ที่มีความคิดเห็นต่าง ๆ กัน เป็น ๑๐ พวกด้วยกัน คือ :

- | | | | |
|----------|-----------------------|-------------|---|
| พวกที่ ๑ | ได้แก่พวกที่มีทิฐิว่า | “โลกเที่ยง” | นี้แหละจริง
อย่างอื่นไม่จริง |
| พวกที่ ๒ | ” | ” | “โลกไม่เที่ยง” นี้แหละจริง
อย่างอื่นไม่จริง |
| พวกที่ ๓ | ” | ” | “โลกมีที่สิ้นสุด” นี้แหละจริง
อย่างอื่นไม่จริง |

๒. *Ibid.*, p. 56.

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

พวกที่ ๔	ได้แก่พวกที่มีทิวว่า	“โลกไม่มีที่สุด” นี้แหละจริง อย่างอื่นไม่จริง
พวกที่ ๕	” ”	“ซีพอนันน์ สรีระกัอันนั้น” นี้แหละจริง อย่างอื่นไม่จริง
พวกที่ ๖	” ”	“ซีพอย่างหนึ่ง สรีระก็อย่าง หนึ่ง” นี้แหละจริง อย่างอื่น ไม่จริง
พวกที่ ๗	” ”	“สัตว์เบื้องหน้าแต่ตายแล้ว ย่อมเป็นอีก” นี้แหละจริง อย่างอื่นไม่จริง
พวกที่ ๘	” ”	“สัตว์เบื้องหน้าแต่ตายแล้ว ย่อมไม่เป็นอีก” นี้แหละจริง อย่างอื่นไม่จริง
พวกที่ ๙	” ”	“สัตว์เบื้องหน้าแต่ตายแล้ว ย่อมเป็นอีกก็มี ไม่เป็นอีก ก็มี” นี้แหละจริง อย่างอื่น ไม่จริง
พวกที่ ๑๐	” ”	“สัตว์เบื้องหน้าแต่ตายแล้ว ย่อมเป็นอีกก็มีใช่ ไม่เป็น อีกก็มีใช่” นี้แหละจริง อย่างอื่นไม่จริง”

๓. อุทาน, ขุททกนิกาย, พระไตรปิฎก เล่ม ๒๕, ข้อ ๑๓๖, หน้า ๑๘๐

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

แต่พวกที่มีทิวี่ ความคิดเห็นไม่เหมือนกัน แล้วก็บาดหมางกัน ทะเลาะวิวาทกัน ว่ากล่าวกระทบกระทั่งเสียตีสักัน ยกตนข่มขู่ผู้อื่นอยู่ตลอดมา ประเภทที่สอง ได้แก่พวกสมณพราหมณ์ที่มีความคิดเห็นเรื่องตนและโลกต่างๆกัน รวมเป็น ๑๖ ประเภทด้วยกัน คือ :

- | | | | | | |
|----------|------------------------|------------------|------------------------------|----------------|----------------|
| พวกที่ ๑ | ได้แก่พวกที่มีทิวี่ว่า | “ตนและโลกเที่ยง” | นี้ | แหละจริง | อย่างอื่นเหลว- |
| | | | | ไหล | ไม่จริง |
| พวกที่ ๒ | ” | ” | “ตนและโลกไม่เที่ยง” | นี้ | แหละจริง |
| | | | | อย่างอื่นเหลว- | ไหล |
| | | | | ไม่จริง | |
| พวกที่ ๓ | ” | ” | “ตนและโลกเที่ยงก็มี | ไม่ | เที่ยงก็มี” |
| | | | | นี้ | แหละจริง |
| | | | | อย่างอื่นเหลว | ไหล |
| | | | | ไม่จริง | |
| พวกที่ ๔ | ” | ” | “ตนและโลกเที่ยงก็มีใช่ | ไม่ | เที่ยงก็มีใช่” |
| | | | | นี้ | แหละจริง |
| | | | | อย่างอื่นเหลว | ไหล |
| | | | | ไม่จริง | |
| พวกที่ ๕ | ” | ” | “ตนและโลกอันตนเองสร้าง | สรรคร์” | นี้ |
| | | | | แหละจริง | อย่าง |
| | | | | อื่นเหลว | ไหล |
| | | | | ไม่จริง | |
| พวกที่ ๖ | ” | ” | “ตนและโลกผู้อื่นสร้างสรรคร์” | นี้ | แหละจริง |
| | | | | อย่างอื่นเหลว- | |
| | | | | ไหล | ไม่จริง |

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

- พวกที่ ๗ ได้แก่พวกที่มีทิวว่า “ตนและโลกที่ตนเองสร้าง
สรรคค์ก็มี ผู้อื่นสร้างสรรคค์
ก็มี” นี้แหละจริง อย่างอื่น
เหลวไหล ไม่จริง
- พวกที่ ๘ ” ” “ตนและโลกเกิดขึ้นลอยๆ
ตนเองสร้างสรรคค์ก็หาไม่ได้
ผู้อื่นสร้างสรรคค์ก็หาไม่ได้”
นี้แหละจริง อย่างอื่นเหลว-
ไหล ไม่จริง
- พวกที่ ๙ ” ” “ตนและโลกยังยืน มีทั้งสุข
และทุกข์” นี้แหละจริง
อย่างอื่นเหลวไหล ไม่จริง
- พวกที่ ๑๐ ” ” “ตนและโลกไม่ยังยืน มีทั้ง
สุขและทุกข์” นี้แหละจริง
อย่างอื่นเหลวไหล ไม่จริง
- พวกที่ ๑๑ ” ” “ตนและโลกมีทั้งสุขและ
ทุกข์ ยังยืนก็มี ไม่ยังยืนก็
มี” นี้แหละจริง อย่างอื่น
เหลวไหล ไม่จริง
- พวกที่ ๑๒ ” ” “ตนและโลกมีทั้งสุขและ
ทุกข์ ยังยืนก็หาไม่ได้ ไม่
ยังยืนก็หาไม่ได้” นี้แหละจริง
อย่างอื่นเหลวไหล ไม่จริง

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

- พวกที่ ๑๓ ได้แก่พวกที่มีทิฐิว่า “ตนและโลกมีทั้งสุขและทุกข์ ตนเองสร้างสรรค์” นี้แหละจริง อย่างอื่นเหลวไหล ไม่จริง
- พวกที่ ๑๔ ” ” “ตนและโลกมีทั้งสุขและทุกข์ ผู้อื่นสร้างสรรค์” นี้แหละจริง อย่างอื่นเหลวไหล ไม่จริง
- พวกที่ ๑๕ ” ” “ตนและโลกมีทั้งสุขและทุกข์ ตนเองสร้างสรรค์ก็มี ผู้อื่นสร้างสรรค์ก็มี” นี้แหละจริง อย่างอื่นเหลวไหล ไม่จริง
- พวกที่ ๑๖ ” ” “ตนและโลกมีทั้งสุขและทุกข์ เกิดขึ้นลอยๆ ตนเองสร้างสรรค์ก็หาไม่ได้ ผู้อื่นสร้างสรรค์ก็หาไม่ได้” นี้แหละจริง อย่างอื่นเหลวไหล ไม่จริง“

สมณพราหมณ์ทั้งหลายซึ่งตามปกติชอบคิด ชอบถกเถียง อยู่แล้ว เมื่อเกิดมีทิฐิความเห็นขัดแย้งกันเช่นนี้ ก็ต้องเถียงกัน เพื่อ

๔. อุทาน, ขุททกนิกาย, ข้อ ๑๓๙, หน้า ๑๘๕ - ๑๘๗

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

เอาชนะกัน เพื่อแสดงว่า “ทัศนคติความเห็นของฉันเท่านั้นถูก ของผู้อื่นผิดหมด” ทั้งๆที่ตนเองก็ไม่รู้อะไรจริงจังทั้งนั้น เติงกันจากความโง่คืออวิชาษาแท้ๆ ดีแต่ที่พวกนี้ชอบแต่เถียงกัน ไม่ถึงกับลงไม้ลงมือชกต่อยกันเท่านั้นแหละ นับว่ายังมีส่วนดีอยู่มาก และก็คงเพราะพวกนี้ไม่ชอบชกต่อย ตีรันฟันแทงกันนี้เอง จึงทำให้คนพวกนี้ชอบเถียงกันเป็นกิจวัตรทีเดียว

คราวหนึ่งเมื่อพวกภิกษุทั้งหลายที่เข้าไปบิณฑบาตในเมืองสาวัตถี ได้ไปประสบเหตุการณ์แบบนี้เข้า คือไปพบสมณพราหมณ์ทั้งหลายถกเถียงกันด้วยทิวติต่าง ๆ ดั่งกล่าวมาแล้วนั้น แล้วก็เกิดบาดหมางทะเลาะวิวาทกัน ดั่งนั้นพอกลับจากบิณฑบาตก็ได้ไปกราบทูลถึงพฤติการณ์นั้นๆ ให้พระพุทธเจ้าทรงทราบ พระพุทธองค์ได้ตรัสว่า :

“ดูกรภิกษุทั้งหลาย อัญเดียรถีย์เป็นคนดาบอด ไม่มีจักขุ ไม่รู้จักประโยชน์ ไม่รู้จักความฉิบหายไซ้ประโยชน์ ไม่รู้จักกรรม ไม่รู้จักสภาพมิใช่ธรรม มีบาดหมางกัน ทะเลาะกัน วิวาทกัน ทิ่มแทงกันด้วยหอกคือปากว่า : ธรรมเป็นเช่นนี้ ธรรมไม่เป็นเช่นนี้ ธรรมไม่เป็นเช่นนี้ ธรรมเป็นเช่นนี้”^๕ ครั้นแล้วพระพุทธองค์ได้ทรงเล่านิทานเปรียบเทียบประกอบเรื่องว่า

“ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรื่องเคยมีมาแล้ว ในพระนครสาวัตถีนี้แล มีพระราชอาพระองค์หนึ่ง ครั้นนั้นแล พระราชาพระองค์นั้น ได้ตรัสเรียกบุรุษคนหนึ่งมาสั่งว่า : ดูกรบุรุษผู้เจริญ นี่แน่เธอ คน

๕. อุทาน, ขุททกนิกาย, ข้อ ๑๓๗, หน้า ๑๘๒, และข้อ ๑๔๐, หน้า ๑๘๘.

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

ดาบอด ในพระนครสาวัตถีมียู่เท่าใด ท่านจงบอกให้คนดาบอดเหล่านั้นทั้งหมดมาประชุมร่วมกัน บุรุษนั้นเมื่อได้รับพระราชดำรัสแล้ว ได้พาคนดาบอดในพระนครสาวัตถีทั้งหมดเข้าไปเฝ้าพระราชารัถ์ที่ประทับ ครั้นแล้วได้กราบบังคมทูลพระราชารัถ์ว่า : “ขอเดชะ พวกคนดาบอดในพระนครสาวัตถี ได้มาประชุมพร้อมแล้วพระเจ้าข้า”

พระราชารัถ์ตรัสว่า : “แนะนำ นาย ถ้าเช่นนั้นท่านจงแสดงข้างแก่พวกคนดาบอดเถิด”

บุรุษนั้นทูลรับพระราชารัถ์ แล้วได้แสดงข้างแก่พวกคนดาบอดคือ :

(๑) แสดง สีระชะข้าง แก่คนดาบอดพวกหนึ่งว่า ข้างเป็นเช่นนี้

(๒) แสดง หูข้าง แก่คนดาบอดพวกหนึ่งว่า ข้างเป็นเช่นนี้

(๓) แสดง งาข้าง แก่คนดาบอดพวกหนึ่งว่า ข้างเป็นเช่นนี้

(๔) แสดง งวงข้าง แก่คนดาบอดพวกหนึ่งว่า ข้างเป็นเช่นนี้

(๕) แสดง ตัวข้าง แก่คนดาบอดพวกหนึ่งว่า ข้างเป็นเช่นนี้

(๖) แสดง เท้าข้าง แก่คนดาบอดพวกหนึ่งว่า ข้างเป็นเช่นนี้

(๗) แสดง หลังข้าง แก่คนดาบอดพวกหนึ่งว่า ข้างเป็นเช่นนี้

(๘) แสดง โคนหางข้าง แก่คนดาบอดพวกหนึ่งว่า ข้างเป็นเช่นนี้

(๙) แสดง ปลายหางข้าง แก่คนดาบอดพวกหนึ่งว่า ข้างเป็นเช่นนี้ เช่นเดียวกันทุกพวก

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ลำดับนั้นบุรุษนั้นครั้งแสดงข้างแก่พวก

ศาสนา ปรัชญา ปรยุกต์

คนตาบอดแล้ว ได้เข้าไปเฝ้าพระราชาจนถึงที่ประทับแล้วกราบทูลว่า “ขอเดชะ คนตาบอดเหล่านั้น จูเห็นข้างแล้วพระเจ้าข้า บัดนี้ขอให้ฝ่าละอองธุลีพระบาทโปรดได้ทรงสำคัญเวลาอันควรเกิดพระเจ้าข้า”

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ลำดับนั้นแล พระราชาได้เสด็จไปหาคนตาบอดเหล่านั้น ครั้นแล้วได้ตรัสถามว่า “ดูกรคนตาบอดทั้งหลาย พวกท่านได้เห็นข้างแล้วหรือ?”

คนตาบอดเหล่านั้นได้กราบทูลว่า : “ขอเดชะ ข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลายได้เห็นแล้ว พระเจ้าข้า”

พระราชาได้ตรัสถามว่า : “ดูกรคนตาบอดทั้งหลาย ท่านทั้งหลายกล่าวว่า ข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลายได้เห็นข้างแล้ว ดังนี้ ข้างเป็นเช่นไร?”

(๑) คนตาบอดพวกที่ได้ลูบคลำ ศีรษะข้าง ได้กราบทูลว่า “ขอเดชะ ข้างเป็นเช่นนี้พระเจ้าข้า คือเหมือน หม้อ พระเจ้าข้า”

(๒) คนตาบอดพวกที่ได้ลูบคลำ หูข้าง ได้กราบทูลว่า “ขอเดชะ ข้างเป็นเช่นนี้ พระเจ้าข้า คือเหมือน กระดัง พระเจ้าข้า”

(๓) คนตาบอดพวกที่ได้ลูบคลำ งาข้าง ได้กราบทูลว่า “ขอเดชะ ข้างเป็นเช่นนี้ พระเจ้าข้า คือเหมือน ผาล พระเจ้าข้า”

(๔) คนตาบอดพวกที่ได้ลูบคลำ งวงข้าง ได้กราบทูลว่า “ขอเดชะ ข้างเป็นเช่นนี้ พระเจ้าข้า คือเหมือน งอนไถ พระเจ้าข้า”

(๕) คนตาบอดพวกที่ได้ลูบคลำ ตัวข้าง ได้กราบทูลว่า “ขอเดชะ ข้างเป็นเช่นนี้ พระเจ้าข้า คือเหมือน ฉางข้าว พระเจ้าข้า”

(๖) คนตาบอดพวกที่ได้ลูบคลำ เท้าข้าง ได้กราบทูลว่า “ขอเดชะ ข้างเป็นเช่นนี้ พระเจ้าข้า คือเหมือน เส้า พระเจ้าข้า”

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

(๗) คนตาบอดพวกที่ได้ลูบคลำ หลังข้าง ได้กราบทูลว่า “ขอเดชะ ข้างเป็นเช่นนี้ พระเจ้าข้า คือเหมือน ครกตำข้าว พระเจ้าข้า”

(๘) คนตาบอดพวกที่ได้ลูบคลำ โคนหางข้าง ได้กราบทูลว่า “ขอเดชะ ข้างเป็นเช่นนี้ พระเจ้าข้า คือเหมือน สาก พระเจ้าข้า”

(๙) คนตาบอดพวกที่ได้ลูบคลำ ปลายหางข้าง ได้กราบทูลว่า “ขอเดชะ ข้างเป็นเช่นนี้ พระเจ้าข้า คือเหมือน ไม้กวาด พระเจ้าข้า”

คนตาบอดเหล่านั้นได้ทูลเถียงกันและกันว่า ข้างเป็นเช่นนี้ ข้างไม่เป็นเช่นนี้ ข้างไม่เป็นเช่นนี้ ข้างเป็นเช่นนี้ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็พระราชาพระองค์นั้นได้ทรงมีพระทัยชื่นชม เพราะเหตุนั้นแล

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ฉะนั้นเหมือนกันแล พวกอัญญเดียรฉัตรีปริพาชกเป็นคนบอด ไม่มีจักขุ ไม่รู้จักประโยชน์ ไม่รู้จักความฉิบหายใช้ประโยชน์ ไม่รู้จักกรรม ไม่รู้จักสภาพมิใช่กรรม ก็บาดหมางกัน ทะเลาะกัน วิวาทกัน ทิ่มแทงกันด้วยหอกคือปาก ว่า : ธรรมเป็นเช่นนี้ ธรรมไม่เป็นเช่นนี้ ธรรมไม่เป็นเช่นนี้ ธรรมเป็นเช่นนี้^๖

พระพุทธองค์ได้ทรงเปรียบเทียบคนที่เถียงกันอย่างงมงาย โดยที่ตนไม่รู้เรื่องที่เกี่ยวข้องด้วยกันนั้น เสมือนกับคนตาบอดคลำข้าง แล้วก็คิดเอาว่าข้างคงเป็นอย่างนั้นคงเป็นอย่างนี้ การเถียงกันแบบนี้เป็นการเถียงจากอวิชาโดยแท้ เป็นการพรวนลาญเวลา

๖. อุทาน, ขุททกนิกาย, พระไตรปิฎก เล่ม ๒๖, ข้อ ๑๓๘, หน้า ๑๘๑ - ๑๘๕

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

ให้หมดไปโดยไม่ได้ประโยชน์อะไร แคมบางครั้งก็นำไปสู่การทะเลาะวิวาทบาดหมางกัน หรือบางทีอาจถึงกับต้องเจ็บเนื้อเจ็บตัวก็ได้ เพราะฉะนั้นถ้าผู้ใดคิดว่าจะลองเอาการเถียงแบบนี้ไปใช้บ้าง ก็ต้องระมัดระวังตัวให้ดี ต้องใจเย็นหน่อย ทำเป็นคนใจร้อนไม่ได้ เพราะการเถียงแบบนี้สื่อแหลมต่อการทะเลาะวิวาทเป็นอย่างมาก

การเถียงแบบนี้ นับว่าเป็นการเถียงชนิด “ปลุกจลาจลที่นอกแบบ” อย่างหนึ่ง ซึ่งผู้ที่ได้ศึกษาวิชาตรรกศาสตร์ (Logic) คงจะทราบดีแล้ว.

อาดัมน์ - อัจฉา - อนัจฉา - อะตอม

การศึกษาเรื่องศาสนาและปรัชญานั้นเป็นเรื่องที่สนุกมากที่สุดเรื่องหนึ่ง ทั้งนี้เพราะขอบเขตของศาสนาและปรัชญานั้นกว้างขวางครอบคลุมวิชาต่างๆ ได้หมด ยิ่งเราศึกษาศาสนาและปรัชญามากเท่าใด ก็ยิ่งทำให้เราเข้าใจสิ่งต่างๆ ได้กว้างขวางยิ่งขึ้นเท่านั้น และเราก็จะพบว่าศาสตร์ทั้งหลายในที่สุดก็มาบรรจบกันที่ศาสนาหรือปรัชญาของเรา ข้าพเจ้าจะขอยกตัวอย่างข้อความตอนหนึ่งใน “พรมฆาลสูตร” ซึ่งเป็นสูตรแรกในคัมภีร์ที่หมินิกาย สีลขันธวรรค แห่งสุตตันตปิฎก ซึ่งพระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ว่า :

“...สมณพราหมณา กิมาคมม กิมารพุก สสสตาทา สสสต
อดตานนญจ ปณณเปนดิช อธิ ภิกขเว เอกจโจ สมโน วา พราหมโณ
วา ตกุกี วิมสิ โส ตกุกปรียาหติ วิมसानุจริติ สยํ ปฏิกาณ

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

เอวมาท สสุสโต อตตทา จ โลโก จ...”

ซึ่งแปลความว่า “...สมณพราหมณ์ผู้เจริญอาศัยอะไร ปรารถนาอะไร จึงมีทิวาที่เที่ยง บัญญัติอัตตตาและโลกว่าเที่ยง ตุก่อนภิกษุทั้งหลาย สมณะหรือพราหมณ์บางคนในโลกนี้ เป็นนักค้นคิด กล่าวแสดงปฏิกาณของตนตามที่ตรึกได้ ตามที่ค้นคิดได้โดยนัยว่า อัตตตาและโลกเที่ยง...”

ในข้อความที่ยกมาแสดงนี้บอกไว้ว่า สมณะหรือพราหมณ์บางคนในโลกนี้เป็นนักตรึก (นักตรรก) เป็นนักค้นคิด คำว่า นักตรึกนี้ภาษาบาลีท่านใช้คำว่า ตักก็ ตักก็ แปลว่า นักตรึก มาจากคำว่า ตักกะ แปลว่า ตรึก ท่านตั้งวิเคราะห์ว่า ตกุกยตีติ ตกุกก็ ผู้โดย้อมตรึก ผู้นั้นชื่อว่า ตักก็ ตกโก วา อสสุส อตถิติ ตกุกก็ หรือว่า ผู้ได้มีการตรึก ผู้นั้นชื่อว่าตักก็ ตักก็ คำนี้ภาษาที่เราใช้ในปัจจุบันนี้ คือ นักตรรกศาสตร์ วิชาตักกะหรือตรรกศาสตร์ เป็นวิชาที่ได้ศึกษาค้นคว้ากันมากในอินเดียในสมัยตั้งแต่ก่อนพุทธกาลมาแล้ว แต่วิชานี้แม้จะมีความสำคัญในด้านการศึกษาพระศาสนา ในด้านการศึกษาปรัชญาเพียงใดก็ตาม แต่ว่าสำหรับเมืองไทยเราก็ดูไม่ค่อยได้ศึกษาวิชาตรรกศาสตร์นัก เพราะฉะนั้นบางทีถ้าหากว่าไปอ่านคัมภีร์พระไตรปิฎกบางเล่ม หรือว่าอรรถกถาบางตอน อ่านแล้วจะไม่เข้าใจ เพราะว่าการพูดของท่านพูดเป็นสำนวน ซึ่งสมัยนี้ก็เรียกว่าพูดสำนวนสะบัดสะบิ้ง คือฟังแล้วทำให้งง แต่ถ้าหากว่าเรียนตรรกศาสตร์แล้ว จะเห็นว่าการพูดของท่านนั้นพูดมีหลักคือหลักของตรรกศาสตร์ ตักกะหรือตรรกนั้นแปลว่า คิด ตรึกตรอง ภาษาอังกฤษเรียกว่า Logic Logic ก็เป็น วิชาที่ว่าด้วยการหาเหตุผล

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

Reasoning หรือ Thinking แปลว่า วิชาที่ว่าด้วยการคิด แต่ว่า การหาเหตุผลหรือว่าการให้เหตุผลนั้น ในทางหลักพระพุทธศาสนา ไม่ได้ถือว่่าเป็นสิ่งที่ควรเชื่อถือได้เสมอไป การให้เหตุผลอาจจะให้ เหตุผลในทางที่ผิดก็ได้ อาจจะให้เหตุผลในทางที่ถูกก็ได้ ฉะนั้น การให้เหตุผลไม่จำเป็นว่าจะต้องถูกเสมอไป คนที่มีความรู้น้อยเมื่อ ได้ฟังเหตุผลของคนฉลาดบางทีก็เชื่อ เพราะเขาพูดมีเหตุผล อย่าง เช่นในอรรถกถาอิทธิธรรม อรรถกถาสาโรช กุสลา ธมมา อกุสลา ธมมา อพยากตา ธมมา ซึ่งเราแปลว่า กุศลธรรมหนึ่ง อกุศลธรรมหนึ่ง อพยากตธรรมหนึ่ง ถ้าหากว่าเราจะไปดูบาลี แล้วจะพบว่าท่านแยก กุสลา คำหนึ่ง อกุสลา คำหนึ่ง ธมมา อีกคำหนึ่ง เขาก็เลยบอกว่า กุศลก็เป็นธรรม อกุศลก็เป็นธรรม อพยากตก็เป็นธรรม เพราะฉะนั้นกุศลก็คืออกุศล บุญก็คือบาป เพราะว่ากุศลก็เป็นธรรม อกุศลก็เป็นธรรม เมื่อเป็นธรรมเหมือนกันก็ต้องมีความหมายเหมือนกัน นี่เป็นวิชาที่ว่าด้วยเหตุผล ถ้าหากว่าเราไม่เข้าใจว่ากุศลคืออะไร อกุศลคืออะไร เราฟังสำนวน ตรรกแล้ว เราก็ต้องยอมรับว่าจริง หรือเหมือนกับเขาบอกว่า สิ่งใดไม่เที่ยง สิ่งนั้นเป็นทุกข์ หรือเราจะพูดว่า สิ่งใดเป็นทุกข์ สิ่งนั้นไม่เที่ยง ก็ได้ทั้ง ๒ อย่าง เมื่อเรายอมรับว่า สิ่งใดไม่เที่ยง สิ่งนั้นเป็นทุกข์ และยอมรับว่า สิ่งใดเป็นทุกข์ สิ่งนั้นไม่เที่ยง ทีนี้เรื่องมันก็ ยืดเยื้อออกไปอีก เมื่อเรายอมรับว่าสิ่งใดไม่เที่ยงเพราะว่าสิ่งนั้นเป็น อนัตตา สิ่งใดเป็นอนัตตาส่งนั้นก็ไม่เที่ยง ก็น่าจะยอมรับเหมือนกัน เพราะว่าสิ่งใดเป็นทุกข์สิ่งนั้นก็ไม่เที่ยง สิ่งใดเป็นอนัตตาส่งนั้นก็ ย่อมไม่เที่ยงด้วย ก็น่าจะเป็นไปอย่างนั้น แต่ตามความเป็นจริงแล้ว

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

เป็นไม่ได้ เพราะวานิพพานก็เป็นอนัตตา หากวานิพพานเป็นตัว
ไม่เที่ยง นิพพานก็เป็นตัวทุกข์ด้วย ฉะนั้น การบรรลุนิพพานก็คือ
บรรลุตัวทุกข์นั่นเอง ซึ่งนับว่าค้านกับความเป็นจริง เพราะวา
นิพพานเป็นที่ดับทุกข์

วิชา Logic หรือ วิชาตรรกศาสตร์นี้เป็นวิชาที่เจริญแพร่หลาย
มากที่สุด และในอินเดียบางครั้งบางสมัย พระพุทธศาสนาฝ่ายเถรว
าทก็ได้พ่ายแพ้แก่พระพุทธศาสนาฝ่ายมหายาน ไม่ใช่เพราะหลัก
ของเถรวาทนี้ใช้ไม่ได้ แต่ว่าฝีปากของฝ่ายเถรวาทสู้ฝีปากของฝ่าย
มหายานไม่ได้ เพราะฝ่ายมหายานเรียนตรรกศาสตร์มากกว่า ฉะนั้น
เวลาพูดจึงสามารถทำให้คนเชื่อได้ วิชาตรรกศาสตร์จึงเป็นวิชาที่
เหมาะสำหรับนักพูด คือพูดให้คนเชื่อ แต่ว่าพระพุทธเจ้าไม่ได้สอน
ว่าจะให้ต้องเชื่อเพราะการให้เหตุผลแบบตรรก ฉะนั้นใน กาลามสูตร
พระองค์จึงสอนว่า ตูก่อนชาวกาลามะทั้งหลาย พวกเธออย่าได้เชื่อ
เพียงเพราะได้ฟังกันสืบทอดมา อย่าได้เชื่อเพียงเพราะปฏิบัติตามกัน
สืบทอดมา ฯลฯ อย่าเชื่อว่าเพียงเพราะเหตุผลทางตักกะ

ตั้งที่ได้อธิบายมาแล้วว่า “ตรรก” เป็นวิชาที่ว่าด้วยเหตุผล
แต่ผู้ที่เป็นนักตรรกนี้นะหมายถึงผู้ที่คิดอะไรแล้ว มีความยึดมั่นถือ
มั่นเท่าที่ตัวคิดว่าถูก อย่างนี้เรียกว่ายึดถือเป็นที่ฐิขึ้นมา กลายเป็น
ที่ฐิขึ้นมา ท่านจึงจัดพวกนี้เป็นพวกมิจฉาทิฐิตัวด้วย เรื่องตรรกนี้แม้
ในอรรถกถาที่มณีกาย สุมังคลวิลาสินี ท่านก็ได้อธิบายถึงนักตักกะ
ไว้ว่ามีอยู่ ๔ ประเภท ประเภทหนึ่งท่านเรียกว่า อนุสสติกะ พวก
หนึ่งท่านเรียกว่า ชาตีสรตักกิกะ อีกพวกหนึ่งเรียกว่า ลาภิตักกิกะ
และอีกพวกหนึ่งเรียกว่า สุทธตักกิกะ

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

ใน ๔ พวกนี้สำหรับพวกอนุสสติกะ ท่านยกตัวอย่างเหมือนกับว่าเวลาเราได้ยินใครพูดว่าพระพุทธเจ้าตรัส หรือว่าได้ไปพบข้อความในพระไตรปิฎกว่า โย เวสสันดร ราชา อโหสิ...เวลาที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงเวสสันดรชาดกจบแล้วทรงสรุปว่า พระเวสสันดรในสมัยนั้น ก็คือ ดถาคด (พระพุทธองค์) นั่นเอง แสดงว่า พระเวสสันดรในสมัยนั้นมีอยู่ คือในสมัยนั้นนะเคยมีพระเวสสันดรอยู่องค์หนึ่ง เมื่อเราได้ยินเช่นนี้เราก็ตัดคิดว่า ที่พระพุทธเจ้าตรัสว่า ในสมัยนั้นนะมีพระเวสสันดรองค์หนึ่ง พระเวสสันดรองค์นั้นเวลานี้นะคือเราดถาคดนี้แหละ เมื่อใครก็ตามได้ยินอย่างนี้แล้ว ก็คิดว่าพระผู้มีพระภาคเจ้าก็คือพระเวสสันดรนั่นเอง คิดว่าพระผู้มีพระภาคเจ้าของเรา กับพระเวสสันดรเป็นองค์เดียวกัน เมื่อคิดว่าพระพุทธเจ้ากับพระเวสสันดรนี่นะคือคนเดียวกันก็เลยมีความยึดมั่นถือมั่น มีความเข้าใจว่าอัตตาดูนี้ต้องเที่ยง เพราะว่าพระเวสสันดรกับพระพุทธเจ้านั้นนะองค์เดียวกัน เมื่อพระเวสสันดรกับพระพุทธเจ้าองค์เดียวกัน เพราะฉะนั้นอัตตาก็ต้องเที่ยง อาตมฉันนี่มันต้องเที่ยง เมื่อมีความยึดมั่นถือมั่นเป็นทิวฐิขึ้นมาอย่างนี้ อย่างนี้ท่านเรียกว่า อนุสสติกะ คือ ผู้เป็นนักตรรกโดยอาศัย การระลึกด้วยการคิดตาม

อีกพวกหนึ่งเป็นพวกระลึกชาติได้ อาจระลึกชาติได้ไปถึง ๒ ชาติ ๓ ชาติ หรือว่า ๕๐ สังวัฏฏ์กับปี เมื่อระลึกชาติได้ก็มาคิดว่าในกาลก่อนนั้น เราได้เกิดในตระกูลชื่อนั้นทีเดียว ในโคตรนั้นทีเดียว มีชื่ออย่างนี้ มีอาหารอย่างนี้ พ่อของเราชื่อนั้น แม่ของเราชื่อนั้น ต่างๆเหล่านี้ แล้วก็เลยมีความยึดมั่นถือมั่นขึ้นว่าตัวตนหรืออัตตาเที่ยง อย่างนี้เรียกว่า ชาติสรดักกโก คือ ผู้เป็นนักตรรกโดย

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

อาศัยการระลึกชาติได้ นี่เป็นพวกที่ ๒

อีกพวกหนึ่งมีความเข้าใจว่า เวลาที่เรามีความเป็นอยู่สบาย เหลือเกิน มีดีกรามบ้านช่องอยู่ มีรถยนต์นั่ง มีคนใช้มากมาย ก็มีความคิดว่า ในอดีตเราก็เคยมีความสุขสบายดังนี้ ในอนาคตต่อไป ก็จะต้องสบายอย่างนี้ ก็เลยยึดมั่นตามสิ่งที่ตนได้ในชาตินี้ หรือว่า ในอดีตตนก็จะต้องได้อย่างนี้ แสดงให้เห็นว่าตนของเรานี้จะเที่ยง ตนในปัจจุบันนี้ได้อย่างไร ตนในอดีตก็คงจะได้อย่างนั้น และตนในอนาคตก็คงจะได้อย่างนั้น ผู้ที่มีความเชื่อมั่นหรือว่ามีความเข้าใจอย่างนี้ ซึ่งเรียกว่า ลากัดกโก

อีกพวกหนึ่งท่านเรียกว่า สุทธดักกโก แปลว่า เป็นนักตรรก ล้วนๆ เป็นนักตรรกแท้ๆ คือพวกที่มีความคิดว่า ถ้าหากว่าเป็นอย่างนี้ มันจะเกิดอย่างนั้น หรือว่าถ้าหากเมื่อมีอย่างนี้ ต่อไปมันจะต้องเป็นอย่างนั้น ถ้าหากว่าเหตุเป็นอย่างนี้ ผลมันก็ต้องเป็นอย่างนั้น เข้าใจเอา ถือเอาอย่างนี้ สิ่งทั้งหลายถ้าหากว่ามันไม่เที่ยง มันก็ต้องเป็นทุกข์ มีความเข้าใจว่าสิ่งทั้งหลายนั้นจะเมื่อไม่เที่ยง มันก็ต้องเป็นทุกข์ หรือว่าสิ่งทั้งหลายไม่เที่ยง มันก็ต้องเป็นอนัตตา แล้วก็เลยคิดว่าอนัตตากับไม่เที่ยงนี้เป็นอย่างเดียวกัน อย่างนี้เรียกว่าเป็นตรรกที่แท้ วิชาี้ในสมัยปัจจุบันนี้เขาเรียกว่าวิชา Logic หรือ วิชาตรรกศาสตร์ เป็นวิชาหนึ่งในสายปรัชญา เหล่านี้คือพวก สุทธดักกโก นี้เอง แสดงให้เห็นว่าวิชาตรรกศาสตร์ที่ชาวโลก กำลังเรียนอยู่ในปัจจุบันนี้เป็นเพียงส่วนหนึ่งของวิชาตรรกศาสตร์ ในสมัยพุทธกาลเท่านั้นเอง หรือจะพูดว่าวิชาตรรกศาสตร์ที่เรียนกันอยู่ในอินเดียเดียนั้นเป็นวิชาที่สูงกว่าที่เรียนอยู่ในสมัยนี้มาก เพราะว่

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

บางอย่างจะพิสูจน์ได้ด้วยการระลึกชาติ ซึ่งสมัยนี้ไม่ค่อยมีเรื่องระลึกชาติอย่างนั้น จึงเพียงแต่ใช้ปัญญา ถ้าหากว่าเป็นอย่างนี้ มันจะต้องเป็นอย่างนั้น หรืออย่างถ้าหากว่าแมงมุมทั้งหลายมี ๖ ขาสัตว์ที่มี ๖ ขาทั้งหลายมีปีก เพราะฉะนั้นแมงมุมทั้งหลายก็ต้องมีปีก อย่างนี้เรียกว่านักตรรกล้วนๆ นักตรรกแท้ๆ ทั้งหมดนี้พะท่านก็ถือว่าเป็นนักตรรกเหมือนกันหมด

สำหรับนักตรรกเหล่านี้พะ ถ้าหากว่าเมื่อคิดเมื่อตรึกตรองอะไรขึ้นมาอย่างนี้ มีความเข้าใจความยึดมั่นถือมั่นว่าจะต้องเป็นอย่างนั้น จะต้องเป็นอย่างนี้ ตามที่ตนคิด นี่ถือว่าเป็นมิจฉาทิจูทีนี่ในบาลีท่านมีอีกคำหนึ่งนอกจากคำว่า ตกฺกิ์ แล้ว ท่านใช้คำว่า วิมฺสิ ภาษาไทยท่านแปลว่า นักค้นคิดหรือว่าเป็นนักค้นคว้า คือว่าคิดไปคิดมาแล้วก็สรุป ซ.ต.พ. เอาเองว่ามันควรจะเป็นอย่างนั้น เป็นอย่างนี้ วิมฺงสิ นี่นะมีมาตั้งแต่ก่อนสมัยพุทธกาลแล้ว เดียวนี้ก็มีอีกมากมาย วิมฺงสิ ท่านจึงเปรียบเสมือนกับว่าผู้ที่เวลาจะลงไปในน้ำ ก็เอาไม้เท้าไปหยั่งน้ำดู คือว่าเอาไม้เท้าไปหยั่งดูซิว่าน้ำนี้พะลึกมากไหม ลึกแค่ไหน ถ้าหากว่าไม่ลึกมาก จึงค่อยก้าวลงไปในน้ำ ถ้าลึกมากขึ้นลงไปแล้วจะเกิดจมน้ำตายขึ้น ก็ไม่กล้า อย่างนี้เรียกว่าพวกวิมฺงสิ คือว่าต้องพิจารณาไตรตรองดูเสียก่อน เมื่อพิจารณาไตรตรองดูข้อใจจึงลงไป อย่างนี้เขาเรียกว่าพวกวิมฺงสิ

พระพุทธเจ้าได้ตรัสต่อไปอีกว่า สมณะหรือพราหมณ์บางคนในโลกนี้เป็นนักตรึกเป็นนักค้นคิด กล่าวแสดงปฏิกษณของตนตามที่ตรึกได้ ตามที่ค้นคิดได้อย่างนี้ คือว่าคนเรานะเมื่ออาศัยแต่ความคิด คืออาศัยตรรก อาศัยเหตุผล ถ้าว่าเหตุมีอย่างนี้

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

ผลก็ควรจะเป็นอย่างนั้น พิจารณาดูตนเองแล้ว ซ.ด.พ. เอาเองว่า เพราะฉะนั้นตัวตนจะต้องเป็นอย่างนั้น จะต้องเป็นอย่างนี้ ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ดังนี้ภาษาบาลีท่านเรียกว่า เป็น ตกฺกปริยาหตฺ คือว่าแสดงปฏิภาณของตนตามที่คิดได้ ตามที่ค้นคิดได้ แล้วก็ยึดถือว่าอัตตาในโลกเที่ยงคงที่

เรื่อง อัตตา นี้เป็นเรื่องใหญ่ แล้วก็ก็เป็นเรื่องที่มีมาตั้งแต่สมัยก่อนพุทธกาลหลายพันปี และหลังพุทธกาลก็ยังเชื่อถือกันว่าอัตตานี้มีอยู่ และไม่ใช่มีอยู่เฉพาะในบุรพทิศ คือในอินเดีย หรือว่าในชมพูทวีปเท่านั้น ความเข้าใจในเรื่องอัตตานี้ได้ค่อยๆ แพร่ขยายไปสู่ อัสตงคตประเทศ ฝ่ายยุโรปด้วย แต่ว่าความพัฒนาในด้านปัญญาเกี่ยวกับเรื่องอัตตานี้ะ ทางตะวันออกก้าวไปไกล รวดเร็วกว่าทางตะวันตก อย่างที่เรียกว่าทิ้งกันหลดสูญทีเดียว เรื่องอัตตานี้มีมาตั้งแต่สมัยที่นับถือศาสนาพระเวท ศาสนาพระเวทนี้ต่อมาได้กลายเป็น ศาสนาพราหมณ์ และศาสนาพราหมณ์นี้ต่อมาได้พัฒนามาเป็น ศาสนาฮินดู ความจริงก็พัฒนามาตามลำดับ แล้วพระพุทธศาสนานี้เราก็อาจจะพูดได้ว่า เกิดมาจากปฏิกิริยาต่อศาสนาพราหมณ์นั่นเอง เราจะบอกว่าพระพุทธศาสนานี้ะเกิดขึ้นมาเฉยๆ โดยไม่มีปี่ขลุ่ยนั้นเป็นไปไม่ได้ เราจะต้องยอมรับว่าพระพุทธศาสนานี้ะมีพื้นฐานที่จะก่อให้เกิด คือมีพื้นฐานเดิมมาจากศาสนาพระเวท

ศาสนาพระเวทหรือว่าศาสนาพราหมณ์นั้น เขาถือว่าโลกทั้งหลายหรือบรรดาสิ่งทั้งหลายในโลกนี้จะต้องมีผู้สร้าง ผู้สร้างนี้คือ พระพรหม หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ปรมาตมัน คำว่า ปรมาตมัน ก็คือ อาตมันใหญ่ อาตมันที่ยิ่งใหญ่ เป็นเจ้าแห่งอาตมันทั้งหลาย

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

เป็นเจ้าของอรรถาทั้งหลาย เดิมทีเดียวปรมาตมนี้เป็นจุดศูนย์กลางรวม และเป็นผู้ที่สร้างสรรพสิ่งต่างๆขึ้นมาในโลก ปรมาตมนี้บางครั้งก็เรียกว่า พรหมัน หรือว่าบางครั้งต่อมาเมื่อความนับถือในเรื่องพระพรหมเสื่อมลงไป พระวิษณุก็ขึ้นมาแทนที่ แต่อย่างไรก็ตาม พระพรหมนั้นมีมาก่อน ฉะนั้นเราจึงถือว่าชีวิตนั้นขึ้นอยู่กับพรหมลิขิต แม้แต่คนในปัจจุบันนี้ที่นับถือพระพุทธศาสนา ก็ยังเชื่อในเรื่องของพรหมลิขิตอยู่ แสดงว่าเรื่องพระพุทธศาสนานั้นเรายังไม่เข้าใจกันนัก เราไม่ค่อยทราบกันนักว่าพระพุทธศาสนาสอนอย่างไร เรามักคิดกันว่าชีวิตของเราเมื่อเกิดมา พระพรหมท่านลิขิตมาแล้วว่า ชีวิตของเราจะต้องเป็นอย่างนั้นเป็นอย่างนี้ ก็เมื่อพระพรหมท่านลิขิตมาแล้ว เราจะต้องมาทำงานทำการทำไม จะต้องศึกษาเล่าเรียนทำไม เพราะว่าอย่างไรๆพระพรหมก็คงไม่ทำให้เราอดตายหรือก พระพรหมท่านมีเมตตากรุณา ท่านหรือจะทำให้มนุษย์ที่ท่านสร้างสรรค้ขึ้นมาต้องอดตาย แม้แต่เรื่องพระผู้เป็นเจ้าของคริสต์ศาสนา คัมภีร์ก็ได้กล่าวว่า มนุษย์เป็นผู้ที่พระผู้เป็นเจ้าสร้างขึ้น มาแล้ว ท่านจะปล่อยให้อดตายทำไม จงดูซิ นกทั้งหลายเหล่านั้น มันไม่ต้องไปแสวงหาเสื้อผ้าที่ไหน พระผู้เป็นเจ้าท่านก็สร้างเครื่องนุ่งห่มให้มัน ดูที่ดอกไม้ตามทุ่งไร่ทุ่งนาซิ มันไม่ต้องไปหาสีหาอะไร มาแต้มมาตบแต่ง พระผู้เป็นเจ้าท่านก็ได้แต่งให้เสร็จ เพราะฉะนั้น เราไม่ต้องไปกังวลหรือกลัวว่าเราจะอดหรือว่าเราจะไม่มีกิน พระผู้เป็นเจ้าท่านเป็นผู้มีเมตตากรุณา ท่านต้องไม่ให้โอรสหรือให้ลูกของท่านต้องอดตายไปหรือ

คราวนี้ในศาสนาพราหมณ์บ้าง ก่อนอื่นขอให้เรามีความเข้าใจ

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

ว่าในระหว่างศาสนาพราหมณ์กับศาสนาฮินดู หรือศาสนาคริสต์นั้น มีรากฐานอย่างเดียวกัน เพราะคริสต์ศาสนาก็ออกมาจากศาสนาฮินดูตาย แล้วศาสนาฮินดูตาย ศาสนาพราหมณ์ เดิมก็อยู่ในจุดศูนย์กลางเดียวกัน คือทางเอเชียกลาง แต่พวกหนึ่งอพยพไปทางตะวันตก พวกหนึ่งอพยพเข้ามาทางตะวันออก ที่นี้พวกที่อพยพเข้ามาทางตะวันออกนี้จะได้มาผสมลัทธิความเชื่อถือของพวกชาวพื้นเมือง ซึ่งเขาเรียกว่าพวก มลัทธิชยะ ความจริงพวกมลัทธิชยะนี้จะมีวัฒนธรรมสูง มีอารยธรรมสูง มีปรัชญาสูง ฉะนั้นเมื่อพวกอารยันเข้ามาแล้ว จึงได้มาผสมคลุกเคล้ากับความคิดเห็นของพวกหัวใหม่ด้วย ทำให้ปัญญาในด้านปรัชญาของพวกอารยันนี้พัฒนารุ่งเรืองรวดเร็ว ทางตะวันตกในสมัยที่ศาสนาฮินดูตายเข้าไปนั้นยังป่าเถื่อนอยู่ แม้แต่ในสมัยสงครามครูเสด ซึ่งหลังจากคริสต์ศาสนาได้เกิดขึ้นมาแล้ว เมื่อพวกคริสต์ศาสนิกชนได้เข้ามาบรรจบถึงปาเลสไตน์แล้ว เห็นว่าประชาชนทางปาเลสไตน์นั้นมีความเจริญรุ่งเรืองมากกว่า จึงได้เอาวัฒนธรรม อารยธรรมของทางตะวันออกนี้เข้าไปเผยแพร่ในทางตะวันตก เรียกว่าในสมัยที่ตะวันออกรุ่งเรืองถึงขนาดนั้น ทางตะวันตกยังป่าเถื่อนอยู่ ในด้านสติปัญญาไม่ต้องคำนึงถึงแล้ว เทียบกันไม่ได้เลย ฉะนั้นศาสนาของฝ่ายตะวันตกในสมัยเดียวกับทางตะวันออกนั้นยังนับว่าถ้าหลังตะวันออกมาก ในสมัยพุทธกาลเรายังมีความเชื่อถือเรื่องอาตมัน เรื่องอัตตา ว่าพระผู้เป็นเจ้าเป็นผู้สร้างทุกสิ่งทุกอย่างในโลก เราจะเป็นอะไรต่อไปนั้นแล้วแต่พระผู้เป็นเจ้า หรือพระพรหมจะบันดาลให้เป็นไป ที่นี้ความเชื่อถือก็มีว่า เพราะพรหมนี่จะเป็นผู้เที่ยง เป็นผู้มีอำนาจเหนือทุกสิ่งทุกอย่าง ทำนิจ

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

เรียกว่าเป็น ปรมาตมัน อาตมันหรือว่าอัตตตานีนะเช่นเดียวกัน อัตตดา เป็นภาษาบาลี อาตมันเป็นภาษาสันสกฤต ก็แปลว่า ตัวตน ด้วยกัน ปรมาตมัน แปลว่า ดนที่ยิ่งใหญ่มีอำนาจเหนืออัตตดาทั้งหลาย คราวนี้ตัวเราก็เป็นอัตตดา พวกเราทุกคนนี้มีอัตตดา เพราะฉะนั้นในเวลาตายจึงถือว่าวิญญาณจะไปเกิด ดวงวิญญาณนี้ก็คืออัตตดานั่นเอง เพราะฉะนั้นเวลาเราพูดถึงการอวดารบ้าง การเวียนว่ายตายเกิดของ วิญญาณ คือการที่วิญญาณออกจากร่างนี้ไปสู่ร่างโน้นบ้าง นี่เป็นเรื่องคติของศาสนาพราหมณ์เขา คือว่าเมื่อคนเราเกิดมาแล้ว เกิดมาเพราะมีความผิดพลาดอะไรบางอย่าง ทำให้ต้องเกิดเป็นมนุษย์ หรือเป็นสัตว์ต่างๆ ทีนี้การที่เราจะกลับไปสู่ปรมาตมันเดิมนั้นก็อาจเป็นไปได้ แต่การจะไปได้นั้นจะต้องประกอบอภิญญาพิธี ต้องมีการ บวงสรวง สังเวช เช่น ฆ่าสัตว์ คือฆ่าแพะ ฆ่าแกะ ฆ่าวัว ฆ่าควาย ฆ่าช้าง ฆ่าม้า หรือฆ่ามนุษย์ สังเวชพระผู้เป็นเจ้า ดายไปแล้ว จึงจะไปรวมกับปรมาตมันได้อย่างนี้ พระผู้เป็นเจ้าทรงโปรดให้เรา ฆ่าสัตว์ สัตว์ทั้งหลายนี้นะท่านสร้างมาไว้เพื่อเป็นอาหารของมนุษย์ ฆ่าสัตว์ไม่มีบาป มนุษย์ก็เหมือนกัน บางศาสนาเขาก็บอกว่าแม้แต่ ฆ่ามนุษย์บางทีก็ไม่บาป เพราะถ้ามนุษย์อ่านคัมภีร์ไม่ออก ก็ไม่ผิดอะไรกับสัตว์ เพราะฉะนั้นการฆ่ามนุษย์ชนิดที่อ่านคัมภีร์อ่านหนังสือไม่ออกเหมือนกับฆ่าสัตว์ นี่เป็นคติของศาสนาพราหมณ์ หรือว่าศาสนาที่ถือเรื่องพระผู้เป็นเจ้า

เมื่อคัมภีร์สอนอย่างนี้ โดยถือว่าอัตตดาของเรานั้น เมื่อมัน แยกมาแล้ว มันจะต้องกลับไปรวมกับปรมาตมันเดิมอีก เพราะฉะนั้นอัตตดานี้ก็ต้องเที่ยง เมื่อตายแล้ว อัตตดา หรืออาตมัน หรือ

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

ดวงวิญญาณนี้ก็จะออกจากร่างเราไปสู่อีกร่างหนึ่ง นี่เป็นเรื่องอดีต หรือเรื่องอาตมมันในสมัยพุทธกาล พระพุทธเจ้าทรงปฏิเสธเรื่อง อดีตว่า อดีตที่แท้จริงนั้นไม่มี พระพุทธเจ้าได้บัญญัติเรื่อง อนัตตา ขึ้น เพราะฉะนั้นหลักธรรมอันสำคัญของพระพุทธศาสนา ก็คือเรื่องอนัตตา ซึ่งเป็นเรื่องที่ตรงข้ามกับศาสนาพราหมณ์อย่าง พลิกหน้ามือเป็นหลังมือทีเดียว แต่พระพุทธเจ้าทรงเข้าใจค่าน ขอ ให้เราพิจารณาดูการทำงานของพระพุทธเจ้าให้ดี พระพุทธเจ้าน่าจะ ถูกปลงพระชนม์เสียเหลือเกิน เพราะไปประกาศอนัตตาในท่ามกลาง ประชาชนที่เขาถืออดีต แล้วก็ไม่ใช่บ้านเกิดเมืองนอนของพระองค์ ด้วย พระพุทธเจ้าไม่ได้ประสูติในอินเดีย พระองค์ประสูติในเนปาล แต่ทรงประกาศศาสนาในอินเดีย และไปประกาศศาสด้านกับ ลัทธิเดิมเขาทั้งหมด แต่ว่าพระพุทธเจ้ามีวิธีการทำงานที่ทำให้พระ- องค์ไม่ต้องถูกปลงพระชนม์อย่างนักศาสนาอื่น ๆ เพราะพระพุทธเจ้า เป็นนักปกครองมาแล้ว เป็นโลกวิทูมาแล้ว รู้จิตวิทยาของนัก ปกครองเป็นอย่างดี แม้พระองค์จะสอนธรรมะหรือว่าคำสอนของ พระองค์จะค้านกับศาสนาพราหมณ์นั้น พระองค์ก็เอาพวกพราหมณ์ นั้นแหละมาสอน พระสารีบุตรก็เป็นพวกพราหมณ์ พระโมคคัลลานะ ก็เป็นพวกพราหมณ์ พระมหากัสสปก็เป็นพวกพราหมณ์ พวกนี้ เป็น เวทคู ผู้ถือฝั่งพระเวทหมดแล้ว เรียนจบไตรเพทหมดแล้ว และพวกนี้แหละที่ไปสอนเรื่องอนัตตาค้านเรื่องอดีต ค้านพราหมณ์ที่ ถือเรื่องอดีต จึงทรงเอาพราหมณ์พวกถืออดีตนั้นนั้นมาบวช มา สอนอนัตตาอยู่เรื่อย ๆ โดยวิธีนี้พระพุทธเจ้าจึงไม่ถูกตรึงไม้กางเขน หรือถูกฆ่าตาย หรือถูกขับไล่ อย่างมากก็ถูกด่าเพียง ๗ วันเท่านั้น

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

คนอย่างพระพุทธเจ้านั้นแม้มนุษย์จะดำก็ดำเพียง ๗ วัน แล้วก็เสียไปเอง พระองค์ไม่ดำตอบ แล้วไม่สอนให้สาวกดำ แล้วก็ไม่ได้สอนให้หนีด้วย ถ้าหากว่าถูกดำแล้วหนี ก็เป็นผู้แพ้เท่านั้นเอง พระพุทธเจ้าไม่ได้เคยสอนให้หนีเลยแม้แต่ทุกข์ พระองค์ทรงสอนว่านั่นเป็นทุกข์ นี่เป็นทุกข์ แต่พระพุทธเจ้าไม่ได้สอนให้หนี พระพุทธเจ้าไม่ได้สอนให้หนีทุกข์ แต่พระองค์ทรงสอนให้ดับทุกข์ ถ้าหากว่าหนีทุกข์แล้วมันดับทุกข์ไม่ได้ เหมือนกับว่าไฟไหม้บ้าน ถ้าหนีไฟแล้วก็ดับไฟไม่ได้ ฉะนั้นเราต้องรู้ที่เดียวว่าอะไรคือทุกข์ อะไรเป็นเหตุให้เกิดทุกข์ขึ้น รู้เข้าไปถึงต้นเหตุของทุกข์ แล้วดับที่ต้นเหตุ นั้น วิธีการสอนของพระพุทธเจ้าเป็นวิธีการที่เรียกว่าออกจะแปลกจากนักสอนคนอื่น ๆ พระองค์ทรงสอนให้สู้ แต่ให้รู้จักวิธีที่จะสู้ว่าทำอย่างไรจึงจะดับทุกข์ได้ พระองค์ไม่ได้สอนให้หนีทุกข์ สอนให้ดับทุกข์ เพราะฉะนั้นจึงมีคำว่า นิโรธ แปลว่า ความดับทุกข์ เมื่อดับทุกข์ได้จึงจะพ้นทุกข์ จึงเป็น วิมุตติ นิโรธกับวิมุตติก็อย่างเดียวกัน พอดับได้ก็พ้น พอดับสนิทเมื่อไหร่ก็พ้นเมื่อนั้น ไม่เคยพบเลยว่าพระพุทธเจ้าทรงสอนให้หนีทุกข์ที่ไหน คราวนี้ในสมัยที่พระพุทธเจ้าทรงสอนอนัตตาคำนี้ เรื่องอัตตานิพะ เรียกว่าเป็นสมัยที่ศาสนาพราหมณ์เจริญรุ่งเรือง ถ้าพิจารณาดูแล้วก็น่าเห็นอกเห็นใจพระพุทธองค์มากที่สุด

ถ้าหากว่าเราได้มีการเปรียบเทียบกันอย่างนี้ เราจึงจะเข้าใจถึงความยิ่งใหญ่ของพระพุทธเจ้า เพราะว่าปรัชญาทางตะวันตกกับตะวันออกเมื่อศึกษาไปจริงๆแล้ว ก็จะเห็นว่าไปจากรากฐานอันเดียวกัน แม้แต่พระเยซูเอง ถ้าเราไปศึกษาศาสนาคริสต์ บางทีเราไม่ทราบดอกว่าใครเป็นผู้บวชพระเยซู หรือว่าบางทีก็รู้แต่ว่า

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

JOHN BAPTIST เป็นผู้ประกอบศิลปะให้ ก็รู้แค่นั้นเอง แต่ไม่รู้ว่านักบวชจอห์นท่านนี้คือใคร ลัทธิคำสอนของท่านเป็นอย่างไร ท่านผู้นี้ก็เป็นผู้ที่มีความคิดเอนเอียงมาทางตะวันออกมาก เพราะได้รับอิทธิพลของศาสนาพราหมณ์และพระพุทธศาสนามากมายทีเดียว อย่างนี้ต้องไปศึกษาประวัติของท่านจอห์นอีกทีหนึ่ง แล้วจะทำให้เกิดความเข้าใจว่า ในคริสต์ศาสนามีอะไรหลายอย่างที่เหมือนพระพุทธศาสนา ทำไม่จึงเหมือน ทั้งนี้ก็เพราะมีความโน้มเอียงในแบบเดียวกันมาตั้งแต่ต้นแล้ว บางพวกที่มีหัวเก่าๆก็ต้องเรียกท่านจอห์น ที่บวชพระเยซูว่าเป็นคอมมิวนิสต์ของพวกศาสนายูดาห์ทีเดียว คือท่านมีความเห็นขัดแย้งกับศาสนายูดาห์ดั้งเดิมมาก แล้วอิทธิพลของท่านนี้ได้เข้ามาสู่จิตใจของพระเยซูหรือว่าเยซูคริสต์เจ้าด้วย แต่ว่ามันเป็นมาอย่างไรนั้น เป็นเรื่องของศาสนา ถ้าเราศึกษาแล้วก็จะทราบ ถ้าไม่ศึกษาก็ไม่ทราบ

ข้าพเจ้าอยากจะพูดถึงทางตะวันตกสักเล็กน้อย ว่าในตะวันตกนั้นเขามีความรู้สึก มีความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องอดีตอย่างไรบ้าง เพราะในสมัยที่ตะวันออกได้พัฒนาไปถึงขั้นอนันตดา คือพ้นจากความยึดมั่นในเรื่องตัวตนแล้ว ในทางตะวันตกนั้นเขามีความเข้าใจในเรื่องนี้อย่างไร ไม่ต้องพูดถึงก่อนสมัยพุทธกาลหรอก เราเริ่มจากสมัยพุทธกาลทีเดียว เพราะว่ามันก็สำคัญหรือว่าปรัชญา-เมธีที่สำคัญคนแรกของกรีก เป็นนักปราชญ์ที่เกิดในสมัยเดียวกับพระพุทธเจ้า มีอายุแก่กว่าพระพุทธเจ้าเพียงปีเดียวเท่านั้น แล้วก็ถึงแก่กรรมก่อนพระพุทธเจ้าสัก ๒ ปี เรียกว่าเป็นคนยุคเดียวกับสมัยเดียวกันกับพระพุทธเจ้า ถือว่าเป็นปรัชญาเมธีคนแรกของกรีก และ

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

เป็นปรัชญาเมธีที่ยิ่งใหญ่ของกรีกด้วย ท่านผู้นั้นคือท่าน เทเลส (THALES) เทเลสผู้นี้ท่านเป็นผู้มีความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องอิตตาหรือเรื่องโลกนี้ชอบกลอยู่ ท่านมีความคิดคัดค้านเรื่องพระผู้เป็นเจ้า คือเมื่อตั้งเดิมทีเดียวเขาถือว่าพระผู้เป็นเจ้า หรือ GOD เป็นผู้สร้างทุกสิ่งทุกอย่างในโลก แต่เทเลสได้ปฏิวัติความคิดใหม่ ท่านบอกว่าโลกเราไม่ใช่เกิดมาจาก GOD ดอก ท่านบอกว่าเกิดมาจากน้ำ น้ำนี้เป็นบ่อเกิดของทุกสิ่งทุกอย่างในโลก เพราะน้ำกลายเป็นไอก็ได้ คือเป็นอากาศธาตุไปก็ได้ น้ำเมื่อแข็งตัวเข้าก็เป็นธาตุดินเหมือนกัน ฉะนั้นจึงบอกว่าน้ำนี้เป็นจุดศูนย์กลาง คือว่าสามารถจะพัฒนาไปสู่ความเป็นอากาศธาตุได้ และสามารถพัฒนาไปสู่ปฐวีธาตุได้ เพราะฉะนั้นทุกสิ่งทุกอย่างจึงควรจะเกิดจากน้ำ และท่านบอกว่าดวงวิญญาณหรือ Soul นี้ก็สามารถทำให้ทุกสิ่งทุกอย่างเคลื่อนไหวได้ อะไรที่ทำให้สิ่งต่างๆเคลื่อนไหวได้ สิ่งนั้นจะต้องมีวิญญาณ แม้แต่แม่เหล็กที่ดูดแม่เหล็กขึ้นมาได้ก็มีวิญญาณ แท่งอำพันถ้าเรามาถูให้ร้อนเข้าก็จะสามารถดูดเศษกระดาษชิ้นเล็กๆขึ้นมาได้ เพราะฉะนั้นอำพันนี้ท่านก็ถือว่ามีวิญญาณ และในตัวของอำพันนี่ต่อมาเขาก็เลยมาใช้แทนคำว่า ไฟฟ้า คำว่า ไฟฟ้า ซึ่งภาษาอังกฤษเขาเรียกว่า electric มันก็มาจาก electron ซึ่งแปลว่า อำพัน เราไม่ค่อยทราบเหมือนกันว่ามันมาอย่างไรกัน แต่ว่าอาศัยอำพันนี้ เมื่อเอามาถูเข้า มันก็เกิดปฏิกิริยาในการที่จะดึงดูดสิ่งต่างๆเข้ามา ฉะนั้นท่านบอกว่าที่อำพันดึงดูดสิ่งต่างๆได้นะแสดงว่าต้องมีวิญญาณ ถ้าไม่มีวิญญาณแล้วจะดึงดูดสิ่งต่างๆขึ้นมาได้อย่างไร

สมัยเทเลสจึงเป็นสมัยที่เริ่มต้นที่จะคิดตีตัวออกห่างจาก

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

พระผู้เป็นเจ้าของเจ้า แต่ว่าในสมัยต่อมา สมัยของลูกศิษย์ของท่าน หรือว่าสมัยคนที่รุ่นหลังๆ ท่านบางคนก็มีความเห็นค้านเทเลส บางคนก็บอกว่า ไม่ใช่ฟ้าหรือที่ เป็นผู้สร้างทุกสิ่งทุกอย่าง อย่าง อะแนกซิเมเนส (ANAXIMENES) บอกว่าอากาศต่างหากเป็นผู้สร้างทุกสิ่งทุกอย่าง อากาศเป็นทุกสิ่งทุกอย่างทีเดียว นั่นเรียกว่าความคิดเห็นกลายเป็นอีกอย่างหนึ่งแล้ว เป็นสองอย่างขึ้นมาแล้ว หลังจากสมัยเทเลสมาสักร้อยปี มาถึงสมัย พาร์มีนิเดส (PARMENIDES) ท่านผู้นี้มีความเข้าใจว่าในจักรวาลนี้มันมีอะไรอยู่ ๒ อย่าง อย่างหนึ่งท่านเรียกว่า Being ซึ่งจะแปลว่า อดตา ก็เห็นจะพอได้ อีกอย่างหนึ่งท่านเรียกว่า Non - Being จะแปลว่า อากาศ หรือ อวกาศ ก็คงจะได้ ท่านบอกว่า Being หรือว่าตัวอดตานี้ มันเป็นสิ่งที่มียู่ทั่วไปทุกหนทุกแห่งในอวกาศ ส่วน Non - Being นั้นเป็นตัวความว่างเปล่า ซึ่งภาษาพระของเราก็เรียกว่า อากาศธาตุ หรือว่าภาษาปัจจุบันนี้เขาเรียกว่า อวกาศ หรือ สุญญากาศ พาร์มีนิเดสบอกว่าในจักรวาลนี้มีอยู่เฉพาะ Being กับ Non - Being เท่านั้น นี่กำลังจะเข้าสู่เรื่องอดตาแล้ว คือท่านถือว่ามีอดตากับอนัตตา หรือว่ามีอดตากับอวกาศ อดตามีอยู่ทั่วไปทุกหนทุกแห่ง และอวกาศคือความว่างนี้ เป็นสิ่งที่ทำให้สิ่งทั้งหลายมีความแตกต่างกัน คือว่าอวกาศนี้มีแทรกอยู่ทั่วไปในตัวที่เป็นอดตา ท่านบอกว่า ถ้าหากว่าไม่มีอวกาศแล้ว เราก็จะไม่ทราบว่สิ่งทั้งหลายแตกต่างกันอย่างไร เพราะว่าสิ่งทั้งหลายจะเหมือนกันหมด อย่างเช่นตัวเรานี้ในทางศาสนาก็ถือว่ามีอากาศธาตุ อากาศธาตุคือช่องว่าง ช่องว่างในตัวเรา เช่น ช่องหู ช่องจมูก ช่องอะไรต่างๆเหล่านี้ หรือแม้แต่ช่อง

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

ระหว่างเซลล์ต่างๆในร่างกายของเรานี้ก็จัดว่าเป็นอากาศธาตุ ถ้าหากว่าช่องว่างไม่เหมือนกัน มันก็ทำให้รูปร่างของคนไม่เหมือนกัน ด้วย หรือว่าจำนวนของอัตราก็มีไม่เท่ากัน รูปร่างของคนก็ไม่เหมือนกัน เพราะฉะนั้นอวกาศหรือว่า Non - Being นี้เองที่เป็นตัวการทำให้อัตรามาไม่เหมือนกัน พาร์มีนิเดสนี่เป็นผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับศาสนาในทางตะวันออกมากพอควรทีเดียว ทั้งนี้ก็เพราะว่าในระหว่างอินเดียกับทางตะวันตกนั้นได้มีการติดต่อในด้านการค้ากันมาเป็นเวลาหลายร้อยปีก่อนสมัยพุทธกาล เพราะฉะนั้นพวกพ่อค้าทั้งหลายต่างๆเหล่านี้ที่เดินทางไปยังบ้านเมืองต่างๆ ก็มักจะเอาเรื่องราวต่างๆในประเทศของตนไปเล่าให้ฟังเสมอ จะเป็นการบ้านการเมืองก็ดี จะเป็นการศาสนาก็ดี ถ้าหากว่าในบ้านเมืองที่ตนไปนั้นไม่มีสิ่งที่บ้านเมืองของตนมีอยู่ ก็มักจะคุยในเรื่องที่เขาไม่มีเพื่อจะอวด อย่างเช่น พวกชาวมคธ พ่อค้าชาวแคว้นมคธไปเมืองไพศาลี เมื่อกลับมาแล้วก็มาทูลพระเจ้าพิมพิสารว่าในเมืองไพศาลีนี้เจริญรุ่งเรืองเหลือเกิน อะไรๆที่แคว้นมคธมี เมืองราชคฤห์มี เมืองไพศาลีมีทุกอย่าง แต่มีอยู่อย่างเดียวเท่านั้นที่เมืองไพศาลีมี แต่เมืองราชคฤห์ไม่มี คนเราเมื่อเป็นประเทศมหาอำนาจด้วยกัน พอบอกว่าเราแพ้เขาอย่างนี้มันก็จะฮึดเอาให้ได้ ต้องให้เสมอกัน ถ้ามะไรที่เราไม่มี พวกพ่อค้าก็บอกว่า โสเภณียังไม่มีในเมืองไพศาลีเขามีแล้ว แต่เมืองราชคฤห์ไม่มี โสเภณีเลยกลายเป็นจุดสำคัญขึ้นมา เขาเรียกว่า นครโสเภณี

เราอย่าคิดว่าฐานะของนครโสเภณีเป็นฐานะของคนเลวนะ หลักรฐโสเภณีนี่เป็นหญิงประดับเมือง หรือว่าทำให้เมืองงาม ถ้า

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

ขาดหญิงประเภทนี้แล้ว เขาบอกว่าเมืองไม่งาม และผู้ที่จะเป็นนครโสเภณีได้นั้นจะต้องได้รับบรมราชาอนุญาตเป็นคนของหลวงไปทีเดียว พระองค์จะพระราชทานอะไรต่ออะไรให้มากมาย ให้วัว ให้ช้าง ให้ม้า ให้แพะ ให้แกะ ให้บ้าน ให้สวนอยู่ เรียกว่ามีศักดิ์นามากมาย ในแคว้นมคธก็เอาอย่างบ้างเหมือนกัน ก็ต้องคัดเลือกหญิงที่งามที่สุด สวยที่สุดเพื่อดำรงตำแหน่งนี้ ไม่ใช่ว่าใครก็เป็นได้ ต้องประกวดความงามกันเสียก่อนว่าใครจะเป็นนางงาม แล้วจึงจะบรรจุในตำแหน่งนครโสเภณี แต่ว่าเดี๋ยวนี้ความหมายของคำนี้เสียไปแล้ว เดิมทีเดียวนะสูงมาก เรียกว่าเป็นหญิงสำหรับระดับเมืองเจ้าใหญ่ นายโตจากเมืองอื่น ๆ มากก็ต้องเอามาโชว์ เอาไว้รับแขกเมือง มีความสำคัญขนาดนี้ทีเดียว แต่เดี๋ยวนี้ก็แย่ไป ฉะนั้นในสมัยอินเดียก็เหมือนกัน เมื่อพวกพ่อค้าชาวอินเดียเข้าไปทางกริชก็มักจะไปคุยว่า ศาสนาในประเทศอินเดียนะมีความเจริญอย่างนั้น ๆ ที่เดียว พวกกรีกกำลังพัฒนาเรื่อง อัตตา เรื่อง atom เขาใช้คำว่า อะตอม อะตอม ก็คือ อัตตา นั่นเอง มันมาจากรากศัพท์อันเดียวกัน ฉะนั้นเวลาเขาพูดถึงอะตอม ก็คือพูดถึงเรื่องอัตตานั้นเอง ฉะนั้นชาวอินเดียก็คงบอกว่าทางอินเดียนะค้นคว้าเลยเรื่องอะตอมเรื่องอัตตาไปแล้ว ถึงเรื่องอนัตตาแล้ว พวกกรีกก็เริ่มสนใจกันทีเดียว เพราะตัวเองยังเพิ่งมาคิดแต่ว่า โลกนี้มาจากน้ำบ้าง โลกนี้มาจากอากาศ (ลม) บ้าง อินเดียเขาเลิกคิดเรื่องต่างๆ เหล่านี้กันหมดแล้ว แต่พวกกรีกยังคิดอยู่ พวกที่เป็นพ่อค้า ที่ไม่ใช่ชนกศาสนาจริงๆ ก็รู้บ้างไม่รู้บ้าง ก็คงจะไปคุยโวในเรื่องต่างๆ เพื่อให้คนตื่นอกตื่นใจสงสัย บางทีก็รู้นิดๆ หน่อยๆ ก็คุยไปเสียมากทีเดียว

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

พวกที่ฟังก็มักจะจับเอาเรื่องจริงบ้างไม่จริงบ้าง ที่เขาเข้าใจบ้างไม่เข้าใจบ้างไปคิด ถ้าคนไหนเป็นนักคิดเป็นนักปราชญ์อยู่บ้าง ก็พอจะเอาความคิดนี้ไปเป็นพื้นฐานสำหรับคิด และความคิดนี้ก็ค่อยๆ พัฒนาออกไปตามลำดับ และบางคนก็เข้าใจว่า ในโลกนี้มีอยู่ ๒ - ๓ อย่าง คือมีจิตหรือวิญญาณ มีตัวอะตอมหรือตัวอึดตา กับอวกาศ อย่างพาร์มีนิเดสท่านบอกว่า วิญญาณเป็นผู้สร้างทุกสิ่งทุกอย่าง เป็นที่มาของทุกสิ่งทุกอย่าง นี่เลยเรื่องอากาศไปแล้ว เลยเรื่องน้ำไปแล้ว ถึงพาร์มีนิเดสถือว่า ดวงวิญญาณ อึดตาหรืออาดมัน หรือ Soul เป็นบ่อเกิดของทุกสิ่งทุกอย่าง เป็นที่มาของทุกสิ่งทุกอย่าง สสารทั้งหลายในโลกนี้ล้วนแต่เกิดมาจากวิญญาณ เกิดมาจากจิตใจทั้งนั้น จิตใจเป็นผู้สร้างสรรคทุกสิ่งทุกอย่าง วิญญาณเป็นผู้สร้างสรรคทุกสิ่งทุกอย่าง ความคิดของพาร์มีนิเดสนี้เมื่อมาถึงสมัย โชเพนเฮาเออร์ (SCHOPENHAUER) ซึ่งเป็นปรัชญาเมธีชาวเยอรมัน ปรัชญาเมธีชาวเยอรมันผู้นี้นับถือพระพุทธศาสนา แต่ว่าคำสอนของท่านหนักไปในทางมหายาน ไปทางคัมภีร์สังฆธรรม-ปุณฺฑริกสูตร เวลาท่านคิดอะไรไม่ออก กลางคืนท่านจะเข้าสมาธิฟังพระพุทธรูป เพราะฉะนั้นเวลาเราเรียนปรัชญาตะวันตกจะต้องรู้ด้วยว่า คนไหนมีอิทธิพลของพระพุทธศาสนาแฝงอยู่ คนไหนมีอิทธิพลของศาสนาพราหมณ์แฝงอยู่ เราจึงจะเข้าใจถึงคำสอนว่าทำไมคนนี้จึงสอนอย่างนั้น อย่างพาร์มีนิเดสก็มีอิทธิพลของศาสนาพราหมณ์ ของศาสนาฮินดู ของพระพุทธศาสนาผสมอยู่บ้าง ท่านบอกว่าสิ่งใดที่เห็นได้ด้วยตา สิ่งนั้นเป็นมายาทั้งสิ้น เพราะว่าที่ตาเราเห็นนั้นบางทีมันก็ไม่เหมือนกับของจริง ในวิสุทธิมรรคท่านก็

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

บอกแล้วว่า จักรวาลนี้จะต้องมีตา ๑ มีรูป ๑ มีแสงสว่าง ๑ มีมันลิกการ ๑ ครบ ๔ อย่าง นี้จักรวาลนี้จึงเกิด คราวนี้ใน ๔ อย่างนี้ แสงสว่าง คือ อาโลกะตัวนี้ อาโลกะนี้มัน หลอกได้ เราลองสังเกตดูซิ ไปดูที่กระเจกเงาบางบาน ดูแล้วตัวของ เราคิดไปคิดมา ไม่เหมือนตัวเราจริงๆหรอก บางทีเวลาไปดูกระเจก ก็เห็นว่าหน้าตาสวยดี แต่เมื่อไปดูอีกกระเจกหนึ่งไม่เหมือนเลย เพราะว่าไม่ค่อยสวยเหมือนดูที่กระเจกอีกบานหนึ่ง เราก็ต้องสรุป เอาว่า กระเจกไหนที่ดูแล้วสวยขึ้นเราก็มองกระเจกนั้นดูแล้วเหมือน ความจริงมายาทั้งนั้น มันหลอกเราทั้งนั้น หรือว่าเสียงที่เราได้ยินนะ บางทีก็ได้ยินชัดบ้างไม่ชัดบ้าง บางทีก็ฟังไม่ได้ศัพท์จับไปกระเดียด เพราะว่าฟังไม่ได้ชัด เสียงนี้มันหลอกเราเหมือนกัน บางทีคนที่เรา ชอบใจพูดก็ฟังเพราะดีจริง ถ้าไม่ชอบใจ ฟังไม่เพราะเสียแล้ว ราคาคงขึ้นมาแล้ว จักรวาลนี้ท่านบอกว่ามันไม่มีการเปลี่ยนแปลง อะไรหรอก ไม่มีการเคลื่อนไหว จักรวาลนี้มันคงที่ มันเป็นอาดมัน ปรมาตมันที่คงที่ ไม่มีการเคลื่อนไหว ฉะนั้นท่านจึงบอกว่า สิ่ง ที่เรียกว่าเป็นอัตตา หรือว่าเป็นปรมาตมัน ซึ่งภาษาอังกฤษเขา เรียกว่า Being เป็นสิ่งที่ไม่มีการสร้างสรรค์ขึ้นมาหรอก เป็นสิ่ง ที่เป็นนิรันดร และเป็นสิ่งที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลง นั่นก็คือตรงกับ ปรมาตมันในทางศาสนาพราหมณ์

พอมาถึงอีกสมัยหนึ่งอีกยุคหนึ่ง ร้อยกว่าปีถัดมา หลังจากที พระพุทธเจ้าปรินิพพานสักร้อยกว่าปี ก็มาถึงสมัย อะแนกชะกอรัส (ANAXAGORAS) อะแนกชะกอรัสท่านบอกว่า ที่คนเรามีความเชื่อถือ กันว่าพระผู้เป็นเจ้าลิขิตชีวิตเรา พระพรหมเป็นผู้ลิขิตชีวิตเรา ซึ่ง

ศาสนา รัชญา ปรชุกต์

เรียกว่า พรหมลิขิตหรือพระเจ้าลิขิตนั้น ไม่มีความหมายอะไรเลย ท่านไม่เชื่อ ท่านปฏิเสธในเรื่องพรหมลิขิต หรือปฏิเสธในเรื่องที่ว่าพระเจ้าเป็นเจ้าของลิขิตชีวิตของเรา ท่านบอกว่าที่บางที่เร้าคิดว่าสิ่งต่างๆนั้นมันเกิดเพราะความบังเอิญ เราจึงคิดว่าตัวบังเอิญนี้มันมีอยู่ เช่นเวลาเขาพูดกันว่า ทำไมมนุษย์เราจึงเกิดมา ในทางชีววิทยาก็บอกว่า บิดามารดาอยู่ร่วมกัน หรือว่าผู้หญิงผู้ชายอยู่ร่วมกัน ผู้หญิงยังอยู่ในวัยที่จะมีบุตรได้ เพียง ๒ เหตุเท่านั้น คราวนี้ในทางพระพุทธศาสนานี้มีเหตุมากกว่านั้น ยังมีอีกเหตุหนึ่งคือเหตุที่ ๓ เรียกว่า **คนรฟไฟ โกฎกมต**

คนรฟไฟ นี้ พระอรธรธจรยัท่่านแก้เป็น ปฏิสนธิวิญญูณคคือต้องมืปฏิสนธิวิญญูณมารวมอีกสยหนึ่ง จึงจะถือปฏิสนธิขึ้นมได้ ถ้หากไปถมณักชีววิทยาซึ่งเรียนมเพียง ๒ ข้อ เท่่านนั้นว้ทำม้ท้งๆสยมีภรรยที่อยู่ร่วมกันมตั้งหลยปี และอยู่ในวัยที่จะมีบุตรได้ จึงไม่มีบุตร ท้งๆที่คนส่วนมกเขมมีกัน หรือในหมู่บุคคลที่มีบุตร ทำม้จึงไม่มีตลอดเวลย บงคนก็มีเพียงคนเดียวหรือสองคนเท่่านนั้น เขาก็จะบอกได้ว้มันเป็น **ควมบังเอิญ** หรือ **Chance** อะแนกชะกอร์สได้ปฏิเสธเรื่องควมบังเอิญ เพราะฉนั้นคงจะต้องมีอะไรสักอย่งหนึ่งเป็นเหตุ เพียงแต่ว้เรมไม่เข้ใจเหตุั้นด่งหากเรมจึงสมมุติให้เป็นควมบังเอิญ ส่หรับตัวควมบังเอิญในที่นี้ทงพระพุทธศสนนเรียกว้ **“คนธรรพ”** หรือ **“ปฏิสนธิวิญญูณ”** ซึ่งเรื่องน้ทงจิตวิทยยงเข้ไม่ถึง

อะแนกชะกอร์สบอกว้ การที่จักรวลหรือสิ่งด่งๆได้รับการจัดสรรให้มระเบียบ เช่น มนุษย์ สัตว์ด่งๆเหล่านี้ ควมจริงมันมี

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

ระเบียบของมันเอง แต่ทำไมจึงเกิดมาอย่างมีระเบียบเช่นนี้ได้ ข้อนี้เราจะตอบว่าเป็นความบังเอิญไม่ได้ อะไรก็ตามที่เกิดจากความบังเอิญ จะมีระเบียบอย่างนี้ไม่ได้ การที่มันมีระเบียบนี้ต้องเนื่องมาจากเจตนา และเจตนาที่จะต้องเกิดจากวิญญูญาณ เพราะเจตนาเป็นคุณสมบัติของวิญญูญาณ ความจริงก็นับว่าเข้ากับหลักทางพระพุทธศาสนา หรือศาสนาฝ่ายบูรพทิศกำลังเข้าไปมีอิทธิพลอยู่ในปรัชญาของกรีกมาก

อเนกชะกอรัสบอกว่า ตัวการที่มีอำนาจจัดสรรสิ่งต่างๆ ให้มีระเบียบนั้นคือ ตัวปัญญาหรือเหตุผล ตัวปัญญาเราก็มารวบกันอยู่แล้วว่าเป็นเจตสิก เพราะเกิดมาต้องอาศัยจิต วิญญูญาณที่มีตัวปัญญาหรือเหตุผลนี้แหละที่เป็นตัวการจัดสรรสิ่งต่างๆ ให้มีระเบียบ ท่านกล่าวว่า ถ้าหากเดิมทีเดียวไม่มีอะไรเลย พระผู้เป็นเจ้าทรงสร้างสรรคขึ้นมาทั้งนั้น ปัญหาก็คือว่า อะไรก็ตามที่เราจะสร้างขึ้น ก็ควรจะสร้างมาจากอะไรบางอย่างที่มีอยู่ คือสร้าง Something จาก Something จะสร้าง Something จาก Nothing ไม่ได้ จะสร้างบางสิ่งบางอย่างมาจากความว่างเปล่าหรือความไม่มีอะไรเลยไม่ได้ ความว่างเปล่าก็ต้องเกิดจากความว่างเปล่า ต้องสร้างมาจากความว่างเปล่า โຕะ แก้อี้ เป็นต้น จะเกิดมาจากความว่างเปล่าไม่มีอะไรเลยหาได้ไม่ โຕะเกิดขึ้นมาจากอะไร ก็มาจากต้นไม้ คือเราตัดต้นไม้เอามาเลื่อยเป็นแผ่นกระดาน และเอามาตัด มาไสมาประกอบเป็นโຕะขึ้นเป็นต้น โຕะจะเกิดขึ้นมาเองมิได้ มันต้องมาจากอะไรสักอย่างหนึ่ง อิฐก็ต้องเกิดจากดินที่เราไปขุดเอาขึ้นมาเผา ไม่ใช่อยู่ดีก็เกิดเป็นอิฐขึ้นมา ดังนั้น อเนกชะกอรัสจึงไม่เห็นด้วย

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

กับความเห็นว่าพระผู้เป็นเจ้าทรงสร้างทุกสิ่งทุกอย่างขึ้นมาจากความไม่มีอะไร และอาจมีปัญหาคือต่อไปว่า แล้วใครเล่าเป็นผู้สร้างพระผู้เป็นเจ้า

ท่านต่างๆ ที่กล่าวมานี้ นับว่าเป็นไม้เบื่อไม้เมากับพวกที่ถือพระผู้เป็นเจ้ามาก เพราะพวกนี้ซักไม่ยอมเข้าวัดเข้าโบสถ์ ถ้าไปวัดก็ไปคุยกันเสียมากกว่า ความจริงตัวปัญญาหรือเหตุผลที่ท่านถือว่าเป็นธาตุชนิดหนึ่งที่เป็นตัวสร้างสรรพสิ่งต่างๆ ขึ้นมา ท่านมิได้หมายถึงถึงตัวปัญญาทางโลกๆ แต่ทว่าหมายถึงปัญญาที่ลึกซึ้งที่เป็นตัวการสร้างสรรค์

ปัญหาเรื่องพระผู้เป็นเจ้านับว่าเป็นเรื่องใหญ่มากทีเดียว เคยมีนักปราชญ์กรีกผู้หนึ่ง ชื่อ เอพิคิวรุส (EPICURUS) ได้ตั้งปัญหาขึ้นมาว่า ถ้าหากพระผู้เป็นเจ้าทรงเป็นผู้มีอำนาจจริง พระองค์ก็ต้องสร้างโลกนี้ให้ดี ทำไมพระองค์จึงต้องสร้างคนเลวๆ เข้าไว้ในโลกมากมาย ถ้าหากว่าพระองค์มีความเมตตา พระองค์ก็ต้องสร้างคนดีๆ เข้าไว้ แต่ว่าเมื่อพระองค์มีความเมตตาแล้ว พระองค์ไม่สามารถที่จะสร้างคนดีได้ดังที่จิตใจประกอบด้วยเมตตาอย่างนั้นก็แสดงว่าพระองค์ไม่มีสมรรถภาพนั่นเอง หรือว่าพระองค์มีสมรรถภาพที่จะสร้างให้ดีได้ แต่ไม่สร้าง นั่นก็แสดงว่าพระองค์ไม่มีเมตตา นี่เอพิคิวรุสค้านทั้งขึ้นทั้งล่อง และเดี๋ยวนี้ก็ยังไม่มีใครแก้ปัญหามาบอก ท่านบอก ทฤษฎีต่างๆ ที่มนุษย์เราสร้างขึ้นมานั้น หรือว่าที่เราบัญญัติขึ้นมานั้น ความจริงก็เป็นเรื่องที่มีอยู่แล้ว ไม่ใช่เราไปสร้างทฤษฎีขึ้นมาใหม่เลย สิ่งต่างๆ ย่อมเป็นไปตามทฤษฎีนั้น แต่ว่าสิ่งต่างๆ ตามความเป็นจริงมีอยู่แล้ว เราจึง

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

สร้างทฤษฎีจากหลักความจริงนั้น อย่างเช่นพระพุทธเจ้าสอนว่าสังขารทั้งหลายทั้งปวงไม่เที่ยง ไม่ใช่พระพุทธเจ้าเป็นผู้มาบัญญัติว่าสังขารไม่เที่ยง สังขารมันไม่เที่ยงอยู่แล้ว แต่ว่ายังไม่มีการพบพระพุทธเจ้าเป็นผู้มาตั้งทฤษฎีขึ้นจากความจริงที่มีอยู่แล้ว เพราะฉะนั้น ในธรรมนิยามสูตร พระพุทธเจ้าจึงตรัสว่า ไม่ว่าจะตกตาคจะอุบัติขึ้นมาในโลกหรือไม่อุบัติขึ้นมากก็ตาม ธรรม คือความจริงมีอยู่แล้ว เพียงแต่ตกตาคมาเห็น มาพบ มาตรัสรู้ แล้วก็มาบัญญัติ มาแสดง มากระทำให้ปรากฏ ทำให้ง่ายขึ้นเท่านั้น ไม่ใช่ว่าก่อนพระพุทธเจ้าเกิดขึ้นมาแล้ว การเกิดมาไม่เป็นเหตุให้เกิดทุกข์ ความแก่ไม่เป็นเหตุให้เกิดทุกข์ ความเจ็บไม่เป็นเหตุให้เกิดทุกข์ หรือว่าความตายไม่เป็นเหตุให้เกิดทุกข์ ก็หาไม่ได้ ก่อนพระพุทธเจ้าจะอุบัติขึ้นมาในโลกนี้ ความแก่ก็เป็นเหตุให้เกิดทุกข์ ความเจ็บ ความตาย ก็เป็นเหตุให้เกิดทุกข์ทั้งนั้น เพียงแต่ว่าคนไม่เข้าใจ พระพุทธเจ้าเป็นผู้มาสอนความจริงต่างๆ เหล่านี้ตามความเป็นจริง ทฤษฎีต่างๆ เหล่านี้จึงเกิดตามความเป็นจริงที่มีอยู่แล้ว ไม่ใช่พระองค์ทรงสร้างทฤษฎีแล้วข้อเท็จจริงจึงเกิดตามทฤษฎี ฉะนั้นปัญหาในที่นี้ ท่านบอกว่าหมายถึงหลักการในการสร้างสรรค์ ท่านถือว่าเป็นสิ่งที่ละเอียดละไมที่สุดเหนือสิ่งอื่นใด เป็นตัวการที่รู้ทุกสิ่งทุกอย่าง ทุกอย่างที่มีวิญญานไม่ว่าเล็กหรือใหญ่ ล้วนแต่มีตัวปัญญาเป็นผู้ควบคุมทั้งนั้น สิ่งใดก็ตามถ้ามีวิญญาน สิ่งนั้นจะต้องมีตัวปัญญาเป็นผู้ควบคุม แต่ว่าตัวปัญญาที่ควบคุมนั้นจะเป็นตัวปัญญาขนาดไหนเพียงไรนั้น ก็ขึ้นอยู่กับ คุณภาพของอะตอมหรืออัตตนาในตัวของคุณบุคคลด้วย

ในสมัยเดียวกันนั้นแหละ มีนักปรัชญาอีกคนหนึ่ง คือ โพรแท-

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

กอร์ส (PROTAGORAS) ท่านผู้นี้ไม่ถึงกับปฏิเสธเรื่องพระผู้เป็นเจ้าของที่เดียว เพราะการปฏิเสธเรื่องพระผู้เป็นเจ้าของในหมู่คนที่เขาเชื่อถือพระผู้เป็นเจ้านั้น ถ้าไม่วิเศษขนาดพระพุทธรูปเจ้าแล้วทำไม่ได้ ท่านก็อยากค้าน แต่ก็ไม่รู้ว่าจะค้านอย่างไร ท่านก็บอกว่า เมื่อพูดถึงเทพเจ้าแล้ว ข้าพเจ้าก็ไม่ทราบว่าจะมีอยู่จริงหรือไม่ (คือไม่กล้าปฏิเสธว่าไม่มี) หรือไม่ทราบว่าจะทรงเหมือนอะไร มีหลายอย่างที่กีดกันมิให้ทราบเรื่องนี้ เรื่องนี้ยังมีติดอยู่สำหรับพวกเรา ทั้งนี้เพราะว่าชีวิตของเรานั้นสั้นนัก ไม่นานหรอกเราก็จะต้องตาย การที่จะไปคิดเรื่องใหญ่ๆโตๆอย่างนี้ เรื่องพระผู้เป็นเจ้าของอะไรต่างๆเหล่านี้เป็นสิ่งที่เหลือวิสัยของมนุษย์ เพราะเรื่องชีวิตของตัวเองนี่เรายังไม่สามารถที่จะแก้ได้ เรายังไม่สามารถที่จะวินิจฉัยให้เด็ดขาดลงไปได้ ฉะนั้นการที่จะไปพิสูจน์ถึงเรื่องพระผู้เป็นเจ้าของพระผู้เป็นเจ้าของอยู่ที่ไหน พระองค์ทรงเหมือนอะไรต่างๆเหล่านี้เป็นสิ่งที่เหลือวิสัย เพราะช่วงชีวิตของเรานั้นน้อยนักหรือสั้นนัก

เมื่อพูดถึงนักปราชญ์ต่างๆที่กล่าวแล้วนี้จะเห็นว่าแต่ละท่านต่างก็ล้วนมีความเชื่อว่าโลกเกิดจากอย่างนั้นบ้าง อย่างนี้บ้างทั้งนั้น นักปราชญ์อีกคนหนึ่งของกรีก คือ เอ็มเปโดเคลส (EMPEDOCLES) ท่านผู้นี้บอกว่าสิ่งทั้งหลายนี้เกิดมาจากธาตุ ๔ นี้อธิปไตยของธาตุ ๔ เพิ่งเข้าไปสู่กรีซในสมัยของเอ็มเปโดเคลส คือก่อนคริสต์ศักราชประมาณ ๕๐๐ ปี หลังจากพระพุทธรูปเจ้าปรินิพพานแล้วประมาณ ๕๐ ปี ทฤษฎีเรื่องธาตุ ๔ จึงเข้าไปสู่กรีซ เอ็มเปโดเคลสบอกว่า ทุกสิ่งทุกอย่างในโลกนี้รวมทั้งตัวเราด้วย ล้วนเกิดจากธาตุ ๔ คือ ดิน น้ำ ลม ไฟ แต่ว่าอะไรเป็นตัวที่ประสาน ดิน น้ำ ลม ไฟ นี้ท่าน

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

บอกว่ามีอีก ๒ ธาตุ ธาตุหนึ่งคือ ธาตุของความรัก ธาตุหนึ่งคือ ธาตุของความเกลียด ความเกลียดและความรักนี้แหละเป็นตัวที่ ผสมธาตุ ๔ เข้าด้วยกัน และเป็นตัวแยกธาตุ ๔ ออกจากกัน ก่อน สมัยเอมเปโตเคลสเข้าใจกันเพียงว่า โลกหรือว่าสิ่งทั้งหลายเกิดจาก น้ำบ้าง เกิดจากอากาศ (ลม) บ้าง เกิดจากไฟบ้าง พอมาถึง เอมเปโตเคลสท่านบอกว่าเกิดจากธาตุ ๔ ความรักทำให้ธาตุ ๔ มารวมกันได้ แล้วความโกรธหรือตัวความเกลียดแยกธาตุทั้ง ๔ ออกจากกัน เมื่อความรักประสานธาตุทั้ง ๔ เข้าด้วยกัน เราเรียกว่า ความเกิด เมื่อความเกลียดมันแยกธาตุทั้ง ๔ ออกจากกัน เรา เรียกว่า ความตาย หรือ ความสลาย ความจริงก็ไม่มีอะไรนอกจาก อะตอมกับความว่างเปล่าเท่านั้น แต่อะตอมนี้มันก็แบ่งออกเป็น ธาตุ ๔ ธาตุ ๔ นี้ท่านถือเป็นอัตตา ธาตุดินก็เป็นอัตตา ธาตุน้ำก็เป็น อัตตา ธาตุไฟก็เป็นอัตตา ธาตุลมก็เป็นอัตตา อัตตาทั้ง ๔ นี้ จะผสมกันเป็นส่วนต่างๆของร่างกาย เป็นสิ่งต่างๆที่มีอยู่ในโลก แต่ ว่าส่วนผสมไม่เท่ากัน จึงทำให้ทุกสิ่งทุกอย่างไม่เหมือนกัน เช่น ท่านบอกว่ากระดูกของเราที่มีธาตุดิน ๒ ส่วน มีธาตุน้ำ ๒ ส่วน มีธาตุไฟ ๔ ส่วน เป็นต้น หรือว่าสิ่งอย่างอื่น อย่าง ผม ขน เล็บ ฟัน นี้ท่านก็บอกว่าสิ่งนั้นประกอบด้วยธาตุดินเท่านั้นส่วน ธาตุน้ำ เท่านั้นส่วน นี้ใกล้กับทางปรัชญาของตะวันออก ปรัชญาของตะวันออกของเราก็ถือว่าประกอบด้วยธาตุ ๖ แต่ธาตุดินไม่ได้หมายถึง ดินแท้ๆ หมายความว่าธาตุดินนั้นนะมีดินอยู่ครึ่งหนึ่ง อีกครึ่งหนึ่ง ก็เกิดจากธาตุลม ธาตุน้ำ ธาตุไฟ แล้วมารวมกันเป็นธาตุดิน ฉะนั้นธาตุเหล่านี้จึงเป็น สัมภาระธาตุ ทั้งสิ้น ความคิดเห็นของ

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

เอมเปโตเคลสเป็นอย่างนี้ แม้แต่มนุษย์เราที่เดียว เดิมก็ไม่มีสองเพศอย่างนี้ เป็นมนุษย์จะเรียกว่าเป็นคนคนเดียวกันก็ได้ ท่านว่าอย่างนั้น แต่อาศัยอำนาจของความเกลียดนี้ ท่านใช้คำว่า Hate หรือ Strife เป็นตัวที่ทำให้สิ่งที่เรียกว่ามนุษย์นี้แยกออกเป็นเพศหญิงเพศชาย หรือว่า สัตว์ทั้งหลาย ต้นไม้ทั้งหลาย เดิมก็มีเพศเดี่ยวเท่านั้น แต่ว่าอาศัยอำนาจความเกลียดจึงทำให้สิ่งต่างๆ เหล่านี้แยกออกจากกัน แต่เพราะอาศัยที่ว่ามันเคยอยู่ร่วมกันมาแล้ว มันก็พยายามที่จะกลับมาอยู่ร่วมกันอีก คือว่าเห็นห่างกันไม่ได้ เพราะมีธาตุของความรักอยู่ นี่เป็นทฤษฎีของเอมเปโตเคลส เอมเปโตเคลสถือว่านอกจากจะมีธาตุที่เป็นอัตตาเป็นอะตอม ๔ ธาตุ คือ ดิน น้ำ ลม ไฟ แล้ว ยังมีธาตุพิเศษอีก ๒ ธาตุ คือ ธาตุของความรักและธาตุของความเกลียด ที่เป็นตัวประสานอะตอมต่างๆ หรืออัตตาต่างๆ เหล่านี้เข้าด้วยกัน และแยกอะตอมหรืออัตตาต่างๆ ออกจากกัน

อัตตา หรือ อาตมัน ทางตะวันออก หรือ อะตอม ทางตะวันตก นี่นับว่าเป็นความคิดในรูปเดียวกัน เพราะคำว่า “อัตตา” “อาตมัน” หรือ “อะตอม” ต่างก็มีรากศัพท์หรือมาจากธาตุเดียวกัน คำว่า “อัตตา” หรือ “อาตมัน” มาจากบทวิเคราะหฺว่า อตฺตํ สดฺตํ คจฺจนฺตํ สดฺตํ อเนนาติ อตฺตํ ซึ่งแปลว่า อต มีความหมายว่า ติดต่อกันไป สัตว์ทั้งหลายย่อมไปด้วยสภาวะนี้ เพราะฉะนั้น สภาวะนี้ชื่อว่า อัตตา อต ธาตุ มีความหมายว่า ไปติดต่อกัน ลง ด บัจจย เป็น อตฺตํ หมายความว่า ไปติดต่อกัน ไปหาระหว่างกันมิได้ หรือจะแปลว่า ที่ชื่อว่า อัตตา เพราะเสวยสุขและทุกข์ก็ได้ (อภิธานบุปฺที่ปิกา สุจิ หน้า ๒๑๓) คำว่า

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

อะตอม หรือ atom ก็มาจากภาษากรีกว่า atomos แปลว่า แบ่งแยกมิได้ หมายถึงสิ่งที่ไม่อาจแบ่งแยกออกไปอีก อัดดา หรือ อาตมัน ซึ่งเป็นตัวเสวยอารมณ์หรือสุขทุกข์ อันหมายถึงวิญญาณ ก็เป็นสภาพที่เที่ยงแท้ไม่แปรผัน เพราะฉะนั้นก็ชื่อว่า เป็นสภาวะที่แบ่งแยกออกไปมิได้เช่นกัน

แม้ว่าความหมายของคำว่า “อัดดา” “อาตมัน” และ “อะตอม” จะมีความหมายคล้ายคลึงกัน แต่บุรพทิศและอัสตงคตประเทศต่างก็ได้พัฒนาความคิดนี้ไปตามแนวของตน เพราะฉะนั้น ความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องนี้จึงแตกต่างกันไปบ้าง ในขณะที่ทางตะวันออก พัฒนาความคิดเกี่ยวกับอัดดาไปจนกระทั่งถึงอนัตตานั้น ตะวันตกก็ยังคงสาละวนอยู่กับเรื่องอะตอมหรืออัดดาอยู่ และความคิดในเรื่องอะตอมหรือเรื่องอัดตานั้นก็ยังคงมีมาจนกระทั่งถึงปัจจุบันนี้ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าในด้านความคิดเห็นแล้วตะวันออกได้พัฒนาไปไกลกว่าทางตะวันตกมาก เพราะฉะนั้นในด้านอารยธรรมเกี่ยวกับจิตใจ หรือว่าในด้านศาสนาในด้านปรัชญาแล้ว ตะวันออกจึงเป็นผู้นำ ตะวันตกตลอดเวลา และถ้าหากว่าเราจะสังเกดพิเนิจพิจารณาให้ดี เราจะเห็นว่าศาสนาทุกศาสนาที่เป็นศาสนาที่สำคัญของโลกในปัจจุบันนี้ เช่น พระพุทธศาสนาก็ดี ศาสนาคริสต์ก็ดี ศาสนาอิสลามก็ดี หรือว่าจะเป็นศาสนาขงจื้อ ศาสนาเต๋า ศาสนาฮินดู ก็ล้วนแต่เป็น ตะวันออกทั้งนั้น คือเป็นเรื่องของเอเชียโดยเฉพาะ เรื่องของยุโรปหรือเรื่องของตะวันตกเป็นเรื่องของวัตถุ หนักไปในทางวัตถุ ในด้านเกี่ยวกับความคิดเห็นในด้านศาสนาและปรัชญานั้น ตะวันออก นำหน้าไปไกลมาก ที่นี้จะได้กล่าวถึงความคิดเห็นของปรัชญาเมธี

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

ตะวันตก เกี่ยวกับเรื่องอะตอมหรืออັตตาก็คนหนึ่ง ทั้งนี้เพราะว่า
 ความคิดเห็นของท่านผู้นี้ได้ใกล้เคียงกับทางตะวันออกมาก และโดย
 เฉพาะอย่างยิ่งท่านผู้นี้ได้เป็นผู้ที่เคยเดินทางมาค้นคว้าศึกษา
 วิชาการต่างๆในทางตะวันออกท่านผู้นี้คือเดโมคริตุส (DEMOCRITUS)
 ท่านเป็นลูกเศรษฐีมีเงินมาก บิดาได้ให้เงินท่าน ถ้าคิดเป็นมูลค่า
 เวลาก็ประมาณหนึ่งล้านบาทเศษ ท่านได้ใช้เงินที่ท่านมีอยู่หรือว่า
 บิดามารดาได้มอบให้ นั้น เดินทางท่องเที่ยวไปยังประเทศต่างๆที่มี
 ความเจริญรุ่งเรืองมากในสมัยนั้น เช่น ประเทศอียิปต์ เอธิโอเปีย
 บาบิโลเนีย เปอร์เซีย และเข้ามาจนกระทั่งถึงอินเดีย ท่านได้ศึกษา
 ค้นคว้าในวิชาการแทบทุกแขนงซึ่งมีอยู่ในสมัยนั้น ท่านได้เขียน
 คำรับคำร่ำทั้งในด้านดาราศาสตร์และภูมิศาสตร์ ด้านประวัติศาสตร์
 ศาสนา และปรัชญาไว้มาก ท่านได้รับอิทธิพลความคิดเห็นจาก
 ทางตะวันออกมากที่สุด เพราะฉะนั้น ในด้านความคิดเห็นเกี่ยว
 กับเรื่องอັตตาก็หรือเรื่องอะตอมของท่านนั้นจึงก้าวไปไกลกว่า
 นักปราชญ์รุ่นก่อนๆที่ได้ดำเนินมามากแล้ว ท่านมีความรู้สึกอยู่ว่า
 ชีวิตของท่านในเรื่องเกี่ยวกับความเป็นใหญ่เป็นโตมีอำนาจวาสนา
 ในทางการบ้านการเมืองนั้นดูไม่มีความหมายสำคัญอะไรเลย ท่าน
 บอกว่า ถ้าหากว่าท่านจะคิดทฤษฎีอะไรต่างๆ จะเป็นทางเรขาคณิต
 ทางศาสนา ทางปรัชญาก็ตามได้สักข้อหนึ่งดีกว่าที่ท่านจะได้มี
 อำนาจครองโลกเสียอีก ท่านบอกว่าการที่จะต้องมีชีวิตครองโลก
 หรือว่ามีชีวิตแบบโลกๆ แม้จะมีอำนาจเพียงไรก็ตาม ก็ไม่ได้สร้าง
 ความสุขใจให้เกิดขึ้น ซึ่งผิดกับการคิดค้นในด้านศาสนา ในด้าน
 ปรัชญา เพราะฉะนั้นความคิดเห็นของท่านจึงออกจะเป็นความคิด

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

เห็นที่ออกจะใหม่อยู่สักหน่อยสำหรับตะวันตกในสมัยนั้น เรียกว่า ท่านเป็นนักเรียนนอก คือมาเรียนทางตะวันออก ซึ่งผิดกับเดี๋ยวนี้ ถ้าหากว่าเป็นนักเรียนนอกต้องไปเรียนจากตะวันตก เดมอคริตุส ได้เคยวิพากษ์วิจารณ์ความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องเวทนาหรือว่าภาษา ปัจจุบันนี้เขาเรียกว่า เพทนาการ ท่านบอกว่าความรู้สึกนึกคิด หรือว่าการสรวลอารมณ์นั้น เกิดขึ้นโดยอาศัยการประสมกันแห่งอายตนะ ภายใน คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ กับอายตนะภายนอกคือ รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ และธรรมารมณ์ เมื่ออายตนะ ภายในและอายตนะภายนอกมากระทบกันขึ้น ความรู้สึกต่างๆ ก็ตามขึ้นมา เช่น ความรู้สึกว่านี่หวาน นั้นขม นั้นร้อน นั้นเย็น นั้นหนาว หรือว่าเห็นเป็นสีต่างๆ อะไรต่างๆเหล่านี้ ท่านบอกว่า ล้วนแต่บังเกิดจากการประสมกันระหว่างอายตนะภายนอกกับอายตนะภายในทั้งนั้น แต่ความจริงแล้วในโลกนี้ไม่มีอะไรหรรคนอกจาก ๒ สิ่ง คือ อะตอมกับความว่างเปล่า หรือพูดง่าย ๆ ก็คือว่ามีรูปธรรมกับนามธรรมเท่านั้น ความว่างเปล่าก็คืออวกาศ-ธาตุ ในอวกาศก็มีอะตอมอยู่ และสิ่งต่างๆทั้งหลายในโลกนี้ก็ล้วนแต่เป็นการรวมตัวของอะตอมทั้งนั้น หรือว่าการรวมตัวของอึดตาเท่านั้น เพราะฉะนั้นเราจะเห็นว่าความคิดเห็นของเดมอคริตุสนี้ไกลไปจากความคิดเห็นของนักปราชญ์คนอื่นๆ ท่านมีความเห็นว่า ผัสสะให้ความรู้สึกแก่เรา หรือว่าให้ความรู้แก่เราไม่แจ่มแจ้งอะไรหรรคน เป็นการให้ความรู้ชนิดที่คลุมเครือ ความรู้ที่แท้จริงนั้นไม่ใช่เกิดโดยอาศัยผัสสะ แต่ความรู้ที่แท้จริงจะเกิดขึ้นได้ก็โดยอาศัยการวิจัยและการคิด คือต้องใช้สติปัญญา จะต้องใช้ปัญญาคิด ความ

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

รู้แท้จริงจะเกิดขึ้น ไม่ใช่ว่าเพียงแค่ตาไปกระทบรูป แล้วความรู้สึกหรือว่าที่เราเห็นรูปนั้นจะต้องเป็นของจริง ความจริงอย่างนั้นไม่จริงแท้ เพราะว่าบางทีตาไปเห็นรูปในกระจก เรานึกว่ารูปในกระจกนั้นเหมือนเรา แต่ความจริงรูปในกระจกก็ไม่ค่อยเหมือนเหมือนกัน บางทีเห็นรูปในกระจกคดๆงอๆไปก็มี นี่ก็ขึ้นอยู่กับผัสสะ หรือว่ารูปที่แสดงออกมาโดยการกระทบระหว่างอายตนะภายนอกกับอายตนะภายใน หรือว่าเสียงเกิดจากการกระทบระหว่างอายตนะภายนอกกับอายตนะภายใน อะไรต่างๆเหล่านี้ล้วนแต่ทำให้เกิดความรู้สึกคลุมเครือทั้งนั้น เพราะแต่ละคนที่เห็นรูป รูปเดียวกันน่าจะอาจจะเห็นไม่เหมือนกัน เสียงที่ได้ยินเสียงเดียวกัน แต่ได้ยินแล้วเกิดความรู้สึกไม่เหมือนกัน เพราะฉะนั้นสิ่งต่างๆเหล่านี้จึงเกิดขึ้นมาคล้ายๆกับว่าเป็นมายามากกว่า ความจริงเรื่องสังขารธรรมจริงนั้นจะต้องเกิดจากความคิด จะต้องเกิดจากปัญญา ถ้าหากว่าใช้ปัญญาวิจัยจนถึงที่สุดแล้วก็จะได้ความจริงเหมือนกันหมด ฉะนั้นจึงบอกว่าการความจริงนั้นเป็นสิ่งที่รู้ได้ยาก ตัวท่านเองท่านก็บอกว่า ท่านไม่รู้ อะไรเลย เพราะว่าสังขารธรรมนั้นมันฝังอยู่ลึกเหลือเกิน เพราะว่าอำนาจของอวิชชา อำนาจของความโง่มาปิดบังเสียจนกระทั่งเรามองไม่เห็นความจริง หรือว่าที่เราคิดว่าเราทราบโดยอาศัย ตา หู จมูก ลิ้น กาย นั้น ความจริงเป็นเพียงมายา เป็นเพียงสิ่งที่หลอกเราเท่านั้นเอง เพราะฉะนั้นท่านจึงบอกว่าเพทนาการทั้งหลายเหล่านี้ หรือว่าเวทนาความรู้สึกนึกคิดอะไรต่างๆที่เกิดขึ้นนี้ จึงหาความแน่นอนไม่ได้ แต่อย่างไรก็ตาม เวทนาต่างๆเหล่านี้ก็เกิดเนื่องมาจากอดีตหรือจากอะตอมมันเอง คือตัวอดีตหรือตัวอะตอมนี้

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

มันมากระทบกับอายตนะภายในของเราเข้าก็กลายเป็นได้เห็นรูป ได้ยินเสียง ได้ดมกลิ่น เกิดจักขุวิญญาณ โสตวิญญาณ ชานวิญญาณ อะไรพวกนี้ขึ้นมา

เดมอคริตุสบอกว่า อะตอมหรืออัตตาทั้งหลายที่ก่อให้เกิดเป็นโลกหรือก่อให้เกิดรูปขึ้นมาี้ ความจริงแตกต่างกันในด้านรูปร่าง ขนาดและน้ำหนัก แต่ว่าอะตอมทั้งหลายหรือว่าอัตตาทั้งหลายนี้มีความโน้มเอียงไปอย่างหนึ่ง คือว่ามีความโน้มเอียงในการที่จะดิ่งลงสู่เบื้องล่างเสมอ หมายความว่าพวกอะตอมหรือพวกวัตถุจะต้องมีอะไรสำหรับเป็นจุดที่จะถ่วงให้ดิ่งลงอยู่เสมอ คล้ายๆกับว่ามีจุดดึงดูด การเคลื่อนไหวหมุนเป็นวงจร การที่เคลื่อนไหวหมุนไปหมุนมานั้นเป็นวัฏฏโคโลโก การหมุนไปหมุนมานั้นมันทำให้อะตอมทั้งหลายที่มีลักษณะเหมือนกันมารวมตัวเข้าด้วยกัน แล้วก่อให้เกิดเป็นสิ่งต่างๆเช่น ก่อให้เกิดเป็นดวงดาวอะไรต่างๆเหล่านี้ขึ้น แต่ว่าสิ่งต่างๆที่เกิดขึ้นมานี้ ท่านบอกว่าไม่มีอะไรที่เป็นตัวน้ำหนักที่ทำให้มันเกิดขึ้นมาหรอก ไม่ใช่อย่างที่เอมเปโดเคลสบอกว่า ความรัก ความเกลียด เป็นผู้ทำให้พวกอะตอมทั้งหลายมารวมกันเข้า หรือว่าทำให้อะตอมทั้งหลายแยกจากกัน แต่ความจำเป็นคือการทำงานตามธรรมชาติของเหตุต่างๆที่แฝงอยู่ในภายในนั้นแหละที่เป็นผู้คุ้มครองสิ่งทั้งหมด ไม่มีความบังเอิญ ท่านบอกว่าดังที่บางคนเข้าใจว่าการที่อะตอมทั้งหลายมารวมกัน หรืออัตตาทั้งหลายมารวมกัน เป็นการบังเอิญขึ้นมา เป็นการเกิดขึ้นมาโดยบังเอิญนั้นนะ เป็นการเข้าใจผิดอย่างที่เป็นทางโลกหรือว่าทางชีววิทยาเขาบอกว่าชีวิตของเราที่เกิดขึ้นมาได้ก็ด้วยการบังเอิญ เพราะเพียงเชื้อของฝ่ายผู้ชายผสมกับไข่

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

ของฝ่ายผู้หญิงไม่จำเป็นว่าจะต้องเกิดเสมอไป แต่ที่เกิดขึ้นมาก็เพราะความบังเอิญ เขาไม่รู้ว่าที่เกิดเพราะอะไร เพราะไม่ได้เกิดไปทุกกรณี เมื่อไม่ทราบที่เกิดขึ้นมาได้เพราะอะไร เขามาโยนความที่ไม่รู้นี้ให้แก่ ความบังเอิญ ทางพระพุทธศาสนาถือว่าต้องมีปฏิสนธิวิญญูณมาปฏิสนธิ แต่ว่าทางตะวันตกนี้ไม่เข้าใจว่าปฏิสนธิวิญญูณคืออะไร เพราะเรื่องเกี่ยวกับวิญญูณเกี่ยวกับจิตนี้ทางตะวันตกถ้าหลังตะวันออกมาก ฉะนั้นเมื่อไม่สามารถที่จะทราบว่าเป็นอะไร ก็โยนให้แก่ความบังเอิญหมดเรื่องหมดราวไป เพราะฉะนั้นเดมอคริตุสจึงบอกว่า ที่ว่าความบังเอิญเป็นตัวการให้เกิดอย่างนั้นอย่างนี้ละ ความจริงเป็นเสมือนนวนิยายที่มนุษย์เขียนขึ้นมาเพื่อหลอกตัวเองทั้งนั้น เพื่อปลอบตัวเองเท่านั้น เพราะไม่รู้ว่าเป็นอะไร ก็เลยโยนให้แก่ความบังเอิญไปหมด และตัวความบังเอิญที่เข้าใจนี้ก็เกิดจากอวิชชา คือความไม่รู้ของมนุษย์นั่นเอง ความโง่ของมนุษย์นั่นเองที่ทำให้คิดว่าสิ่งต่างๆที่เกิดขึ้นเกิดมาด้วยความบังเอิญ เดมอคริตุสบอกว่า ปริมาณของวัตถุทั้งหลายเหล่านี้คงที่ เหมือนเดิมอยู่เสมอ ไม่มีอะไรที่ถูกสร้างเสริมเพิ่มเติมขึ้นมาใหม่ และก็ไม่มีอะไรที่สูญหายไป คือว่าธาตุทั้งหลายมีการหมุนเวียนอยู่เสมอ เหมือนกับว่าโรงเรียนหลังนี้เกิดขึ้นมา เรานึกว่าโรงเรียนนี้เป็นของใหม่ เกิดขึ้นมาใหม่ ๆ อย่างนั้นหรือ มันก็ไม่ใช่ เพราะโรงเรียนนี้ก็ประกอบด้วยอะไร ๆ หลายอย่าง เช่น ประกอบด้วยไม้ ไม้เราก็ต้องไปตัดต้นไม้มา การที่ไม้เกิดขึ้นมา ต้นไม้มันก็หมดไป อิฐที่เกิดขึ้นมา เราก็ต้องไปขุดเอาดินขึ้นมาเผา เหล็กที่เอามา เราก็ต้องไปขุดแร่มาถลุง เพราะฉะนั้นจึงเป็นการเปลี่ยนแปลงเท่านั้น ไม่มีอะไร

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

ที่เกิดขึ้นมาใหม่จริงๆหรือ และก็ไม่มีอะไรที่สูญไป เป็นอนิจจัง เปลี่ยนอยู่เสมอ ท่านบอกว่า การที่อดีตหรืออะตอมมารวมกัน ก็คือการที่อดีตหรืออะตอมเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอนั่นเอง การรวมของ อะตอมก็เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ เวลาอะตอมมารวมกันมากๆ รวม กันอย่างสมบูรณ์ เราก็เรียกว่ามันเกิดขึ้นมา เมื่อการรวมตัวของมัน ค่อยๆสลายออกไป ทрудโทรมลงไป เราก็เรียกว่ามันแก่ชรา มัน คร่ำคร่า พอมันแยกออกจากกันไปอย่างเด็ดขาด เราก็สมมุติว่า เป็นการตาย ความจริงไม่มีอะไร เพียงแต่ว่าปริมาณของอะตอมไม่ เท่ากัน การเปลี่ยนแปลงนั้นขึ้นอยู่กับเปลี่ยนแปลงของปริมาณ อะตอมและอดีต แม้แต่โลกท่านก็บอกว่ามีจำนวนมากมายจนนับ ไม่ถ้วน ซึ่งข้อนี้เราก็ยอมรับ แม้ในทางพระพุทธศาสนาเราก็ถือว่า จักรวาลนี้มีตั้งหมื่นจักรวาล แต่ไม่ใช่ว่าหมื่นพอดี คือมันมากมาย เสียเหลือเกิน แล้วจักรวาลก็ประกอบด้วยดวงดาวอะไรต่างๆมาก มาย แสดงให้เห็นว่าในด้านความคิดเห็นของเดมอคริตุสนี้หนักมา ทางตะวันออกมากที่สุด ท่านบอกว่าทุกสิ่งทุกอย่างในตัวมนุษย์นี้ ล้วนประกอบไปด้วยอะตอมหรืออดีตทั้งนั้น แม้แต่ดวงวิญญาณ ของเราท่านก็ถือว่าเป็นอดีต คือประกอบด้วยอะตอมหรืออดีต ทั้ทั้งนั้น แต่ว่าอะตอมที่ประกอบกันเป็นดวงวิญญาณนั้นท่านถือว่าเป็นอะตอมที่ละเอียด เล็ก แล้วก็กลม นุ่มนวล เพราะฉะนั้นท่าน จึงถือว่าจิตใจละเอียดกว่าวัตถุคือร่างกาย แต่ว่าท่านก็มีความคิดอยู่ อย่างหนึ่งคือว่า ท่านถือว่าวิญญาณก็เป็นอดีตด้วย ความคิดเห็น นี้เป็นความคิดเห็นที่ตรงกับศาสนาพราหมณ์หรือว่าศาสนายูดาเย (ศาสนายิว) ศาสนาคริสต์ คือถือดวงวิญญาณเป็นอดีตหรือว่าเป็น

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

ตัวอะตอม เพียงแต่ว่าอะตอมของวิญญูณนั้นเป็นอะตอมที่ละเอียดกว่าอะตอมของวัตถุอื่น และท่านถือว่าอะตอมชนิดที่ประกอบให้เกิดดวงวิญญูณนั้นเป็นอัตตาชนิดที่ว่าประเสริฐ และนับว่าเป็นส่วนที่ประหลาดที่สุดของร่างกาย บัณฑิตหรือว่านักปราชญ์ทั้งหลายพึงจะสนใจเกี่ยวกับเรื่องอะตอมของวิญญูณ เกี่ยวกับความคิด เพราะเป็นเรื่องละเอียด เรื่องละเอียดนี้คนโง่ๆ มักคิดไม่ได้ ต้องใช้นักปราชญ์ราชบัณฑิตมาคิด ท่านบอกว่าความสุขทั้งหลายที่เกิดขึ้นมานั้นเกิดมาจากความดีต่างๆ และมนุษย์เราก็ควรที่จะค้นหาความสุขหรือว่าแสวงหาความสุข ความสุขชนิดที่เกิดจากปิตินภายในของเรา ไม่ใช่ความสุขซึ่งเกิดจากวัตถุหรือว่าสิ่งต่างๆ ในภายนอก ท่านยังอธิบายต่อไปอีกว่า ในเรื่องเกี่ยวกับสุขที่คนทั่วไปนึกว่าเป็นความสุขที่แท้จริง คือความสุขที่เราจะหาได้จากกามารมณ์ หรือว่ากามคุณ คือ รูป เสียง กลิ่น รส และสัมผัส ท่านบอกว่าความสุขอย่างนั้นเป็นความสุขที่ก่อให้เกิดความซาบซ่านชั่วคราวช่วยยามเท่านั้น มนุษย์จะมีความสุขที่มั่นคงยั่งยืนยิ่งขึ้นก็โดยการแสวงหาความสุขอันเกิดจากความสงบอันเป็นไปในภายใน นั่นคือโดยการทำจิตให้เป็นสมาธิ โสมนัส ความอดทน ระเบียบ และความสมดุลง่ายๆ ของชีวิต เหล่านี้ต่างหากที่จะเป็นเหตุให้เกิดความสุขอย่างแท้จริง และท่านยังสอนว่า มนุษย์เราควรจะศึกษาชีวิตต่างๆ เหล่านี้ไม่ใช่จากตัวเราเองเท่านั้น ควรจะศึกษาแม้จากสัตว์ทั้งหลาย เช่น จากแมงมุม แมงมุมที่มันชักใย มนุษย์เราก็ศึกษาการชักใยของแมงมุม แล้วก็เลยมาปั่นฝ้ายขึ้น นกนางแอ่นมันสร้างรังของมัน มนุษย์เราก็เอาความคิดเห็นจากนกนางแอ่นนี้เข้ามาสร้างบ้าน ท่านว่าอย่างนั้น แม้ว่าสัตว์ทั้ง

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

หลายต่างๆเหล่านี้จะมีความชำนาญต่างๆกัน อย่างเช่น นกกระจาบ มันสร้างรังของมันได้วิเศษ เราทำรังอย่างนกกระจาบไม่ได้ มันเก่งมากทีเดียว แสดงว่ามันมีความคิดประณีต มันรู้จักสาน รู้จักทำอะไร ซึ่งมนุษย์เราก็คำทำได้ยาก ไม่เชื่อลองไปหาหญ้าแล้วมาสานรังให้ได้อย่างนกกระจาบซี ทำไม่ได้ดอก แต่อย่างไรก็ตาม มนุษย์นั้นถือว่าเป็นสัตว์ที่ประเสริฐกว่าสัตว์อื่นๆ เพราะว่ามี ความเข้มแข็งในด้านคุณลักษณะ และสามารถที่จะพัฒนาจิตใจของตนให้เจริญยิ่งขึ้นไป ซึ่งสัตว์ทั้งหลายทำไม่ได้

ท่านมีความเห็นว่าสิ่งที่เต็มบริบูรณ์กับสิ่งที่ว่างเปล่าเท่ากันที่มีอยู่ในโลก สิ่งที่เต็มท่านหมายถึงตัวอะตอมหรือตัวอัตตา สิ่งที่ว่างเปล่าก็คืออากาศ เพราะฉะนั้นในโลกนี้ไม่มีอะไรอีกแล้ว มีอยู่เพียงสองอย่างคือตัวอัตตาหรือตัวอะตอมอย่างหนึ่ง กับความว่างเปล่าอย่างหนึ่งเท่านั้น สองอย่างนี้แหละที่ทำให้เกิดเป็นอะไรต่ออะไรต่างๆมากมายขึ้นมาในโลกนี้ ส่วนประกอบอันเป็นมูลฐานของสิ่งทั้งปวงคืออะตอม อะตอมนี้ถูกแบ่งออกไปเป็นส่วนย่อยๆ สุดที่จะคณานับ บางอย่างเป็นสิ่งที่เล็กจนกระทั่งเราไม่สามารถที่จะมองเห็นได้ ส่วนต่างๆเหล่านี้ได้ถูกแยกออกจากกันเป็นส่วนๆไปโดยอาศัยอากาศธาตุเป็นตัวแบ่ง เราพิจารณาตัวของเรา อย่างในร่างกายของเรา ท่านบอกว่าประกอบด้วยเซลล์ต่างๆ และเซลล์ต่างๆเหล่านี้ที่มีการเคลื่อนไหวไปมาได้เพราะอะไร ก็เพราะมีอากาศธาตุ ถ้าไม่มีอากาศธาตุแล้ว ความเคลื่อนไหวจะเกิดขึ้นมาไม่ได้ เพราะฉะนั้นในสิ่งต่างๆ หรือว่าที่เป็นอัตตาหรืออะตอมต่างๆเหล่านี้มันก็เกิดขึ้นมาแล้วก็แบ่งเป็นส่วนเล็กส่วนน้อย โดยมีอากาศเป็นตัวแบ่ง ฉะนั้น

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

อากาศในความหมายของเดมอคริตุสก็ไม่ใช่ว่าหมายถึงลม แต่หมายถึงความว่างเปล่า ความไม่มีอะไร และท่านบอกว่าตัวอนุภาค เป็นสิ่งที่แบ่งแยกออกไปไม่ได้อีกแล้ว คืออะตอมชนิดที่เล็กที่สุดนะ มันแยกออกไปไม่ได้อีกแล้ว ท่านไปหยุดอยู่แค่ตัวอะตอม หรือว่า อย่างที่ในปัจจุบันนี้ เมื่อสมัยสัก ๒๐ - ๓๐ ปีมาแล้ว เราก็นึกว่า สิ่งทั้งหลายในโลกนี้ที่เป็นวัตถุนี้ไปสิ้นสุดอยู่ที่อะตอม แยกออกไปไม่ได้อีกแล้ว จึงเกิดความยึดติดว่ามันเป็นตัวตนจริงๆ แต่ว่า เดียวนี้ เราก็มีความรู้ถึงขั้นที่ว่าอะตอมนี้แยกออกไปได้ คือเป็นเพียงพลังงานไฟฟ้าเท่านั้น ในที่สุดก็คือตัวอนัตตานั่นเอง แต่ว่า เดมอคริตุสนี่ ก็มีความคิดเห็นสว่างหน้ามามากทีเดียว มีความคิดเห็นไปไกลมากทีเดียว

ปรัชญาของเดมอคริตุสนี่ก็นุ่มเอียงมาทางตะวันออกมากขึ้น ตะวันออกจึงเป็นครูของตะวันตกอยู่ตลอดเวลา ในสมัยก่อน เดมอคริตุสถือว่าตัวอะตอมต่างๆ เหล่านี้เป็นตัวตนที่แท้จริง เป็นอัตตาที่แท้จริง นับแต่สมัยเดมอคริตุสมาที่นี่ ชักมีความนุ่มเอียงไปในทางตะวันออก บางคนก็ว่าไม่จริงบ้าง หรือว่าเป็นของที่ไม่เที่ยงบ้าง แต่ยังไม่ถึงที่สุด ทั้งนี้ก็เพราะว่าในสมัยนั้นพระพุทธศาสนาก็ยังไม่ได้แพร่หลายเข้าไปในยุโรปอย่างจริงจัง ก็คงมีบ้างก็พวกพ่อค้า พาณิชต่างๆ ที่เดินทางเข้าไปก็เอาศาสนาและปรัชญาเข้าไปด้วย แต่บุคคลต่างๆ เหล่านี้ไม่ใช่ นักปราชญ์ในทางศาสนาโดยเฉพาะ คือรู้บ้างเล็กน้อยๆ ก็ไปคุยอะไรต่างๆ ไขว่มา พวกตะวันตกที่มีสติปัญญา ก็เอาความรู้ที่นั่นไปพัฒนา หรือว่าเอาไปประยุกต์เข้ากับความรู้เดิมของตน แล้วก็พัฒนาเป็นความคิดใหม่ๆ ออกมา เพราะฉะนั้นเราจะ

สา ส น า ป ร ั ช ญา ป ระ ยุ ก ต์

เห็นได้ว่าความโน้มเอียงของความคิดต่างๆเหล่านี้ นับว่าเป็นจุดจุดหนึ่ง ที่ก่อให้เกิดความเข้าใจซึ่งกันและกัน ฉะนั้นเราจะเห็นได้ว่า ตั้งแต่สมัยของเทเลสเป็นต้นมา จนกระทั่งถึงสมัยเดมอคริตัส ซึ่งก็ หลังจากพระพุทธเจ้าปรินิพพานแล้วได้ประมาณสักร้อยปีที่ความคิด เห็นของชาวตะวันตกได้พัฒนาไปไกลมากทีเดียว สำหรับในด้าน ความคิดเห็นเกี่ยวกับอะตอมหรืออัตรานั้นจะขอยุติไว้เพียงเท่านั้น ที่กล่าวมานี้ก็ต้องการเพียงแต่จะชี้ให้เห็นว่าเราได้เปรียบเทียบความคิดเห็นในเรื่องอัตรตาของตะวันออกและอะตอมของตะวันตกว่ามีความหมายใกล้เคียงกันมากน้อยแค่ไหน เพียงไร ซึ่งเราก็พอจะสรุปได้ว่า อะตอมของตะวันตกกับอัตรตาของตะวันออกนั้นคล้ายกัน คือ คล้ายกันในแง่ที่ว่าเขามีความเห็นว่าจะอะตอมมีความเที่ยงแท้ เป็นสิ่งที่ไม่สามารถจะแบ่งแยกออกไปได้อีก เช่นเดียวกับศาสนาพราหมณ์ ซึ่งถือว่า เราเกิดมาจากปรมาณูคืออัตรตาใหญ่เป็นผู้สร้าง เราทั้งหลายนี้เป็นเพียงอาดมันหรืออัตรตาย่อย ซึ่งแยกมาจากอัตรตาใหญ่ และจุดหมายปลายทางแห่งการดำเนินชีวิตก็เพื่อที่จะให้อัตรตาย่อยนี้ไปรวมกับอัตรตาใหญ่ตามเดิม และการที่จะไปรวมกันได้ก็มีวิธีเดียว ในสมัยโบราณเขาถือว่าการบูชาัญญ์โดยการฆ่าสัตว์ คือ ฆ่าแพะ ฆ่าแกะ ฆ่าช้าง ฆ่าม้า หรือว่าอาจจะฆ่ามนุษย์ โดยวิธีเพียงเท่านี้เท่านั้นที่พระเจ้าเป็นเจ้านานต้องการ และในที่สุดเราก็จะเป็นผู้บริสุทธิ์ แต่ว่าการที่เราจะบริสุทธิ์ได้นี้ขึ้นอยู่กับชีวิตของสัตว์อีกหลายร้อยหลายพันที่จะเอามาเช่นสังเวศความบริสุทธิ์ของเรา นับว่าเป็นเรื่องที่น่าเศร้าเสียใจ และเป็นที่น่าเห็นใจ คือทำให้รู้สึกมีความคิดว่าในสมัยเดิมจริงๆ ๔,๐๐๐ - ๕,๐๐๐ ปีมาแล้ว ในสมัยพระเวทนั้น

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

ผู้ที่จะไปเข้าร่วมกับปรมาตมันได้จะต้องเป็นผู้ที่มีจิตใจทารุณโหดร้าย แล้วต้องเป็นผู้มีอำนาจวาสนา มีบารมีแก่กล้า มีอำนาจในทางการเมือง จึงจะเข้าไปปรวมกับพระผู้เป็นเจ้าได้ อย่างพวกเราสามัญชนอย่างนี้ไม่มีทางเลยที่จะไปรวมกับปรมาตมันหรือพรหมันได้ แต่
 ว่าเป็นสมัยพระพุทธเจ้าได้อุบัติขึ้นมาในโลก พระองค์ทรงพิจารณาเห็นแล้วว่า มันเป็นการทารุณโหดร้ายเหลือเกิน พระองค์จึงทรงสอนวิธีบูชาัญญเสียใหม่ การบูชาัญญใหม่นั้น คือการให้ทาน รักษาศีล เจริญภาวนา แล้วจุดสำคัญก็คือ ตัวภาวนา การชำระจิตให้หมดจด ถ้าหากว่าจิตของเราหมดจดแล้ว เราก็เป็นผู้บริสุทธิ์ เมื่อเป็นผู้บริสุทธิ์ก็พ้นจากความทุกข์ทั้งหลาย ไม่ต้องกลับไปรวมกับปรมาตมันอีก ไปรวมกับท่านทำไม ในเมื่อเดิมเราก็รวมกับท่าน อยู่แล้ว แล้วเรายังแยกออกมาได้ ก็เมื่อเรากลับไปรวมกับท่าน อีกหน่อยเราก็กระเด็นออกมาอีก แล้วเราก็จะต้องมาบำเพ็ญกันใหม่ อีก จะมีประโยชน์อะไร ไม่ไปรวมกับท่านเสียดีกว่า ไปถึงวิมุตติทุกคนเลย แต่ว่าตะวันตกเขาก็มีเช่นเดียวกัน ตะวันตกเขาก็ถือว่าเราก็คือเป็นอัตตา แต่ว่าอัตตาของเรานี้ะ พระผู้เป็นเจ้าท่านเป็นผู้สร้าง เราอยากจะไปรวมอยู่กับพระผู้เป็นเจ้า ก็ต้องปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระองค์ แล้วก็จะไปเกิดในสวรรค์ เขาเรียกว่า อาณาจักรสวรรค์ พระผู้เป็นเจ้าอยู่ที่นั่น คล้ายๆ ฌานสุขาวดีของมหายานนั่นเอง*

เรื่อง “อัตตา” นี้ พระพุทธเจ้าทรงปฏิเสธ ไม่ยอมรับว่า

* แก้ไขเพิ่มเติมจากคำบรรยายพระสูตร ของสมาคมศูนย์ค้นคว้าทางพระพุทธศาสนา วัตถุประสงค์ครั้งที่ ๒๐ - ๒๑

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

อึดตาเป็นสิ่งที่เที่ยงแท้ อึดตาที่เที่ยงแท้ไม่มี มีแต่ อนัตตา เท่านั้น
จะเป็นรูปธรรมหรือนามธรรมก็ตาม ล้วนเป็นอนัตตาทั้งสิ้น เพราะหา
ตัวตนอะไรจริงๆได้ และเราก็ไม่สามารถเอามาไว้ในอำนาจของเราได้

บางคนอาจคิดว่าเมื่อพระพุทธศาสนาสอนเรื่องอนัตตาเช่นนี้
มิเป็นเหตุทำให้คนท้อถอยไม่ยอมทำอะไรหรือ เพราะจะทำไม
ทำไมกัน ในเมื่ออะไรๆก็อนัตตาทั้งนั้น ความจริงการที่พระพุทธเจ้า
ทรงสอนเรื่องอนัตตาไว้นี้ นอกจากจะเป็นสังขธรรมแล้ว ยังมี
ผลดีในด้านสังคมอีกด้วย เพราะถ้าหากคนเรามีความเข้าใจว่า
อะไรๆก็เป็นอนัตตา อึดตาหรือตัวตนจริงๆไม่มีแล้ว การที่จะยึดมั่น
ถือมั่นว่านี่เป็น “ตัวเรา - ของเรา” ก็ไม่มี เมื่อความยึดมั่นว่าเป็น
“ตัวเรา - ของเรา” ไม่มี ความไม่เห็นแก่ตัวก็จะเป็นผลติดตามมา
ถ้าหากคนทั้งหลายมีความไม่เห็นแก่ตัว ก็จะไม่เอารัดเอาเปรียบกัน
ไม่ข่มเหงรังแกกัน สันติสุขก็ย่อมเกิดขึ้นในสังคม ในประเทศชาติ
และในโลกโดยมิต้องสงสัย เพราะฉะนั้นถ้าหากชาวโลกหันมาศึกษา
ให้เข้าใจหลักอนัตตาทางพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริงแล้ว โลกย่อม
ประสพสันติสุขโดยมิต้องสงสัย และเป็นสันติสุขนิรันดร อีกด้วย

ความจริงความคิดเห็นเกี่ยวกับ อึดตา - อาตมัน - อนัตตา -
อะตอม ยังไม่สิ้นสุดเพียงแค่นี้ เพราะความคิดเกี่ยวกับอะตอม
ทางตะวันตกก็ได้พัฒนามาเรื่อยๆ จนกระทั่งถึงปัจจุบันนี้ก็จะเห็น
แล้วว่าอะตอมจริงๆไม่มี เพราะอะตอมทั้งหลายประกอบด้วย
อนุภาคมูลฐานที่สำคัญ คือ นิวเคลียสเป็นแกนกลางและมี
อิเล็กตรอนเคลื่อนที่อยู่โดยรอบ นั่นคืออะตอมจริงๆไม่มี อึดตา
จริงๆไม่มี มีแต่อนัตตา “อนัตตอม” เท่านั้น.

นักปกครอง กับ ปรัชญาเมธี

มนุษย์ในโลกนี้ไม่ว่าจะสังกัดอยู่ในการปกครองระบอบใด ๆ ก็ตาม คือจะเป็นเสรีประชาธิปไตย หรือคอมมิวนิสต์ หรือราชาธิปไตยก็ตามที เมื่อสรุปแล้วก็แบ่งชนออกได้เป็น ๒ พวก คือเป็นพวก ชนชั้นปกครอง พวกหนึ่ง กับ ชนชั้นที่ถูกปกครอง อีกพวกหนึ่ง นับตั้งแต่สมัยดึกดำบรรพ์มาจนถึงปัจจุบันและยังจะต่อไปในอนาคตภายภาคหน้าอีก ก็หาพ้นไปจากสองพวกนี้ไม่

แต่ละลัทธิ แต่ละระบอบ ต่างก็โฆษณาตัวเองว่า ลัทธิของฉัน ระบอบของฉันเท่านั้นดี ลัทธิอื่น ระบอบอื่นไม่ดี เหมือนกันหมด การที่จะตัดสินว่าระบอบใดลัทธิใดดีนั้นเป็นเรื่องลำบากมาก เพราะแต่ละลัทธิแต่ละระบอบต่างก็มีทั้งส่วนดีส่วนเสียด้วยกันทั้งนั้น ทั้งนี้ย่อมขึ้นอยู่กับความเหมาะสมและกาลเทศะด้วย ไม่ใช่เห็นเขาทำ

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

อย่างไรเราก็จะต้องเอาอย่างเขาตะพืดตะพือไป จงถือคติที่ว่า “จงตัด
 เกือกให้เหมาะกับเท้า อย่าตัดเท้าให้เหมาะกับเกือกเลย” ทุกลัทธิทุก
 ระบอบต่างก็แฝงไว้ซึ่งความดีด้วยกันทั้งสิ้น แต่แม้ลัทธิหรือระบอบ
 นั้นจะดีเพียงใดก็ตาม ถ้าผู้ใช้ไม่ดีแล้ว ลัทธิหรือระบอบนั้นก็ย่อม
 ไม่อำนวยความสุขให้เลย เหมือนกับไฟ ถ้าเราเอามาใช้สำหรับหุงอาหาร
 หรือเพื่อสร้างความอบอุ่นแล้ว ไฟก็นับว่ามีประโยชน์อย่างมหาศาล
 แต่ถ้าเราเอาไฟไปใช้ในทางเผาบ้านเผาเมือง ไฟก็นับว่ามีโทษอย่าง
 มากมายเช่นกัน การที่ไฟจะเป็นสิ่งที่มีคุณหรือโทษนั้น มิได้ขึ้น
 อยู่กับตัวไฟเอง แต่ขึ้นอยู่กับผู้ใช้ไฟต่างหาก ลัทธิหรือระบอบใดๆ
 ก็ตาม คุณหรือโทษมิได้ขึ้นอยู่กับตัวระบอบหรือลัทธิเลย แต่ขึ้นอยู่
 กับผู้ใช้ลัทธิหรือระบอบนั้นๆต่างหากว่าจะเอาระบอบหรือลัทธินั้น
 มาใช้ให้เป็นประโยชน์หรือโทษแก่สังคม ถ้าผู้ใช้เป็นผู้มีคุณธรรม
 ในจิตใจสูง ก็ย่อมนำระบอบหรือลัทธินั้นๆไปใช้ในทางที่จะก่อ
 ประโยชน์และอำนวยสุขให้แก่โลก แต่ถ้าผู้ใช้เป็นผู้ปราศจากคุณธรรม
 ประจําใจแล้ว เขาย่อมนำเอาระบอบหรือลัทธินั้นๆไปใช้ในทางที่จะ
 ก่อความหายนะให้แก่โลกอย่างแน่แท้

ทุกคนที่เกิดมาในโลกนี้ ย่อมมีความถนัดไปคนละทางสอง
 ทาง ไม่มีใครดอกที่จะเก่งไปเสียทุกอย่าง ผู้ที่อวดตัวว่าเก่งเสียทุก
 ทางนั้น ถ้าไม่ใช่เทวดาผู้วิเศษ ก็คงเป็นบ้าอย่างแน่นอน คนใดที่คิด
 ว่าตนมีความเฉลียวฉลาดไปเสียทุกแง่ทุกมุมนั้น ยังหาใช่คนฉลาด
 ที่แท้จริงไม่ แต่ผู้ใดที่รู้ตัวว่ายังมีความบกพร่องอยู่ตลอดเวลา ผู้นั้น
 แม้จะยังไม่เป็นคนฉลาดไม่ได้เป็นนักปราชญ์ราชบัณฑิต แต่คน
 ประเภทนี้แหละที่จะมีโอกาสได้เป็นนักปราชญ์อย่างแน่นอน ผู้ใดได้

ศาสนา ปรัชญา ปรัชญา

ศึกษาเล่าเรียนมาในทางใดโดยเฉพาะ ก็ควรจักได้นำความรู้ของตนไปใช้ในทางที่ตนถนัด ในทางที่ตนได้ศึกษาเล่าเรียนมาให้ดีที่สุดเท่าที่จะดีได้ อย่าได้ไปก้าวก่าวยุ่นวายในหน้าที่อื่น ๆ ที่ตนไม่มีความชำนาญเลย เพราะการกระทำเช่นนั้น ย่อมก่อให้เกิดความสับสน ความไม่เป็นระเบียบขึ้นในวงสังคม และการที่สังคมโดยทั่วไปต้องวุ่นวายสับสนอลเวงกันอยู่ทุกวันนี้ ก็มีใช้เพราะความก้าวก่ายในหน้าที่ของกันและกันหรือ? เมื่อเกิดการก้าวก่ายกันขึ้นเช่นนี้ เราจะหาความเป็นระเบียบเรียบร้อยได้อย่างไร? เมื่อสังคมใดปราศจากระเบียบเสียแล้ว สังคมนั้นย่อมไม่เรียบ ถึงจะเรียบบ้างก็ไม่ถึงร้อย อาจจะเรียบสัก ๑๕ - ๒๐% เท่านั้น เมื่อสังคมนั้นไม่เรียบถึงร้อยเปอร์เซ็นต์แล้ว ความเป็นธรรมย่อมเป็นสิ่งที่หาได้ยากยิ่ง เมื่อความเป็นธรรมไม่มีแล้ว ความสงบสุขจะมีได้อย่างไร?

ดังนั้นชนชั้นปกครอง ซึ่งเป็นผู้ที่ต้องรับผิดชอบต่อความเจริญรุ่งเรืองของประเทศชาติ และความสงบสุขของประชาราษฎร์จึงจำเป็นต้องเป็นผู้ที่ทรงไว้ซึ่งอำนาจอันสูงสุด และต้องเป็นผู้ที่มีความเฉลียวฉลาดที่สุดของสังคมนั้น ๆ ถ้าชนชั้นปกครองเป็นผู้ซึ่งเวลาบาปบุญญามีแต่อาวุธคอยค้ำจุนบัลลังก์อยู่เพียงอย่างเดียวแล้ว ความเป็นธรรมย่อมจะไม่มีโอกาสเกิดขึ้นในสังคมนั้นเลย เพราะเขาจะต้องพยายามทุกวิถีทางที่จะรักษาบัลลังก์ของตนไว้ตลอดกาล ต้องคอยหวาดระแวงอยู่ตลอดเวลา ในที่สุดก็จะกลายเป็นทรราช เพราะทรราชนั้นจะต้องใช้อำนาจทุกอย่างที่มีอยู่เพื่อรักษาไว้ซึ่งอำนาจของตัวเองเสมอ ในระบบทรราชนี้ ใครจะโง่หัวขึ้นมาตีเสมอ หรือแสดงว่ามีความรู้ ความเฉลียวฉลาดเกินไปหาได้ไม่ เขาจะต้องถูกปราบถูกกำจัดให้

หมดไป เมื่อพวกทรราชต้องหวาดระแวงอยู่ตลอดเวลาเช่นนี้ เขา
จำต้องจ้างสายลับไว้มากๆ เพื่อคอยฟังดูว่าใครจะคิดมีดีมีร้ายบ้าง
ใครซุ่มนุมนุมนักมันได้เป็นอันขาด บรรดาทรราชทั้งหลายจะพยายาม
ป้องกันมิให้ราษฎรได้มีความรู้ความสามารถจนเกินไป เพราะเกรง
ว่าจะป็นภัย เป็นอันตรายต่อบัลลังก์ของตน ทรราชจะต้องหาวิธี
ป้องกันมิให้ราษฎรรู้มรรยขึ้นมา เพราะเกรงว่าราษฎรอาจใช้ความ
รู้มรรยนั้นทำลายบัลลังก์ของตนได้ และบรรดาทรราชเหล่านั้นจะ
พยายามให้อำนาจแก่พวกสตรีให้มากที่สุด เพื่อใช้สตรีนั่นเองเป็น
สายลับและก่อให้เกิดการทะเลาะวิวาทในระหว่างพวกผู้ชายด้วยกัน
ถ้าชาติใดประเทศใดได้ชนชั้นปกครองเป็นทรราชแล้ว ชาตินั้น
ประเทศนั้นย่อมเต็มไปด้วยความเดือดร้อน จะหาความสงบสุขได้
โดยยากอย่างยิ่ง

ถ้าชาติใดประเทศใดได้นักปกครองที่เป็นปรัชญาเมธี หรือ
นักปกครองผู้ใดมีจิตใจซ่องอยู่ในปรัชญา และมีความเฉลียวฉลาด
กับมีความเป็นผู้นำทางการเมืองอยู่ในบุคคลเดียวกันแล้ว ชาตินั้น
ประเทศนั้นย่อมจักพ้นจากความทุกข์ยากโดยประการทั้งปวง เพราะ
ปรัชญาเมธีนั้นย่อมเป็นบุคคลที่ทำอะไรอย่างมีเหตุผล ไม่ลุแก่อำนาจ
ยอมรับฟังความคิดเห็นของประชาชนเสมอ และจะพยายาม
ปรับปรุงตัวเองอยู่ตลอดเวลา แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นก็ต้องขึ้นอยู่กับประ-
ชาชนด้วย ถ้าประชาชนยังไม่ฉลาดอยู่ การปกครองย่อมจะดำเนินไป
ด้วยดียากสักหน่อย ผู้ปกครองจะต้องพยายามหาวิธีที่จะทำ
ให้ประชาชนได้มีการศึกษาดีขึ้น ให้เป็นคนรู้จักใช้เหตุผล ถ้าประชาชน
ฉลาดขึ้น การปกครองด้วยเหตุผลย่อมดำเนินไปได้โดยสะดวกและ

ง่ายตาย เราจะหวังให้ได้รับรัฐบาลที่ดีครองบ้านครองเมืองที่ดีไม่ได้ จนกว่าจะได้สร้างผู้คนพลเมืองให้ดีเสียก่อน ผู้คนพลเมืองที่ดีนั้น จะต้องรู้จักหน้าที่ของตน ใครมีหน้าที่อย่างใดก็จะต้องทำให้ถูกต้องกับหน้าที่ของตน อย่าทำผิดหน้าที่ มิฉะนั้นจะก้าวก่าด้วยกัน พวกที่เป็นทหารมีหน้าที่ป้องกันประเทศ ก็ต้องทำหน้าที่ป้องกันให้เต็มมือ ไม่ใช่ใช้อาวุธนั้นๆ ไปในทางค้ำจุนบัลลังก์ของนักการเมือง เป็นตำรวจมีหน้าที่พิทักษ์สันติราษฎร์ ก็ต้องใช้อาวุธไปในทางที่จะก่อให้เกิดความสงบสุขแก่ปวงชน ไม่ใช่ใช้อาวุธไปในทางขู่เข็ญประชาชน พวกที่เป็นนักศึกษาหาความรู้ในทางวิทยาศาสตร์หรือศาสนปรัชญา ก็ต้องทำหน้าที่อบรมสั่งสอนพลเมืองให้มีความเฉลียวฉลาดยิ่งขึ้นไป เพราะพลเมืองนั้นถ้าถูกนำโดยคนโง่ ซึ่งไม่มีวิชาความรู้แล้ว ก็ย่อมจะปราศจากระเบียบวินัย และในที่สุดก็จะถึงซึ่งความพินาศ พลาโตได้กล่าวไว้ว่า “ความพินาศย่อมมาสู่เมืองซึ่งนายพาดิษผู้หัวใจพองโตด้วยความกระหายเงินตรา ได้รับสถาปนาให้หนึ่งแปดเป็น ผู้ปกครอง” หรือพูดง่ายๆ ก็คือ ถ้าผู้ปกครองซึ่งเป็นผู้มีอำนาจพยายามใช้อำนาจของตนไปในทางแสวงหาประโยชน์ใส่ตัวและบริวารในทางที่ผิด เช่น ใช้อภิสิทธิ์ในการค้าเป็นต้น เพื่อกอบโกยเงินทองเข้ากระเป๋าแล้วยอมทำได้ง่าย ประเทศใดชาติใดมีนักปกครองที่พยายามใช้อภิสิทธิ์หาผลประโยชน์ให้แก่ตัว แก่พรรคพวกแล้ว ประเทศนั้นชาตินั้นย่อมจะประสบแต่ความยุ่งยากเดือดร้อนตลอดเวลา ระบบอภิสิทธิ์นี้นับว่าเป็นภัยต่อการเศรษฐกิจอย่างมหาดล และความยุ่งยากในทางเศรษฐกิจที่เกิดจากอภิสิทธิ์ชนนี้ ย่อมเป็นสิ่งที่พันวิสัยซึ่งเศรษฐกิจใดๆ จะแก้ได้ เพราะมันมีเงื่อนไขปมสลัก

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

ซับซ้อนมากเกินไป

ไม่ว่าในการปกครองระบอบใดๆก็ตาม ถ้าชนชั้นปกครองเป็น คนโง่ไม่ยอมรับฟังเหตุผล ดันทุรังแต่จะใช้อำนาจถ่อยเดียวโดยขาด ความยับยั้งชั่งใจแล้ว ความเดือดร้อนย่อมเกิดขึ้นเป็นเงาตามตัว บางระบอบต้องพินาศไป เพราะรัฐบาลมุ่งแต่จะหวังอำนาจไว้จนเกิน ไป บางระบอบก็หมดไป เพราะรัฐบาลมุ่งแต่จะกอบโกยผลประโยชน์ เข้ากระเป่ามากเกินไป แม้การปกครองระบอบประชาธิปไตยนี้ก็เกิด ก็มีหวังคว้าได้เหมือนกัน ถ้าประชาชนหรือรัฐบาลใช้เสรีภาพกันจน ฟุ่มเฟือยเกินไป ในระบอบประชาธิปไตยนั้น หลักใหญ่อยู่ที่ว่า ทุกคนยอมมีสิทธิเสมอภาคกัน ในการเข้ารับตำแหน่งบริหารและ กำหนดนโยบายของชาติ แต่ถ้าประชาชนได้รับการศึกษาน้อย ก็ ย่อมไม่สามารถที่จะคัดเลือกบุคคลที่ดีๆ และฉลาดเข้าไปแทนตัวได้ ใครพูดดี ตำรัฐบาลเก่งๆ ปากตะโกร พูดให้ถูกใจประชาชน ประชาชนก็ชอบ และมักจะได้รับเลือกเข้าไปนั่งในสภาแทนประชาชน เสมอ การที่เราจะเลือกผู้ใดเข้าไปแทนตัวในการบริหารประเทศนั้น จำต้องเลือกเอาบุคคลที่ได้ฝึกฝนอบรมในทางการเมืองการปกครอง โดยเฉพาะเข้าไป ไม่ใช่เลือกเอาคนที่ไม่รู้เรื่องอะไร นอกจาก ด่าเก่ง พูดเพราะเท่านั้น ซึ่งไม่เป็นประโยชน์อะไรเลย เมื่อเรา เจ็บป่วย ก็ต้องเรียกหาหมอที่ชำนาญในการรักษาโรคนั้นๆมารักษา เมื่อเราจะไถนา ก็ต้องใช้ควายใช้วัวฉั่นไค เมื่อเราจะต้องเลือกผู้แทน ตัวเราเข้าไปบริหารประเทศ ก็ต้องเลือกผู้ที่มีความรู้ความสามารถ ในทางการเมืองการปกครองโดยเฉพาะเข้าไป ไม่ใช่ใครก็ได้ ผู้ที่ จะชื่อว่าเป็นพลเมืองดีนั้น จำต้องหมั่นแสวงหาความรู้อยู่เสมอ ถ้า

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

สงสัยต้องหมั่นซักถามผู้รู้ ไม่ใช่ใครทำอะไรมา เราก็เชื่อไปเสียหมด จะต้องรู้จักนำมาพิจารณาใคร่ครวญให้รอบคอบเสียก่อน ก่อนที่จะตัดสินใจทำอะไรลงไป มิฉะนั้นเราท่านก็คงจะต้องได้รับความผิดหวังอยู่ตลอดเวลา

ถ้าประชาชนได้รับการศึกษาสูง มีสติปัญญาเฉลียวฉลาดแล้ว ย่อมรู้จักเป็นตัวของตัวเอง ใครจะจงใจไปได้ไม่ง่ายเลย ย่อมเป็นผู้มีจิตใจมั่นคง มีเหตุผล เป็นของตัวเอง ย่อมไม่คลอนแคลนและหวั่นไหวไปตามลมปากหรืออำนาจของผู้ใด แม้บางครั้งอาจจะต้องพ่ายแพ้ในการสงครามก็ตาม แต่นั่นมิได้หมายความว่าจิตใจของเขาจะพ่ายแพ้ไปด้วยเลย อย่างในสมัยที่เอเชียกำลังรุ่งเรืองด้วยศาสนา ทั้งพระพุทธศาสนา ศาสนาฮินดู และศาสนาโซโรอัสเตอร์นั้น แม้ว่าพระเจ้าอะเล็กซานเดอร์จะยกกองทัพมาตีบ้านเมืองในเอเชียได้อย่างมากมายก็ตาม แต่พระเจ้าอะเล็กซานเดอร์หาได้ตีจิตใจชาวเอเชียแตกไม่ ตรงข้ามพระเจ้าอะเล็กซานเดอร์และบริวารกลับถูกชาวเอเชียกลืนจิตใจไปจนหมดสิ้น เราจะเห็นว่าผู้ที่มีอำนาจหรือชนชั้นปกครองนั้น ถึงจะมีอำนาจราชศักดิ์สูงส่งเพียงใด ถ้าเป็นผู้ที่ปราศจากเหตุผล ปราศจากคุณธรรมแล้ว ย่อมหาเอาชนะจิตใจของประชาชนอย่างแท้จริงได้ไม่ แต่ถ้านักปกครองผู้ใดเป็นปรัชญาเมธี รู้จักปกครองหมู่คณะ ประเทศชาติด้วยเหตุผลแล้ว ไม่จำเป็นเลยที่เขาจะต้องใช้กำลังอาวุธเข้าค้ำจุน สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้านับได้ว่าเป็นบุคคลคนเดียวเท่านั้นในโลกนี้ที่ได้ชื่อว่าเป็นทั้งศาสตราจารย์ ปรัชญาเมธี และนักปกครองที่เยี่ยมยอดจริงๆ พระองค์ทรงสามารถเอาชนะจิตใจชนทุกชั้นวรรณะทุกเพศทุกวัยได้ตลอดมา ขนาดโจร

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

องค์คุณที่มากจนเกินไปหรือมากเกินไป หรือแม้แต่พระเทวทัต ศัตรูที่มุ่งร้ายต่อพระองค์ตลอดเวลา ในที่สุดก็ต้องสยบอยู่แทบพระบาทของพระองค์ พระองค์สามารถเอาชนะจิตใจคนทุกคนแม้กระทั่งศัตรูก็ด้วยอาศัยพระเมตตากรุณานั้นเอง พระองค์ทรงรู้จักใช้ธรรมให้เหมาะสมกับอุปนิสัยของแต่ละคน พระองค์เป็นนักจิตวิทยาที่ยอดเยี่ยม พระองค์ไม่เคยใช้อำนาจใดๆเลย แต่พระองค์ก็ทรงสามารถเอาชนะจิตใจของคนทั้งหลายได้ จนตลอดพระชนมชีพของพระองค์ และดูเหมือนจะเป็นนักปกครองและปรัชญาเมธีจริงๆเพียงพระองค์เดียวเท่านั้น ที่สามารถดำรงตนอยู่ได้โดยสวัสดิภาพตลอดพระชนมชีพของพระองค์ แต่เมื่อหันมาดูนักปกครองสมัยนี้บ้าง จะเห็นว่าส่วนมากอยู่ได้ด้วยอำนาจ และไม่ค่อยมีเหตุผลนัก ไม่ค่อยยอมฟังความคิดเห็นของใครทั้งสิ้น ถือแต่อารมณ์เป็นใหญ่ ทำอะไรตามใจตัวเองมากเกินไป แม้ถึงจะนั่งอยู่บนบัลลังก์ แต่ก็เต็มไปด้วยความหวาดระแวงตลอดเวลา หาคความสบายใจจริงๆเกือบไม่ได้เลย เมื่อนักปกครองคอยเฝ้าแต่หวาดระแวงว่าคนอื่นจะแย่งอำนาจอยู่ตลอดเวลาเช่นนี้ จะเอาสมองเอาความคิดที่ไหนมาใช้เพื่อบรรเทาทุกข์ บำรุงสุขของประชาราษฎร์เล่า คงมีแต่การครุ่นคิดอยู่แต่ว่าทำอย่างไรฉันจึงจะครองบัลลังก์ได้นานที่สุดเท่าที่จะนานได้ ทำอย่างไรฉันจึงจะกำจัดบุคคลที่ฉันระแวงว่าเป็นศัตรูของฉันให้หมดสิ้นไป น่าอนาถ!

แต่ถ้าหากนักปกครองเป็นผู้ที่ปกครองประชาราษฎร์ด้วยคุณธรรม ความดี ด้วยสติปัญญา อย่างมีเหตุผล แทนที่จะปกครองด้วยอาวุธตามอารมณ์แล้ว นักปกครองผู้นั้นย่อมเป็นที่รักที่นับถือ

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

ของประชาชน ย่อมไม่ได้รับการเคารพเทิดทูนตลอดเวลา และจะเป็นนักปกครองที่ไม่มีวันตกจากบัลลังก์อย่างแน่นอน ดังนั้นนักปกครองกับปรัชญาเมธีจึงไม่ควรที่จะแยกจากกันเลย ถ้าหากนักปกครองเป็นปรัชญาเมธี หรือปรัชญาเมธีจะได้เป็นนักปกครองแล้วไซ้ร้ เขาย่อมจะดำเนินการปกครองโดยใช้เหตุผล ถ้าเขารู้จักยอมฟังความคิดเห็นของผู้อื่นบ้างแล้ว เขาก็ย่อมไม่เป็นผู้ตกอยู่ในอำนาจแห่งอารมณ์ รู้จักแพ้รู้จักชนะ เมื่อถึงคราวจะต้องแพ้ ก็ต้องยอมแพ้ เมื่อถึงคราวชนะ ก็ไม่หยิ่งผยอง เมื่อนักปกครองไม่ตกเป็นทาสของอารมณ์ รู้จักใช้ปัญญาพิจารณาสิ่งทั้งหลายโดยรอบคอบแล้ว ความผิดพลาดก็ย่อมไม่เกิดขึ้น แม้หากจะเกิดมาบ้างก็คงเป็นเพียงส่วนน้อยเท่านั้น แม้ราษฎรจะต้องเชื่อฟังและเคารพตัวกฎหมายของบ้านเมือง แต่ถ้ากฎหมายนั้นๆไม่มีความยุติธรรมแล้ว รัฐบาลที่ดี นักปกครองที่ดี ก็ควรจะเปิดโอกาสให้ราษฎรได้มีสิทธิที่จะประท้วง และวิพากษ์วิจารณ์กฎหมายนั้นๆได้โดยเสรี โดยวิธีนี้เท่านั้นที่จะนำสันติสุขมาสู่ชุมชนได้ เพราะไม่มีมนุษย์หน้าไหนดอก ที่เขาจะทนเคารพกฎหมายที่เขาไม่อาจวิพากษ์วิจารณ์ได้ตลอดไป มันอาจจะถึงจุดระเบิดเข้ามิตัวใดก็วันหนึ่งเป็นแน่แท้ ฉะนั้นรัฐบาลหรือผู้ปกครองที่ดีจึงควรมีใจกว้างขวางพอที่จะเปิดโอกาสให้ประชาราษฎรได้มีสิทธิเสรีภาพที่จะวิพากษ์วิจารณ์ตน และผลงานของตนได้อย่างเต็มที่ เพราะไม่มีใครดอกที่จะทำอะไรโดยไม่ผิดพลาดเลย แม้จะมีคนเคยพูดว่า “ผู้ที่ไม่ได้ทำอะไรผิดพลาดเลยก็คือคนที่ไม่ได้ทำอะไรเลยนั่นเอง” แต่ข้าพเจ้าก็ยังไม่เห็นด้วยกับคติข้อนี้ ข้าพเจ้าเห็นว่าผู้ที่ไม่ทำอะไรเลยนั่นแหละ คือผู้ที่ทำผิดอย่างเต็มประตูทีเดียว เพราะ

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

บุคคลประเภทนี้เป็นคนรกลูกโลกมากกว่า เมื่อเกิดมาแล้ว ไม่ได้ทำคุณประโยชน์อะไรให้แก่โลกเลย จะอยู่ให้รกลูกโลกไปเสียเล่า? ข้าพเจ้าคิดว่าคนที่ทำอะไรผิดพลาดนั้นแหละดีเสียยิ่งกว่าคนที่ไม่ยอมทำอะไรเลย เพราะถ้าไม่รู้จักผิดพลาดบ้าง จะรู้จักความถูกต้องอย่างไร เด็กที่ไม่เคยจับไฟจะรู้ว่าไฟร้อนได้อย่างไร พระพุทธเจ้าเองถ้าไม่ได้ผ่านชีวิตทางโลกก็วิสัยอย่างไซโกไซน และได้ผ่านการทรมานตนอย่างเคร่งครัดมาแล้ว จะทรงทราบได้อย่างไรว่า ทั้งสองอย่างนั้นเป็นสิ่งที่ควรหลีกเลี่ยง เพราะไม่ได้เป็นเหตุเป็นปัจจัยที่จะนำเราไปสู่ความหลุดพ้นจากความทุกข์ได้ ไม่ว่าจะยอมมีทั้งคุณและโทษผสมกันอยู่เสมอ แต่การที่อะไรจะมีคุณและโทษแค่ไหนเพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับบุคคลที่นำเอามาใช้ต่างหาก ไฟอาจเอามาใช้หุงข้าวต้มแกงหรือจุดให้เกิดแสงสว่างก็ได้ ซึ่งนับว่าเป็นสิ่งที่มีคุณอนันต์ แต่ถ้าเราเอาไฟนั้นไปใช้ในทางเผาบ้านเผาเมือง ไฟก็ย่อมก่อให้เกิดโทษมหันต์เช่นกัน ฉะนั้นไม่ว่าอะไรจะมีคุณหรือโทษนั้นขึ้นอยู่กับใจของมนุษย์ต่างหาก ไม่ใช่ขึ้นอยู่กับวัตถุเองเลย

การปกครองก็เช่นเดียวกัน ไม่ว่าจะบอบใด ๆ ก็ตามยอมมีทั้งส่วนดีและส่วนเสียคละกันอยู่ แล้วแต่เราจะเพ่งมองในแง่ไหนต่างหาก แต่แม้ว่าการปกครองนั้น ๆ จะมีทฤษฎีที่เลอเลิศเพียงใดก็ตาม ถ้านักปกครองเป็นผู้ที่ไร้ปัญญา ปราศจากวิจารณ์ญาณ ไม่ได้อยู่ในความซื่อสัตย์สุจริต ไร้ความยุติธรรมแล้ว เขาก็จะปกครองประชาชนให้มีความสงบสุขหาได้ไม่ แต่ถ้านักปกครองเป็นผู้ตระหนักรู้เหตุผล ไม่ใช่คนเจ้าอารมณ์ที่ชอบทำอะไรตามอำเภอใจแล้ว เขาย่อมดำเนินการปกครองไปได้ด้วยดี มีความยุติธรรม มีเหตุผล มีสติ

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

ปัญญารอบคอบย่อมอาจที่จะนำประเทศชาติผ่านพ้นวิกฤติการณ์ต่างๆไปได้ด้วยดี ซึ่งนั่นย่อมหมายความว่านักปกครองนั้นๆจะต้องมีความเป็นปรัชญาเมธีอย่างสมบูรณ์อยู่ในตัวด้วย เมื่อนักปกครองเป็นปรัชญาเมธีเช่นนี้แล้ว เขาย่อมปกครองประชาราษฎร์โดยธรรม โดยเหตุผล ไม่ใช่โดยอารมณ์ โดยอาวูธ และก็จะไม่ต้องคอยหวาดระแวงภัยใดๆ จนถึงกับไม่เป็นอันกินอันนอนอีกต่อไป แต่เมื่อไรหนอเราจึงจะได้้นักปกครองที่เป็นปรัชญาเมธี หรือได้ปรัชญาเมธีมาเป็นนักปกครองบ้าง แต่ก็มีไม่ใช่สิ่งที่เป็นไปไม่ได้ ตัวอย่างเคยมีมาแล้ว พระพุทธองค์ที่ทรงจัดว่าเป็นนักปกครองชั้นยอดและสามารถปกครองคณะสงฆ์และพุทธบริษัทด้วยดีตลอดมานั้น มีใช่เพราะพระองค์เป็นปรัชญาเมธีดอกหรือ? หรือจะพูดอีกนัยหนึ่งก็ว่าความเป็นปรัชญาเมธีของพระองค์นั่นเองที่ทำให้พระองค์ทรงเป็นนักปกครองที่ยอดเยี่ยมของโลกได้ ข้าพเจ้าหวังเป็นอย่างมากที่จะได้เห็นบรรดาชนชั้นปกครองทั้งหลายได้เป็นผู้มีความเป็นปรัชญาเมธีบ้าง แม้ไม่มากนักน้อย เพราะคนที่มีอำนาจแต่ขาดปัญญานั้นก็คงไม่ผิดกับควายเขาแก่นั่นเอง

ความหวังของข้าพเจ้าจะสัมฤทธิ์ผลแค่ไหนเพียงใดนั้น ก็ยังมีดมนอยู่ เพราะความเป็นปรัชญาเมธีนั้นมิใช่เป็นได้ง่ายๆ ยิ่งคนที่มัวเมาในอำนาจวาสนาด้วยแล้วเห็นจะยากสักหน่อย เพราะบุคคลประเภทนี้มักจะเชื่อตัวเองมากเกินไป คอยแต่จะคิดว่า “ของฉันเท่านั้นดี ของฉันเท่านั้นถูก ของคนอื่นไม่ดี ของคนอื่นผิดทั้งสิ้น” และการเอาเหตุผลไปใช้กับคนโง่คนพาลนั้น บางทีก็มีอันตรายมากอยู่เหมือนกัน แต่ถ้าหากว่าจะเป็นไปได้ คือโลกจะสามารถสร้างนัก

ศา ส น า ป ริ ช ญา ป ระ ยุ ก ต์

ปกครองที่เป็นปรัชญาเมธี หรือสร้างปรัชญาเมธีให้เป็นนักปกครอง
ได้มากมายแล้ว โลกนี้คงเต็มไปด้วยสันติสุข เต็มไปด้วยมิตรภาพ
ภราดรภาพอย่างแน่นอน.

ปรัชญา กับ เศรษฐศาสตร์

เมื่อพูดถึงปรัชญาแล้ว คนทั่วไปมักคิดว่าเป็นเรื่องของศาสนา เป็นเรื่องของพระเจ้า หรือมีเดันนั้นก็ว่าเป็นเรื่องของความเพ้อฝันอย่างลมๆแล้งๆ ผู้ที่ได้มีโอกาสศึกษาปรัชญาเท่านั้นจึงจะทราบว่า วิชาปรัชญาเป็นบ่อเกิดของสรรพวิชาในโลกนี้ นักปรัชญาสมัยโบราณ เช่น เทเลส เอ็มเปโตเคลส พลาโต อะริสโตเติล เป็นต้น ล้วนเป็นผู้ที่รอบรู้ในวิชาการต่างๆมากมายหลายสาขาด้วยกัน ความจริงวิชาการสาขาต่างๆที่เราศึกษาเล่าเรียนกันอยู่ในปัจจุบันนี้ ก่อนที่จะกลายเป็น “ศาสตร์” ขึ้นมานั้นต่างก็รวมอยู่ในวิชา “ปรัชญา” ทั้งสิ้น อย่างเช่นวิชาฟิสิกส์ วิชาจิตวิทยา เป็นต้น ก็เพิ่งแยกออกจากปรัชญาเมื่อไม่นานมานี้เอง แม้วิชา

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

เศรษฐศาสตร์ก็มีอยู่ในปรัชญาด้วยเหมือนกัน

ข้าพเจ้าจะไม่พูดถึงวิชาเศรษฐศาสตร์ที่มีอยู่ในปรัชญาตะวันตกเลย จะขอพูดถึงเรื่องใกล้ๆตัวเราในนี้แหละ คือเศรษฐศาสตร์ในความรู้สึกของนักคิดชาวจีน ซึ่งเป็นประเทศที่มีบทบาทอันสำคัญที่สุดประเทศหนึ่งในโลกปัจจุบันนี้

วิชาเศรษฐศาสตร์เป็นวิชาที่มีความสัมพันธ์กับการเมืองอย่างใกล้ชิด บ้านเมืองจะเจริญรุ่งเรืองอยู่ได้ก็ขึ้นอยู่กับการเศรษฐกิจของประเทศด้วย เราจะเห็นได้ว่าประเทศมหาอำนาจของโลกนั้นจำเป็นจะต้องมีการเศรษฐกิจมั่นคง เพราะถ้าการเศรษฐกิจของประเทศไม่มั่นคงแล้ว ประชาชนก็จะเดือดร้อน ไม่มีสวัสดิภาพที่ดีพอ และเมื่อประชาชนซึ่งเป็นพื้นฐานแห่งความมั่นคงของประเทศขาดสวัสดิการที่ดีแล้ว บ้านเมืองจะมีเสถียรภาพได้อย่างไร

เม่งจื๊อ (ประมาณ พ.ศ. ๑๔๑ - ๒๕๔) นักปราชญ์สำคัญคนหนึ่งของจีนได้กล่าวว่า “สวัสดิภาพของประชาชนทางด้านเศรษฐกิจนั้นเป็นพื้นฐานที่จำเป็นแห่งเสถียรภาพในทางการเมือง” เพราะถ้าหากประชาชนยังอดอยากท้องร้องหาอาหารอยู่แล้ว เราจะหวังให้ประชาชนเป็นคนดีมีศีลธรรมนั้นเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ยาก เพราะคนที่หิวโหยนั้นก็เปรียบเสมือนกับคนที่ถูกโรคภัยรุมเกาะกินนั่นเอง ย่อมเป็นคนที่ไม่มีความระมัดระวังอะไร ถ้าเราจะทำให้ประเทศชาติมีเสถียรภาพ เราต้องรักษาโรคขาดอาหาร โรคหิวของประชาชนให้หายเสียก่อน เพราะความหิวนั้นร้ายยิ่งกว่าโรคเมรั้งเสียอีก แม้พระพุทธเจ้าเองก็ยังได้ตรัสไว้ว่า “ชิจจฉา ปรมา โรคา” “ความหิวเป็นโรคอย่างยิ่ง” ความหิวเป็นโรคที่ไม่อาจรักษาได้ด้วยยาธรรมดา

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

แต่จะต้องรักษาด้วยยาคืออาหารที่เพียงพอ ถ้าหากรัฐไม่สามารถแก้ปัญหาเรื่องโรคหิวโหยของประชาชนได้แล้ว รัฐก็จะไม่สามารถรักษาหัวใจของประชาชนให้มันคงอยู่ได้ เมื่อคนเราปราศจากหัวใจเสียแล้ว พวกเขา ก็จะปล่อยตัวให้เลวทรามดำซาไปไม่แบบใดก็แบบหนึ่ง ความรักชีวิต ความกลัวตายอาจทำให้เขาต้องแสวงหาวิธีที่จะเอาตัวรอดไม่โดยวิธีใดก็วิธีหนึ่ง เมื่อหาวิธีทางที่สุจริตไม่ได้ก็อาจใช้วิธีที่ทุจริต คนเราที่ลึกลับขมขื่น บางทีก็มีใช่เพราะสันดานเขาเป็นคนขี้ขโมยอะไรดอก แต่เมื่อเหตุการณ์บังคับ เขาก็อาจประพฤติในสิ่งที่แม้แต่ตัวเขาเองไม่อยากจะทำได้เหมือนกัน ในแง่นี้เราจะต้องให้ความเป็นธรรมแก่เขาบ้าง

ถ้าหากประชาชนกลายเป็นอาชญากรขึ้นมา เพราะความหิวโหยบังคับ แล้วรัฐก็จับเอามาลงโทษ อย่างนี้ถ้าพูดในแง่กฎหมายก็นับว่าถูกต้อง แต่ถ้าหากมองในแง่ของความเป็นธรรมบ้าง การที่รัฐปล่อยให้ประชาชนต้องอดอยาก เพราะไม่มีงานทำอะไรทำนองนี้ก็เท่ากับรัฐได้วางกับดักประชาชนนั่นเอง ถ้าหากผู้ปกครองประเทศมีความเมตตากรุณาจริงๆแล้ว จะยอมให้เรื่องทำนองนั้นเป็นกับดักประชาชนเขี้ยวหรือ ผู้ปกครองบ้านเมืองที่มีสติปัญญาควรจะวางระเบียบการดำเนินชีวิตของประชาชนขึ้น อย่านำประชาชนต้องว่างงาน จะต้องมีความแน่ใจว่าประชาชนจะต้องมีข้าวปลาอาหารเพียงพอที่จะบริโภคด้วยตนเอง อุปถัมภ์บำรุงบิดามารดาและบำรุงเลี้ยงบุตรภรรยาได้ ในปีที่มีข้าวปลาอุดมสมบูรณ์ คนทั้งปวงก็จะบริโภคได้เต็มตามความปรารถนา และในปีที่ข้าวปลาอดัดขัดขาดแคลนก็จะไม่มีใครถึงกับต้องอดอยากตาย ถ้าหากทำได้อย่างนี้ แม้รัฐจะไร้ใจ

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

ประชาชนให้ดำเนินชีวิตไปตามวิถีที่ประกอบด้วยคุณธรรมความดีแล้ว ประชาชนก็จะปฏิบัติตามโดยไม่ยากเย็นอะไร แต่ถ้าหากในปีที่ข้าวปลาอุดมสมบูรณ์ เขาก็ยังต้องสู้ดิ้นรนอย่างหนักเพื่อประทังชีวิต และในปีที่อดคัดขาดแคลนก็ถึงกับอดอาหารตายละก็ เมื่อเป็นอย่างนี้ เราจะทำให้เขาเป็นคนที่ตั้งอยู่ในศีลธรรมได้อย่างไร และเมื่อประชาชนซึ่งเป็นจุดฐานพระเจดีย์เป็นโรคขาดอาหาร เต็มไปด้วยความหวาดโหดทั่วไปทุกหนทุกแห่ง ก็เท่ากับเป็นฐานเจดีย์ที่ผุพังแล้วผู้ปกครองประเทศซึ่งเป็นเสมือนยอดเจดีย์จะชูยอดสูงเด่นอยู่ในนภากาศได้อย่างไร เพราะฉะนั้นถ้าหากผู้ปกครองบ้านเมืองต้องการที่จะอยู่ในอำนาจตลอดไป ก็จำเป็นต้องสร้างฐานเจดีย์คือประชาชนให้มั่นคง โดยการส่งเสริมการเศรษฐกิจให้ดี เมื่อประเทศชาติมีฐานะทางเศรษฐกิจดีแล้ว บ้านเมืองก็ย่อมมีเสถียรภาพในทางการเมืองโดยมิต้องสงสัย

มีผู้ถามขงจื้อว่า เมื่อประเทศชาติมีคนหนาแน่นแล้ว ควรจะทำอะไรให้เขาเล่า ขงจื้อได้ตอบว่า “ต้องทำให้เขามั่งคั่งขึ้นมา และเมื่อเขามั่งคั่งขึ้นมาแล้ว ขั้นต่อไปก็ต้องให้การศึกษาแก่เขา” เพราะการจะให้การศึกษาแก่คนที่ท้องร้องเรียกหาอาหารอยู่นั้น ย่อมไม่ได้ผล เขาย่อมไม่มีจิตใจเป็นสมาธิพอที่จะศึกษาเล่าเรียนได้ แม้แต่พระพุทธเจ้าเองก็ทรงสอนสาวกไม่ให้เทศนาสอนคนที่กำลังหิวอยู่ เพราะถ้าผู้ฟังไม่มีสมาธิแล้วการเทศน์ก็ไร้ผล ยิ่งกว่านั้นถ้าเทศน์นานๆไป เขาอาจเกิดโมโหหิวขึ้นมาก็ได้ นอกจากจะไม่ได้ผลอะไรแล้ว อาจทำให้ผู้ฟังมีจิตเป็นอกุศลต่อผู้เทศน์ก็ได้ นับว่าเป็นการสร้างบาปให้แก่ผู้ฟังโดยไม่จำเป็น

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

ในเรื่องการปกครองบ้านเมืองนั้น ขงจื้อได้กล่าวไว้ว่า “สิ่งที่จำเป็นมากที่สุดคือ อาหารต้องเพียงพอ ๑ กองทัพต้องเพียงพอ ๑ และประชาชนต้องมีความไว้วางใจ ๑”

ได้มีผู้ถามท่านว่า ใน ๓ อย่างนี้ ถ้าจำเป็นจะต้องสละอย่างใดอย่างหนึ่ง ท่านจะสละอะไร

ขงจื้อบอกว่า “สละกองทัพ”

และท่านได้ถูกถามต่อไปอีกว่า “ในระหว่างอาหารกับความไว้วางใจที่เหลือนั้น ถ้าหากจะต้องสละอย่างใดอย่างหนึ่ง ท่านจะสละอะไร”

ขงจื้อบอกว่า “สละอาหาร ทั้งนี้เพราะว่าคนเรานั้นถึงอย่างไรก็หนีความตายไม่พ้น ถ้าไม่ตายเพราะอดอาหาร ก็ต้องแก่ตายโดยแท้ แต่ถ้าหากประชาชนขาดความไว้วางใจแล้ว ผู้ปกครองบ้านเมืองจะอยู่เป็นสุขได้อย่างไร”

เราจะเห็นได้ว่าตามทฤษฎีของขงจื้อ ความไว้วางใจของประชาชนนั้น นับว่าสำคัญที่สุด ถ้าประชาชนไม่ไว้วางใจแล้ว ผู้ปกครองประเทศจะหาความสบายใจไม่ได้เลย เพราะเกรงว่าประชาชนอาจทำการปฏิวัติรัฐประหารก็ได้ ถ้าจะทนปกครองอยู่ต่อไปก็ต้องใช้อำนาจปกครองโดยแท้ สำหรับการเศรษฐกิจกับการทหารนั้น การเศรษฐกิจสำคัญกว่า เพราะถ้าประเทศชาติมีการเศรษฐกิจไม่มั่นคงแล้ว ทหารจะเป็นทหารที่เข้มแข็งได้อย่างไร เมื่อทหารเองก็หิวโหย เมื่อทหารแต่ละคนต่างก็หิวโหยไปตามๆกัน แม้กองทัพนั้นจะมีอาวุธที่ทันสมัย มีประสิทธิภาพสูง ก็คงไม่มีประโยชน์อะไรมากนัก เพราะฉะนั้นการเศรษฐกิจจึงนับว่าสำคัญ

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

ที่สุด ถ้าหากรัฐบาลสามารถทำให้ประชาชนมีการกินที่อยู่ดีแล้ว ประชาชนก็ย่อมไว้วางใจ เมื่อประชาชนไว้วางใจแล้ว ผู้ปกครองประเทศก็จะเสวยอำนาจได้ยั่งยืนนาน ความจริงนั้นประชาชนเองไม่ค่อยจะสนใจนักว่าการปกครองด้วยระบอบใด การปกครองจะเป็นระบอบใดก็ได้ ขอแต่ว่าให้บ้านเมืองมีกฎหมายที่ดี ผู้ปกครองประเทศตั้งอยู่ในธรรม ไม่คอร์รัปชันมากนัก เท่านั้นก็พอแล้ว

ถ้าเปรียบประเทศชาติเหมือนต้นไม้ การเศรษฐกิจก็เป็นเสมือนอาหารที่ไปหล่อเลี้ยงต้นไม้ นั่นเอง ถ้าต้นไม้มีอาหารเพียงพอ มีปุ๋ยดี ก็ย่อมเจริญงอกงาม ออกช่อออกผลมาก แต่ถ้าหากต้นไม้ขาดอาหารเสียแล้ว อาจยืนต้นตายก็ได้ ข้อนี้ฉันใด ประเทศชาติก็ฉันนั้น ประเทศชาติก็คือที่รวมของกลุ่มบุคคลซึ่งมีคนเป็นจำนวนมาก ถ้าหากประชาชนในชาติไม่มีอาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยาบำบัดโรคที่เพียงพอแล้ว ประเทศชาติก็จะอ่อนแอ และตกเป็นทาสของประเทศอื่นได้ง่าย เพราะฉะนั้นผู้ปกครองที่รักชาติจริงๆ หวังความสุขความเจริญของประชาชนในชาติ จึงควรเป็นนักเสียสละ ไม่ควรเป็นผู้มีส่วนทำลายการเศรษฐกิจของชาติทั้งโดยตรงและโดยอ้อม จะต้องถือว่าประชาชนทุกคนเป็นดุจญาติพี่น้องของตน อย่าถือว่าประชาชนเป็นคนอื่น และจะต้องปฏิบัติต่อประชาชนดุจที่ตนปฏิบัติต่อญาติอันเป็นที่รักของตนจะนั้น ถ้าผู้ปกครองประเทศรักประชาชนด้วยใจจริงแล้ว ประชาชนจะลืมหานได้อย่างไร แต่ถ้าหากผู้ปกครองประเทศไม่เอาใจใส่ต่อความเป็นอยู่ของประชาชน ไม่พยายามส่งเสริมให้ประชาชนมีการกินการอยู่ดี แม้แต่สร้างความสุขให้แก่ตัวและครอบครัวจนลืมหานประเทศชาติ แม้แต่ทุจริตต่อหน้าที่

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

อยู่ตลอดเวลาแล้ว ท่านจะหวังความจงรักภักดีประชาชนได้
อย่างไร ถ้าหากผู้ปกครองประเทศสร้างความผาสุกให้เกิดแก่
ประชาชนโดยจัดหางานให้ทำ ทำให้ท้องของประชาชนอิ่มอยู่ตลอด
เวลาแล้ว ก็เท่ากับท่านได้บำรุงร่างกายของท่านให้สมบูรณ์ด้วย
นั่นเอง และเมื่อประชาชนมีการกินดีอยู่ดีแล้ว ประชาชนก็จะไม่
ก่อการปฏิวัติรัฐประหาร ประชาชนก็จะมีจิตใจที่จะประกอบ
คุณงามความดี เมื่อประชาชนมีการกินดีอยู่ดี มีศีลธรรม ก็ชื่อว่า
ประเทศชาติมีเสถียรภาพทั้งทางด้านจิตใจและร่างกาย นั้นหมายถึง
ถึงว่า ประเทศชาติย่อมมีเสถียรภาพทั้งในทางการบ้านและการเมือง
โดยแท้

ถ้าเราต้องการพัฒนาประเทศ ต้องพัฒนาท้องของประชาชน
เสียก่อน นั่นคือโดยการพัฒนาการเศรษฐกิจ เมื่อพัฒนาท้องของ
ประชาชนได้แล้ว ก็จะต้องพัฒนาจิตใจของประชาชนด้วย นั่นคือ
โดยการพัฒนาทางด้านศาสนา บุคคลที่พัฒนาแต่ร่างกาย ไม่พัฒนา
จิตใจ ก็ไม่ผิดอะไรกับวัวควายที่ถูกขุนจนอ้วน มีแต่จะเป็นอาหาร
ของผู้อื่นเท่านั้น เพราะฉะนั้นการพัฒนาจิตใจของประชาชนให้มี
ศีลธรรม มีวัฒนธรรมจึงนับว่าสำคัญยิ่งไม่แพ้การพัฒนาท้อง เพราะ
วัฒนธรรมเท่านั้นที่จะรักษาความเป็นชาติของตนไว้ได้ แต่อย่างไร
ก็ตาม การบ้านกับการเมือง การเศรษฐกิจกับการศาสนา ย่อมมี
ความสัมพันธ์อย่างแยกกันไม่ออก จะมัวไปพัฒนาเพียงอย่างเดียว
หนึ่งไม่พอ ควรจะพัฒนาไปพร้อมๆกัน คล้ายๆกับคนที่เจริญเติบโต
ขึ้นมาพร้อมด้วยจิตใจที่ประกอบด้วยศีลธรรมอันดีฉะนั้น บุคคล
เช่นนี้จึงจะชื่อว่าเป็นกำลังของประเทศ ไม่ใช่กาฝากของสังคม

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

บุคคลอย่างนี้เท่านั้นจึงจะชื่อว่ามีส่วนช่วยพัฒนาประเทศ ไม่ใช่ถ่วงความเจริญของชาติ

ผู้ที่ศึกษาหนักไปเฉพาะทางด้านเศรษฐศาสตร์ โดยมองไม่เห็นความสำคัญของศาสนาก็เท่ากับเป็นผู้พัฒนาร่างกายโดยไม่พัฒนาจิตใจ ย่อมจะกลายเป็นพวกวัตถุนิยมไปในที่สุด หามองเห็นความสำคัญของจิตใจไม่ แต่ผู้ที่พัฒนาแต่จิตใจไม่พัฒนาวัตถุหรือการเศรษฐกิจเสียเลยนั้น ก็คล้ายกับคนที่ใจแข็ง แต่ร่างกายอ่อนแอ ย่อมทำประโยชน์อะไรไม่ได้ เพราะฉะนั้นเราจึงควรพัฒนาประเทศทั้งในด้านวัตถุและด้านจิตใจไปพร้อมๆกัน อย่าอวดวิเศษ อวดดีว่าของฉันเท่านั้นถูก ของฉันเท่านั้นดี ของผู้อื่นผิด ของผู้อื่นไม่ดี อีกต่อไปเลย

สำหรับข้าพเจ้าเองเห็นว่าผู้ที่ศึกษาเศรษฐศาสตร์ซึ่งหนักไปในทางการพัฒนาวัตถุนั้น จำเป็นจะต้องศึกษาศาสนาและปรัชญาให้มาก เพื่อให้เกิดดุลยภาพ อย่าได้คิดว่าศาสนาหรือปรัชญาจะเป็นสิ่งที่ถ่วงความเจริญของประเทศชาติหรือทำให้การพัฒนาประเทศช้าลงเลย ข้าพเจ้าคิดว่าท่านคงไม่อยากเป็น “คนหัวโต” ในขบวนแห่นาคเป็นแน่.

พระเป็นกาฝากสังคมหรือ?

ในยุคที่โลกวิวัฒนาการไปสู่ความเจริญในด้านวิทยาการ
แผนใหม่อย่างในปัจจุบันนี้นั้น เรามักจะได้ยินคำพูดที่ว่า
พระเป็นกาฝากสังคม กันหนาหูทีเดียว คำพูดประโยคนี้อีก
ออกมาจากปากของนักศึกษา ผู้ได้รับความรู้ในวิทยาการ
แผนใหม่เป็นส่วนมาก ทั้งนี้โดยที่ท่านนักศึกษาเหล่านั้น
พิจารณาเห็นว่า พระซึ่งรวมถึงสามเณรด้วย ไม่ได้ก่อให้เกิด
วัตถุใดๆขึ้นมาเลย มีแต่คอยทำวัตถุต่างๆให้หมดเปลืองไป
ถ่ายเดียว พระจึงชื่อว่าเป็นผู้ทำลายเศรษฐกิจของประเทศ
ชาติ เป็นกาฝากที่คอยสูบเลือดเนื้อ แรงงานของสังคม โดย
ไม่ก่อให้เกิดวัตถุใดๆขึ้นมาเลย

ก่อนที่จะได้แก้ไขข้อขัดข้องในปัญหาข้อนี้ ซึ่งกำลังลุลกลาม

ศาสนา ปร ัช ญา ปร ะ ยุ ก ต์

ออกไปอย่างกว้างขวางในวงนักศึกษานั้น เราควรจะได้พิจารณาถึง คำว่า “กาฝาก” ซึ่งเป็นหัวใจของเรื่องนี้เสียก่อนว่าหมายความว่าอะไร “กาฝาก” (Parasite) เป็นชื่อพันธุ์ไม้ชนิดหนึ่งซึ่งอาศัยต้นไม้อื่น ๆ เป็นอยู่ แม้ว่ากาฝากจะมีลักษณะลำต้นไม่ใหญ่โตนัก แต่ก็ขยาย พืชพันธุ์ออกไปได้อย่างรวดเร็ว เมื่อได้อาศัยเกาะอยู่บนต้นไม้ต้นใด ต้นหนึ่งแล้ว ก็จะเกาะแน่น ไม่ยอมละจากต้นไม้ต้นนั้น จนกว่าจะมี ใครไปพรากมันออก เมื่อกาฝากนี้ได้เกาะลงบนต้นไม้ใดแล้ว มันก็ จะหยั่งรากลงดูดอาหารจากต้นไม้ต้นนั้นนั่นเอง ขึ้นไปเลี้ยงลำต้นของ มันตามที่มีมันพอใจ ทั้งมันก็จะลุกลามแพร่พันธุ์ออกไปได้อย่าง รวดเร็ว ถ้าต้นไม้ใดมีกาฝากมาก ต้นไม้นั้นก็จะเหี่ยวแห้งลงทุกที ทั้งนี้เพราะอาหารที่รากดูดขึ้นไปเลี้ยงลำต้นนั้น ได้ถูกกาฝากแย่งเอา ไปเสียส่วนหนึ่ง ทำให้ต้นไม้ต้นนั้นขาดแคลนอาหารลงทุกที ยิ่งกาฝาก ทวีจำนวนมากขึ้นเพียงใด ก็หมายความว่าต้นไม้ต้นนั้นก็พลอยสูญเสี ยอาหารไปมากเพียงนั้นเป็นเงาตามตัว ต้นไม้ก็จำต้องเสียพลังงานใน การแสวงหาอาหารให้มากขึ้นกว่าเดิม เพื่อให้ได้ปริมาณเพียงพอแก่ การที่จะนำไปเลี้ยงลำต้น แต่ถ้าต้นไม้มีความสามารถไม่เพียงพอที่จะ หาอาหารมาทดแทนส่วนที่เสียไปได้ ต้นไม้นั้นก็จะขาดอาหาร ในที่สุดก็ถึงวาระสุดท้าย คือต้องยืนต้นตายไปเอง เพราะเหตุนี้ กาฝากจึงชื่อว่าเป็นภัยต่อสังคมแห่งมนุษยชาติทั้งหมด ชาวสวนรู้ว่า กาฝากไม่มีประโยชน์อะไรต่อต้นไม้เลย ซ้ำกลับเป็นโทษอันยิ่งใหญ่ เสียอีก ฉะนั้นเขาจึงต้องพยายามลิดรอนกาฝากเสมอ ไม่ยอมให้ เกิดมีขึ้นบนต้นไม้ของตนเป็นอันขาด บางทีถึงกับต้องตั้งงบประมาณ ไว้เพื่อการนี้โดยเฉพาะด้วยซ้ำไป

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

พระเป็นกาฝากสังคมจริงหรือ?

คราวนี้เราควรหันกลับมาพิจารณาดูบ้าง พระทำประโยชน์อะไรให้เกิดแก่สังคมบ้างหรือเปล่า? พระเป็นผู้เกาะสุบลโลหิตและแรงงานของสังคมโดยไม่ได้ก่อประโยชน์ให้แก่สังคมเลยหรือ? ถ้าเราจักได้พิจารณาโดยความเป็นธรรมแล้ว ใครเล่าจะกล้ายืนยันว่าพระไม่ได้ทำประโยชน์อะไรให้เกิดแก่สังคมเลย เพราะพระพุทธเจ้ามิได้ทรงมีพระประสงค์ที่จะตั้งคณะสงฆ์ขึ้นเพื่อเป็นกาฝากคอยดูดเลือดเนื้อจากประชาคมแต่ฝ่ายเดียวโดยมิได้ก่อให้เกิดประโยชน์สุขใดๆ ให้แก่ประชาคมเป็นการตอบแทนเลย

พระต้องดำรงชีพอยู่ด้วยการขออาหารจากชาวบ้าน และเท่าที่ชาวบ้านจะพอใจให้เท่านั้น แต่การขอของพระเป็นการขอที่ไม่เหมือนกับการขอของคนทั่วไป เพราะพระจะไม่เอ่ยปากขออาหารจากชาวบ้านเลย ใครๆจะให้หรือไม่ให้ก็ได้ พระไม่ได้ใช้อำนาจขู่ขู่ พระไม่เคยสไตรค์เพราะเหตุที่ไม่ได้อาหารจากชาวบ้าน และไม่ได้ใช้เล่ห์เหลี่ยมอะไรในการที่จะบันดาลให้ชาวบ้านต้องถวายอาหารแก่ตน ชาวบ้านดำรงไว้ซึ่งสิทธิทุกอย่างในการที่จะให้หรือไม่ให้ ถ้าเขาเห็นว่าพระได้ทำประโยชน์ให้แก่เขา เขาก็ยอมให้ด้วยความยินดีและด้วยความเต็มใจ เมื่อใดเขาไม่เห็นความสำคัญของพระ เขาก็ไม่ให้ ในสมัยพุทธกาลก็เคยมีตัวอย่างทำนองนี้เหมือนกันที่ชาวบ้านพร้อมกันปฏิเสธพระ โดยไม่ยอมถวายอาหารแก่พระเลย ทั้งนี้เพราะเหตุว่าพระไม่ได้ประพฤติปฏิบัติอยู่ในขอบเขตของสมณะ ซึ่งก็ไม่มีใครสามารถที่จะบังคับชาวบ้านเหล่านั้นได้ ต่อเมื่อเขาเห็นว่าพระปฏิบัติถูกต้องตามสมณวิสัยแล้ว เขาก็ยินดีถวายอาหาร

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

เครื่องนุ่งห่มให้ท่านอีก เรื่องนี้แสดงให้เห็นสิทธิของชาวบ้านดีอยู่แล้ว
 ทุกสิ่งทุกอย่างในโลกนี้ ล้วนมีหน้าที่ด้วยกันทั้งนั้น แต่ละสิ่ง
 แต่ละอย่างย่อมมีหน้าที่ไม่เหมือนกัน สุดแต่ความสามารถของตน
 ไม่ต้องดูอื่นไปเลย แม้ในร่างกายของเรานี้เองก็จะเห็นได้ว่าอวัยวะ
 ทุกๆ ส่วนของเราซึ่งรวมเป็นสังคมย่อยๆ สังคมหนึ่ง แต่ละส่วน
 ของร่างกายล้วนแต่มีหน้าที่ต่างๆ กันทั้งนั้น เช่น ตามีหน้าที่ดู หูมี
 หน้าที่ฟัง จมูกมีหน้าที่ดมกลิ่น ลิ้นมีหน้าที่ลิ้มรส เป็นต้น เราจะ
 เห็นว่าแต่ละอย่างแต่ละส่วนมีหน้าที่โดยเฉพาะไม่เหมือนกันเลย ทุก
 ส่วนของร่างกายเมื่อได้รับหน้าที่อันใดแล้ว มันก็ต้องปฏิบัติตาม
 หน้าที่นั้นๆ อย่างซื่อตรง และไม่ยอมที่จะปฏิบัติให้เกินหน้าที่หรือ
 นอกหน้าที่ของตน แม้บางครั้งอาจมีความจำเป็นจริงๆ ถึงอาจจะ
 ใช้แทนกันได้บ้าง แต่ก็ไม่ได้ผลเต็มเม็ดเต็มหน่วย เพราะไม่ใช่ความ
 ถนัดของตน เช่น ตา ไม่สามารถใช้สูดกลิ่นได้ จมูก ไม่สามารถใช้
 เคี้ยวอาหารได้ หู ไม่สามารถใช้ลิ้มรสได้ เป็นต้น ถ้าอวัยวะเหล่านี้
 เกิดเกี่ยงงอนกันขึ้น เช่น มือ อาจพูดว่า (ถ้าพูดได้) “ท้องไม่ได้
 ทำอะไรเลย คอยแต่จะกินทำเดียว เราทำงานแทบตาย กลับไม่ได้
 กินอะไรเลย ต้องส่งไปให้ท้องกินหมด” แล้วเกิดปฏิบัติไม่ยอมทำ
 งานเพื่อส่งอาหารไปให้ท้อง ท้องเมื่อไม่ได้รับอาหารก็ยอมหิวโหย
 จะต้องร้องเตือนมือให้รู้สำนึก ถ้ามือยังไม่ยอมละทริฐิมานะ ไม่ยอม
 ปฏิบัติตามหน้าที่ คือไม่ยอมส่งอาหารไปให้ท้อง เมื่อท้องไม่ได้รับ
 อาหารก็มีความหิวกระหาย เมื่อไม่ได้รับอาหารก็จะถึงแก่ความตาย
 ในที่สุด แต่หาใช้ท้องเท่านั้นไม่ที่ตายไป แม้มือก็ต้องตายตามไป
 ด้วย นี่เป็นผลของความเกี่ยงกัน เป็นผลของการไม่ยอมปฏิบัติ

ศาสนา ปร ัช ญา ปร ะ ยุ ก ต์

หน้าที่ของตน ในที่สุดสังคมย่อยๆนั้นก็ถึงความหายหน้าด้วยกัน
ทั้งสิ้น

ในสังคมของมนุษย์ก็เช่นเดียวกัน ทุกคนย่อมมีหน้าที่ต่างๆกัน
ตามความรู้ความสามารถของแต่ละคน บางคนก็เป็นชาวนา บาง
คนก็เป็นชาวสวน บางคนก็เป็นข้าราชการ ทหาร ตำรวจ ฯลฯ
แม้ว่าทุกคนจะมีอาชีพต่างๆกันก็ตาม แต่ทุกคนอยู่ในโลกเดียวกัน
ย่อมมีความเกี่ยวพันกันทั้งทางตรงและทางอ้อม เพราะเราจะอยู่คน
เดียวในสังคมหาได้ไม่ ทุกคนจะต้องพึ่งพาอาศัยกัน ชาวนามีหน้าที่
ผลิตข้าวเพื่อเลี้ยงพลโลก พ่อค้ามีหน้าที่เป็นสื่อกลางในการแลก
เปลี่ยน ทหารมีหน้าที่เป็นรั้วของชาติ ตำรวจเป็นผู้มีหน้าที่รักษา
ความสงบภายในประเทศ ฯลฯ ทุกคนล้วนมีหน้าที่ด้วยกันทั้งนั้น
และหน้าที่นั้นๆก็ไม่เหมือนกัน ถ้าทุกคนปฏิบัติหน้าที่ของตนได้
ครบถ้วน ก็ถือว่าเป็นผู้จรรโลงสังคมของโลกให้เป็นไปอย่างมีระเบียบ
ถ้าใครไม่ยอมปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ก็อาจทำให้สังคม
ยุ่งเหยิงได้เช่นเดียวกับสังคมอวัยวะในร่างกายของเราก็เหมือนกัน

ทำไมเราจึงต้องแบ่งหน้าที่กันด้วยเล่า? เราจะอยู่โดดเดี่ยว
ไม่ต้องพึ่งพาอาศัยผู้อื่นไม่ได้หรือ? เราจะทำนา ทำสวน ทอผ้า
 ฯลฯ เสียเองคนเดียวไม่ได้หรือ? ความจริงเราก็ทำได้เหมือนกัน
แต่อาจได้ในบางกรณี ถึงแม้จะทำได้แต่ก็เอาดีไม่ได้ เพราะขาด
ความชำนาญ เช่น เราเป็นชาวนาที่ดีได้ แต่นั่นหาหมายความว่า
เราจะเป็นชาวสวน เป็นข้าราชการที่ดีได้ไม่ เรามีข้าวอย่างเดียว
เราอยู่ได้หรือ? เรามีแต่เสื้อผ้าอย่างเดียว เราอยู่ได้หรือ? เรา
ต้องมีพร้อมทุกอย่างเท่าที่ชีวิตต้องการ อย่างน้อยก็ต้องมีเครื่อง

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

นุ่งหม้อ อาหาร ที่อยู่ และยารักษาโรค ซึ่งสิ่งเหล่านี้เราคนเดียวไม่สามารถบันดาลให้เกิดขึ้นเองได้ ไม่ใช่แต่เพียงเท่านั้น ชีวิตเรายังต้องการหาความสุขความสบายยิ่งขึ้นไปอีก ดังนั้นจึงต้องมีการแบ่งแยกหน้าที่กันตามความถนัด เช่น พวกหนึ่งเป็นชาวนามีหน้าที่ผลิตข้าว พวกหนึ่งเป็นพ่อค้ามีหน้าที่เป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยน เป็นต้น ผู้ที่มีข้าว เมื่อต้องการเสื้อผ้า ก็ต้องเอาข้าวไปแลกผ้ากับผู้ที่ทอผ้า หรือต้องการยาก็เอาข้าวไปแลกยากับนายแพทย์ แต่ถ้าชาวนากับผู้ทอผ้าและนายแพทย์ ฯลฯ อยู่ห่างไกลกัน การไปมาก็ยังไม่สะดวก ในการนี้จึงได้เกิดมีคนกลางขึ้นเพื่อเป็นสื่อแห่งการแลกเปลี่ยน ซึ่งเราเรียกว่า “พ่อค้า” เมื่อชาวนาต้องการผ้า ก็เอาข้าวมาแลกผ้าได้ที่พ่อค้า หรือผู้ทอผ้าต้องการยา ก็เอาผ้ามาแลกยาได้ที่พ่อค้า นายแพทย์ต้องการข้าว ก็อาจเอายามาแลกข้าวได้ที่พ่อค้าเหมือนกัน ดังนั้น ความจริงพ่อค้าไม่ได้ผลิตอะไรให้เกิดขึ้นเลย เพียงแต่เป็นคนกลางคอยรับช่วงสิ่งต่างๆ มาไว้สำหรับแลกเปลี่ยนเท่านั้นเอง

นอกจากพ่อค้าแล้ว ก็ยังมีชนอีกหลายประเภท เช่น ข้าราชการ นักการเมืองต่างๆ ตลอดจนองค์พระมหากษัตริย์ที่ไม่ได้ผลิตวัตถุใดๆ ให้เกิดขึ้นเลย และท่านเหล่านี้ก็จำเป็นต้องใช้วัตถุต่างๆ ให้หมดเปลืองไปเช่นเดียวกับผู้ผลิต ทั้งนี้เพราะเหตุว่าบ้านเมืองจะเจริญรุ่งเรืองอยู่เป็นสุข โจรผู้ร้ายจะเบาบางลงไปได้ ก็ต้องอาศัยทหาร ตำรวจ และข้าราชการ นักการเมืองช่วยกันบันดาลให้เป็นไป ทหารก็ต้องคอยป้องกันศัตรูภายนอกที่จะมารุกรานประเทศชาติ ตำรวจก็ต้องคอยปราบโจรผู้ร้ายภายในประเทศ

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

ข้าราชการก็ต้องคอยปฏิบัติงานตามนโยบายของรัฐบาล ซึ่งเป็นตัวแทนของราษฎรในการบริหารประเทศ เพราะทุกคนไม่สามารถที่จะเป็นรัฐบาลได้ทั้งหมดในเวลาเดียวกัน จึงต้องหาบุคคลที่ตนเห็นว่ามีความรู้ความสามารถที่จะเป็นตัวแทน รักษาสิทธิและผลประโยชน์ของตนได้ ให้เข้ามาบริหารประเทศแทน โดยให้ค่าจ้างตามสมควรแก่ความรู้ ความสามารถ และหน้าที่การงาน บุคคลประเภทต่างๆ เหล่านี้ นอกจากไม่ได้ผลิดวัตถุใดให้มีขึ้นโดยตรงแล้ว ประชาชนยังต้องแบ่งผลประโยชน์ที่ตนได้รับให้แก่บุคคลเหล่านี้อีก โดยวิธีการอย่างหนึ่งที่เราเรียกว่า การเสียภาษี ประชาชนยอมเสียภาษีให้แก่รัฐ ก็โดยหวังที่จะให้รัฐได้นำเงินนั้นไปเพื่อใช้บำรุงประเทศชาติให้เจริญรุ่งเรือง เพื่อปราบปรามโจรผู้ร้าย เพื่อป้องกันประเทศชาติ ทั้งนี้ก็เพื่อที่จะบันดาลให้ตนได้ประกอบอาชีพโดยสะดวกนั่นเอง

จากเหตุผลข้อนี้เราจะทักท้วงเอาว่า พ่อค้า ข้าราชการ ทหาร ตำรวจ ตลอดจนคณะรัฐบาล แม้กระทั่งถึงองค์พระมหากษัตริย์ เป็นกาฝากสังคมได้หรือ คงจะไม่มีใครกล้ารับปากว่า บุคคลต่างๆ เหล่านี้เป็นกาฝากสังคม เพราะเหตุเพียงไม่ได้ผลิดวัตถุใดๆ ขึ้นมาเท่านั้นเป็นแน่

บุคคลต่างๆ เหล่านี้เป็นผู้ทำลายเศรษฐกิจของชาติหรือ? เปล่าเลย, ตรงกันข้าม กลับเป็นผู้ทำให้โภคทรัพย์ต่างๆ มีค่าทางเศรษฐกิจมากขึ้น อย่างขวานาถ้าทำนาเสียจนกระทั่งมีข้าวกินเหลือเพื่อ ข้าวที่เหลือนั้นก็ไม่มีประโยชน์แก่ขวานาเลยถ้าไม่มีใครต้องการ หรือขวานาเกลือผลิตเกลือได้มากมายอย่างเหลือเพื่อเกลือที่เป็นส่วนเกินนั้นก็ไม่มีค่าสำหรับขวานาเกลือเช่นกัน แต่ชาว

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

นาเกลือต้องการข้าว ชาวนาข้าวต้องการเกลือ เกลือมีค่าเกิดขึ้นสำหรับชาวนาข้าว ข้าวมีค่าขึ้นสำหรับชาวนาเกลือ โดยวิธีนี้ ถ้าชาวนาข้าวกับชาวนาเกลือไปแลกเปลี่ยนกัน ก็ย่อมทำให้ข้าวและเกลือนั้นมีค่าทางเศรษฐกิจมากขึ้น ถ้าอยู่ห่างไกลกันบางทีก็ต้องจ้างกรรมกรหรือพาหนะสำหรับขนส่ง ซึ่งจะทำให้ค่าของมันเพิ่มขึ้นตามตัว โดยที่ไม่ต้องเปลี่ยนแปลงตัววัตถุเลย ที่นี้ในขณะที่นำวัตถุที่ผลิตได้ไปนั้น ถ้าไม่มีเจ้าหน้าที่ตำรวจคอยอารักขาบ้างแล้ว บางทีอาจถูกโจรผู้ร้ายปล้นไปเสียก็ได้ เราก็จะเห็นว่าจำเป็นที่จะต้องจ้างบุคคลพวกหนึ่งมาไว้เป็นตำรวจ เราต้องเสียค่าจ้างให้แก่ตำรวจอีก ซึ่งเราจำเป็นจะต้องเพิ่มค่าของมันลงไปในตัวนั้นด้วย ยิ่งต้องจ้างบุคคลหลายประเภท หลายชั้นหลายเชิง ค่าทางเศรษฐกิจก็จะยิ่งทวีมากขึ้นไปตามลำดับ เราก็จะเห็นได้ว่าพ่อค้า ข้าราชการ ทหาร ตำรวจ ฯลฯ ไม่ได้เป็นกาฝากสังคมเลย ตรงข้ามกลับเป็นผู้ทำให้โคศทรมณ์มีค่าทางเศรษฐกิจมากขึ้นด้วยซ้ำไป

ถ้าจะพูดว่าพระกินแรงงานสังคัมหรือเปล่านั้นก็ ขอรับว่าพระกินแรงงานของสังคัมเหมือนกัน เพราะทุกคนในโลกนี้ต่างก็กินแรงงานของกันและกันทั้งนั้น อย่างคนกรุงเทพฯ ซึ่งทำราชการอยู่ ทั้งๆที่ไม่ได้ทำนาแต่ก็กินข้าวเหมือนกัน นั่นคือต้องกินแรงงานของชาวนานั่นเอง ชาวนาทำนา ไม่ได้ทอผ้า แต่ก็ต้องใช้เสื้อผ้า ชาวนาก็กินแรงงานของพวกทอผ้าเหมือนกัน โดยทำนองนี้ พระซึ่งไม่ได้ทำนา ไม่ได้ทอผ้า แต่ก็ต้องฉันทข้าว ต้องนุ่งห่ม เช่นกัน พระจึงซื้อกินแรงงานของสังคัมด้วย แต่พระก็ได้ใช้หนี้แรงงานของสังคัมด้วยการสอนประชาชนให้ยึดมั่นอยู่ในธรรม ทำให้โลกมีความสงบยิ่งขึ้น

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

ทำให้ประเทศชาติเสี่ยงประมาณในการปราบผู้ร้ายน้อยลง พระยัง
จะได้ชื่อว่ากินแรงงานของสังคมแต่ฝ่ายเดียวอีกหรือ?

คราวนี้ลองหันมาพิจารณาดูพระบ้างว่า ท่านได้ทำอะไรที่ก่อ
ประโยชน์ให้แก่สังคมบ้าง เราจะเห็นว่าตอนเช้าท่านก็ออกบิณฑบาต
ดูเหลืองอร่ามไปหมด พอสายหน่อยเกือบจะไม่พบเห็นตาม
ถนนหนทางเลย ท่านไปทำอะไรเสียเล่า? บางที่เราเข้าไปในวัดจะ
รู้สึกว้างเวงทีเดียว เพราะไม่ค่อยพบพระ พระไปไหนกันหมด?
หรือว่าฉันเสร็จแล้วก็จำวัด และตามความเข้าใจของคนทั่วไปก็มัก
จะคิดเช่นนั้นด้วย คือคิดว่า พระกินแล้วก็นอน ไม่ได้ทำอะไรเลย
หนักขึ้นไปอีก บางคนคิดว่าการนอนกลางวันเป็นกิจของพระ
เสียด้วย และชาวบ้านนี้เองบางทีก็เป็นผู้สร้างกฎเกณฑ์การจำวัด
กลางวันให้พระ เท่าที่เคยสังเกตเห็น ส่วนมากเป็นเช่นนั้น เวลา
ชาวบ้านไปคุยกับพระ ไปปรึกษาหารือได้ถามปัญหาต่างๆกับพระ
พอเสร็จธุระแล้ว ตอนจะกลับมักจะมีพูดว่า “ดิฉันขอลาก่อนละคะ
ท่านจะได้จำวัด” ซึ่งผู้พูดโดยมากเป็นอุบาสิกา! เพราะอุบาสิกาท่าน
รู้ดีว่าพระต้องทำอะไรบ้าง

ความจริงเรื่องการจำวัดกลางวันไม่ใช่กิจของพระเลย ชาว
บ้านต่างหากที่มาเป็นผู้ตั้งกฎทางอ้อมให้พระจำวัดกลางวัน แต่ก็
มิได้หมายความว่า จะไม่มีพระจำวัดกลางวันเลย มีเหมือนกัน พระ
มีหน้าที่ศึกษาพระธรรมวินัยเพื่อให้รู้จักว่าตนจะต้องปฏิบัติตนอยู่ใน
สังคมของพระอย่างไรจึงจะถูกต้อง จะต้องศึกษาให้รู้จักหน้าที่ที่ตน
จะต้องปฏิบัติต่อสังคมอย่างไร พระเป็นศาสนทายาท เป็นผู้ธำรง
ไว้ซึ่งพระธรรมคำสั่งสอนขององค์พระบรมศาสดา และเป็นผู้นำ

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

พระธรรมนั้นไปประกาศเพื่อประโยชน์สุขแก่มหาชน เพื่อให้มหาชนรู้จักผิดชอบชั่วดี ลำพังประชาชนเองทุกคนไม่สามารถที่จะปลีกเวลามาค้นคว้าอัมมะอัมโมเองได้ เพราะต้องมีภาระที่จะต้องแสวงหาเครื่องยังชีพอยู่เต็มอัตราแล้ว เมื่อเสร็จงานไปวันหนึ่งๆก็อ่อนเพลีย จำต้องพักผ่อน แต่ทุกคนก็จำเป็นต้องพึ่งศาสนา ต้องรู้จักธรรมะ เพื่อที่จะได้นำธรรมะนั้นๆไปประพฤติปฏิบัติให้เหมาะสมแก่ฐานะของตน โลกเราไม่ได้อยู่ด้วย วัตถุ อย่างเดียว วัตถุ นั้นไม่สามารถนำเราไปสู่ความสงบสุขได้ วัตถุเป็นเครื่องยังอัมมาพร่างกายของเรา ให้ได้รับความสะดวกสบายได้ก็จริง แต่หาสามารถยังชีวิตเราให้สบายได้เสมอไปไม่ เรามีเงินทองก็ยิ่งเกรงกลัวว่าจะถูกโจรปล้น มียศศักดิ์ก็ยิ่งเกรงว่าจะถูกถอดยศ เพราะเรื่องการเมือง การเสื่อมยศ การมีลาภ เสื่อมลาภ นินทา สรรเสริญ สุข ทุกข์ เหล่านี้เป็นโลกธรรมที่มีอยู่โลก เมื่อมียศได้ก็มีการเสื่อมยศได้ มีสุขได้ก็อาจมีทุกข์ได้ มีคนสรรเสริญได้ก็อาจมีคนติเตียนได้เช่นกัน เราจะยึดเอาสิ่งเหล่านี้เป็นสาระหาได้ไม่ บางคนมีเงินทองนับล้าน แต่บางทีเราก็จะได้ยินข่าวว่าเศรษฐี เศรษฐินีผู้นั้นยังตัวตาย เงินช่วยอะไรไม่ได้เลยในเวลานั้น เวลาเราจะตาย ลูกหลาน เงินทอง ฯลฯ ช่วยอะไรเราไม่ได้ แม้จะร้องห่มร้องไห้อย่างไรก็ไม่สำเร็จ ในขณะนั้นเราจำเป็นต้องพึ่ง “ธรรม” ธรรมเป็นอาหารใจ ธรรมเป็นเรือนใจ เป็นเครื่องคอยปลุกปลอบจิตใจของเราให้ดีขึ้น ให้หายทุกข์หายโศก แม้เวลามียศ มีสุข ก็ไม่ให้หลงระเหิงหลงอยู่ในสิ่งเหล่านั้นเกินไปนัก นั่นก็หมายความว่านอกจาก วัตถุ แล้ว เรายังต้องการอะไรอีกสิ่งหนึ่ง สิ่งนั้นคือ “ธรรม” ซึ่งมีความสำคัญในด้านจิตใจ เป็นสิ่ง

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

ที่หัวใจเราเรียกร้องอยู่เสมอ บางที่เราอาจไม่รู้ค่าของธรรมเลย ในเมื่อเราคิดว่าเรายังไม่ต้องการ ต่อเมื่อใดเราต้องการธรรม นั้นแหละ เราจึงรู้ค่าของธรรมว่ามีมากมายมหัศจรรย์เพียงใด ดุจดั่ง ภาษิตที่ว่า “ต่อเมื่อแกงจืดถึงจะรู้คุณเกลือ” ฉะนั้น

สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าผู้ให้กำเนิดพระพุทธศาสนา ขณะเมื่อพระองค์ดำรงอยู่ในฆราวาสวิสัย พระองค์เป็นกษัตริย์ซึ่ง สมบูรณ์ไปด้วยศฤงคารบริวารทุกสิ่งทุกประการ จะมีพระประสงค์ สิ่งใดสิ่งหนึ่งก็มีคนคอยนำมาทูลเกล้าถวายเสมอ แต่ทำไมพระองค์ จึงออกบวชเล่า? ทำไมพระองค์จึงต้องสู้สละความสุขสำราญ ความฟุ่มเฟือยฟุ้งเฟ้อออกผนวช โดยฝากชีวิตของพระองค์ไว้กับ ชาวบ้านเล่า? วัตถุประสงค์ในด้านจิตใจได้แก่หรือ? ในข้อนี้ พระพุทธองค์ยอมเป็นพยานชี้ให้เห็นได้ว่า ในด้านวัตถุประสงค์จะมี สมบูรณ์เพียงใดก็หาใช่ความสุขที่แท้จริงให้เกิดขึ้นได้ไม่ เพราะใน ที่สุดทุกคนก็ต้องแก่ จะต้องเจ็บ ต้องตายด้วยกันทั้งนั้น บุตร ภรรยา ข้าทาสบริวาร หรือทรัพย์สมบัติใดๆก็หาช่วยให้พ้นความ ตายได้ไม่ ชีวิตความเป็นอยู่ แม้ในท่ามกลางกองทรัพย์สมบัตินานา ประการก็ยังเต็มไปด้วยความสะดุ้งต่อภัยทั้งนั้น ล้วนแต่เต็มไปด้วย ทุกข์ พระพุทธองค์เมื่อทรงเห็นความไม่เที่ยง ความไม่แน่นอนใน ด้านวัตถุประสงค์นี้ พระองค์จึงทรงเบื่อหน่ายในวัตถุเหล่านั้น แล้วจึงได้ เสด็จออกผนวชเพื่อแสวงหาความสุขที่แท้จริงต่อไป จนกระทั่งใน ที่สุดก็ได้ทรงค้นพบอมตธรรมอันเป็นเหตุบันดาลให้พ้นจากทุกข์ เหล่านั้นได้ แล้วพระองค์ก็ทรงประกาศสัจธรรมนั้นไปในหมูชนทุก ชั้นวรรณะ ชี้ให้เห็นภัยและโทษในวัตถุและให้เห็นคุณธรรมซึ่งเป็น

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

เรื่องของจิตใจ เลิกการบำเพ็ญตนอย่างฟุ้งเฟ้อ หันมาดำเนินชีวิตอย่างนักบวช ซึ่งต้องเลี้ยงชีวิตโดยอาศัยอาหารจากชาวบ้านเป็นประดุจว่าขอทานฉะนั้น พระพุทธองค์ทรงเป็นผู้เกียจคร้านหรือ จึงต้องใช้ชีวิตแบบนี้ ถ้าเราจะพิจารณาโดยความเป็นธรรมแล้ว จะต้องรู้สึกซาบซึ้งในพระคุณของพระองค์ที่ทรงอดส่ำสละความสุขส่วนพระองค์มาดำเนินชีวิตแบบนักบวช โดยมีได้กังวลถึงความทุกข์ยากเลย ทั้งนี้ก็เพื่อบำเพ็ญประโยชน์สุขแก่มหาชนนั่นเอง พระพุทธเจ้าเป็นกาฝากสังคมหรือ? พระพุทธเจ้าเป็นผู้ทำลายเศรษฐกิจของชาติหรือ?

เราลองหันมาพิจารณาดูให้ซึ่งลงไปอีก ในด้านสถิติของมนุษย์ทุกวันนี้ซึ่งนับวันแต่จะทวีจำนวนมากขึ้นตามลำดับ เราจะเห็นว่าทุกหนทุกแห่ง มนุษย์เกิดมากกว่าตายทุกวันทุกคืน มนุษย์เพิ่มจำนวนขึ้นทุกวันเวลา แต่โลกเรามีได้ขยายเนื้อที่ขึ้นให้สมดุลกันเลย นับวันแต่ว่ามนุษย์จะไม่มีที่อยู่อาศัย ไม่มีที่ทำมาหากินเวลานี้เราไม่เห็นหรือว่าปัญหาเรื่องประชากรล้นประเทศเป็นปัญหาที่แก้ยากเพียงใด สมัยนี้เป็นสมัยที่โลกเจริญในด้านวิทยาการแพ้นใหม่มากขึ้น ทั้งในด้านการศึกษา ด้านสาธารณสุข มีอนามัยดีกว่าเดิมนับวันแต่จะเป็นเหยื่อของโรคภัยอันตรายน้อยลง แต่ละวันมนุษย์เรายาตายน้อยกว่าเกิดเป็นปกติอยู่แล้ว บัดนี้มนุษย์จะมีอนามัยดีขึ้น ซึ่งหมายความว่าตายเพราะโรคภัยไข้เจ็บน้อยลง ยิ่งกว่านั้นเวลานี้ นายแพทย์พยายามค้นคว้าหายาที่จะทำให้มนุษย์มีอายุยืนยิ่งขึ้นไปอีก ปัญหาเรื่องพลเมืองจะล้นโลกน่าหวาดกลัวเพียงใด ต่อไปอาหารเราก็ต้องแย่งกันกิน ที่อยู่เราก็จะต้องแย่งกันอาศัย ยิ่งมนุษย์มีมากขึ้น

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

เพียงใด ก็หมายความว่าพื้นที่จะแคบลงไปตามด้วยเพียงนั้น และ ก็หมายความว่าอีกว่า อาหารจะขาดแคลนยิ่งขึ้น ใครจะเป็นผู้แก้ไขปัญหานี้ได้เล่า

การที่ได้กล่าวมานี้คงจะไม่มีใครปฏิเสธใช่ไหมว่า พระพุทธเจ้าที่ทรงสละราชสมบัติออกผนวชนั้น มิใช่เพราะทรงเกียจคร้านแต่ตรงกันข้าม การตรัสรู้ของพระองค์ การที่พระองค์ทรงยอมทนลำบากเพื่อประกาศพระศาสนา ประกาศสัจธรรมไปในที่ต่างๆ จนกระทั่งมีสาวกเป็นจำนวนมากมาขึ้นนั้น ทำให้สามารถแก้สถานการณ์ของโลกซึ่งไม่มีนักการเมืองนักเศรษฐศาสตร์คนใดแก้ได้นั้น ได้อย่างละม่อมที่สุด ซึ่งพอจะแยกได้ดังนี้

๑. ทรงแก้ปัญหาเรื่องจริยธรรม ในการอยู่ร่วมกันเป็นหมู่เป็นพวกนั้น ปัญหาที่สำคัญยิ่งก็คือปัญหาเรื่องศีลธรรม เรื่องจริยธรรม เพราะว่ามันุษย์ปุถุชนนั้นย่อมเต็มไปด้วยความโลภ โกรธ หลง มีทิฐิมานะ อิจฉาริษยา และมีความเห็นแก่ตัวมากที่สุด ถ้าทุกคนไม่มีศีลธรรมประจำแล้ว ต่างก็จะกอบโกยประโยชน์สุขเพื่อตนเอง เพื่อครอบครัวของตน โดยมีได้คิดถึงความเดือดร้อนของผู้อื่น ผู้ที่มีอำนาจมากก็จะถืออำนาจเอาเปรียบผู้น้อย รังแกผู้น้อย เข้าทำนองว่า ปลาใหญ่กินปลาเล็ก ทำให้เกิดอภิสิทธิ์นานาประการ มีการฉ้อราษฎร์บังหลวง เมื่อชนชั้นปกครอง ชนชั้นหัวหน้าไม่ตั้งอยู่ในธรรมแล้ว ผู้ที่อยู่ใต้อำนาจก็จะประพฤติเอาเยี่ยงอย่าง มีอำนาจมากก็โกงได้มาก มีอำนาจน้อยก็โกงได้น้อยหนอย เมื่อเกิดใช้ “อำนาจเป็นธรรม” ขึ้นเช่นนี้ ความเดือดร้อนก็ย่อมตกแก่ประชาชนผู้ไม่มีอำนาจ ผู้หากินโดยสุจริต เราจะไม่พบเห็น “ความ

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

เป็นธรรม” ในสังคมนั้นๆเลย เมื่อประชาชนต้องเดือดร้อน นั้นก็หมายความว่า ความสงบสุขไม่มีอยู่ในสังคมนั้นแล้ว ฉะนั้นศีลธรรม จริยธรรม จึงนับว่าเป็นเครื่องมือที่สำคัญที่สุดสำหรับแก้ปัญหาข้อนี้ ถ้าผู้ปกครองประเทศมีศีลธรรมแล้ว ผู้อยู่ใต้ปกครองก็จะพากันมีศีลธรรมไปด้วย ทุกคนก็จะเกิดมีความเห็นอกเห็นใจกัน ประพฤติตนปฏิบัติตัวดูว่าเป็นพี่น้องกัน เป็นบุคคลในครอบครัวเดียวกัน ไม่เบียดเบียนเอาเปรียบซึ่งกันและกัน ความสงบสุขย่อมเกิดขึ้นเป็นเงาตามตัว จริยธรรมจึงนับว่าสำคัญยิ่ง

แม้แต่กระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งเป็นผู้ควบคุมนโยบายการศึกษาของประเทศ ก็ได้แบ่งการศึกษาเป็นส่วนสำคัญๆ ๔ ประการด้วยกันคือ พุทธิศึกษา (ความรู้) จริยศึกษา (ศีลธรรม) พลศึกษา (อนามัย) และ หัตถศึกษา (การปฏิบัติ) ซึ่งนับว่าเหมาะสมอยู่ที่รัฐบาลได้มองเห็นความสำคัญของจริยธรรมอยู่บ้าง แต่นั่นเป็นเพียงทฤษฎีเท่านั้น องค์กร ๔ แห่งการศึกษาดังกล่าวนี้ ถ้าจะเทียบก็ดูคล้ายปีนหรือพลอง ๔ อันที่ทหารหรือลูกเสือตั้งรวมกันไว้ในเวลารวมปีนหรือรวมพลองฉะนั้น ปีนหรือพลองที่รวมกันเป็น ๔ เล้า่นั้น ถ้าเราไปดึงมันออกเสียเพียงอันเดียว ก็จะทำให้อันที่เหลือพลอยล้มไปด้วยฉันทัด องค์กร ๔ แห่งการศึกษาก็นั้นนั้น เราต้องให้ความสำคัญเท่าๆกัน ถ้าเราให้ความสำคัญเพียงอย่างใดอย่างหนึ่ง เราก็จะไม่รอด แต่รัฐให้ความสำคัญแก่องค์กรแห่งการศึกษา ๔ นี้พอเหมาะสมสมควรแล้วหรือ? ข้าพเจ้าเห็นว่า รัฐให้ความสำคัญแก่จริยศึกษาน้อยเกินไป ทำให้จริยศึกษาไม่มีความหมายอะไร เพราะในคะแนนรวมของแต่ละชั้น ซึ่งมีจำนวนตั้ง ๖๐๐ - ๘๐๐ ถึง ๑,๐๐๐ คะแนน

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

นั้น คะแนนศีลธรรมซึ่งรวมอยู่กับวิชาหน้าที่พลเมือง มีเพียง ๓๐ - ๔๐ คะแนนเท่านั้น ถ้าต้องแยกคะแนนศีลธรรมออกจากวิชาหน้าที่พลเมืองด้วยแล้ว ศีลธรรมจะมีค่าเพียง ๑๕ - ๒๐ คะแนนเท่านั้น ทำให้เด็กมองไม่เห็นความสำคัญของศีลธรรมเลย ทั้งๆที่ศีลธรรมจริยธรรม เป็นองค์หนึ่งแห่งการศึกษา และทั้งๆที่จำก็ยาก แต่คะแนนกลับน้อย เด็กโดยมากอาจคิดเห็นว่า ศีลธรรมไม่จำเป็นต้องเรียนก็ได้ เอาวิชาอื่นทดแทนก็ยิ่งได้

เมื่อเด็กมีความรู้ (พุทธิศึกษา) สูงขึ้น แต่จริยธรรมเขาไม่รู้เลย การศึกษาก็ย่อมไม่สมดุลกัน เมื่อเด็กนั้นโตขึ้นมีอำนาจวาสนาขึ้น ก็มักจะเอาวิชาความรู้นั้นๆไปใช้ในทางที่ผิด มีการหลอกลวง ทูจริตนานาประการตามความรู้ความสามารถของตน รู้มากก็โกงได้มากและสนิทมากขึ้น นั่นก็เพราะความไม่เข้าใจในด้านศีลธรรมพอ คือในด้านจิตใจยังอยู่ในระดับที่ต่ำมาก เมื่อดูแลอำนาจระหว่างพุทธิศึกษากับจริยศึกษาไม่เท่ากัน คือเมื่อพุทธิศึกษามีมาก โดยขาดจริยศึกษาที่มีพลังพอที่จะควบคุมได้แล้ว คนก็มักเอาพุทธิศึกษาไปใช้ในทางที่ผิด ทำให้เกิดความเดือดร้อน ความยุ่งยากแก่สังคมมากขึ้น เพราะวิชาความรู้ (พุทธิศึกษา) เป็นเสมือนดาบสองคม เราจะเอาไปใช้ให้เป็นประโยชน์ก็ได้ เป็นโทษก็ได้ สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงเห็นภัยในเรื่องนี้ จึงทรงสั่งอุทิศสำหรับความสุขส่วนพระองค์แสวงหาสัจธรรม เอามาประทานแก่ชาวโลก เพื่อให้ดำรงอยู่ในศีลธรรม จริยธรรม ทั้งนี้ก็เพื่อที่จะให้ทุกคนมีจิตใจสูง จะได้เลิกเบียดเบียนกันและกัน เลิกการคดโกง ฉ้อราษฎร์-บังหลวง ซึ่งจะเป็นวิถีทางหนึ่งซึ่งจะทำให้สังคมมีความสงบสุขไปได้

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

ตลอดกาลนาน

๒. ทรงแก้ปัญหาเรื่องการแบ่งชาติชั้นวรรณะ ในการอยู่ร่วมกันเป็นสังคม ตั้งแต่สังคมย่อยๆ เช่น สังคมในครอบครัว สังคมในหมู่บ้าน เรื่อยไปจนถึงสังคมแห่งประเทศชาติ และสังคมของโลก ธรรมที่ดูจำต้องปรารถนามากที่สุดก็คือ “สามัคคีธรรม” เพราะถ้าหมู่ใดคณะใดไม่มีความสามัคคีปรองดองกัน มีแต่การแบ่งพรรคแบ่งพวกแตกแยกกัน คอยชิงไหวชิงพริบกันแล้ว มุมนั้นคณะนั้นก็ย่อมเดือดร้อน คอยระมัดระวังเล่ห์เหลี่ยมชิงไหวชิงพริบกันแล้ว ย่อมเป็นทางให้ศัตรูสามารถค้นพบจุดอ่อนได้ ถ้าแก้ไขไม่ทันก็อาจถึงความหายนะเป็นที่สุด ดุจกษัตริย์ลิจฉวีแห่งแคว้นวัชชีได้เคยประสบมาแล้วฉะนั้น

สามัคคีธรรมจึงถือว่าเป็นสิ่งอันพึงปรารถนาในทุกหมู่ ทุกสังคม ทุกชาติ ทุกประเทศ หมู่ใดสังคมใดเต็มไปด้วยสามัคคีธรรม มุมนั้นสังคมนั้นก็ย่อมมั่นคงเป็นที่เกรงขามของข้าศึกศัตรู แต่ตรงกันข้าม ถ้าหมู่ใดสังคมใดปราศจากสามัคคีธรรม มีแต่ความแก่งแย่งแข่งดีกัน มุมนั้นคณะนั้นก็จะมีถึงความล่มจมเป็นที่สุด แต่นั่นยังเป็นส่วนแคบอยู่ ถ้าแต่ละประเทศชาติจักรร่วมกันด้วยสามัคคีธรรม ก็เสมือนเป็นเพื่อนร่วมโลก ญาติพี่น้องร่วมทุกชีในสังสารวัฏด้วยกันแล้ว สามัคคีธรรมนั้นก็ชื่อว่า ได้ขยายวงออกไปกว้างขวางไพศาลยิ่งขึ้น

ตั้งแต่ก่อนสมัยพุทธกาล ในประเทศอินเดียได้แบ่งชนออกเป็นวรรณะใหญ่ๆ ได้ ๔ วรรณะด้วยกันคือ กษัตริย์ (นักรบ) พราหมณ์ (นักบวช) แพศย์ (ชนชั้นกลาง) และ สูทร (กรรมกร) หรือเรียกว่า

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

ชนชั้นสูง (กษัตริย์, พราหมณ์) ชนชั้นกลาง (แพศย์) ชนชั้นต่ำ (ศูทร) ในชนทั้ง ๔ วรณะเหล่านี้ กษัตริย์และพราหมณ์ถือว่าเป็นชนชั้นสูงจะไปคบค้าสมาคมกับชนในวรรณะอื่นไม่ได้ ยิ่งพราหมณ์ด้วยแล้ว ถือว่าสืบเชื้อสายมาจากพรหมทีเดียว ชนชั้นต่ำไปแตะต้องไม่ได้ แม้แต่เงาของชนชั้นต่ำ (ศูทร) ก็จะไปถูกต้องพราหมณ์ไม่ได้ จะทำให้เป็นมลทินต้องไปชำระล้างกันเป็นการใหญ่ อาหารก็ต้องทำกินกันเองในเฉพาะพวกตนเท่านั้น ภาชนะเครื่องใช้ไม้สอยของพราหมณ์ พวกชนชั้นต่ำจะไปจับต้องไม่ได้ ถ้าไปแตะต้องเข้าต้องเอาไปชำระล้างกันเป็นการใหญ่ หรือวรรณะกษัตริย์ซึ่งก็ถือว่าตนเป็นวรรณะที่สูงเช่นกัน ที่อยู่ของตน คนชั้นต่ำจะไปนั่งก็ไม่ได้ ถ้าไปนั่งก็ต้องขัดพื้นกันด้วยน้ำผสมนํ้านมกันทีเดียว เรื่องนี้เคยเกิดแก่กษัตริย์ศากยะมาแล้ว ในคราวที่เจ้าชายวิฑูหะซึ่งเป็นหลานไปเฝ้า พ่อเจ้าชายเสด็จกลับ ก็ให้พวกทาสีไปขัดตรงที่เจ้าชายนั่งด้วยน้ำผสมนํ้านม แต่บังเอิญนายทหารของเจ้าชายได้ลืมหาวุธไว้ที่นั่น จึงกลับไปเอาอาวุธ เฝื่อนมาพบเหตุการณ์นั้นเข้า เมื่อทราบเรื่องราวแล้วก็กลับไปทูลเจ้าชายให้ทรงทราบ เจ้าชายทรงกริ้วเป็นอย่างยิ่ง และได้อาฆาตไว้ว่า ถ้าพระองค์ได้ครองราชสมบัติเมื่อใดจะตัดพระศอกพวกศากยะ เอาพระโลหิตล้างกระดานแผ่นนั้นให้ได้ และเมื่อพระองค์ได้ราชสมบัติแล้ว พระองค์ก็ทรงทำจริงๆ จนพวกศากยะต้องล้มตายไปสุดที่จะคณานับ นี่ก็เกิดจากเหตุแห่งการถือวรรณะนั่นเอง

สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงเห็นว่าการแบ่งวรรณะเช่นนี้เป็นภัยใหญ่หลวงต่อสังคม จึงได้ทรงพยายามที่จะแก้ไขปัญหานี้

ศาสนา วิชา วิชา วิชา

ข้อนี้ เพราะทรงพิจารณาเห็นว่าคนที่บุคคลเกิดมานั้น หาเลือกที่
เกิดได้ไม่ การที่จะเอาชาติตระกูลเป็นหลักในการแบ่งชั้นวรรณะนั้น
ดูจะไม่เป็นธรรมแก่สังคมเลย มีถมไปที่คนเกิดในตระกูลพราหมณ์
กลายเป็นคนปลิ้นปล้อนหลอกหลวง คนที่เกิดในวรรณะต่ำบางคน
กลับมีคุณธรรมความรู้สูงกว่าก็มี และความจริงนั้นกษัตริย์มา
จากไหน? มาจากสวรรค์หรือ? ก็เปล่าทั้งนั้น กษัตริย์ แปลว่า
นักรบ เป็นผู้ที่ได้รับการคัดเลือกจากกลุ่มชนให้เป็นหัวหน้า เพราะมี
ความรู้ความสามารถเท่านั้น กษัตริย์จึงเชื่อว่าเป็นผู้นำของกลุ่ม แต่
นานๆ เข้าความหมายของคำนี้ก็วิวัฒนาการขึ้นทุกที จนบางทีเข้าใจว่า
เป็นเทพเจ้าไปก็มี พระพุทธองค์ทรงพิจารณาเห็นว่า การแบ่งพวก
กันเช่นนี้ ย่อมเป็นภัยแก่โลก พระองค์จึงได้ตั้งสังคมขึ้นใหม่ ซึ่ง
นับว่าแหวกแนวอยู่สำหรับในสมัยนั้น โดยการรับสมาชิกจากชนทุก
ชั้น ทุกวรรณะ ใครจะมาเข้าสังคมของพระองค์ก็ได้ทั้งนั้น ใน
สังคมนี้ไม่มีการแบ่งชั้นวรรณะ ให้ถือการเคารพนับถือกันตามอายุ
นับตั้งแต่มาเข้าเป็นสมาชิกสังคม ใครเข้าก่อนก็นับว่าเป็นพี่ ใคร
เข้าทีหลังแม้จะเป็นชนในวรรณะสูงก็ต้องเคารพนับถือชนวรรณะต่ำ
ที่เข้าก่อนว่าเป็นพี่ เลิกถืออิทธิมานะ ใครมีคุณธรรมมีความสามารถ
สูงก็ได้รับยกย่องให้เป็นผู้เชี่ยวชาญ เป็นเอตทัคคะ โดยไม่ต้อง
คิดว่า ผู้นี้เป็นแพศย์ ผู้นี้เป็นศูทรมาก่อนอีกต่อไป ทุกคนในสังคม
มีสิทธิเท่าเทียมกันหมด ต้องอยู่ในกรอบวินัยอันเดียวกัน ไม่มีใคร
ได้ "อภิสิทธิ์" มากกว่ากัน และสังคมของพระพุทธองค์นี้ได้รับการ
ยกย่องจากมหาชนมาก พระพุทธองค์ได้ทรงจัดระเบียบของสังคมไว้
ได้เรียบร้อยน่าอัศจรรย์ยิ่ง ควรที่อนุชนซึ่งเกิดมาในภายหลังจักได้

ศาสนา ปร ัช ญา ปร ะ ยุ ก ต์

ถือเอาเป็นเนตติ คือ แบบแผนต่อไป

ถ้าประเทศใดสังคมใดปฏิบัติได้เช่นนี้ ไม่ถือชั้นวรรณะ ไม่ถือพรรคถือพวก ถือความสำคัญของบุคคลเป็นประการสำคัญแล้ว ประเทศนั้นสังคมนั้นก็นับวันแต่จะเจริญรุ่งเรืองขึ้นไปหาที่สุดมิได้

ในสังคมของพระก็เช่นเดียวกัน ในเวลานี้บางแห่งบางวัดได้ทิ้งอุดมคตินี้ไปบ้างแล้ว แม้จะไม่ใช่อะไรโดยนิตินัย แต่ก็โดยพฤตินัย เช่นบางวัดที่มีนายทหาร นายตำรวจ หรือบุคคลใดบุคคลหนึ่งที่มียศศักดิ์เป็นหลวง พระ พระยา เข้ามาอุปสมบท เราก็มักจะเอายศศักดิ์เหล่านั้นมาใช้ในวงการพระอยู่ ยังไม่ยอมลอกคราบเก่าออกเลย เช่น พระ ร.ต.อ... พระ พลตรี... พระ พระยา... เป็นต้น อย่างนี้ดูไม่เหมาะสมกับภาวะของพระเลย เพราะยังเชื่อว่าทำให้แยกชั้นกันอยู่ ในสมัยพุทธกาลไม่เคยปรากฏเลยว่า กษัตริย์ขุนนาง ที่มาอุปสมบทเอายศศักดิ์เดิมมาใช้ ยศศักดิ์ต่างๆเหล่านั้นหมดไปพร้อมกับความเป็นพระ ถือว่าเมื่อบวชใหม่ก็ต้องเป็นคนใหม่ ต้องเคารพผู้ที่อุปสมบทก่อนตามสถานะ แต่เดี๋ยวนี้บางที่ไม่ใช่ออย่างนั้น เมื่อเราเอายศศักดิ์ของฆราวาสซึ่งไม่เกี่ยวกับพระมาปะปนยุ่งเหยิงอย่างนี้ ย่อมทำให้ระเบียบการของพระพุทธศาสนาเสื่อมไปในปัญหาเรื่องนี้ เราควรจะได้รีบแก้ไขเสียที เพื่อรักษาอุดมการณ์เดิมที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้วางไว้ เราจะได้ชื่อว่าเป็นพุทธบุตร เป็นศาสนทายาทที่แท้จริงขึ้น เราจะได้จัดตั้งแห่งการแบ่งวรรณะให้หมดไป อย่าไปเห็นแก่เหตุเพียงแต่จะชื่อว่า วัดฉันมีขุนนางข้าราชการเข้ามาบวชมากมาย ถ้าเราสามารถรักษาอุดม-

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

การณืเดิมของพระพุทธองค์ไว้ได้ พระพุทธศาสนาคงจะหมดจด ยิ่งขึ้น ภัยของสังคมแห่งคณะสงฆ์จะหมดไป อภิลิทธิก็จะมีอีกต่อไป เราต้องการแก้ปัญหาสังคมเรื่องการแบ่งชั้นวรรณะให้ใหม่? ฉะนั้นเราจึงต้องแก้ที่ตัวเองก่อน ต้องปรับปรุงตัวเองให้ดีกว่า

๓. ทรงแก้ปัญหาเรื่องพลเมืองล้นประเทศ แม้ว่าความมุ่งหมายของพระพุทธองค์จะทรงประกาศพระศาสนาเพื่อความหลุดพ้นจากทุกข์ก็ตาม แต่ก็เชื่อว่าทุกคนจะกลายเป็นพระอรหันต์ไปได้ทั้งหมดก็หาไม่ ผู้ที่ได้สั่งสมอุปนิสัยบารมีแก่กล้าแล้วเท่านั้นจึงจะบรรลุมรรคผลได้ เมื่อเทียบสถิติแล้ว มีเป็นส่วนน้อย เหมือนกับผู้ที่ศึกษาจนสำเร็จปริญญานั้นมีน้อยกว่าผู้ที่ต้องเลิกเสียดกลางคัน แต่ผลพลอยได้ นอกจากการบรรลุมรรคผล นอกเหนือจากการหลุดพ้น ยังมีอยู่อีก ผลพลอยได้นั้นก็คือ ความสามารถแก้ปัญหาเรื่องพลเมืองล้นประเทศได้ เพราะว่าผู้ที่เข้ามาบรรพชาอุปสมบทในพระพุทธศาสนาไม่ว่าจะเป็นบุรุษหรือสตรีก็ตาม ต้องยอมเสียสละสิทธิหลายอย่างหลายประการ ต้องเว้นชีวิตของคนคู่ ทุกคนต้องประพฤติพรหมจรรย์ คือ ต้องตัดปัญหาเรื่องกามารมณ์ทิ้งเสีย ภิกษุ ภิกษุณี สามเณร สามเณรี จะต้องเว้นจากการดำรงชีวิตแบบฆราวาส ต้องประพฤติเมถุนวิริติ คือต้องประพฤติตนเป็นโสดไม่ข้องแวะในเรื่องเหล่านี้ ซึ่งสามารถตัดปัญหาการเพิ่มพลเมืองได้ปีละมิใช่น้อย อย่างในเมืองไทยมีพระภิกษุสามเณรอยู่ ๒ แสนเศษ ซึ่งท่านเหล่านี้เมื่อยังดำรงชีวิตในสมณเพศอยู่ ต้องตัดปัญหาในเรื่องกามารมณ์ทิ้งไป ต้องเสียสิทธิต่างๆไปมากมาย ทำให้พลเมืองเพิ่มขึ้นได้ไม่เท่าที่ควรจะได้ ถ้าไม่มีพระเณร พลเมืองของชาติไทยเราคง

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

มีมากกว่า ๒๐ ล้านเป็นแน่ และถ้าในโลกนี้มีพระสัก ๑ ล้าน คงแก้ปัญหาเรื่องพลเมืองเพิ่มขึ้นจนล้นประเทศได้มากพอ ดูแทนที่คนจะล้นโลกใน ๑๐ ปี ก็จะเป็น ๑๕ ปี ดังนั้นเป็นต้น หมายความว่า ได้ยืดเวลาให้โลกมีที่ว่างพอบรรจุพลเมืองมากขึ้นนั่นเอง ในประเทศญี่ปุ่นเวลานี้กำลังประสบปัญหาเรื่องพลเมืองล้นประเทศอยู่ รัฐบาลต้องพยายามทุกวิถีทางที่จะแก้ปัญหานี้ แต่ก็ยังไม่สำเร็จ เพราะขยายโลกออกไปไม่ได้ และไม่ใช่ว่าปัญหาเรื่องพลเมืองล้นประเทศหรือที่ญี่ปุ่นต้องทำสงครามที่แล้วมานั้น เราจะเห็นแล้วว่า ปัญหาพลเมืองล้นประเทศเป็นภัยที่ใหญ่หลวงเพียงใด ถ้าญี่ปุ่นสละฆราวาสวิสัยมาบวชสักแสนรูปตั้งแต่พันปีก่อนโน้นเป็นต้นมาแล้ว ญี่ปุ่นคงไม่ต้องประสบปัญหาเรื่องพลเมืองล้นประเทศอย่างที่ต้องประสบอยู่ในปัจจุบันนี้เป็นแน่ พอจะเห็นหรือยังว่า พระพุทธศาสนาเท่านั้นที่สามารถแก้ปัญหาในเรื่องนี้ได้ บางท่านอาจค้านว่า ถ้าคนบวชมาก ๆ แล้ว ประเทศชาติมีแยءหรือ เพราะต้องขาดแรงงานไปมาก ใครจะผลิตวัตถุที่เป็นปัจจัยแห่งการยังชีพให้พระเล่า ซึ่งปัญหาข้อนี้จะได้พิจารณากันต่อไป

๔. ทรงแก้ปัญหาเรื่องการเศรษฐกิจ บางท่านจะสงสัยว่า พระจะแก้ปัญหาเรื่องเศรษฐกิจได้อย่างไร มีแต่จะทำลายเศรษฐกิจเสียแหละมากกว่า จริงอยู่ในด้านวัตถุพระไม่ได้ผลิตอะไรให้เกิดขึ้นเลย พระไม่ได้ทำนา ไม่ได้ทำสวน ไม่ได้ค้าขาย แต่ตั้งที่ได้กล่าวมาแต่ต้นแล้วว่า แม้ผู้มิได้ผลิตวัตถุโดยตรงก็สามารถทำให้โภคทรัพย์มีค่าทางเศรษฐกิจได้เหมือนกัน เช่น พ่อค้า ข้าราชการ เป็นต้น พระก็เช่นเดียวกัน พระเป็นครูของประชาชน ในสมัยโบราณปรากฏ

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

ว่า โรงเรียนตั้งอยู่ในวัด ครูก็คือพระ พระเป็นผู้ประสิทธิ์ประสาทความรู้ให้แก่ชาวบ้าน ประสิทธิ์ประสาทจริยธรรมให้แก่ชาวบ้าน พระเป็นนายแพทย์ประจำหมู่บ้าน เป็นที่ปรึกษา เป็นผู้นำ ชลช ของประชาชน ในเวลานั้นทุกคนก็เห็นความสำคัญของวัด เห็นความสำคัญของพระ แต่ในบัดนี้เมื่อรัฐได้ขยายโรงเรียนแยกไปจากวัด เพราะ (ส่วนมาก) มีโรงพยาบาลของรัฐโดยเฉพาะ ชลช ความสำคัญของวัดของพระดูเหมือนจะลดน้อยลงไปทุกที ถึงกระนั้น วัดและพระก็ยังคงมีความหมายอยู่ เพราะในด้านจิตใจ ชาวบ้านกับพระยังจะต้องผูกพันกันอยู่ตลอดไป

แม้ว่าพระจะเป็นผู้สละโลก แต่ก็ยังไม่พ้นโลก ยังต้องเกี่ยวพันกับโลกอยู่ เพราะพระอยู่ได้ด้วยชาวบ้าน แต่พระก็หาใช่ว่าจะทำลายเศรษฐกิจของชาติเพราะเหตุที่ไม่ได้ผลิตวัตถุขึ้นมาเท่านั้นไม่โลกเจริญขึ้นทุกวันในด้านวัตถุ ความเจริญในด้านวัตถุนี้เองทำให้มนุษย์สามารถใช้เครื่องจักรแทนแรงงานได้ แทนที่จะใช้แรงงานคนตั้ง ๑,๐๐๐ คน เราอาจใช้คนเพียง ๑๐ คนเท่านั้น ถ้าเราใช้เครื่องจักรเป็นเครื่องมือ ความต้องการที่จะใช้แรงงานของคนลดน้อยลงทุกที โดยเครื่องจักรนี้เอง เราสามารถผลิตวัตถุต่างๆ ได้มากขึ้นอีกหลายสิบหลายร้อยเท่าทีเดียว เมื่อความจำเป็นที่จะใช้คนน้อยลง ปัญหาเรื่องคนว่างงานก็จะมีมากขึ้น เมื่อเราผลิตมากมายเกินความต้องการของมนุษย์ ปัญหาเรื่องวิกฤติ (Crisis) คือการขาดดุลยภาพทางเศรษฐกิจก็จะต้องเกิดขึ้นเป็นเงาตามตัวในทำนองผลผลิตมากกว่าผู้บริโภค

ถ้าจะเปรียบองค์เศรษฐกิจเป็นสิ่งที่มีชีวิตแล้ว วิกฤติก็คือ

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

อาการของโรคอย่างหนึ่งที่เกิดแก่องค์เศรษฐกิจนั้น มีอาการเห็นได้คล้ายกับอาการป่วยที่คนเป็น บางที่มีลักษณะเจ็บ เป็นคราวๆ คล้ายไข้มาลาเรีย บางที่จับไม่เป็นเวลา บางที่เป็นเร็วหายเร็ว บางที่รุนแรงคล้ายกับอาการไข้ บางที่ก็จับอยู่แต่ภายในประเทศหนึ่ง บางที่ก็ระบาดติดต่อกันไปทั่วโลก บางที่ก็เป็นโดยเชื้อซ้คล้ายโรคโลหิตจาง

การเปรียบดังนี้ เป็นการพิจารณาวิกฤติในแง่พหุวิชาวิทยาไป เราอาจถือว่าวิกฤติอาจเป็นลักษณะทางชีววิทยาก็ได้ ถือเป็นปรากฏการณ์อย่างหนึ่งที่ไม่มียะไรผิดปกติ แต่เป็นรูปแห่งการเติบโต ก้าวหน้าของเศรษฐกิจ ทำนองเดียวกับกรรมของผีใหญ่ชั้น ย่อมมีอาการไข้ การที่กรรมชิ้นเป็นไปตามธรรมดา แสดงว่าโตเป็นผู้ใหญ่แล้ว ทำนองเดียวกัน ถ้าวิกฤติไม่เกิดขึ้นเลยก็เท่ากับว่าเป็นการเซื่องซึมซึ่งเป็นภาวะของการหยุดนิ่งไม่ก้าวหน้า

คราวนี้เราจะหาทางแก้วิกฤติทางเศรษฐกิจได้อย่างไร? ชาลส์ จิต ได้กล่าวว่า ถ้าเรามองดูวิกฤติในแง่ว่าเป็นลักษณะอย่างหนึ่งของความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ หรือเป็นการเป็นไปเองโดยสภาพธรรม เราต้องปล่อยให้มันเป็นไปเอง แต่ถ้าเราถือว่าวิกฤติเป็นโรค เราต้องหาทางแก้ วิธีบำบัดก็ต้องดูสมุฏฐานทั้งหลายก่อน คือวิกฤติเกิดจากเหตุใด ก็ต้องแก้จากเหตุนั้น

ถ้าเราเชื่อว่าวิกฤติเกิดจากการประดิษฐ์มากขึ้นเกินไป เราต้องบำบัดประดิษฐกรรมโดยวิธีการของ คาคเดล และ ทร์สต์ เพื่อป้องกันมิให้ราคาสูงเกินไปหรือต่ำเกินไป หรือแก้จากทางสหกรณ์ ซึ่งประดิษฐ์เพื่อความต้องการ มิใช่ประดิษฐ์เพื่อกำไร โดยวิธีนี้

ศาสนา ปร ัช ญา ปร ะ ยุ ก ต์

จึงจะไม่มีช่องทางทำให้เกิดการประดิษฐ์มากเกินไป

ถ้าเราเห็นว่า สาเหตุของวิกฤติคือคนงานไม่มีเครื่องมือ
ซื้อผลประดิษฐ์ได้ เราต้องหาทางแก้ไขโดยตั้งรูปสมาคมแบบ
โซเซียลิสต์เพื่อให้คนงานได้ผลตอบแทนคุ้มกับแรงงาน

ถ้าเราวินิจฉัยว่าการลงทุนมากเกินไปเป็นสาเหตุของวิกฤติ
เราต้องเอาใจใส่ธนาคารซึ่งเป็นที่แห่งเดียวที่จัดสรรเครดิต ควรให้
ธนาคารขีดขวางความกระหายอยากมั่งมีของมหาชน เมื่อเวลาไป
หุ้นราคาขึ้น โดยขึ้นอัตราร้อยละให้สูง เมื่อเวลาดกต่ำธนาคารต้อง
ป้องกันมิให้เจ้าของทุนรีบถอนทุน โดยอำนาจกฎหมายอาจป้องกัน
ได้โดยบังคับการออกหุ้น สำหรับการประกอบกิจการจะตั้งใหม่ ให้
อยู่ในเงื่อนไขบางอย่าง เช่นบังคับให้ดำเนินงานไปตามเวลาที่
กำหนดอย่างต่ำไว้ มิให้บริษัทเล่นๆตั้งขึ้นได้

เราจะเห็นได้ว่าการแก้ปัญหาวิกฤติทางเศรษฐกิจตามวิธีที่กล่าว
มาแล้วนั้นหาได้ผลแน่นอนเสมอไปไม่ ทั้งเป็นวิธีการที่ต้องใช้การบีบ
บังคับอีกด้วย ซึ่งไม่ชอบด้วยระบอบของเสรีชนเลย ทุกคนต่างก็ต้อง
การเป็นอิสระในใจบ้าง ในอันที่คิดจะทำสิ่งต่างๆ แต่พระพุทธศาสนา
ไม่ใช่เช่นนั้น พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งเสรีภาพ ทุกคนมีสิทธิ
ที่จะเชื่อถือ นับถือหรือไม่ อย่างเต็มที่ ไม่มีการบังคับ อ่างโนนอ่างนี้
อ่างนรกเข้าขู่ อ่างสวรรค์เข้าล่อ ไม่ใช่เช่นนั้น พระพุทธองค์ต้องการ
ให้ทุกคนต้องใช้สมองของตนอย่างเสรี อย่างอิสระที่สุด เพื่อต้องการ
ให้เป็นตัวของตัวเอง พร้อมกันนั้นก็นับว่าได้แก้ปัญหาวิกฤติทาง
เศรษฐกิจไปในตัว และแก้อย่างนุ่มนวลเสียด้วย

ตามหลักของพระพุทธศาสนา ผู้ที่เข้ามาบรรพชาอุปสมบท

ศาสนา รัชญา ประยุกต์

เป็นภิกษุสามเณรแล้ว ไม่ว่าจะมาจากชาติตระกูลสูงต่ำเพียงใด จะต้องปฏิบัติตามระเบียบวินัยเสมอเหมือนกันหมด ต้องเป็นอยู่โดยการบิณฑบาตรับอาหารที่เป็นส่วนเกินจากผู้อื่นแต่อย่างเดียว และพระเณรทุกรูปก็ต้องออกบิณฑบาตได้เฉพาะเวลาเช้าเท่านั้น จะออกเวลาบ่าย เย็น กลางคืน หาได้ไม่ ทั้งยังจำกัดเวลาไว้อีกด้วยว่าให้ฉันได้ตั้งแต่เวลาอรุณขึ้นถึงเที่ยงเท่านั้น พ้นจากเวลาระหว่างนี้แล้ว พระเณรจะฉันอาหารหาได้ไม่ นับว่าเป็นการดัดกังวลเรื่องอาหารไปได้อย่างหนึ่งแล้ว ทั้งอาหารที่ได้รับก็เป็นอาหารเหลือกินเป็นส่วนเกินของชาวบ้าน ถ้าชาวบ้านไม่มีก็ไม่จำเป็นต้องให้ พระจะรับอาหารจากทายกที่ถวายด้วยความเต็มใจเท่านั้น เมื่อไม่ให้ท่านก็ไม่รับ สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็ทรงเกรงประชาชนบางหมู่จะเข้าใจผิดว่า พระอาศัยผ้ากาสาวพัสตร์เป็นอยู่ โดยไม่ต้องทำอะไรเลย จึงได้ทรงกำหนดเวลาให้พระฉันอาหารได้จำกัด แต่หาได้กำหนดเวลาทำงานไว้ไม่ว่าให้ทำเพียง ๓ - ๕ ชั่วโมง กลับทรงสั่งสอนให้พระขยันศึกษาเล่าเรียน หมั่นประกาศพระศาสนา บางทีพระต้องทำงานมากกว่าฆราวาสบางคนด้วยซ้ำไป บางรูปต้องทำงานตั้งแต่เช้าจนถึงกลางคืน ทั้งๆที่ต้องฉันอาหารเพียง ๒ เวลาเท่านั้น อย่างนี้พระเอาเปรียบสังคมหรือ?

ในด้านเศรษฐกิจ ถ้าเราผลิตวัตถุขึ้นมามากเกินไปเกินความต้องการของประชาชน วัตถุนั้นก็จะมีค่าทางเศรษฐกิจลดลง ถ้าเราและผู้ผลิตส่วนหนึ่งออกไปเสียต่างหาก ทำให้ผู้ผลิตลดลง วัตถุที่ผลิตได้ก็ลดลงด้วย แต่ชนกลุ่มที่ถูกแยกออกนั้นไม่ได้ผลิตวัตถุอะไรขึ้นมา แต่ก็ยังต้องใช้วัตถุต่างๆให้หมดเปลืองไปเหมือนกัน ฉะนั้น

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

ชนกลุ่มนี้แหละจึงเชื่อว่าเป็นผู้ทำให้วัตถุนั้นๆ มีค่าทางเศรษฐกิจมากขึ้น แต่ชนกลุ่มที่ถูกแยกออกซึ่งไม่ต้องผลิตอะไรนั้น เราไม่ได้แยกเอาไปกักไว้เฉยๆ โดยไม่ต้องทำอะไร เรากลับเอาไปใช้ในด้านอื่น คือ ในด้านการค้นคว้าในทางศิลปกรรม เพื่อนำมาสั่งสอนพลโลกให้มีจิตใจยึดมั่นในหลักธรรม เพื่อไม่ให้ประชาชนแบ่งพรรคแบ่งพวก แบ่งชั้นวรรณะกัน ให้มีสามัคคีธรรม ให้มีความรักใคร่กันฉันพี่น้อง ทั้งนี้จุดใหญ่ก็เพื่อต้องการให้โลกมีความสงบสุข ไม่ต้องรบราฆ่าฟันกันนั่นเอง โดยที่เราต้องยอมเสียวัตถุนั้นๆ เพียงเล็กน้อยเท่านั้น เพื่อชนกลุ่มนั้นซึ่งก็คือพระนั่นเอง ท่านยังไม่พอใจอีกหรือ? ยังไม่คุ้มค่ากับอาหารที่ชาวบ้านสละให้พระอีกหรือ?

การที่โลกไม่วุ่นวายกันจนเกินไป การที่ประชาชนอยู่กันโดยสันติสุข การที่ไม่มีโจรผู้ร้ายมากจนเกินไปนัก ใครจะปฏิเสธแล้วว่า ไม่ใช่ผลของการปฏิบัติงานของพระสงฆ์ ของศาสนา แม้แต่ท่านฯ พลฯ จอมพล ป. พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรี ยังได้กล่าวยอมรับผิดชอบต่อพระสงฆ์เถระเมื่อคราวประสาทปริญญาพุทธศาสตรบัณฑิต ณ ห้องประชุมมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วัดมหาธาตุว่า “...พระพุทธศาสนานั้นเป็นดวงประทีปอันยิ่งใหญ่ในการที่จะนำประเทศชาติให้มีความเจริญ ส่วนทางฝ่ายราชอาณาจักรนั้นมีแต่เพียงนิตเดียว รวมความว่า พระพุทธศาสนานั้นยอมทำหน้าที่เป็นแสงประทีปให้ดวงใจของมนุษย์ทุกๆ ดวงเดินตามไปในทางที่ถูกต้อง ควร เว้นในทางที่ควรเว้น สิ่งที่เหลือที่เป็นธาตุที่พลอยได้ของราชอาณาจักรก็คือ เก็บผลจากความเจริญรุ่งเรืองของพระพุทธศาสนานั้นเอง กระผมใคร่ที่จะกราบเรียนว่า กฎหมายอาญาทั้ง

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

ฉบับนั้นไม่ได้เขียนไว้สำหรับผู้อยู่ในศีลธรรมของพระพุทธศาสนาเลย กฎหมายอาญาทั้งเล่มลงโทษคนนับตั้งแต่ประหารชีวิตลงไปนั้น ก็เป็นเพราะเหตุที่ยังมีบุคคลที่ไม่ปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระพุทธศาสนาอยู่ เพราะฉะนั้นอาจกล่าวได้ว่า คนดีจำนวนตั้งเกือบ ๒๐ ล้านคนในประเทศไทย เวลานี้มีคนที่ต้องทักท้ออยู่ในเรือนจำประมาณ ๒ หมื่นคน เพราะฉะนั้นกฎหมายอาญาฉบับนั้น เราจำเป็นต้องลงแรงลงทุนกันมากมาย แต่ก็เพื่อคนจำนวนปีละ ๒ หมื่นคน คน ๒ หมื่นคนนี้ ถ้ากำหนดให้นับถือ ให้ปฏิบัติตามพระธรรมคำสั่งสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แม้จะเพียงปฏิบัติตามศีล ๕ เท่านั้น กระผมคิดว่ากฎหมายอาญานั้นอาจไม่ต้องใช้ กฎหมายที่ออกมาแล้วนั้นก็จะกลายเป็นหมันไปก็ได้...” และอีกตอนหนึ่งว่า “...เป็นข้อยืนยันว่า ฝ่ายราชอาณาจักรนั้นเป็นแต่เพียงการกระทำให้สำเร็จเป็นส่วนน้อยนิดเดียว กระผมพูดเฉพาะแต่กฎหมายอาญาดังที่กล่าวมาแล้ว พระคุณเจ้ารังเอาคน ๑๙ ล้าน ๙ แสน ๙ หมื่น ๙ พันไว้ได้ และพวกกระผมก็เอาคนมาแต่เพียง ๒ หมื่นคน หามาใส่คุกไว้หรือเอาไปเนรเทศ ท่านจะเห็นได้ว่า จำนวนที่อยู่ภายใต้การโอบอุ้มของพระพุทธศาสนา และของพระคุณเจ้านั้นมากมายสุดที่จะคณานับ ส่วนทางราชอาณาจักรก็ทำแต่เพียงนิดเดียว ถ้าหากจะเป็นไปได้ ถ้าพระคุณเจ้าให้ทุกคนไม่กระทำความผิดแม้แต่คนเดียว เกิดมีปาฏิหาริย์ขึ้นเช่นนั้น พวกกระผมก็ไม่ต้องเป็นรัฐบาลแน่ ถือว่าเลิกกันที...” และกล่าวอีกตอนหนึ่งว่า “...ผู้ใดที่ตั้งใจปฏิบัติในทางพระพุทธศาสนาโดยเคร่งครัด ผู้นั้นก็เท่ากับตั้งหางเสือคือจิตใจไปในทางที่ถูก ก็จะได้ประสบแต่ความเจริญรุ่งเรือง ผู้ใด

ศาสนา ปรัชญา ประยุกต์

ละเมิดไม่ปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระพุทธศาสนา ผู้นั้นย่อมได้รับ
บาปกรรมในที่สุด...”

จากวาตะของ ฯพณฯ จอมพล ป. พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรี ท่านก็ยอมรับแล้วว่าที่บ้านเมืองมีความสงบสุขมาได้ถึงเพียง
นี้นั้น ส่วนใหญ่เป็นผลสะท้อนมาจากการที่ประชาชนปฏิบัติตาม
หลักธรรมในพระพุทธศาสนาซึ่งพระสงฆ์เป็นผู้ดำรงไว้ เป็นผู้
มาเผยแผ่แก่ประชาชนนั่นเอง เพียงเท่านี้พอจะเห็นได้หรือยังว่า
“พระหาใช่เป็นกาฝากของสังคมไม่ พระมิได้กินแรงงานของสังคม
อย่างเดียวโดยไม่ก่อประโยชน์ใดๆให้แก่สังคม พระหาใช่ผู้ทำลาย
เศรษฐกิจของประเทศไทยไม่” เท่าที่ได้เขียนมาก็รู้สึกว่าจะมาก
เกินไปแล้ว ต้องขอยุติไว้เพียงเท่านี้.

๑๙ มิถุนายน ๒๕๔๙

พระพุทธศาสนา กับ สังคมนิยม

ในฐานะที่ข้าพเจ้าเป็นผู้ที่สนใจในวิชาการทางพระพุทธศาสนาเป็นอย่างมากผู้หนึ่ง จากการได้ศึกษาค้นคว้าตามแนวพระพุทธศาสนา ประกอบกับคติโลกมาเป็นเวลาหลายปี ทำให้เกิดความคิดเห็นว่าพระพุทธศาสนานี้ เป็นศาสนาที่ไม่เหมือนกับศาสนาอื่นใดเลยทั้งทางภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ เพราะในพระพุทธศาสนา ถ้าพิจารณาแล้วจะเห็นว่าเป็นศาสนาสากล เพราะมีหลักจริยธรรม หลักเศรษฐกิจ หลักการปกครองทุกแบบอยู่ในตัวศาสนาเอง แล้วแต่เราจะมองในแบบไหนก็จะเห็นในแบบนั้น ถ้าเราจะพิจารณาว่าพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งเสรีประชาธิปไตยก็ถูก เพราะมีวิธีการหลายอย่างในพระพุทธศาสนาที่ตรงกับหลักประชา-

ศาสนา รัชญา ปรยุกต์

ธิปไตย ถ้าในทุกวันนี้จะพิจารณาว่า พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งสังคมนิยมก็ถูกเหมือนกัน ถูกไปอีกแห่งหนึ่ง เพราะพฤติกรรมที่ปรากฏอยู่ในพระพุทธศาสนานี้ มีหลายอย่างหลายประการที่เข้ากันกับหลักสังคมนิยมสมัยนี้ ระบบเศรษฐกิจและการเมืองทุกอย่างแบบมีอยู่ในพระพุทธศาสนาทั้งนั้น พระพุทธเจ้าเป็นทั้งนักเผด็จการ นักประชาธิปไตย และทั้งเป็นธรรมราชาผู้อยู่เหนือกฎหมาย ซึ่งถ้าข้าพเจ้ามีโอกาสจะได้นำมาเขียนสู่ท่านผู้อ่านเป็นเรื่องๆไปในคราวนี้จะเปรียบเทียบพระพุทธศาสนากับหลักเศรษฐกิจ แบบโซลิดาริสม์ ซึ่งเป็นหลักเศรษฐกิจอีกแบบหนึ่ง ที่นิยมแพร่หลายอยู่มากในยุโรปโดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศฝรั่งเศส

ข้าพเจ้าจะขอแปล ลัทธิโซลิดาริสม์ (Solidarism) นี้ว่า ลัทธิสังคมนิยม ทั้งนี้เพราะหลักใหญ่ของลัทธินี้หนีไปเรื่องสังคมสงเคราะห์ ซึ่งเป็นหลักการที่สำคัญหลักหนึ่ง ที่รัฐบาลนี้ได้เคยส่งเสริมและสนับสนุนตลอดเวลา

ลัทธิโซลิดาริสม์ หรือ สังคมนิยม นี้ เป็นลัทธิหนึ่งที่มีบทบาทอันสำคัญยิ่งในด้านเศรษฐกิจของโลก มีผู้นิยมเชื่อถือกันมากในประเทศฝรั่งเศส ตามหลักแห่งลัทธินี้ถือว่ามนุษยชาติต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ซึ่งเราจะเห็นว่าเป็นความจริง จากการแบ่งงานการแลกเปลี่ยนเป็นต้น เราจะอยู่ในโลกโดยไม่ยุ่งเกี่ยวกับใครเลยนั้น ย่อมเป็นไปได้ แต่ถ้าเราจะปลีกตัวสละโลกจริงๆแล้ว ก็เป็นอีกเรื่องหนึ่ง คือไปอยู่ตามถ้ำตามเขา ไม่เข้าสังคมกับใคร กินผลหมากรากไม้ นุ่งลมห่มฟ้าไปตามเรื่องราวของตน แต่ถ้ายังต้องอยู่ใน

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

สังคมของโลกแล้ว ก็จำเป็นเหลือเกินที่จะต้องพึ่งพาอาศัยกัน เรา จะเห็นง่าย ๆ จากการดำเนินชีวิตประจำวันของแต่ละคน เราต้องมี อาหารสำหรับบริโภค ต้องมีเสื้อผ้าสำหรับนุ่งห่มกันเหลือบยุง และร้อนหนาว ต้องมีที่อยู่อาศัย มียารักษาโรค และอะไรต่ออะไรอีก มากน้อยตามความต้องการหรือกิเลสของเรา

ลัทธินี้ถือว่า ทุกคนต้องมีส่วนรับผิดชอบร่วมกัน เพราะการ กระทำของใครก็ตามย่อมกระทบกระเทือนถึงผู้อื่นเสมอ มากหรือน้อยแล้วแต่จะอยู่ใกล้หรือไกล เหมือนกับเราทิ้งก้อนหินลงไปในน้ำ เราจะเห็นคลื่นแตกออกไปเป็นวงกลมโดยรอบ ตรงใกล้ก้อนหินตก ก็เป็นคลื่นสูงใหญ่หน่อย ห่างไปๆก็เล็กลงทุกทีๆ จนเกือบมองไม่ เห็นเลย แต่ความจริง น้ำที่อยู่ไกลๆออกไปก็ถูกกระทบกระเทือน เหมือนกัน แต่ได้รับการกระทบกระเทือนน้อยลงไปตามลำดับ หรือ เหมือนกับว่า ถ้ามีโรคระบาดหรือไฟไหม้เกิดขึ้นในที่ใดที่หนึ่ง ถ้า เราไม่ช่วยกันป้องกัน โรคนั้นหรือไฟนั้นก็จะระบาดหรือลุกลามแผ่ อาณาเขตออกไปทุกที่ ฉะนั้นมนุษย์ทุกคนจึงจำเป็นต้องมีส่วนรับผิดชอบ ร่วมกันเสมอไป

ลัทธินี้ดูเหมือนตรงกันข้ามกับความยุติธรรม เพราะหลัก ความยุติธรรมนั้นต้องการให้ทุกคนรับผิดชอบแต่เฉพาะการกระทำ ของตนเท่านั้น แต่ความจริงเป็นคนละเรื่องซึ่งจะได้กล่าวต่อไป

สำนักนี้มีความปรารถนาจะให้ช่วยเหลือเจือจานกันนี้เป็น กฎแห่งความประพฤติของมนุษย์ให้เป็นหน้าที่ของธรรมจรรยา เหตุผล ที่เขาอ้างมีอยู่ว่า เพราะมนุษย์ต้องพึ่งพาอาศัยกันมาแต่แรกเกิดจน กระทั่งสิ้นลมปราณ การกระทำของเราย่อมก่อให้เกิดผลดีและผลร้าย

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

แก่คนอื่น และการกระทำของคนอื่นย่อมกระทบกระเทือนถึงเราด้วย ถ้าหากมีบางคนที่ยากจน ทุกข์ยาก เราก็ต้องช่วยเหลือ เพราะเหตุผล ๒ ประการ คือ

๑. เพราะเราอาจมีส่วนในการให้ความลำบากแก่เขา โดยการกระทำของเราก็ได้ ฉะนั้นเราจึงมีหน้าที่ที่จะต้องช่วยเหลือเขา
๒. เรารู้ว่าตัวของเรา หรือลูกหลานของเราอาจจะต้องได้รับทุกข์ อันเป็นผลจากการกระทำของคนอื่น เช่น โรคระบาดอาจติดเรา

ฉะนั้นการที่เราได้เกื้อกูลผู้อื่นก็เท่ากับเราเกื้อกูลเพื่อประโยชน์ของเราเอง

ความเห็นของลัทธินี้ตรงกับมติทางพระพุทธศาสนาในเรื่องการช่วยเหลือเจือจานกัน ทางพระพุทธศาสนาก็มีหลักธรรมในด้านสังคมสงเคราะห์อยู่เหมือนกัน เรียกว่า สังคหวัตถุ คือ ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งการสงเคราะห์ซึ่งกันและกัน ซึ่งแบ่งเป็นหลักใหญ่ๆ ได้ ๔ ประการด้วยกัน คือ

๑. ทาน ได้แก่ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ อาจจะเป็นโดยวัตถุ เรียกว่า *อามิสทาน* หรือโดยทางธรรมทางด้านจิตใจ ซึ่งเรียกว่า *ธรรมทาน* ก็ได้ ที่ไม่ได้แปล *ทาน* ว่า *การให้* นั้นเพราะเห็นว่า ถ้าแปลเช่นนั้น ในที่นี้จะทำให้ความหมายของ *ทาน* แคบไป สมมุติเช่น เมื่อเกิดมีคนตายขึ้นในบ้านใกล้เคียง เราได้ทราบข่าวแล้วไปเยี่ยมลูกหลานญาติพี่น้องซึ่งเป็นเจ้าภาพในงานศพนั้น บางทีเราไม่ได้ให้ของ ไม่ได้ไปฟังธรรม แม้เพียงเท่านั้นก็ย่อมทำให้เขาเกิดปิติชุ่มชื่น

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

ใจ ทาน ในที่นี้จึงควรแปลอย่างกลางๆว่า ความเอื้อเฟื้อ ซึ่งได้ผลในด้านจิตใจด้วย จึงจัดว่าเป็นธรรมในด้านสังคมสงเคราะห์ประการหนึ่งเหมือนกัน

๒. ปิยวาจา เจรจาถ้อยคำนิมนวล อ่อนหวาน ซึ่งเป็นคำที่ผูกมิตร ไม่ใช่เจรจาด้วยถ้อยคำหยาบคาย แสลงหู กินใจคน อันเป็นการทำลายมิตร เพราะทุกคนต่างก็ชอบฟังคำระรื่นหูด้วยกันทั้งนั้น แม้แต่ตัวเราเองก็เช่นกัน ฉะนั้นเมื่อจะพูดจะกล่าวอะไรออกไป ก็ควรจะได้คิดเสียก่อนว่า คำพูดนั้นเป็นคำแสลงหู ทิ่มแทงใจคนหรือเปล่า โดยเอาตัวเราเองเป็นเครื่องเทียบเคียงว่า ถ้าเขาพูดกับเราเช่นนั้น เราจะชอบไหม ถ้าเราไม่ชอบ เราก็ไม่ควรพูดคำเช่นนั้นกับคนอื่น คำอ่อนหวาน อ่อนโยนนี้ ย่อมผูกใจคนได้ดียิ่งอย่างหนึ่งเหมือนกัน ทำให้ทุกคนอยู่ร่วมในสังคมเดียวกันได้ ธรรมข้อนี้จึงจัดว่าเป็นสังคหธรรม อันจะถือเป็นหลักในด้านการสังคมสงเคราะห์ได้อีกประการหนึ่ง

๓. อัตถจริยา ประพฤติแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์ คือ ต้องเป็นประโยชน์ทั้งแก่ตนและแก่ผู้อื่นด้วย ไม่ใช่ได้ประโยชน์ตน แต่หักล้างประโยชน์ผู้อื่น ต้องทำตัวให้เป็นประโยชน์แก่กันและกัน เพราะการอยู่ในโลกก็จำต้องพึ่งพาอาศัยกัน ต้องอยู่กันด้วยสามัคคีธรรม จึงจะอยู่กันอย่างสงบสุขได้ ถ้าทุกคนต่างคอยหักรานประโยชน์ของกันและกันด้วยอำนาจโลภะ โทสะ โมหะแล้ว โลกย่อมเดือดร้อนทุกหนทุกแห่ง ถ้าทุกคนต่างทำตนให้เป็นคนมีค่า มีประโยชน์ในสายตาผู้อื่นได้แล้ว ก็นับว่าชีวิตของเราเป็นชีวิตที่มีค่ายิ่ง เป็นชีวิตที่ไม่เป็นหมัน แม้ตายไปแล้วก็ยังได้รับยกย่องสรรเสริญ

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

อยู่ตลอดเวลา

๔. สมานัตตตา ความเป็นผู้มีตนสม่ำเสมอ คือการรู้จักวางตัวให้เหมาะสม ให้ถูกกาลเทศะ เข้ากับคนอื่น ๆ ได้ทุกคน ในแง่ที่ไม่ผิดครองคลองธรรม ไม่ลืมหิว ไม่เซพอได้ดีมีชื่อเสียงแล้ว ลืมญาติพี่น้องมิตรสหายเสียสิ้น นี่กว่าตัวเป็นเทวดา ต้องถือว่าชีวิตเป็นเพียงการแสดงละครฉากหนึ่งๆ เท่านั้น เมื่อเขาให้เป็นพระเอกก็ใช้ว่าจะจะเป็นพระเอกตลอดเวลา ก็หาไม่ได้ หรือเขาให้แสดงตัวเป็นพระมหากษัตริย์ ก็ต้องไม่ลืมหิวคิดว่าตัวเป็นกษัตริย์จริงๆ ต้องคิดอยู่เสมอว่า นั่นเป็นเพียงการสมมุติเท่านั้น โลกเรายอมพู่ขึ้นและยุบลงด้วยอำนาจโลกธรรม ๘ อย่าง คือ มีลาภ เสื่อมลาภ มียศ เสื่อมยศ มีสุข มีทุกข์ สรรเสริญ และนินทา ไม่มีใครพ้นจากโลกธรรมเหล่านี้ไปได้ เมื่อมีคนชอบ ก็มีคนเกลียดบ้างเป็นธรรมดา อย่าไปถือเอาสิ่งเหล่านั้นมาเป็นอารมณ์ เป็นเครื่องยึดมั่นว่า เป็นจริงเป็นจังตลอดไป ถ้าขึ้นลืมหิวในขณะที่มีลาภ มียศ แล้วละก็ เวลาเสื่อมลาภ เสื่อมยศจะเอาตัวไม่รอด ฉะนั้นจึงควรวางตนให้เหมาะสมแก่กาลเทศะ อย่าเป็นคนพู่ๆ ยุบๆ ควรถือว่าทุกคนเป็นเพียงเพื่อนร่วมโลกร่วมทุกข์กัน เป็นเหมือนพี่น้องกัน จึงควรปฏิบัติตนประพฤติตัวต่อชนเหล่านั้นดุจพี่น้องญาติสายโลหิตของตนที่เดียว ตามหลักแห่งภราดรภาพ การกระทำเช่นนี้ย่อมจัดเป็นการสงเคราะห์กันและกันได้อย่างหนึ่งเช่นกัน

บางท่านอาจคิดว่า ลัทธินี้อาจทำลายเอกัตภาพ (Individuality) การช่วยตนเองและการนับถือตนเองเสียหมด ความจริงแล้วลัทธินี้หาทำลายเอกัตภาพไม่ แต่ต้องการให้ช่วยตัวเองเสียก่อน

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

แล้วจึงช่วยผู้อื่น ถ้าตัวเองก็ยังช่วยไม่ได้แล้ว จะไปช่วยคนอื่นได้อย่างไร แม้องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็ตรัสไว้หลายแห่งในเรื่องเช่นนี้ เช่นตรัสไว้ในคัมภีร์ธรรมบท ขุททกนิกาย ว่า

อดตทตถ์ ปรตถณ พหุนาปี น หาปเย

อดตทตถมภินญาย สทตถปปลุโต ลียา

ซึ่งแปลว่า “บุคคลไม่ควรทำประโยชน์ตนให้เสียไป (แม้แต่น้อย) เพราะประโยชน์ผู้อื่นแม้มาก (ต่อเมื่อ) รู้แจ้งประโยชน์ตนก่อนแล้ว จึงควรชวนช่วยในประโยชน์ผู้อื่น” แต่ในที่นี้ พระพุทธเจ้ามิได้ทรงสอนให้คนเห็นแก่ตัว จนไม่ทำประโยชน์ให้แก่ใครๆ เสียเลย เช่น กิจการงานของบิดามารดา ครูบาอาจารย์ ผู้มีคุณ เราจะหลีกเลี่ยงเสียโดยอ้างว่าจะทำให้เสียการงานของตนหาได้ไม่ หากหมายถึงว่า ถ้ายังทำประโยชน์ให้ตนเองไม่ได้แล้ว ก็อย่าเพิ่งเกี่ยวส่ำไปรับภาระคนโน้นคนนี้โดยไม่จำเป็น ต่อเมื่อบำเพ็ญประโยชน์ตน งานของตนเสร็จเรียบร้อยแล้ว จึงควรช่วยผู้อื่นที่ตนพอช่วยได้ตามสติปัญญาตามความสามารถของตน เป็นการผูกไมตรีเอาไว้ในฐานะที่เป็นสัตว์สังคม อยู่ในสังคมเดียวกัน ถ้าเรื่องของตนยังแก้ปัญหามาไม่ตกแล้ว ยังส่ำไปทำโน่นทำนี่นอกหน้าที่แล้ว ในที่สุดประโยชน์ตนก็ไม่ได้ ประโยชน์ผู้อื่นก็จะพลอยเสียไปด้วย เป็นการเสียประโยชน์ทั้งสองฝ่าย จึงควรทำให้เสร็จเป็นอย่างๆ ไป ดีกว่าที่จะไม่ได้ทำอะไรเป็นชิ้นเป็นอันเสียเลย กลายเป็นคนจับจดไปในที่สุด แม้แต่ในการสั่งสอนผู้อื่นก็เช่นเดียวกัน ผู้ที่จะสอนเขาต้องพิจารณาดูตัวเองเสียก่อนว่า ตนปฏิบัติได้ดีแล้วหรือ ถ้าตัวเองยังทำให้เป็นแบบให้คนอื่นไม่ได้แล้ว อย่าไปสอนเขาดีกว่า เพราะจะทำให้เขา

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

หัวเราะเยาะเราเข้าทำนองว่า “ว่าแต่เขา อิเหนาเป็นเอง” ในข้อนี้ พระบรมศาสดาของเราได้ทรงแนะนำไว้ว่า

ทเมยฺยาโทว สตฺตานํ มณฺเญ ยณฺณํ นุสฺสาคฺคํ

สตฺตานคฺเค ปเวเสยฺย ยสฺส ปรี นุสฺสสโก.

ซึ่งแปลความว่า “ผู้ที่สำคัญตนว่า จะสอนผู้อื่นนั้น ควรฝึกตนเองให้ดีเสียก่อน ผู้จะสอนผู้อื่นนั้น ควรตั้งตนไว้ในฐานะที่สูงเลิศ” ซึ่งหมายความว่า ถ้าตนเองยังปฏิบัติไม่ได้แล้ว อย่าไปสอนผู้อื่นเขาเลย ผู้ที่จะสอนเขา ต้องตั้งตัวอยู่ในฐานะที่นำเคารพ ต้องพูดจริงทำจริง ไม่ใช่พูดแต่ปาก ไม่ใช่สอนแบบว่า “จงทำอย่างที่ผมสอน อย่าทำอย่างที่ผมทำ” เลย อย่างนี้ไม่ได้ประโยชน์อะไร เข้าทำนอง “แม่ปู ลูกปู” ฉะนั้นก่อนที่แม่ปูจะดูว่าลูกปูเดินไม่ตรงทางนั้น ตนควรพิจารณาดูตัวเองเสียก่อนว่า ตัวเดินตรงแล้วหรือ?

ลัทธินี้ แก่ความไม่เสมอภาคด้วยการผูกมัดคนอ่อนแอกับผู้แข็งแรงไว้ด้วยกัน โดยการร่วมกันโดยสมัครใจ ตามแบบที่พระพุทธองค์ทรงแก้ระบบสังคมอินเดียในสมัยพุทธกาลนั้นได้ สมัยนั้นอินเดียถือชั้นวรรณะอย่างรุนแรง โดยแบ่งออกเป็น ๔ วรรณะคือ พราหมณ์ กษัตริย์ แพศย์ และศูทร วรรณะสูง คือพราหมณ์กับกษัตริย์ ดูหมิ่นวรรณะแพศย์และศูทรว่าเป็นวรรณะที่ต่ำมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งวรรณะศูทรถูกเหยียดหยามยิ่งกว่าสัตว์เดรัจฉานเสียอีก เพราะแม้แต่เงาของศูทรจะไปถูกพราหมณ์ก็ไม่ได้ พราหมณ์และกษัตริย์ถือว่า ศูทรเป็นบุคคลประเภทที่จะไปแตะต้องไม่ได้ (Untouchable) ที่เดียว แต่พราหมณ์กลับบูชาโค โดยถือว่าเป็นพาหนะของพระอิศวรผู้เป็นเจ้าของ แม้แต่มูลโคเขาก็กอบโกยไปโดยไม่

ศาสนา ปรัชญา ปรากฏการณ์

รังเกียจ แต่พวกศูทรเขาขยะแขยงและต้องไม่ได้ พวกโคได้รับเกียรติให้เดินไปตามถนนหลวงได้อย่างเสรี ใครไปทำร้ายไม่ได้ ได้รับเกียรติยิ่งกว่ามนุษย์เสียอีก

คิด ๆ แล้วก็น่าขำแกมสลดสังเวชใจในความคิดอันแปลกประหลาดของมนุษย์เสียเหลือเกิน พระพุทธองค์ได้ทรงตั้งคณะสงฆ์ขึ้นโดยรับสมาชิกทุกวรรณะ และให้สิทธิเสรีภาพเท่าเทียมกัน ไม่มีอภิสิทธิ์ ไม่มีเอกสิทธิ์ใดๆทั้งสิ้น ถือธรรมเป็นใหญ่ ปราบกฏว่าชนชั้นศูทรหลายคนได้รับการยกย่องในตำแหน่งที่สูงศักดิ์ แต่เรื่องนี้เป็นเรื่องที่แกล้งมาก แม้ว่าโดยนิตินัยจะแก้ได้ แต่โดยพฤตินัยหาแก้ได้ง่ายๆไม่ พระพุทธองค์จึงได้ทรงแสดงถึงความสำคัญของมนุษย์ทุกคนว่ามีความสำคัญเหมือนกัน คนจะดีจะชั่วขึ้นอยู่กับกรรม คือการกระทำของตนเองต่างหาก ไม่ใช่โดยชาติกำเนิด หรือเผ่าพันธุ์วรรณะ ไม่ใช่กรรมพันธุ์เท่านั้นที่สำคัญ สิ่งแวดล้อมก็สำคัญเช่นกัน บางทีกลับสำคัญกว่ากรรมพันธุ์เสียด้วยซ้ำไป ฉะนั้นการแก้ความไม่เสมอภาคของสังคม จึงต้องแก้ที่ตัวสังคมนั่นเอง ให้รู้จักเห็นอกเห็นใจกัน มีเมตตากรุณาต่อกัน ต้องนึกว่าเราทุกคนเป็นเพื่อนร่วมโลกร่วมเกิดร่วมตายกันมา เกิดมาก็ไม่ได้เอาอะไรมา เวลาตายก็ไม่ได้เอาอะไรติดตัวไปได้เลย จึงมีหน้าที่ที่จะได้สงเคราะห์อุดหนุนจนเจือกันบ้าง ถ้าทุกคนจะนึกว่าผู้นี้เคยเป็นญาติพี่น้อง ปู่ย่า ตายาย หรือบิดามารดา มิตรสหายของเราในชาติก่อนบ้างแล้ว คงจะทำให้เรามีเมตตากรุณากันมากขึ้น ซึ่งในสมัยพุทธกาล พระพุทธองค์ได้ทรงต่อสู้เพื่อยกระดับฐานะทางสังคม ยกกระดับฐานะของสตรีให้เท่าเทียมบุรุษ เพราะในสมัยนั้น เขาถือกันว่าสตรีเป็น

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

ประดุจทรัพย์สินอย่างหนึ่ง อยากจะขายหรือยกให้ใครเมื่อไรก็ได้ สตรีไม่มีสิทธิ์มีเสียงใดๆทั้งสิ้น พระพุทธองค์นี้แหละเป็นบุคคลแรก ที่ได้ยกระดับของสตรีขึ้นสูงกว่าเดิมมากมาย โดยรับสตรีเป็นสมาชิก ในสังฆมณฑล เรียกว่า ภิกษุณี ลิกขมานา และสามเณรี แต่พอ พระพุทธองค์ดับขันธปรินิพพานแล้วไม่นาน พระพุทธศาสนาใน อินเดียก็เริ่มอับแสง เพราะสื้ออิทธิพลอันโหดเหี้ยมของศาสนาอื่นๆ ไม่ได้ ในที่สุดลัทธิเรื่องวรรณะก็กลับฉายแสงขึ้นอีกครั้งหนึ่ง แล้วคง รุ่งโรจน์มาจนถึงทุกวันนี้ พวกศูทรคงได้รับการดูหมิ่นว่าเป็นวรรณะ ที่ต่ำช้าเช่นเดิม จนเมื่อเร็วๆนี้เราคงได้ทราบข่าวที่น่าชื่นชมยินดีที่ ท่าน ดร. อัมเบดการ์ อดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมของ อินเดีย ซึ่งเป็นชนในวรรณะศูทรที่นับถือพระพุทธศาสนา ได้พาพวก ศูทรหลายหมื่นคนปฏิญาณตนเป็นชาวพุทธ ซึ่งเป็นทางเดียวเท่านั้น ที่จะยกระดับของพวกเขาให้สูงเท่าวรรณะอื่นๆได้ แม้อาจมีการเมือง เป็นเบื้องหลังบ้าง ก็จะไม่ขอพูดถึง แต่ก็น่าดีใจที่พระพุทธศาสนาได้ ช่วยมีส่วนยกสถานภาพทางสังคมให้ทัดเทียมกันได้ แม้ในปัจจุบันนี้

แม้ว่าพระพุทธศาสนาจะมีวัตถุประสงค์ที่จะยกฐานะคนยากจน ให้สูงขึ้น โดยนโยบายประนีประนอม คือโดยการชี้แจงให้คนรุ่มรวย เห็นอกเห็นใจคนจน ให้เข้าใจความไม่เที่ยงแท้แน่นอน ความไม่เป็น แก่นสารของสิ่งต่างๆ เพราะเมื่อเราตายแล้ว เราก็เอาอะไรไปไม่ได้ ทำไมเราจึงยังยึดถือว่า เป็นเรา ว่า เป็นของของเรา กันอยู่อีกเล่า ทุกคนที่เกิดมาเป็นเพื่อนร่วมโลก ร่วมทุกข์ร่วมสุขกับเรานี่ บางคน ก็ยากจนอย่างน่าสงสาร แต่บางคนก็รุ่มรวยเสียจนไม่รู้ว่าจะไป ทำอะไร ฐานะอันแตกต่างกันอย่างมากมายนี้เองที่ทำให้คนต่างคน

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

ต่างอยู่ และอยู่ในฐานะที่ห่างไกลกันเหลือเกินจนไม่สามารถจะเข้ากันได้ ทั้งนี้เพราะมีอะไรมาขวางกั้นอยู่ สิ่งนั้น คือ เงินทอง และยศศักดิ์ เงินและยศนี้แหละที่ทำให้คนลืมหูลืมตาคิดว่าตนเป็นมนุษย์เหมือนผู้อื่น ลืมนึกถึงความลำบากของเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน ทำให้เกิดมีการเหยียดหยามกันขึ้น พระพุทธเจ้าทรงมีพระประสงค์จะให้ชนชั้นสูงและชั้นต่ำนี้เข้าถึงกัน ให้มีมิตรไมตรีต่อกัน จึงได้ทรงพยายามเทศนาให้คนรุ่มรวยที่เคยขี้เหนียวจนกระทั่งตัวเองก็ไม่อยากกินอยากใช้นั้นได้สละเงินทองของตนไปในทางสาธารณสงเคราะห์ด้วยความเต็มใจ เมื่อ เงิน ซึ่งเป็นตัวขวางกั้นนี้ถูกขจัดไปแล้ว ความต่างกันระหว่างคนรุ่มรวยกับคนยากจนก็ไม่มี ทุกคนจะรักกันฉันพี่น้อง ฉันเพื่อน สังคมอินเดียนั้นจึงเต็มไปด้วยสันติสุข พระพุทธองค์มิได้ทรงส่งเสริมให้คนเกียจคร้านคอยพึ่งคนอื่นเสมอไป ดังที่บางคนเข้าใจเลย แล้วกลับทรงสอนให้รู้จักพึ่งตนเอง ให้เป็นตัวของตัวเอง ให้ขยันหมั่นเพียรในการประกอบสัมมาชีพ พร้อมกันนั้นก็สอนให้ประชาชนเห็นอกเห็นใจกัน ให้ช่วยเหลือเกื้อกูลกันไปในตัว ฉะนั้นพระพุทธศาสนาจึงไม่ได้ชื่อว่า ทำลายเอกลักษณ์ของมนุษย์เลย

แต่ลัทธินี้ให้อ่านจกแก้รัฐมากไปหน่อย เช่น ยอมให้รัฐสอดเข้าเกี่ยวข้องไม่ว่าจะโดยการออกกฎหมายควบคุมแรงงาน กฎหมายสาธารณสุข หรือกฎหมายเกี่ยวกับการปราบปราม เพื่อป้องกันความเสื่อมทรามของมหาชน ยอมให้รัฐบาลบังคับให้พลเมืองเอาประกันภัย เพื่อให้คนชั้นต่างๆของชาติสำนึกในความรู้สึกพึ่งพาอาศัยกัน แต่พระพุทธศาสนาถือหลักประนีประนอม โดยไม่ให้ซ้า

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

ทั้งสองฝ่ายมากกว่า เราจะลืมนิได้ว่า ตัวของรัฐเอง คือตัวอย่างที่
 เก่งที่สุด และสำคัญที่สุด ในการพึ่งพากันระหว่างมนุษย์ จริยอยู่
 ลัทธินี้ ย่อมจะไม่ได้รับคุณค่าทางจรรยาโดยเต็มเปี่ยม ถ้าคนยังไม่
 สำนึก หรือไม่ได้กระทำโดยสมัครใจ กฎหมายที่สภาบังคับให้คน
 รู้สึกดั่งว่ายอมจำเป็น เพื่อเตรียมรากฐานสำหรับให้มนุษย์เคยชิน
 เพื่อร่วมใจร่วมกายกันโดยสมัครสมานสืบไป แต่ก็ดูจะเป็นความ
 หลังที่เลือนรางเต็มที่

ม. เลอง บูร์จัวส์ (M. Leon Bourgeois) ได้พยายาม
 อธิบายลัทธินี้โดยใช้กฎหมาย ท่านกล่าวว่า ทุกคนเป็นลูกหนี้
 แก่สมาคมโดยสัญญาอย่างหนึ่ง ซึ่งท่านเรียกว่า Quasi - Contract
 (เสมือนสัญญา) คนเราต้องชำระหนี้ เช่น เบี้ยประกันภัย
 สงเคราะห์คนอนาถา อุดหนุนการศึกษา และวิธีอื่น ๆ อีก

คงมีผู้ค้านความคิดของบูร์จัวส์ว่า เราไม่อาจมีลูกหนี้โดยไม่มี
 เจ้าหนี้ ไม่เป็นการง่ายเลยที่จะกล่าวว่า ใคร ผู้ใดในสังคมที่จะ
 นับถือว่าเป็นเจ้าหนี้ ใครเป็นลูกหนี้ หรือทุกคนเป็นทั้งเจ้าหนี้และ
 ลูกหนี้ แต่ก็คงไม่ยากถึงกับจะกำหนดไม่ได้เสียเลย ถ้าถือหลักตาม
 แบบพระพุทธศาสนา トラบไตที่คนเรายังมีกิเลส ต้องเวียนว่ายตาย
 เกิดอยู่ในวัฏสงสาร ก็ย่อมจะมีความเป็นลูกหนี้และเจ้าหนี้หาพ้นไม่
 トラบนั้น นอกเสียจากว่าจะตัดกิเลสอาสวะเสียได้นั้นแหละ จึงจะ
 ชื่อว่าเป็นเจ้าหนี้โดยส่วนตัว ซึ่งบางที่ท่านคงจะยังไม่เข้าใจ
 ข้าพเจ้าจะขอยกตัวอย่างเปรียบเทียบให้พอฟังกันง่าย ๆ ต่อไป

ไม่ต้องสมมุติให้ไกลตัวนัก ตัวเรานี่เองต่างก็เป็นทั้งลูกหนี้
 และเจ้าหนี้ด้วยกันทุกคน เพราะตั้งแต่เราถือปฏิสนธิอยู่ในครรภ์

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

มารดานั้น ถ้าหากมารดาจะมีใจบาปหยาบช้าแก่เราแล้ว เราคงไม่มีโอกาสได้เกิดมาชมโลกเป็นแน่ ดังที่สตรีบางคนในโลกนี้ได้ทำลายบุตรในครรภ์ของตนก็ยังมี ซึ่งแสดงว่าระดับจิตใจของเธอต่ำมาก สัตว์ไตรภพยังรู้จักรักลูกถนอมลูก ไม่ยอมให้ใครมารังแกทำร้ายลูกของมัน นี่คน ซึ่งถือว่าเป็นมนุษย์ผู้มีใจสูงแท้ๆ ทำไมกลับมีใจต่ำกว่าสัตว์ไตรภพอีกเล่า เธออาจมีธาตุยักษ์ธาตุมารผสมอยู่ในจิตใจของเธอก็ได้ แต่การที่เรามีชีวิตได้ชมโลกอยู่ทุกวันนี้ต่างก็เป็นหนี้พระคุณอันสูงส่งของมารดาบิดาด้วยกันทั้งนั้น และโดยนัยเดียวกัน เราก็ชื่อว่าเป็นเจ้าหนี้ผู้มีพระคุณต่อบุตรของเราต่อไปอีกสัมพันธ์กันเป็นลูกโซ่อยู่เช่นนี้ นี่เป็นการพิจารณาในวงแคบ ถ้าเราจะขยายออกไปในวงกว้างบ้าง โดยการเทียบเคียงก็จะเข้าใจได้ว่าเราทุกคนล้วนเป็นลูกหนี้แห่งสังคมทั้งนั้น เราได้เกิดมาในประเทศในสังคม ได้รับการศึกษาเล่าเรียน ได้รับความสะดวกสบายจากสังคม ก็ชื่อว่าเป็นลูกหนี้สังคม แต่เมื่อเราได้ตอบแทนเป็นการใช้หนี้สังคมแล้ว พร้อมกันนั้นก็ชื่อว่าเป็นเจ้าหนี้ไปในตัวด้วย เพราะหนี้แบบนี้ เราจะหักกลบลบกันไม่ได้ ในฐานะที่เราเป็นผู้รับ เราก็เป็นลูกหนี้ ในฐานะเราเป็นผู้ให้ เราก็เป็นเจ้าหนี้ ถ้าเรารับมากให้น้อย เราก็ชื่อว่าเป็นลูกหนี้ ถ้าเรารับน้อยให้มาก เราก็ชื่อว่าเป็นเจ้าหนี้ แต่พระอรหันต์ผู้พ้นจากอาสวกิเลสหนาประการโดยสิ้นเชิงแล้ว ท่านยอมชื่อว่าเป็นเจ้าหนี้โดยส่วนเดียว เพราะท่านล้วนเป็นผู้ประกอบไปด้วยเมตตากรุณาอันยิ่งใหญ่ เพราะท่านได้ทำประโยชน์ให้แก่สังคมโดยมิได้หวังผลตอบแทนใดๆเลย นอกจากจะช่วยเหลือระดับสังคม ช่วยแก้ปัญหาสังคม สร้างสังคมให้มีระเบียบ

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

โดยส่วนตัวเราเท่านั้น สิ่งที่ท่านรับเป็นการตอบแทนก็เพียงเครื่องนุ่งห่มอาหารเท่านั้นเอง ซึ่งถ้าเทียบกับประโยชน์ที่ท่านได้สร้างให้แก่สังคมแล้วเทียบกันไม่ได้เลย ท่านจึงชื่อว่าเป็นเจ้านี่โดยส่วนตัว แต่เราผู้เป็นปวงชนยังหวังผลตอบแทนอยู่ หวังชื่อเสียง หวังบุญกุศล หวังยศศักดิ์ ฯลฯ เป็นเครื่องตอบแทนด้วยกันทั้งนั้น จึงชื่อว่าเป็นลูกหนี้อยู่โดยแท้ ยิ่งหวังมาก กอบโกยเอาผลประโยชน์มากเท่าใด ก็ชื่อว่าเป็นลูกหนี้มากเท่านั้น เพราะถ้าเทียบกับประโยชน์ที่เขาทำให้แก่สังคมแล้ว จะเห็นว่าน้อยกว่าประโยชน์ที่เขาได้กอบโกยเอาจากสังคมเพื่อเป็นเครื่องตอบแทนทั้งโดยทางสุจริตและทุจริต แต่การที่คนมั่งมีทำประโยชน์ให้แก่สังคมมากมิใช่เพราะเขาเป็นลูกหนี้มาก แต่อาจเป็นว่าเขาพยายามสร้างตัวให้เป็นเจ้านี่ใหญ่ต่างหาก ตรงข้าม คนจนๆที่ไม่พยายามทำอะไร เป็นกาฝาก เกาะกินแรงงานสังคมตลอดเวลา พยายามกอบโกยประโยชน์อย่างเดียว พวกนี้แหละชื่อว่าเป็นลูกหนี้สังคมอย่างยิ่ง ท่านละ! อยากรับบุคคลประเภทไหน คืออยากเป็นเจ้านี่ หรือลูกหนี้?

เราคงจะมีใจเป็นธรรมพอที่จะพิจารณาเห็นว่า แต่ละลัทธิ ล้วนมีอะไรดีๆแฝงอยู่ด้วยกันเหมือนกัน แต่จะให้ดีไปเสียหมดนั้นก็ยากอยู่ อะไรที่เราเห็นว่ามีประโยชน์ไม่เกิดความเดือดร้อนแก่ผู้อื่นแล้ว ก็ควรจะมีความกว้างน้อมนำมานึกคิดดูบ้าง เพื่อจะได้เอามาประยุกต์ใช้กับชีวิตและสังคมของเราให้ถูกส่วน เหมาะแก่กาลเทศะ แต่ขอให้ถือคติว่า “จงเอาเยี่ยงกา แต่อย่าเอาอย่างกา” ก็แล้วกัน คืออย่าเอาแบบเขาจนเป็นเถรตรงเกินไป ควรพิจารณาให้รอบคอบเสียก่อน สิ่งใดที่ไม่ดีไม่เหมาะสมแก่นิสัยใจคอของประชาชน ไม่เหมาะ

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

แก่บรรยากาศและภูมิประเทศ เราก็อย่าเอามาใช้ หรือถ้าจะเอามา ก็ต้องเอามาประยุกต์ให้เข้ากับอุปนิสัยใจคอ บรรยากาศ และภูมิประเทศเสียก่อน แล้วเราก็คงไม่ผิดหวังเช่นนั้น ไม่ต้องดูอื่นไกลเลย พระพุทธศาสนาี่แหละ ทั้งๆที่ไม่ใช่ของไทยมาก่อน แต่เราก็ออมรับนับถือจนดูเหมือนว่าพระพุทธเจ้าเป็นคนไทยไปเลย นี่เพราะคนโบราณเขารู้จักเอาพระพุทธศาสนา มาประยุกต์เข้ากับอุปนิสัยใจคอ บรรยากาศ และภูมิประเทศของเมืองไทยหรือมิใช่? เราควรจะยกเอาความสามารถของท่านเหล่านั้นมาพิจารณาดูบ้าง ไม่ควรตื่นของใหม่จนเกินไป เพราะเพียงแต่เราได้ดื่มกาแฟที่เขาเอามาให้ แล้วเราจะรีบชมว่าอร่อยเหลือเกิน โดยมีทันได้พิจารณาให้ถ่องแท้เสียก่อนว่า ถูุกาแฟนั้นสะอาดหรือเปล่า ยังจะมียาพิษเจือปนบ้างหรือไม่ นั่น จะเป็นการสมควรละหรือ?

ถ้าข้าพเจ้ามีโอกาสจะได้เขียนเปรียบเทียบพระพุทธศาสนากับ ลัทธิการปกครอง และลัทธิเศรษฐกิจเล่าสู่กันฟัง เท่าที่เวลาและความรู้จะอำนวย ทั้งนี้ขอให้ถือว่าเป็นทรรศนะหนึ่งที่ข้าพเจ้าประสงค์จะแสดงให้เห็นถึงความยิ่งใหญ่ของพระพุทธศาสนา และความยิ่งใหญ่ของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ซึ่งเป็นผู้ทรงสถาปนาพระพุทธศาสนาขึ้นในโลก เมื่อ ๒๕๔๔* ปีก่อนโน้น.

ขอพรและเมตตาธรรมจงมีแก่ทุก ๆ ท่าน

๓ พฤศจิกายน ๒๕๔๔

* ถ้านับถึงพ.ศ. ๒๕๓๙ ก็นับเป็นเวลา ๒๕๘๒ ปีแล้ว

พระพุทธศาสนาจะช่วย บรรเทาทุกข์ชาวโลกได้อย่างไร?

ประเด็นแรกที่เราควรยกขึ้นพิจารณาก่อน ก็คือความหมายของคำว่า “พระพุทธศาสนา” ที่จะจำกัดเอาแค่นั้นเพียงไร เพราะตามรูปศัพท์แล้ว “พระพุทธศาสนา” ก็แปลว่า “คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า” นั้นเอง เราจะหมายถึง ไบลานและหนังสือที่เขาพิมพ์ขายกันเท่านั้นหรือ? จุดที่เรามุ่งหมายในที่นี้คงมิได้หมายเพียงแค่นั้นเป็นแน่ เพราะลำพัง คัมภีร์ไบลานหรือหนังสือเป็นเล่มๆ นั้น ช่วยใครไม่ได้แน่ คล้ายกับทองคำ โดยตัวของมันเองแล้วหามีค่าใดๆ ไม่ ค่าของทองคำขึ้นอยู่กับความต้องการของสังคมต่างหาก สังคมเป็นผู้กำหนดค่าและราคาของทองคำ ถ้าสังคมต้องการมาก แต่ทองคำมีน้อย อย่างนี้ทองคำก็มีค่ามาก ยังมีน้อยเท่าไร

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

และมีคนต้องการมากเท่าไรในขณะเดียวกันแล้ว ทองคำก็ยิ่งทวีค่ามากขึ้นเป็นเงาตามตัว ถ้าหากทองคำมีมาก จนเห็นเป็นของธรรมดาไป คนก็ไม่อยากได้ ค่าหรือราคาของทองคำก็ลดลงเป็นเงาตามตัวเช่นกัน แม้ว่าในโลกจะมีทองคำมากมาย แต่ถ้ายังไม่มีใครทราบว่ามันอยู่ที่ไหนบ้าง และยังไม่มีการไปขุดเอาขึ้นมาแล้ว มันก็ไม่ก่อให้เกิดประโยชน์อะไรแก่สังคม ทองคำจะทรงค่ามากขึ้นก็ต่อเมื่อคนรู้จักค่าของมัน และเอามันมาใช้ให้เป็นประโยชน์ได้ต่างหาก พระพุทธศาสนา คือ คำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็เช่นเดียวกัน แม้ว่าคำสอนนั้นจะทรงคุณค่าอย่างมหาศาลเพียงใดก็ตาม แต่ถ้าหากคนไม่เห็นความสำคัญของคำสอน และมีได้น้อมนำมาประพฤติปฏิบัติแล้ว พระธรรมคำสั่งสอนนั้นก็หาก่อให้เกิดประโยชน์แก่สังคมไม่ พระพุทธศาสนาจะทรงคุณค่าได้ก็ต่อเมื่อสังคมรู้จัก แล้วนำมาประพฤติปฏิบัติได้ต่างหาก ยิ่งเอามาใช้ได้มากเพียงไร ก็ยิ่งจะเห็นคุณค่ามากขึ้นเพียงนั้น

พระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้านั้น แม้จะมีมากมายถึง ๘๔,๐๐๐ พระธรรมชั้นตรีก็ตาม แต่ถ้าจะย่อลงแล้วก็จะเหลือเพียง ๓ ประการเท่านั้น คือ

๑. สัพพปาปสฺส อภินิ การไม่ได้ทำความชั่วโดยประการทั้งปวง
 ๒. กุสลสฺสุปสมปทา การสร้างความคิดให้เกิดมีขึ้น
 ๓. สจฺจิตฺตปริโยทปนํ การชำระจิตใจของตนให้ผ่องแผ้ว
- นี่เป็นคำสอนที่เรียกว่า “หัวใจพระพุทธศาสนา” ไม่ว่าธรรมะ

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

บทใดก็ตาม เมื่อสรุปแล้วก็นี่ ๓ หัวข้อนี้ไปไม่พ้นแน่

การที่จะทำให้อสังขมรู้จักคุณค่าของศาสนานั้น ก็จำเป็นต้องมีเหตุ มีปัจจัยด้วย เพราะการที่จะให้แต่ละคนเที่ยวศึกษาค้นคว้าเอาเองใน ทุกๆ สิ่งทุกอย่างอย่างแล้วตัดสินเอาเองว่า อะไรดี อะไรชั่ว ไม่มีทาง สำเร็จแน่ เพราะเราคงจะตายเสียก่อนที่จะตัดสินได้ว่าอะไรดีอะไร ชั่วแน่ คนเราเกิดมาก็จะต้องตายภายในร้อยปี แม้จะมีบางคนมีชีวิต อยู่ยาวนานกว่านั้น แต่ก็คงเกินร้อยไม่กี่ปี เรื่องของโลก เรื่องของ จักรวาลนั้นกว้างขวางเกินกว่าที่เราจะรู้ได้ด้วยเวลาเพียงเท่านี้ วิชา- การต่างๆ ย่อมพัฒนามากกว้างขวางออกไปทุกทีๆ จนต้องแบ่งกันศึกษา ค้นคว้าเฉพาะในเรื่องที่ตนสนใจมากที่สุดเท่านั้น ถึงกระนั้นยังเอาดี ไม่ค่อยได้เลย โดยเฉพาะในเรื่องของพระพุทธศาสนา แม้โดยหลัก การแล้ว ก็ชอบที่ชาวพุทธทุกคนจะต้องศึกษาค้นคว้าให้เข้าใจโดย ถ่องแท้ทุกถ้วนหน้า ไม่มียกเว้น แต่โดยความเป็นจริงแล้ว จะเป็น เช่นนั้นหาได้ไม่ เพราะถ้าทุกคนจะต้องมาศึกษาค้นคว้าแล้ว จะเอา เวลาที่ไหนไปประกอบอาชีพเพื่อเลี้ยงตัว เลี้ยงครอบครัวเล่า เมื่อ เหตุจำเป็นมีอยู่เช่นนี้ เราจึงมอบให้บุคคลประเภทหนึ่งรับหน้าที่ ศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับคำสั่งสอนในพระพุทธศาสนาโดยเฉพาะ ทั้งนี้ เป็นไปโดยพฤตินัย ผู้ที่สมัครเข้ามารับหน้าที่นี้แล้วไม่ต้องไปกังวล กับการประกอบอาชีพใดๆ อีกแล้ว ต้องบำเพ็ญตนให้เป็นคนของ สังคมจริงๆ เพราะสังคมนั้นเป็นผู้เลี้ยงดูให้ความอุปถัมภ์อุปการะ บุคคลประเภทนี้ได้แก่ “พระภิกษุและสามเณร” นั่นเอง

เมื่อเราพูดถึง “พระพุทธศาสนา” ในประโยคที่ว่า “พระพุทธ- ศาสนาจะช่วยบรรเทาทุกข์ชาวโลกได้อย่างไร” แล้ว ก็น่าจะมีความ

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

หมายหนักไปทางพระภิกษุสามเณรมากกว่า เพราะถ้าฟังไบลานหรือหนังสือเล่มๆนั้น ช่วยใครไม่ได้แน่ แต่มิได้หมายความว่าไบลานหรือหนังสืออื่นๆไม่มีค่าอะไร ค่านั้นมีอยู่ แต่คนจะรู้คุณค่าก็ต่อเมื่อมีใครเอาคุณค่าที่มีอยู่นั้นออกมาตีแผ่ให้ประจักษ์แก่สายตาชาวโลกได้ต่างหาก เพราะฉะนั้นในที่นี้จึงหมายถึงพระภิกษุสามเณรโดยตรงทีเดียว

ในฐานะที่พระภิกษุสามเณรเป็นคนของสังคม เพราะเป็นผู้ที่สังคมได้อุปถัมภ์บำรุงมาก็ชอบที่พระภิกษุสามเณรจะได้หาโอกาสสนองคุณประชาชนบ้าง ตามวิสัยและหน้าที่ของตน หน้าที่ของพระภิกษุสามเณรก็ต้องศึกษาให้เข้าใจในเรื่องของพระพุทธศาสนาโดยแจ่มแจ้งในเบื้องต้น ต้องประพฤติตัวปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่างที่ดีของสังคม ต้องแนะนำสั่งสอนประชาชนให้ประพฤติปฏิบัติในทางที่ถูกต้องตามทำนองคลองธรรมในพระพุทธศาสนาจะต้องช่วยบำบัดทุกข์ อำนวยสุขให้แก่ประชาชนโดยทุกวิถีทางเท่าที่อยู่ในวิสัยของตน มิฉะนั้นแล้วจะได้ชื่อว่าเป็น “ลูกหนี้” สังคมตลอดกาล

การที่พระจะช่วยบรรเทาทุกข์ของชาวโลกได้นั้น พระก็ต้องพิจารณาให้รอบคอบถี่ถ้วนก่อนว่าทุกข์นั้นเกิดมาจากเหตุใด ต้องแก้ให้ถูกจุด ให้ตรงกับต้นเหตุของมัน แต่ก็มิใช่ว่า พระจะแก้ทุกข์ของชาวโลกได้ทุกอย่างเสมอไป แต่ก็มิมีมากทีเดียวที่พระจะช่วยได้ แม้บางอย่างจะช่วยโดยตรงไม่ได้ แต่ก็พอช่วยได้โดยทางอ้อม ซึ่งพระก็ไม่ควรหลีกเลี่ยงเลย เพราะถ้าประชาชนเป็นทุกข์แล้ว พระจะเป็นสุขได้อย่างไร เพราะประชาชนเป็นรากฐานของพระ ถ้ารากไม้ดี

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

จะให้ยอดเยี่ยมนั้นเป็นไปได้ แม้ว่ามันจะมีมากมายหลายอย่างแค่ไหนก็ตาม แต่เท่าที่เราประสบอยู่ในขณะนี้ ก็พอจะสรุปได้ดังนี้ คือ

๑. ทุกข์ทางเศรษฐกิจ
๒. ทุกข์ที่เกิดเพราะศีลธรรมเสื่อมทราม
๓. ทุกข์ที่เกิดเพราะลัทธิต่างๆ

เราควรจะหยิบยก “ทุกข์ทางเศรษฐกิจ” ขึ้นมาพูดเป็นอันดับแรก เพราะในขณะนี้ไม่ว่าเราจะเหลียวแลไปทางไหน มักจะพบแต่ประชาชนที่บ่นว่า แ่ๆ หากินไม่พอกพอกทอง เงินฝืด ค่าขายไม่คล่องเลย มีแต่ขาดทุนโดยมาก ฯลฯ เหล่านี้เป็นความเดือดร้อนอันเนื่องมาจากการเศรษฐกิจทั้งนั้น ยิ่งในสมัยนี้ การเศรษฐกิจของเมืองไทยอยู่ในกำมือของชาวต่างประเทศด้วยแล้ว เขาจะบีบเราให้หนักขึ้นไปอีกเมื่อไรก็ได้ ไม่ต้องดูที่อื่นไกลดอก เพียงเวลาตรุษจีน ชาวจีนเขาปิดร้านกัน ๒ - ๓ วันเท่านั้น พวกเราคนไทยก็แยแล้ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรุงเทพฯ พร้อมกันนั้นทั้งๆที่เราบ่นว่าหากินไม่พอใช้ ของแพง เงินไม่มี ฯลฯ นั้นเอง ถ้าหากเราจะได้อย่างกรายไปตามโรงภาพยนตร์แล้ว เราจะเห็นว่ามีคนแน่นแทบทุกโรงและแทบทุกรอบที่เดียว ถ้าภาพยนตร์เรื่องดีๆต้องจองบัตรล่วงหน้าหลายๆวันที่เดียว ถ้าเราจะพิจารณาโดยรอบคอบแล้วจะเห็นว่า ก็พอๆกันนั้นแหละ ประชาชนไม่รู้จักประมาณตัว เห็นแก่ความสนุกสนานเพลิดเพลินกันจนเกินไป ไม่คิดจะประหยัดอดออมกันบ้างเลย เมื่อทุกข์เกิดขึ้น เพราะไม่พอกินพอใช้ เขาก็คิดหาวิธีแก้ทุกข์ง่าย ๆ โดยการไปปล่อยทุกข์กันตามโรงสุรา โรงภาพยนตร์ โรงละคร อย่างนั้นไม่ใช่การแก้ทุกข์ เป็นการกลบทุกข์ ซึ่งจะเป็น

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

เหตุให้เพิ่มทุกชิ้นในภายหน้าต่างหาก ในเรื่องอย่างนี้พระพุทธเจ้าได้ทรงสอนเกี่ยวกับการครองเรือนไว้อย่างน่าชมเชยมาก

หลักการครองเรือนที่จะก่อให้เกิดความสุขแก่ชีวิตและครอบครัวนั้นท่านเรียกว่า “ทิฐุธัมมิกัตถประโยชน์” ซึ่งแปลว่า ประโยชน์ที่จะหาได้ในชาตินี้ เราไม่ต้องพูดถึงชาติหน้ากันตอก ควรจะแก้ปัญหานี้ในชาตินี้ ชีวิตนี้ให้ตกเสียก่อน เรื่องอนาคตเป็นเรื่องยังไม่ถึง มีความสำคัญน้อยกว่าปัจจุบันมากนัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งชีวิตของผู้ครองเรือนซึ่งจะต้องใช้จ่ายมาก ยิ่งคนมีครอบครัวด้วยแล้ว ใช้จ่ายยิ่งทวีพอกพูนขึ้นเป็นเงาตามตัวทีเดียว พระพุทธองค์มิได้ทรงสอนเพื่อให้ทุกคนเป็นพระอรหันต์อย่างเดียวกันนั้น เพราะมันจะเป็นไปไม่ได้เลย คนเราส่วนมากยังเป็นผู้มีกิเลสตัณหาอยู่ด้วยกันทั้งนั้น โดยเหตุนี้เองที่ทำให้พระพุทธองค์ผู้ทรงมีพระมหากรุณาธิคุณต่อชาวโลก ทรงเป็นห่วงผู้ที่ยังไม่สามารถตัดกิเลสได้ จึงได้ทรงแนะวิธีการสร้างความสุขในการครองเรือนไว้ ซึ่งเรียกว่า “ทิฐุธัมมิกัตถประโยชน์” โดยทรงจำแนกออกเป็น ๔ หัวข้อด้วยกัน ถ้าผู้ใดต้องการให้ชีวิตของตนเองมีความสุขความเจริญแล้ว จะต้องดำเนินตามหลักการ ๔ ข้อนี้ คือ

๑. อุภูฐานสัมปทา แปลว่า ความถึงพร้อมด้วยความหมั่น ถ้าเป็นเด็กที่ยังอยู่ในวัยเรียน ก็ต้องขยันศึกษาค้นคว้าหาความรู้เพื่อเป็นหลักประกันชีวิตในภายหน้า ถ้าเป็นผู้ที่ผ่านการศึกษามาแล้วก็ต้องขยันหมั่นเพียรในการประกอบอาชีพ แต่ความขยันหมั่นนั้น จะต้องประกอบด้วยปัญญาด้วย ยิ่งมีปัญญามากเท่าใด ยิ่งช่วยให้ความขยันที่มีอยู่ประสพผลสำเร็จมากขึ้นเท่านั้น ถ้าลำพังขยันเฉยๆ

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

ปราศจากปัญญากำกับแล้ว อาจได้ผลน้อย หรือไม่ได้ผลเลย เช่น ในฤดูแล้ง เราขยันไถนาเพื่อปลูกข้าวทั้งๆที่น้ำไม่มี อย่างนี้จะก่อให้เกิดผลได้อย่างไร ฉะนั้นปัญญาจึงเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับชีวิตมาก และปัญญานั้นจะเกิดมาได้ก็ต้องอาศัยการขยันหมั่นเพียรในการศึกษาค้นคว้าหาความรู้ในขั้นต้นนั่นเอง เมื่อมีปัญญา มีความรู้แล้ว ย่อมหาทรัพย์ได้เสมอ แต่มีข้อแม้ว่าจะต้องขยันด้วย มีแต่ความรู้ ถ้าชี้แจงเสียแล้ว จะหาเงินทองมาได้อย่างไร เมื่อสรุปแล้วก็คือ ในขั้นแรกต้องขยันก่อน

๒. อารักขสัมปทา แปลว่า ความถึงพร้อมด้วยการรักษา คนเรานั้นแม้จะมีปัญญา แลขยันอีกด้วย จะขาดไหนก็ตาม ถ้าไม่รู้จักเก็บหอมรอมริบไว้บ้างแล้ว จะเป็นคนมีเงินได้อย่างไร ถ้าเป็นคนสรุ่ยสร้อยแล้ว อย่าหวังเลยว่าจะรุ่มรวยขึ้นมาได้ นอกจากจะโกงเขา หรือฉ้อราษฎ์บังหลวง ใช้อำนาจกอบโกยผลประโยชน์ใส่ตัวเท่านั้น ถ้าอยากให้เห็นมีฐานะมั่นคง เป็นหลักประกันเสถียรภาพในครอบครัวได้แล้วก็ต้องเป็นคนที่รู้จักเก็บบ้าง แต่ให้ถือหลักว่า “จงอย่าตระหนี่ แต่ให้มีมัธยัสถ์” เข้าไว้ ถ้าเก็บเสียจนถึงไม่ออกเหนียวเป็นตังเม อย่างนี้เลยตรง! เพราะจะกลายเป็นคนใจคับแคบ เข้าสังคมที่ไหนไม่ได้ กลายเป็นคนเห็นแก่ตัวไป ที่ว่าให้มีมัธยัสถ์นั้น คือให้รู้จักใช้แต่พอเหมาะพอควร อย่าสรุ่ยสร้อยจนเกินไป ถึงคราวเสียต้องยอมเสีย ถ้าไม่จำเป็นก็อย่าเพิ่งใช้เสียหมด อย่าไปดูถูกเงินว่าจำนวนน้อย ของน้อยๆเมื่อเก็บไว้บ่อยๆเข้าก็มากขึ้นเอง ขอให้นึกถึงคำสุภาษิตที่ว่า “มีสิ่งพึงบรรจบให้ครบบาท อย่าให้ขาดสิ่งของต้องประสงค์ มีน้อยใช้น้อยค่อยบรรจง อย่าจ่ายลงให้มาก

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

จะยาวนาน” เพราะน้ำที่หยดลงมาทีละหยดๆ ยังสามารถทำให้เต็มโถงได้เลย เราควรจะนึกถึงความจริงข้อนี้ไว้บ้าง อย่าดูถูกเงินทองเล็กๆ น้อยๆ เพราะของใหญ่จะต้องมาจากของน้อยๆ ก่อนเสมอ

๓. กัลยาณมิตรดตา แปลว่า ความเป็นผู้มีเพื่อนดี เพื่อนเป็นบุคคลที่มีความสำคัญต่อชีวิตมากเช่นกัน คนที่ได้ดีเพราะเพื่อนก็มาก และชั่วเพราะเพื่อนก็ไม่ใช่น้อยเช่นกัน การคบคนก็เช่นเดียวกับการซื้อผ้าคือต้องดูกันให้ถี่ถ้วนก่อน เพราะถ้าเพื่อนดีก็อาจทำให้เราพลอยดีไปด้วย อย่างน้อยก็ไม่ทำให้ต้องตกไปสู่ความชั่วนานาชนิด ถ้าหากคบคนชั่วเป็นมิตรแล้ว มีหวังว่าชีวิตของเราจะต้องตกต่ำไปด้วยอย่างไม่ต้องสงสัย เพราะเพื่อนก็เป็นเสมือนสิ่งแวดล้อมอย่างหนึ่งเหมือนกัน ถ้าไปได้เพื่อนที่เป็นนักเลงการพนัน นักเลงสุรา นักเลงหญิงแล้ว ในที่สุดเพื่อนผู้นั้นก็ชักจูงเราไปเป็นนักเลงการพนัน นักเลงสุรา นักเลงหญิง ฯลฯ ไปด้วย บุคคลประเภทนี้เราควรหลีกเลี่ยงให้ห่างไกลทีเดียว เพราะเป็นอันตรายต่อชีวิต เกียรติยศ ชื่อเสียงของเรามาก ถ้าหากเราไปคลุกคลีกับบุคคลประเภทนี้ แม้เราจะมีใจแข็ง ไม่คล้อยตามเขาไปด้วยก็ตาม แต่ความเชื่อถือนางสิ่งคมจะลดลงไปด้วย เพราะฉะนั้นจึงควรหลบให้ห่างที่สุด เพราะ “คบคนดีเป็นศรีแก่ตัว คบคนชั่วพราหฺมย์” หรือ “คบพาล พาลพาไปหาผิด คบบัณฑิต บัณฑิตพาไปหาผล”

เราจะดูให้รู้อย่างไรว่า เพื่อนที่ดีที่จัดเป็นกัลยาณมิตรนั้น มีลักษณะอย่างไร พระพุทธเจ้าได้ทรงกำหนดลักษณะของมิตรที่ดีและชั่วไว้ดังนี้

ลักษณะของมิตรที่ดี หรือมิตรแท้ มี ๔ ประเภทด้วยกัน คือ

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

๑. มิตรที่มีอุปการะ
๒. มิตรร่วมสุขร่วมทุกข์
๓. มิตรที่แนะนำประโยชน์
๔. มิตรที่มีความรักใคร่

ก. ลักษณะของมิตรที่มีอุปการะนั้น ต้องประกอบด้วยลักษณะ ๔ อย่าง คือ

๑. ป้องกันเพื่อนที่อยู่ในฐานะประมาท
๒. ป้องกันรักษาทรัพย์สินสมบัติของเพื่อน เมื่อคราวประมาท
๓. เมื่อมีภัย เอาเป็นเพื่อนที่พึ่งพำนักได้
๔. เมื่อมีธุระ ช่วยออกทรัพย์ให้เกินกว่าที่ออกปากขอ

ข. ลักษณะของมิตรที่จะร่วมสุขร่วมทุกข์กันนั้น ต้องประกอบด้วยลักษณะ ๔ อย่าง คือ

๑. ขยายความลับของตนแก่เพื่อน
๒. ปิดความลับของเพื่อนไม่ให้แพร่หลาย
๓. ไม่ละทิ้งในยามวิบัติ
๔. แม้ชีวิตก็อาจสละแทนได้

ค. ลักษณะของมิตรที่แนะนำประโยชน์นั้น ต้องประกอบด้วยลักษณะ ๔ อย่าง คือ

๑. ห้ามไม่ให้ทำความชั่ว
๒. แนะนำให้ตั้งอยู่ในความดี
๓. เรื่องที่เพื่อนยังไม่ได้ยินได้ฟัง ก็พยายามเล่าให้ฟัง
๔. บอกทางที่จะสร้างความทุกข์แก่ชีวิตให้

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

ง. ลักษณะของมิตรที่มีความรักใคร่นั้น ก็ต้องประกอบด้วย
ลักษณะ ๔ อย่าง คือ

๑. เวลาเพื่อนตกทุกข์ ก็ยอมร่วมทุกข์ด้วย
๒. เวลาเพื่อนมีความสุข ก็ร่วมสุขด้วย
๓. ได้เถียงคนที่พูดดีเถียนเพื่อน
๔. สนับสนุนคนที่พูดสรรเสริญเพื่อน

นี่เป็นลักษณะของมิตรที่ดีแบบต่าง ๆ ที่เราควรจะได้คบหา
สมาคมไว้ แต่บุคคลที่ตรงข้ามจากนี้ เป็นบุคคลที่เราควรหลีกเลี่ยง
ให้ห่างไกลที่สุด เพราะบุคคลประเภทนั้นไม่ใช่มิตรแท้ เป็นมิตร
เทียมมากกว่า บุคคลที่จัดว่าเป็น “มิตรเทียม” นั้น ก็มี ๔ ประเภท
เช่นเดียวกัน คือ

๑. คนปอกลอก
๒. คนดีแต่พูด
๓. คนหัวประจบ
๔. คนชักชวนไปในทางวิบัติ

ก. ลักษณะของคนปอกลอก มีลักษณะที่แสดงออกให้เรา
สังเกตได้ ดังนี้

๑. คิดเอาแต่ได้ฝ่ายเดียว คือเป็นคนเอาเปรียบเพื่อน
๒. เสียให้น้อย แต่คิดเอาจากเพื่อนให้มากที่สุด
๓. เมื่อมีภัยแก่ตัว จึงรับทำกิจของเพื่อน
๔. คบเพื่อนเพราะเห็นประโยชน์ของตัว

ข. ลักษณะของคนที่ดีแต่พูด ประกอบด้วยลักษณะ ๔ อย่าง

คือ

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

๑. เก็บเอาเรื่องทีล่วงแล้วมาพูด
๒. อ้างเอาเรื่องที่ยังไม่มีมาพูด
๓. จะสงเคราะห์เพื่อนก็เฉพาะสิ่งทีหาประโยชน์มิได้
๔. ออกปากฟังมิได้

ค. ลักษณะของคนที่หัวประจบนั้น มีลักษณะ ๔ อย่างด้วยกัน

คือ

๑. เพื่อนจะทำชั่วก็คล้อยตาม
๒. เพื่อนจะทำดีก็คล้อยตาม
๓. ต่อหน้าก็สรรเสริญ
๔. ลับหลังก็นินทา

ง. ลักษณะของเพื่อนที่ชักชวนไปในทางวิบัติ ประกอบด้วยลักษณะ ๔ ดังนี้ คือ

๑. ชักชวนดื่มน้ำเมา
๒. ชักชวนเที่ยวกลางคืน เที่ยวตามซอก
๓. ชักชวนให้มัวเมาในการเล่น เอาแต่สนุก
๔. ชักชวนให้เล่นการพนัน

นี่เป็นลักษณะของมิตรที่ดีและชั่ว เมื่อเราทราบว่ มิตรชั่วย่อมก่อให้เกิดความหายนะ และมิตรที่ดีย่อมก่อให้เกิดประโยชน์สุข เช่นนี้ เราก็สามารถเลือกสรรเฉพาะมิตรที่ดีได้ มิตรที่ดีนั้นมีความสำคัญต่อความเจริญรุ่งเรืองของชีวิตมาก เราจะอยู่คนเดียวในโลกไม่ได้ จำต้องคบคนมากมาย ฉะนั้นจึงควรเลือกคบเฉพาะคนที่ดีเท่านั้น

๔. สมชีวิตา หมายความว่า ความเป็นผู้รู้จักเลี้ยงชีวิตตาม

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

สมควรแก่กำลังทรัพย์ที่หามาได้ ไม่ให้ผิดเคืองนัก ไม่ให้ฟุ่มเฟือยนัก แต่ก็มักปรากฏว่าคนโดยมากไม่รู้จักประมาณ มีน้อยแต่พยายามใช้ให้มาก พยายามเอาอย่างคนที่มีเงินมาก เขามีได้ เขาทำได้ ฉันก็ควรมีได้ และทำได้เช่นกัน โดยไม่คำนึงถึงอัตราของตนเองเสียก่อน การไม่รู้จักประมาณตัวเองนี้แหละ จะเป็นเหตุนำไปสู่ความเดือดร้อนอย่างที่สุด ทั้งๆที่ทุกข์ บ่นว่าไม่มีเงิน แต่ตามโรงหน้ง โรงละครก็มีคนไปซื้อตั๋วเข้าดูกันแน่นๆทุกโรง และแทบทุกรอบเสียด้วย ถ้าเราไม่ทะเยอทะยานจนเกินพอดี มีน้อยใช้น้อยค่อยบรรจง อย่าย่ำยลงให้มากจะยากนาน คิดนี้เราควรนำมาใช้ไม่ควรเพิกเฉยเสียทีเดียว คนโบราณนี้เขามักพูดอะไรเป็นคติสอนใจเสมอ ถ้ามีน้อยใช้มากในที่สุดก็ต้องไปกู้หนี้ยืมสินเขาต่อไป พอเงินเดือนออก เจ้าหนี้ก็มาทวงเต็มไปหมด น่าละอาย จิตใจเราจะต้องกระสับกระส่าย มองหน้าใครไม่ติด เดือดร้อนอยู่ตลอดเวลาแล้วร้อนอะไรเล่าจะเท่าเทียมกับ ร้อนเพราะความเป็นลูกหนี้ ถ้าเรารู้จักคำนึงถึงฐานะตัวเอง คำนึงถึงอนาคตของลูกหลานบ้างแล้ว อาจทำให้เรารู้จักมัธยัสถ์ขึ้นบ้าง แต่ก็ไม่ถึงกับเหนียวจนถึงไม่ออกเสียทีเดียว เรามีเงินเดือน ๖๐๐ บาทก็อย่าใช้ให้เกิน ๖๐๐ บาท ถ้าเราจะตามใจตนเอง คือตามใจกิเลสอันได้แก่ตัณหาแล้ว อย่ว่าแต่เงินพันเงินหมื่นเลย เงินล้านก็หาสนองกิเลสตัณหาได้ไม่ ได้เท่านี้ก็เอาเท่านั้น ไม่รู้จักสิ้นสุด เมื่อเรารู้ตัวว่าไม่อาจสนองกิเลสได้อย่างแน่นอนเช่นนี้แล้ว ก็ควรที่เราจะได้ระงับกิเลสไว้บ้าง อย่าพยายามตามใจมันมากนัก ถ้าขึ้นตามใจกิเลสแล้ว เราขอมห็นิความเดือดร้อนไม่พ้นแน่ นั่นคือเราจะต้องรู้จักประมาณในการครอง

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

ซีพั่นเอง จงครองซีพีให้สมกับฐานะของตัวเอง

ทุกคนที่เกิดมาแล้ว ต่างก็ต้องการที่จะให้ชีวิตของตนประสบความสำเร็จด้วยความสุขความเจริญด้วยกันทั้งนั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่อยู่ครองเรือนซึ่งต้องมีภาระมากมาย ความสุขของภรรยาหรือผู้ครองเรือนนั้นจะเกิดมีได้ก็เพราะ

๑. มีทรัพย์
๒. รู้จักใช้จ่ายทรัพย์บริโภค
๓. ไม่ต้องเป็นหนี้
๔. ประกอบการงานที่ปราศจากโทษ

ทุกคนต้องยอมรับว่า “การมีทรัพย์” นั้น เป็นบ่อเกิดแห่งความสุขแน่ เพราะทุกคนที่ดิ้นรนอยู่ทุกวันนี้ มิใช่เพื่อทรัพย์เป็นจุดแรก หรือพอมีทรัพย์เสียแล้วคำพูดดูจะมีน้ำหนักขึ้น แต่การจะมีทรัพย์ได้ก็ต้องประกอบไปด้วย อุดมฐานสัมปทาและอารักขสัมปทาดังที่ได้กล่าวมาแล้ว คือต้องขยันแสวงหาทรัพย์ ต้องรู้จักเก็บหอมรอมริบไว้บ้าง ถ้าได้มาเท่าใดใช้หมดเท่านั้นจะมีทรัพย์ได้อย่างไร นอกจากทรัพย์สมบัติที่พ่อแม่สั่งสมไว้ให้เท่านั้น ถ้ารู้จักหา รู้จักเก็บแล้ว ปัญหาเรื่อง “จน” ก็จะไม่มี แต่ถ้าหากมีทรัพย์แล้วไม่รู้จักใช้ทรัพย์ จะสร้างสุขได้อย่างไร มีแต่จะต้องมัวกังวลเป็นทุกข์เกรงว่าคนอื่นจะมาปล้นสะดม แย่งชิงมากกว่า อาจเป็นอันตรายถึงสิ้นชีวิตเพราะทรัพย์ก็ได้ เมื่อมีทรัพย์แล้วรู้จักเก็บรักษา รู้จักใช้ให้พอเหมาะตามหลัก “สมชีวิตา” แล้ว ปัญหาเรื่องหนี้สินย่อมไม่มีแน่ แต่ทั้งนี้ย่อมขึ้นอยู่กับความรู้จักควบคุมวัดที่ดีอีกโสดหนึ่งด้วย เพราะมิดรักเป็นเหตุหนึ่งเหมือนกันที่ทำให้เรามีหรือจน ถ้าคบคน

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

ชั่วเป็นมิตร แม้เราจะเก็บรักษาทรัพย์ไว้ได้ ในที่สุดมันก็จะถูกเผาผลาญไปเพราะสุรา นารี พาสี กีฬาบัตร จนหมดสิ้น เพราะฉะนั้น ทัศนคติที่มีกตประโยชน์จึงมีส่วนสำคัญในการสร้างความสุขให้แก่ชีวิต อย่างที่จะหลีกเลี่ยงหาได้ไม่

แต่การที่จะมีทรัพย์ขึ้นมาได้เพราะความขยันหมั่นเพียร และรู้จักเก็บรักษาไว้นั้น ก็ต้องมีข้อแม้เหมือนกันว่า ความขยันหมั่นเพียรนั้นก็ต้องเป็นไปในทางที่ชอบธรรมดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ไม่ใช่ขยันในการค้าฝิ่น ขยันในการนำสินค้าหลบหนีภาษีเข้ามา ขยันในการคดโกง ปล้นสะดม ต้องขยันในทางที่ถูกต้องตามคลองธรรมเท่านั้น คือไม่ผิดทั้งกฎหมายและศีลธรรม การที่รุ่มรวยมาในทางที่ไม่ชอบนั้น ไม่ใช่เหตุที่จะก่อให้เกิดความสุขตลอดไปตอกร ถ้ายังมีอำนาจวาสนาอยู่ อำนาจอาจคุ้มครองอยู่ได้ แต่ทุกอย่างในโลกนี้มีอะไรเที่ยงแท้แน่นอนบ้าง เดียวมี เดียวจน เดียวมียศอำนาจวาสนา เดียวไรศหมดอำนาจวาสนา ฯลฯ ถ้าหมดยศหมดอำนาจวาสนา เมื่อใด ความชั่วที่ตัวทำไว้ก็โผล่ขึ้นมาเป็นดอกเห็ด เมื่อนั้นเข้าทำนอง “น้ำลด ตอผุด” นั่นเอง ฉะนั้นการประกอบกิจการงานซึ่งชอบธรรมเท่านั้นที่จะสร้างความสุขให้แก่ชีวิตตลอดไป แม้จะรุ่มรวยไม่ทันอกทันใจก็ตาม แต่ก็เป็นการรุ่มรวยที่ตั้งอยู่บนรากฐานที่มั่นคงจริงๆ ซึ่งดีกว่าก่อให้เกิดจากอำนาจวาสนาโดยไม่ชอบธรรม

เมื่อได้พูดถึงความทุกข์ในด้านเศรษฐกิจ และได้หาวิธีแก้ไขให้ตามแบบของชาวพุทธพอสมควรแล้ว ปัญหาประเด็นต่อไปที่ควรจะได้หยิบยกขึ้นมาพิจารณาก็คือปัญหาที่ว่า “ความทุกข์อันเกิดเพราะศีลธรรมเสื่อมทราม”

ศาสนา รัชญา ประยุคต์

เป็นที่ทราบกันอยู่ทั่วไปแล้วว่า ศิลธรรมของชาติได้เสื่อมทรามลงทุกที โดยเฉพาะอย่างยิ่งตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ เป็นต้นมา ศิลธรรมยิ่งเสื่อมทรามลงตามลำดับ เหตุที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะว่า สมัยนี้โลกของเราได้วิวัฒนาการไปมากในด้านวัตถุ การคมนาคมระหว่างประเทศก็นับว่าสะดวกยิ่งขึ้น เราอาจเดินทางไปรอบโลกโดยใช้เวลาเพียง ๔ - ๕ วันเท่านั้น สมัยก่อนนั้นเพียงแต่เราจะเดินทางจากกรุงเทพฯ ไปเชียงใหม่ก็ต้องใช้เวลาแรมเดือนเดี๋ยวนี้ถ้าเราไปโดยรถไฟก็ใช้เวลาไม่ถึง ๒๐ ชั่วโมง ถ้าไปเครื่องบินก็ใช้เวลาเพียงชั่วโมงเศษเท่านั้น แต่ก็อย่าลืมนึกว่า “สิ่งใดที่มีคุณอนันต์ ก็มีโทษมหันต์” เช่นเดียวกัน การคมนาคมของโลกเจริญขึ้น ทำให้เราสามารถติดต่อไปมาหากันได้เร็วยิ่งขึ้น พร้อมกันนั้นเราก็สามารถถ่ายทอดความรู้สึก วัฒนธรรม อารยธรรม ตลอดจนขนานนามธรรมให้แก่กันได้ง่ายขึ้นตามไปด้วยเป็นเงาตามตัว สมัยก่อนนั้น เมื่อการคมนาคมยังไม่เจริญอย่างในปัจจุบันนี้ เชียงใหม่เคยได้รับการยกย่องว่าเป็น “เมืองแห่งคนใจบุญสุนทาน” ไม่มีอันธพาลก่อความวุ่นวาย แต่เมื่อการคมนาคมสะดวกขึ้น อารยธรรมและขนานนามธรรมจากเมืองหลวงก็แผ่ขยายมาถึงเชียงใหม่สะดวกขึ้น และมาในรูปแปลกๆ เช่น ในรูปของการเดินร่ำบ้าง ในรูปของหนังสือเลวๆ ที่เป็นไปในทำนองส่งเสริมอาชญากรรมแบบต่างๆบ้าง ในรูปของความคิดที่แหวกผ่านประเพณีบ้าง ในที่สุดก็ปรากฏว่า เชียงใหม่กลับเกิดมีแก๊งอันธพาล คือ แก๊งอินทรีขาวขึ้น ก่อความสงบสุขของพี่น้องต่างๆไป ขนานนามต่างๆเหล่านี้ไม่เคยปรากฏมีมาแต่ก่อนเลย แต่ขณะนี้ได้หลังไหลขึ้นไปสู่เชียงใหม่ “เมืองแห่ง

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

เอื่องงาม และคนใจบุญ” แล้ว ทั้งนี้ก็เพราะความเจริญของการคมนาคมนั่นเอง เหตุการณ์อย่างนี้มิได้มีเฉพาะที่เชียงใหม่แห่งเดียว ยิ่งในกรุงเทพฯ นครหลวงด้วยแล้วยังมีมากขึ้น เกือบจะกล่าวได้ว่าเป็นศูนย์กลางทั้งในด้านศิลปวิทยาการ อารยธรรม วัฒนธรรม แบบต่างๆ และทั้งในด้านหายนธรรมในแบบของอาชญากรรมในรูปแปลกๆ และในศิลปะแบบแปลกๆ ที่บรรพบุรุษของเราไม่เคยพบเห็นมาก่อนเลย เช่น ศิลปะในการเดินรำแบบโลดโผนโจนทะยาน เช่น จิตเตอร์บัก ร็อกเอนโรล เป็นต้น จนบางที่เราก็เกิดจะแยกไม่ออกว่า เป็นคนเมืองหรือคนป่าคนดอยกันแน่ เพียงแต่เสื้อผ้าเท่านั้นที่เราพออนุมานได้ว่า พวกเธอคือชาวเมือง

ศิลปะต่างๆ ย่อมเหมาะสมกับชาติหนึ่งๆ เท่านั้น ไม่ใช่หมายความว่า จะเหมาะไปเสียทุกหนทุกแห่งไป แต่โดยเหตุที่ศิลปะเหล่านั้นเกิดในประเทศที่เขายกย่องว่าเป็นมหาอำนาจ เราจึงพลอยเห็น ว่าดีงามไปด้วย ทั้งๆ ที่มันได้ทำลายอารยธรรมวัฒนธรรมของชาติอย่างหนัก ในที่สุดเมืองไทยซึ่งเป็นเมืองพุทธกลับเต็มไปด้วยศิลปะระบำเปลื้องแบบแปลกๆ ที่ลึ่งโหลมาจากตะวันตกบ้าง ฮองกงบ้าง ญี่ปุ่นบ้าง ตามท้องตลาดก็เต็มไปด้วยหนังสือที่เป็นไปในทำนองส่งเสริมการมรณะมากมาย โดยเหตุนี้เองสถิติโรงแรมในเมืองไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรุงเทพฯ จึงมีมากมายผิดหูผิดตาทีเดียว และความหมายของโรงแรมซึ่งเดิมเขาหมายถึงที่พักแรมชั่วคราวนั้น กลับกลายเป็นที่สำหรับบำบัดความใคร่ชั่วคราวของคนที่ยกย่องตัวเองว่าเป็นผู้เจริญไปฉิบ ความหมายของคำว่า “โรงแรม” ได้ผันแปรไปนับตั้งแต่หลังสงครามโลกเป็นต้นมาทีเดียว จนกระทั่ง

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

ผู้ที่หวังจะไปพักโรงแรมด้วยความบริสุทธิ์ใจก็ไม่กล้าอย่างกรายเข้าไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งสุภาพสตรี เพราะเกรงคนเขาจะเข้าใจว่าเป็นหญิงประเภท “ระดับเมือง” ไม่โดยอาชีพก็โดยสมัครเล่นน่าอนาถ!

การณ์ที่ได้เป็นไปอย่างนี้ ถ้าเราจะมองดูเพียงผิวเผินแล้ว เราก็ต้องโทษว่าเป็นเพราะวัฒนธรรมตะวันตกนั่นเองได้หลังไหลเข้ามาทำลายจิตใจและอารยธรรมวัฒนธรรมดั้งเดิมของไทยเรา แต่ถ้าเราจะคิดให้ลึกซึ้งแล้วจะเห็นว่าเป็นความผิดของเราเองต่างหาก ที่มีได้หาทางป้องกันไว้ให้ดีเสียก่อน เปรียบเสมือนว่าเมื่อเรามีร่างกายอ่อนแอ พอโรคระบาดเข้ามา เราก็มักจะติดโรคนั้น แต่ถ้าร่างกายของเราแข็งแรงแล้ว โรคระบาดจะไม่มีโอกาสเข้ามาพองพามเราเลยก็ได้ ข้อนี้ฉันใด การที่วัฒนธรรมตะวันตกบางอย่างได้เข้ามาทำลายวัฒนธรรมอันดีงามของเรานั้น ก็เพราะเรามีได้หาทางป้องกันไว้ก่อนเรายังไม่สามารถปลูกฝังวัฒนธรรมของเราให้เข้าสู่จิตใจเยาวชนของเราได้ดีนั่นเอง ยิ่งกว่านั้นเราเองยังดูหมิ่นเหยียดหยามวัฒนธรรมของเราเองเสียอีก หว่าเก่าคร่ำครึไปบ้าง โดยเฉพาะอย่างยิ่งนิสิตนักศึกษาตามมหาวิทยาลัยต่างๆ ซึ่งถือว่าเป็นผู้นำของเยาวชนของชาตินั้น เวลาถึงงานรื่นเริงแต่ละครั้ง แทนที่เราจะให้เห็นการฟื้นฟูวัฒนธรรมเก่าๆ ที่ดีงามของเราขึ้นมาแสดงกันบ้าง เราจะพบแต่การเต้นรำ และศิลปะแบบตะวันตกในรูปแบบต่างๆ โดยเห็นว่าเป็นการโก้เก๋ ปี่หรือผู้ที่จะเป็นผู้นำของชาติ ยิ่งกระทั่งวงวัฒนธรรม สภาวัฒนธรรมแห่งชาติ น่าจะหันมาสนใจในวัฒนธรรมไทย และฟื้นฟูสนับสนุนให้เป็นการเชิดชูเกียรติของชาติกลับหันไปทำสิ่งที่ไร้สาระ

ศาสนาปรัชญาประยุคต์

ไม่สมกับเอาคำว่า “วัฒนธรรม” มาใช้เป็นชื่อกระทรวง ชื่อสภาเลย มีหน้าซ้ำบางที่ยังเป็นหน้าในการทำลายวัฒนธรรมของชาติอีกซ้ำไป โดยการส่งเสริมและรับเอาวัฒนธรรมของชาติอื่นมาแสดงเสียอีก

นอกจากนั้นเรื่องภาพยนตร์ประเภทที่ส่งเสริมอาชญากรรมและส่งเสริมกามารมณ์ก็มีมากขึ้นอย่างหนาตา ทั้งที่มาจากตะวันตก และที่ผลิตขึ้นโดยคนไทยในเมืองไทยเอง เราจะพบแต่ภาพยนตร์ไทยประเภท “อ้ายเสือ” ทั้งนั้น นอกจากนั้นยังมีบทโรมานซ์กันอย่างเกินขนาด บางทีอาจจะยิ่งกว่าภาพยนตร์โรมานซ์ของตะวันตกเสียอีก อย่างเช่นภาพยนตร์เรื่องเล็บครุฑ และ มังกรแดง เป็นต้น ทำให้เด็กรุ่นๆของเราซึ่งมีจิตใจอ่อนไหวง่ายและพลอยเอาอย่างไปด้วย คนที่มีเงินสร้างโรงแรมแล้วมีหวังรวยแน่ คดีฆ่าตัวตายบ้าง คดียิงทิ้งบ้าง คดีรัตลูกบ้าง จึงมักปรากฏในหน้าหนังสือพิมพ์เป็นประจำทุกวัน บางทีคดีเหล่านี้บังเกิดแก่เยาวชนของชาติทั้งๆที่อยู่ในแบบฟอร์มของความเป็นนักเรียน นิสิตนักศึกษาก็มี น่าอนาถใจ!

จากสิ่งต่างๆที่เป็นไปในทำนองทำลายอย่างนี้ ถ้าจะประมวลกันเข้าแล้วก็พอจะค้นหาสาเหตุได้อยู่ว่า มันเนื่องมาจากอะไรแน่ ข้อนี้ความจริงก็ขึ้นอยู่กับ การศึกษา นั่นเอง เรายังดำเนินการศึกษาไม่ถูก และก็ดำเนินการผิดๆมานานแล้ว ตามโรงเรียน วิทยาลัย และมหาวิทยาลัย เราขาดการอบรมสั่งสอนในด้านจริยศึกษาอย่างถึงขนาดนั่นเอง แม้เราจะมีหลักสูตรกำหนดไว้ แต่ก็ สักว่ามีเท่านั้นเอง เราไม่ดำเนินการอย่างจริงจังเลย ทั้งๆที่ จริยศึกษา มีความสำคัญต่อชาติมากที่สุด และเราจะต้องใช้กันเป็นประจำทุกเวลา แต่เราก็มิได้เหลียวแลกันเลย หรือถึงจะมีครูแต่ก็ไม่ถึงขนาด

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

เพราะครูเองก็รู้อะไรบ้าง หรือไม่รู้เลย แล้วจะสอนเด็กให้รู้เรื่องได้อย่างไร แถมครูก็ยังทำตัวให้เป็นแบบอย่างแก่เด็กไม่ได้อีก ชั่วโมงศีลธรรม จึงเป็นชั่วโมงที่น่าเบื่อหน่ายที่สุด

ถ้าเราจะเปรียบเทียบการศึกษาเสมือนการสร้างตึกแล้ว จริยศึกษาก็เปรียบเสมือนการวางเข็มตึก ความมั่นคงของตึกอยู่ที่เข็มนั่นเอง ถ้าเข็มสั้นไป เล็กไป หรือน้อยเกินไป ก็ไม่มีกำลังพอที่จะรับน้ำหนักของตึกได้ ในที่สุดตึกก็อาจพังลงมา หรืออาจไม่ปลอดภัยแก่ผู้ที่เข้าไปพักอาศัย ทั้งๆที่เข็มนั้นคนก็มองไม่เห็นเลย แต่ใครจะปฏิเสธได้ว่าเข็มไม่สำคัญสำหรับตึก การที่ตึกกั้นตระหง่านเทียมฟ้าจะดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงก็เพราะ เข็ม นั้นเอง แต่น้อยคนนักจะมองเห็นคุณค่าของเข็ม โดยมากมักจะมองดูแต่ความใหญ่โตมโหฬารของตึกเพียงแง่เดียว ไม่เคยมีใครเลยที่จะถามว่า ตึกหลังนี้ใช้อะไรทำเป็นเข็ม ใหญ่ยาวขนาดไหน ราคาเท่าไร มีแต่ถามว่า ตึกนี้ใครเป็นผู้ออกแบบ ใครเป็นผู้รับเหมาก่อสร้าง เพอร์นิเจอร์นี้สั่งทำมาจากไหน ฯลฯ นำสงสาร เข็ม เหลือเกิน การศึกษาก็เช่นเดียวกัน เรามีได้คำนึงถึง จริยศึกษา เท่าใดนัก มีแต่คอยดูกันว่า คนนั้นเป็นบัณฑิต มหาบัณฑิต หรือดุษฎีบัณฑิตทางไหน กฎหมายหรืออักษรศาสตร์ หรือวิทยาศาสตร์ แพทยศาสตร์ ฯลฯ มิได้มีใครสนใจถามเลยว่า ผู้นี้เป็นบัณฑิต มหาบัณฑิต หรือดุษฎีบัณฑิตทางจริยศึกษาบ้างหรือเปล่า เมื่อเรามองผ่าน จริยศึกษาซึ่งเปรียบเสมือน เข็ม เสียแล้ว คุณค่าของจริยศึกษาจึงไม่ปรากฏแก่ชาวโลก แม้กระทรวงศึกษาธิการเองก็ให้ความสำคัญแก่จริยศึกษาเพียง ๑ เปอร์เซนต์เศษๆเท่านั้นเอง ขนาดคนที่เป็นผู้กำ

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

บังเห็นการศึกษาของชาติยังมีความคิดเช่นนี้แล้ว เราจะทำอย่างไร ประชาชนก็จะต้องทนรับกรรมต่อไปไม่รู้จักสิ้นสุด เราเรียนแต่แก้ ไม่รู้จักกันไว้ก่อน จึงลำบาก เราจึงต้องมีกฎหมาย มีตำรวจ มีศาล มีผู้พิพากษา ออกเต็มบ้านเต็มเมือง นี่เป็น ระบบแก้ ไม่ใช่ ระบบกัน มีภาชิตฝรั่งอยู่บทหนึ่งว่า Prevention is better than cure. แปลว่า “กันไว้ดีกว่าแก้” นี่เป็นความคิดเห็นที่ต้องกับหลักพระพุทธศาสนาทีเดียว ทำไมเราจึงไม่เอา ระบบกัน มาใช้บ้าง หรือเกรงว่าผู้พิพากษาจะหมดอาชีพไป นี่หรือสมองปัญญาชนที่เราได้มอบความไว้วางใจให้ปกครองประเทศ ถ้าเราไม่แก้เรื่องการศึกษาก็ถูกต้องแล้ว อย่างอื่น ๆ ก็พลอยเสียหายไปด้วย คนเราขาดการศึกษาที่ถูกต้องเสียอย่างเดียวแล้ว แม้จะมีความรู้มากแค่ไหน เพียงใดก็ตาม เขาก็จะเอาความรู้นั้น ๆ ไปใช้ในทางทำลายกัน ในทางคดโกงกันมากกว่า

ในเรื่องนี้ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระปิยมหาราชเจ้า เป็นผู้มีส่วนพระเนตรอันไกลยิ่ง ทรงพิจารณาเห็นว่า การศึกษาในเรื่องจริยธรรมมีความสำคัญยิ่งเป็นอันดับหนึ่ง จึงได้ประกาศ พระบรมราชโองการตั้ง “มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย” ขึ้น ณ วัดมหาธาตุ ให้เป็นสถาบันการศึกษาชั้นสูงของคณะสงฆ์ขึ้น ตั้งแต่วันที่ ๑๓ กันยายน ร.ศ. ๑๑๕ (พ.ศ. ๒๔๓๙) นับเป็นเวลาถึง ๖๒ ปีแล้ว แต่ในเวลานั้นเราหาคณะสงฆ์ที่เห็นการณ์ไกลอย่างพระองค์ไม่ได้ กิจกรรมในด้านมหาวิทยาลัยสงฆ์จึงชะงักงันมา เพราะถูกปฏิกริยาจากพวกหัวเก่าๆในวงการคณะสงฆ์มาก เราน่าจะได้คิดว่า ทำไมพระปิยมหาราชเจ้าจึงทรงดำริตั้ง

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

มหาวิทยาลัยสำหรับคณะสงฆ์ก่อนที่จะตั้งมหาวิทยาลัยโลก ทั้งนี้ก็เพราะพระองค์ทรงเห็นความสำคัญของศาสนาของจริยธรรม ว่ามีความสำคัญต่อความมั่นคงของประเทศชาติมาก เพราะถ้าคนเรามีธรรมประจำใจสูงพอแล้ว แม้ต่อไปจะมีอำนาจวาสนาแค่ไหนเพียงไรก็ตาม เขาก็จะไม่เอาความรู้นั้นไปใช้ในการคดโกงกัน แม้จะมีโอกาสที่จะคดโกงได้ก็ตาม ทั้งนี้เพราะจิตสำนึกในธรรมคอยเหนี่ยวรั้งจิตใจอยู่เสมอนั่นเอง คนเรากล้าขาดศีลธรรมแล้วก็เปรียบเสมือนเรือที่ปราศจากหางเสือ ย่อมลอยล่องไปตามแรงลม แรงคลื่น หากความแน่นอน ความมั่นคงไม่ได้ นำกลั้วอันตรายจริง!

การที่องค์พระปิยมหาราชเจ้าทรงมองเห็นการณ์ไกลเช่นนั้น ก็เพราะพระองค์ได้เจริญรอยตามยุคลบาทของพระพุทธองค์นั่นเอง เพราะระบบการศึกษาในพระพุทธศาสนานั้น มี ๓ คือ ศีล สมาธิ ปัญญา ขึ้นต้นด้วย ศีล หรือ จริยศึกษา ก่อน ปัญญา หรือ พุทธิศึกษา เอาไว้ทีหลัง เพราะคนเราถ้ามีศีลธรรมดีแล้ว แม้จะให้ความรู้มากเท่าไรก็ย่อมไม่เป็นภัยแก่สังคม แต่คนที่มี ปัญญา ถูขาด ศีล เสียแล้ว นำกลั้วมาก นำกลั้วยิ่งกว่าสัตว์ที่ดุร้ายใดๆ ทั้งหมด เพราะคนประเภทนี้ก่อความเดือดร้อนให้แก่คนทุกคน กัดคนไม่เลือกหน้า ไม่ว่าจะมั่งมีหรือยากจน ไม่ไว้หน้าทั้งนั้น จึงนับว่าองค์พระปิยมหาราชเจ้าทรงเป็นกษัตริย์ที่สุขุมคัมภีรภาพจริงๆ ทรงมองเห็นการณ์ไกลมาก มีนักการศึกษาหน้าไหนบ้างในโลกนี้ ที่คิดจะเจริญรอยตามพระองค์ท่าน มีแต่นักการศึกษาจอมปลอมที่สวมตำแหน่งเพื่อกอบโกยผลประโยชน์มากกว่า เมื่อไรเราจะแก้ไขกันเสียที

ศาสนา รัชญา ประยุคต์

วิธีแก้ไขนั้น ถ้าหากรัฐจะร่วมมือกับทางศาสนาอย่างใกล้ชิด และให้การสนับสนุนพอสมควรแล้ว เรื่องเหล่านี้ก็ไม่ยากอะไรเลย นั่นคือรัฐต้องแก้วิธีการในระบบการศึกษาเสียใหม่ รัฐควรส่งเสริม จริยศึกษา ให้มากกว่านี้ รัฐควรให้ความสนับสนุนการศึกษาในด้าน พระศาสนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งมหาวิทยาลัยสงฆ์ให้มากกว่านี้ เพราะงบประมาณที่รัฐให้มหาวิทยาลัยสงฆ์ปีละ ๘ หมื่นบาท ทั้งๆ ที่กิจการนี้มีความสำคัญต่อประเทศชาติอย่างมหันต์นั้น เป็นการให้ อย่างเสียไม่ได้มากกว่า แสดงว่ารัฐมองไม่เห็นความสำคัญของ จริยศึกษาเลย รัฐมองไม่เห็นความสำคัญของศาสนาแม้แต่น้อย งบประมาณ ๘ หมื่นบาทต่อปี กับสถิตินิสิตนักศึกษาประมาณพันเศษ ครู อาจารย์อีก ๑๐๐ เศษ นั้น สมดุลกันแล้วหรือ รัฐน่าจะลองเอา ไปตีตุลुकคิดเสียใหม่ เราขอฝากให้รัฐบาลเอาไปคิดเป็นการบ้านด้วย

ถ้าหากรัฐจะขอความร่วมมือจากวงการคณะสงฆ์ หรือจาก มหาวิทยาลัยสงฆ์แล้ว เรื่องนี้ก็คงไม่ลำบากอะไร และอาจใช้งบ ประมาณที่ถูกมากอีกด้วย และงานประเภทนี้ ทางมหาจุฬาลงกรณ- ราชวิทยาลัย ก็กำลังดำเนินการอยู่แล้ว โดยได้ส่งเจ้าหน้าที่ไปอบรม ศีลธรรมตามโรงเรียนต่างๆเท่าที่พอมีกำลังจะทำได้ นอกจากนั้นยัง ได้เปิดการอบรมนักศึกษาภายนอกทุกวันพระ และวันอาทิตย์ด้วย และยิ่งกว่านั้นยังได้เปิดการอบรมเด็กโดยเฉพาะแบบ Sunday School ทุกวันอาทิตย์ ที่มหาจุฬายา วัตมหาธาตุ ปราบกว่าได้รับการ สนใจจากเด็กและผู้ปกครองของเด็กมาก รัฐไม่น่าจะมองผ่านไปเสีย งานนี้ถ้ารัฐให้ความร่วมมือแล้ว อาจขยายออกไปได้อย่าง กว้างขวาง ไม่มีที่สิ้นสุดทีเดียว เราควรปลูกฝังศีลธรรมให้แก่

ศาสนา ปร ัช ญา ปร ะ ยุ ก ต์

เขาวชนของชาติเสียแต่เล็ก ๆ เพราะ “ไม้อ่อนนั้นตัดง่าย” ถ้าปล่อยให้แก่เสียก่อนแล้วตัดยากมาก เพราะบางที่อาจหัก และทำให้มีผู้ตัดพลอยบาดเจ็บไปด้วยก็ได้

หากรัฐบาลกับคณะสงฆ์จะได้ร่วมมือกันตั้งองค์การอบรมครูจริยศึกษาขึ้นโดยเฉพาะก็จะดีมาก เพราะครูที่สอนวิชาต่าง ๆ นั้นจะต้องเชี่ยวชาญในวิชานั้น ๆ โดยเฉพาะจริงๆ เช่น ครูคำนวณ ครูวิทยาศาสตร์ ครูภาษาอังกฤษ เป็นต้น แต่ครูศีลธรรมโดยเฉพาะของเราไม่มี จึงต้องจับเอาเปิดไปขันแทนไปพลางก่อน หรือเมื่อยังไม่อาจตั้งองค์การได้ ก็ควรขอความร่วมมือไปยังคณะสงฆ์ ให้ท่านไปอบรมศีลธรรมตามโรงเรียนต่างๆบ้าง อย่างน้อยก็ทำให้เด็กได้ใกล้ชิดพระ รู้จักศาสนามากขึ้น พร้อมกันนั้นก็ควรส่งเสริมการศึกษาในรูปมหาวิทยาลัยสงฆ์ให้มากกว่านี้ เพราะบัณฑิตจากมหาวิทยาลัยสงฆ์นี้แหละ ที่จะช่วยในด้านการอบรมศีลธรรมได้มากเป็นพิเศษ เพราะท่านได้ศึกษาทั้งทางคตโลก คตธรรมมาแล้ว ย่อมสามารถถ่ายทอดความรู้ให้แก่เด็กได้ดี การสอนศีลธรรมระบบเก่าๆ เช่น การนิมนต์พระไปเทศน์นั้น ควรเลิกได้แล้ว เพราะไม่ได้ผลอะไรเลย นอกจากทำให้เด็กง่วงนอนเบื่อหน่าย แล้วก็เลยไม่อยากเข้าวัดอีก เราควรเปลี่ยนวิธีการอบรมให้ทันสมัยยิ่งขึ้น เรื่องนี้ทางมหาจุฬายฯ ได้ประสบผลสำเร็จมาแล้ว จนกระทั่งทำงานกันแทบไม่ไหวเสียอีก ทั้งนี้เพราะรัฐไม่ได้เหลียวแลนั่นเอง รัฐได้มองข้ามเข็มของดึก ไปเสียแล้ว แล้วเมื่อไรหนอเมืองไทย เมืองพุทธจะกลับมีความสงบสุขขึ้นมาอีกเหมือนอดีต นี่เป็นเรื่องที่พระช่วยได้ อย่างสบายทีเดียว และรัฐก็ควรปรับปรุงการให้คะแนนวิชาจริย-

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

ศึกษาเสียใหม่ เพื่อเป็นกำลังใจแก่เด็กบ้าง เพราะในความคิดเห็นของเด็กนั้นถือว่าวิชาไหนคะแนนมาก วิชานั้นแหละสำคัญ เพราะเด็กต้องการสอบไล่ได้เพียงอย่างเดียวเท่านั้น ฉะนั้นรัฐจึงควรใช้ระบบ “หนามยอก เอาหนามบ่ง” นั่นคือ เพิ่มคะแนนวิชาศีลธรรมให้มากขึ้น อย่างน้อยก็ควรให้เท่าวิชาคำนวณ วิทยาศาสตร์ หรือภาษาอังกฤษ ฯลฯ นี่ก็อาจเป็นวิธีหนึ่งที่จะทำให้การสอนวิชาศีลธรรมได้ผลมากขึ้น แต่ทั้งหมดนี้ขึ้นอยู่กับкарดตัดสินใจของรัฐ ว่ารัฐจะต้องการคนดีจริงๆ หรือต้องการคนเลว แต่ธรรมดาที่คนเลวก็ชอบสังสรรค์กับคนเลวเสมอ ถ้ารัฐต้องการคนเลว ไม่มีศีลธรรม ก็คงหมายความว่าตัวรัฐบาลเองก็คงเป็นคนเลวๆ ไร้ศีลธรรมไปด้วยแน่!

วิธีแก้จึงขึ้นอยู่กับว่า จะต้องส่งเสริมในด้านจริยศึกษาอย่างจริงจัง และรัฐจะต้องทำตัวให้เป็นแบบอย่างที่ดีด้วย รัฐบาล และคนของรัฐบาลเองเลิกโกง เลิกกิน เลิกใช้อำนาจบาตรใหญ่กับราษฎรเสียที ถ้าหัวแถวไม่ดีแล้วจะให้ลูกแถวดีได้อย่างไร เพราะปลายแถวย่อมดูต้นแถวเสมอ ถ้ารัฐอยากเห็นเยาวชนของชาติเต็มไปด้วยศีลธรรมแล้ว รัฐเองก็ควรทำตัวให้เป็นคนมีศีลธรรม ให้เป็นแบบฉบับของเด็กด้วย เพราะลูกวัดเป็นเครื่องวัดสมรรถภาพของสมภารนักเรียนเป็นเครื่องวัดสมรรถภาพของครูฉันใด ประชาชนก็เป็นเครื่องวัดสมรรถภาพของรัฐบาลฉันนั้น เรื่องนี้จึงขึ้นอยู่กับการตัดสินใจของรัฐบาลเองว่าจะเลือกเอาอย่างไหนกันแน่!

เมื่อพูดถึงเรื่อง “ความทุกข์อันเกิดเพราะศีลธรรมเสื่อมทราม” โดยชี้ให้เห็นถึงเหตุที่ทำให้ศีลธรรมเสื่อมทรามแล้ว ก็ควรสรุปลงได้

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

ว่า การแก้ทุกขในเรื่องนี้ก็คือ “ต้องแก้ที่ต้นเหตุของทุกข์ ไม่ใช่แก้ที่ตัวทุกข์เอง” เราต้องแก้ที่ต้นเหตุ นั่นคือรัฐต้องแก้ระบบการศึกษาเสียใหม่ และรัฐต้องปรับปรุงตัวเองให้เป็นผู้เป็นที่ดีของประชาชนต่อไป

ตอนนี้ไปก็ควรจะได้พูดถึงปัญหาสุดท้าย คือปัญหาที่ว่า “ความทุกข์อันเกิดจากลัทธิการเมือง”

เรื่อง “ลัทธิ” หรือ “ความเห็น” นี้ ความจริงนั้นได้มีมานานแล้ว ตั้งแต่ก่อนสมัยพุทธกาลเสียอีก แต่ลัทธิต่างๆในสมัยนั้นล้วนเป็นลัทธิทางปรัชญาหรือศาสนาแทบทั้งนั้น แม้จะมี “การเมือง” ปนอยู่บ้างก็ไม่มากนัก ลัทธิที่เกี่ยวกับการเมืองเพิ่งมีมากขึ้นในสมัยสงครามโลกครั้งที่ ๒ นี้เอง บางลัทธิก็หนักไปในทางเศรษฐกิจ บางลัทธิก็หนักไปในทางชาตินิยม บางลัทธิก็หนักไปในทางจักรวรรดินิยม บางลัทธิก็หนักไปในทางสังคมนิยม บางลัทธิก็เป็นแบบเผด็จการ บางลัทธิก็เป็นประชาธิปไตย หัวหน้าแต่ละลัทธิก็พยายามโฆษณาว่าลัทธิของตนเท่านั้นดี ลัทธิอื่นนั้นไม่ดี ลัทธิของตนเท่านั้นที่จะช่วยยกระดับสังคมให้สูงขึ้น ลัทธิต่างๆเหล่านี้ได้พยายามรณรงค์กันด้วยลมปากบ้าง โดยการโฆษณาทางหนังสือ-พิมพ์บ้าง พิมพ์ออกเป็นรูปเล่มบ้าง ซึ่งก็จัดว่าเป็น “สงคราม” อย่างหนึ่ง แต่ไม่ใช่สงครามที่ใช้อาวุธปืนผาน้ำไม่อะไร เป็นเพียง “สงครามปาก” หรือ “สงครามเย็น” เท่านั้นเอง แต่ก็เพราะสงครามเย็นนี้เอง หนักๆก็เป็นสงครามร้อน สงครามที่ต้องล้างผลาญกันด้วยอาวุธมหาประลัยต่างๆ อันก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่โลกมาหลายครั้งหลายหนแล้ว ตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบันนี้ และก็คงลุกลามรุนแรงยิ่งขึ้นในอนาคต

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

นับตั้งแต่สงครามโลกครั้งที่ ๒ ได้ยุติลงแล้ว ลัทธิต่างๆ ก็สลับชบเซาไปมากมาย ค่ายเล็กค่ายน้อยก็พลอยถูกยุบไปด้วย เหลือค่ายใหญ่อยู่ด้วยกัน ๒ ค่าย คือ ค่ายเสรีประชาธิปไตย กับ ค่ายคอมมิวนิสต์ ทั้งสองค่ายนี้ต่างก็มีกองเชียร์ฝ่ายละมาก ๆ ถ้าสงครามระหว่าง ๒ ค่ายนี้เกิดขึ้นเมื่อไร ก็คงหมายถึงว่าสงครามจะต้องแผ่ไปทั่วทุกมุมโลกอย่างแน่นอน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเมืองไทยเรา แม้จะเป็นประเทศเล็กๆ ที่ปกครองแบบประชาธิปไตย และสังกัดอยู่ในค่าย “เสรีประชาธิปไตย” ซึ่งมีสหรัฐอเมริกาเป็นหัวเรือใหญ่อยู่ในขณะนี้ก็ตาม แต่ถึงกระนั้นในเมืองไทยก็มีพรรคการเมืองต่างๆ มากมายหลายสิบพรรค บ้างก็มีนโยบายคล้ายคลึงกัน บ้างก็มีนโยบายตรงกันข้ามทีเดียว เวลาหาเสียงแต่ละครั้งก็มักโฆษณาทัพบกซึ่งกันและกันอยู่ตลอดเวลา อันฉิววิสัยของนักการเมืองที่ดี ความคิดเห็นอันขัดแย้งกันนี้เองก็ก่อให้เกิดความแตกแยกขึ้นในเมืองไทย เพราะนักการเมืองของเราขาดอุดมคติของนักการเมืองที่ดี ชอบเอาเรื่องส่วนตัวมาโฆษณาทัพบกกัน นักการเมืองของเราขาดอุดมคติ ย่อมหันเหไปง่ายๆ เพราะอำนาจของอำมิสอันนี้แหละที่เป็นภัยสำหรับการปกครองในระบบพรรค ทำให้กระบวนการการเมืองของเราเต็มไปด้วยการสับสนจับต้นชนปลายไม่ติด และยังมีภาระระบบ “อภิสิทธิ์ - อิทธิพล” มาไว้ในวงการเมืองอีกด้วย จึงก่อให้เกิดศัตรูกันอยู่ทั่วไป ทำให้ประชาชนขาดหลักที่จะยึดถือ เมื่อประชาชนไม่มีหลัก เพราะผู้ใหญ่ไม่เป็นหลักแล้ว ประชาชนก็หลักลอย เมื่อหลักลอยก็เปรียบเสมือนว่าที่ขาดลอย ย่อมส่องลอยไปตามกระแสลม ปราศจากจุดหมายปลายทาง ย่อม

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

เป็นอันตรายต่อความมั่นคงของประเทศชาติเป็นอย่างมาก

เมื่อนักการเมืองของเราปราศจากอุดมคติ คอยแต่จะหาทางกอบโกยกันอยู่ตลอดเวลาแล้ว ก็ไม่เป็นอันที่จะทำอะไรตามอุดมคติของตน ไม่พยายามที่จะเป็นปากเป็นเสียงของประชาชน ไม่สามารถสนองความต้องการของประชาชนได้ เมื่อตัวแทนของประชาชนไม่ทำหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายไว้วางใจจากประชาชนแล้ว ประชาชนย่อมขาดที่พึ่ง แม้จะมีทุกข์อย่างไร ก็ไม่มีใครเหลียวแล เพราะบรรดาท่านผู้มีเกียรติทั้งหลาย มัวไปค้าขายอภิสิทธิ์กันเสียหมด จึงเท่ากับทับถมกองทุกข์ให้แก่ประชาชนมากขึ้น แทนที่จะทำหน้าที่บรรเทาทุกข์อำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชน กลับเป็นกอบโกยสุขโดยสร้างทุกข์ให้แก่ประชาชนยิ่งขึ้น เราจะทำอย่างไรกับนักการเมือง หรือลัทธิการเมืองเหล่านี้ พระพุทธศาสนาจะช่วยบรรเทาทุกข์ของประชาชนในเรื่องนี้ได้อย่างไร

ในฐานะที่พระเป็นคนของประชาชน พระย่อมเป็นที่เคารพนับถือของประชาชนทุกชั้นวรรณะ ถ้าพระจะทำตัวให้เหมาะสมกับภาวะของตนแล้ว ก็อาจเป็นสื่อกลางที่คอยแนะนำนักการเมืองที่กำลังออกนอกกลุ่มนอกทางให้หันเข้าสู่แนวทางได้ อย่างเช่นคณะสงฆ์พม่าได้เคยเป็นคนกลางประนีประนอมนักการเมืองของพม่า ที่กำลังจะแตกแยกกันให้ตกลงกันโดยสันติวิธีได้ แต่นั่นแหละ พระต้องทำตัวให้เป็นผู้ที่ทุกฝ่ายเชื่อถือด้วย นั่นขึ้นอยู่กับการวางตัวของพระ ไม่ใช่ทำตัวให้ฝักใฝ่ฝ่ายโน้นฝ่ายนี้ ซึ่งจะทำให้เกิดความขัดข้องใจในหมู่นักการเมืองชั้น และศรัทธาปสาทะของเขามีสต่อพระก็จะลดน้อยถอยลงตามลำดับ คำพูดของพระก็จะไม่หนักแน่น

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

พอ จึงควรที่พระจะได้ปรับปรุงตัวให้ดีขึ้น ให้เป็นที่ไว้เนื้อเชื่อใจของประชาชนทุกฝ่ายทุกชั้นวรรณะ ถ้าพระวางตัวได้เช่นนี้การที่จะแก้ปัญหาเรื่องนี้ก็คงไม่ยากนัก พระจะต้องพยายามทำหน้าที่อบรมนักรการเมืองให้เห็นคุณค่าของสามัคคีธรรม ให้เห็นว่าประโยชน์ของส่วนรวมสำคัญกว่าส่วนตัว ไม่ใช่ว่าพอมีโอกาสก็กอบโกยกันเข้าทำนองว่า “มือใครยาว สาวได้สาวเอา” ประชาชนจะเดือดร้อนอย่างไรก็ช่าง.

๕ มกราคม ๒๕๐๑

ดรรชนี

ก

กฎหมาย	๗๔, ๙๔-๙๖, ๑๐๗, ๑๖๔, ๑๗๑, ๓๐๗, ๓๐๓, ๓๑๖, ๓๔๒, ๓๔๘, ๓๕๗, ๓๗๕, ๓๘๐-๓๘๑	กรุงเทพฯ	๑๘, ๑๓๓-๑๓๕, ๑๕๐-๑๕๑, ๓๒๖, ๓๖๖, ๓๗๖
กฎหมายสาธารณสุข ๓๕๗		กรุงรัตนโกสินทร์	๑๐๘
กฎหมายอาญา	๓๔๔-๓๔๕	กรุงศรีอยุธยา	๑๐๘
กฎแห่งกรรม	๒๒๕	กรรมาชีพ, ขนชั้น	๑๘๓
กระดูกสันหลังของชาติ	๑๔๑	กิลละ	๓๖
กรีกร	๒๗๒-๒๗๓ ๒๗๖, ๒๘๐-๑๘๑, ๒๘๓	กิลิงคราษฎร์	๑๐๗-๑๐๘
กรีก, ชาว	๕, ๓๘	กิลิงคราษฎร์, พระเจ้า	๑๐๗
กรีก, นักปราชญ์	๒๘๑	กิลีเยศ	๓๔
กรีก, ภาษา	๒๘๖	กษัตริย์	๙๕-๙๖, ๙๙-๑๐๑, ๑๑๓, ๑๑๕-๑๖๖, ๑๑๙, ๑๓๗, ๑๗๙, ๑๘๔, ๒๒๐, ๒๒๒, ๒๒๙, ๓๓๔, ๓๓๕-๓๓๗, ๓๕๒, ๓๕๔, ๓๘๒
กรีซ	๕๐, ๒๗๖, ๒๘๓		

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

กษัตริย์, ลูก	๑๑๖, ๑๘๔	๓๓๑
กษัตริย์, วรรณะ	๒๐๗, ๓๓๕	การต่างประเทศ, กระทรวง ๒๒๕
ก่อนพุทธกาล	๗๗	การโต้เถียง ๒๓๙, ๒๔๗-
กัญญา ขึ้นอารีย์	๓๐	-๒๔๘, ๒๔๙
กัณหา	๑๐๓, ๑๑๐-	การเถียง ๒๔๗-๒๕๘
๑๑๔, ๑๑๖, ๑๑๘-๑๑๙		การเถียงจากอวิชา ๒๔๗-๒๔๘,
กัลยาณมิตตดา	๒๔, ๓๖๙	๒๕๗
กัลยาณมิตร	๓๖๙	การบริหารประเทศ ๓๐๔, ๓๒๕
กาฝาก	๓๑๙, ๓๒๐,	การบุชายัญ ๒๙๖-๒๙๗
๓๔๖, ๓๖๐		การปกครอง ๙๓, ๙๕,
กาฝากสังคม	๓๑๙, ๓๒๑,	๙๙, ๒๐๘, ๒๙๙, ๓๐๒,
๓๒๕-๓๒๖, ๓๓๐		๓๐๔, ๓๐๗-๓๐๘, ๓๑๕-
กามคุณ	๒๙๓	๓๑๖, ๓๘๗
กามารมณ	๑๓, ๕๑,	การปกครอง, ลัทธิ ๓๖๑
๑๗๒-๑๗๓, ๒๙๓, ๓๓๘,		การปกครอง, หลัก ๓๔๗
๓๗๗, ๓๗๙		การปฏิรูป ๗๑, ๗๓-๗๔
กายทิพย์	๔๓	การปฏิวัติ ๑๒๔, ๓๑๕,
การเข้าทรง	๔๔	๓๑๗
การเข้าสมาธิ	๔๔	การปฏิวัติการศึกษา ๑๙๓
การคมนาคม	๓๗๖-๓๗๗	การประยุกต์ ๑๘, ๒๑
การคุมกำเนิด	๒๓, ๕๘	การปราบปราม ๓๕๗
การครองเรือน	๓๖๗	การเผยแพร่ศาสนา ๑๙๑
การคลัง	๙๗	การพนัน ๕๙, ๗๐,
การดนตรี	๙๔	๑๗๓, ๑๗๕, ๓๗๒
การดรัสรัฐ	๗, ๙๐, ๙๒,	การพันทุกข์ ๑๐

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

การเมือง	๑๑๗-๑๒๐,	๓๘๒
	๒๙๗, ๓๐๔, ๓๑๒, ๓๑๔,	การศึกษา, จุดมุ่งหมาย ๑๙๘
	๓๔๘, ๓๕๖, ๓๘๖	การศึกษา, นัก ๓๘๒
การเมือง, กระบวนการ	๓๘๗	การศึกษา, ปรัชญา ๕๕
การเมือง, นัก	๓๒๔, ๓๓๑,	การศึกษา, ระบบ ๑๘, ๒๑,
	๓๘๗-๓๘๙	๒๕, ๒๘, ๓๘๓, ๓๘๖
การเมือง, ปรัชญา	๕๕, ๑๒๔	การศึกษา, หัวใจ ๒๐๒
การเมือง, ผู้นำ	๓๐๒	การศึกษาแผนใหม่ ๑๙๔
การเมือง, พรรค	๓๘๗	การศึกษาพระศาสนา
การเมือง, วง	๓๘๗	
การเมือง, วิถีทาง	๖๕	๑๗๗, ๒๖๐
การรู้แจ้ง	๙๐	การสงคราม ๓๔, ๓๐๕
การเวียนว่ายตายเกิด	๒๖๙	การสุภักัญชา ๕๑
การศาสนศึกษา	๑๗๕	การสร้างชาติ ๙๖
การศึกษา	๑๐, ๒๒,	การสอนธรรม ๑๑, ๑๙๔
	๒๕, ๒๘, ๕๓, ๕๕, ๙๐,	การแสดงธรรม ๑๙๔
	๙๔, ๑๐๖, ๑๓๗, ๑๔๙,	การหาเหตุผล ๒๖๐-๒๖๑
	๑๕๓, ๑๕๕, ๑๕๗, ๑๕๙,	การให้เหตุผล ๔๘, ๗๔,
	๑๖๖, ๑๖๘, ๑๖๙, ๑๗๐-	๒๓๒-๒๓๗, ๒๓๙, ๒๔๘,
	๑๗๑, ๑๗๔-๑๗๕, ๑๗๙-	๒๖๑-๒๖๒
	๑๘๑, ๑๘๗-๑๘๙, ๑๙๓,	การอภิปราย ๓๐-๓๑, ๔๖
	๑๙๕-๒๐๕, ๒๒๕-๒๒๖,	การอวดตาร ๒๖๙
	๒๔๘, ๒๕๙, ๓๐๒, ๓๐๔-	กาลวิบัติ ๒๒๖
	๓๐๕, ๓๑๔, ๓๓๐, ๓๓๒-	กาลสมบัติ ๒๒๖
	๓๓๓, ๓๖๗, ๓๗๙, ๓๘๑-	กาละ ๒๒๕
		กาลามโคตร ๑๕

สา ส น า ป ร ั ช ญ า ป ร ะ ชุ ก ต์

กาลามชน	๑๕-๑๖	กุมาร, กัณฑ์	๑๑๔
กาลามสูตร	๓๑, ๒๓๐, ๒๖๒	กุมารี่	๔๔
กาลามะ, ชาว	๑๔, ๒๒๙, ๒๓๙, ๒๖๒	กุมารี่ปัญหา	๔๔
กาสาฬหสูตร	๑๘๓, ๓๔๓	กุศลจิต	๑๑๓, ๑๗๘
กาฬุทายี, พระ	๑๓๗	แก้วมู	๑๒๕
กำเนิด	๔๓	เกษตรศาสตร์, มหาวิทยาลัย	๖๕
กิลีส	๑๑, ๓๘, ๔๒, ๔๕, ๕๑-๕๒, ๖๒, ๖๙, ๘๖-๘๘, ๑๗๘, ๒๒๓, ๓๔๙, ๓๕๘, ๓๗๓	เกสปุตตนิคม	๑๕
กิลีสต์ค้นหา	๑๘๓, ๓๖๗, ๓๗๓	เกสปุตตสูตร	๑๖
กุกุรวรรค	๑๒๓	เกสปุตตะ	๑๕
		เกสปุตตียสูตร	๑๔
		เกียรติศักดิ์, หนังสือพิมพ์	
		โกณฑัญญะ, พระ	๑๐
		โกศลชนบท	๑๕

ข

ขงจื้อ	๕, ๗๔, ๙๖, ๙๙, ๑๔๔-๑๔๕, ๑๙๕- ๒๐๒, ๒๐๔-๒๐๕, ๓๑๔- ๓๑๕	ขงจื้อ, ศาสนา	๒๘๖
ขงจื้อ, ลัทธิ	๙๗	ขบถ	๑๒๔
		ขมั้งณู	๑๒๖
		ข้อเสนอง	๒๓๔-๒๓๖, ๒๓๘-๒๓๙, ๒๔๘

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

ขัตติยมานะ	๑๑๖	เขมร	๒๓๕
ขุททกนิกาย	๒๒๔, ๒๕๐, ๒๕๓-๒๕๔, ๒๕๗, ๓๕๓	แขกเมือง	๒๗๖

ค

คิงคา, แม่น้ำ	๑๒๔	คนโง่	๒๒๐, ๓๐๔
คณะสงฆ์	๑๖๙, ๑๙๓, ๒๐๘, ๓๐๙, ๓๒๑, ๓๓๘, ๓๘๑-๓๘๔	คนเจ้าอารมณ์	๓๐๘
คณะสงฆ์, การบริหาร	๒๐๘	คนดีแต่พูด	๓๗๑
คณะสงฆ์ไทย	๑๓๔-๑๓๕, ๑๘๗	คนตาบอด	๒๕๕-๒๕๗
คณาจารย์ใหญ่	๑๘๕	คนตาบอดคลำช้าง	๒๕๗
คณาจารย์เอก	๑๓๗	คนทรง	๔๔
คณาธิปไตย	๙๓, ๙๕	คนไทย, คำว่า	๒๓๔
คณิตศาสตร์	๒๘, ๙๔, ๑๕๔	คนธรรพ์	๒๗๙
คดีโลก	๑๘๗, ๓๔๗, ๓๘๔	คนปอกถอก	๓๗๑
คดี	๒๒๕, ๒๖๙, ๓๐๗	คนหัวประจบ	๓๗๑-๓๗๒
คดี ๖	๓๗	คริสต์ศาสนา	๕, ๔๑, ๙๕, ๑๓๘, ๒๖๗-๒๖๘, ๒๗๒, ๒๘๓
คดีธรรม	๑๒๔	คริสต์ศาสนิกชน	๒๖๘
คดีวิบัติ	๒๒๕-๒๒๖	ครูเสด, สงคราม	๒๖๘
คดีสมบัติ	๒๒๕	คฤหบดี	๑๔๒, ๑๔๔, ๑๔๖
		ความเกลียด	๒๘๔-๒๘๕, ๒๙๐
		ความตึงดูดของโลก, กฎ	๒๐๙

ส า ส น า ป ร ี ช ญ า ป ร ะ ชุ ก ต์

ความตรัสรู้	๙, ๙๑	ความหลุดพ้น	๑๓, ๘๔,
ความถ่วงของโลก	๒๔๔		๓๐๘
ความบังเอิญ	๓๓, ๒๗๙,	ความเห็นแก่ตัว	๙๔, ๓๓๑
	๒๘๐, ๒๙๐-๒๙๑	คว่ำบาตร	๕๒
ความประมาท	๑๙๗, ๒๐๐	คหบดี	๑๓๗
ความประหลาดใจ	๙, ๕๔	คอมมิวนิสต์	๓๓-๓๔, ๔๘,
ความฝัน	๖๐-๖๑, ๙๑,		๑๘๘, ๒๗๒, ๒๙๙
	๑๓๐	คอมมิวนิสต์, ค่าย	๓๘๗
ความพันทุกข์	๑๐-๑๑, ๑๓	คอมมิวนิสต์, ลัทธิ	๑๑, ๔๘
ความยุติธรรม	๓๐๗-๓๐๘,	คอมมิวนิสต์คนแรกของโลก	๔๘
	๓๔๙	คอร์รัปชัน	๓๔, ๖๘, ๘๗,
ความรัก	๘, ๔๙-๕๐,		๙๔, ๑๐๗, ๑๑๗, ๑๒๐,
	๖๘, ๘๓, ๙๔, ๑๑๒, ๑๑๗		๑๒๔, ๑๓๐-๑๓๑, ๓๑๖
	-๑๑๙, ๒๘๔-๒๘๕, ๒๙๐	คอรีนธ์, ชาวเมือง	๕๑
ความรักชาติ	๑๐๗	คันธารวรรค	๑๒๘
ความรู้	๒๐๔	คันธาระ, เมือง	๘๑-๘๒
ความรู้แจ้ง	๘, ๔๐, ๙๑	ค่าเบี่ยงเยี่ยง	๑๙๗
ความรู้สึกตัว	๔๐	ค้ำกลาง	๒๓๗-๒๓๘
ความว่างเปล่า	๒๗๔, ๒๘๐,	ค่านวน	๒๐๘
	๒๘๔, ๒๘๘, ๒๙๔-๒๙๕	ค่านวน, ครู	๒๖, ๓๘๔
ความวิปริต	๑๔๑-๑๔๒	ค่านวน, วิชา	๓๘๕
ความเวียนว่ายตายเกิด	๒๐๘	ค่านิยาม	๔๐
ความสงสัย	๘-๙, ๘๔	คำรอง	๒๓๗-๒๓๘
ความสมเหตุสมผล	๒๓๗	คำหลัก	๒๓๗-๒๓๘
ความสามัคคี	๑๙๒, ๓๓๔	คึกฤทธิ์ ปราโมช, ม.ร.ว.	๕๖

ส า ส น า ป ร ี ช ญา ป ร ะ ยุก ต์

เคมี	๒๑๔	เคาเกอร์	๒๒-๒๓
เคมี, ภาษา	๒๑๓	โครักขธรรม	๒๒๒

ฃ

ฆราวาส	๑๘๐-๑๘๑, ๑๘๑, ๓๒๙, ๓๓๗-๓๓๙,	๓๔๓, ๓๗๔	
		ฆานวิญญาน	๒๙๐

จ

จริยธรรม	๑๓๘, ๑๕๒, ๓๓๑-๓๓๓, ๓๔๐, ๓๘๑, ๓๘๒	จอมพล ป. พิบูลสงคราม	๑๘๘, ๓๔๔, ๓๕๖
จริยธรรม, น้ำ	๑๓๗	จักขุวิญญาน	๓๗๘, ๒๙๐
จริยธรรม, หลีก	๓๔๗	จักรวรรดิ	๗๔, ๙๙
จริยศึกษา	๒๕-๒๖, ๑๔๘-๑๔๙, ๑๕๓-๑๕๕, ๑๖๒-๑๖๓, ๑๖๖-๑๖๗, ๑๗๔-๑๗๕, ๑๙๖, ๓๓๒- ๓๓๓, ๓๗๙, ๓๘๐, ๓๘๒- ๒๘๕	จักรวรรดินิยม	๑๑๗, ๑๗๙, ๓๘๖
จิตวิทยา, วิชา	๒๖, ๓๘๔	จักรวาล	๒๗๔, ๒๗๘ -๒๗๙, ๒๘๒, ๓๖๔
จริยศึกษา, ครู	๒๖	จักขุวิญญาน	๓๖, ๔๐
ฉลาด	๑๓๔	จันฑาล	๔๙
จวงจื้อ	๖๐-๖๑, ๙๑, ๒๐๐	จรรย์กยพราหมณ์	๑๙๖
		จามเทวีวงศ์, หนังสือ	๑๖๙
		จ้านงศ์ ของประเสริฐ	๑๑, ๒๔๒
		จิตตะ	๒๒๖
		จิตเตอร์บั๊ก	๑๗๒, ๓๗๗
		จิตนิยม	๑๕๗

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

จิตวิทยา	๔๐, ๒๔๗, ๒๗๐, ๒๗๙	จุดอุปาทาน	๓๘
จิตวิทยา, วิชา	๓๙-๔๐, ๓๑๑	จุดจอมเกล้าฯ, พระบาทสมเด็จพระ	๑๘๐
จิตวิทยา, นัก	๑๖, ๑๙๑, ๓๐๖	จุดจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาท	๑๐๘, ๑๗๙, ๓๘๑
จิตวิทยา, ภาษา	๔๑	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	
จิตสำนึก	๔๑, ๒๘๒	๕๓	
จินตนาการ	๕๔	เจตจำนง	๑๙๔
จินตตามยปัญญา	๒๐๑	เจตจำนงของฟ้า	๑๙๖
จีน	๗๑, ๙๑, ๑๘๙, ๑๙๖, ๓๑๒	เจตนา	๑๐๑, ๒๑๓, ๒๑๖, ๒๘๐
จีน, คน	๗๓, ๒๓๔	เจตนากรรม	๖๖
จีน, ชาว	๒๓๑, ๓๑๒, ๓๖๖	เจ้าชาย	๙๕-๙๖, ๙๙, ๓๓๕
จีน, ตรีษ	๓๖๖	เจ้ามายา	๑๑๓
จีน, ประเทศ	๙๗, ๒๓๔	เจ้าหนี	๓๕๘-๓๕๙,
จีน, แผ่นดิน	๗๓	๓๖๐, ๓๗๓	
จีน, เมือง	๖๑, ๗๑, ๗๓ -๗๔, ๒๓๔	โจร	๒๒๒
จีน, สัญชาติ	๒๓๔	โจรวิธิการ	๒๓๑, ๒๓๒
จตุตวิญญาน	๔๒	โจรทง	๙๙

ณ

ฉ่วยฟูเฉิง	๗๑, ๗๓	ฉั่นนะ	๒๑๐
ฉันทะ	๒๒๖	ฉาดกภัย	๙๘

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

งานโทคยอุปนิษัท	๗๘	เงินซุง, จักรพรรดิ	๑๐๐
เมืองอี	๙๗		
ข			
ซัคททละ	๑๘๘	ชาติ	๑๐๓, ๑๑๐-
ชฎิล	๑๓		๑๑๔, ๑๑๖, ๑๑๘-๑๑๙
ชนชั้นที่ถูกปกครอง	๒๙๙	ชาวชนบท	๑๔๒-๑๔๓
ชนชั้นปกครอง	๒๙๙, ๓๐๑	ชาวตะวันตก	๓๙, ๗๑,
	-๓๐๒, ๓๐๔, ๓๐๙, ๓๓๑		๗๓-๗๔
ชมพูทวีป	๒๖๖	ชาวนิยม	๑๔๒-๑๔๓
ชลาพูชะ	๔๒	ชาวพุทธ	๘๗, ๑๓๖,
ชะตากรรม	๑๕๕-๑๕๖		๑๔๐, ๑๖๐, ๑๖๖, ๑๘๗,
ขันนวรรณะ	๓๕๔, ๓๘๘		๒๑๙, ๒๒๗, ๓๕๖, ๓๖๔-
	-๓๘๙		๓๖๕, ๓๗๕
ช้าง	๒๕๕-๒๕๖,	ชาวเมือง	๔๘, ๔๙, ๕๐,
	๒๕๗		๓๗๗
ช้างเผือก	๑๐๗	ชาวโลก	๖๓, ๘๖,
ช้างมงคลหัตถ์	๑๐๗-๑๐๘		๑๓๗-๑๓๘, ๑๕๓-๑๕๔,
ชาติ	๑๐๓, ๑๒๔,		๑๘๒, ๑๘๗, ๒๔๔, ๒๖๔,
	๑๒๘-๑๒๙		๒๙๘, ๓๖๒, ๓๖๗
ชาติกำเนิด	๓๕๕	ชินกาลมาลี, หนังสือ	๑๖๙
ชาตินิยม	๒๘๖	ชีพ	๒๕๐
ชาติสรตักกิกะ	๒๖๒	ชีววิทยา	๕๖, ๕๘,
ชาติสรตักกิกะ	๒๖๓		๒๗๙, ๒๙๐, ๒๙๑

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

ชีววิทยา, นัก	๒๗๙	เซน, ศาสนา	๕๖-๕๗
ชีวะ	๕๖, ๕๗	เชียงใหม่	๑๖๕, ๑๖๖,
ชุมชน	๙๘	๒๗๖-๒๗๗	
ชุมชน เจียกสอาด	๒๓๒	โซกลาง	๑๓๖-๑๓๗
ชุมชน	๑๐๓, ๑๑๑- ๑๑๒, ๑๑๘-๑๑๙	โซเปนเฮาเออร์	๓๙, ๒๒๗, ๒๗๗

ช

ชีเชโร	๕	เซอร์วิอุส	๖
ชินิก	๕๑	ไซโรัสเตอร์, ศาสนา	๓๐๕
ชูซ็อง	๑๐๐	โซลิตาริสม์, แบบ	๓๔๘
เชลล์	๙๕, ๒๑๔, ๒๑๕, ๒๗๕, ๒๙๔	โซลิตาริสม์, ลัทธิ	๓๔๘
		โซนิค, ลัทธิ	๕๐-๕๒

ญ

ญี่ปุ่น	๑๙๙, ๓๓๙, ๒๗๗	ญี่ปุ่น, ชาว	๑๓๓-๑๓๔
---------	------------------	--------------	---------

ฉ

ฉีกา	๑๙๓
------	-----

สารบัญ รัชญา ประยุกต์

ด

ดวงพระวิญญาน	๓๒	ดุซงู้บัณทิต	๓๗, ๓๘๐
ดวงวิญญาน	๔๕, ๕๑,	ดุซงู้บัณทิต, ปริญญา	๓๑
	๒๖๙-๒๗๐, ๒๗๓, ๒๗๗,	เดกาทซ์	๘๔
	๒๙๒, ๒๙๓	เดกาทซ์, เรอเน	๘๓
ดอกเบ็ญ	๕๙	เดมอคริตุส	๒๘๗-๒๘๘,
ดาราศาสตร์	๙๔, ๒๘๗		๒๙๐-๒๙๒, ๒๙๕-๒๙๖
ดาวนักษัตร	๑๔๒-๑๔๓	เดลิวิวส์	๒๓๑
ดีโอเยเนส	๕๑-๕๒		

ด

ดถาคด	๒๖๓, ๒๘๒	ดักกะ, วิชา	๒๖๐
ดปะ	๒๒๓	ดักกี	๒๖๐
ดรรกวิทยา, วิชา	๒๒๙	ตันยูน โกตานี	๑๓๓
ดรรกศาสตร์	๔๗-๔๘,	ตัวกู - ของกู	๘๗
	๑๓๒, ๒๑๑-๒๑๒, ๒๒๙	ตัวตน	๘๔-๘๖,
	๒๓๐-๒๓๒, ๒๓๖-๒๓๗,		๒๖๓, ๒๖๙, ๒๗๒, ๒๙๕,
	๒๔๐, ๒๖๒		๒๙๘
ดรรกศาสตร์, นัก	๒๖๐	ตัวเรา - ของเรา	๘๔, ๘๗,
ดรรกศาสตร์, วิชา	๓๒, ๕๓,		๒๙๘
	๒๒๙, ๒๓๒, ๒๓๔, ๒๔๓,	ดาทิพย์	๔๓
	๒๔๗-๒๕๘, ๒๖๐, ๒๖๒,	ติ๊กนิบาต	๑๖
	๒๖๔	เตโชธาตุ	๓๕
ดรรกศาสตร์, ภาษา	๒๔๐	เต๋า, ลัทธิ	๖๐

สา ส น า ป ร ั ช ญ า ป ร ะ ษุ ก ์

เต๋า, ศาสนา	๒๘๖	ไตรเพท	๑๓๗, ๑๘๕,
ไตรปิฎก	๑๖, ๗๖, ๔๓		๒๗๐
-๔๔, ๑๔๒-๑๔๓, ๑๔๖		ไตรวิชา	๒๒๓

ณ

ณอม กิตติขจร, จอมพล		เงรบาท	๒๖๒
	๒๓๖	เงรบานูเงระ	๓๔๔

ท

ทมะ	๒๒๓	ทิจู	๑๗๘, ๒๔๙,
ทรรราช	๙๖, ๒๐๑-		๒๕๐-๒๕๔, ๒๖๐, ๒๖๒
	๓๐๒		-๒๖๓
ทะเลลึก	๑๑๕	ทิจูมานะ	๑๘๗, ๒๕๕,
ทะเลหลวง	๑๑๕		๒๖๒, ๓๒๒, ๓๓๑, ๓๓๖
ทัพพูปผชาดก	๑๒๓	ทิบต	๑๘๙
ทางสายกลาง	๑๓	ทิกยจักษุ	๔๓
ทางหลุดพ้น	๑๘๓	ทิสปาโมกษ	๓๑
ทานบารมี	๑๐๔-๑๐๕,	ทิมนิกาย	๓๖, ๔๓, ๔๔,
	๑๐๘, ๑๑๓-๑๑๔, ๑๑๖,		๒๕๙
	๑๒๐-๑๒๑	ทิมนิกาย, อรรถกถา	๒๖๒
ท่ายตลาด, ต.	๒๓๒	ทุกษ, คำว่า	๒๑๘
ทายสมบัติ	๑๙๙	ทุกรกิริยา	๑๓
ทิจูธัมมิกัตถประโยชน์		ทุกติ	๔๒
	๒๔, ๓๖๗, ๓๗๕	ทุนิยม, พวก	๒๑๐

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

ทฤษฎีภาพ	๑๗๕, ๒๔๑	๓๖๖, ๓๗๙
-๒๔๒, ๒๔๔-๒๔๕		ไทย, ชาติ
เทคนิค	๗๔-๗๕	๑๗๖, ๓๓๘
เทคโนโลยี	๑๘, ๒๒	ไทย, ชาว
เทพ	๘๐	๑๙, ๑๓๓-
เทพเจ้า	๑๙๖, ๒๒๐,	๑๓๕, ๑๗๖
๒๘๓, ๓๓๖		ไทย, นักเรียน
เทพยดา	๑๕๖	๒๒๗
เทเลส	๒๗๓-๒๗๔,	ไทย, ประเทศ
๒๙๖, ๓๑๑		๓๗, ๑๔๘,
เทวดา	๔๒-๔๔, ๔๖,	๑๕๒, ๑๕๒, ๓๔๕-๓๔๖
๑๓๔, ๑๔๓, ๓๐๐, ๓๕๒		ไทย, ภาพยนตร์
เทวทัต, พระ	๑๙๒, ๓๐๖	๓๗๙
โทสาคติ	๑๘๖	ไทย, ภาษา
โทมัส อะควินัส, เซนต์	๓๙, ๙๕	๓๗, ๒๑๕,
ไทย	๓๒, ๗๑,	๒๔๓, ๒๔๕-๒๔๖, ๒๖๕
๓๖๑, ๓๗๘		ไทย, เมือง
ไทย, คน	๑๕๒, ๑๖๕,	๓๒, ๕๓, ๗๑,
๑๙๕, ๒๓๓-๒๓๕, ๓๖๑,		๑๑๗, ๑๓๖, ๑๓๙, ๑๔๙
		-๑๕๐, ๑๖๐, ๑๗๗, ๑๗๙,
		๑๘๑-๑๘๔, ๑๘๘, ๑๙๕,
		๒๖๐, ๓๓๘, ๓๖๑, ๓๖๖,
		๓๗๗, ๒๗๙, ๓๘๔, ๓๘๗
		ไทย, วัฒนธรรม
		๓๓๘
		ไทย, วิชาภาษา
		๒๔๕

ข

ธนาคาร	๕๙, ๓๔๒	กรรมทาน	๑๐๖, ๓๕๐
ธรรมชั้น	๓๖๓	กรรมนิยามสูตร	๒๑๒, ๒๘๒
ธรรมจรรยา	๓๔๘	กรรมบท, คัมภีร์	๒๐๔, ๓๕๓
ธรรมจักษุปวัตตสูตร	๑๒	กรรมราชา	๓๔๘

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

ธรรมวิทู	๑๙๑	ธาตุดิน	๓๕, ๒๑๓-
ธรรมวินัย	๑๘๔-๑๘๕		๒๑๔, ๒๑๗, ๒๑๘, ๒๑๙,
ธรรมศาสตร์, มหาวิทยาลัย			๒๒๐
	๔๖, ๑๘๘	ธาตุน้ำ	๓๕, ๒๑๓,
ธรรมารมณ	๒๘๘		๒๑๕, ๒๑๙, ๒๘๘
ธาตุ	๕-๖, ๓๕-	ธาตุไฟ	๓๕-๓๖,
	๓๖, ๒๑๑, ๒๑๓, ๒๘๑,		๒๑๓, ๒๑๕, ๒๑๘, ๒๘๘
	๒๘๔-๒๘๕, ๒๙๑	ธาตุมาร	๓๕๙
ธาตุ ๔	๒๘๓-๒๘๔	ธาตุยักษ์	๓๕๙
ธาตุ ๕	๒๑๗	ธาตุรู้	๓๕-๓๖,
ธาตุ ๖	๓๕, ๒๑๗,		๒๑๖
	๒๘๘	ธาตุลม	๓๕-๓๖,
ธาตุของความเกลียด	๒๘๔		๒๑๓, ๒๑๕, ๒๘๘
ธาตุของความรัก	๒๘๔	เฉาะะ ย้ง อีสต์	๑๓๓

น

นครโสเกณี	๒๗๕-๒๗๖	นักตรรก	๒๖๐, ๒๖๓-
นโยบายการศึกษา	๑๔๘, ๓๓๒		๒๖๕
นรก	๔๒, ๖๒,	นักตรีภ	๒๖๐, ๒๖๕
	๑๓๔, ๓๔๒	นักบวช	๑๓, ๓๙, ๔๘,
นรนาถสุนทรภาราม, วัด	๓๐		๙๕, ๑๓๘, ๒๐๘, ๒๓๐,
นักการทูต	๓๒		๒๔๙, ๓๓๐, ๓๓๔
นักการเมือง	๒๓๐, ๓๐๓	นักบวช จอห์น	๒๗๒
นักค้นคว้า	๒๖๕	นักปกครอง	๙๓-๙๔,
นักค้นคิด	๒๖๐, ๒๖๕		๑๐๓, ๑๑๗, ๑๒๐, ๒๗๐,

ส าว ส าน า ป ร ี ช ญ า ป ร ะ ช ุ ก ต์

<p>๒๙๙, ๓๐๒-๓๐๓, ๓๐๕- ๓๐๗, ๓๐๙-๓๑๐</p> <p>นักปราชญ์ ๕, ๓๘, ๕๙</p> <p>๗๑, ๗๓-๗๔, ๗๗-๗๘, ๙๑, ๙๗, ๑๙๕-๑๙๖, ๒๒๗, ๒๓๗, ๒๔๒, ๒๔๔, ๒๗๒, ๒๗๗, ๒๘๑, ๒๘๓, ๒๘๗-๒๘๘, ๒๙๓, ๒๙๕, ๓๐๐, ๓๑๒</p> <p>นักพูด ๒๓๐, ๒๖๒</p> <p>นักรบ ๑๒๘, ๓๓๔, ๓๓๖</p> <p>นักรบอาชีพ ๒๒๒๒-๒๒๒๓</p> <p>นักเรียนนอก ๒๘๘</p> <p>นักเลงการพนัน ๓๖๙</p> <p>นักเลงสุรา ๓๖๙</p> <p>นักเลงหญิง ๓๖๙</p> <p>นักศาสนา ๑๔๐, ๑๘๑, ๒๓๐, ๒๗๐, ๒๗๖</p> <p>นักเสียดสี ๒๗, ๖๕, ๖๗, ๗๑, ๑๒๐, ๑๒๓, ๑๒๙, ๑๓๘-๑๓๙, ๓๑๖</p> <p>นางใบ ๒๓๒</p> <p>นามธรรม ๑๙, ๒๓, ๓๑, ๓๔, ๔๐-๔๑, ๒๑๓, ๒๑๙,</p>	<p>๒๘๘, ๒๙๘</p> <p>นามรูป ๓๖, ๘๐</p> <p>นายกรัชมन्दรี ๑๘๒, ๒๓๖, ๓๔๔</p> <p>นายแพทย์ ๒๓-๒๔, ๑๘๙-๑๙๐, ๒๔๐, ๓๒๔, ๓๓๐, ๓๔๐</p> <p>นายแพทย์ใหญ่ ๒๓</p> <p>นาลันทา, มหาวิทยาลัย ๑๘๘</p> <p>นาวาชีวิต ๑๖๑, ๑๖๓</p> <p>น้ำเพชร เกษมสันต์, พ.อ. ม.ร.ว. ๓๐</p> <p>นิจจัง ๔๑, ๔๗</p> <p>นิพพาน ๙, ๔๗, ๑๘๔, ๒๖๒</p> <p>นิรภัย ๒๓๓</p> <p>นิรันดร ๒๗๘, ๒๙๘</p> <p>นิโรธ ๒๗๑</p> <p>นิวตรอน ๒๑๔</p> <p>นิวตัน, ไอแซก ๒๐๙, ๒๔๓-๒๔๔</p> <p>นิวยอร์ก ๑๘</p> <p>นิตินักศึกษา ๖๖-๗๑</p> <p>๑๗๘, ๑๘๘, ๒๔๖, ๓๗๘- ๓๗๙, ๓๘๓</p>
--	--

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

นิลิตอาสาสมัคร	๖๕-๖๗, ๗๐, ๗๖	เนปาล	๒๗๐
เน็ตติ	๑๔๐, ๓๓๗	ไนต์คลับ	๕๙, ๗๐,
เนเธอร์แลนด์	๕๐	๑๗๒	
ป			
บทสรุป	๒๓๔-๒๓๖, ๒๓๘-๒๓๙	บาลี, ภาษา	๘, ๑๘๖- ๑๘๗, ๒๓๓, ๒๔๓, ๒๖๐,
บรมครู	๒๗	๒๖๖, ๒๖๙	
บรมศาสดา	๑๙๒	บาลีธรรมะ, วิชา	๑๘๖
บรรณศาลา	๑๑๘	บาลีมัธยม, แผนก	๑๘๖
บรูจิวส์	๓๕๘	บาลี, วรรณคดี	๑๘๖
บรูจิวส์, ม. เลียง	๓๕๘	ปี่วาย	๑๗๗
บัญชาของฟ้า	๑๙๖	บุคลิกภาพ	๑๓, ๘๒,
บัญญัติไตรยางค์	๒๐	๒๒๖	
บัณฑิต	๔๓, ๕๓-๕๔, ๗๔, ๑๒๓, ๒๐๔, ๒๒๐, ๒๒๓, ๒๙๓, ๓๖๙, ๓๘๐, ๓๘๔	บุรุษโทษ	๑๑๐
บัลลังก์	๓๐๑-๓๐๓, ๓๐๖-๓๐๗	บูชาไฟ	๑๓
บาทหลวง	๑๗๔	เบญจขันธ์	๓๔, ๔๑, ๘๕
บาบิโลเนีย	๒๘๗	เบนซ์, เอนสต์	๑๑
บาลี	๔๔, ๒๖๕	เบ้าเอ็ง	๓๑
		โภกธรรณี, สระ	๑๑๓
		โบราณคดี, สาขา	๑๙๓
		ใบรับรองแพทย์	๒๔๐-๒๔๒,
		๒๔๔-๒๔๕	

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

ป

ปฏิภิกิริยา	๒๖๖, ๒๗๓, ๓๘๑		๑๐๙
ปฏิจจสมุปปาท	๓๖, ๒๑๑	ประณิธาน	๗๖, ๑๔๗
ปฏิจจสมุปปาท, กฏ	๗, ๒๒๓	ประณมศึกษา	๑๕๙
ปฏิสนธิวิญญาน	๔๒, ๒๗๙, ๒๙๑	ประเทศมหาอำนาจ	๒๗๕, ๓๑๒
ปฐมเทศนา	๑๐	ประวัติศาสตร์	๒๖, ๕๕, ๗๔, ๙๖-๙๗, ๑๕๔, ๑๘๘,
ปฐมเหตุ	๕๔	๒๒๙, ๒๘๗	
ปฐวีธาตุ	๓๕, ๒๑๔, ๒๗๓	ประเวณี	๕๐
ปิโยควิบัติ	๒๒๗	ประสพการณ	๒๐๘
ปิโยคสมบัติ	๒๒๖-๒๒๗	ประสาท	๕๖
ปิโยคะ	๒๒๕	ประสาททั้งห้า	๕, ๒๑๓
ปรมัตถ์	๘๕-๘๖	ประสิทธิภาพ	๒๖-๒๗, ๗๕, ๑๗๕, ๑๙๑-๑๙๓, ๓๑๕
ปรมาตมมัน	๒๖๖-๒๖๗, ๒๖๙, ๒๗๘, ๒๙๖-๒๙๗	ปรัชญา	๓, ๘-๙, ๕๑ -๕๖, ๘๔, ๙๔, ๑๑๗, ๑๓๔, ๒๐๗-๒๐๘, ๒๑๑, ๒๒๗, ๒๒๙, ๒๕๙, ๒๖๔, ๒๖๘, ๒๗๑, ๒๘๐, ๒๘๔, ๒๘๖-๒๘๗, ๒๙๕, ๓๐๒, ๓๑๑-๓๑๒, ๓๑๘, ๓๖๖
ประชาคม	๑๕๘, ๓๒๑	ปรัชญา, นัก	๒๘๒, ๓๑๑
ประชาธิปไตย	๙๕, ๑๘๘, ๒๑๙, ๓๘๖-๓๘๗	ปรัชญา, ประวัติ	๕๔
ประชาธิปไตย, ระบอบ	๙๓, ๒๐๘, ๓๐๔	ปรัชญา, ปัญหา	๕๔
ประชาธิปไตย, หลัก	๓๔๗		
ประขามติ	๑๐๔, ๑๐๗-		

สา ส น า ป ร ั ช ญ า ป ร ะ ยুক্ত

ปรัชญา, วิชา	๓๑๑	๓๘๑	
ปรัชญาชีวิต	๕๓, ๕๕, ๕๗, ๖๔	ปัญหาชีวิต	๕๔.
ปรัชญาตะวันตก	๕๐, ๙๖, ๒๗๗, ๓๑๒	ปัญหาสังคม	๕๖
ปรัชญาเมธี	๔, ๓๘-๓๙, ๕๔, ๘๓, ๙๓-๙๔, ๒๐๗, ๒๒๒๗, ๒๒๗๒-๒๒๗๓, ๒๒๗๗, ๒๒๘๖, ๒๒๙๙, ๓๐๒, ๓๐๕- ๓๐๗, ๓๐๙-๓๑๐	ปาฏิโมกข์	๔๙
ปรัชญาเมธีกรีก	๓๙	ปารีส, มหาวิทยาลัย	๓๗
ปรัชญาตะวันตก	๒๒๒๗	ปาเลสไตน์	๒๖๘
ปรัชญาเมธีเยอรมัน	๓๙	พิทากอรัส	๓๘
ปรัดถานุमान	๒๓๗-๒๓๘	ปิยนุตรทานบารมี	๑๑๖
ปริญญาบัตร	๗๕	ปิยมหาราช, พระ	๑๗๙-๑๘๐, ๑๘๑-๑๘๒
ปรินิพพาน	๔๒, ๒๗๘, ๒๘๓, ๒๙๖, ๓๕๖	ปิยวาจา	๑๐๖, ๓๕๑
ปริพาชก	๒๕๗	ปิ่นไฟ	๗๓
ปรีดี พนมยงค์	๑๘๘	ปุณณะมันตานีบุตร, พระ	
ปรุจฉวาที	๒๓๒, ๒๔๐, ๒๔๓, ๒๔๗-๒๔๘, ๒๕๘		๑๓๗, ๑๘๕
ปัจเจกชน	๙๕	ปุณฺชน	๓๓๑, ๓๖๐
ปัญจวัคคีย์, พระ	๑๒	ปุณ จงประเสริฐ	๓๒, ๓๘
ปัญญาชน	๑๗, ๖๕, ๖๗, ๗๕-๗๖, ๑๐๔, ๑๓๖,	ปุพเพนิวาสานุสติญาณ	๓๘
		ปุโรหิต	๒๒๒-๒๒๓
		เปรียญเก่า	๑๗๗-๑๗๘, ๑๘๖, ๑๙๔
		เปอร์เซีย	๒๘๗
		โปฏฐปาทสูตร	๔๓
		โปป	๒๓๖

ศาสนาปรัชญาประวัติศาสตร์

ไพบรตอน	๒๑๔	ไพบรเทกอรัส	๒๘๒
ผ			
ผีสะ	๒๘๘-๒๘๙	ผู้พิพากษา	๓๘๑
ผี	๔๓, ๒๔๘	ผู้รักชาติ	๑๐๒
ผีถ้วยแก้ว	๔๔	ผู้รู้แจ้งโลก	๑๘๕
ผีเสื้อ	๕๗, ๖๐, ๙๑	เผด็จการ	๓๘๖
ผู้ปกครองบ้านเมือง	๒๗, ๖๘, ๙๓, ๙๖, ๑๐๐, ๑๐๒, ๓๑๓- ๓๑๕	เผด็จการ, นัก แผนการศึกษา	๓๔๘ ๑๔๙-๑๕๐, ๑๕๒
ผู้ปกครองประเทศ	๑๐๐, ๑๓๕, ๑๔๗, ๓๑๓-๓๑๔, ๓๒๒, ๓๑๕-๓๑๗	แผนการศึกษาของชาติ	๒๖, ๑๔๘-๑๔๙, ๑๕๑- ๑๕๒, ๑๕๕-๑๕๘, ๑๖๐, ๑๗๔-๑๗๕
ผู้ปกครองรัฐ	๑๔๒, ๑๔๔	ไผ่กู่พพะ	๒๘๘
ผู้ประศาสน์การ	๑๘๘		

ผ

ฝรั่ง	๔๙, ๕๑, ๑๕๐, ๒๓๓-๒๓๔, ๒๔๕	ฝรั่งเศส	๓๗, ๘๓
ฝรั่ง, ภาษิต	๓๘๑	ฝรั่งเศส, ประเทศ	๓๔๘
		ฝรั่งเศส, ภาษา	๓๗

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

พ

พจนานุกรม	๕๐, ๕๕, ๖๖	พระเครื่อง	๑๕๕-๑๕๖
พม่า	๓๘๘	พระเจ้า	๑๓๙, ๒๒๑,
พม่า, คณะสงฆ์	๓๘๘		๓๑๑
พม่า, คน	๒๓๔	พระเจ้าจักรพรรดิ	๑๐๘
พม่า, ประเทศ	๒๓๔	พระเจ้าแผ่นดิน	๑๙๖
พม่า, สัญชาติ	๒๓๔	พระไตรปิฎก	๑๙๓, ๒๒๔,
พรรค, ระบบ	๓๘๗	๒๕๐, ๒๕๗, ๒๖๐, ๒๖๓	
พรสวรรค์	๑๙๙	พระธรรม	๑๓๗, ๑๔๐,
พรหมจรรย์	๕๐, ๗๘,	๑๗๘, ๓๒๗-๓๒๘	
	๓๓๘	พระธรรมเทศนา	๑๙๑, ๑๙๔
พรหมชาลสูตร	๒๕๙	พระนครหลวง	๑๕๑
พรหมลิขิต	๒๒๐, ๒๖๗,	พระบรมเดชาานุภาพ	๓๒
	๒๙๗	พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว	
พรหมัน	๘๒, ๒๖๗	๑, ๔, ๖-๘, ๑๔, ๑๗,	
พระ	๑๖๘-๑๗๐,	๓๒-๓๓, ๑๘๓	
	๑๗๕-๑๗๖, ๑๘๐-๑๘๑,	พระปรีชาญาณ	๒๑๒
	๑๘๕, ๑๘๙-๑๙๐, ๓๑๙,	พระปัจเจกพุทธเจ้า	๑๘๕, ๑๙๒
	๓๒๑, ๓๒๖-๓๒๗, ๓๓๗,	พระผู้เป็นเจ้า	๖-๗, ๔๗,
	๓๓๙, ๓๔๐, ๓๔๓, ๓๔๖,	๙๕, ๒๒๐, ๒๖๗-๒๖๘,	
	๓๖๕, ๓๘๔, ๓๘๘-๓๘๙	๒๗๓-๒๗๔, ๒๗๘, ๒๘๐,	
พระแก้วมรกต	๑๕๓	๒๘๓, ๒๙๖-๒๙๗	
พระคัมภีร์ชาดก	๑๒๓, ๑๒๘	พระผู้เป็นเอง	๖

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

พระผู้มีพระภาค	๑๕-๑๖, ๒๖๓	๓๓-๓๗, ๔๐-๔๓, ๔๗- ๔๘, ๕๐, ๕๖-๕๗, ๗๓,
พระพรหม	๒๒๐, ๒๖๖- ๒๖๘, ๒๗๘	๗๗, ๘๔, ๘๖-๘๗, ๑๐๓, ๑๓๓, ๑๓๕-๑๓๖, ๑๓๙, ๑๕๒, ๑๖๐, ๑๖๖, ๑๗๘-
พระพิรุณ	๑๔๑	๑๘๑, ๑๘๗-๑๙๐, ๑๙๓, ๑๙๙, ๒๐๖-๒๐๗, ๒๑๓-
พระพุทธเจ้า	๕, ๗, ๙, ๑๑-๑๔, ๑๖, ๒๑-๒๔, ๒๗, ๒๙, ๓๑-๓๓, ๓๖, ๓๘, ๔๒-๔๓, ๔๖-๕๒, ๕๙, ๖๔, ๖๙-๗๐, ๘๓- ๘๖, ๘๙, ๑๒๓, ๑๓๙, ๑๘๔, ๑๙๒, ๑๙๕, ๑๙๘, ๒๐๐, ๒๐๒, ๒๐๔, ๒๐๗, ๒๐๙, ๒๑๐-๒๑๒, ๒๑๙- ๒๒๑, ๒๒๕, ๒๒๗, ๒๒๙ -๒๓๐, ๒๔๓-๒๔๔, ๒๕๔, ๒๕๙, ๒๖๒-๒๖๓, ๒๖๕, ๒๗๐-๒๗๒, ๒๗๘, ๒๘๑- ๒๘๓, ๒๙๑, ๒๙๓, ๓๐๘, ๓๑๔, ๓๑๖, ๓๑๘-๓๒๑, ๓๒๔, ๓๒๖, ๓๒๘- ๓๓๑, ๓๓๖, ๓๖๙	๒๑๓, ๒๑๖-๒๑๗, ๒๑๘, ๒๒๖, ๒๒๙-๒๓๐, ๒๖๑-๒๖๒, ๒๖๖-๒๖๗, ๒๗๒, ๒๗๗, ๒๗๙, ๒๘๖, ๒๙๑-๒๙๒, ๒๙๕, ๒๙๗-๒๙๘, ๓๐๕, ๓๒๙, ๓๓๗-๓๓๙, ๓๔๒, ๓๔๔-๓๔๘, ๓๕๖-๓๕๘, ๓๖๑, ๓๖๓-๓๖๕, ๓๘๑- ๓๘๒, ๓๘๘
พระพุทธดำรัส	๑๔๗	พระพุทธรักษา, มหาวิทยาลัย ๑๘๙
พระพุทธรักษา	๒-๕, ๗- ๑๔, ๑๘-๒๓, ๒๕, ๒๘,	พระพุทธรักษา, เมือง ๑๖๐
		พระพุทธรักษา, ศูนย์กลาง ๑๘๑
		พระพุทธรักษา, หัวใจ ๓๖๓
		พระพุทธรังษี ๕, ๑๒-๑๓, ๑๖, ๒๒, ๓๕-๓๖, ๔๙,

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

๘๖, ๑๐๓, ๑๔๒, ๑๔๕,	พระศาสนา	๔, ๑๒-๑๓,
๑๔๖-๑๔๗, ๑๕๒-๑๕๓,	๕๒, ๑๒๘, ๑๓๕, ๑๓๗,	๑๓๙-๑๔๐, ๑๖๙-๑๗๐,
๒๑๒, ๒๕๔, ๒๕๗, ๒๖๓,	๑๗๙-๑๘๒, ๑๘๕-๑๘๕,	๑๙๑, ๑๙๔, ๓๓๑, ๓๓๘,
๓๗๑, ๓๐๙, ๓๒๙-๓๓๐,	๓๔๓, ๓๘๓	
๓๓๖, ๓๓๘, ๓๕๔-๓๕๗,		
๓๖๗, ๓๘๒	พระสงฆ์	๒๓, ๔๙,
พระโพธิสัตว์	๑๐๙, ๑๒๔-	๑๓๕, ๑๓๘-๑๔๐, ๑๙๐,
	๑๒๗	๓๔๔, ๓๖๖
พระมหากษัตริย์	๓๒, ๙๕,	พระสงฆ์ไทย
๑๒๘, ๑๙๕, ๓๒๔-๓๒๕,	๓๔๒	๑๓๖, ๑๔๐,
๓๔๒		๑๘๐, ๑๘๗
พระมหาเถระ	๒๔, ๑๘๕	พระสมเด็จจุ
พระมะหะหมัด	๕๙	๑๕๕-๑๕๖
พระยุพราช	๑๙๑	พระสัมมาสัมพุทธเจ้า
พระเยชู	๕๙, ๒๗๑-	๒๔๔
	๒๗๒	
พระเยซูคริสต์	๕, ๑๓๙	พระสูตร
พระราชดำรัส	๑, ๔-๖, ๑๒,	๒๑
	๑๔, ๑๗	พระอภิธรรม
พระราชบัญญัติ	๙๕	๒๑
พระราชชา	๑๒๘, ๒๕๔-	พระอรรถกถาจารย์
	๒๕๗	๑๙๓, ๒๗๘
พระเวท	๗๘, ๒๗๐	พระอรหันต์
พระเวท, ศาสนา	๓๖๖	๒๑, ๔๓,
พระเวท, สัมัย	๒๙๖	๑๘๓-๑๘๔, ๓๓๘, ๓๕๙,
		๓๖๗
		พระอิศวร
		๓๕๔
		พราณปา
		๑๒๕
		พราหมณ์
		๗๘, ๑๐๗-
		๑๐๘, ๑๑๐-๑๑๑, ๑๑๓-
		๑๑๔, ๑๑๘, ๑๒๐, ๑๔๒,

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

๑๔๔, ๑๔๖, ๒๒๐-๒๒๓,	พุทธกาล	๔๔, ๘๔,
๒๔๙, ๒๖๐, ๒๖๕, ๒๗๐,		๑๓๐, ๑๙๐, ๒๖๐, ๒๖๕-
๓๓๔-๓๓๕, ๓๕๕		๒๖๖, ๒๖๘, ๒๗๐, ๒๗๒,
พราหมณ์, วรณะ ๒๒๐-๒๒๑		๒๗๕, ๓๒๑, ๓๓๔, ๓๓๗,
พราหมณ์, ศาสนา ๔๐-๔๑,		๓๕๕-๓๕๕, ๓๘๖
๘๔, ๒๑๖, ๒๒๐, ๒๖๖-	พุทธจักร	๑๘๐-๑๘๑
๒๗๒, ๒๗๗-๒๗๘, ๒๙๒,	พุทธปรัชญา	๙, ๓๐๙
๒๙๖	พุทธประวัติ, หนังสือ	๓๐๘
พราหมณ์เดมา ๑๐๓, ๑๑๑-	พุทธปรินิพพาน	๑๘๘
๑๑๓, ๑๑๗-๑๑๘	พุทธรัตนอนาวรณญาณ	๑๑๘
พลศึกษา ๒๖, ๑๔๘-	พุทธรูป, พระ	๒๗๗
๑๔๙, ๑๕๕, ๑๖๗, ๑๙๖,	พุทธศาสตร์บัณฑิต	๑๗๘, ๑๘๖
๓๓๒	พุทธศาสตร์บัณฑิต, ปริญา	
พลังงาน ๔๑		๓๔๔
พลาโต ๙๓-๙๔,	พุทธศาสนิกชน	๔๗, ๒๐๖-
๑๙๕, ๒๐๐, ๓๐๓, ๓๑๑		๒๐๗, ๒๒๗, ๒๓๖
พล มุส, ศ. ๓๗	พุทธศาสนิกสัมพันธ์	๑๘๒
พาร์มินิเดส ๒๗๔-๒๗๕,	พุทธสถาน	๑๖๖
๒๗๗	พุทธสมาคม	๑, ๓-๔, ๑๗
พาราณสี, พระเจ้ากรุง	พุทธสมาคม, นายก	๒๔
๑๒๕-๑๒๗	พุทธสาวก	๕๐-๕๒
พิบูลสงคราม, จอมพล ป.	พุทธศึกษา	๒๕, ๑๔๘-
๓๔๔, ๓๔๖		๑๔๙, ๑๕๒, ๑๕๔, ๑๕๕,
พิพิธภัณฑ		๑๖๑-๑๖๓, ๑๖๖-๑๖๗,
๑๙๓		๑๙๖, ๓๓๒-๓๓๓, ๓๘๒
พิมพ์สาร, พระเจ้า ๒๗๕		

ศาสนาปรัชญาประวัติศาสตร์

พจนานุกรม	๒๘๘-๒๘๙	โพธิญาณ	๗๐, ๑๐๕,
แพทยศาสตร์	๓๘๐		๑๑๓-๑๑๖, ๑๑๘
แพศย์	๓๓๔-๓๓๖,	โพธิรังสีมหาเถร, พระ	๑๖๙
	๓๕๔	ไพศาลี	๒๗๕
แพศย์, วรรณะ	๒๒๐, ๓๕๔		

พ

ฟิลิกส์	๘๕	ไฟฟ้า, คำว่า	๒๗๓
ฟิลิกส์, วิชา	๓๑๑		

ภ

ภราดรภาพ	๑๐๖, ๓๑๐,	ภารทวาชมาณพ	๒๒๑
	๓๕๒	ภารทวาชะ	๒๒๒
ภวังควิญญาน	๔๑-๔๒	ภาวการณ์	๑๕๒
ภักตยาร์ ซิลซี, พระเจ้า	๑๘๙	ภานี	๒๑, ๙๗
ภักทियะ, พระ	๑๓๗	ภานีอากร	๙๗
ภापยนตร์	๑๖๖, ๑๗๒	ภิกษุณี	๓๓๘, ๓๕๖
	-๑๗๔, ๓๗๙	ภิกษุสามเณร	๓๐, ๑๘๑,
ภापยนตร์, โรง	๑๗๒, ๓๖๖		๑๘๓-๑๘๕, ๑๘๗, ๑๙๑,
ภापยนตร์ไทย	๓๐, ๑๗๒,		๑๙๓, ๓๓๘, ๓๔๓, ๓๖๕
	๓๗๙	ภุมิศาสตร์	๒๕๔, ๒๘๗

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

ม

มคธ, แคว้น	๒๕๖, ๒๗๖	๑๔๐, ๑๘๕, ๓๒๘, ๓๓๐,
มงคลสูตร	๕	๓๓๖, ๓๔๒, ๓๕๗
มงคลหัตถ์	๑๐๗-๑๐๘	มหาชน, เสี่ยง ๑๐๘
มติมหาชน	๑๐๘, ๑๗๕	มหาชาติ ๑๐๓-๑๐๔,
มนสิการ	๒๗๘	๑๑๗
มนัส	๓๙	มหาทาน ๑๑๒, ๑๑๙
มนุษยชาติ	๒๒	มหาธาตุ, วัด ๑๓๓, ๑๗๑,
มนุษยธรรม	๙๘, ๓๔๘	๓๔๔, ๓๘๑, ๓๘๓
มโนภาพ	๑๘๙	มหานิทานสูตร ๓๖
มรณัสสติ	๖๔	มหาบัณฑิต ๓๘๐
มรรคผล	๑๘๔, ๓๓๘	มหาบุรุษ ๑๐๘, ๒๐๙
มรสุม	๑๑๕	มหาปราชญ์ ๒๐๐
มรสุมแห่งชีวิต	๑๖๓	มหาภัย, ลัทธินิ ๓๔
มหากปิชาตก	๑๗๘	มหาภิเนษกรรม ๔๘, ๑๘๔
มหากัจจายนะ, พระ	๑๓๗, ๑๘๕	มหามกุฏราชวิทยาลัย ๑๘๖
มหากัสสป, พระ	๑๓๗, ๒๗๐	มหายาน ๙, ๒๖๒,
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย		๒๗๗, ๒๙๗
	๙๖, ๑๓๓, ๑๗๑, ๑๘๑,	มหาวรรค ๓๖
	๑๘๖, ๓๔๔, ๓๘๑, ๓๘๓	มหาวิทยาลัย ๕๓, ๑๕๙,
มหาใจ	๑๓๗	๑๗๑, ๑๘๒, ๑๘๖, ๑๘๘,
มหาชน	๒, ๔, ๑๒,	๑๙๓, ๑๙๗, ๒๐๐, ๓๗๘-
	๙๕, ๑๐๘-๑๑๐, ๑๑๗,	๓๗๙, ๓๘๒
	๑๒๐, ๑๓๒, ๑๓๕, ๑๓๗-	มหาวิทยาลัยสงฆ์ ๑๗๐-๑๗๑,

สารบัญ

<p>๑๗๕, ๑๗๘-๑๗๙, ๑๘๑, ๑๘๖-๑๘๗, ๑๙๔, ๑๙๘, ๓๘๑, ๓๘๓-๒๘๔</p> <p>มหาเศรษฐี ๑๑๙</p> <p>มหาอำนาจ ๑๐๘, ๓๗๗</p> <p>มะเตี๋ย ๘๐</p> <p>มังกร ๑๑๕</p> <p>มังกรแดง ๓๗๙</p> <p>มังกรคึดตื๋ยปี ๑๖๘</p> <p>มัจจุราช ๕๘</p> <p>มัจฉิมนิกาย ๔๔</p> <p>มัจฉิมปัดณาสกี ๔๔</p> <p>มัทรี ๑๐๓, ๑๐๕, ๑๑๐-๑๑๓, ๑๑๙-๑๒๐</p> <p>มัธยมศึกษา ๑๕๙</p> <p>มัธยมศิลป์ ๓๖๘, ๓๗๓</p> <p>มานุษยวิทยา ๓๗</p> <p>มายา ๖๐, ๖๒- ๖๓, ๙๐-๙๑, ๑๑๓, ๒๗๗, ๒๗๘, ๒๘๙</p> <p>ม้าถ่อ ๑๑๕</p> <p>มัจฉาทิฐิ ๔๓, ๒๖๕</p> <p>มิตรเทียม ๓๗๑</p> <p>มิตรแท้ ๓๖๙, ๓๗๑</p> <p>มิตร ชัยบัญชา ๓๐-๓๑,</p>	<p>๔๔-๔๕</p> <p>มิตรชั่ว ๓๗๒</p> <p>มิตรภาพ ๓๑๐</p> <p>มิลิกกะ ๒๖๘</p> <p>มุขมนตรี ๙๙</p> <p>มุสลิม, กองทัพ ๑๘๙</p> <p>เม่งจื่อ ๙๘, ๓๑๒</p> <p>เมตตา ๑๙๒, ๒๘๑</p> <p>เมตตากรรณา ๑๒, ๓๔, ๙๘, ๑๓๘, ๒๓๖, ๒๖๗, ๓๐๖, ๓๑๓, ๓๕๕, ๓๕๙</p> <p>เมตตาธรรม ๓๖๑</p> <p>เมถุนธรรม ๕๐</p> <p>เมืองนรก ๑๓๔</p> <p>เมืองพุทธ ๑๔๙, ๑๕๒, ๓๗๗, ๓๘๔</p> <p>เมืองสวรรค์ ๑๓๔, ๑๕๑</p> <p>แม่ปู้ ๑๔๐, ๑๗๕, ๑๙๓, ๓๕๔</p> <p>แม่ทัพ ๒๐๓</p> <p>แม่เหล็ก ๒๗๓</p> <p>โมกขธรรม ๑๒๑</p> <p>โมคคัลลานะ, พระ ๑๓๗, ๑๘๕, ๒๗๐</p> <p>โมนาด ๓๙</p>
---	--

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

โมหาคติ	๑๘๖	ไม้กางเขน	๒๗๐
ย			
ยสกุลบุดร	๑๓	ยูดาเย, ศาสนา	๓๖๘, ๒๗๒,
ยัญพิธี	๒๖๙		๒๙๒
ยาสูบ	๑๗๓, ๑๗๕	เยซูคริสต์, พระ	๕
ยาเสพติด	๑๗๓	เยซูคริสต์เจ้า	๒๗๒
ยิว, ศาสนา	๒๖๘, ๒๙๒	เยล, มหาวิทยาลัย	๓๗
ยุติธรรม, รัฐมนตรีว่าการกระทรวง ๓๕๖		เยอรมนี, ประเทศ	๒๐๖, ๒๒๗
ยุทธวิธี	๒๐๘	เยอรมัน	๒๐๖
ยุทธศาสตร์	๗๒	เยอรมัน, ชาว	๓๙, ๒๗๗
ยุโรป	๗๔, ๒๖๖, ๒๘๖, ๒๙๕, ๓๔๘	เยวชน	๒, ๔, ๑๕๔, ๑๖๐, ๑๖๔, ๑๖๙, ๑๗๒, ๑๗๖, ๑๘๐, ๑๘๒, ๓๗๘- ๒๗๙, ๓๘๔-๓๘๕
ยุโรป, ชาว	๖		
ร			
ร็อกเอนโรล	๑๗๒, ๓๗๗		๑๒๙, ๑๔๑, ๑๔๔-๑๔๕,
ระบบกัน	๓๘๑		๑๔๗, ๑๕๐, ๑๕๙, ๑๗๑,
ระบบแก้	๑๗๑, ๓๘๑		๑๗๖, ๑๘๒, ๑๘๗, ๓๐๓-
ระบบป้องกัน	๑๗๑		๓๐๔, ๓๐๗, ๓๑๖, ๓๒๕,
รัฐนาวา	๖๗		๓๓๒, ๓๓๙, ๓๔๕, ๓๔๘,
รัฐบาล	๒๑, ๖๓, ๖๘-๖๙, ๙๗-๑๐๐,		๓๕๗, ๓๘๓-๓๘๕
		รัฐประศาสน์นโยบาย	๑๑๗, ๑๒๐,

ค าศ าน าศ ำ รัช ฎ ำ ปร ะ ฎ ก ฏ ์

	๑๗๙		๒๘๗
รัฐประหาร	๑๒๔, ๓๑๕,	โรคจิต	๑๘๙-๑๙๐
	๓๑๗	โรคจิตเสื่อม	๑๕๖
รัฐมนตรี	๑๘๓	โรคใจ	๑๙๐
รัฐศาสตร์	๕๕, ๙๔	โรคเท้าช้าง	๒๔๑-๒๔๒,
รัตนโกสินทร์, สมัย	๑๘๗		๒๔๕
รัตนปัญญามหาเถร, พระ	๑๖๙	โรคประสาท	๒๐๒
ราชคฤห์	๒๗๕	โรคพิษสุราเรื้อรัง	๒๔๑-๒๔๒,
ราชบัณฑิตยสถาน	๔๐, ๕๕,		๒๔๕
๖๖, ๙๙		โรคยาเสพติดให้โทษอย่างร้ายแรง	
ราชบัลลังก์	๒๐๘	๒๔๑-๒๔๒, ๒๔๕	
ราชวิถี	๙๘	โรคระบาด	๓๗๘
ราชอาณาจักร	๙๘, ๓๔๔-	โรคเรื้อน	๒๔๑-๒๔๓,
	๓๔๕		๒๔๕
ราชา	๒๒๒-๒๒๓	โรคศิลปะ	๒๔๑
ราชาธิปไตย	๙๓, ๙๕, ๒๙๙	โรงงานสุรา	๑๗๓
ราโท	๑๑๕	โรงงานสุราเถื่อน	๑๗๓
รูปทิวทัศน์	๔๓	โรงพยาบาล	๑๗๙, ๓๔๐
รูปธรรม	๑๙, ๓๔,	โรงแรม	๓๗๗-๓๗๘
๒๑๓, ๒๑๙, ๒๘๘, ๒๙๘		โรเบิร์ต บี. เทกซ์เตอร์	๓๗
เรขาคณิต	๑๖๓, ๑๖๗,	โรมัน, ชาว	๕

ล

ลพบุรี, อ. เมือง	๒๓๒	ลม, คำว่า	๒๑๕
------------------	-----	-----------	-----

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

ละคร, โรง	๑๖๖, ๓๖๖, ๒๗๓	เสื่บครุฑ	๓๗๙
		โลกธรรม	๖๙, ๓๒๘,
ละติน, ภาษา	๕	๓๓๔, ๓๕๒	
ลังกา, ชาว	๑๙๓	โลกมายา	๘๘, ๙๒
ลัทธิการเมือง	๓๘๖, ๓๘๘	โลกวิทู	๘๘, ๑๘๕,
ลาภิตักกิกะ	๒๖๒	๑๙๐, ๒๗๐	
ลาภิตักกิกโ	๒๖๔	โลกิยนาวา	๑๑๕
ลามกอนาจาร	๑๗๒, ๒๗๔	โลกีย์วิสัย	๕๐, ๒๐๘,
ลูกบุญ	๑๔๐, ๑๗๕,		๓๐๘
๑๙๓, ๓๕๔		โลกีย์สุข	๑๐๕
ลูกหนี้	๓๕๘-๓๖๐,	โล้สำเภา	๑๑๔
๓๖๕, ๓๗๓		โลปนิตช์	๓๙

ว

วรรณกรรม	๑๖๘	๓๗๖-๓๗๙
วรรณะ	๒๙, ๙๖, ๑๓๖, ๒๒๐, ๒๒๒, ๓๐๕, ๓๒๙, ๓๓๔-๓๓๖, ๓๓๘, ๓๔๔, ๓๕๔-๓๕๖	วัฒนธรรม, กระทรวง ๑๕๕, ๑๕๗, ๑๖๘, ๑๗๒, ๓๗๘
วรรณะสูง	๓๓๖, ๓๕๔	วัฒนธรรม, คำว่า ๓๗๙
วลี	๑๘๘	วัฒนธรรม, สภา ๑๕๕, ๓๗๘
วุฒิสงสาร	๔๙, ๖๔, ๙๐, ๓๕๘	วัฒนธรรมตะวันตก ๓๗๘
วัฒนธรรม	๒๖๘, ๓๑๗,	วัฒน์ ทักษดา ๓๗
		วัฒน์โรคนแห่งจิต ๑๙๐
		วัฒน์โรค ๒๔๑-๒๔๒, ๒๔๕

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

วัดถุนิยม	๓๓-๓๔,	วิญญานชั้นดี	๓๕
๑๕๗, ๓๑๘		วิญญานธาตุ	๓๕-๓๖,
วัดถุนิยม, นัก	๒๓	๒๑๓, ๒๑๖, ๒๑๘	
วัดถุนิยม, ลัทธิ	๓๓-๓๔	วิธีวิญญาน	๔๑
วัดถุวิสัย	๙๐-๙๑	วิทยาลัย	๑๙๒, ๑๙๗
วาทศิลป์	๒๗๐	-๑๙๘, ๓๗๙	
วานร	๑๒๔-๑๒๘	วิทยาศาสตร์	๓, ๘-๑๑,
วานร, พระยา	๑๒๖-๑๒๗,	๑๘, ๒๖, ๒๘, ๓๕-๓๖,	
	๑๒๙	๙๔, ๑๒๓, ๑๖๐, ๒๐๖,	
วานรอันธพาล	๑๒๖	๒๐๙, ๒๑๙, ๒๒๗, ๓๐๓,	
วายุธาตุ	๓๕, ๒๑๕,	๓๐๘	
	๒๑๘	วิทยาศาสตร์, ครู	๒๖, ๓๘๔
วาเลนติโน	๑๗๒	วิทยาศาสตร์, นัก	๒๒, ๑๙๘
วาเสฏฐมาณพ	๒๒๑	วิทยาศาสตร์บริสุทธิ์	๒๑๙
วาเสฏฐสูตร	๒๒๔	วิทยาศาสตร์, วิชา	๓๘๕
วาเสฏฐะ	๒๒๒-๒๒๓	วิทยุกระจายเสียง	๑๙๑
วิกรมศิลา	๑๘๘	วิปัติ ๔	๒๒๕, ๒๒๗
วิกุลจรีต, คน	๓๒, ๒๐๒	วิม้งสา	๒๒๖
วิจารณ์ญาณ	๓๐๘	วิม้งสี	๒๖๕
วิชาธรรมศาสตร์และการเมือง,		วิมุตติ	๒๙๗
มหาวิทยาลัย ๑๘๘		วีรบุรุษ	๓๒
วิญญาน	๓๐-๔๑, ๔๓,	เวชกรรม, สาขา	๒๔๑
๔๕-๕๖, ๘๕, ๒๑๖, ๒๖๙,		เวทคุ	๒๗๐
๒๗๓, ๒๗๗, ๒๘๐, ๒๘๒,		เวทนา	๓๔, ๔๑,
๒๘๖, ๒๙๑-๒๙๓		๘๕, ๒๘๘-๒๘๙	

เวนิสตะวันออก	๑๕๐	เวสสันดร, พระ	๑๐๓, ๑๐๕,
วีริยะ	๒๒๖		๑๐๗-๑๑๔, ๑๑๖-๑๒๐,
วิลโล แซ่ตั้ง	๒๓๑		๒๖๓
วิวัฒนาการ	๓๖, ๓๑๙,	เวสสันดรชาดก	๑๐๓-๑๐๕,
	๓๗๖		๑๑๔, ๑๒๐-๑๒๑, ๒๖๓

ศ

ศรัทธา	๒๐๖-๒๐๗,		๒๑๑, ๒๑๙, ๒๒๗, ๒๕๙,
	๒๑๙-๒๒๐, ๓๘๘		๒๖๘-๒๖๙, ๒๗๐, ๒๗๒,
ศศิธร เพชรรุ่ง	๓๐		๒๗๔-๒๗๖, ๒๘๖-๒๘๗,
ศาสตร์ดา	๑๘๕, ๒๐๗,		๒๙๕, ๓๐๕, ๓๑๑, ๓๑๗-
	๒๑๒, ๓๐๕, ๓๒๗, ๓๕๔		๓๑๘, ๓๒๘, ๓๕๒, ๓๕๔,
ศาสนจักร	๑๘๑		๓๕๗-๓๕๘, ๓๕๖, ๓๖๔,
ศาสนทายาท	๑๓๕, ๑๓๘-		๓๘๒-๓๘๔, ๓๘๖
	๑๓๙, ๓๒๗, ๓๓๗	ศาสนา, คำว่า	๒๑๔
ศาสนปรัชญา	๓๐๓	ศาสนา, นัก	๑๘๑
ศาสนศาสตร์บัณฑิต	๑๗๘, ๑๘๖	ศาสนา, ینگการ	๑๖๐, ๑๖๖,
ศาสนา	๑-๒, ๕-๘,		๑๖๘, ๑๗๒
	๑๑, ๑๓, ๑๗, ๑๙-๒๐,	ศาสนาคริสต์	๑๖๖, ๑๗๙,
	๒๒๗-๒๒๘, ๓๑, ๕๓-๕๔,		๒๖๘, ๒๗๑, ๒๘๖, ๒๙๒
	๑๑๗, ๑๒๘, ๑๓๖, ๑๓๘,	ศิลปะวิทยาการ	๓๗๗
	๑๕๓, ๑๖๐, ๑๖๒, ๑๖๔,	ศิลปะศาสตร์	๑๘๔, ๑๙๑,
	๑๖๖, ๑๖๘, ๑๗๐-๑๗๑,		๒๐๗
	๑๗๕-๑๗๖, ๑๘๑, ๑๘๓,	ศิลปะ	๑๗๒, ๑๗๔,
	๑๘๗, ๑๙๑, ๒๐๖-๒๐๘,		๒๒๒, ๓๗๗

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

ศิลป์	๒๒๒-๒๒๓	ศุภาร	๔๙, ๒๒๐,
ศิลป์ ๕	๓๔๕		๓๓๔-๓๓๖, ๓๕๕-๒๕๖
ศิลป์จุ่ม	๒๗๒	ศุภาร, วรรณะ	๒๒๐, ๓๕๕,
ศิลป์ธรรม	๒๗-๒๘,		๓๕๖
	๑๐๑-๑๐๒, ๑๐๗, ๑๓๑-๑๓๓, ๑๓๕-๑๓๖, ๑๔๐, ๑๔๘-๑๔๙, ๑๕๒-๑๕๘, ๑๖๐, ๑๖๒-๑๖๖, ๑๖๘-๑๖๙, ๑๗๑, ๑๗๓, ๑๘๐, ๓๑๒, ๓๑๔, ๓๑๗, ๓๓๑-๓๓๓, ๓๔๔-๓๔๕, ๓๖๖, ๓๗๕-๓๗๖, ๓๘๒-๓๘๓, ๓๘๕	เศรษฐิการ	๓๐๓
		เศรษฐิกิจ	๒๔, ๑๐๗, ๑๖๕-๑๖๕, ๑๗๓, ๑๙๐, ๓๐๓, ๓๑๒, ๓๑๔, ๓๑๖-๓๑๙, ๓๒๕-๓๒๖, ๓๓๐, ๓๓๙-๓๔๔, ๓๔๖, ๓๕๘, ๓๖๖, ๓๗๕, ๓๘๖
ศิลป์ธรรม, กรรมการอบรม	๑๕๕	เศรษฐิกิจ, ระเบียบ	๓๔๘
ศิลป์ธรรม, ครู	๒๖-๒๗, ๓๘๔	เศรษฐิกิจ, ลัทธิ	๓๖๑
ศิลป์ธรรม, คะแนน	๒๖-๒๗	เศรษฐิกิจ, หลัก	๓๔๗-๓๔๘
ศิลป์ธรรม, วิชา	๒๖-๒๗, ๑๕๓-๑๕๔, ๑๕๖-๑๕๗, ๑๖๐, ๑๖๓-๑๖๔, ๓๘๕	เศรษฐิศาสตร์	๕๕
		เศรษฐิศาสตร์, นึก	๓๓๑
ศิลป์ธรรม, หลักสูตร	๒๙	เศรษฐิศาสตร์, วิชา	๓๑๒
ศึกษาธิการ, กระทรวง	๒๙, ๑๕๓, ๑๕๗-๑๕๘, ๑๖๘, ๑๘๖, ๒๒๕, ๓๓๒, ๓๘๐	เศรษฐกิจ	๑๙, ๒๔, ๑๐๔, ๑๑๙, ๑๓๗, ๒๒๐, ๓๒๘
		เศรษฐกิจ, ลูท	๒๘๗
		เศรษฐกิจ, ฤค	๗๘-๘๒
		เศรษฐกิจ, ฤค	๑๑๖

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

ส

สงคราม	๓๔, ๑๕๕,	สมณะ	๑๕, ๒๖๐,
๓๘๖-๓๘๗		๒๖๕, ๓๒๑	
สงครามปาก	๓๘๖	สมเด็จพระสังฆราช	๓๓
สงครามเย็น	๓๘๖	สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า	
สงครามร้อน	๓๘๖	๘๗, ๑๒๑, ๑๓๕, ๑๓๗,	
สงครามโลก	๓๗๗	๑๓๙, ๑๗๘, ๒๐๖, ๒๑๐-	
สงครามโลกครั้งที่ ๒	๑๔๘,	๒๑๑, ๒๓๙, ๓๐๕, ๓๒๙,	
๓๗๖, ๓๘๖-๓๘๗		๓๓๓, ๓๓๕, ๓๓๗, ๓๔๓,	
สงฆ์ไทย	๑๓๙	๓๕๓, ๓๖๑, ๓๖๓	
สหชาติปัญญา	๑๙๙	สมบัติ ๔	๒๒๕, ๒๒๗
สัญญาชัย, พระเจ้ากรุง	๑๐๔	สมรรถภาพ	๔๓, ๗๖,
สแตนฟอร์ด, มหาวิทยาลัย	๓๗	๑๓๕, ๑๓๙, ๑๖๑, ๑๖๘,	
สถานทูต	๓๒	๑๗๐, ๑๘๐, ๒๘๑, ๓๘๕	
สถาบัน	๖๕-๖๖	สมาคม	๒๙๗
สถาบันการศึกษา	๕๓, ๖๕-๖๖,	สมาคมนักเรียนไทย	๒๐๖
๑๙๘, ๒๔๐, ๒๔๓, ๓๘๑		สมาธิ	๒๒, ๒๗๗,
สติติกเมฆ	๑๗๖	๒๙๓, ๓๑๔, ๓๘๒	
สเปอร์มาโตซัว	๕๘	สมาธิขั้นสูง	๔๔
สภาการศึกษา	๒๔๓	สมานัตตดา	๑๐๗, ๓๕๒
สมชีวิดา	๒๔, ๓๗๒,	สยามภุ	๖
๓๗๔		สยามรัฐ, น.ส.พ.	๑๗๗
สมณพราหมณ์	๑๕-๑๖,	สำรวจสวรรค์	๖๒, ๙๒
๒๕๑, ๒๕๓, ๒๖๐		สระเกศ, วัด	๒๙๗

สา ส น า ป ร ี ช ญา ป ระ ยุ ก ต์

เสรีวิทยา	๙๕	สังฆมณฑล	๓๕๖
เสรีระ	๒๕๐	สังวัฏฏกัปปี	๒๖๓
สลาภกินแบ่ง	๑๗๓	สังวาลย์, น.ส.	๒๓๒
สวารค์	๑๓, ๓๙, ๔๒, ๔๔, ๖๒, ๑๓๔, ๑๕๑, ๒๙๗, ๓๓๖, ๓๔๒	สังสารวัฏ	๓๓๔
สวารค์, เสี่ยง	๑๐๘	สังเสทชะ	๔๒
สวัสดิการ	๓๑๒	สังธรรม	๗, ๒๒, ๕๔-๕๖, ๑๓๙, ๑๙๑, ๑๙๘-๑๙๙, ๒๑๑-๒๑๒, ๒๑๙, ๒๘๙,
สวัสดิภาพ	๓๐๖, ๓๑๒		๒๙๘, ๓๒๙, ๓๓๑, ๓๓๓
สัมภารธาตุ	๒๘๔	สังนิยม, พวก	๒๑๑
สหรัฐอเมริกา	๓๗, ๓๘๗	สังฆชาตญาณ	๑๗๒
สังฆาร	๓๔, ๔๑, ๘๕, ๒๑๐, ๒๑๒-๒๑๓, ๒๑๕- ๒๑๘, ๒๘๒	สังฆชาติ	๒๓๔
สังฆาร, คำว่า	๒๑๓	สังฆุมะ	๒๒๓
สังคม, ปัญหา	๔๖	สังญา	๓๔, ๔๑, ๘๕
สังคมนิยม	๓๔๘, ๓๘๖	สัต	๗๙, ๘๑-๘๒
สังคมนิยม, หลัก	๓๔๘	สัตตกนิบาต	๑๒๘
สังคมศึกษา	๒๖	สัตตกนิบาต, อรรถกถา	๑๒๓
สังคมศึกษา, วิชา	๒๖, ๑๕๓	สัตว์นรก	๔๓, ๕๖
สังคมสงเคราะห์	๑๐๖-๑๐๗, ๓๔๘, ๓๕๐-๓๕๑	สัตว์สังคม	๓๕๓
สังคหธรรม	๓๕๑	สังคหกรรมปุณทริกสูตร	๒๗๗
สังคहनิยม, ลัทธิ	๓๔๘	สันโดษ	๒๓
สังคหวัตถุ	๓๔๗, ๓๕๐	สันติภาพ	๑๘๙
		สันติวิธี	๓๘๘
		สันตีสูข	๓๔, ๘๗, ๑๔๗, ๒๙๘, ๓๐๗, ๒๑๐,

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

๓๔๕, ๓๕๗	สิริมงคลอาจารย์, พระ ๑๖๘
สันสกฤต, ภาษา ๘, ๒๖๙	ลีเลศวากฤษยพฤจณาที ๒๓๒
สัมพันธภาพ ๖	สีพี, กรุง ๑๐๕, ๑๐๘,
สัมมาสัมพุทธเจ้า ๑๒๑, ๑๓๕	๑๑๘
สากลจักรวาล ๕๕	สีพี, แคว้น ๑๐๖-๑๐๘
สาธารณประโยชน์ ๘๙	สีพี, ชาว ๑๐๗
สาธุชน ๑๐๔	สีพี, พระเจ้ากรุง ๑๐๗
สามเณรี ๓๓๘, ๓๕๖	สีพีราช, พระเจ้ากรุง ๑๐๘, ๑๑๘-
สามัคคีธรรม ๑๓๗, ๓๓๕,	๑๑๘
๓๔๕, ๓๕๑, ๓๘๘	สีลขันธวรโรค ๕๓-๕๔,
สารประกอบ ๒๑๓-๒๑๕	๒๕๕
สารีบุตร, พระ ๑๓๗, ๑๘๕,	สีวิราชภูรี ๑๑๔
๒๐๐, ๒๗๐	สุชาติ, นิกาย ๒๘๗
สาวก ๑๘๕, ๑๙๑	สุคติ ๔๒
-๑๙๒, ๒๑๒	สุญญตา ๙, ๓๖
สาวัดดี ๒๕๔-๒๕๕	สุญญาภาค ๓๖, ๒๑๖,
สำเภา ๑๑๔-๑๑๖	๒๗๔
สำเภาทอง ๑๑๔-๑๑๖	สุดตนิบาต ๒๒๔
สำเภาไม้ ๑๑๔	สุดตันตปิฎก ๑๔๒, ๒๕๙
สิกขมานา ๓๕๖	สุดมยปัญญา ๒๐๑
สิทธิัตถะ, เจ้าชาย ๑๒๑, ๒๐๘,	สุทธตักกิกะ ๒๖๒
๒๕๔	สุทธตักกิกโก ๒๖๔
สิทธิมนุษยชน ๑๐๓-๑๐๔,	สุนัขฝรั่ง ๑๕๖
๑๑๒, ๑๑๙-๑๒๐	สุนิยม, พวก ๒๑๐
สิทธิเสรีภาพ ๓๕๕	สุภาษิต ๓๖๘

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

สมังคทวิทาสินี	๔๔, ๒๖๒	เสรีประชาธิปไตย	๒๙๙, ๓๔๗,
สุรา	๑๗๓, ๑๗๕		๓๗๘, ๓๘๗
สุรา, โรง	๓๖๖	เสรีประชาธิปไตย, คำย	๓๘๗
สุริยจักรวาล	๑๔๗	เสรีภาพ	๓๐๔, ๓๐๗,
เสขียวัตร	๔๙		๓๕๒, ๓๕๕
เสถียรภาพ	๙๕, ๑๐๐,	โสเครติส	๔, ๑๙๕,
	๓๑๒, ๓๖๘		๒๐๐, ๒๓๗-๒๓๘
เสนาบดี	๙๗, ๙๙,	โสโตวิทยญาณ	๓๖, ๒๙๐.
	๒๒๐	โสภณี	๒๗๕
เสริมจิตร ลิงหเสนีย์, ดร.	๓๐		

ห

หงายบาตร	๕๒	หวางเทา	๗๓, ๗๕
หญิงประดับเมือง	๒๗๕	ห้องสมุด	๑๙๘
หน้าที่พลเมือง, วิชา	๒๖, ๑๕๓,	หอสมุด	๑๙๘
	๓๓๓	หัตถกรรม	๗๒
หมิงเต้า	๙๘	หัตถศึกษา	๑๔๙, ๑๕๕,
หลักกรรม	๘		๑๖๗, ๑๙๖, ๓๓๒
หลักธรรม	๒-๔, ๗, ๑๑,	หัวใจเศรษฐกิจ	๒๔
	๒๑, ๒๓-๒๔, ๒๗-๒๙,	หายนธรรม	๓๗๖
	๑๔๓, ๑๖๖, ๒๗๐, ๓๔๔,	หิมพานต์	๑๑๐,
	๓๔๖, ๓๕๐		๑๒๔-๑๒๕
หลักธรรมะ	๓, ๘, ๑๑	หิริ	๖๘
หลักเหตุผล	๘-๙	เหตุผล	๒๐๖
หลี่, ท่านผู้หญิง	๖๑	เหรินซุง, จักรพรรดิ	๙๗

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

อ

อภุศลจิต	๑๑๓, ๑๘๕	อนุศาสน์ปาฏิหาริย์	๑๙๑-๑๙๒
องค์การนิสิต	๖๕	อบายมุข	๕๙, ๗๐, ๑๗๑, ๑๗๓-๑๗๔
อภุคฺคิมาล, โจร	๓๐๖	อภินนทสูต	๔๔
อภุคฺคิมาล, พระ	๑๓๗	อภัยทาน	๕๒
อณู	๓๖, ๒๑๔- ๒๑๕	อภิศรรม, อรรถกถา	๒๖๑
อทินนาทาน	๑๑๒	อภิชานปุบที่ปีกา สฺจิจิ	๒๘๕
อธิการบดี	๑๘๘	อภิลิทธิชน	๓๐๓
อธิษฐาน	๗๐	อภิลิทธิ	๓๐๓, ๓๓๑, ๓๓๖, ๓๓๘, ๓๕๕, ๓๘๗-
อนัตตลักขณสูต	๑๒		๓๘๘
อนัตตอม	๒๙๘	อิมตะ	๔๗
อนัตตา	๔๑, ๘๔-๘๗, ๒๑๐, ๒๑๒, ๒๑๗-๒๑๘, ๒๕๙, ๒๖๑-๒๖๒, ๒๖๔, ๒๗๐-๒๗๒, ๒๗๔, ๒๗๖, ๒๘๖, ๒๙๕, ๒๙๘	อิมตะมหานครนฤพาน	๑๑๖
อนิจจัง	๔๑, ๘๑, ๒๙๒	อิมฤตธรรม	๑๓๘
อนุตตรสัมมาสัมโพธิญาณ	๑๒๑	อิมฤตธรรม, น้ำ	๑๓๘
อนุบุพพิกถา	๑๓	อเมริกา	๕๐
อนุมาน, แบบ	๒๓๓	อิริยสังจ	๑๐, ๒๑๑
อนุศาสนอาจารย์	๑๗๘, ๑๘๓	อรรถกถา	๔๔, ๑๙๓, ๒๖๐
อนุสสติ	๒๔๖	อวกาศ	๓๖, ๒๑๖, ๒๗๔-๒๗๕, ๒๗๗
อนุสสติกะ	๒๖๒-๒๖๓	อิริชชา	๘๒, ๒๔๗, ๒๕๔, ๒๘๘, ๒๙๑
		อัสติ	๗๙

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

ออกซิเจน	๒๑๕	อรรถจริยา	๑๐๖, ๓๕๑
ออกัสติน, เซนต์	๖	อรรถสาลีณี	๒๖๑
อะตอม	๒๕๕, ๒๗๖	อัครินิปาตกรรม	๑๗
-๒๗๗, ๒๗๘, ๒๘๔-๒๙๐,		อันธพาล, แก๊ง	๓๗๖
๒๙๒-๒๙๖, ๒๙๘		อภัยภูต	๒๖๑
อะแนกเซกอร์ส	๒๗๘-๒๘๐	อัมเบตการ์, ดร.	๓๕๖
อะแนกซิเมเนส	๒๗๔	อัมสเตอร์ดัม	๕๐
อะริสโตเติล	๓๑๑	อัสตงคตประเทศ	๓๘, ๗๓,
อะเล็กซานเดอร์, พระเจ้า	๓๐๕	๒๖๖, ๒๘๖	
อักษรศาสตร์	๓๑, ๓๘๑	อากาศ, คำว่า	๒๑๕
อักษรศาสตร์, คณะ	๕๓	อากาศธาตุ	๓๕-๓๖,
อังกฤษ, คุรุภาษา	๗๖, ๓๘๔	๒๑๓, ๒๑๕-๒๑๖, ๒๑๘,	
อังกฤษ, ภาษา	๒, ๕-๖, ๘,	๒๗๓-๒๗๕, ๒๘๘, ๒๙๔	
๒๖, ๓๖, ๔๐, ๑๔๙, ๑๕๔,		อาชญากรรม	๓๗๖-๓๗๗,
๒๑๔-๒๑๖, ๒๓๓, ๒๔๓,		๓๗๘	
๒๔๔, ๒๖๐, ๒๗๓, ๒๗๘		อาณาจักร	๑๘๐-๑๘๑
อังคุตตรนิกาย	๑๖, ๑๔๒	อาณาจักรสวรรค์	๒๙๗
อัญมณีวิทยา	๒๕๕, ๒๕๗	อาตมัน	๔๐-๔๑,
อัญมณีสระ	๑๙๒	๘๐-๘๒, ๘๔, ๒๑๖,	
อัมพะชะ	๔๒	๒๕๕, ๒๖๓, ๒๖๖, ๒๖๘-	
อิตตา	๔๓, ๘๔-๘๕,	๒๖๙, ๒๗๓, ๒๘๕-๒๘๖,	
๒๕๙-๒๖๐, ๒๖๓, ๒๖๖		๒๙๖, ๒๙๘	
-๒๖๙, ๒๗๐-๒๗๘, ๒๘๒,		อาตมัน, เจ้าแห่ง	๒๖๖
๒๘๔-๒๙๐, ๒๙๒-๒๙๘		อาทาส	๔๔
อิตตา, เจ้าแห่ง	๒๖๗	อาทาสปัญหา	๔๔

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

อาทิตตปริยายสูตร	๑๓	อิทธิบาท	๒๒๖
อาเทศนาปาฎิหารีย์	๑๙๑	อิทธิปาฎิหารีย์	๑๙๑
อานนท์, พระ	๑๓๗	อินเดีย	๒๙, ๓๓, ๕๖,
อาโปธาดู	๓๕	๗๑, ๗๓, ๒๖๐, ๒๖๔,	
อามิสทาน	๑๐๖, ๓๕๐	๒๖๖, ๒๗๐, ๒๗๕-๒๗๖,	
อายุคนะภายนอก	๒๘๘-๒๙๐	๒๘๗, ๓๕๔, ๓๕๖	
อายุคนะภายใน	๒๘๘-๒๙๐	อินเดีย, ชาว	๒๗๖
อารยธรรม	๑๔๔, ๒๖๘,	อินเดีย, ประเทศ	๑๘๘, ๒๔๘,
๒๘๖, ๓๗๖-๓๗๘		๒๗๖, ๓๓๔	
อารยธรรมตะวันตก	๑๗๒, ๒๗๔,	อินเดีย, สังคม	๕๐, ๑๐๕,
๓๗๘		๓๕๔, ๓๕๗	
อารยประเทศ	๑๒๓	อินทรีขาว, แก๊ง	๑๖๕, ๑๖๖,
อารยัน, พวก	๒๖๘		๓๗๖
อาร์กซสัมปทา	๒๔, ๓๖๘,	อินทรีเขียว, แก๊ง	๑๖๕
๓๗๔		อินทรีแดง, แก๊ง	๑๖๕
อาร์ณี	๘๑	อินทรีรี่	๔๓, ๕๖
อาโลกะ	๒๗๘	อิสลาม, ศาสนา	๒๘๖
อาวุธมหาประลัย	๓๘๖	อิเหนา	๓๕๔
อาวุธยุทธภัณฑ์	๒๐๓	อียิปต์	๒๘๗
อัสวกิเลส	๓๕๙	อิเล็กทรอนิกส์	๒๑๔, ๒๙๘
อัสวะ	๓๔๘	อุฏฐานสัมปทา	๒๔, ๓๖๗,
อัสสาสมัคร	๖๖		๓๗๔
อาหารใจ	๑๙-๒๐, ๒๓	อุดมคติ	๙๔, ๑๐๕,
อำนาจอธิปไตย	๙๕	๑๑๖, ๑๑๘, ๑๓๘, ๓๓๗,	
อำพัน	๒๗๓	๓๘๗-๓๘๘	

ศาสนาปรัชญาประยุกต์

อุตรธานี, จังหวัด	๑๖๕	เอเชีย	๑๑, ๒๖๖,
อุททลกะ อารุณี	๗๘		๓๐๕
อุทยาน	๒๕๐, ๒๕๓	เอเชีย, ชาว	๒๓๕, ๓๐๕
-๒๕๔, ๒๕๗		เอเชียกลาง	๒๖๘
อุบาลี, พระ	๑๓๗	เอธิโอเปีย	๒๘๗
อุปติ	๒๒๕	เอปิคิวรัส	๒๘๑
อุปธิวิบัติ	๒๒๖	เอมเปโดเคลส	๓๙, ๒๘๓-
อุปธิสมบัติ	๒๒๖	๒๘๕, ๒๙๐, ๓๑๑	
อุปนิษัฏ	๗๗, ๘๒	เอียน สตีเวนสัน	๓๗
อุรุเวลกัสสป, พระ	๑๓, ๑๓๗,	เอียว	๙๘
	๑๘๕	เอ็ยะ แซ่ตั้ง	๒๓๑
เอกชน	๑๕๘	แอนดิสเทนส	๕๑-๕๒
เอกภาพ	๓๙	แอนดีส์สังคม	๕๘-๕๙
เอกภาพ	๙๕	แอปเปิล	๒๐๙, ๒๔๓
เอกราช	๖๓, ๗๑,	ไอทันดบุรี, มหาวิทยาลัย	๑๘๘
	๑๐๘, ๑๕๓	โอบปาติกะ	๔๒-๔๕
เอกลักษณ์	๘๒	ไอน์สไตน์	๑๑
เอกัตภาพ	๓๕๒, ๒๕๗		

ฮ

ฮ่องกง	๒๗๗	ฮิปปี	๕๖-๕๒
ฮ่องกง	๖๑	ฮิปปีคนแรกของโลก	๕๖, ๕๘
ฮินดู, ศาสนา	๒๖๖, ๒๗๗,	โฮเมอร์	๙๕
	๒๘๖, ๓๐๕	ไฮโดรเจน	๒๑๕